NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
24 0
9

14 - 4 - 8 - 13

47 47
C C
41 40

Digitized by Google

Merces Iucunda Laborum.

P. Berretini del — F. Spierre Sculp. Rom.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

APES
PHILOSOPHIS MELLIFICANTES
ſiue
VNIVERSA PHILOSOPHIA
ſub auſpicijs
BARBERINARVM
APIVM
Edita, & propugnata
à
IOSEPHO PAVLVCCIO
PISAVRENSI
Sem. Rom. Cler.
Pro Laurea Philoſophica decertante
In Aula Collegij Rom.
maxima.
Anno Chriſtiano, 1654.

ROMAE,
Typis Ignatij de Lazari. MDCLIV.
Superiorum Permiſſu.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA
Coll. Rom. Soc. Jesu

Imprimatur,
Si videbitur Reuerendiſs.
Patri Sac. Palatij Apoſt.
Magiſtri.

A Argulus Viceſg.

Imprimatur,
Fr. Vincentius Fanus Sac.
Pal. Apoſt. Mag. Socius
Ord. Præd.

EMINENTISSIMO

AC REVERENDISS. PRINCIPI

ANTONIO

BARBERINO

S. R. E.

CARD. CAMERARIO.

IOSEPHVS PAVLVCCIVS

PISAVRENSIS

Sem. Rom. Cler. Felicit.

OBSTINATA ſterilitate iam diu premitur; Merce-de ſua fraudatus, Litterato-

† 2 rum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rum Labor. Ex humana mente, hoc eſt fœcunda Matre natus, nactus tamen videtur, hæreditario quaſi fato, ſterilitatem. Illum quidem ſine laudatione pauci prætereunt, ſine remuneratione quamplurimi; ſed prolem dum laudant: adulantur Matri, vt iterum pariat; remunerationem dum ſubtrahunt: natum laborem, veluti proiectitium infantem exponunt. Rarus Samſone fœcundis Laboris ſui viſceribus, conceptam Mercedem videt erumpere. Quod

ſi noſtro ſæculo nouum illi fatum videtur obtingere, fortunam ſuam Tibi referre debet acceptam, Beneficentiſſime Princeps, apud quem regalis planè munificentia, hoc eſt, animo Tuo par, obſtetricatur naſcenti Litteratorum labori, eumq. argenteis reclinat in cunis. Ad Te ergo confugit meus hic *Philoſophicus Labor*, nempe ad Apes Tuas, in faucibus Veneti Leonis, qui Barberinae Nobilitatis faſtis nuper acceſſit, fauos architectantes, ad mellis dulcedinem eruditis laboribus

propinandam. Mercedem flagitat nullam; quia omnem accepit. Nempe meę, quæcũmque, fortuna domus: immò hoc ipſum, quòd Te Patronum audax hic labor expoſcat, eſt muneris Tui. Qualem verò Patronum? Principem, vt optabat Plato, ex aurea maſſa coſlatum, qui plurimos noſſe à beneficijs incepit, quæ manu tàm facili elargitur, vt nullum ipſi momentum notaueris ſterile beneficentia. Neq; enim ex illorum eſt numero, qui beneficijs commen-

mendationẽ captãt ex diffi-
cultate vel raritate, vel mo-
ra. Principẽ ad omnia ſum-
ma natũ, qui charus etiam
capitibus diademate coro-
natis, in hoc eorum gratia
vtitur, vt quantum amici-
tia valeat, aliorum vtilita-
tibus innoteſcat. Et quo-
niam ex oraculo ſapientũ:
nullum eſt meritum ma-
ius, quàm gratiam inueniſ-
ſe Regnantùm, quanta Te
merita commendent, Prin-
ceps, agnoſce, quibus adni-
tentibus, ad Regnantũ gra-
tiam euectus, felicitatis api-
cem tenes. Vix oſtendiſti
Te

Te Galliæ, vbi nimirum Principes Apes Regijs Floribus inſederunt; & ſtatim non modò populorum, ſed LVDOVICI Auguſtiſſimi Regis animum, citrà Magnatum inuidiam, demeruiſti: cum tamen diuido ſupercilio omnes excipiant Virtutem exteram, præcipuè verò Regnantibus non inuiſam, & rara felicitate contingat, vt idem ſit Regi charus & Satrapis. Apud omnes ſemper maior, & charior, & clarior fuiſti, quibus innotuiſſes; & cum hęc ſit rerum humanarum

con-

conditio, vt magnitudinem illis ac pretium, præſentia, & conſuetudo ſubducat, Tibi nihil accommodatius fuit ad gloriæ incrementũ, quàm diu ac penitus inſpici. Neque verò inſpecta LVDOVICO Regi merita ſine præmio fuere præterita, cum ijs primos in Regno ſuo, hoc eſt in aula Virtutis & Fortunæ Regnatricis, Honores decreuerit, quos vt aquireres, hac vna vſus es arte: quòd Meruiſti. Atque hæc Dignitatum acceſſio, & amplitudo fortunæ nihil mutauit in Te, niſi

niſi vt prodeſſe magis poſ-
ſes ac velles. Iam verò quòd
Te Romæ reſtitueris, voti
ream feciſti Italiam. Vrbi
ſcilicet redditus ad populo-
rum vtilitatem, ad ciuium
plauſum, ad patrocinium
Litteratorum. Verùm inter
tot obſequia fortunæ, an-
cillantis Virtuti Tuæ, illud
in primis prodigij loco eſt,
quòd felicitatem tantam, ne-
mo eſt, qui ſiniſtris ſermo-
nibus carpat, & tamen ma-
gna hominum cenſura eſt,
magna Felicitas. Nemo
quippè improbat tàm in-
gentem fortunam, quia il-
lius

lius amplitudinem tuę magnitudo Virtutis excedit. Vale ergo, fortunatiſſime Princeps, Teque incolumem generis humani bono diutius conſerua.

LIBER SECVNDVS.

PHYSICA

DISTINCTIO PRIMA.

Phyſicæ Proëmialia.

CAPVT PRIMVM.

An, & quæ ſit Scientia Phyſica.

1 PRæmittenda eſt ſcientiarum totalium diuiſio, quam ex libris poſteriorum huc ſepoſuimus. Loquemur autem hic præcipuè de diuiſione ſcientiarum totalium actualium, ex quibus deinde ſine alia difficultate deſumetur diuiſio ſcientiarum totalium habitualium. Dari plures ſcientias totales, & auctoritate, & ratione certum eſt; cur enim ſcientię quę alia omnia

in ſuas partes diuidunt, ad hoc vt remota confuſione melius illa dignoſcant, ſe ipſas in plures partes, & aggregata diuidere non debuerunt? aliter eam in ſe confuſionem ſcientię haberent, quã circa obiecta, quę cõſiderant conantur effugere. Poſito ergo, quod plures ſcientię totales ſint diſtinguendę; quæritur vndenam deſumendum ſit, quod aliquę cognitiones ſcientificę coaleſcãt in hanc ſcientiam totalem, alię verò in aliam. Ne enim dicamus, quod ſciẽtiarum diuiſio ſit merè arbitraria, inuenire debemus in ipſis cognitionibus ſcientificis fundamentum aliquod, ratione cuius meritò conſtituere potuerint hanc, vel illam ſcientiam totalem; pro hac igitur re ſic diſcurrendum videtur.

2 Quod aliqua plura habeant vnitatem aliquam, ſiue per abſtractionem, ſiue per aggregationem fundari neceſſariò debet in eorum conuenientia, & ſimilitudine, ergo quod plures aliquæ cognitiones ſcientificæ conſtituant vnum aggregatum, & vnam ſcientiam totalem habebitur à peculiari aliqua conuenientia, quam habent inter ſe. Porrò cognitiones ſcientificę poſſunt inter ſe conuenire, vel ratione

obie-

obiecti materialis, vel ratione obiecti formalis, ſeu principij,& medij;cum enim cognitiones ſcientificæ, prout hìc eas accipimus, ſint illatiuæ, duo neceſſariò important, obiectum ſcilicet materiale,quod per illationem cognoſcitur, & obiectum formale, ſeu medium, ac principium, dependenter à quò materiale cognoſcitur. Illi ergo actus ſcientifici conſtituent vnam, vel diuerſam ſcientiam, qui inter ſe conuenient,vel different in obiecto materiali, & formali. Verum tam plura obiecta materialia, quàm plura principia,licet inter ſe materialiter diuerſa, poſſunt tamen in aliqua communi formalitate conuenire. Sic demonſtratio de exiſtentia materiæ habita ex tranſmutatione ſenſibili tamquam ex medio, & demonſtratio de partibus intenſiuis qualitatis ſenſibilis habita ex effectu ſenſibili diuerſæ ſenſationis, quam experimur, differunt inter ſe, tàm ratione obiectorum, quàm ratione mediorum, ſi materialiter conſiderentur, non verò ſi conſiderentur formaliter, Materia enim, & qualitas ſenſibilis conueniunt, & ſunt vnum formaliter in ratione naturalis, & ſenſibilis, ipſa verò principia ſunt vnũ

formaliter quatenus vtrumque fundatur in experientia ſenſuum.

3 Sed cum poſſint aliqua plura in diuerſis formalitatibus conuenire, illa plura obiecta, & principia dicēda ſunt conſtituere vnam ſcientiam totalem, quæ conueniunt in illa formalitate, cuius conſideratio per ſe, & ex primaria intentione intenditur à tali ſcientia. Hinc quia phyſica, vt potè ſcientia naturalis intendit per ſe conſiderare in entibus naturalibus rationem naturalis omnes illæ cognitiones conſtituũt vnam ſcientiam phyſicam, quæ ſunt de ente naturali, vt naturali, vel certè sũt ordinatæ ad cognitionem entis naturalis, vt naturale eſt. Similiter quia phyſica intendit conſiderationem entis naturalis dependenter ab experientia ſenſuum, omnia illa principia, quæ conueniunt in hoc, quod fundentur in experientia ſenſuum conſtituunt vnũ genus principiorum phyſicæ, à quibus pnyſica deſumit vnitatem ſcientiæ totalis. Et quidem ad vnitatem ſcientiæ totalis, & diſtinctionem ab alijs non ſatis eſſe vnitatem obiecti attributionis, ſed requiri etiam vnitatem principiorum: Probatur primò, quia demonſtratio de eadem rotunditate ter-

ræ.

ræ. v.g. ſi fiet ex eius grauitate, erit demonſtratio phyſica; ſi ex eo, quod proijciat vmbram rotundam, erit demonſtratio Mathematica. Secundò cũ idem ſit conſtitutiuum, & diſtinctiuũ rei ab omni alio, ſicuti quælibet cognitio ſcientificé illatiua conſtituitur in ſuo eſſe per obiectum,& medium, ſeu principium, ità per vtrumque differre debebit ab omni alia,&in ſuo eſſe conſtitui. Quod docuit Ariſt. 1. Poſter. tex. 23. vbi ait *vnam ſcientiam eſſe, qua eſt vnius generis;* hoc eſt,vt communiter exponitur, *vnius ſubiecti*, & ſubdit vnam ſcientiam ab alia diſtingui per diuerſa principia, & S. Thom.p.p.q.1: ait: Theologiam eſſe vnam ſcientiam, quia conſiderat omnia ſua obiecta ſub vna ratione formali, ideſt ſub vno genere principiorum reuelatorum.

4 Stet ergo quamlibet ſcientiam totalem eſſe vnam, & diuerſam ſcientiam ab alijs per vnitatem, & diuerſitatem obiecti attributionis. & principiorum, ſi ſpectemus primam, & intrinſecam radicem diuerſitatis: Cæterum hoc abſolutè loquendo non videtur eſſe ſatis; redit enim difficultas, cur aſſignentur tria obiecta attributionis diuerſa, & tria genera diuerſa

principiorum potius quam plura, vel pauciora, nam ex doctrina Ariſt. 4. metap. tex. 1. Metaphyſica agit de ente, vt ens eſt, reliquæ verò ſcientiæ abſcindunt ſibi partem entis, cum ergo ens abſcindi poſſit in plures, vel pauciores partes, cur in tot potius abſciſſum eſt, quam in plures, vel pauciores, quod idem eſt, ac dicere, cur obiecta attributionis ſcientiarum conſtituta ſint tot, & non plura, neque pauciora. Neque dicas eſſe tot, quia tot ſunt ſciētiæ; dabitur enim circulus vitioſus, ſi dicamus ideò eſſe tot obiecta attributionis, quia tot ſunt ſcientiæ, & rurſus ideò eſſe tot ſcientias, quia tot ſunt obiecta attributionis; Similiter cur diuiſio principiorum facta eſt potius in tria genera, quam in plura, vel pauciora; nam ſicuti vnum diuerſum genus principiorum conſtituunt principia fundata in imaginatione, aliud principia fundata in experientia ſenſuum, aliud principia fundata in ſolo lumine intellectus, ità aliud diuerſum genus principiorum potuiſſet aſſignari, quod fundaretur in experientia, quam habemus de noſtris intellectionibus, aliud in experientia, quam habemus

de -

de noſtris volitionibus, &c.

5 Aliqui hac in re dicunt illa obiecta conflare vnum integrum obiectum attributionis, quæ ità inter ſe ſunt ordinata, vt vnum referatur ad aliud, & cognitio vnius deſeruiat ad cognitionem alterius. Sed contra eſt primò, quia vnum tantum öbiectum attributionis, & vna tantum deberet aſſignari ſcientia, quæ eſſet ſcientia de Deo, ad quem omnia ordinantur, & ad cuius cognitionem omnia ducunt. Contra ſecundò, quia quantitas conſideratur per ſe à mathematica, etiam ſi natura ſua ordinetur ad ſubſtantiam. Demum omnia ſunt inter ſe connexa, vt probauimus in prædicamento relationis, & cuiuſcunque rei cognitio aliquo modo iuuat ad cognitionem alterius cuiuſcunque. Neque dicas conſiderari per ſe in ſciētijs id, quod eſt nobilius; nam phyſica multa demonſtrat de Deo, & Angelis, quos tamen non conſiderat, niſi in ordine ad entia naturalia ignobiliora. Alij dicunt illa cōſtituere vnum obiectum attributionis in aliqua ſcientia, quæ ſunt ſubiectum in demonſtrationibus, ſeù propoſitionibus ſcientificis

talis ſcientiæ; ſed multæ ſunt demonſtrationes, in phyſica, in quibus ſubiectum ſunt Angeli, Deus &c. qui tamen conſiderantur in phyſica ſolùm per accidens.

6 Videtur ergo neceſſariò recurrendum ad placitum primorum ſapiẽtum, à quo tanquam ab vltimo determinatiuo deſumatur ratio talis diuiſionis, ſic quod diuiſio orbis terrarum facta fuerit in has quatuor partes non ſunt merè arbitraria, facta enim eſt cum fundamento talium Montium, Fluminum &c. At quod hi potius montes, hæc flumina aſſumpta fuerint pro terminis huius partis, & quod in tot præciſè partes tota terra fuerit diuiſa, habetur tanquam ab vltimo determinatiuo, ex placito primorum diuidentiũ. Similiter quamuis in diuiſione trium generum principiorum, & trium obiectorum attributionis, detur in ipſis principijs, & obiectis aliquod fundamentum; quod tamen hoc potius fundamentum aſſumptum fuerit, quam aliud, haberi dicendum eſt tanquam ab vltimo determinatiuo ex placito primorum ſapientum, quibus hoc modo placuit inſtituere diuiſionem ſcientiarũ.

7 Por-

7 Porro quod nam fuerit placitum primorum ſapientum in diuiſione ſciẽtiarum eo modo poteſt nobis innoteſcere, quo innoteſcere ſolet finis, quẽ ſibi propoſuerunt primi Ordinum Religioſorum Fundatores in peculiari aliquo ordine religioſo inſtituendo, ex nomine videlicet tali religioni impoſito ex communi talium religioſorum conſenſu, & ex ijs, quæ primi inſtitutores ſcripta reliquerunt; Sic ergo ex nomine Phyſicæ ex antiqua phyſicorum cõſuetudine omnia dirigentium ad cognitionem rerum naturalium, & ex ijs, quæ Ariſtoteles philoſophiæ Peripateticæ fundator ſcripta reliquit, ſcimus phyſicam eſſe ſcientiam de rebus naturalibus. Hinc cum Ariſt. 6. met. tex. 2. apertè dicat *tres erunt ſpeculatiuæ philoſophiæ, Mathematica, Naturalis, & Theologia*, hoc eſt metaphyſica, has tres, & neque plures, neque pauciores eſſe ſcientias aſſerendum eſt.

8 Dices primò alius eſt finis artis, ſeù ſcientiæ, alius artificis ſeù ſcientis, ergo obiectum attributionis, cuius cõſideratio per ſe intenditur à ſcientijs, non debet deſumi ab intentione extrinſeca ſapientum profitentium talem ſcientiam. Reſpondeo eundem eſſe

finem ſcientiæ, ac finem ſcientis, quando ſciens operatur, vt ſciens; tunc autem ſciens v. g. phyſicus operatur, vt phyſicus, quando conſtituit ſibi pro fine id, quod conſtituerunt ſibi pro fine primi inſtitutores phyſicæ.

9 Dices ſecundò, melius eſſet deſumere diuerſitatem ſcientiarum à diuerſitate potentiarum, à quibus pendent, ità vt mathematica ſit vna ſcientia quia pendet à potentia imaginatiua, phyſica, quia pendet ab experientia ſenſuum, Metaphyſica verò, quia pendet à lumine intellectus. Reſpondeo radicaliter partialiter deſumi diuerſitatem ſcientiarum à diuerſitate principiorum, quorum aliqua fundantur in imaginatione, alia in experientia ſenſuum &c. dixi radicaliter partialiter, quia radicaliter etiam deſumitur earũ diuerſitas ab obiecto attributionis; at neutrum eſſe ſatis, ſed requiri tanquam vltimum determinatiuum, placitum primorum ſapientum, conſtat ex dictis. Diſcurſus Thomiſtarum deſumẽtium diuiſionem ſcientiarum ex diuerſa abſtractione à materia, à multis bene impugnatur, ſolùm addimus, quod ad tale etiam diuiſionis fundamentum, ſi cæteroqui ſubſiſteret, opus eſſet placito

cito primorum ſapientum tanquam vltimo determinatiuo conſtituente talem diuiſionem.

10 Dices tertiò; Phyſica agit de rebus naturalibus, quæ ſunt corruptibiles, ergo non poteſt eſſe ſcientia. Reſpondeo res corruptibiles quoad exiſtentiam eſſe incorruptibiles, & neceſſarias ſecundum eſſentiam; ſeu quoad connexionem *prædicatorum*, non quod eſſentia rerum *naturalium* præſcindendo ab exiſtentia ſit, abſolutè loquendo, aliquid ab æterno, & neceſſarium; ſed quod quælibet res naturalis, ſi exiſtat, debeat cum tali eſſentia, & exiſtentia exiſtere, quod vtique cum ſit quid neceſſarium cadere poterit ſub ſcientiam. Neque dicas ex *hoc* ſequi, quod omnes cognitiones *ſcientificæ* in Phyſica ſint conditionatæ, nam quando phyſiſica conſiderat; quod eſſentia v. g. hominis ſit eſſe animal rationale, formaliter *loquendo* talis *propoſitio* eſt abſoluta, ſed ſi exactè examinetur, non poterit eſſe neceſſariò vera, niſi reſoluatur in conditionatam. Porrò vtrum quælibet ſcientia totalis habitualis, quæ ex his actualibus *gignitur*, ſit vna ſimplex qualitas, conſtabit ex dicendis, vbi de habitibus.

CAPVT SECVNDVM.

De obiecto Phyſicæ.

1 EX dictis capite ſuperiori conſtat illud eſſe obiectum attributionis adæquatum in Phyſica, cuius ſolius conſiderationem ex primaria intentione conſtituerunt ſibi pro fine adæquato primi inuentores, & ſtudioſi phyſicæ; diuiſio enim ſcientiarum totalium, ideòque diuiſio totalium obiectorum attributionis deſumitur tandem tanquam ab vltimo determinatiuo ex intentione, & placito primorum ſapientum. Ex hoc ergo inferimus obiectum attributionis adæquatum in phyſica eſſe omne, & ſolum ens naturale, vt naturale. Hoc eſt quidquid, vel eſt natura, qualis ſolùm eſt in rigoroſa locutione Ariſtotelis 2.phyſic.tex.21.materia, & forma ſubſtantialis: vel eſt à natura, quale eſt totum, quod ex materia, & forma ſubſtantiali componitur: vel eſt ſecundum naturam, cuiuſmodi ſunt accidentia, quæ naturæ, vel compoſito naturali naturaliter competunt,

petunt. Hoc autem probatur ex ipſo nomine phyſicæ quæ à natura tale nomen accepit, cum verò dici non po.ſit, quod à primis ſapientibus hoc nomen fuerit impoſitum phyſicæ, ex eo quod conſideret per ſe ſolam materiam, & formam, quæ ſolùm in rigoroſa locutione Ariſtotelica ſunt natura, dicendum eſt, quod fuerit illi hoc nomen impoſitum ex eo quod per ſe conſideret omne ens naturale.

2 Præterea Ariſt. ex cuius intentione tanquam principis philoſophiæ Peripateticæ deſumendus eſt finis cæterorum, docet finem adæquatum phyſicorum complecti ea omnia, quæ diximus: nam lib. 1. de anima tex. 17. ait. *Naturalis circa omnes, quæcunque talis corporis, & huiuſmodi materiæ operationes, & paſſiones ſunt, circa quæcunque autem quæ non ſunt huiuſmodi, alius*. Ex his autem vltimis verbis apparet Ariſtotelem locutum fuiſſe de ijs, quæ à phyſica cõſiderantur per ſe, cum enim phyſica per accidens loquendo verſetur etiam circa operationes, quæ non ſunt corporum naturalium, doctrina illa Ariſtotelis, quod ſcilicet phyſica non verſetur circa operationes, quæ non ſunt corporis naturalis, non eſſet vera, ſi

ibi

ibi non loqueretur de conſideratione per ſe. Ergo dicendum neceſſariò eſt; quod iuxtà ſententiam Ariſtotelis non ſolùm corpus naturale, ſed etiam eius operationes, & accidentia conſiderentur per ſe in phyſica. Idem conſtat ex 2. phyſic. tex. 72. vbi ait. *Atque omnino quæcunque mota mouent, quæcunque autem non, non amplius phyſica ſunt*, ex quibus inferre poſſumus, quod quando Ariſtoteles alibi recenſens ea, quæ conſiderantur à Phyſica, non numerauit accidentia ſenſibilia, non propterea voluerit illa excludere, quæ locis citatis ſatis recenſuerat.

3 Adde phyſicam eſſe vnam è tribus ſcientijs ſpeculatiuis, quæ ità diuiſerunt ſibi omne obiectum ſcibile, vt nihil ſit ſcibile, quod ab aliqua ex his ſcientijs per ſe non conſideretur, ergo cum metaphyſica ſibi conſtituerit pro fine ens, vt ens; mathematica quantitatem, ſeù extenſionem terminatam, vt terminatam, debuit phyſica proponere ſibi pro obiecto omne ens naturale, ne dicamus dari aliquod ens, quod à nulla ſcientia per ſe conſideretur; cōtra id, quod docet Ariſt. tum 6. metaphyſic. tex.3. tum 4.metaph tex. 5. vbi ait: Philoſophi eſt de omnibus poſſe ſpe-

ſpeculari. Demum illud dicendum eſt per ſe fuiſſe intentum à primis phyſicis, quod per ſe nunc intenditur communiter à phyſicis; hi autem per ſe intendunt conſiderationem omnium entium naturalium etiam accidentaliũ potior enim pars phyſicæ circa illorum conſiderationem ità verſatur, vt ſi cognitio accidentium, & materiæ,ac formæ non inſeruiret ad cognitionem cõpoſiti naturalis, adhuc eorum conſideratio, vt potè maximè expetibilis, intenderetur à Phyſicis

4 Dices primò, Materia, & forma ordinantur ad compoſitum, & accidentia ad ſubſtantiam, ergo non poſſunt conſiderari per ſe. Reſpondo quãuis accidentia ità ſint per ſe ordinata ad ſubſtantiam, vt nullo modo intendantur à natura gratia ſui, non propterea etiam eorum conſideratio ità neceſſariò intendi debebit in ordine ad ſubſtantiam, vt intendi etiam non poſſit per ſe, nam quantitas eſt accidens,& tamen intenditur per ſe à mathematica, ſimiliter quamuis cognitio de accidentibus deſeruiat ad cognitionem de ſubſtantia, poterit tamen intendi per ſe ratione bonitatis, quam habet præſcindendo à bonitate, quam habet in ratio-

ratione medij. Porrò benè poſſunt accidentia participare rationem obiecti attributionis in phyſica, quia etiam de accidentibus poſſunt demonſtrari paſſiones, ità enim accidentia ſunt paſſiones ſubſtantiæ, vt etiam ſint principiũ aliarum paſſionum, quæ licet poſſint demonſtrari de ſubſtantia, cui vltimò debentur, non tamen hoc facit, quò minus demonſtrari etiam poſſint de ipſis accidentibus, æqualitas enim v. g. vel inæqualitas demonſtrari poteſt de ipſo accidente quantitatis, imò de hoc ſolùm de facto demonſtratur à mathematica. Dum verò dicimus de accidentibus demonſtrari paſſiones, non eſt ſenſus quod paſſiones, quæ demonſtrantur ſint ſemper phyſicè ab ipſis accidentibus diſtinctæ, ſufficit enim, quod ſint ſolùm diſtinctæ metaphyſicè, ex quo fit, vt euitetur proceſſus in infinitum, cum deueniamus ad aliquam accidentium paſſionem, phyſicam quidem, ſed non niſi metaphyſicè ab accidentibus diſtinctam, de qua in phyſica non quæritur alia paſſio.

5 Dices ſecundò, Ariſt. 11. metaphyſic. cap 2. ait: nullam ſcientiarum verſari circa accidens. Reſpondeo Ariſtot. locutum fuiſſe de accidente cõplexo

plexo de integra ſcilicet propoſitione, in qua prædicatum per accidens conueniat ſubiecto v.g. quod ſub Cane fiat fri us, quod vtique non cadit ſub ſciētiam; cæterum de accidente incomplexo dari ſcientiam conſtat tum in mathematica, tum etiam quia cum poſſimus certò, & euidenter ſcire quod v.g. Albedo ſit diſgregatiua viſus, non minus quam ſciamus paſſiones ſubſtantię, non eſt cur etiam de accidente incomplexo non poſſit dari ſcientia. Pariter dum 4. metaph.tex.4. dixit Ariſtot. tot philoſophiæ partes ſunt, quot ſubſtantiæ, non potuit nomine ſubſtantiæ intelligere id, quod rigorosè eſt ſubſtantia, quia de accidente quantitatis de facto datur ſcientia mathematica.

6 Dices tertiò, ſolus Deus eſt obiectum attributionis in Theologia, etiam ſi cognitio v.g. de Sacramentis præſcindendo ab ordine, quem habent ad Deum ſit per ſe expetibilis, ergo idem dicendum eſt in Phyſica de accidentibus. Reſpondeo quod ſi velis ſuſtinere cognitionem de Sacramentis habere aliquam expetibilitatem per ſe præſcindendo ab ordine ad Deum, dicendum etiam tibi erit, quod Deus reſpectu Theologiæ ſit ſolum, vel primum ſubiectum

iectum radicale, vt ait S.Bonauentura, vel ſubiectum primum in perfectione, vt loquuntur Occamus, & Gabriel, vel ſubiectum principale, vt loquitur Albertus apud Vaſquez in p.p.d. 10. q. p. a. 7.c. 4. Cæterum negare non poteris, quod, ſi per te cognitio de Sacramentis eſt pars illius, quod per ſe à Theologia expetitur, etiam Sacramenta participent aliquam rationem obiecti attributionis in Theologia, licet minus principaliter.

7 Dices quartò, ſequeretur, quod in Phyſica nulla darentur obiecta attributa, ſi ipſa etiam accidentia participarent rationem obiecti attributionis. Sed contra eſt, quia obiecta attributa erunt, quæ conſiderantur in phyſica, merè in ordine ad aliud, qualia erunt, quæ non ſunt de ſe ſenſibilia, ſic Intelligentiæ tanquam motrices Cœlorum conſiderantur in phyſica, ſed non per ſe, quamuis enim ſint principium motus ſenſibilis, non tamen ſunt principium motus ſenſibilis ſibi intrinſeci, quod requiritur ad hoc vt aliquid participet rationem obiecti attributionis in phyſica, ex Ariſtotele enim 2.phyſic. tex. 11. *Ad phyſicam pertinent quæcunque mota mouent, quæcunque autem mouent qui-*

quidem, ſed non mouentur, intellige ſenſibiliter, *non amplius phyſica ſunt*. Cum ergo Intelligentiæ moueant quidem, ſed non moueantur ſenſibiliter, non conſiderabuntur per ſe à phyſica. Diſpar eſt ratio de anima rationali, hæc enim per ſe ad phyſicam pertinet, quia eſt principium motus ſenſibilis in corpore, cum quo facit vnum per ſe; ideòque cum anima rationalis non verò intelligentiæ ſint principium motus ſenſibilis intrinſeci, illa, non hæ per ſe ſpectabunt ad phyſicam. Hinc anima rationalis non vnita ſubſtantialiter corpori, ſed illi merè aſſiſtens, non pertinet per ſe ad phyſicam.

8 Ex intentione pariter primorum ſapientum, quæ ex verbis Ariſt. nobis innoteſcit, ſtatui etiam hic poteſt obiectum attributionis in Metaphyſica eſſe ens reale, vt ens reale eſt; excluduntur autem entia rationis, non quia non poſſit dari conceptus communis vniuocus enti reali, & rationis, hoc enim eſſe falſum conſtat ex dictis diſt. 4. cap. 2. num. 4. Sed quia Ariſtoteles excluſit entia rationis ab ijs, quæ per ſe conſiderantur in Metaphyſica; in fine enim libri octaui metaph. ſtatuens, de quo nam per ſe, & directè agendum eſſet

iectum radicale, vt ait S.Bonauentura, vel ſubiectum primum in perfectione, vt loquuntur Occamus, & Gabriel, vel ſubiectum principale, vt loquitur Albertus apud Vaſquez in p.p.d. 10. q. p. a. 7.c. 4. Cæterum nega e non poteris, quod, ſi per te cognitio de Sacramentis eſt pars illius, quod per ſe à Theologia expetitur, etiam Sacramenta participent aliquam rationem obiecti attributionis in Theologia, licet minus principaliter.

7 Dices quartò, ſequeretur, quod in Phyſica nulla darentur obiecta attributa, ſi ipſa etiam accidentia participarent rationem obiecti attributionis. Sed contra eſt, quia obiecta attributa erunt, quæ conſiderantur in phyſica, merè in ordine ad aliud, qualia erunt, quæ non ſunt de ſe ſenſibilia, ſic Intelligentiæ tanquam motrices Cœlorum conſiderantur in phyſica, ſed non per ſe, quamuis enim ſint principium motus ſenſibilis, non tamen ſunt principium motus ſenſibilis ſibi intrinſeci, quod requiritur ad hoc vt aliquid participet rationem obiecti attributionis in phyſica, ex Ariſtotele enim 2.phyſic. tex. 11. *Ad phyſicam pertinent quæcunque mota mouent, quæcunque autem mouent*

qui-

quidem, ſed non mouentur, intellige ſenſibiliter, *non amplius phyſica ſunt*. Cum ergo Intelligentiæ moueant quidem, ſed non moueantur ſenſibiliter, non conſiderabuntur per ſe à phyſica. Diſpar eſt ratio de anima rationali, hæc enim per ſe ad phyſicam pertinet, quia eſt principium motus ſenſibilis in corpore, cum quo facit vnum per ſe; ideòque cum anima rationalis non verò intelligentiæ ſint principium motus ſenſibilis intrinſeci, illa, non hæ per ſe ſpectabunt ad phyſicam. Hinc anima rationalis non vnita ſubſtantialiter corpori, ſed illi merè aſſiſtens, non pertinet per ſe ad phyſicam.

8 Ex intentione pariter primorum ſapientum, quæ ex verbis Ariſt. nobis innoteſcit, ſtatui etiam hic poteſt obiectum attributionis in Metaphyſica eſſe ens reale, vt ens reale eſt; excluduntur autem entia rationis, non quia non poſſit dari conceptus communis vniuocus enti reali, & rationis, hoc enim eſſe falſum conſtat ex dictis diſt. 4. cap. 2. num. 4. Sed quia Ariſtoteles excluſit entia rationis ab ijs, quæ per ſe conſiderantur in Metaphyſica; in fine enim libri octaui metaph. ſtatuens, de quo nam per ſe, & directè agendum eſſet

in

in Metaphyſica, ait iuxta interpretationem Fonſecæ. *Quapropter hac quidem miſſa faciamus, eius verò, quod propriè eſt ens, cauſas, principiaque conſideremus.* Demum obiectum attributionis in Mathematica erit quantitas, ſeu extenſio terminata, vt terminata, de terminata enim ſola demonſtrari poſſunt proprietates æqualitatis, inæqualitatis &c. quæ demonſtrantur in Mathematica.

9 Inferri ex dictis poteſt primum dignitatis locum inter has ſcientias obtineri à metaphyſica, medium à Phyſica, vltimum à Mathematica. Ex Ariſtotele enim 4. met. tex. 2. honorabiliſſimam oportet circa honorabiliſſimum genus eſſe quare Metaphyſica erit honorabiliſſima, cum verſetur circa ens, vt ens, ideòque circa ſubſtantias etiam ſpirituales, & Diuinam: E contra Mathematica erit omnium infima cum habeat pro obiecto vnum tantum accidens quantitatis, ſeu extenſionis; ex quo ſequitur, quod Phyſica habēs obiectum ignobilius obiecto metaphyſicæ, & nobilius obiecto mathematicæ medium debeat dignitatis locum obtinere.

CA-

CAPVT TERTIVM.

De primo Cognito Phyſico.

Occaſione methodi ſeruandæ in Phyſica quæritur quidnam cognitione originata à ſenſibus prius cognoſcatur, pro qua re ſit.

SECTIO PRIMA.

Quid nam cognitione originata à ſenſibus prius cognoſcatur, ſingularene, an vniuerſale.

1 POſtquam ſenſus expreſſit ſenſationem de aliquo obiecto ſtatim etiam ab intellectu de eodem elicitur intellectio. Illud ergo quod hic quæritur eſt vtrum prima illa cognitio, quæ immediatè ſequitur ſenſationem, ſit cognitio de ſingulari, an verò de vniuerſali, illud enim, quod per primam illam

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

illam cognitionem cognoſcitur, erit primum cognitum phyſicum, ſed quia non deſunt, qui dicant vniuerſale eſſe primum cognitum, ex eo, quod abſolutè negent poſſe à noſtro intellectu cognoſci ſingulare, ideo probandum prius eſt: verè poſſe à nobis ſingulare cognoſci, ità vt de eo ſaltem phyſicè certificemur. Hoc ergo probatur. Primò, quia quilibet cognoſcit ſe ipſum, & ſe eſſe hunc hominem in ſingulari, & in indiuiduo. Secundò, quia poſſumus cognoſcere aliquam collectionem proprietatum, quæ nunquam in alio erit, ergo per illam poſſumus cognoſcere principium talis collectionis proprietatum, quod eſt indiuiduum. ſicut enim dicimur cognoſcere vniuerſale, v. g. Animal, quia cognoſcimus ſenſationes, quarum Animal eſt principium, ità quia, quando obiectum eſt debitè applicatum potentiæ, cognoſcimus talem collectionem proprietatum, quæ nunquam in alio erit, cognoſcemus etiam indiuiduum, quod eſt talis collectionis principium.

2 Dices ſi oſtendam tibi ouum A, & deinde illo abſcondito oſtendam tibi aliud ouum illi ſimillimum, non poteris dicere: vtrum hoc ſeundum ouum ſit

ſit idem, vel diuerſum à primo, & tamen vtrumque fuit debitè applicatum potentiæ, ergo verè non cognoſcitur indiuiduatio vtriuſque oui. Reſpondeo in hoc, & ſimilibus caſibus, quando collectio aliorum accidentium non eſt diſtinctiuum ſufficiens, recurrendum eſſe ad accidentia loci, & temporis, quæ cum alijs conflent vnam accidentium collectionem, quæ nunquam in alio erit. Sed adhuc iſta accidentia non ſemper cõpletè indiuiduant obiectum in ordine ad noſtram cognitionem. Quando enim obiectum actu, & ſine interruptione cernitur, tunc tempus, & locus completè indiuiduãt obiectum, etiam quoad noſtram cognitionem, ſecus verò quando viſio interrumpitur. Ouum ergo, quod nunc de præſenti video, cognoſco ſecundum completam indiuiduationem, ita vt à quolibet alio, quod ſecundum completam indiuiduationem cognoſcam, poſſit à me diſtingui. At ouum, quod vidi, ſed non video de præſenti, cognoui, ſed non cognoſco ſecundum completam indiuiduationem, ideòque nil mirum, ſi ouum, quod video de præſenti, non poſſim diſtinguere ab ouo, quod vidi, quia ad hoc, vt diſtinguerem

rem vnum ab alio neceſſe eſſet, quod vtrunque cognoſcerem ſecundum cõplètam indiuiduationem, licet ergo nunc benè recordor loci, & temporis oui illius, quod vidi, hæc tamen accidentia non ſunt hic, & nunc completè indiuiduantia ouum illud in ordine ad meam cognitionem, quia non actu illud video, ideòque ad completam indiuiduationem neceſſe eſſet, quod accidentia illa connotarent actualem vtriuſque oui viſionem, ſi enim vtriuſque oui haberem ſimul actualem viſionem poſſem vnum ab alio diſtinguere.

3 Dixi poſſe nos certificari de indiuiduo ſaltem phyſicè ſtando ſcilicet intra fines naturæ,& præſcindendo à miraculo, nam metaphyſicè, etiamſi ſimul videam duo oua in diuerſis locis, adhuc poſſum dubitare vtrum ouum A, ſit hoc indiuiduum diſtinctum ab ouo B, cum enim poſſit ouum A, eſſe replicatum, poſſet per miraculum ouum, quod video in loco A, eſſe idem cum ouo, quod video in loco B.

4 Dices ſecundò, ex Ariſtotele hìc *ratio vniuerſalis eſt, ſenſus autem particularis*; ergo ſolum vniuerſale, non verò ſingulare cognoſcitur à ratione, & intelle-

tellectu. Reſpondeo nego conſequentiam; ſolum enim ibi docere voluit Ariſtoteles, intellectum tendere in vniuerſale, tanquam in obiectũ, nullo modo commune cum ſenſibus, qui ſolum verſantur circa ſingularia, ſic dicimus plantam creſcere, hominem diſcurrere, non quod homo etiam non creſcat, ſed quod proprium hominis ſit diſcurrere, creſcere verò commune illi cum planta. Porrò quamuis indiuiduatio deſumeretur à materia, eo modo, quo volunt Thomiſtæ, hoc tamen nihil officeret, quominus poſſet ab intellectu cognoſci indiuiduum, ſi quæ enim materialitas impedit cognitionẽ, eſt materialitas, ſeù craſſities ex parte potentiæ, non verò materialitas in obiecto, quæ potius eſt ratio, cur melius obiectũ cognoſcatur à noſtro intellectu operante dependenter à ſenſibus.

5 Poſito quod verè poſſit à noſtro intellectu cognoſci ſingulare, dicendum eſt, cognitione originata à ſenſibus prius à nobis cognoſci ſenſibilia ſingularia, quam vniuerſalia. Probatur primò, experientia; propoſito enim ſenſibus aliquo obiecto ſingulari, ſtatim illud ab intellectu cognoſcitur, abſque eo quod mediet vlla cognitio de vniuer-

ſali. Secundò ex communi ſententia, docente, vniuerſalia fieri per abſtractionem à ſingularibus. Tertiò, quia cauſa neceſſaria, qualis eſt intellectus, non impedita ſtatim producit effectum nobiliſſimum, quem poteſt, ergo ſtatim, & primò eliciet cognitionem de ſingulari, vt potè perfectiorem cognitione de vniuerſali, quæ cum ſit confuſior, eſt etiam imperfectior. Quartò, quia falſum eſt ab intellectu non cognoſci ſingulare, niſi reflexè, ex eo ſcilicet, quod prius percipiat naturam vniuerſalem, & quia aduertit illam neceſſariò debere exiſtere in aliquo ſingulari, ideo deinde colligat, & cognoſcat dari ſingulare, tum quia quis expertus eſt ſe vnquam feciſſe tales diſcurſus? tum etiã quia pueri, & ruſtici quid ſciunt, quod non poſſit dari vniuerſale? & tamen cognoſcunt ſe ipſos, cognoſcunt hoc non eſſe illud, ideòque cognoſcunt indiuiduum. Malè vero hoc fundatur in Ariſtotele. tertiò de anima tex. 10. ibi enim exemplo lineæ inflexæ nihil aliud docere voluit Philoſophus, niſi quod intellectus in cognoſcendo ſingulare, prius ſe veluti inflectat ad ſenſum, & poſtea recto intuitu ſe ſe ad percipiendum vniuerſale conuertat.

6 Dices,

6 Dices ex Ariſtotele hic: Pueri principio quemlibet virum vocant patrem, ergo prius cognoſcunt rationem communem patris, quam huius patris. Reſpondeo negò conſequentiā, non enim poſſent quemlibet virum appellere patrem, niſi initio vnum determinatum indiuiduum virile cognouiſſent, quod deinde confundunt cum alio, in quo tamen adhuc cognoſcunt hæc ceitatem, dum illud intuentes cognoſcunt exiſtere in hoc loco, in hoc tempore, cum his accidentibus &c. Quomodo verò intelligendus ſit Ariſtoteles, dum docuit ab vniuerſalibus, quæ cum ſint aliquid totum, ſunt notiora, procedendum eſſe ad ſingularia, quæ ſunt partes, conſtabit ex dicendis ſectione ſequenti, interim dico, per vniuerſalia intelligi etiam poſſe obiecta ſingularia quidem, ſed confusè cognita, inter ipſa enim ſingularia, cognitione confuſa originata à ſenſibus, prius cognoſcimus, quæ ſunt magis confuſa, eo modo, quo explicabimus; prius enim cognoſcimus hoc animal, animal ſcilicet exiſtens in tali loco, tempore &c. quam cognoſcamus hoc animal, & huius ſpeciei. Porrò hoc animal, quantumuis ſecundum prædica-

tum genericum cognoſcatur vt hoc, & vt ſingularizatum, dici tamen poteſt, vniuerſale in comparationem animalis cogniti in indiuiduo, ſed cum prædicatoaliquo ſpecifico.

7 Infertur ex dictis, ſingularia prius cognoſci, quam vniuerſalia tum. prioritate temporis, cum hæc ab illis abſtrahantur, tum prioritate naturæ, cum cognitio de ſingularibus habeat ſaltem rationem conditionis, ad hoc, vt cognoſcamus vniuerſalia, tum prioritate à ſubſiſtendi conſequentia, cum inferri poſſit; cognitum eſt vniuerſale, ergo cognitum eſt ſingulare, non tamen è contra eſt cognitum ſingulare, ergo & vniuerſale.

SE-

SECTIO SECVNDA.

Vtrum in ipſo ſingulari cognitione cõfuſa originata à ſenſibus prius cognoſcatur gradus magis vniuerſalis ſingularizatus, quam gradus minus vniuerſalis ſingularizatus.

1 COmparauimus Sect. ſuperiori ſingulare cum vniuerſali abſtracto, comparamus hic ipſa ſingularia, ſeu gradus ſingulari-atos inter ſe, & quia in obiecto ſingulari non diſtinguuntur gradus, niſi per cognitionem confuſam; ideo quæſtio de hac ſolùm cognitione procedit, & id, quod quærimus eſt: propoſito aliquo obiecto ſingulari v.g. Petro, de quo dicere poſſumus, quod ſit hoc viuens, hoc animal, hoc rationale, quid prius cognitione confuſa originata à ſenſibus cognoſcatur, hoc viuens, quod eſt gradus magis vniuerſalis ſingularizatus, an hoc ani-

mal, quod eſt gradus ſingularizatus minus vniuerſalis.

2 Sed pro reſolutione diſtinguendum eſt inter gradus ſingularizatos, & gradus diſparatos; gradus enim ſubordinati deſumuntur per ordinem ad idẽ accidens, diuerſimodè cognitum, gradus verò diſparati deſumuntur per ordinem ad diuerſa accidentia; ſic principium motus, & principium motus progreſſiui ſunt gradus ſubordinati, ambo enim deſumuntur in ordine ad idẽ accidens motus, nunc cognitum confusè ſolùm ſub ratione motus, nunc verò cognitum clarè ſub ratione motus progreſſiui, ipſa verò ratio progreſſiui non eſt accidens diuerſum, ſed eſt mera modificatio motus. Sic Ariſtoteles loquens de differentijs ſubordinatis, docet, omnem differentiam pedum debere eſſe aliquam peditatem, hoc eſt aliquid pertinẽs ad pedes, illoſque modificãs, qualis eſt fiſſio, vel ſoliditas. E cõtra gradus diſparati deſumuntur per ordinem ad diuerſa accidentia, Sic eſſe pennatum, & eſſe pedatum deſumuntur per ordinem ad accidentia pennarum, & pedum. quæ ita ſunt inter ſe diuerſa, vt nõ potius accidentia pennarũ modificent accidẽtia pedũ, quã è cõtra.

3 His

3 His ergo poſitis dicendum primò eſt:ex gradibus ſenſibilibus ſingularizatis, & ſubordinatis cognitione confuſa originata à ſenſibus prius cognoſci gradum magis vniuerſalem,quã minus vniuerſalé ,ideòq; prius cognoſci v. g. principiũ motus, quàm principiũ motus progreſſiui; ratio eſt manifeſta, quia gradus minus vniuerſalis ſubordinatus eſt modificatiuus gradus magis vniuerſalis, ergo nõ modò nõ poteſt cognoſci prius,quam magis vniuerſalis,ſed nullo modò cognoſci poteſt abſq; gradu magis vniuerſali,nõ enim poſſumus cognoſcere principiũ motus progreſſiui nõ cognoſcẽdo principiũ motus,at poſſumus cognoſcere principiũ motus,nõ cognoſcendo principium motus progreſſiui.

4 Dices: gradus minus vniuerſalis eſt proprinquior ſingularibus ergo prius cognoſcitur. Reſpondeo tam gradum magis, quam minus vniuerſalem ſingularizatũm eſſe æquè propinquum ſingulari, cum vterque ſit ſingularizatus. Porrò in huiuſmodi gradibus ceſſat argumentum illud, quod gradus minus vniuerſalis habeat plura accidentia, ideòque prius cognoſci debeat, nã cum vterque gradus deſumatur in ordine ad idem accidens, non plura

accidentia habet vnus gradus, quam alius; ex alia verò parte quia, quando adeſt impedimentum diſtantiæ, debilitatis potentiæ &c. idem accidens facilius, & prius cognoſcitur cognitione magis confuſa, quàm minus confuſa; Hinc prius cognoſcitur gradus magis vniuerſalis in ordine ad accidens confusè cognitum, quàm gradus minus vniuerſalis in ordine ad idem accidens clarè cognitum, atque hæc eſt ſecunda ratio concluſionis poſitæ.

5 De gradibus diſparatis dicendum eſt illud prius cognoſci, cuius accidentia prius cognoſcuntur, cum verò in accidentibus diſparatis hoc quod eſt eſſe magis, vel minus vniuerſale, ſeu eſſe magis, vel minus latè patens impertinenter ſe habeat ad minorem, vel maiorem cognoſcibilitatem, Hinc dicimus quod ad dijudicandum: qui nã in gradibus ſingularizatis, ſed diſparatis ſit prius cognoſcibilis, maior, vel minor vniuerſalitas impertinenter ſe habeat, & attendi ſolum debeat ad maiorem ſenſibilitatem vnius reſpectu alterius, quæ nunc eſt in magis, nunc in minus vniuerſali; & primò quidem in accidentibus diſparatis maiorem, vel minorem vniuerſalitatem impertinenter

ter ſe habere ad maiorem,vel minorem cognoſcibilitatem patet, quia quòd vnum accidens magis latè pateat, & pluribus cōueniat, quā aliud,eſt per accidens: licet enim de facto v. g.plura dentur animalia habentia pedes, quam habentia plumas, potuit tamen accidere oppoſitum, ſi videlicet Deus plura creaſſet habentia plumas, quam habentia pedes; at quod vnum ſit magis, ideòque prius cognoſcibile, quam aliud, non eſt per accidens, ſed habetur ratione maioris ſenſibilitatis in vno, quam in alio; maior autem ſenſibilitas aliquando eſt in magis, aliquando in minus vniuerſali, licet enim gradus locomotiui ſemper ſit vniuerſalior gradu hinnibilis, ſi tamen equus hinniat validiſſimè, & moueatur lentiſſimè, prius certificabor de gradu hinnibilis minus vniuerſali, quam de gradu locomotiui magis vniuerſali. Sicut è cōtra ſi moueatur validiſſimè, & hinniat lentiſſimè, prius certificabor de gradu locomotiui magis vniuerſali, quam de gradu hinnibilis minus vniuerſali. & tamen motus localis ſiuè validus, ſiue tardus, ſemper conſtituit gradum magis vniuerſalem, ergo eſſe prius,vel poſterius cognoſcibile non ex maiori, vel

minori vniuerſalitate,ſeu latèpatentia, ſed ex maiori accidentium ſenſibilitate deſumenda eſt,quæ non per accidens, ſed per ſe dicit ordinem ad cognitionē dependenter à ſenſibus. Quare cum in diſparatis maior ſenſibilitas, vt vidimus, nunc ſit in gradu magis vniuerſali, nunc in minus vniuerſali, non poteſt ſcientifica, & vniuerſalis doctrina ſtatui, vtrum in gradibus diſparatis gradus magis, an minus vniuerſalis ſit prius cognoſcibilis.

6 Ex his infertur, quomodo ſit intelligendum dictum Ariſtotelis hic tex. 4. quod totum ſecundum ſenſum notius eſt. Duplex enim diſtinguendum eſt totum, aliud phyſicum, aliud Metaphyſicum,totum phyſicum prius cognoſcitur, quàm pars phyſica, ſic tota domus prius cognoſcitur, quam feneſtra, tota enim domus, vt ait Ariſtoteles. *Multa comprehendit vt partes*, ſic etiam pueri omnes viros appellant patres, quia facilius cognoſcunt totum reſultans ex accidentibus communibus cuicunque viro, & ex accidentibus proprijs huius viri, quam partem, accidentia ſcilicet propria huius viri. Totum metaphyſicum in gradibus ſubordinatis non prius cognoſcitur, quam

pars

pars metaphyſica; Totum enim metaphyſicum in gradibus ſubordinatis eſt gradus inferior, qui cum explicitè, & per ſe ſit modificatiuus ſuperioris, importat etiam diſtinctè ſuperiorem, atqui non prius cognoſcitur gradus importans diſtinctè duo, quam gradus ſuperior importans vnum diſtinctè, & aliud confusè. In gradibus diſparatis neuter eſt per ſe loquendo totum reſpectu alterius, ſed ſolùm per accidens; licet enim de facto eſſe pennatum contrahat pedatum, poterat tamen æquè bene accidere oppoſitum; quare de his non datur ſcientia.

DISTINCTIO II.

De principijs rerum naturalium in communi.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex ſit Principium.

1 PRincipium in communi definitur ab Ariſtotele 5. met. cap. 1. *Primum vnde* aliquid *aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur,* in qua definitione par-

ticula *aut* non eſt accipienda in ſenſu excluſiuo, ita vt non poſſint de eodem principio verificari omnia membra diſiunctionis; bene enim poteſt idem eſſe principium tam in fieri, quam in facto eſſe, quam in cognoſci; accipienda ergo eſt particula *aut* in ſenſu præciſiuo, quatenus ad rationem principij ità vnum membrum diſiunctionis requiratur, & includatur, vt alia non excludantur, ſed æquè benè haberi poſſit ratio principij, ſiue adſint, ſiue non adſint.

2 In creatis ratio principij ſemper importat aliquam prioritatem reſpectu illius, cuius eſt principium, in eo ſaltem genere, & ordine, in quo eſt principiũ, imo importat primitatem, quam indicauit Ariſt. vtens voce illa *Primum*, quę aliquid plus videtur importare, quam ſola prioritas, prius enim importat ſolam anteceſſionem ad poſterius, primũ verò dicit præterea negationem alterius prioris. Hinc Ariſtoteles 5. de Generat. animal. cap. 7. ait: *Hoc eſt principium eſſe vt ipſum quidem cauſa ſit multorum, ſed ipſius nulla ſit ſuperior cauſa*. Quare in eo genere, & ordine in quo aliquid eſt principium, nõ debet habere aliquid prius. Sic materia eſt primum principium materiale, quia in hoc genere principij

non

non principiatur; à Deò enim, à quo creatur, principiatur ſolum in genere principij efficientis. De cauſis efficientibus creatis eſt difficultas quomodo poſſint eſſe principium, cum in eodem genere efficientis fiant à Deo; ſed licet nulla cauſa ſecunda ſit primum principium efficiens abſolutè loquendo, omnis tamen cauſa ſecunda eſt primum principium efficiens non abſolutè, ſed in tali genere peculiari, in genere ſcilicet efficientis per talem actionem, ità enim cauſa creata A, eſt principium efficiēs per actionē A, vt per actione A, à nullo principietur; ideoq; in tali peculiari genere principij efficientis per talem actionem habet primitatem cum negatione alterius prioris efficientis per talem actionem.

3 Principium latius patet, quā cauſa; omnis enim cauſa eſt principium ſui effectus, non tamen omne principium eſt cauſa illius, quod eſt à principio; Pater enim in diuinis eſt principium non cauſa Filij iuxta communem acceptionem cauſæ apud latinos; præterea de ratione cauſæ, vt videbimus, eſt eſſe determinatiuum cū virtute, quod non omni principio conuenit, vt patet in priuatione.

Dices

tum genericum cognoſcatur vt hoc, & vt ſingularizatum, dici tamen poteſt, vniuerſale in comparationem animalis cogniti in indiuiduo, ſed cum prædicato aliquo ſpecifico.

7 Infertur ex dictis, ſingularia prius cognoſci, quam vniuerſalia tum prioritate temporis, cum hæc ab illis abſtrahantur, tum prioritate naturæ, cum cognitio de ſingularibus habeat ſaltem rationem conditionis, ad hoc, vt cognoſcamus vniuerſalia, tum prioritate à ſubſiſtendi conſequentia, cum inferri poſſit; cognitum eſt vniuerſale, ergo cognitum eſt ſingulare, non tamen è contra eſt cognitum ſingulare, ergo & vniuerſale.

SE-

SECTIO SECVNDA.

Vtrum in ipſo ſingulari cognitione cōfuſa originata à ſenſibus prius cognoſcatur gradus magis vniuerſalis ſingularizatus, quam gradus minus vniuerſalis ſingularizatus.

1 COmparauimus Sect. ſuperiori ſingulare cum vniuerſali abſtracto, comparamus hic ipſa ſingularia, ſeu gradus ſingularizatos inter ſe, & quia in obiecto ſingulari non diſtinguuntur gradus, niſi per cognitionem confuſam; ideo quæſtio de hac ſolùm cognitione procedit, & id, quod quærimus eſt: propoſito aliquo obiecto ſingulari v.g. Petro, de quo dicere poſſumus, quod ſit hoc viuens, hoc animal, hoc rationale, quid prius cognitione confuſa originata à ſenſibus cognoſcatur, hoc viuens, quod eſt gradus magis vniuerſalis ſingularizatus, an hoc ani-

mal,quod eſt gradus ſingularizatus minus vniuerſalis.

2 Sed pro reſolutione diſtinguendum eſt inter gradus ſingularizatos, & gradus diſparatos; gradus enim ſubordinati deſumuntur per ordinem ad idē accidens,diuerſimodè cognitum, gradus verò diſparati deſumuntur per ordinem ad diuerſa accidentia; ſic principium motus, & principium motus progreſſiui ſunt gradus ſubordinati,ambo enim deſumuntur in ordine ad idē accidens motus, nunc cognitum confusè ſolùm ſub ratione motus, nunc verò cognitum clarè ſub ratione motus progreſſiui, ipſa verò ratio progreſſiui non eſt accidens diuerſum, ſed eſt mera modificatio motus. Sic Ariſtoteles loquens de differentijs ſubordinatis,docet,omnem differentiam pedum debere eſſe aliquam peditatem, hoc eſt aliquid pertinēs ad pedes,illoſque modificās,qualis eſt fiſſio, vel ſoliditas. E cōtra gradus diſparati deſumuntur per ordinem ad diuerſa accidentia, Sic eſſe pennatum, & eſſe pedatum deſumuntur per ordinem ad accidentia pennarum, & pedum. quæ ita ſunt inter ſe diuerſa,vt nō potius accidentia pennarū modificent accidētia pedū,quā è cōtra.

3 His

3 His ergo poſitis dicendum primò eſt:ex gradibus ſenſibilibus ſingularizatis, & ſubordinatis cognitione confuſa originata à ſenſibus prius cognoſci gradum magis vniuerſalem,quã minus vniuerſalẽ, ideòq; prius cognoſci v. g. principiũ motus, quàm principiũ motus progreſſiui; ratio eſt manifeſta, quia gradus minus vniuerſalis ſubordinatus eſt modificatiuus gradus magis vniuerſalis, ergo nõ modò nõ poteſt cognoſci prius,quam magis vniuerſalis,ſed nullo modo cognoſci poteſt abſq; gradu magis vniuerſali,nõ enim poſſumus cognoſcere principiũ motus progreſſiui nõ cognoſcẽdo principiũ motus,at poſſumus cognoſcere principiũ motus,nõ cognoſcendo principium motus progreſſiui.

4 Dices; gradus minus vniuerſalis eſt proprinquior ſingularibus ergo prius cognoſcitur. Reſpondeo tam gradum magis, quam minus vniuerſalem ſingularizatũm eſſe æquè propinquum ſingulari, cum vterque ſit ſingularizatus. Porrò in huiuſmodi gradibus ceſſat argumentum illud, quod gradus minus vniuerſalis habeat plura accidentia, ideòque prius cognoſci debeat, nã cum vterque gradus deſumatur in ordine ad idem accidens, non plura

accidentia habet vnus gradus, qua m_. alius; ex alia verò parte quia, quando adeſt impedimentum diſtantiæ, debilitatis potentiæ &c. idem accidens facilius, & prius cognoſcitur cognitione magis confuſa, quàm minus confuſa; Hinc prius cognoſcitur gradus magis vniuerſalis in ordine ad accidens confusè cognitum, quàm gradus minus vniuerſalis in ordine ad idem accidens clarè cognitum, atque hæc eſt ſecunda ratio concluſionis poſitæ.

5 De gradibus diſparatis dicendum eſt: illud prius cognoſci, cuius accidentia prius cognoſcuntur, cum verò in accidentibus diſparatis hoc quod eſt eſſe magis, vel minus vniuerſale, ſeu eſſe magis, vel minus latè patens impertinenter ſe habeat ad minorem, vel maiorem cognoſcibilitatem, Hinc dicimus quod ad dijudicandum: qui nã in gradibus ſingularizatis, ſed diſparatis ſit prius cognoſcibilis, maior, vel minor vniuerſalitas impertinenter ſe habeat, & attendi ſolum debeat ad maiorem ſenſibilitatem vnius reſpectu alterius, quæ nunc eſt in magis, nunc in minus vniuerſali, & primò quidem in accidentibus diſparatis maiorem, vel minorem vniuerſalitatem impertinenter

ter

ter ſe habere ad maiorem, vel minorem cognoſcibilitatem patet, quia quòd vnum accidens magis latè pateat, & pluribus cõueniat, quã aliud, eſt per accidens: licet enim de facto v. g. plura dentur animalia habentia pedes, quam habentia plumas, potuit tamen accidere oppoſitum, ſi videlicet Deus plura creaſſet habentia plumas, quam habentia pedes; at quod vnum ſit magis, ideòque prius cognoſcibile, quam aliud, non eſt per accidens, ſed habetur ratione maioris ſenſibilitatis in vno, quam in alio; maior autem ſenſibilitas aliquando eſt in magis, aliquando in minus vniuerſali, licet enim gradus locomotiui ſemper ſit vniuerſalior gradu hinnibilis, ſi tamen equus hinniat validiſſimè, & moueatur lentiſſimè, prius certificabor de gradu hinnibilis minus vniuerſali, quam de gradu locomotiui magis vniuerſali. Sicut è cõtra ſi moueatur validiſſimè, & hinniat lentiſſimè, prius certificabor de gradu locomotiui magis vniuerſali, quam de gradu hinnibilis minus vniuerſali. & tamen motus localis ſiuè validus, ſiue tardus, ſemper conſtituit gradum magis vniuerſalem, ergo eſſe prius, vel poſterius cognoſcibile non ex maiori, vel

minori vniuerſalitate,ſeu latèpatentia, ſed ex maiori accidentium ſenſibilitate deſumenda eſt,quæ non per accidens, ſed per ſe dicit ordinem ad cognitionē dependenter à ſenſibus. Quare cum in diſparatis maior ſenſibilitas, vt vidimus, nunc ſit in gradu magis vniuerſali, nunc in minus vniuerſali, non poteſt ſcientifica, & vniuerſalis doctrina ſtatui, vtrum in gradibus diſparatis gradus magis, an minus vniuerſalis ſit prius cognoſcibilis.

6 Ex his infertur, quomodo ſit intelligendum dictum Ariſtotelis hic tex. 4. quod totum ſecundum ſenſum notius eſt. Duplex enim diſtinguendum eſt totum, aliud phyſicum, aliud Metaphyſicum,totum phyſicum prius cognoſcitur, quàm pars phyſica, ſic tota domus prius cognoſcitur, quam feneſtra, tota enim domus, vt ait Ariſtoteles. *Multa comprehendit vt partes*, ſic etiam pueri omnes viros appellant patres, quia facilius cognoſcunt totum reſultans ex accidentibus communibus cuicunque viro, & ex accidentibus proprijs huius viri, quam partem, accidentia ſcilicet propria huius viri. Totum metaphyſicum in gradibus ſubordinatis non prius cognoſcitur, quam

pars

pars metaphyſica; Totum enim metaphyſicum in gradibus ſubordinatis eſt gradus inferior, qui cum explicitè, & per ſe ſit modificatiuus ſuperioris, importat etiam diſtinctè ſuperiorem, atqui non prius cognoſcitur gradus importans diſtinctè duo, quam gradus ſuperior importans vnum diſtinctè, & aliud confusè. In gradibus diſparatis neuter eſt per ſe loquendo totum reſpectu alterius, ſed ſolùm per accidens; licet enim de facto eſſe pennatum contrahat pedatum, poterat tamen æquè bene accidere oppoſitum; quare de his non datur ſcientia.

DISTINCTIO II.

De principijs rerum naturalium in communi.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex ſit Principium.

1 Principium in communi definitur ab Ariſtotele 5. met. cap. 1. *Primum vnde* aliquid *aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur*, in qua definitione par-

ticula *aut* non eſt accipienda in ſenſu excluſiuo, ita vt non poſſint de eodem principio verificari omnia membra disiunctionis; bene enim poteſt idem eſſe principium tam in fieri, quam in facto eſſe, quam in cognoſci; accipienda ergo eſt particula *aut* in ſenſu præciſiuo, quatenus ad rationem principij ità vnum membrum disiunctionis requiratur, & includatur, vt alia non excludantur, ſed æquè benè haberi poſſit ratio principij, ſiue adſint, ſiue non adſint.

2 In creatis ratio principij ſemper importat aliquam prioritatem reſpectu illius, cuius eſt principium, in eo ſaltem genere, & ordine, in quo eſt principiū, imo importat primitatem, quam indicauit Ariſt. vtens voce illa *Primum*, quę aliquid plus videtur importare, quam ſola prioritas, prius enim importat ſolam anteceſſionem ad poſterius, primū verò dicit præterea negationem alterius prioris. Hinc Ariſtoteles 5. de Generat. animal. cap. 7. ait: *Hoc eſt principium eſſe vt ipſum quidem cauſa ſit multorum, ſed ipſius nulla ſit ſuperior cauſa*. Quare in eo genere, & ordine in quo aliquid eſt principium, nō debet habere aliquid prius. Sic materia eſt primum principium materiale, quia in hoc genere principij non

non principiatur; à Deò enim, à quo creatur, principiatur ſolum in genere principij efficientis. De cauſis efficientibus creatis eſt difficultas quomodo poſſint eſſe principium, cum in eodem genere efficientis fiant à Deo; ſed licet nulla cauſa ſecunda ſit primum principium efficiens abſolutè loquendo, omnis tamen cauſa ſecunda eſt primum principium efficiens non abſolutè, ſed in tali genere peculiari, in genere ſcilicet efficientis per talem actionem, ità enim cauſa creata A, eſt principium efficiẽs per actionẽ A, vt per actione A, à nullo principietur; ideoq; in tali peculiari genere principij efficientis per talem actionem habet primitatem cum negatione alterius prioris efficientis per talem actionem.

3 Principium latius patet, quã cauſa; omnis enim cauſa eſt principium ſui effectus, non tamen omne principium eſt cauſa illius, quod eſt à principio; Pater enim in diuinis eſt principium non cauſa Filij iuxta communem acceptionem cauſæ apud latinos; præterea de ratione cauſæ, vt videbimus, eſt eſſe determinatiuum cũ virtute, quod non omni principio conuenit, vt patet in priuatione.

Dices

4 Dices ex Ariſtotele 4. met.c. 12. *Ens, & vnum idem, ac vna natura ſunt, propterea quod ſe inuicem ſequuntur, quemadmodum principium, & cauſa.* Ergo non latius patet principium quam cauſa. Præterea Ariſt. 5. metaph. cap,1. enumeratis varijs principij acceptionibus concludit: Toties autem cauſæ dicuntur. Reſpondeo cum ab Ariſtotele 12. Metaph. tex.12. priuatio appelletur cauſa, ad primam auctoritatem, quę obijcitur, dicendum eſt principium, & cauſam eſſe vnum, & idem, & ſe ſe inuicem ſequi, ſi nomen cauſæ tam latè accipiatur, vt conuenire etiam poſſit priuationi; ſecus verò ſi ſumatur preſſius. Ad ſecundam auctoritatem dico omnes illas principij acceptiones, & proprietates, quas primo capite numerat philoſophus reperiri etiam in cauſis, ſed non propterea negari ab Ariſtotele, quod principiũ quatenus eſt quid ſuperius ad cauſam, dicatur etiam alijs modis.

4 Principium, vt ex eius definitione colligitur, aliud eſt rei, aliud cognitionis, aliud intrinſecum, aliud extrinſecum. Principium rei, vel eſt tale ſolũ ratione qualiſcunque ordinis, & conſecutionis vnius ab alio, & hoc poteſt tot

modis

modis variari,vt ad ſcientificam aliquã rationem reuocari non poſſit,vel eſt tale ratione alicuius peculiaris habitudinis inter vnum, & aliud: & hæc peculiaris habitudo poteſt eſſe triplex,prima propter ſolam eſſentialem conſecutionem vnius ab alio,& ratione huius priuatio eſt principium rerum naturalium in fieri.Secunda peculiaris habitudo inter principium,& id, quod eſt à principio,conſiſtit in ratione productionis,ſed ſine vlla imperfectione, & dependentia producti à producẽte,& hæc reperitur in Diuinis. Tertia demum eſt, quando ita vnum accipit eſſe ab alio, vt inter principium, & principiatum intercedat vera cauſalitas,& dependentia,& ratione huius quælibet cauſa eſt principium ſui effectus.

6 Principia cognitionis ſunt illa,ex quibus noſtræ cognitiones ducunt originem: alia ſunt complexa, alia incomplexa, integræ ſcilicet propoſitiones, ex quibus, tanquàm ex primis principijs procedunt ſcientiæ ad eliciendas ſuas concluſiones. Hæc in ſcientijs; nõ probantur, aliter non eſſent prima principia ſed probari poſſũt à ſciẽtia ſuperiori, vt docet Ariſt.hic tex.8. Demum principia extrinſeca ſunt efficiens, & finis; intrin-

intrinſeca ſunt partes intrinſecè conſtituentes totum, non tamen ideò partes ſunt principia totius, quod totũ ab omnibus partibus ſimul ſumptis realiter diſtinguatur, ſed quia totum videtur prius habere aliquod eſſe in ſuis partibus, quàm in ſe ipſo.

8 In Creatis correlatiuum principij eſt principiatum, ſecus in Diuinis, quia hoc nomen principiatum videtur importare aliquam imperfectionem, quare correlatiuum principij vniuerſaliter loquendo dici poterit eſſe id, quod eſt ab alio, ſeu quod ab alio procedit.

CAPVT SECVNDVM.

Quot, & quæ ſint principia intrinſeca rerum naturalium in fieri.

1 TRia cum Ariſtotele dicimus eſſe huiuſmodi principia, materiam, formam, & Priuationem; hæc enim tria ſunt conſtitutiua, & principia intrinſecè componentia hoc, quod eſt rem naturalem fieri, quia ſunt de eſſentiali, & intrinſeco conceptu huius, quod

eſt

eſt rem naturalem nunc eſſe,immediatè ante non fuiſſe; *rem enim naturalem nunc eſſe* importat tanquam principia intrinſecè conſtitutiua materiam,& formam, vt infrà conſtabit, *immediatè ante non fuiſſe* importat priuationem: Sic vt habeatur v. g. ignis in fieri requiritur, quod immediatè ante præfuerit priuatio formæ ignis requiritur ipſa forma ignis,quæ fit,& materia, ſeu commune ſubiectum, quod præfuerit ſub priuatione formæ ignis,& nunc ſit cum forma ignis.

2 Dices primò etiam agens eſt de eſſentiali, & intrinſeco conceptu rei naturalis in fieri,tum quia fieri formaliter eſt ab aliquo fieri, tum quia Ariſtoteles quærit principia rerum naturaliũ in fieri dependentibus à viribus agentis naturalis. Reſpondeo agens ità neceſſariò requiri,vt ſit extrinſecum, non verò intrinſecum conſtitutiuum rei naturalis in fieri,ſi enim ſolum intelligamus materiam de non habente formam fieri habentem,& ab alio quocunque præſcindamus, intelligimus rem naturalem fieri, ſic vt habeatur dependẽtia creaturæ à Deo, neceſſario quidẽ requiritur Deus, ſed tanquam quid extrinſecum non tanquam quid intrinſecè

cè conſtitutiuum talis dependentiæ, quare licet fieri importet formaliter, ab aliquo agente fieri, ſicuti dependentia importat formaliter ab aliquo dependentia: non tamen agens eſt intrinſecè conſtitutiuum rei in fieri, ſicut id, à quo eſt dependentia non eſt intrinſecum conſtitutiuum dependentię. Similiter dicendum eſt, Ariſtotelem quęrere principia rerum naturalium dependenter à viribus agentis naturalis, ſed tanquam ab aliquo requiſito, non tanquam ab intrinſecè conſtitutiuo.

3 Idem dicendum de forma oppoſita, & de diſpoſitionibus præcedentibus, ſi enim neque intelligitur forma præcedens oppoſita, neq; intelligantur præfuiſſe diſpoſitiones, dũmodò intelligatur nũc in materia eſſe forma, immediatè ante non fuiſſe, intelligitur res naturalis in fieri. Hinc quando Ariſtoteles 1. phyſic. tex. 43. dixit: *album fit ex non albo, & hoc non ex omni, ſed ex nigro* ſolum docere voluit ad album non ſufficere quamcunque negationem, & quodcunque non album; nam Angelus v. g. qui non eſt albus, non poteſt fieri albus, ſed ad album requiri nigrum, aut aliquod aliud coloratum, quod proinde ſit capax recipiendi albedinem,

dinem, ideòque per hoc innuit, quod requiratur materia capax albedinis, quod perinde eſt ac materia cum priuatione albedinis.

4 Dices ſecundo, ſi creetur à Deo materia v.g. quæ in eodem inſtanti tẽporis informetur forma ignis, dabitur ignis in fieri abſque priuatione, ergo priuatio non eſt de eſſentiali conceptu rei naturalis in fieri. Reſpondeo priuationem eſſe de eſſentiali conceptu rei naturalis in fieri per tranſmutationem, ad quam priuatio neceſſario requiritur, cum non poſſit intelligi materia tranſmutari, abſque eo, quod de non habente formam fiat illam habens; licet ergo non requiratur priuatio ad fieri per aliquam aliam productionem non phyſicam, hoc tamen non facit contra nos, qui non inueſtigamus principia rerũ naturaliũ, niſi in fieri pertrãſmutationẽ ſenſibilem, quæ eſt mediũ doctrinæ, quod vt phyſici adhibemus.

5 Dices tertiò. Præter aſſignata principia requiritur etiam duratio, vbicatio, vnio &c. Reſpondeo, & primò, nomine formæ venit forma informans, quidquid deinde ſit id, per quod forma conſtituatur informans, cum enim aliqui velint formam conſtitui in ratione infor-

informantis per vnionũ diſtinctã, alij verò nequaquã nõ debui initio afferri tãquã principiũ diſtinctũ id, quod ſolũ in aliquor ſententia eſt tale. Idẽ dicendũ de alijs modis, qui ſi ponuntur diſtincti non erunt niſi complementa principiorum, ſicut enim quando dicimus v. g. Petrum exiſtere, implicitè etiam dicimus exiſtere durationem, vbicationem, & modos omnes, quibus Petrus exiſtit, ita dum aſſignamus hæc tria principia aſſignamus etiam modos omnes neceſſario ad illa requiſitos, ſiue ſint ſiuè non ſint diſtincti.

6 Cum nullum eſſe negationibus, & priuationibus tribuerimus lib. 1. diſt 4. cap. 11. explicandum hic eſt, quo modo priuatio poſſit eſſe principium, ſi nullum habet eſſe; Sed dicendum eſt eſt principia, & conſtitutiua intrinſeca debere eſſe eiuſdem rationis cum conſtituto, & principiato, ideòque ſi conconſtitutum ſit totaliter habens eſſe, etiam conſtitutiua debent eſſe totaliter habentia eſſe; quod ſi conſtitutum ſit partim habens eſſe, partim nullum habens eſſe, etiam conſtitutiua debebunt eſſe partim habentia, partim non habentia vllum eſſe, hoc poſito conſtitutum, cuius quærimus principia intrinſeca,

ſeca, & conſtitutiua, eſt *res naturalis in fieri*, quod partim eſt habens eſſe, partim nullum habens eſſe; prout enim importat, quod immediatè non fuerit, nullum dicit eſſe; quid mirum ergo, quod inter huius conſtituti conſtitutiua numeretur etiã priuatio, quæ nullũ habet eſſe, ſicut enim ex Ariſtotele ipſum nõ ens, eſſe nõ ens dicimus, ità de priuatione dicimus, quod ſit principiũ priuatiuum, nihil aliud tandem per hoc deſignantes niſi quod ad hoc vt cõcipiatur: *rem naturalem nunc eſſe immediatè ante non fuiſſe*, concipi debeat *non fuiſſe*, quod idem eſt ac debere concipi priuationem, quid quid tandem ſit priuatio, & *non fuiſſe*; quod ad rem præſentem nihil facit.

7 Præterea ſicuti de non ente dicimus eſſe non ens, & de priuatione, quæ nõ habet vllum eſſe dicimus, quod ſit principium priuatiuum, ità de eadẽ priuatione dicendnm vlterius eſt quod principiet, quando primò non eſt, nam priuationem principiare nihil eſt aliud, quam eſſe de intrinſeco conceptũ rei naturalis in fieri, ſed ad hoc vt cõcipiatur res naturalis fieri, debemus concipere priuationem immediatè ante fuiſſe, ergo priuatio principiat, quando

pri-

primo nõ eſt;quãdo enim priuatio primò non eſt, tunc illa intelligi debet, ad hoc vt intelligatur res naturalis fieri. Confirmatur exemplo domus antiquæ & hominis ſenis, inter principia enim intrinſecè conſtitutiua domus antiquæ, & hominis ſenis, ingrediuntur anni præteriti, de quibus ſi petatur, quando nam principient, & conſtituant domũ antiquam, & hominem ſenem. Reſpondendum eſt quod principient, quando non ſunt, quia quando perierunt, & non ſunt, debent intelligi, ad hoc vt intelligatur domus antiqua, & homo ſenex.

8 Quod ſi demum quæras, quæ nã priuatio ſit principium, priuatio formæ, an priuatio vnionis formæ? Reſpondeo. Priuationem, quæ eſt principium, denominatiuè loquendo, eſſe priuationẽ formæ in materia,ſeu priuationẽ formę informãtis; per hoc enim, quod nunc ſit forma in materiã, & informans materiam, immediate ante non fuerit forma in materia habetur res naturalis in fieri; loquendo tamen rigorosè, ac de priuatione neceſſario requiſita,hæc non eſt niſi priuatio vnionis formæ cum materia; dummodo enim hæc ſolum priuatio intelligatur

præ-

præextitiſſe, ſiuè præextiterit, ſiue non præextiterit etiam carentia de exiſtentia formæ perinde eſt ad rem naturalem in fieri.

CAPVT TERTIVM.

Explicatur Ariſtotelica definitio principiorum rerum naturalium.

1 PRæter definitionem principij in communi cap. 1. huius diſtinctionis explicatam affert hic Ariſtoteles tex. 42. aliam principiorum definitionem, quæ ſic communiter proponitur. Principia ſunt, quæ non fiunt ex alijs neque ex alterutris, ſed ex his omnia. Hanc definitionem licet deſumpſerit Ariſtoteles ab Antiquis, eam tamen approbauit, ac proinde à Peripatheticis communiter recipitur, vti eam nos etiam recipimus, non tamen tanquam propriam principiorum rerum naturalium; ſed æquè omnibus primis principijs communem. Primò enim omnibus primis principijs conueſiit

uenit non fieri ex alijs, in eo genere, in quo ſunt principia, quia aliter in illo genere non haberent primitatem requiſitam ad rationem principij, vt diximus cap. ſuper. num. 2. nulla pariter prima principia fieri debent ex alterutris quod enim pendet ex alio, non eſt primum, ſed poſterius reſpectu illius, à quo pendet; ideòque ſi duo interſe mutuam haberent dependentiam, neutrum eſſet verè & abſolutè primum reſpectu alterius, ideòque non niſi cõplexum ex vtroque poſſet eſſe principium reſpectu alicuius tertij, quod a tali complexo principiaretur. Demum omnibus primis principijs, vt per ſe patet, cõuenit, vt omnia, quæ in aliquo genere, & ordine principiãtur, à principijs in tali genere, & ordine primis principiētur. Verè ergo hæc definitio omnibus primis principijs æquè cõuenire poteſt.

2 Sed quomodo hæc definitio ad ſola principia intrinſeca rei naturalis in fieri reſtricta, debeat explicari, diuerſæ ſunt auctorum ſententiæ, & difficultas oritur ratione illius particulę *ex*, quæ ter in hac definitione repetitur, nec ſatis apparet vtrum ſignificet habitudinẽ elementi componentis, an verò tranſeuntis. Vna ex præcipuis explicationibus

nibus circa hanc rem eſt, quod particula *ex* ſignificet habitudinem, vel elementi permanentis, vel tranſeuntis,ità-ut ſenſus definitionis ſit: principia rerum naturalium in fieri ſunt, quæ in ordine rerum naturalium non fiunt ex, alijs, neque ex alterutris, ſed omnia in ordine rerum naturalium fiunt ex his tanquam ex elemento vel permanente, vel tranſeunte. Sed ſtatim obijcitur, formam fieri ex priuatione tanquam ex elemento tranſeunte in mutatione productiua,& pariter priuationem in mutatione corruptiua fieri ex forma, tanquam ex elemento tranſeunte; ideòque hæc duo principia fieri ex alterutris. Reſpondent tamen formam, & priuationem non fieri ex alterutris, quia nullo modo fiunt,propriè loquendo. Fieri enim, inquiunt, propriè loquendo, conuenit ſolis entibus completis, & acceptis in concreto. Sed cõtra eſt primò, quia étiam in communi, & Ariſtotelico modo loquendi de priuatione, & forma dicitur quod fiant Ariſtoteles enim hic tex. 47. ait: *Omnia vtique erunt quæ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrarijs*, ergo formæ, & priuationi, quæ veniunt nomine contrariorum, conuenit in locutione

Ariſtotelica quod fiant. Secundò Ariſtoteles afferens rationem, cur hæc tria principia non fiant ex alterutris, non dicit quia non fiant, ſed quia ſunt prima, & contraria; primitas autem, & contrarietas nihil facit ad probandum quod non fiant tanquam terminus cõpletus. Tertiò ſatis fuiſſet in allata definitione dicere. Principia ſunt, quæ non fiunt, alia enim verba non modo nihil clarius explicant, ſed poſita explicatione, quã impugnamus reddunt mentes audientium dubias, num in verbis illis lateat aliquod myſterium quod verè nullum eſt.

3 Melius ergo allata definitio aptabitur principijs rerum naturalium ſumendo particulam *ex* ſemper eodem modo, prout eſt nota principij intrinſeci, ſeu partis componentis. Ita enim hęc tria principia cõponũt intrinſecè rẽ naturalem in fieri, cum ſint de intrinſeco, & eſſentiali conceptu, & conſtitutiuo cuiuſcunque rei naturalis in fieri ſicuti ſupra probauimus, vt neque ex alijs, neque ex alterius tanquam ex principio intrinſeco componantur, nam hæc tria ſunt quid ſimplex, ideòque neque ex alijs, neque ex alterutris componuntur.

Dices

4 Dices primò priuatio in fieri ſit ex forma oppoſita, quæ præceſſit in materia, tanquam ex elemento componente hoc, quod eſt priuationem fieri, ergo ſi tradita explicatio definitionis eſſet bona, principia fierent ex alterutris. Reſpondeo inter principia rei naturalis numerari quidem priuationem, non tamen priuationem in fieri, ſed priuationem præſcindentem ab hac circumſtantia primi fieri ipſius priuationis: Quare hoc quod eſt priuationem primò fieri licet importet nunc eſſe priuationem, immediatè ante fuiſſe formam ptiuationi oppoſitam, tamen quia priuatio, quæ eſt principium, eſt priuatio non importans primum fieri, ſed accepta de ſe præcisè; hinc ſicuti forma non componit priuationem, ità priuatio, & forma non fiunt ad inuicem.

6 Dices ſecundò. Materia, & forma materialis componuntur ex ſuis partibus, quibus intrinſecè conſtant ergo fiunt ex alijs. Reſpondeo componi ex ſuis partibus, tanquam ex principijs integrantibus, cum è contra principiēt rem naturalem in fieri tanquam principia, & partes eſſentiales, ideòque principiant in genere principij intrinſeci, diuerſi ab eo, in quo principiantur. Similiter

liter materia, & forma componuntur ex genere, & differentia, quia tamen Genus, & differentia ſunt partes ſolum metaphyſicæ, materia verò, & forma ſunt partes phyſicæ, hinc principiant in diuerſo genere ab eo, in quo principiantur, cum phyſicè principient rem naturalem, non principientur autem à genere, & differentia niſi metaphyſicè.

CAPVT TERTIVM.

Quomodo hæc tria principia inter ſe conueniant.

1 IN ratione principij intrinſeci rei naturalis in fieri non poſſunt hæc tria principia conuenire merè æquiuocè, neque enim priuationi conuenit merum nomen principij, ſed illi etiam conuenit ratio per tale nomen importata, cum non minus priuationi, quam materiæ, & formæ conueniat hoc quod eſt eſſe de intrinſeco conceptu rei naturalis in fieri.

2 Sed neque in tali ratione conueniunt analogicè, quia non eſt aſſignabilis quænam inter illa detur analogia primo

primo enim ſi dicas eſſe analoga attri-butionis, aſſigna analogatum magis principale. Hoc certè neque eſſe poterit materia, neque forma, cum non ſit maior ratio de vna, quam de alia: neque poterit eſſe vtraque, quia analoga attributionis ſunt, quæ dicunt ordinem ad vnum, quod ſit principalius analogatũ. Si autem tam materia, quam forma eſſent analogatum magis principale, non plura diceret attributionem ad vnum, ſed vnum, ſola ſcilicet priuatio, diceret attributionem ad plura, ad materiam ſcilicet, & formam. Neque poteſt analogatum principalius eſſe totum, quia analogato principaliori conuenire debet idem nomen, quod conuenit analogatis minus principalibus, totum autem non eſt, neque vocatur principiũ, ſed principiatum; Quia ergo non eſt aſſignabile magis principale analogatum, hoc eſt aliquid, cui principalius conuenit ratio principij, dicendum erit omnibus æquè conuenire rationem principij, ideòque in hac ratione conuenire vniuocè. Secundò non poſſunt eſſe analoga proportionis, vel metaphorica, vel propria, quia ratio principij neque per metaphoram, neque per meram proportionem, ſed propriè, & æquè de

omnibus tribus dicitur cum æquè omnia tria ſint de intrinſeco conceptu rei naturalis in fieri.

3 Dicendum ergo eſt in ratione principij intrinſeci materiam, formam, & priuationem conuenire vniuocè, quia in hac ratione ità æquè conueniunt, vt hæc ratio ſit ab illis perfectè præciſa, per hoc enim, quod eſt eſſe de intrinſeco conceptu rei naturalis in fieri non certificamur vllo modo, quod vel materia, vel forma. vel priuatio ſit de intrinſeco conceptu rei naturalis in fieri, cum de illarum ſingulis diſputemus, vtrum verè illis conueniat eſſe de conceptu intrinſeco rei naturalis in fieri.

4 Porro ſicuti nomen, in quo aliqua plura conueniunt aliquando explicat aliquid intrinſecum ipſis rebus, quæ in tali ratione conueniunt, aliquando explicat aliquid illis extrinſecum, ità nomen vniuocum aliquando eſt vniuocum vniuocatione ipſis rebus intrinſeca, aliquando illis extrinſeca. In re autem noſtra hæc principia conueniunt vniuocè vniuocatione re extrinſeca, ſicut enim lib. 1. diſt. 4. cap. 2. diximus de ente reali, & rationis, quod cõueniant vniuocè, vniuocatione tamen

ex-

extrinſeca, in ratione intelligibilis; ita hæc tria principia conuenient vniuocè in hac ratione, quod ſcilicet neceſſariò debeant intelligi, ad hoc vt intelligatur res naturalis in fieri.

5 Sed hæc ratio eſt ipſis principijs merè extrinſeca per denominationem à potentia cognoſcitiua debēte hæc tria intelligere, ad hoc vt intelligat rem naturalem in fieri; licet enim materia, & forma habeant præterea meritum, ac debitum intrinſecum, ratione cuius debeant taliter concipi, poſſunt tamen vniuocè conuenire in denominatione, quæ habetur extrinſecè à potentia intellectiua debente intelligere hæc tria ad hoc, vt intelligat rem naturalem in fieri, ità tamen, vt deinde in materia,& forma detur etiam meritum, & debitum intrinſecum, in priuatione verò nequaquam, ſed hæ ſunt rationes differentiales.

6 Dices primò non poteſt aſſignari vtrum hæc ratio communis, in qua hæc principia vniuocè conueniunt ſit ens, vel non ens. Reſpondeo hanc rationem communem formaliter præſcindere ab hoc,quod ſit ens, vel non ens,ſicuti ratio animalis præſcindit for-

maliter à rationali, & irrationali; realiter tamen in materia, & forma eſt ens, in priuatione verò non eſt ens, ſicuti animal realiter loquendo in homine eſt rationale, in Bruto irrationale.

7 Dices ſecundò ratio principij intrinſeci eſt idem, ac ratio partis, ſed de ratione partis eſt importare formaliter aliam compartem, ergo de ratione principij eſt importare pluralitatem, ergo ratio principij non eſt perfectè vna. Reſpondeo nomen, & rationem principij intrinſeci non neceſſariò importare rationem partis, ſed ſolùm rationem intrinſeci conſtitutiui, quod præſcindit ab vnitate, & pluralitate; per hoc enim, quod concipiamus confusè principium, & conſtitutiuum intrinſecum rei naturalis in fieri neſcimus vtrum ſit vnum, vel multiplex.

8 Infertur ex dictis duo tantum eſſe principia intrinſeca rerum naturalium in ipſo eſſe, materiam ſcilicet, & formam, ità tamen vt nomine formæ veniat forma in actu ſecundò, ſeu forma informans, & ſanè per hoc præcisè, quod habeatur forma informans materiam, habetur res naturalis in eſſe, ergo nihil aliud requiritur ad conſtituendam intrinſecè rem naturalem in eſſe.

eſſe. Dixi *in eſſe*, non in facto eſſe, quia ſicuti *fieri* importat priuationem præcedentem ita *factum eſſe* videtur importare præexiſtentiam, ideòque principia in facto eſſe viderentur eſſe aſſignãda plura, quam tria, ſed in eſſe præcisè accepto procul dubio non erunt niſi duo. Porrò etiam principijs rerum naturalium in eſſe conuenit definitio principiorum explicata capite ſuperiori abſque eo qood intercedat vlla æquiuocatio, vel diuerſa acceptio particulæ *ex*. De his enim quatenus sũt prima principia rerum naturalium in eſſe verificatur, quod neque ex alijs, neque ex alterutris in ipſo eſſe fiant, ſeu conſtẽt, tanquam ex principio, & parte componente, omnia autem naturalia in ſuo eſſe ex his tanquam ex principijs, & partibus componentibus fiant.

DISTINCTIO TERTIA.

De Principijs rerum naturalium in particulari.

CAPVT PRIMVM.

An detur materia prima.

NOmine materiæ primæ venit ens ſubſtantiale incompletum, quod in qualibet mutatione ſubſtantiali ſe habeat vt commune ſubiectum, quod ſicuti præfuit ſub forma ſubſtantiali, quæ corrumpitur, ità recipiat formam ſubſtantialem de nouo genitam,& cum illa conſtituat compoſitum ſubſtantiale. Non defuerunt, qui materiam negauerint, in duas oppoſitas ſententias abeuntes; alij enim dixerunt in mutatione ſubſtantiali v. g. ligni in ignem, lignum ſecundum ſe totum perire, & ignem ſecundum ſe totum generari; alij è contra dixerunt nihil de ſubſtantia ligni perire, nihil de ſubſtantia ignis generari de nouo; Sed mutationem omnem haberi per ſolam aggregationem,

nem, & diſgregationem corpuſculorum. Vt ergo materiæ exiſtentia inferatur; Vtraque hæc opinio reijcienda prius eſt.

SECTIO PRIMA.

Vtrum in mutatione ſubſtantiali vnum corpus ſecundum ſe totum deſtruatur, aliud verò ſecundum ſe totum de nouo generetur.

1 Concluſio eſt negatiua, & ſic probatur: Moriente homine non annihilatur totum illud materiale, ſeu corporeum, quod in illo præfuit, ergo etiam pereuntibus alijs quibuſcunque entibus naturalibus nō annihilatur quidquid in illis præfuit, Antecedens patet. Primò quia ſi quis in ictu oculi moriatur v. g. per tranſuerberationem Cordis ſi totum quod præfuit annihilaretur, quomodo tam ſubitò poſſet totaliter de nouo produci tanta moles

cadaueris cum tanta partium æthero-geneitate, ad quã formandam neceſſarij fuerunt tot anni? Secundò nulla eſſet aſſignabilis cauſa productiua cadaueris, ſi quis enim moriatur nimio calore, poterit quidem nimius calor deſtruere viuens. Sed quomodo poterit totaliter de nouo producere cadauer, cui debetur frigus. Tertiò illud dicendum eſt naturaliter euidens quod apud omnes nationes eſt in confeſſo; ſed apud omnes nationes illuſtrium virorum corpora, imo & cineres aſſeruantur tanquam aliquid, quod in illis præfuit; ergo naturæ inſtinctu euidens eſt, quod homo moriens non totaliter annihiletur. Secundum eſſe corporeum, quod præhabuit.

2. A paritate hominis, idem dicendum eſt de brutis, tum quia in illis eædem rationes militant, tum quia Eccleſ. 3. dicitur *vnus interitus eſt hominis, & iumentorum, ſicut moritur homo, ſic & illa moriuntur*. Demum à paritate animalium idem probatur in reliquis entibus naturalibus, nam in minori, vel ſaltem pari mutatione non poteſt plus deſtrui, quam deſtruatur in mutatione maiori, vel æquali, ſed quando ex equo v. g. fit cadauer, vel fit mutatio ma-

maior, vel certè non minor illa, per quam ex ligno v. g. fit ignis, ergo ſi quando mutatur equus in cadauer nõ annihilatur totus equus, neque quando mutatur lignum in ignem, annihilabitur totum lignum. Minor probatur nam quando mutatur equus in cadauer plura mutantur, quam quando mutatur lignum in ignem: quando enim mutatur equus in cadauer præter mutationem primarum qualitatũ, & accidentium non vitalium fit etiam mutatio omnium accidentium vitaliũ equi, quæ omnia pereunt; quando verò mutatur lignum in ignem, quia in ligno nulla erant accidentia vitalia, non fit mutatio niſi accidentium non vitalium, quæ ſola in ligno præerant, ergo vel maior, vel ſaltem non minor mutatio fit quando ex ligno fit ignis, ac quando ex equo fit cadauer. Neque dicas in cadauere equi remanere formas partiales, nam hic argumentamur contra negantes materiam, & omnes formas.

3 Confirmatur ſicuti quando mutatur equus in cadauer remanet eadẽ forma, ſitus, & proportio partium, ità in carbone igneo remanet eadem figura, & proportio partium, quæ præfuit

in

in ligno, adeò vt ex ligno v. g. rotun- do, & ſolido ſemper fiat carbo rotun- dus & ſolidus, & ſi carbo igneus im- mergatur in aquam ità ignis mutatur in carbonem extinctum, qui eſt veluti cadauer ignis, vt retineat eandem om- nino formam, ſoliditatem &c. & ſi ſta- tim ex frigida extrahatur, retInebit ali- quid de priſtino calore, non aliter ac retineat equus, qui moriatur inter ni- ues; ergo in vtroque caſu, non erit di- cendus calor mutaſſe ſubiectnm, ſed verè in vtraque mutatione commune aliquod ſubiectum remanſiſſe.

4 Poſito iam quod omni mutatio- ni ſubſtare debeat ſubiectum aliquod, ſtatim infertur materiæ primæ, ſeu pri- mi ſubiecti exiſtentia, nam vel illud, quod in mutatione ſupponitur vt ſub- iectum, ſupponit aliquod aliud ſubie- ctum, vel non: ſi non ſupponit ipſum erit primum ſubiectum, & materia prima, ſi verò ſupponit aliud, de illo quæram num ſupponat aliquod aliud, & cum procedi non poſſit in infinitum, ſiſtendum neceſſario erit in aliquo pri- mo ſubiecto; quamuis enim in nullo genere cauſarum procedere liceat in infinitum, in cauſa tamen materiali, quæ eſt intrinſecum totius compoſiti

fun-

fundamentum, euidentius apparet abſurditas proceſſus in infinitum, neque enim eſt intelligibile compoſitum per ſe ſtans, cuius vna pars ſubiectetur in alia, & alia rurſus in alia, quin tandem ſiſtatur in aliqua, quæ cæteris ſubſtet.

5 Probari etiam ſolet concluſio poſita ex eo quod alioqui agens naturale poſſet annihilare & creare, quorum vtrumque ſuperat illius vires. Sed contra hanc rationem obijci poſſet. In generatione ignis v. g. neque ignem propriè creari, neque lignum propriè annihilari, etiamſi lignum totaliter deſtruatur, & ignis ſecundum ſe totum producatur, eò quod creatio, quæ repugnat, ſit productio vnius abſque deſtructione alterius, & ſimiliter annihilatio repugnans agenti naturali ſit deſtructio vnius abſque productione alterius. Reſpondetur tamen communiter totam creationis difficultatem, rationione cuius illa ſuperat vires agentis caturalis non oriri ex eo quod non præceſſerit terminus poſitiuus qui deſtruatur, ſed ex eo, quod agens naturale produceret aliquid ſine concurſu ſubiecti. Verum adhuc vrgere poſſent aduerſarij dicendo hoc ipſum eſſe in quæſtione, ideò præuideri quod committa-

tur

tur circulus, dum probatur dari materia, ex eo quia implicat agens naturale creare, & rurſus probatur implicare, quod agens naturale creet, quia implicat, quod aliquid fiat de nouo ſine concurſu materiæ. Quod ſi dicas nō committi circulum, quia aliunde, ex limitatione ſcilicet agentis naturalis probatur, quod debeat hoc adiuuari ab aliquo ſubiecto. Contra eſſe poſſet: quia hæc ipſa limitatio non videtur poſſe probari, niſi ex eo, quod iam ſupponitur agens naturale ſemper de facto iuuari à materia, ideòq; ſi quis perſiſtat in dicendo, quod malè ſupponitur talis materia, à qua agēs naturale iuuetur, nō ſatis apparet quomodo poſſit redargui.

6. Dices redargui poſſe ex eo, quia ſi agens naturale non indigeret concurſu ſubiecti, fruſtra requireret terminum præcedentem, quem deſtrueret; Sed reſponderi poſſet non fruſtra requiri, cum natura hoc inſtituerit, ne res vel in infinitum creſcant, vel nimiū minuerentur; Sicut enim natura abhorret à vacuo, ità non admittit penetrationem corporum, ideòque ad obtinendum vtrunque hunc finem inſtituiſſe, vt quantum de vna rè deſtruitur tantundem de alia producatur ne

detur

detur vacuum, & ſimiliter quantum de vna producitur, tantum de alia deſtruatur, ad hoc vt ſingula ſine penetratione ſuum habeant locum, & quàuis dari poſſit aliqua condenſatio, & rarefactio corporum, patet tamen, quod condenſatio naturaliter poſſibilis non eſſet ſatis ad dandum vnicuique debitum locum, ſi generatio vnius non eſſet deſtructio alterius, ideòque ad obtinendum vtrumque hunc finē non poſſe agens naturale producere, niſi ſimul deſtruat, neque poſſe deſtruere, niſi ſimul producat; cæterum gratis fingi, quod iuuari præterea debeat à materia.

7 Adhuc tamen dicendum eſt ſaltem à poſteriori colligi, quod agens naturale debeat ſemper iuuari à ſubiecto in genere cauſæ materialis, ſi enim ex dictis initio huius ſectionis ſatis à poſteriori conſtat in quacunque generatione ſemper aliquid remanere de priori compoſito, quod recipiat in ſe id, quod de nouo producitur, profecto id, quod remanet adiuuat vires agentis naturalis concurrendo in genere cauſæ receptiuæ ſimul cum agente, & ſi nulla vnquam datur naturalis generatio, in quà aliquid de priori compoſito non re-

remaneat inferri debet eam eſſe agentis naturalis limitationem, vt nunquam poſſit de nouo aliquid producere ſine concurſu ſubiecti, ideòque agens naturale neque poſſe quidquam annihilare, neque quidquam creare.

SECTIO SECVNDA

Vtrum mutatio ſubſtantialis habeatur per ſolam congregationem, & diſgregationem corpuſculorum.

1 HAberi non poſſe probatur primò, tum ex generatione, cõpoſiti humani, quod cum conſtituatur partialiter per animam rationalem, non poteſt haberi merè per congregationem atomorum, tum ex generatione ſubſtantiali aliorum viuentium merè materialium, in quibus tanta partiũ ætherogeneitas, tanta organorum, & vitalium operationum diuerſitas, & ſubordinatio, ac directio ad vnum, eundemque finem, ad defendendum ſcilicet totum

tum viuens, nullo modo haberi poteſt per mera corpuſcula diuerſimodè permixta; quomodocunque enim componas capillos, & corpuſcula nunquam reſultare poterit principium viſionis, motus progreſſiui, ſubordinatio operationum ad vnum finem &c. præterea ſi equus v.g. per tranſuerberationem cordis in ictu oculi moriatur ſtatim, perit principium omnium operationũ vitalium, & tamen non apparet quænam tanta fiat corpuſculorum mutatio, ex qua ſequi poſſint effectus adeò diuerſi; quod ſi aliquam admittas mutationem ſubſtantialem, & non merè per corpuſcula, non erit cur non idem etiam dicas de reliquis.

2 Probatur vlterius quia in ſententia atomiſtarum calor, ſapor, & reliqua accidentia non ſiunt quid realiter diſtinctum à ſubſtantia corpuſculorum habentium talem figuram, ac taliter peruadentium, & afficientium organa ſenſuũ; hoc autem repugnat nõ modo fidei, Sed etiã rationi; non enim apparet quomodo v.g. dulcedo ſaccari haberi ſolũ poſſit à tali figura corpuſculorũ: Nã figura ſingulorũ corpuſculorũ, ſi de ſe ſeorſim ſumantur non poteſt cauſare ſenſationem adeò ſenſibilem, cum quod-

quodlibet corpuſculum de ſe ſit ferè inſenſibile, plura verò corpuſcula ſimul vnita non retinent eandem figuram,& tamen retinent eandem dulcedinem,& ſi per multos dies tunduntur facta maxima figuræ variatione non propterea ſit variatio dulcedinis.

3 Neque verò ex eo, quod aliqua diuerſa ſenſatio oriatur ex diuerſo eiuſdem corporis contactu, vt accidit in pluma leuiter ducta per nares, dicere propterea poſſumus omnem ſenſationē fieri per tactum, nam licet diuerſimodè lingua tangatur à pluma, nunquam tamen lingua ſentit dulcedinem, ſicuti ſentit, etiam ſi diuerſimodè nunc ſcilicet leuiter, nunc grauiter tangatur à Saccaro. Adde neque propterea poſſe omnia accidentia ab atomiſtis tolli, nā ipſe motus plumæ eſt quid à pluma, & lingua diſtinctum, ideòque eſt accidens,idem dicendum de ipſa atomorum permiſtione, quæ debet eſſe aliquid ab atomorum ſubſtantia diſtinctum, ac de nouo productum. Præterea quid euidentius, quam quod intellectio, volitio, viſio &c. ſint quid de nouo productum, ſi ergo hæc fiunt ex nihilo ſui, licet non ex nihilo ſubiecti, cur non etiam aliæ formæ tam acciden-

dentales, quam ſubſtantiales fieri ſimiliter poterunt ex nihilo ſui, licet non ex nihilo ſubiecti.

4 Demum de luce, quod non ſint corpuſcula diffuſa per medium, probatur ex ipſius refractione, quæ fiat in ſphæra aliqua vitrea; ſi enim lux eſſet effluuium corpuſculorum, quando in huiuſmodi ſphæra lux refringitur, ideo refringeretur, quia, vt dicunt atomiſtæ, corpuſcula peruaderent ſpheræ poros obliquos, & ab illis taliter obliquarentur; ſed hoc dici non poteſt, nam vel omnes pori ſpheræ ſunt quoquouerſus recti, vel quoquouerſus obliqui, quod omnes ſint recti dici non poteſt, nulla enim fieret refractio, ad quam per Atomiſtas requiruntur pori obliqui, per quos lux permeans obliquetur. Si omnes ſunt obliqui, vel aliqui recti ſequitur, quod ex ea parte, in qua pori ſunt obliqui permeare non poſſint corpuſcula lucis abſque refractione, neque ex ea parte, in qua ſunt recti permeare poſſint cum refractione, hoc autem eſt contra experientiam, in quacunque enim parte ſphæræ vitreæ radius excipiatur perpendiculariter, nulla fit refractio, & in quacunque parte excipiatur non perpendiculariter fit re-

fra-

fractio, ergo in quacunque parte erunt ijdem pori recti, & obliqui, quod eſt abſurdum.

5 Non propterea negamus in re qualibet dari plura corpuſcula, exhalationes, & ſpiritus permixtos, vt in pluribus ex decurſu conſtabit; ſolum enim dicimus non poſſe mutationem ſubſtantialem haberi ſolum per diuerſam corpuſculorum congregationem, & diſgregationem; ſed neceſſario admittendum eſſe, quod aliquid fiat de nouo, quod licet fiat de nihilo ſui, non tamen fiat de ni ilo ſubiecti, ideòque detur commune aliquod ſubiectum, quod erit materia prima.

CAPVT SECVNDVM.

De eſſentia, & exiſtentia materiæ.

1 ESſentiam materiæ ex duplici illius definitione colligemus primò enim definitur materia poſitiuè ab Ariſtotele hic tex. 82. *Primum ſubiectum vniuſcuiuſque, ex quo fit aliquid, cum inſit, non ſecundum accidens, & ſi corrumpitur*

tur aliquid, in hoc abibit vltimum. Dicitur *ſubiectum primum*, vt oſtendatur eſſe, ens ſubſtantiale, quantitas enim eſt quidem ſubiectum accidentium communium, ſed accidentale, ideòque non primum, neque ſubſtantiale, quia alteri ſubiecto primò, & per ſe ſtanti innititur. Dicitur etiam *ſubiectum primum*, vt diſtinguatur, tum ab anima rationali, quæ licet ſit ſubiectum ſuarum intellectionum non tamen eſt ſubiectum primum, cum ſupponat materiam pro ſuo primo ſubiecto receptionis; tum, etiam, vt diſtinguatur à materia ſecunda includente accidentia. Dicitur *vniuſcuiuſque*, intellige generabilis, & corruptibilis. Dicitur *ex quo fit aliquid, cum inſit*, ideſt, ex quo permanente, & exiſtente fit aliquid, *non ſecundum accidens*, vt oſtendatur materia non ineyiſtere, in compoſito per accidens. Demum illæ aliæ particulæ: *& ſi corrumpitur aliquid, in hoc abibit vltimum*, adduntur maioris explicationis gratia, & ad indicandam materiæ indeſtruibilitatem.

2 Negatiuè quoque, ſeu per negationes definitur materia ab Ariſtot. 7. metaph tex.8. *quæ per ſe ipſam neque quid, neque quantum, neque quale neque aliquid aliud quippiam dicitur quibus ens determinatur,*

natur, eſt enim quid , de quo ſingula horum prædicantur. Dicitur *non eſſe quid*, quia non eſt ſubſtantia exigitiua determinatarum operationum, ſicuti eſt forma ſubſtantialis, quæ propterea dicitur *quod quid rei*. Dicitur pariter non eſſe *quantum, nec aliud quippiam; quibus ens determinatur*, quia materia de ſe eſt determinatiuum ad eſſe quantum, ad quod determinat quantitas, neque determinatiuum ad eſſe quale, ad quod determinat qualitas &c. Verum ità de materia negatur quodlibet ex prædicamenti quidditatiuè, & eſſentialiter, vt ſingula de materia prædicentur denominatiuè, & in concreto; ideòque additur vltimum materiæ prædicatum non negatiuum, ſed poſitiuum, quod nimirum ſit quid, de quo ſingula horum prædicantur. Bene autem etiam per negationes materia ſubſtantiarum imperfectiſſima definitur, ſicut Deus omnium perfectiſſimus definiri ſolet per negationes, maxima enim, & minima perfectio noſtram valde effugit cognitionem.

3 Vltimis particulis primæ definitionis indicabatur materiæ indeſtruibilitas reſpectu cuiuſcunque agentis naturalis, quæ quidem probatur quia ex dictis

dictis capite ſuperiori ſectione prima, quoties ab agente naturali aliquid deſtruitur, aliquid remanet de priori cõpoſito, hoc autem eſt materia, nam illud perit, cuius accidentia pereunt, ſed in omni mutatione ſubſtantiali pereunt accidentia debita formæ, ergo ſemper forma erit id quod perit, & materia ſemper indeſtructa remanebit. Min. probatur inductione, quando enim ex ligno fit ignis, perit frigus, humiditas, grauitas, & cætera accidentia debita ligno, quod idem conſtat in reliquis, ergo forma erit id, quod perit, non materia. Secundò nullum eſt accidens contrarium materiæ, cum hæc ſit ſubiectum vniuſcuiuſque, ergo nullum eſt accidens, per cuius introductionem poſſit materia ab agente naturali deſtrui, ergo id quod in qualibet mutatione ſubſtantiali perit non eſt materia, ſed forma.

4 Dices ex Ariſt. 3. Cæl. tex. 61. principia corruptibilium oportet eſſe corruptibilia, ergo materia vt potè principium corruptibilium erit corruptibilis, præterea ex eodem hîc cap. 9. Materia partim interit, & oritur partim non. Demum materia eſt ſubiectũ generationis & corruptionis, ergo erit

corruptibilis. Reſpondeo, & ad primum cum Ariſtoteles indefinitè ſolum locutus fuerit, ſatis eſt quod aliqua principia rerum corruptibilium ſint corruptibilia. Ad ſecundum Ariſtoteles intelligendus eſt docuiſſe, quod materia partialiter intereat ratione priuationis, quæ eſt in ipſa materia vt ipſemet explicauit. Ad tertium materia quamuis ratione ſui immutabilis, & indeſtruibilis, poteſt tamen eſſe ſubiectum mutationum, & corruptionum, per quas formæ in ipſa materia generantur, & corrumpuntur.

5 Ex eo quod materia ſit ab agente naturali indeſtruibilis infertur, quod etiam ſit ab eodem ingenerabilis, ſi enim poſſet ab agente naturali generari, & non deſtrui, poſſet ita excreſcere, vt non poſſet habere quantitatem, & locũ ſibi connaturaliter debitum, abſque eo quod cum alia materia, aliiſque corporibus penetraretur, quod naturaliter fieri non poteſt; Sicut ergo, ne daretur naturaliter vacuum, debuit materia eſſe ab agente naturali indeſtruibilis, ità ne daretur corporum penetratio, debuit eſſe ingenerabilis. Neque dicas hæc argumenta non militare pro modica aliqua portione materiæ, nam ſi ali-

aliqua pars materiæ poſſet ab agente naturali generari, & deſtrui, non eſſet cur ſucceſſiuè non poſſent generari, & deſtrui plures, & plures partes materiæ.

6 Materia præter propriam eſſentiam hucuſque explicatam habet etiam propriam exiſtentiam, & quidem ex ſuppoſitione quod eſſentia non diſtinguatur ab *exiſtentia*, vt probauimus lib. 1.*diſt*.4.cap.4.*nulla eſt* in hoc difficultas, ſed in ſuppoſitione contraria, quod eſſentia ab exiſtentia diſtinguatur adhuc dicendum eſt materiam exiſtere per propriam exiſtentiam; eſt enim cauſa phyſica formæ, ideòque prior natura reſpectu formæ, cum autem prius natura ex infra dicendis ſit determinatiuum extrinſecum alterius ad exiſtendum, ſeu id, ex cuius exiſtentis præuiſione aliquo modo auctor naturæ dirigitur, vt velit exiſtere aliud, debet materia præſupponi exiſtens, ad hoc vt ſit prior natura reſpectu formæ, præſertim ad hoc vt per prioritatem propriam cauſæ exercere etiam poſſit virtutem in formam; non enim eſt intelligibile, exercitium vllius virtutis ab eo, quod non ſupponatur exiſtens. Neque recurras ad ſenſus præciſiuos, noſtræ enim

præciſiones non faciunt quominus realiter loquendo ab aliquo, quod non haberet exiſtentiam, proflueret per veram virtutem exiſtentia alterius ; hoc autem non eſt intelligibile. Præterea materia eſſet ab agente naturali generabilis, & corruptibilis, illud enim generatur, & corrumpitur, quod amittit, & accipit exiſtentiam materia autem amitteret, & acciperet exiſtentiam amittendo, & accipiendo ab agente naturali formam.

7 Eſt ergo materia pura potentia phyſica, non metaphyſica, excludens omnem actum phyſicum, non verò actum etiam metaphyſicum, qualis eſt exiſtentia, imo in hoc committi videtur ab aduerſarijs circulus, dum probant materiam non habere propriam exiſtentiam, quia eſt pura potentia, & rurſus materiam eſſe puram potentiã, quia non habet propriam exiſtentiam. Porrò ex duobus entibus in actu metaphyſico, hoc eſt ex duobus entibus exiſtentibus, non repugnat fieri vnum per ſe, imo repugnat fieri vnum per ſe ex duobus entibus, Si vtrumque non exiſtat, ſolum ergo non poteſt fieri vnũ per ſe ex duobus entibus in actu phyſico, & completis. Demum materia ha-

habens propriam exiſtentiam nullum eſt inconueniens quod conſtituat ſpeciem entis incompleti, imò res quælibet eo ipſo quod habet eſſe eo modo quo illud habet conſtituit ſpeciem.

CAPVT TERTIVM.

De dependentia materiæ à forma.

NON poſſe materiam dependere à forma tanquam à priori conſtat ex eo quod forma pendet à materia tanquam à priori, ideòque nō poteſt mutuò materia pendere à forma vt à priori, cum mutua prioritas repugnet vt infra probabimus. Dicendum ergo eſt materiam pendere à forma ſubſtantiali tanquam à poſteriori, nec niſi connaturaliter; licet enim poſſit miraculosè exiſtere abſque eo quod illi detur vlla forma ſubſtantialis, non tamen ſine aliqua forma ſubſtantiali poteſt connaturaliter exiſtere. Hoc autem probatur primò; quia illud rationabiliter dicimus accidere connaturaliter nō

poſſe, quod ſi accideret eſſet contra continuatam experientiam,& inductionem, ſic ſi accidat, quod aliquis ignis non comburat, dicimus eſſe miraculũ, quia per continuatam inductionẽm experti ſumus omnes ignes calefacere, atqui experti ſumus nullam vnquam materiam ſine aliqua forma ſubſtantiali exiſtere, ſed ſemper corruptionem vnius eſſe generationem alterius, ergo ſi aliquando ſpoliaretur omni forma ſubſtantiali, eſſet miraculum.

2 Dices multa ſunt naturaliter poſſibilia,quæ tamen nunquam contingũt, cur non ergo dicimus poſſe naturaliter materiam ſpoliari omni forma ſubſtãtiali; etiam ſi hoc nunquam contingat? Reſpondeo quidquid ſit de antecedente intellecto de productione aliquorum entium de nouo, neganda certè eſt conſequentia, ſi enim loquamur de connexione entium, quæ de facto exiſtunt, inter ſe, dicendum eſt, quoties per continuatam experientiam conſtat, quod exiſtente hac cauſa, ſemper exiſtit hic effectus, non poſſe connaturaliter exiſtere hanc cauſam ſine hoc effectu, ſicut dicebamus quia conſtat per continuatam experientiá,quod quoties exiſtit ignis, exiſtit calor, dicimus non poſſe

poſſe naturaliter ignem e iſtere ſine calore, eodem igitur modo, quia quoties exiſtit materia, exiſtit cum aliqua forma ſubſtantiali, dicendum eſt non poſſe materiam naturaliter exiſtere ſinealiqua aliqua forma ſubſtantiali.

3 Non repugnat miraculosè materiam exiſtere ſpoliatam omni forma ſubſtantiali, ſi enim de eſſentia accidétis non eſt actu inhærere in ſubiecto, ſed solũ exigere talé inhærentiã ita vt cõtra hãc exigẽtiã miaculosè fieri po it, & de facto fiat, quãdo miraculosè cõſeruãtur accidẽtia Euchariſtica ſine ſubiecto; neque erit de eſſentia materiæ actu habere, ſed ſolum exigere aliquam formam ſubſtantialem ità vt poſſit Deus contra hanc exigentiam facere conſeruando materiam ſine forma ſubſtantiali; Certè eſſentialis dependentia materiæ à forma non poteſt aſſeri niſi poſitiuè probetur.

4 Dices primò non poteſt Deus negare vnicuique entitati iam exiſtéti bonum eidem determinatè connaturale, niſi facta compenſatione ſaltem æquali, ergo non poteſt ſpoliare materiam omni forma ſubſtantiali, niſi facta ſaltem æquali còmpenſatione. Antecedens probatur: repugnat à Deo rem

aliquam produci, quin eam proſequatur tanto amore efficaci, quanta eſt bonitas eiuſdem rei, ſed amor efficax, quò eſt maior, eò eſt inclinatio efficax ad conferenda amato maiora bona, ergo ſi Deus amat materiam exiſtentem habet inclinationem efficacem conferendi illi bonum pro menſura bonitatis, quam materia exiſtens habet, ſed bonum pro menſura bonitatis, quam habet res; eſt aliud, quod connaturaliter illi debetur, ergo &c. Reſpondeo negando antecedens, ad probationem dico amorem efficacem de exiſtentia alicuius rei non neceſſariò eſſe inclinationem efficacem ad conferendum illi aliud bonum ab ipſa exiſtentia rei diſtinctum; ideòque Deus volens efficaciter materiam exiſtere non propterea tenetur velle, & dare materiæ aliud bonum præter ipſam exiſtentiam, quam materiæ dat, ideòque præter bonum exiſtentiæ non tenetur etiam dare materiæ formam. Neque dicas Deus tollendo ab accidētibus Euchariſticis ſubſtantiam panis facere compenſationem ſubſtituendo loco illius corpus Chriſti Domini, nam quæ eſſet implicantia, ſi etiam ſine ſubſtitutione corporis Chriſti Domini cōſeruaret accidentia? Pre-

terea

terea etiam in ordine naturali, quando res ſunt in ſtatu violento nonne illis denegatur bonum connaturaliter debitum abſque compenſatione æquali? neque enim ſtatus violentus, qui naturali ſuccedit, eſt rei violenter conſtitutæ æquale bonum, ac ſtatus naturalis, & tamen res in ſtatu violento exiſtens amatur amore efficaci.

5 Dices ſecundò, materia exiſtens ſpoliata omni forma exiſteret fruſtra, ergo non poteſt ità exiſtere Reſpondeo non extituram fruſtra, quia exiſteret tum ad oſtendendam Diuinam potentiam, tum propter alios fines. v.g. ad replendum vacuum, ad tranſmittendas influentias Cælorum &c.

6 Dices tertio. Deus non poteſt ſupplere munus cauſæ formalis, neque efficere, quod exiſtat genus abſque differentia; ergo. Reſpondeo formam non eſſe cauſam formalem reſpectu materiæ, ſed reſpectu totius, quod per formam formaliter conſtituitur, quare licet fieri non poſſit, quod exiſtat hoc totum ſine his partibus, quæ ſunt cauſa formalis totius, fieri tamé poteſt, quod exiſtat materia ſine forma. Porrò non poteſt fieri, quod exiſtat genus metaphyſicum ſine differentia Metaphyſica,

poteſt tamen exiſtere genus phyſicum, quale eſt materia, ſine differentia phyſica.

7 Si materia omni forma ſubſtantiali ſpoliaretur, ſicuti deberet, iuxta inſtitutum rerum ordinem deſtrui, ità non poſſet ſine continuato miraculo ſic ſpoliata conſeruari. Probatur, quia id, quod conſeruatur propter finem miraculoſum, conſeruatur miraculosè; conſeruatur enim per decretum Dei intendentis talem finem miraculoſum, ideòque ſicuti conſeruatur per decretum rei conſeruatæ naturaliter indebitum, ità conſeruatur modo miraculoſo; quod ſi huiuſmodi res non poteſt conſeruari, niſi per tale decretum ſibi naturaliter indebitum, nullo modo poteſt conſeruari niſi miraculosè; Sed materia ſpoliata omni forma ſubſtantiali non poteſt conſeruari niſi propter finem miraculoſum, ergo non poteſt conſeruari niſi per decretum ſibi naturaliter indebitum, ergo non poteſt naturaliter, ſed ſolum miraculosè conſeruari. Minor probatur omnis pars eſt propter totum, ergo cum materia ſit de ſua natura pars, erit propter totum, ergo vel

vel propter totum, quod actu, & in quocunque caſu naturali conſtituat, vel propter totum, quod ſaltem poſſit conſtituere. Atqui non propter totum, quod merè poſſit conſtituere; hic enim finis eſt miraculoſus, nam ille eſt finis miraculoſus, qui ſuperat vires totius naturæ, nec eſt per totas naturæ vires acquiſibilis, ſed quod materia exiſtat propter totum merè conſtituendum, eſt finis nō acquiſibilis per vires totius naturæ, neque per quæcunque media naturalia, ergo materiam conſeruari propter totum merè conſtituendum, non verò propter totum actu conſtitutum, erit finis miraculoſus, ſi ergo materia ſpoliata omni forma, non poſſet conſeruari niſi propter hunc finem miraculoſum, non poſſet conſeruari niſi miraculosè.

8 Quod diximus de materia intelligendum etiam eſt de quacunque alia potentia iuxta ordinem naturalem neceſſario connexa cum aliquo effectu à cuius actuali productione per nullam potentiam naturalem poſſit in talibus circumſtantijs impediri. Quare Sol ſi conſeruaretur ſine omni luce conſeruaretur miraculosè, ſimiliter ignis in fornace Babylonis, quia per nullam po-

tiam naturalem impediri poterat ab actuali combuſtione, conſeruatus fuit miraculosè, cum enim non fuerit cõſeruatus propter actualem combuſtionem, illi hic & nunc naturaliter debitam, conſeruatus fuit propter finem miraculoſum, & per conſequens conſeruatus fuit miraculosè. Non ſic v.g. quando anima noctu impeditur à ſuis operationibus, quãdo lapis pendulus impeditur à deſcenſu &c. iſtis enim tales effectus in talibus circũſtantijs naturaliter nõ debẽtur, imò quia potius talibus circumſtantijs debetur animæ negatio operationis, & lapidi negatio deſcenſus, ideò quando cum his negationibus conſeruantur, naturaliter conſeruantur, quia conſeruantur propter fines naturaliter debitos.

9 Dices primò, finem materiæ naturalem eſſe etiam, vt impediat vacuũ, vt tranſmittat influxus cæleſtes &c. ergo ſi ſpoliata omni forma ſubſtantiali conſeruaretur propter hos fines, conſeruaretur propter fines naturales. Reſpondeo adhuc nõ conſeruaretur propter omnes illos fines, propter quos naturaliter conſeruari deberet, deberet enim etiam conſeruari propter totum, quod actu conſtitueret, propter quod

debet

debet connaturaliter conſeruari, hoc autem benè colligimus à poſteriori; ſi enim in ordine naturali ſemper materia eſt cum forma aliqua ſubſtantiali, in ordine naturali ſemper debet conſeruari cum forma aliqua ſubſtantiali.

10 Dices ſecundò, tunc tantum debere ceſſare medium quando finis ceſſat per ſe, non verò quando finis ceſſat merè per accidens. Sed contra quia ceſſante fine: ſeu effectu, cum quo medium, & cauſa eſt eſſentialiter connexa, debet neceſſariò ipſa etiam cauſa ceſſare, ſiue effectus ceſſet per ſe, ſiue ceſſet per accidens, Sic quia corpus e eſſentialiter connexum cum aliquo vbi, ſiue omne vbi ceſſet per ſe, ſiue ceſſet per accidens, ceſſare etiam neceſſario debet ipſum corpus cum aliquo vbi eſſentialiter connexum, Similiter ergo quoties cauſa eſt connexa cum effectu, connaturaliter, ceſſante effectu, ceſſare etiam debet ipſa cauſa, ſiue effectus ceſſet per ſe, ſiue per accidens, idque propter rationem in noſtra probatione allatam, quia nimirum ſiue per ſe ſiue per accidens ceſſet effectus, ceſſat omne decretum naturale, nec poteſt talis cauſa conſer-

uari

uari niſi per decretum auctoris naturæ intendentis finem miraculoſum.

11 Dices tertiò, ſi materia ſpoliaretur omni forma ſubſtantiali nihil exigeret eius deſtructionem, ergo non deberet deſtrui. Sed contra quia deberet deſtrui non quia aliquid exigeret illius deſtructionem, ſed quia nihil eſſet, quod eius conſeruationem exigeret; nihil enim poteſt in ordine naturali exigere decretum miraculoſum. Porrò quamuis melius eſſet materiæ conſeruari, quam deſtrui, non tamen hinc ſequitur, quod deberet connaturaliter conſeruari, nam etiam eſt melius cæco reſtitutio viſus, & tamen cæco non reſtituitur, quia nihil exigit talem reſtitutionem; ſi ergo nihil exigeret conſeruationem materiæ ſpoliatæ, deberet connaturaliter deſtrui.

12 Probabile eſt materiam in prima ſui creatione per nullum inſtans reale extitiſſe ſpoliatam omni forma ſubſtantiali. Probabile enim eſt Deum in prima materiæ creatione ſe geſſiſſe ea connaturalitate, qua deinde ſe geſſit, ideòque materiam non prioritate temporis, ſed ſola prioritate naturæ

turæ anteiuiſſe formæ. Nulla pariter eſt ratio aſſerendi, quod huc vſque materia ſpoliata vnquam extiterit omni forma ſubſtantiali; ex nullo enim capite apparet fuiſſe vnquam factum tale miraculum.

13 Sine forma aliqua accidentali ſaltem modali ne Diuinitus quidem materia poteſt exiſtere, cum enim de ſe materia non habeat eſſentialem alligationem ad vllum locum, vel tempus, eſt indifferens ad hunc, vel illum locũ, & tempus, ergo cum, ſi exiſtat, debeat in aliquo loco, & tempore exiſtere, neceſſariò poni debet aliquid per quod formaliter tollatur hæc indifferentia, & conſtituatur exiſtens in hoc potius loco, & tempore, quam in alio; Neque vero vllum eſt inconueniens, quod materia maiorem connexionem, & indigentiam habeat formæ modalis valde imperfectæ, quam aliarum formarum perfectiorum, nam hæc indigentia debuit neceſario dari materiæ poſito quod non fuit alligata vlli loco, vel tempori. Porro ſi materia hanc indigentiam alicuius accidentis modalis non haberet eſſet longè imperfectior, quam nunc ſit, quia loco huius indigen-

gentiæ, haberet eſſentialem alligationem ad vnum locum, & tempus; hanc autem alligationem, maioremque imperfectionem in materia non dari conſtat ex eo quod ab vno tempore, & loco eſt transferibilis in alium.

CAPVT QVARTVM.

De potentia, & appetitu materiæ reſpectu formarum.

1 POtentia paſſiua materiæ ad formas tam ſubſtantiales, quam accidentales non eſt merè negatiua per non repugnantiam, ſed eſt poſitiua per poſitiuam inclinationem; potentia enim materiæ eſt ad formas tanquam ad bonum, & connaturale complementum ipſius materiæ; ergo eſt potentia poſitiuè ad illas inclinans, per inclinationem, & potentiam innatam, ideòque non niſi ratione diſtinctam ab entitate materiæ: tum, quia materia appellatur in recto potentia, tum quia ne detur proceſſus in infinitum, ipſa potentia, & inclinatio, ſi eſſet ſuperaddita, non poſſet recipi in materia per aliam potētiam, ergo ſi tenemur aliquid admittere

re quod in materia recipiatur, & non per potentiam ſuperadditam, non eſt cur formæ non poſſint recipi à materia per ſolam illius entitatem. Demum hoc quod eſt formam poſſe recipi in materia non eſt quid entitati formæ ſuperadditum, ergo hoc quod eſt à materia poſſe recipi formam, nõ erit quid entitati materiæ ſuperadditum.

2 Dices primò, Adueniente forma perit in materia potentia, & appetitus ad talem formam, pariter quando materia habet formam, non eſt in potentia, ſed in actu, ergo potentia, & appetitus materiæ eſt quid diſtinctum ab entitate materiæ. Reſpondeo potentiã non eſſe quid diſtinctum ab entitate materiæ, mera tamen potentia præter materiæ entitatem importat etiam negationem formæ, quare quando materia habet formam non datur in materia mera potentia, ſed datur potentia ſicuti dabatur prius, non aliter ac dum ſedeo, datur in me potentia ſedendi, licet non mera potentia. Materia ergo cum forma eſt in actu ſimul, & in potentia, licet non in mera potentia, ſimilitèr appetitus ſecundum omnia quæ dicit connotat carentiam rei appetitæ, hoc tamen non eſt contra id,

quod

quod diximus, ſtat enim quod non detur in materia potentia aliqua paſſiua, & inclinatio ſuperaddita, ſed eadem entitas materiæ prout carens forma intelligatur eſſe illam appetens.

3 Dices ſecundò, ad hoc vt materia poſſit recipere formas requiritur quantitas, ergo non habet de ſe ſola rationem potentiæ. Reſpondeo materiam cum quantitate eſſe potentiam,& & materiam ſecundam, atque particularem,de ſe verò eſſe potentiam,& materiam primam atque vniuerſalem ad omnes formas, & ad ipſam etiam quãtitatem recipiendam. Non enim negamus materiam ad hoc vt ſit complete potens recipere indigere mul is accidentibus, & diſpoſitionibus: Sed id, quod aſſerimus eſt: materiam ratione ſuæ entitatis præcisè eſſe potentiam primam & vniuerſalem ad ipſa etiam accidentia, & diſpoſitiones, abſque eo quod in ratione primæ potentiæ paſſiuæ conſtituatur per potentiam ſuperadditam, & diſtinctam ab alijs accidentibus & diſpoſitionibus, quæ propter alias rationes, & fines admitti debent.

4 Dices tertiò, potentia actiua eſt quid ſuperadditum ſubſtantiæ agenti, ergo

ergo etiam paſſiua. Sed contra eſt quia nulla potentia actiua ponitur ſuperaddita niſi quæ poſitiuè probetur, ſimiliter ergo poſitiuè probare deberes potentiam paſſiuam materiæ eſſe quid ſuperadditum. Neque verò ad hoc probandum quidquam facit auctoritas Ariſtotelis in prædicamentis capite de qualì dicentis quæcunque ſecundum potentiam dicuntur eſſe ſub genere qualitatis, nam ex exemplis pugillatorum, curſorum, ſalubrium &c. quæ ibi affert, ſatis oſtendit ſe ibi loqui de potentijs, & impotentijs, quæ adueniũt ſubſtantiæ iam in ſuo eſſe completæ, nõ vero de potentijs ipſius rei conſtitutiuis, qualis eſt potentia materiæ quæ conſtituit materiam, prædicatur de materia in recto, & ingreditur eſſentialem materiæ definitionem.

5 Dices quartò actus, & potentia debent eſſe in eodem genere, ergo potentia ad actum, & formam accidentalem non poteſt eſſe entitas ſubſtantialis materiæ, ſed debet eſſe quid accidentale ſuperadditum ſubſtantiæ ipſius materiæ. Reſpondeo, quando ex actu, & potentia fit vnum per ſe, & ſubſtantiale tunc debere eſſe actum, & potentiam in eodem genere ſubſtantialis, non vero

verò quando ex actu, & potentia fit vnum per accidens, quod idem dicendum eſſet etiam ſi poneretur potentia accidentalis ſuperaddita, hæc enim reſpectu materiæ eſſet actus, nec tamen eſſet in eodem genere ſubſtantialis cum materia.

6 Si materia conſideretur vt ſpoliata, vel præciſè ab omni forma, prout ſic habebit appetitum ad formas tanquã ad bonum abſens, ideòque habebit inclinationem ad illas per modum deſiderij, quod ſi conſideretur vt actu habens aliquam formam, circa illam habebit inclinationem per modum gaudij, circa alias verò formas, quas non habet, habebit inclinationem conditionatam, ad illas ſcilicet recipiendas ſub conditione, quod ſpolietur forma, quam habet. Neque hinc ſequitur, quod appetat deſtructionem formæ, quam habet, benè enim poteſt ſimpliciter gaudere forma præſenti, & ſub conditione appetere alias; ſed hæc de appetitu innato materiæ dicuntur per analogiã ad appetitum elicitum.

7 Appetitus materiæ eſt ad formas accidentales tanquam ad medium, eo enim modo intelligitur materia appetere formas, quo ſunt eius bonum, ſi

ergo

ergo formæ accidentales ſunt medium, formæ ſubſtantiales finis, vt conſtat ex dictis lib. 1. vbi de conceptu ſubſtantiæ, illas appetet vt medium, has vt finem. Hinc prædicatum potentiæ ſubſtantialis erit prædicatum primarium, & de primò conſtitutiuo materiæ, prædicatum verò potentiæ ad formas accidentales erit prædicatum ſecundarium, & ſe habebit tanquam *proprietas* Metaphyſica, non aliter ac rationale eſt prædicatum primarium hominis, *riſibile* verò ſecundarium. Illud enim eſt prædicatum primarium, quod eſt nobilius, & radix metaphyſica à qua reliqua intelliguntur profluere, prædicatum autem potentiæ ad formas ſubſtantiales eſt huiuſmodi; ſicut enim ex appetitu, & intentione finis, qui eſt prior in intentione, profluit appetitus, & intentio mediorum, ità ex appetitu formarum ſubſtantialium, quæ ſunt finis, intelligitur profluere appetitus formarum accidentalium, quæ ſunt medium, quamquam realiter loquendo vtraque potentia, & appetitus ſunt vnum, & idem.

8 Materia de ſe, & præſcindendo ab accidentibus hic & nunc in eam introductis, non magis appetit formam ſub-

ſubſtantialem perfectiorem, quam imperfectiorem. Probatur primò, quia aliter dum habet formam imperfectiorem, appeteret illius deſtructionem, ad hoc vt obtinere poſſet perfectiorem; qui enim appetit vnum magis quam aliud, & videt ſe non poſſe habere id, quod appetit magis ſine deperditione alterius, quod appetit minus, appetit deperditionem illius, quod minus amat, vt obtineat illud, quod amat magis; Non poteſt autem dici, quod materia appetat deſtructionem formæ, imperfectioris, quam habet, ſi enim hæc nullo exiſtente contrario deſtrueretur, nullum eſſet miraculum, quia deſtrueretur ad exigentiam connaturalem materiæ; hoc autem eſt falſum. Probatur ſecundò, quia materia non appetit formam ſubſtantialem niſi ſecundum rationem genericam formæ ſubſtantialis, ſecundum hanc enim rationem replet illius vacuitatem, & affert materiæ cõnaturale complementum, Sicut ergo natura ſolum intendens impedimentũ vacui, non curat quod potius ab hoc, quam ab illo corpore impediatur, ità materia ſolum appetens ſubſtantialiter compleri, nihil curat, quod ab hac forma ſubſtantiali potius, quam ab illa com-

compleatur. Quare quamuis forma perfectior, ſit ratione ſui perfectior quia tamen non eſt perfectior reſpectu materiæ appetentis formam ſolum, quatenus eſt ipſius materiæ complementũ; hinc non magis appetit formam perfectiorem quam imperfectiorem.

CAPVT QVINTVM.

De potentia materiæ ad formas corruptas.

1 NVllum eſt dubium, quod forma corrupta non alligata tempori poſſit ſaltem miraculosè à Deo reproduci, & iterum recipi à materia, quare materia habet etiam reſpectu formæ corruptæ potentiam ad illam recipiendam, & quia talis potentia non eſt quid ab entitate materiæ diſtinctũ, ſicuti entitas materiæ ſemper eſt quid naturale, ità potentia materiæ erit ſemper entitatiuè naturalis; Nihilo tamen minus ad hoc vt potentia receptiua denominetur ſimpliciter naturalis, debet ipſe etiam terminus talis potentiæ eſſe naturalis, & naturaliter poſſibilis. Porro

rò terminus alicuius potentiæ poteſt eſſe naturalis, vel quoad entitatem, & quoad modum, vel naturalis ſolùm quoad entitatem, ſic roſa, quæ naſcatur in hyeme eſt entitatiuè naturalis, quod ad modum verò productionis in tali tempore eſt ſupernaturalis. Potentia ergo materiæ ad formas corruptas dicetur naturalis, vel ſupernaturalis, quoad entitatem, & ſubſtantiam, vel quoad modum, prout ipſæ formæ, corruptæ quoad ſubſtantiam, vel quoad modum ſunt ſupernaturales.

2 Et primò quidem reproductionem formæ corruptæ eſſe ſupernaturalem eſt communis auctorum ſententia, ex eò fortaſſe, quod eſſet tum contra pulchritudinem vniuerſi, quæ maximè in varietate conſiſtit, tum quia videtur eſſe contra quandam iuſtitiam diſtributiuam, per quam natura exigit, vt quando non omnes formæ poſſibiles reducendæ ſunt in actum, exiſtentia actualis potius communicetur pluribus diuerſis, quam iiſdem ſæpius detur, cum præiudicio aliarum; ſiue autem iterata productio, & receptio formæ ſit ſupernaturalis, eò quod ſit entitatiuè diuerſa ab omnibus alijs actionibus naturalibus, ſiuè ſolum ex

eò

eò quod ſit poſita per decretum diuerſum ab omnibus decretis naturalibus, poſita videlicet non ad exigentiam rerum naturalium, ſed propter fines ſupernaturales, nihil facit ad rem præſentem, pro qua ſatis eſt quod iterata productio, quæ realiter eſt idem cum receptione formæ, ſit ſupernaturalis, ipſa vero forma corrupta, quæ per talem modum ſupernaturalem ponitur non eſt ſupernaturalis, cum enim ſit eadem prorſus, quæ fuit prius, ſi prius erat naturalis, etiam deinde erit naturalis.

3 Hinc ergo manifeſtè infertur materiam ad formas corruptas iterum recipiendas habere ſolum potentiam ſupernaturalem quoad modum, ex dictis enim num. 1. nomine potentiæ ſupernaturalis ſolùm quoad modum venit potentia, quæ eſt ad terminum entitatiuè naturalem, ſed non poſſibilem niſi per modum ſupernaturalem, atqui ex dictis num. 2. Forma corrupta eſt entitatiuè naturalis, ſed non poſſibilis niſi per modum reproductionis, & internæ receptionis ſupernaturalem, ergo materia ad formam corruptam iterum recipiendam habebit potentiam ſupernaturalem ſolum quo-

ad modum. Quod ſi quæras de ipſo modo reproductionis vtrùm ſit ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, an verò ſolum quoad modum. Reſpondeo de illis hoc peti poſſe, in quibus eſt diſtinguibilis ſubſtantia à modo, in ipſo verò modo reproductionis non eſt diſtinguibilis ſubſtantia, ſeu entitas à modo.

4 Ad illam numero ſuſtentationem, per quam primò materia ſuſtentauit formam, non habet materia potentiam, neque ſupernaturalem, quia cum ex dicendis ſuſtentatio ſit idem cum actione productiua formæ, & actio productiua formæ ſit idem cum ipſius duratione, ſicuti duratio eſt alligata tempori, ità implicat, quod eadem numero ſuſtentatio reproducatur; licet enim nihil de entitate materiæ perierit, quia tamen terminus non eſt per vllam potentiam poſſibilis, ideo materia non habet ad illum potentiam neque ſupernaturalem.

5 Materia non habet formam corporeitatis ſibi coæuam; ſine vllo enim fundamento, & abſque vlla vtilitate datur materiæ hæc forma, cuius munera ab alijs formis vel ſubſtantialibus, vel accidentalibus poſſunt præſtari.

6 In

5 In compoſitis ſublunaribus diſtinctis materia eſt vna ſpecie, non numero. Non eſt vna numero, tum quia materia vnius compoſiti eſt actu diſtincti, imò diuiſa ab alia: tum quia in eodem cōpoſito datur diſtinctio actualis aliquarum partium materiæ, iuxta ea, quæ lib. 1. diximus de compoſitione continui, Eſt tamen in omnibus cōpoſitis ſublunaribus vna in ſpeciei; quia nullum habemus indicium diuerſificādi materiam ſpecie, cum nulla detur materia ſublunaris, quæ non ſit capax recipiendi quamcunque formam, cum per multas tranſmutationes ex quolibet fiat quodlibet. Quod ſi aliquod daretur compoſitum ſublunare, quod corrumpi non poſſet, adhuc tamen non infertur illius materia eſſe diuerſæ ſpeciei, quia etiam ſi poſtquam in illam materiam introducta eſt talis forma, non poſſit propter maximam formæ reſiſtentiam tali forma materia priuari, quia tamen illa materia erat prius ſub tali forma facile deſtruibili, ideò benè infertur materia illa eſſe eiuſdem ſpeciei cum reliquis. De materia etiam Cæleſti conſtabit ex dicendis in libro de Cælo eſſe eiuſdem ſpeciei cum ſublunari.

7 Non tamen vlla apparet implicantia, quominus dari poſſit alia materia diuerſæ ſpeciei, quæ ſcilicet non ſit capax recipere, & ſuſtentare niſi aliquas formas, talis autem materia eſſet propterea imperfectior materia illa, quæ de facto datur. Neque dicas ſolum actum eſſe, qui diſtinguit ſpeciem, nam ſi nomine actus veniat ſolus actus phyſicus, hoc eſt ſola forma phyſica, falſum erit à ſola forma phyſica deſumi diſtinctionem, & diuerſitatem ſpecificam, nam ab actu etiam metaphyſico, & entitatiuo quem de ſe materia habet vt diximus cap. 2. deſumi poteſt diuerſitas ſpecifica ſaltem incompleta, ſicuti ipſa materia eſt ens incompletũ. Si enim materia præſcindendo à forma habet ſuam eſſentiam, & exiſtentiam, cur non poterit ratione illius conuenire, vel diſconueuire cum alia materia, quantum ſatis eſt ad conuenientiam, vel diſconuenientiam ſpecificam.

8 Dices ſi poſſet dari materia capax ſolum aliquarum formarum, poſſet etiam dari materia capax vnius tantum formæ; ſequela videtur falſa; quia ſi talis forma corrumperetur, deberet etiam corrumpi ipſa materia, quod eſt abſurdum. Reſpondeo nullum eſſe in ad-

admittenda ſequela inconueniens; dici enim primò poſſet nullum fore abſurdum, ſi materia capax vnius tantum formæ admittatur naturaliter corruptibilis. Materia enim, de qua ſcimus eſſe incorruptibilem eſt illa quæ de facto datur, alia enim materia diuerſæ ſpeciei, ſicut in alijs differret eſſentialiter ab iſta, ità poſſet etiam differre in incorruptibilitate. Dici ſecundo poſſet talem formam de ſe corruptibilem, fore in tali caſu per accidens incorruptibilē, ne enim materia corrumperetur, etiam talis forma reſiſteret ſuæ corruptioni. Sicut enim corpus ad impediendum vacuum contra ſuam naturam aſcendit, ità talis forma ad impediendam corruptionem materiæ reſiſteret ſuæ deſtructioni. Quod ſi vrgeas non eſſe maiorem rationem cur talis forma contra ſuam naturam reſiſteret corruptioni, quam quod materia contra ſuam naturam corrumperetur. Dico maiorem rationem haberi ex eo, quod natura magis amat conſeruationem, quàm deſtructionem rerum, ideoque è materia refunderetur per accidens incorruptibilitas in talem formam.

CAPVT SEXTVM.

De reſpectu tranſcendentali materiæ ad formas.

1 IN materia duo diſtinguenda ſunt prædicata tranſcendentaliter relatiua, vnum potentiæ, aliud exigentiæ, verè enim materia eſt potens recipere formas, & præterea eſt exigens formas. Hæc autem prædicata ſicuti in materia ſunt realiter idem, ità habemus fundamentum diſtinguendi illa formaliter, ex eo præcipue, quod non quidquid habet reſpectu alterius potentiam, habet etiam reſpectu illius exigentiam, imò aliquando habet exigentiam oppoſiti, ſic lapis habet potentiam ad recipiendum motum ſurſum, ſed non modo non habet ad illum exigentiam, ſed habet præterea exigentiam ad oppoſitũ, vtrumque hoc prædicatum potentiæ, & exigẽtiæ, quod datur in materia, eſt prędicatum relatiuum tranſcendentaliter, cum nec concipi, ideòque nec eſſe poſſit niſi ordinatum ad aliud, vt conſtat ex dictis lib. 1. in prædicamento relationis.

2 Quando ergo quæritur vtrum ma-

materia reſpiciat formas determinatè, tota ratio difficultatis oriri poteſt ex eo quod non diſtinguuntur iſta duo prædicata, duæque relationes traſcendentales potentiæ, & exigentiæ, ſi enim hæ diſtinguantur, ſtatim apparebit dicendum eſſe à materia, prout potens eſt, reſpici omnes formas in particulari, & determinatè, ab ea vero, provt eſt exigens, reſpici formas indeterminatè, ſeu diſiunctiuè. Nam materia, quæ de facto datur, eſt potentia omnia, ideòque eſt potens recipere & formam A, & formam B, & aliam quamlibet in particulari, ergo datur in materia potentia ad quamlibet formam in particulari, ità vt ſi vel vnicam formam non poſſet recipere, non eſſet hæc materia, ſed alia ſpeciei diuerſæ, non quod detur in materia potentia ſimultatis, ad ſimul recipiendas omnes formas, ſed quod detur in illa ſimultas potentiæ ad quamlibet formam prout talem, & in particulari recipiendà. Adeo vt ſi hæc ſimultas potentiæ ad quālibet formā in particulari nō daretur, nō eſſet hæc materia ſed alia. Quare cū entitati materię nō ſatisfiat per potentiam ad recipiendā vel hāc vel illā formā, ſed de eius eſſentia ſit poſſe, & hāc, & illam, & aliā quālibet

liberi in particulari recipere, relatio potentiæ ad materiam erit ad omnes formas determinatè, & in particulari.

3 Non ita ſe habet relatio exigentiæ, materia enim exigit, vel hãc vel illã formam, & ex ſupra dictis non magis exigit hanc formam ſubſtantialem perfectiorem, quam aliam imperfectiorẽ, ergo relatio exigentiæ eſt in materia ad formas indeterminatè & diſiunctiuè. Explicatur hoc totum in actibus volũtatis, ſi enim habeam actum, quo dicam: volo vel cibum, vel veſtem, hic actus habet reſpectum tranſcendentalem tam ad cibum, quam ad veſtem, ſed diſtinguendi ſunt in tali actu duo reſpectus tranſcendentales alius eſt reſpectus tendentiæ, alius eſt reſpectus exigentiæ,& appetentiæ. hic enim actus habet determinatè ferri in cibum,& in veſtem, adeo vt ſi non tenderet in vtrumque, ſed in alterutrum, non eſſet hic actus, ſed alius; pro vt exigens verò, & appetens tendit in cibum & veſtem indeterminatè,& diſiunctiuè,ſiuè enim vnum, ſiuè aliud illi detur æquè illi ſatisfit.

4 Sed quæres quid ſimpliciter loquendo dicendum ſit de reſpectu materiæ ad formas, vtrum ſcilicet ſit ad

illas

illas determinatè, an indeterminatè? Reſpondeo hanc eſſe interrogationem plurium vt vnius, dum enim quæris reſpectum, quæris prædicatum formale relatiuum, cur ergo non vnum tantum ſed ſuo dentur in materia prædicata relatiua tranſcendentaliter, & vnum ex illis ſit ad formas vno modo, aliud verò diuerſo modo, non poſſum niſi adhibita diſtinſtinctione reſpondere.

5 Dices reſpicere determinatè & reſpicere indeterminatè ſunt contradictoria, ergo non poſſunt de eadem materia verificari hi duo reſpectus. Reſpondeo nego antecedens, ſit enim ſenſus tantum formalis, & ex noſtro modo concipiendi, diſtinguente duos reſpectus, qui realiter ſunt idem, & ſicuti quia ſit ſenſus tantum formalis, non ſunt contradictoria, quod homo prout animal ſentiat, & non diſcurrat, ità non ſunt contradictoria, quod materia prout potens reſpiciat formas determinatè, non indeterminatè, prout exigens verò reſpiciat illas indeterminatè, non determinatè; ſicut enim realiter loquendo homo ſentit & diſcurrit, ità realiter loquendo à materia reſpici formas determinatè, & indeterminatè, ſeu diſiunctiuè, nihil eſt aliud;

 quam,

quàm, materiam eſſe capacem omnium, & ſingularum formarum, ſed æquè eſſe explebilem, ac perfectibilem per quamlibet; in quo nulla eſt contradictio. Reliqua quæ deberent hinc re addi vide lib. 1. vbi de relatione tranſcendentali.

CAPVT SEPTIMVM.

An & quid ſit forma ſubſtantialis.

1 DAri formas ſubſtantiales certũ, eſt primò ex anima rationali cuius exiſtentia dependenter etiam à rationibus naturalibus conſtat ex eius affectibus: ſi enim euidens nobis eſt dari intellectiones, volitiones &c. euidens etiam erit dari earum principium quod non poteſt eſſe ſolum corpus; hoc enim remanet poſt mortem, quando non remanet principium intellectionũ, ergo debet eſſe aliquid aliud, anima, ſcilicet rationalis. Præterea experimur, quod quando intensè ſpeculamur, multa neque videmus; neq; audimus, quæ ceteroqui videremus, & audiremus ſi non tam intensè ſpecularemur, huius autem rei ratio alia reddi non poteſt, niſi

niſi quod potentia viſiua, & auditiua ſubordinantur alicui principio nobiliori nempè animæ rationali, quæ dum tota verſatur circa ſpeculationes, inepta redditur ad exequenda munera aliarum potentiarum. Neque dicas hoc prouenire à ſpiritibus vitalibus, ad huiuſmodi operationes neceſſarijs, qui dum ad vnam potentiam confluunt, aliam deſtituunt. Nam quod ſpiritus vitales, qui prius pluribus potentijs æquè deſeruiebant, accurrant hic & nunc ad vnam potentiam, potius quam ad aliam, refundi non poteſt niſi in aliquam formã ſuperiorem, quæ hos ſpiritus pro libito, modo huc, modo illuc euocet. Porrò animam harum operationum principium eſſe formam verè informantem corpus conſtabit ex dicendis in lib. de anima, eſſe verò ſubſtantialem colligitur ex dictis de ente ſubſtantiali lib. 1. diſt. 4. cap. 6. ſect. 2.

2 A paritate animæ rationalis probantur etiam formæ ſubſtantiales, tum in Brutis tum in plantis, alijſque omnibus compoſitis naturalibus, in quibus æquè dari debet principiũ v.g. hinnitus augmẽtationis, aliorumque accidentiũ, adeoque tale, vt ſit ſubſtantiale, informans, & omnia dirigens ad bonum

totius compoſiti;cum enim in quolibet compoſito videamus tantam accidentium etiam contrariorum varietatem, dari neceſſariò debet aliquid, à quo omnia veluti in officio contineantur; & quod ſit accidentium deperditorum recuperatiuum,ſi enim aqua calefiat, vel viuens per vim alicuius contrarij deperdat accidentia ſibi debita,quando ab extrinſeco contrario liberantur, reducunt ſe ad ſuum ſtatum connaturalem,ergo debet dari principium talium accidentium recuperatiuum, quod erit forma ſubſtantialis. Hinc colligitur alterationem eſſe diuerſam à corruptione ſubſtantiali, ferrum enim v.g. vehementer accenſum, ſi liberetur à contrario extrinſeco aliquãdo reducit ſe ad ſuũ ſtatũ priſtinũ aliquando non. Sed hoc non niſi quia aliquando ferrum eſt merè accidẽtaliter alteratum, aliquando vero eſt ſubſtantialiter corruptũ; ergo verè datur aliqua corruptio ſubſtãtialis,ſed hæc non eſt corruptio materiæ, vt probauimus, ergo formæ ſubſtantialis.

3 Dices quod aqua calefacta reducat ſe ad priſtinum frigus oriri ex eo quod in quibuſdã aquæ partibus ſemper remaneat internum frigus, à quo dein-

de

de aliæ partes frigeſiant. Sed contra, eſt, quia hoc nulla ratione probari poteſt, imò eſt contra omnem experientiã,& rationem;in metallo enim liquefacto quænã partes remanent ſolidæ? Certè tuum erit huiuſmodi partes contra omnium ſenſum probare, ſed etiam ſi hoc poſſes oſtendere; adhuc probandum ſupereſſet, quomodo aliquibus particulis ſolidis inſit tanta vis, vt alias partes liquidas longè plures poſſint conſolidare; potius enim paucę partes ſolidæ deberent vi plurium liquidarum colliqueſcere, quam multæ liquidæ vi pauciorum ſolidarum conſolidari.

4 Dices ſecundò ab aqua recuperari frigus vi alicuius qualitatis,quæ cum ſit ordinis ſuperioris, virtute contineat primas qualitates, eſt illarum principium. Sed contra quia principium hoc non poteſt eſſe qualitas accidentalis; eſt enim completiuum,& determinatiuum materiæ ad has ſpecie operationes, ideoque eſt quid per ſe, & primariò intentum à natura tanquam primum principium in ordine ad operationes, & per conſequens eſt quid ſubſtantiale, Preterea omne accidens alicui ſubſtantiæ accidit ac debetur; hæc ergo qua-

ac

litas accidẽtalis cui ſubſtantiæ debetur? nõ materiæ, neq; alteri ſubſtantiæ indifferenti ad has, vel illas affectiones recipiendas, cum huiuſmodi ſubſtantiæ non magis debeatur hoc accidens quam aliud illi oppoſitum; ergo hæc qualitas accidentalis nulli peculiariter debetur, ergo non erit quid accidentale, ſed ſubſtantiale, cui ſcilicet alia accidant ac debeantur.

5 Probatur etiam dari formas ſubſtantiales ex ijs, quæ adduximus ad probandam materiam primam; ſi enim datur materia, hoc eſt ſubſtantia incompleta, dari debet ſubſtantiale illius complementum ſicut enim continua rerum mutatio requirit ſubiectum aliquod commune, ità etiam requirit diuerſos terminos, qui de nouo producantur, & ſubſtantialiter compleant commune ſubiectum. Demum ſi non darentur formæ ſubſtantiales, quæ ſint partes incompletæ, darentur ſolę ſubſtantię ſimplices completæ quę non differrent inter ſe niſi ratione accidentium. Ex hoc autem ſequeretur quod ſub ſpeciebus Euchariſticis panis remaneret vera ſubſtantia panis, nam ſubſtantia panis nihil eſſet aliud,

niſi

niſi talia accidentia, & ſubſtantia ſimplex completa, quæ eſt eadem in omnibus compoſitis, ſed accidentia panis remanent, & ſubſtantia corporis Chriſti quæ aduenit, non differret, iuxta hanc ſententiam, ratione ſui à ſubſtantia panis, ergo verè remaneret ſubſtantia panis.

6 Porrò non repugnat formam materialem eſſe ſuſtantialem, & ſimul à materia ſuſtentari, poteſt enim eſſe quid per ſe intentum à natura, eo modo quo explicuimus, vbi egimus de ente ſubſtantiali ideoque eſſe quid ſubſtantiale,& ſimul eſſe indigens ſubiecto ſuſtentante, illæ ergo erunt formæ accidentales, quæ ita indigent ſubiecto ſuſtentante, vt non ſint quid per ſe à natura intentum.

7 Bene difinitur forma ſubſtantialis *Ratio ipſius quod quid eſt eſſe rei*, forma enim eſt id, vnde deſumitur eſſentia, & quidditas determinata rei ideoque eſt ratio quidditatis rei, non quod forma ſubſtantialis ſit abſolutè loquendo tota compoſiti naturalis quidditas, ſed ſolum ex eo quod ſit illius pars principalior, nam ipſa etiam materia ingreditur conſtitutiua, &quidditatem compoſiti, ſi enim quæratur quid ſit homo

non

non benè reſpondetur eſt anima, ſed reſponderi debet eſt compoſitum ex anima, & corpore; alioqui ſi dici poſſet homo eſt anima, dici etiam poſſet abſolutè loquendo, homo eſt immortalis, non eſt materialis &c. quæ ſunt falſa Ideò autem forma dicitur ſine addito quidditas compoſiti, quamuis non ſit tota illius quodiditas, quia eſt pars principalior, & determinans materiam ad has ſpecie operationes, illud autem videtur eſſe vnumquodque, quod eſt principale in ipſo, & ſicuti quod facit rector Ciuitatis, qui ad has operationes Ciuitatem dirigit, ac determinat, dicitur Ciuitas facere, ità quod in compoſito naturali eſt principalius, & determinans reliqua, dicitur eſſe id quod facit, ideoque dicitur eſſe quidditas compoſiti. Hinc quando ab Ariſt. dicitur materia non eſſe *quid*, ſolum ſolum negatur de materia quod ſit quid, eo modo quo eſt forma, quæ vt potè pars compoſi.i principalior dicitur quidditas rei.

8 Dices primò ſi forma non eſſet tota quidditas compoſiti, ſed etiam materia eſſet pars eſſentiæ, variata per continuam nutritionem materia, viuens non eſſet idem, quod erat

prius

prius, hoc autem eſt falſum. Reſpondeo. Hoc argumentum nimis probare, probat enim, quod neque forma materialis ſit pars eſſentiæ, hæc enim ſimul cum materia mutatur. Dicendũ ergo eſt remanere ſemper idem viuens, ſi non ſecundum omnes eaſdem partes phyſicè, ſaltem moraliter, idque quia fit variatio materiæ, & formæ paulatim, & ſub eadem corporis organizatione, & ſi flumen eſt moraliter idem, quamuis continuò mutetur eius aqua, multò magis viuens erit idem cum multo minor in viuente mutatio fiat; & in ſententia probabili ſemper remaneant ſaltem partes primigeniæ.

9 Dices ſecundò ſola forma eſt diſtinctiuum rei, ergo ſola erit rei conſtitutiuum Reſpondeo licet ſola forma ſit diſtinctiuum ſpecificum, materia tamẽ eſt diſtinctiuum quaſi genericum, ſicut enim homo per formam differt ſpecie à Bruto, ità per materiam differt quaſi genere ab Angelo, Sicut ergo tam genus quàm differentia Metaphyſica ſpectant ad eſſentiam rei, ità tam genus quàm differentia ſpectabunt ad quidditatem compoſiti.

Caput

CAPVT OCTAVVM.

Per quid forma differt à materia.

1 DIſcrimen inter formas ſubſtantiales, & accidentales conſtat ex dictis lib. 1. vbi de ente ſubſtentiali, & accidentali, aſſignandum ergo hic ſupereſt; per quid forma tam ſubſtantialis quam accidentalis à materia, quamuis enim materia dicatur ſubiectum, & potentia poſſiua, forma verò actus; de hoc tamen ipſo quæritur quid ſit, nam cum tam materia vniatur formæ, quam forma materiæ, & cum ſe ſe inuicem aliquo modo perficiant, cur ratio ſubiecti potius conueniet materiæ, quam formæ: creſcit difficultas ex eo, quod anima rationalis eſt vera forma informans materiam nec tamen à materia ſuſtentatur, ſed merè illam informat, cum ergo informari non ſit cauſari materialiter quid nam erit materiam eſſe ſubiectũ, & in quo conſiſtet ratio ſubiecti, prout ratio ſubiecti ſe extendit ad omne quod conuenit cum materia in ratione ſubbiecti?

2 Di-

2 Dicunt aliqui materiam habere rationem ſubiecti ex eo quod ſit id, cui aliud illi vnitum communicat effectum formalem, & denominationem ab ipſo prouenientem, ſic quia ab actu v.g. ſapientiæ animus dicitur ſapiens, non verò actus ab animo dicitur animatus, animus habet rationem ſubiecti reſpectu actus ſapientiæ. Similiter ergo, inquiunt, quia materia ab anima rationali dicitur viuens, anima verò rationalis à materia non dicitur materialis, materia eſt ſubiectum, anima verò rationalis eſt forma. Sed contra eſt primò quia etiam forma accipit denominationem aliquam à materia, forma enim ratione materię dicitur completa, dicitur materializata &c Quod ſi materia plures accipit, quam det denominationes, id oritur ex eo, quod formæ ſunt plures ſpecie; materia verò vna. Contra ſecundo quia cum denominare ſit tribuere alicui nomen, eſto verum ſit id, quod aſſeritur, adhuc tamen aſſignandũ ſupereſt fundamentum peculiare, quod eſt in forma, ratione cuius tribuat denominationem materiæ.

3 Alij dicunt rationem ſubiecti cõſiſtere in antecedentia, & præſuppoſitione

ne materiæ reſpectu formæ. Sed contra eſt primò quia ſi admittatur mutua cauſalitas, adhuc materia erit ſubiectum, per quid ergo in hac ſententia habebit materia rationem ſubiecti? Contra ſecundo actio creatiua Angeli nō eſt poſterior Angelo actio enim eſt in ſigno concomitanti cum termino, vt probauimus lib. 1. in predicamento actionis ſect. 2. & tamen Angelus eſt ſubiectum adhęſionis reſpectu actionis per quam creatur. Demum ratio ſubiecti non poteſt conſiſtere in hoc quod ſubiectum ſit cauſa vnionis primò quia ſiue detur ſiue non detur vnio diſtincta æque explicandum eſt cur materia ſit ſubiectum. Secundò vt dicebamus Angelus eſt ſubiectum adhæſionis reſpectu actionis per quam creatur nec tamen eſt cauſa vnionis, cum enim non ſit cauſa talis actionis, neque erit cauſa vnionis, ſiuè diſtinctę, ſiue indiſtinctę ab entitate actionis, per quam talis actio vnitur ipſi Angelo.

4 Ratio ergo ſubiecti prout eſt quid commune ad ſubiectum inhæſionis, adhæſionis, meræ informationis, & denominationis, conſiſtet in hoc quod ſubiectum ſit id, quod eſt indifferens ad diuerſas compartes ſucceſſiuè recipien-

piendas ab agente naturali, hoc enim conuenit cuicumque ſubiecto, vt patebit diſcurenti per ſingula. Quare materia differt à quacunque forma per hoc, quod ſit primum ſubiectum, hoc eſt primum indifferens ad recipiendum quodlibet generabile, & corruptibile, quamuis enim ratio ſubiecti alijs etiam conueniat, eſſe tamen ſubiectum primum cuiuſque generabilis, ideoque eſſe primum indifferens ad ſucceſſiuè recipiendum quodlibet generabile, & corruptibile, non præſupponens aliud ſubiectum, ſeu aliud indifferens, non conuenit niſi materiæ. Quantitas enim v.g. quæ eſt ſubiectum immediatum accidentium communiũ eſt quidem indifferens ad diuerſa accidentia ſucceſſiuè recipienda, ſed non eſt primum indifferens, nec primum ſubiectum; ità enim eius indifferentia, ac potentialitas determinatur, & actuatur ab accidentibus, vt ipſa denominet, & actuet aliud ſubiectum nimirum materiam primam, at materia prima ità eſt indifferens ad hoc vt à quocunque generabili, & corruptibili determinetur, & actuetur, vt ipſa nullum aliud ſubiectum actuet, & hac de cauſa eſt primum ſubiectum, &

mate-

meteria prima.

5 Confirmatur primò materia ex Ariſt eſt ſcibilis per analogiá ad materiá rerũ artificialiũ, ſicut ergo materia in artificialibus eſt id quod eſt indifferens ad hanc, vel illam formam artificialem ità in naturalibus quidquid habet rationem indifferentis ad plura ſucceſſiuè recipienda, habebit, prout tale eſt, rationé ſubiecti, ità tamen vt id, quod eſt ſubiectũ, ſed nó primũ ſit indifferés, ſed poſſit etiá eſſe determinatiuum alterius, ideoque habere poſſit reſpectu vnius rationem ſubiecti, reſpectu alterius rationem actus, & formæ. E contra vero materia prima, vt potè primum indifferens, ideò habet rationem primi ſubiecti, quia ità eſt indifferens, vt nullius indifferentiam determinet. Confirmatur ſecundò, quia de ratione ſubiecti, vt nomen indicat, eſt eſſe quid firmum, & veluti fundamentum aliorum, nihil autẽ magis eſt tale quá quod licet alia illi aduenia nt, & pereant, ipsũ tamẽ séper perſeuerat.

6 Si daretur aliquod ſubiectum determinatum, & alligatum ad vnam ſpecie, & numero formam, hoc in nullo prædicato omnibus ſubiectis, cõmuni conueniret cum alijs ſubiectis

que

quæ habemus; poſſet tamen conueni-re cum aliquo ex illis in aliquo alio prædicato verbi gratia, in ſuſtentando talem formam; non tamen hinc ſequitur, vt patet, quod aſſignatus conceptus ſubiecti non conueniat cuicunque ſubiecto quod habemus de facto, ideoque quod ratio primi ſubiecti, primique indifferentis non conueniat materiæ primæ.

7 Formæ tam ſubſtantiales, quam accidentales non præexiſtunt in materia ſecundum aliquid ſui diſtinctum ab entitate materiæ. Primò quia cùm non ſit maior ratio, cur præexiſtere debeat vna quam alia forma, deberent in materia præexiſtere infinitæ inchoationes infinitarum formarum poſſibilium. Secundò, fruſtra ponũtur formæ ſecundũ aliquid ſui ſeu ſecũdũ aliquã inchoationem præexiſtere in materia, nam cum non præexiſtant ſecundum omne quod habent, aliquid saltem formarum produci poteſt de nouo. Si ergo aliquid formarum produci poteſt de nihilo ſui licet non de nihilo ſubiecti cur non poterit omne.

8 De priuatione prout ente negatiuo dictum eſt lib. 1. de eadem quomodo, & quando ſit principium dictum

ctum eſt diſt. 2. huius libri, ideoque nihil de illa dicendum hic ſupereſt.

CAPVT NONVM.

De compoſito, quod ex principijs vnitis reſultat.

De ratione compoſiti eſt importare præter partes componentes ipſam compoſitionem, ſeu vnionem; huius ergo natura erit hic inquirenda.

SECTIO PRIMA.

Quid ſit vnio.

1 VNio in communi accepta ſignificat quamcunque connexionem vnius cum alio; alia eſt extrinſeca; non niſi extrinſecè afficiens extrema, & hoc modo cognitio, & amor dicuntur vnio potentiæ cum obiecto, alia eſt intrinſeca, per quam vnum extremum intrinſecè afficit aliud; Hæc rurſus alia eſt continuatiua, de qua egimus lib. 1. de prædicamento quantitatis ſect. 5, alia eſt eſſentialis, & pene-

tratiua

tratiua, per quam ſcilicet partes eſſentiales inuicem penetratæ vniuntur. Hæc ergo vnio definiri poteſt ratio formalis, per quam aliqua extrema diſtincta alligantur mutuò ad faciendum aliquid proprie vnum. *Propriè* inquam *vnum*, non verò vnum merè per aggregationem, ſicuti glutine ex duobus lignis fit vnum. Ideò autem ex duodubus lignis non fit totum propriè vnum; quia non ſe habent vt actus, & potentia, vt perfectibile, & perfectiuum: cum vtrumque ſit ens completum; e contra ea, inter quę intercedit vnio faciens propriè vnum, debent eſſe talia, vt vnum ſaltem extremum non Sit omninò ſecundum ſe completum. Quod dicendum eſt propter vnionem hypoſtaticam, quæ eſt veriſſima vnio, ex eo quod licet verbum ſit de ſe omnino completum, & incapax nouæ perfectionis, humanitas tamen per verbum vlterius perficitur in ordine ad operationes Theandricas. Adde quid ſit per vnionem ex duobus extremis fieri aliquid propriè vnum, prout opponitur vni per agregationem, ſatis videri, quod per ſe conſtet; vnuſquiſque enim experitur ſe diuerſo modo facere vnum cum calore v. g. quem recipit,

& cui vnitur, quam cum veſtibus.
2 Proprietas vnionis eſt vt per illam habeatur proxima exigentia, vt vbicunque eſt vnum extremum tanquam in loco adæquato, ſit etiam alterum dummodo alterum ſit capax eſſendi in tali loco, & primò quidem per vnionem habetur proxima exigentia, vt vbicunque eſt vnum extremum ſit etiam alterum, licet enim formaliter vnum extremum ſit in loco, in quo eſt aliud, per propriam vbicationem, hoc tamen exigitiuè proxime habetur ab vnione, ſuſtentatio enim exigit, vnionẽ, & vnio deinde proxime exigit. vt vbi eſt vnũ extremũ, ſit etiam aliud, nam cum præter ſuſtentationem admitenda ſit vnio, vt probabimus, & cum vnio ponatur ad exigentiam ſuſtentationis inſeparabilitas extremorum habetur mediatè ad exigentiam ſuſtentationis, proximè verò ad exigentiam vnionis. Quod ſi ſuſtentatio nõ eſt natura prior vnione, inſeparabilitas extremorum proximè, hoc eſt, principaliter, exigetur ab vnione, vt potè ad hoc à naturaprincipaliter, inſtituta.
3 Hinc quamuis poſſit Diuinitùs replicari anima Neapoli non replicato corpore illi vnito ſtante tamen vnione inter corpus, & animam, non po-

teſt hoc fieri ſine nouo miraculo, & abſque eo quod fiat contra id, quod ab vnione exigitur, diximus enim vnionem exigere, vt vbicunque eſt vnum extremum tanquam in loco adæquato, ſit etiam alterum, in loco inquam adęquato, neque enim vbicunque eſt vnum extremum tanquam in ſpatio inadęquato, debet etiam eſſe aliud extremum. Porrò ſpatium adæquatum eſt illud quod naturaliter alicui debetur, ità vt minus non ſit ſufficiens, ſic ſpatium adęquatum animę rationalis, quæ ſit vnita corpori v. g. ſex palmorum, eſt ſpatium ſex palmorum, ſtante enim tali vnione tantum ſpatium, & non minus naturaliter illi debetur: ſpatium inadęquatum eſt pars ſpatij adæquati. Quamuis ergo pes v. g. vniatur animæ rationali, non tamen debet pes eſſe vbicunque eſt anima tanquam in ſpatio inadæquato, quia non debet eſſe vbi eſt caput, quo in loco anima eſt tanquam in ſpatio inadęquato ſatis enim eſt, quod ſit vbi eſt anima tanquam in ſpatio adæquato, atque ità vt in eo ſit vel adæquatè, vel inadæquatè. Similiter humanitas Chriſti Domini vnita Verbo diuino non debet eſſe vbicunque Verbum exiſti

tanquam in ſpatio inadæquato, ſed ſatis eſt , quod ſit vbi illud eſt tanquam in ſpatio adæquato , & in eo vel adæquatè ,vel inadęquatè,ideoq; humanitas eſt in vbiquitate,quæ eſt locus adæquatus verbi Diuini, ſed in illa eſt inadæquatè.

4 · Dices Angelus exiſtens in tota ſchola v.g.eſt in illa tanquam in ſpatio adęquato , & tamen in quacunque parte ſcholę habet omnes ſuos actus,& operationes , cur ergo idem non accidit in anima rationali exiſtēte in corpore . Reſpondeo Angelum exiſtere in tota ſcola tanquam in loco pluſquam adæquato , minor enim , & minor locus eſſet illi ſufficiens , ideòque cum in qualibet parte ſcholę ſit in loco ſibi ſufficienti in quolibet debet habere omnia ſua ſimiliter corpus Chriſti Domini , quia ità exiſtit in hoſtia , vt in qualibet illius parte ſufficiēter exiſteret, ideo in qualibet parte hoſtiæ debet habere omnia ſua, & anima vnita corpori v. g. ſex palmorum eſt in ſpatio ſex palmorum tanquam in loco adęquato, ideòque ſatis eſt quod intra hoc ſpatium habeat omnia ſua, quæ ſatis eſt quod ſint in tali ſpatio inadæquatè .

5 Additæ ſunt in difinitione vnionis illæ particulę, *dummodo alterum ſit*

ea-

capax eſſendi in tali loco, licet enim *vbi* ſit vnitum rei replicatæ non tamen debet hoc ſimul cum rè replicata replicari, quia *vbi* eſt incapax eſſendi in alio loco; Per has particulas allata definitio vnionis conueniet etiam vnioni continuatiuæ, quamuis enim ſecundus palmus ligni v.g. continuatus cum primo non ſit in loco vbi eſt primus, hoc tamen non tollit quominus illi vniatur, quia ſecundus palmus ratione ſuæ impenetrabilitatis non eſt capax eſſendi vbi eſt alius; quare eſt in loco alterius eo modo, quo illi vnitur, & ſicuti vnitur alteri continuatiuè, non penetratiuè ità eſt in loco alterius nó penetratiuè, ſed continuatiuè per immediatam ſequelam ad alterum. Quod ſi dicas replicato corpore Neapoli v.g. neque animam eſſe capacem eſſendi Neapoli, ideoque naturaliter non debere replicari, quod tamen conſtat eſſe falſum. Contra eſt quia replicato corpore debetur etiam animæ replicatio ratione vnionis cum corpore ſicuti replicato primò palmo debet etiam connaturaliter replicari ſecundus palmus continuatus cum primo, at nullibi debet ſecundus palmus penetrari cum primò, quia ſecundus palmus vnitur

cum primo tali vnione, quæ cum ſit continuatiua, hoc eſt intercedens inter partes impenetrabiles, & incapaces eſſendi naturaliter in loco alterius, exigit ſolũ vt vna pars ſit immediatè poſt locum alterius.

SECTIO SECVNDA.

An vnio in compoſitio ſubstantiali ſit quid ſuperadditum materiæ, & formæ.

1 VNio in compoſito ſubſtantiali non poteſt haberi per ſolam materiam, & formam, nam etiam forma materialis diuinitus exiſtere poteſt ſine materia, non minus, quam poſſit forma accidentalis exiſtere abſque eo, quod materiæ vniatur, ergo formam etiam materialem vniri materiæ habetur per aliquid aliud, ſimiliter non poteſt vnio haberi formaliter per intimam præſentiam, & complexum diſpoſitionum. Primò quia poteſt forma eſſe intimè præſens materiæ etiam diſpoſitæ,

poſitæ , nec tamen illi vniri: ſi enm materiæ informatæ Petri fiat intimè præſens anima Pauli, non propterea materia erit informata duplici forma, ergo non ſatis eſt ad informationem, quod forma fiat intimè præſens materiæ diſpoſitæ, quod ſi dicas à ſecunda forma non informari materiam, quia antecedenter informabatur alia forma. Contra eſt primò quia iam vnio formaliter non habetur præciſè per intimam præſentiam, & diſpoſitiones; Contra Secundò, quia ſtante intima præſentia vtriuſque formæ cum materia diſpoſita, hæc infomatur à prima forma, non à ſecunda, ergo aliquid peculiare dabitur reſpectu primæ formæ, quod erit vnio. Præterea ſi vniri nihil aliud eſſet, quam reddi alteri intimè præſens, ſequeretur, quod ſi anima alicuius damnati fieret intimè præſens alicui exiſtenti in gratia, gratia vniretur animæ huius damnati &, faceret illá gratam, quod eſt falſum. Nequæ dicas non facere illam gratam, quia iam antecedenter habebat facere gratam animam iuſti, nam ſi ponatur caſus, quod gratia infundatur iuſto, poſtquam illi facta eſt intimè præſens anima damnati, non erit maior ratio, cur gratia

mariò, & per ſe eſt intentum à natura non eſt ſola materia & forma, ſed compoſitum, & totum; ergo id quod ſaltem partialiter eſt formale conſtitutiuum compoſiti erit ſaltem pars illius, quod eſt per ſe intentum, ideòque erit ſubſtantiale. Confirmatur tum quia pereūte homine perit aliquid ſubſtantiale, & dum generatur, generatur ab agente naturali aliquid ſubſtantiale, hoc autem non poteſt eſſe niſi vnio, tum quia diſpoſitiones ſunt extra eſſentiam rei, & quid prærequiſitum ad vnionem. Neque recurras vel ad decretum Dei, vel ad negationem impedimentorum ſeu modi miraculoſi, vel ad rectum, & obliquum, nam præter ea, quæ agentes de actione, vbicatione, vnione continuatiua, alijſque modis ad hæc reſpondimus militat peculiaris ratio pro vnionequod debeat admitti eſſe quid ſubſtantiale.

3 Dices primò ſaltem in cōpoſitis merè materialibus nulla erit ſi neceſſitas admittendi vnionem ſuperaditam ſi dicamus poſſe quidem hanc formam materialem, ſiue ſubſtantialem, ſiue accidentalem exiſtere ſine hoc ſubiecto ſi hoc ſubiectum non exiſtat, ſed non poſſe hanc formam, & hoc ſubiectum

coëxiſtere, abſque eo quod hæc forma vniatur huic ſubiecto. Et quidem ſi hoc dicatur non ſequitur quidquam contra principia fidei, nam in Euchariſtia remanent quidem accidentia realia nō vnita ſuo ſubiecto, ſed ſubiectum, ſeu ſubſtantia panis totaliter perijt. Quare dici poſſet, quod ſi Deus vellet hæc accidentia rurſus vnire ſuo ſubiecto, ſatis eſſet quod ſubſtantia panis deſtructa reproduceretur, eò enim ipſo per coëxiſtentiam talis ſubiecti cum talibus accidentibus, hæc illi vnirentur. Sed contra eſt quia vel vis quod coëxiſtentia ingrediatur rationem formalem, cur materia, & forma vniantur, & hoc dici non poteſt, quia aliquid accidentale eſſet conſtitutiuum formale compoſiti ſubſtantialis: vel vis quod coëxiſtentia ſe habeat tāquam conditio, qua poſita materia, & forma vniantur ſe ipſis. Et contra eſt quia ex ſuppoſitione quod materia, & forma coëxiſtant, vel eſſentialis alligatio ponitur à te in ſola materia, vel in ſola forma, vel partim in materia, partim in forma; quomodocunque autem ponatur non tollitur prædicatum modale vnionis, ſed vel identificatur cum materia, vel forma, vel ponitur partim in materia,

par-

partim in forma; hoc autem præterquam quod eſt contra communem ſenſum; impugnatur etiam ex eo, quod ſi poſita coëxiſtentia materiæ, & formæ, eſſet de eſſentia formæ actu perficere materiam, augeretur indigentia formæ ab actuali exiſtentia materiæ, quantumuis diſtantis, non eſt autem intelligibile, quomodo aliquid diſtans augere poſſit formæ indigentiam; nam ſi non eſt de eſſentia huius formæ indigere hoc ſubiecto ſimpliciter; non eſt cur dicamus eſſe de eſſentia huius formæ indigere hoc ſubiecto ex ſuppoſitione quod hoc ſubiectum exiſtat: Si enim huiuſmodi indigentias gratis liceret inuehere, liceret etiam dicere quod hic calor non poteſt niſi ab hoc igne produci. Sicut ergo natura duce dicimus; quod ignis potẽs cõburere hoc lignũ poſſit etiã cõburere aliud ita dicendũ erit quod forma, ſiue, ſubſtãtialis, ſiue accidẽtalis quæ de facto recipitur in hac materia æquè potuiſſet recipi in alia materia eiuſdẽ ſpiciei. Demũ ſi in compoſito humano modus vnionis admittitur, cur non admittetur etiam in alijs compoſitis? Neque oppoſitæ ſententiæ quidquam fauet definitio Tridentini docentis per conſecrationem perire

totam ſubſtantiam panis, & vini; hoc enim intulit Concilium ex verbis Chriſti Domini, vt probant Theologi, non verò ex eo, quod remanentibus his accidentibus non poſſit remanere hæc ſubſtantia abſque eo quod illis vniatur, deſitiò enim ſubſtantiæ non debuit à Concilio inferri dependenter ab hac, vel illa ſententia philoſophica, ſed ex verbis Chriſti Domini.

4 Dices ſecundò Coëxiſtentia ingreditur partiale conſtitutiuum continui permanentis ſubſtantialis, ergo exiſtentia ingredi poterit partiale conſtitutiuum compoſiti ex materia, & forma. Antecedens probatur: poteſt exiſtere hodie vnum binarium minimorum A, & B, eo modo continuatum, quo diximus lib. primò vbi de compoſitione continui, Cras verò minimum B, diuiſum à minimo A, poteſt continuari cum minimo C, hoc poſito verum eſt dicere, quod in diuerſo tempore dentur tria minima cum ſuis modulis, & quod prætereà dentur duo alij modi grandiores continuantes duo binariria minimorum; quia tamen modi grandiores non dantur ſimul tempore, non datur continuum triminimum, ergo continuum

tri-

triminimum ſubſtantiale conſtituitur partialiter per coëxiſtentiam modorũ. Reſpondeo licet continuum triminimũ ſubſtantiale, prout habens omnia conſtitutiua triminimi ſimul tempore exiſtentia conſtituatur partialiter per coëxiſtentiam modorum, continuum tamen triminimum vt tale continuum eſt, & præſcindendo ab hoc quod habeat omnia ſua conſtitutiua exiſtentia ſimul tempore, nullo modo conſtituitur per coëxiſtentiam; quod patet ex dictis vbi de vnione continuatiua, ex eo enim, quod minimum A, continuetur ſubſtantialiter cum minimo, B, & minimum B, continuetur ſubſtantialiter cum minimo. C minimum A, continuatur ſubſtantialiter cum minimo C. mediatè; quæ ſunt enim continuata ſubſtantialiter cum eodem tertio, ſunt mediatè continuata ſubſtantialiter inter ſe & ſicuti ad conſtituendam continuitatem immediatam minimi A, cum minimo B, coëxiſtentia vtriuſque minimi ſe habet vt conditio, ita ad conſtituendam continuitatem mediatam minimi A, cum minimo C, coëxiſtentia ſe habebit vt conditio.

5 Dices tertiò duo minima vniuntur

tur

tur ſubſtantialiter præſcindendo à coëxiſtentia, quia eſt impoſſibile intelligere ſolam vnionem continuatiuam duorum minimorum, & non intelligere illa eſſe vnita, ſed ſi intelligamus ſolas vniones continuatiuas triũ minimorum, non propterea intelligimus triminimum, ſed debet etiam inuolui coëxiſtentia talium vnionum cõtinuatiuarum, ergo &c. Reſpondeo eodem modo; quod nimirum præſcindendo à coexiſtantia vnionum continuatiuarum intelligimus triminimum ſecundum omnia conſtitutiua continui triminimi, vt tale continuum eſt, licet non intelligamus continuum triminimum ſecundum omnia conſtitutiua triminimi ſimul tempore exiſtentia. Similiter quia per hoc, quod intelligamus duo minima cum modo continuatiuo vtriuſque minimi, præſcindendo ab eorum coëxiſtentia intelligimus biminimũ ideo coëxiſtentia nõ eſt cõſtitutiua biminimũ vt continuũ biminimm eſt. Verũ quidem eſt non poſſe dari modũ continuatiuum duorum minimorum ſine coexiſtentia omnium conſtitutiuorum biminimi, ſed hoc eſt ex peculiari ratione talis modi continuatiui neceſſariò requirentis coexiſtentiam

extre-

extremorum, cæterum ſi poſſet talis modus dari, & dari poſſent extrema, abſque eo quod coexiſterent coexiſtentiã non ingrederetur conſtitutiua continui biminimi, vt continuum biminimum eſt, ſed ingrederetur conſtitutiua continui biminimi prout habentis omnes ſuas partes ſimul tempore exiſtentes. Explicantur hæc omnia in ſimili, ſi intelligatur A, colligatum glutine aliquo cum B. & B pariter glutine colligatum cum C. tota ratio formalis cur C. ſit colligatum mediatè cum A. eſt gluten, & nemo dicet quod coexiſtentia, ideòque durationes, & tempus, ſint partialis ratio cur C. colligetur mediatè cum A licet enim non poſſit C. alligari mediatè cum A, eo tempore, quo B. inter medium alligatur ipſi A, immediatè, niſi ſimul tempore exiſtat vtrumque gluten, tamen tota ratio formalis, cur alligentur mediatè præſcindendo ab alligatione cum ſimultate temporis, non eſt niſi vtrumq; gluten.

6 Dices quartò ſi A, non exiſtat alligatum B eo tempore quo B eſt alligatum C. nunquam C. erit mediatè alligatum A ergo inter conſtitutiua alligationis mediatæ ingreditur coexiſtentia vtriuſque glutinis. Reſpondeo eodem

dem modo : diſtinguo Antecedens , nunquam C erit mediatè alligatum A ſimul tempore, concedo antecedens : præſcindendo à tempore nego antecedens, & eodem modo diſtinguendum eſt conſequens ; quare ſi hodie A. ſit conglutinatum B. & cras diſſoluto hoc glutine, B. per aliud gluten colligetur cū C. adhuc C. erit præſcindendo à ſimultate, temporis conglutinatum cum A , mediatè , ad hoc enim ſatis eſt , quod C. ſit cōglutinatum cum aliquo medio quod ſit conglutinatum cum A, ſiue deinde hæ duæ colligationes dentur ſimul tempore , ſiue non , quod impertinenter ſe habet ad verificandum , quod ſimpliciter loquendo A, ſit colligati mediatè cū C, idem ergo dicendū de cōtinuo triminimo , vt perſe patet

7 Dices quintò Ariſt. 8. metap. in fine docet non eſſe quærendam aliam cauſam , cur materia, & forma faciant vnum, niſi quia ſunt actus, & potentia. Reſpondeo 1. ibi ab Ariſtotele impugnari veteres quoſdam philoſophos , qui volebant vnionem eſſe veluti quoddam gluten, & copulam per ſe ſtantem non minus quam partes, & inter ipſas partes mediantem . Secundò , non eſt quærenda alia cauſa exigiuua, cur ma-

te-

teria, & forma faciant vnum, hoc enim exigunt, quia ſunt actus, & potentia; cæterum quærenda eſt cauſa formalis ratione cuius vniantur, quæ erit vnio. Denum cum modi omnes cenſeantur quaſi idem cum extremis, meritò docuit Ariſtoteles materiam, & formam vniri, quia ſunt actus, & potentia. Hac eadem de cauſa materia, & forma vniuntur immediatè; licet enim mediet vnio, hæc tamen non eſt propriè medium, cum ſit merus modus; ſic effectus dicitur immediatè pendere à cauſa, etiam ſi mediet actio.

8 Vna ſufficit vnio ad vniendum vtrumque extremum; implicat enim dari nexum duorum abſque eo quod duo nectantur. Accedit paritas vnionis hypoſtaticæ, quæ cum ſit vnica, vnit tamē Verbum diuinū cum humanitate, quamuis autem per vnionem hypoſtaticam non perficiatur Verbum, quia eſt incapax recipiendi nouam perfectionem; Vtrumque tamen extremum, ſi ſit capax recipiendi perfectionem, poterit per vnicam vnionem ſufficienter perfici, cum per illam tam materia recipiat formam, quam forma informet materiam: & ſicuti idem modus eſt actio, & paſſio, ita vna, & ea-

eadem vnio à materia dicetur materializatio, quia eſt id, quod materia materializat formam; à forma dicetur informatio, quia eſt id quo forma informat materiam; à forma verò, & materia ſimul dicetur compoſitio.

SECTIO TERTIA.

Reliquæ queſtiones de vnione.

1 VNio non eſt identificata cum actione productiua vel conſeruatiua formæ ſubſtantialis. Primò quia in cōpoſito humano vnio eſt à generãte; actio verò creatiua formæ rationalis eſt à ſolo Deo. Secundò, quia non poſſet idem equus v. g. qui fit à Deo ſimul & cauſa ſecunda, fieri à ſolo Deo, actio enim eſt ſuis efficientibus eſſentialiter alligata, ergo ſi vnio eſſet identificata cum actione, eſſet eſſentialiter alligata ſuis efficientibus, ergo vnio, ideoque vnitum, vt vnitum, quod fieret à Deo ſimul, & cauſa ſecunda, non poſſet fieri à ſolo Deo. Tertiò, Actio eſt identificata cum duratione

vti-

vti diximus lib. 1. in prædicamento a-ctionis; ergo cum duratio ſit in continuo fluxu, vnio, ideòque vnitum, vt vnitum, eſſet in continuo fluxu. Verum quidem eſt in compoſitis etiam permanentibus continuo fieri aliquarũ partium mutationem, ſed ſicuti non poſſumus illis dare permanentiam, quæ experientiæ; vel rationi repugnet, ità non debemus entibus permanentibus adimere permanentiam, niſi cogamur; aliter dicam non modo vnionem, ſed etiam albedinem v. g. eſſe in continuo fluxu. Adderem cum alijs aliam rationem, quia ſcilicet conceptus vnionis non eſt conceptus actionis, ſed hæc ratio non eſt efficax, quia cum modi vniātur ſe ipſis ſuo ſubiecto, cui inhærent actio eſt vnio ſui ipſius ergo vniuerſaliter loquendo non repugnat actionem identificari cum vnione.

2 Dices per actionem generatiuam forma equi v. g. eſt in materia, vt actus in potentia, ergo per actionem generatiuam vnitur materiæ. Reſpondeo, per actionem generatiuam eſſe in materia tanquam actum proximè potentè informare non verò actu informantē; hoc enim habet formaliter per vnionem, hinc ſi Deus nollet concurrere

re ad vnionem, eſſet quidem forma in materia tanquam ſuſtentata in ſuſtentante, ſed non tanquam vnita materiæ ſuſtentanti.

3 Vnio ſuſtentatur à materia, cum enim non creetur educitur de potentia materiæ, & fit ab agente naturali per concurſum materiæ, ideòq; in materia tanquam in ſubiecto ſuſtẽtationis recipitur. Hinc etiam vnio animæ rationalis, cum fiat ab agente naturali nõ potente creare ſuſtẽtabitur à materia,& per cõſequẽs erit materialis; & quidem diuiſibilis, ex eo præcipuè ne ad minimum materiæ decrementum mutetur tota vnio, ſi enim tota materia per vnionem indiuiſibilem vniretur animæ rationali, talis vnio indiuiſibilis eſſet toti materiæ eſſentialiter alligata, & per conſequens ablata qualibet minima particula tota vnio deberet mutari.

4 In forma connaturaliter loquendo non poteſt vnio recipi tanquam in ſubiecto ſuſtentationis, quia vnio non eſt natura poſterior forma, ſed in ſigno concomitante, quod probatur, quia materia non exigit formam quomodumque exiſtentem, ſed exigit formam

mam ſibi vnitam, eo enim modo materia exigit formam, quo eſt bonum materiæ ſed forma vnita eſt bonum materiæ, ergo forma vnita exigitur à materia, ergo non prius exigitur à materia forma, & deinde vnio, ſed ſimul exigitur forma vnita, ergo auctor naturæ non prius ab exigentia materiæ mouetur ad ponendam formam, ità vt à materia, & forma deinde moueatur ad ponendam vnionem, ſed ſimul, & ſemel ab exigentia materię mouetur ad dandam illi formam tali modo; ergo ex dicendis de prioritate naturæ, forma, & vnio erunt in ſigno concomitante. Vide lib. 1. in prædicamento actionis, vbi actionem etiam ponimus in ſigno concomitante cum termino. Dixi vnionem non eſſe priorem natura connaturaliter loquendo, miraculosè enim ſicuti Deus poſſet non ſatisfacere exigentiæ materiæ diſpoſitæ ita poſſet illi non ſatisfacere eo modò, quo exigit, ſed prius non modo natura, ſed etiam tempore producere formam, & deinde illam vnire.

5 Vnio in compoſito ſubſtantiali fit per actionem ab ipſa vnione diſtinctam. Primò ne dicamus eundem equum, qui fit a Deo, & equo generante,

te,non poſſe fieri à ſolo Deo. Secundò. ne dicamus vnionem identificatam cum actione, & duratione eſſe in continuo fluxu. Tertiò quia equus v.g. eſſet ſpecie diuerſus in primò minimo ſuæ durationis à ſe ipſo in ſecundò minimo ſuæ durationis; in primò enim minimo haberet vnionem ſui conſtitutiuam eſſentialiter alligatam Deo, & cauſæ ſecundæ, in ſecundò verò minimo haberet vnionem alligatam ſoli Deo.

6 In compoſito humano forma rationalis, & vnio, non fiunt per eandem actionem, anima enim rationalis actione creatiua pendet à ſolo Deo, vnio verò actione eductiua fit à Deo, & cauſa ſecunda, in alijs compoſitis nulla eſt ratio, cur forma, & vnio per eandem actionem non fiant; cum enim ex paulo ante dictis, forma, & vnio ponantur in ſigno concomitanti, & ſint intimè penetratæ, non eſt cur fieri per eandem actionem non poſſint, ſicut enim duæ cauſæ ſimul concurrentes ad eundem effectum concurrunt vna eademque actione, ita duo effectus compenetrati, & pro eodem ſigno naturæ pendentes ab ijſdem cauſis, poterunt vna eademque actione produci.

7 De facto vnio educitur de poten-

tia

tia materiæ cum producatur ab agente naturali non potente creare ſed indigente concurſu ſubiecti,non tamē repugnat. quod miraculosè creetur à Deo, ità vt vniat quidem materiam, & formam, illiſque ſit eſſentialiter alligata ſed neque in materia, neque in forma ſit tanquam in ſubiecto ſuſtētationis; neq; enim eſt de eſſentia modi eſſe in alio tanquā in ſubiecto inhæſionis, actio enim creatiua Angeli, & actio conſeruatiua accidentium extra ſubiectum, ſunt ſolum adhæſiuè in terminis talium actionum.

8 Formæ accidentales modales ſe ipſis vniuntur cum ſuis ſubiectis, in quibus ratione, ſui recipiuntur per eſſentialem alligationem cum illis; ideo non indigent vnione diſtincta, per quā illis vlterius alligentur. Formæ accidentales reales non vniuntur cum ſuis ſnbiectis merè per hoc quod illis coexiſtant, vt probauimns ſect. 1. huius capitis num.3. Neque cum illis vniuntur per hoc præcisè, quod cum illis penetrentur, vt conſtat tum ex dictis eadem ſect. num. 1. tum quia non videtur repugnare quod detur accidens reale intimè penetratum ſubiecto, nec tamen illi vnitum, Vnio ergo acciden-

tium

tium realſum cum ſubiecto eſt modus accidẽtalis ſuperadditus, & probabiliter diſtinctus à ſuſtentatione, per quam à ſubiecto ſuſtentantur, licet enim ſtante ſuſtentatione non poſſit non eſſe accidens in ſubiecto, à quo ſuſtentatur, vnio tamẽ diſtincta à ſuſtẽtatione ſuadetur primò, quia cum ſuſtentatio ſit identificata cum actione non poſſet idem calidum v. g. quod fit à Deo ſimul, & cauſa ſecunda fieri à ſolo Deo cum enim vnio ingrediatur conſtitutiua calidi, non poſſet actio fieri à ſolo Deo non poſſet vnio, ideoque nec ipſũ calidum fieri à ſolo Deo, quod non videtur dicendum. Secundò, cum ſuſtentatio ſit identificata cum duratione, & hæc ſit in continuo fluxu, etiam album v. g. eſſet in continuo fluxu ratione vnionis conſtituentis album ſicut ergo ſubſtantijs permanentibus non eſt adimenda permanentia, niſi poſitiuè probetur, ita compoſitis accidentalibus permanentibus non eſt adimenda permanentia niſi poſitiuè probetur. Aliter ſicuti tu vis vnionem albedinis cum ſubiecto eſſe in continuo fluxu, ita ego dicam ipſam etiam albedinem eſſe in continuo fluxu. Demum ſicuti diximus videri inconue-

niens,

niens, quod non ſit idem ſpecie equus poſt primum minimum generationis, qui fuit in primo minimo, ita videtur inconueniens dicere, quod non ſit idem ſpecie album poſt primum minimum productionis, quod fuit in primo minimo; non eſſet autem idem ſi vnio conſtitutiua albi identificaretur cum actione, quę in ſecundo minimo eſſentialiter differt ab actione primi minimi. Hæ rationes vel nullo modo, vel certè non ſufficienter militant pro formis modalibus, ideòque hæ ſine vnione ſuperaddita vniuntur ſuis ſubiectis; vt diximus.

9 De vnione accidentali formarum accidentalium eadem ſentienda ſunt, quæ diximus de vnione ſubſtantiali formarum ſubſtantialium, quod ſcilicet connaturaliter ſubiectari non poſſint in forma; quod fiat per eandem actionem, per quam fit ipſum accidens, & quod de facto educatur de potentia ſubiecti, non tamen repugnet miraculosè creari à Deo, eędem enim rationes, quoad hæc æquè militant pro vnione accidentali, ac pro ſubſtantiali.

10 Totum non importat quidquã realiter diſtinctum à partibus vnitis. Primò, quia poſitis partibus, alijſque

omnibus ſecluſis non poteſt non intelligi vnitum, ideòque compoſitum, & totum. Secundò, ſi totum conſtitueretur in ratione totius per aliquam totalitatem ſuperadditam, vel hæc totalitas eſſet aliquid ipſius compoſiti, vel non; Si eſſet aliquid ipſius compoſiti, eſſet pars compoſiti, ergo adhuc compoſitũ nihil diceret præter omnes ſuas partes vnitas; ſi verò non eſſet aliquid ipſius compoſiti; compoſitum non importaret, neque includeret illud, & per conſequens cõpoſitum non diceret aliquid ſupra partes.

11 Dices primò de toto verificatur quod ſit principium completum operationum, aliaque prædicata verificantur de toto, quæ non verificantur de partibus diſtributiuè acceptis, ergo partes collectiuè acceptæ, ſeu totũ; eſt aliquid præter partes. Reſpondeo de materia, forma, & vnione verificari, quod ſint principiũ completum operationum, non aliter ac per hoc, quod exiſtant vires vnius, vt duo, & vires alterius vt duo, exiſtit principium completum tractiuum ponderis, ad quod requiruntur vires vt quatuor, nec quidquam prӕterea requiritur conſtitutiuum principij completè potentis

tra-

trahere tale pondus.

12 Dices ſecundò; cauſa debet diſtingui ab effectu, ergo partes, quæ ſunt cauſa totius, debent diſtingui à toto. Reſpondeo cauſam extrinſecam debere diſtingui ab effectu, cauſam verò intrinſecã, ſi ſit inadæquata debere ſolum diſtingui inadequatè, ſi verò ſit cauſa intrinſeca adęquata importans etiam intrinſecam cauſalitatem, non debet niſi ex noſtro modo concipiendi diſtingui ab effectu; ideòque materia, & forma; quæ ſunt cauſa adæquata intrinſeca totius ſimul cum cauſalitate intrinſeca, quæ eſt vnio, nulla reali diſtinctione diſtinguuntur à toto, ſed ſolum formaliter. Hinc in ſenſu formali intelligendus eſt *Ariſtoteles*, dum 5. metap. cap. 14. docuit ſex non eſſe bis tria, ſed ſemel ſex, ad habendum enim conceptum formalem numeri ſenarij non ſatis eſt vna cognitione attingere tria, & alia cognitione attingere tria, ſed vnica cognitione cognoſci indiuiſibiliter, ac tali modo debet attingi bis tria, ad hoc, vt habeatur conceptus formalis numeri ſenarij, cæterũ realiter loquendo eadem bis tria, quæ dant fundamentum concipiendi bis tria, dant etiã fundamentũ concipiendi ſex.

DISTINCTIO QVARTA.

De Natura.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quæ ſit natura.

1 VAriæ naturæ ſignificationes pluribus in locis afferuntur ab Ariſtotele, in acceptione tamen phyſica definitur Natura: Principium, & cauſa mouendi in eo in quo eſt primò, per ſe, & non ſecundum accidens. Dicitur *principium*, & *cauſa*, natura enim debet eſſe principium cauſale, & cauſa principalis, & radicalis, non verò inſtrumentalis & formalis, ſicuti ſunt accidentia, vt infra melius conſtabit. Erit ergo Natura primum, & radicale principium; & cauſa *mouendi & quieſcendi*, ſeu motus & quietis, & quidem non niſi motus phyſici, & ſenſibibilis, qui ſolus eſt effectus naturæ in acceptione phyſica, neque ſolum motus, ſed etiam quietis, hoc eſt permanen-

nentiæ & ſtatus in eo,quod per motum ſenſibilem à natura fuit acquiſitum. Natura enim eſt principium ex propria inclinatione permanendi in eo, quod per motũ ſenſibilem acquiſiuit,hinc natura eſt principium motus, & quietis non ſimul, ſed ſucceſſiuè, ſicuti ſucceſſiuè ſe habet poſitio mediorum, & acquiſitio finis.

2 Adduntur in definitione naturæ particulæ *in quo eſt* quæ referri debent ad ipſam naturam, non verò ad motum, & quietem, ita vt ſenſus definitionis, ſit naturam eſſe principium, & cauſam motus, & quietis in eo ſubiecto, in quo eſt ipſa natura, quod probatur. Primò ex Ariſt. qui definiens naturam ait;illam eſſe principium & cauſam mouendi,&quieſcendi,ergo in eo, in quo eſt ipſa natura, non verò, in quo eſt mouendi, & quieſcendi quod nullum ſenſum facit. Secundò, quid notius, quam quod motus, & quies ſint in eo ſubiecto, in quo ſunt, ergo non eſt dicendum, quod Ariſtoteles voluerit docere aliquid notiſſimũ & omninò ſuperfluum. Tertiò communis eſt Peripateticorum ſententia, quod natura ſit principium motus immanentis, & intrinſeci conformiter ad

plures Ariſtotelis authoritates, vt ergo à ratione naturæ excludérentur cauſę extrinſecæ, quæ ſunt principium motus recepti in alieno ſubiecto addit Ariſtoteles illas particulas *in quo eſt*; per illas deſignãs naturam eſſe principium, & cauſam motus, & quietis immanentis in illo ſubiecto, in quo eſt ipſa natura.

3 Sed quæres quod ſit ſubiectum illud, cui motus profluens à natura, debet eſſe intrinſecus, & cui ipſa natura debet ineſſe. Ad quod reſpondeo eſſe ſubiectum denominationis, hoc eſt ipſum totum ſubſtantiale, quod denominatur moueri, & habens naturam nam cum materia prima ex Ariſtotele ſit natura, vt infra videbimus, & hæc non ſit in alio ſubiecto, niſi in toto, tanquam in ſubiecto]denominationis, ſubiectum denominationis erit ſubiectum illud, in quo natura, & motus à natura proueniens debet ineſſe, & quidem ineſſe *primo, & per ſe, & non ſecundum accidens*. Per quas particulas oſtenditur, quod natura ineſſe debeat ſubiecto denominationis non accidentaliter, ſed primò, & per ſe tanquam quid illius conſtitutiuum, ſic meteria, & forma lapidis v.g. ſunt natura,

natura, quia inſunt lapidi tanquam primò conſtitutiua lapidis. Hinc à ratione naturæ excluduntur, vt initio dicebamus, potentiæ formales ſuperadditæ cuiuſmodi ſunt grauitas v. g. & leuitas; excluduntur habitus, aliaque quæcunque accidentia, cum de ratione naturæ ſit eſſe in ſubiecto denominationis tanquam conſtitutiuum illius,

4 Circa hanc naturæ definitionem dubitatur: quomodo ſit accipienda particula illa *&* copulatiuè nean diſiũctiuè? & rationem dubitandi affert cælum, quod ſæpe numeratur ab Ariſtotele inter corpora naturalia, nec tamen in illo videtur dari quies, ſed ſolus motus: Verum nullo modo particula *&* à ſenſu copulatiuo diſtrahenda eſt ad ſenſum diſiunctiuum. Ariſtoteles enim 8. Phyſic. tex 23. ait; *Poſita eſt natura in naturalibus principium ſicuti motus, & quietis*, quæ verba denotant apertè ſenſum copulatiuum. Ad difficultatem de cælo dico naturam definiri non in ordine ſolum ad motum localem, ſed in ordine ad quemcumque motum ſẽſibilem, alterationis, generationis &c. vt patet ex Ariſt. 2. phy. tex 1. vbi ait:

Quæ enim natura ſunt, omnia videntur habere in ſe ipſis principium motus, & ſtatus, hæc quidem ſecundum locum illa verò ſecundum augmentum, & decrementum, quidam autem ſecundum alterationem. Cælum ergo eſt natura, quia eſt principium intrinſecum motus alterationis & quietis quia illuminatur, & in acquiſita illuminatione quieſcit, cum poſitiua inclinatione ſaltem quatenus eſt pars vniuerſi. Adde recentioria phænomena ſuadere, vt videbimus in lib. de Cælo, quod dentur etiam in Cælo generationes, & corruptiones Porrò Ad rationem naturæ hic definitæ ſatis eſt, quod ſit principium ſolummodo paſſiuum motus, & quietis; tum quia de huiuſmodi principio verificatur tota naturæ definitio, tum quia materia per Ariſtotelem eſt natura, nec tamen eſt niſi principium paſſiuum. Non tamen ad rationem naturæ ſatis eſt, quod ſit principium ſolummodo actiuum motus, & quietis, quod enim ſolum eſt tale, eſt principium motus ſibi extrinſeci, quod ad rationem naturæ non ſufficit. Neque dicas eſſe naturale igni calefacere, aquæ frigefacere &c. nam hæc ſunt naturalia ſecundariò, & quatenus conſequuntur

tur ad motus primariò naturales, per quos prius in ſe ignis producit calorem aqua frigus. Quod ſi non nunquam dicitur aliquid naturale, quod conſideratione phyſica neq; primariò neq; ſecũdariò eſt, ale vt cũ dicimus naturale eſſe Deo benefacere, hoc dicimus quia nomen naturæ plures habet acceptiones, & ſicuti nomen naturæ applicatur etiam Deo, ita aliqua dicuntur eſſe illi naturalia ſed nos hic loquimur de natura phyſica.

5 Ex dictis infertur completum, & integrum ſenſum definitionis naturæ eſſe, quod ſit principium cauſale vel actiuum ſimul & paſſiuum, vel ſaltem paſſiuum alicuius motus, & quietis ſenſibilis intrinſeci ſubiecto denominationis, ſeu ſubſtantiæ completæ, in qua ineſt ipſa natura, non per accidens, ſed tanquam primum, & eſſentiale conſtitutiuum illius. Hinc tam materia, quam forma etiam rationalis prout rationalis, eſt natura, ſi vtraque accipiatur prout in compoſito; vtriq; enim conuenit allata naturæ definitio. Et primò materia eſt natura, vt ſępè docet Ariſtoteles, quia eſt principium paſſiuum motus ſenſibilis intrinſeci in eo ſubiecto denominationis, in quo

 ip-

ipſa natura eſt, tanquam illius conſtitutiuum;verùm eſt tantummodo natura, ſi accipiatur prout in compoſito: cum enim natura debeat eſſe principium determinati motus cum inclinatione; materia, ſi non accipiatur prout in compoſito, non inclinabit potius ad hunc determinatum motum, quam ad oppoſitum. Hinc materiæ hoc modo acceptæ dari poterit motus violentus: ille ſcilicet, qui eſt violentus, & malus materię non pręcisè conſideratę ſed acceptæ prout in cōpoſito, & prout inclinantis ad bonũ totius,ad quod quælibet pars quatenus talis inclinat.

6 Etiam forma ſubſtantialis prout accepta in compoſito, & quatenus eſt principium motus intrinſeci, eſt natura, imò cum de ſe abſque alterius determinatione inclinet ad determinatos motus, eſt magis natura, quam materia, vt docet Ariſtoteles 2. phyſic. tex 12. vbi reddens huius rei rationem ſubdit. *vnumquodque enim tunc dicitur, cum actu ſit, magis quam cum potentia*, hoc eſt id, quod actu, & ex ſe habet eſſe principium motus, magis eſt natura, quam id, quod habet ſolum potentiam, quod ſcilicet ſolum poteſt ad tales motus inclinare ſi ab alio deter-

determinetur, ſicuti eſt materia. Neque verò hinc inferas materiam nullo modo eſſe naturam, ſed ſolam formam, à qua habetur determinatio ad talem motum; nam aliud eſt id de quo aliquid verificatur, aliud id ratione cuius verificatur, ſicut ergo de forma verificatur, quod ſit natura, licet partialis ratio, cur hoc de illa verificetur ſit inexiſtentia in toto, ita de materia verificatur quod ſit natura, licet partialis ratio, cur hoc de illa verificetur, ſit forma, & inexiſtentia in toto, perquę determinatur ad inclinandum ad hos peculiares motus.

7 Anima rationalis, etiam ſecundum vltimum gradum rationalis, eſt natura, ſicut enim ſecundum gradum vegetatiui eſt principium augmentationis, & ſecundum gradum ſenſitiui, eſt principium ſenſationis, ita ſecundum vltimum gradum rationalis eſt principium talis augmentationis, & talis ſenſationis Anima enim rationalis ſecundum vltimum gradum rationalis eſt principium talis figuræ, talis ſtaturæ, & talium organorum, quæ inſeruire poſſunt ad diſcurſum: eſt principium talis motus progreſſiui, riſus &c. imò ipſa etiam intellectio eſt ſenſibilis,

ſi non in ſe, ſaltem ratione alicuius motus ſenſibilis phantaſiæ, cum quo intellectio habet connexionem. Porrò etiam anima rationalis prout natura non eſt ſeparabilis niſi per rationem, quod ad naturam requirit Ariſtoteles 2. phyſic. tex. 11. quia cum anima rationalis, ſicut & quælibet forma non ſit natura niſi prout in compoſito, vt diximus, etiam anima rationalis prout talis non eſt ſeparabilis niſi per rationem.

8 Compoſitum non eſt natura, ſed à natura, ſeu conſtat natura; ita Ariſtoteles 2. phyſic. tex 12. vbi ait. *Quod autem eſt ex his*, hoc eſt compoſitum, *natura quidem non eſt, ſed à natura vt homo*, merito quia ad rationem naturæ ex eius definitione requiritur quod ſit in alio tanquam in ſubiecto denominationis, compoſitum autem in nullo eſt, ſed in ipſo alia ſunt, & ex alijs ipſum componitur. Neque dicas Ab Ariſt. 2c. phyſic, tex 1. Animalia vocari naturam, nam *natura* in textu græco poſita non in recto ſed in obliquo facit iuxta interpretationem Conimbricenſium hunc ſenſum. *Quædam natura conſtant, quædam per alias cauſas. Natura quidem animalia, & partes ipſo-*

rum

rom, & planta, atque ſimplicia corpora, vt terra, & ignis, aer, & aqua. Hæc enim & huiuſmodi alia natura dicimus conſtare. Atque hoc idem dicendum ad alias huiuſmodi Authoritates Ariſtotelis. Neque rurſus dicas ex duabus naturis incompletis poſſe fieri vnam naturam completam, non aliter ac ex duabus ſubſtantijs incompletis fit vna ſubſtantia completa. Diſpar enim eſt ratio ex eo, quod ad ſubſtantiam completam non requiritur, quod ſit in alio, ſicuti requiritur ad naturam, ex eius definitione

9 Ridiculum eſt tentare demonſtrare, quod detur natura, imò ex Ariſtotele illam demonſtrare eſt impoſſibile, ſed intelligendum hoc eſt, itaut ſit impoſſibile demonſtrare naturam per aliquid ſimpliciter notius; quid enim notius quam quod detur v.g. lapis inclinans ad motum deorſum? nihil autem aliud eſt natura, quam tale principium motus ſenſibilis cum inclinatione. Verùm negandum non eſt poſſe fieri aliquem bonum ſyllogiſmũ & verum diſcurſum, cuius præmiſſæ non contineant formaliter concluſionem; & aliquo modo ſint illa notiores ſecundum quid, hoc eſt quatenus ex

illis

illis infertur concluſio. Diſcurſus autem erit hic: Si dantur plures, & plures motus, & quietes ſenſibiles in rerum vniuerſitate bene conſtituta, datur ſaltem aliquod illorum principium intrinſecum, & cum inclinatione, ſed dantur in rerum vniuerſitate benè conſtituta plures motus, & quietes ſenſibiles, ergo dabitur ſaltem aliquod illorum principium. hoc autem eſt natura. Maior huius ſyllogiſmi hyppothetica, cum nihil abſolutè affirmet, non continet formaliter conſequentiam, quæ abſolutè infert, & affirmat exiſtentiam, naturæ: eadem maior videtur etiam euidens. eſſet enim vniuerſitas malè conſtituta, ſi ex tot motibus, qui in illa dantur nullus eſſet bonus illi ſubiecto, in quo eſt, ſed etiã minor eſt euidẽs, neq; continens concluſionem, vt per ſe patet, ergo hic eſt bonus, & euidens diſcurſus, in quo præmiſſæ ſunt notiores concluſione ſaltem quatenus ex illis deducitur talis concluſio.

CA-

CAPVT SECVNDVM.

De naturali, & Violento.

1 A Natura prouenit naturale, cui opponitur violentum, quod bene communiter definitur ex Ariſt. tum 3. Ethicor cap. 1. tum alibi: Id quod eſt à principio extrinſeco nullam vim conferente paſſo; in hac autem definitione per illam particulam *vim* ſignificatur inclinatio, ita vt violentũ ſit ſine vlla inclinatione paſſi; Verum ſine vlla inclinatione paſſi, non præciſiuè, ſed contrariè, hoc eſt cum poſitiua reſiſtentia paſſi, idque tum conformiter ad Ariſtotelem, qui loco cit. circa medium ait: *videtur autem violentum id eſſe cuius principium extrinſecus eſt, nihilque ad id confert ille qui cogitur.* Cogi autem deſignat poſitiuam reſiſtentiam, tum quia conceptus ipſe, & notio violenti importat poſitiuam reſiſtentiam paſſi, tum demum quia ſequeretur, quod illuminatio eſſet aeri violenta, ſi ad violentum ſatis eſſet, quod paſſum reſpectu illius nullam haberet inclinationem. Motus ergo violentus erit à

à

principio extrinſeco cum poſitiua reſiſtentia paſſi: Naturalis verò à principio iutrinſeco cum inclinatione paſſi.

2 Dices Mors eſt viuenti violenta, & tamen aliquando eſt ab intrinſeco, ergo non omne violentum eſt ab extrinſeco. Reſpondeo quamuis communiter dicatur aliqua mors eſſe naturalis, aliqua violenta: ſimpliciter tamen omnis mors eſt violenta, & ab extrinſeco; omnis enim mors eſt cum contranitentia paſſi, & eſt ſaltem à cibis extrinſecis, qui dum vitam nutriunt, vires viuentis debiiltant, ex eo quod dum calor naturalis in illos agit in calorem naturalem reagunt, vt explicabimus in lib. de anima. Porrò huiuſmodi mors dicitur in ampliori ſignificatione naturalis, prout opponitur morti v. g. quę infertur ab extrinſeco occiſore ſed non dicitur naturalis, niſi quatenus conſequitur ex neceſſitate naturæ ad aliquid homini naturale ad naturalem, ſcilicet appetitum ciborum

3 Præter motum naturalem, & violentum datur etiam neuter qui videlicet neque eſt cum poſitiua inclinatione, neque cum poſitiua contranitentia paſſi, talis eſt motus circularis reſpectu cælorum, & illuminatio reſpe-

ctu

ctu aeris ſi conſiderentur, vt corpora particularia. Porrò ad dignoſcendum, vtrum aliquis motus ſit naturalis, vio- lentus, vel neuter ſpectari debet incli- natio totius, tum quia in communi locutione dicimus hoc, vel illud eſſe homini, aquæ &c. naturale, vel vio- lentum, tum etiam quia ex locutioni- bus Ariſtotelicis initio citatis, violen- tum dicitur reſpectu illius, qui cogi- tur, qui autem ſimpliciter dicitur cogi eſt totum; tum demum quia ſicuti ma- teria, & forma nō sūt natura ex ſupra dictis, niſi prout ſunt in compoſito, ita ille motus dicendus erit naturalis, vel violentus, qui eſt talis ſpectatā in- clinatione compoſiti. Neque obſtat, quod violentum dicatur id, quod eſt ta- le reſpectu paſſi, nam nomine paſſi ſim- pliciter loquendo non venit ſola mate- ria, ſed totum, quia totum denomi- natur, & pati, & agere.

4 Quando in compoſito non datur niſi inclinatio innata nullum eſt dubiū, quod ratio naturalis, vel violenti de- ſumi debet penes illam, difficultas ta- men eſt, quando in eodem toto datur duplex inclinatio, innata nimirum, & elicita, & vna alteri contrariatur; In hoc ergo caſu diſtinguendum eſt,

vel

vel enim inclinatio innata nullo modo eſt ſubordinata elicitæ, & motus, qui ſit conformis inclinationi innatæ, etiam ſi ſit contra inclinationem elicitam, erit naturalis, ſi enim quis v. g. nolit ſibi creſcere capillos, nemo dicet quod augmentum capillorum ſit motus violentus, etiam ſi ſit contra inclinationem elicitam. Quod ſi inclinatio innata ſubordinetur,&ſubiaceat elicitæ, tunc motus, qui ſit contra inclinationem elicitam, etiam ſi ſit conformis innatę erit violētus: ſi enim quis velit tenere bracchium eleuatum, & ab aliquo extrinſeco bracchium contra talem inclinationem elicitam deprimatur, huiuſmodi motus erit violentus. Ratio autem horum eſt, quia denominatio ſumitur à potiori. Quando ergo dantur in eodem compoſito duæ oppoſitæ inclinationes, illa eſt potior, cui altera ſubordinatur,ergo motus dicetur naturalis, vel violentus prout eſt conformis vel difformis inclinationi potiori, cui alia ſubordinatur.

5 Etiam cauſa prima poteſt inferre violentiam craturis, ſi enim Deus efficiat in creatura motum aliquem contratrium inclinationi inditæ, à Deo ipſi creaturæ, talis motus erit à principio ex-

extrinſeco cogente paſſum ad motum, ad quem ex indita ſibi natura paſſum reſiſtit, ergo talis motus habebit quidquid requiritur ad rationem violenti. Verũ quidẽ eſt nullã creaturã poſſe efficaciter diuinæ volũtati reſiſtere. Sed hoc nõ facit, quominus per inclinationẽ innatã ſibiq; inditã poſſit oppoſitũ exigere; Nã per inclinationẽ innatã aliquid exigere nihil aliud eſt, quã quod aliquid ſit ſoli naturæ bonum, oppoſitum vero malum; Sed non repugnat à Deo dari aliquid creaturæ, quod illi prout talis creatura eſt non ſit bonum, ſed malum ergo non repugnat dari à Deo creaturæ aliquid, ad quod cratura per appetitum innatum intelligatur reſiſtere, & quamuis magis ſubiaceat creatura Deo quam quælibet inclinatio innata ſubiacere poſſit elicitæ, tamen motus, qui fit conformiter inclinationi elicitæ cui ſubiaceat innata repugnans, dicitur naturalis, quia eſt à principio intrinſeco, motus verò qui eſt à Deo conformis voluntati Diuinæ, ſi ſit difformis inclinationi innatæ creaturarũ, dicitur violentus, quia eſt ab extrinſeco

6 Dices ex S. Thoma 3. cont. Gen. cap. 100. *Licet Deus interdum præter ordinem rebus inditum aliquid operetur, nihil tamen facit contra naturam*. Reſpondeo

perpetuò dicimus non implicare ſpeculatiuè loquendo, quod per artem flat, vt conſtat ex varijs modis, qui ad illum efficiendum à varijs proponuntur, practicè tamen longè probabilius eſt quod repugnet.

DISTINCTIO QVINTA.

De cauſis in communi.

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit cauſa.

1 Cauſam in communi nullibi ab Ariſtotele fuiſſe exactè definitam teſtantur communiter auctores; hinc variæ illius definitiones ab his afferuntur, ab illis impugnantur; primò enim ſi dicas cauſam eſſe id, ad cuius eſſe ſequitur aliud, hæc definitio conueniet etiam ijs, quæ ſunt merè principia, vel conditiones. Quod ſi dicas cauſam eſſe id, à quo aliud per ſe pendet ſtatim quæritur quid ſit per ſe pen-

pendere? & cur effectus magis per ſe pendeat à cauſis, quam à conditionibus, ſine quibus poni non poteſt? pręterquamquod pendere, & cauſari, vel ſunt formaliter idem, vel difficilius intelligitur quid ſit per ſe pẽdere ab alio, quam quid ſit eſſe cauſam. Dices fortaſſe cum nonnullis cauſam eſſe id à quo aliud pendet, vt ab influente per ſe. Sed præterquàmquod influere non conuenit niſi cauſæ efficienti: pendere, prout in hac difinitione accipitur, videtur obſcurius, quã cauſari. Reſpõdebis: influere, ſi lato modo accipiatur, cõueni re[ſ]cuicunq; cauſę: Sed quid eſt influere ſtrictè sũptũ nõ cõueniens niſi efficiẽti & influere in tanta ſolũ latitudine acceptũ, vt conueniat omni & ſoli cauſæ, non verè conditionibus, hoc enim eſt id, quod modo quærimus?

2 Sed his, alijſque omiſſis, melius explicabitur, & definietur cauſa in communi, ſi dicamus eſſe id, quod determinat cum virtute alterum ad exiſtendum, hæc enim definitio conuenit omni, & ſoli definito, & benè rem explicat; conuenit ſoli definito, quia non conuen.t ijs, quæ ſunt merè principia, determinare enim ſupponit indifferentiam ad exiſtendum, vel non exi-

exiſtendum in eo, quod determinatur. Ad rationem autem principij hoc non requiritur. Pater enim æternus eſt principium Verbi, quod non habet indifferentiam ad exiſtendum, ideòque ratio determinatiui excludit ea, quæ ſunt merè principia, ſed tamen eſt ratio generica, quia eſt cōmunis cauſis, & cōditionibus quibus omnibus cōuenit tollere indifferentiam, quam effectus habet ad exiſtendū; ſed à cauſa tollitur indifferentia cū virtute, à conditionibus nequaquam. Adeòque ratio virtutis eſt ratio differentialis in definitione cauſæ. Quod verò hæc definitio clarè rem explicet, probatur, quia, quid ſit eſſe determinatiuum, omnes intelligunt; cum omnes nouerint, quid ſit aliquid indifferens determinari, & ſatis receptum eſt, quod ratio determinatiui aſſumatur in definitionibus loco generis; modus enim definitur vltimum determinatiuum ad aliquam denominationem, ſpecies definitur determinatiuum potentiæ ad cognoſcendum, impulſus, virtus determinatiua ad motum &c. Neque dicas Verbum Diuinum eſſe determinatiuū reſpectu Chriſti Domini, nec tamen eſſe illius cauſam; nam etiam Verbum Diuinum dici

dici poteſt determinatiuum reſpectu Chriſti Domini in genere cauſæ formalis; Dixi *in genere cauſæ formalis*, ſeu reductiuè ad cauſam formalem; ſecluſa enim imperfectione partis, conuenit Verbo reſpectu Chriſti Domini quidquid perfectionis impòrtatur à cauſa formali.

3 Porrò ratio virtutis propria. cuiuſque cauſæ explicatur à nonnullis per hoc, quod ſit participatio quædam diuinæ omnipotentiæ, quæ in ordine ad dandum eſſe effectui,ſe habeat proportionali modo, ac ſe habet omnipotentia Dei reſpectu effectuum creatorum, Sed contra eſt, quia dum virtus cauſarum ſecundarum explicatnr per virtutem cauſæ primæ, præterquam quod virtus explicatur per virtutum, virtus cauſarum ſecundarum notior explicatur per virtutem cauſæ primæ ignotiorem. Quod ſi exiſtimas conceptum cauſæ primæ eſſe ita notum, vt non indigeat maiori explicatione, poteris multo magis dicere conceptũ cauſæ ſecundæ non indigere vlteriori explicatione, multo enim magis nobis innoteſcit, à virtute ignis quem videmus, produci alium ignem, quã creaturas creari à virtute Dei, quem non

videmus, illud enim nobis patet immediatè, hoc philoſophi arguunt per diſcurſum; melius ergo erit virtutem propriam cuiuſcunque cauſæ explicare per hoc, quod ſit quid proportionali modo ſe habens ad virtutem, quam in nobis experimur in ordine ad motus, & actus, quos exercemus; hæc enim explicatio eſt per aliquid nobis immediatè per experientiam ita notũ, vt non ſit vlterius explicabile, omnes enim experimur in nobis virtutem ad exercendos motus locales, cognitiones, volitiones &c. cum autem hæc virtus omnium maximè cadat ſub noſtram experientiam, benè poſſumus per analogiam ad iſtam explicare virtutes aliarum cauſarum.

4 Dices quid ſi, aſſereremus virtutem propriam cauſæ conſiſtere in hoc, quod cauſa ſit, quæ effectum exigit, conditio verò ſit ſola circumſtantia, in qua effectus exigitur; Reſpondeo hoc non poſſe ſuſtineri, materia enim organizata exigit animam rationalem; nec tamen eſt cauſa animæ rationalis; Quod ſi inſtes materiam diſpoſitam eſſe reſpectu animæ rationalis non cauſam influentem, ſed exigentem. Contra eſt, quiã ex Ariſtotelis, & philoſopho-

phorum ſententia ſicuti cōceptus cauſæ non eſt reſtringendus ad ſolas cauſas influentes, ita non eſt ampliandus ad quidquid eſt exigitiuum alterius; Saltem enim malè loqueretur, qui materiæ organizatæ tribueret nomen cauſæ reſpectu animæ rationalis. Melior ergo erit explicatio allata à nobis, qui non tribuentes rationem cauſæ phyſicæ niſi cauſæ efficienti materiali, formali, & finali iuxta communem philoſophorum ſententiam, aſſignauimus deinde definitionem, & conceptum, ita his quatuor communem, vt nulli præter illas conueniat.

5 Cuicunque ex his quatuor cauſis veram conuenire virtutem melius conſtabit, vbi de ſingulis diſſeremus; interim vniuerſaliter aſſerimus errorē eſſe omnem veram virtutem ad aliquid cauſandum cauſis ſecundis negare; nam præter auctoritates, quas paſſim in ſacris Scripturis, & Patribus habemus tribuentibus cauſis ſecundis vim germinandi, & producēndi, à Tridentino ſeſſ.6. can.4 damnatur *qui dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, ſed veluti inane quoddam nihil omnino agere merèque paſſiuè ſe habe-*

re; Sed vt ſtemus in rationibus naturalibus, ſi cauſæ ſecundæ nihil agerent, non differrent viuentia à non viuentibus, non enim magis haberet equus v.g. principium motus progreſſiui, neque magis vitaliter operaretur, dum ambulat, quam operetur lignũ, dum ab alio trahitur, vterque enim motus æquè fieret merè ad præſentiã equi, & ligni. Præterea cur aliquando equus mouetur citius, aliquando tardius, ſi nihil ab equo producitur? nulla certè aſſignari poterit ratio, cur Deus ad præſentiam eiuſdem equi nũc producat motũ velociorẽ nũc tardoirẽ imo curproducat potius hic,&nũc motum quàm quietẽ. Demùm fruſtra rebus tùm animatis, tum inanimatis datæ fuiſſent tot virtutes, tot potentiæ,& qualitates; Si enim nihil aliud facerent niſi præſtare præſentiam, æquè ſine tanta partium ætherogeneitate fieri à Deo poſſet nunc hoc, nunc illud.

6 Quamuis autem Deus poſſit ſe ſolo eſſe omnium cauſa, ex voluntaria tamen ſuæ bonitatis communicatione vult etiam cauſas ſecundas ſecum agere, non aliter ac licet poſſet ſolus exiſtere, vult tamen etiam alia exiſtere, & de eius eſſe participare, ſicut enim

exi-

exiſtere non importat perfectionem infinitam, ita ad aliquid de nouo producendum non requiritur virtus infinita, cum inter eſſe, & non eſſe non intercedat diſtantia infinita, ſed ſolum quanta eſt perfectio rei, quæ de non eſſe extrahitur ad eſſe. Præterquamquod etiam ſi admitteretur ens, & non ens infinitè diſtare, adhuc poſſet res de nõ eſſe tranferri ad eſſe, non virtute ſolius cauſæ ſecundæ, ſed ſimul cum virtute infinita cauſæ primæ, cuius concurſum immediatum infra probabimus ad omnem cauſarum ſecundarum actionem requiri.

CAPVT SECVNDVM.

Quid ſit eſſe prius natura.

1 ARiſtoteles 5 metaph. cap. 11. poſt enumerata varia prioritatis genera quædam, ait, eſſe priora *ſecundum naturam, & ſubſtantiam, quacunque contingunt abſque alijs eſſe, iſta verò ſine illis minime*, ſed quia ſtatim ſubdit, *qua diuiſione vſus eſt Plato* ideò non eſt cur hanc explicationem tanquam Ariſtotelicam

defendamus. cum ab Ariſtotele relata potius videatur quam approbata, & quidem non poteſt hæc explicatio ſuſtineri; nam in ſententia admittente ſeriem naturalem effectuum quoad indiuiduationem, Sicuti naturaliter hic ſol cum his circumſtantijs non poteſt exiſtere ſine hac luce, ita hæc lux non poteſt exiſtere ſine hoc Sole cum his circumſtantijs, & tamen hic Sol cum his circumſtantijs eſt prior natura reſpectu huius lucis; quamuis autem inferius negaturi ſimus ſeriem, talis tamen debet aſſignari conceptus prioritatis naturæ, qui conueniat omni priori natura etiam admiſſa ſerie, ſicut enim ſeries ratione ſui in omniũ ſententia non deſtruit; ita non conſtituit rationem cauſæ, & prioris natura, Sed prioritas naturæ æquè benè ſtat cum ſerie, ac cum negatione ſeriei; cùm ergo ſeries impertinenter ſe habeat ad prioritatem naturæ, illud, quod eſt prius, poſſe, vel non poſſe exiſtere naturaliter ſine poſteriori, impertinenter etiam ſe habebit ad rationem prioris natura; Si verò loquamur in ordine ſupernaturali ſicuti hic Sol poteſt diuinitus exiſtere ſine hac luce, ita hæc lux poteſt diuinitus exiſtere ſine

hoc

hoc Sole. Quod ſi dicas lucem acceptam ſimul cum actione, per quã producitur à Sole, & per quam conſtituitur in ratione poſterioris reſpectu Solis, non poſſe exiſtere ſine Sole. Contra eſt: quia eodem modo Sol acceptus ſimul cum actione productiua lucis, per quam conſtituitur in ratione prioris, non poteſt eſſe ſine luce, Si verò recurras ad dependentiam lucis à Sole, & independentiam Solis à luce, nihil explicabis; dependentia enim non eſt quid notius cauſalitate; ideòq; prioritatẽ naturæ, & cauſalitatis malè explicabis per dependentiã. Adde dari depẽdentiã à priori, & depẽdẽtiã à poſteriori, nã cõnaturaliter tã Sol pẽdet à luce quàm lux pẽdet à Sole; licet Sol pẽdeat à luce tanquam à poſteriori, lux verò à Sole tanquam à priori, quid ergo erit pendere ab alio tanquã à priori quid tanquam à poſteriori? ſi confugiatur ad influxum prioris in poſterius, nõ verò poſterioris in prius: contra eſt, quia prioritas naturæ ex communi ſententia conuenit etiam conditionibus, quæ non influunt,

2 Inſiſtendo ergo ijs, quæ diximus cap. ſuperiori aſſerimus prius natura, prout eſt commune cauſæ, & condi-

tioni, eſſe determinatiuum extrinſecũ alterius ad exiſtendum,hoc enim ſicuti eſt per ſe ſatis notum, ita omni , & ſoli priori natura conuenit , & primò quidem ſicuti ſatis nobis innoteſcit, quid ſit aliquid eſſe indifferens ad exiſtendum, ita ſatis nouimus,quid ſit eſſe determinatiuum , à quo tollitur talis indifferentia vtrumque enim quiſque nouit per analogiā ad ſuos actus; extrinſecum ergo determinatiuum alterius, ad exiſtendum erit quidquid in ordine ad tollendam indifferentiam alterius ad exiſtendum, ſe habet proportionali modo, ac ſe habent noſtræ potentiæ in ordine ad ſuos actus; hæ namque ita determinant actus , vt non ſint illorum formale , & intrinſecum determinatiuum, ſed extrinſecum. Porrò allatum prædicatum omni , & ſoli priori natura conuenit; ita enim conuenit vnicuiq; cauſæ extrinſecę tã creatæ, & quã increatę cuicũq; conditioni habẽti prioritat naturę,vt neq; cõueniat cauſis intrinſecis, quæ reſpectu totius habent ſolam rationem conſtitutiui,& determinatiui intrinſeci, neque conueniat priori ſolum origine , ſi hæc prioritas in Diuinis admittatur , nam cum nulla detur in Diuinis indifferentia ad exiſtendum, nullum dari poterit

determinatiuum, & prius natura.

3 Ratio determinatiui extrinſeci alterius ad exiſtendum, quamuis per ſe ſatis nota, dici tamen, ſi reſtringatur ad creata, vlterius poteſt eſſe id, ex cuius exiſtentis præuiſione Deus aliquo modo dirigitur, vt velit exiſtere alterum, hoc enim omni priori naturā creato conuenit. Nam cum nihil creatum poſſit eſſe prius natura, & cauſalitate reſpectu alterius, niſi Deus velit alterum cauſari, neque poteſt Deus hoc velle, niſi præuideat quæcunque inter res exiſtentes poſſint ipſum vel mouere, vel retrahere à volendo, quod alterum exiſtat, & cauſetur; quæcunque ſunt in creatis priora natura habent preuideri à Deo tanquam exigentia vel retrahentia in ordine ad ponendum poſterius, ideòque habent aliquo modo Deum dirigere ad volendum poſterius, ſaltem tanquam motiua cōtempta, ſi videlicet nolit Deus operari propter talem cauſarum ſecundarum exigentiam. Hinc non ſolùm habent prioritatē naturæ illa, ex cuius exigentia Deus mouetur ad volendum aliud, ſed illa etiam, quæ licet exigant, præuiſa tamen contemnuntur, ità vt Deus operetur, ſed non propter talem

exigentiam, æquè ſcilicet operaturus, ſi talis exigentia non daretur. Quamuis autem hoc prædicatum quod conuenire diximus cuicunque priori natura, non ſit phyſicum, ſatis tamen nobis innoteſcit ex ſimili prædicato, quod experimur in nobis, omnes enim experimur, quid ſit ex præuiſione v. g. meriti dirigi ad conferendum præmium, ex præuiſione morbi ad adhibendam medicinam &c.

4 Ex his benè explicatur, quid ſit pendere ab alio tanquam à poſteriori, & per quid differat depēdentia à priori & dependētia à poſteriori. Dependētia enim ab alio tanquā à priori eſt depēdētia ab illo tanquā á præuiſo vt exiſtente, depēdentia verò tanquā à poſteriori eſt dependētia ab illo præuiſo vt extituro, Si nimirum ità vnum ſit cōnexum cum alio, vt non poſſit poni vnum niſi Deus præuideat ſe remanere obligatum ad ponendum aliud, & quia poteſt Deus remanere obligatus vel eſſentialiter, vel ſolùm connaturaliter ad ponendum aliud, ideò poteſt vnum pendere ab alio tanquam á poſteriori vel eſſentialiter, vel ſolùm connaturaliter, Sic corpus pendet eſſentialiter tamquam à poſteriori ab aliqua

ubi-

catione, Si enim Deus velit ponere corpus, de ſe non alligatum vni loco, debebit illi neceſſariò dare aliquam vbicationem; Sol vero pendet tanquã à poſteriori ab aliqua luce non niſi connaturaliter Deus enim ſolum vt connaturaliter operetur, debet poſito Sole dare illi aliquam lucem. Porro dependentia à poſteriori differt à dependentia quam effectus habet à fine tanquam à priori per hoc, quod dependentia ab alio tanquã à poſteriori, ſit depẽdentia ab illo tanquã ab eſſentialiter, vel ſaltem connaturaliter exstituro; Dependentia verò ab alio tanquam à fine ideò eſt dependentia à priori, quia eſt dependentia ab illo, non niſi tanquam ab intentionaliter exiſtẽte, ita vt ab illo ſecundum exiſtentiam realem in poſteriori ponendam nullo modo pendeat; ſiuè enim ad medicinam v. g. ſequatur realis exiſtentia ſanitatis, ſiue non, æquè medicina pependit à ſanitate tanquam à fine, & tanquam à priori. Hinc ratio dependentiæ ab alio tanquam à fine præſcindit à conexione cum exiſtentia reali finis, cum è contra dependentia à poſteriori importet neceſſariò connexionem ſaltem connaturalẽ cũ poſteriori ſecũ-

dum exiſtentiā realē ipſius poſterioris.

5 Ex dictis infertur quid ſint, & quomodo ſint deſtiuguenda ſigna rationis, & ſigna naturæ. Primò enim loquendo de ſignis naturæ quando aliqua plura ità exiſtunt in eodem inſtanti reali, vt vnum ſit determinatiuum alterius id quod eſt determinatiuum dicetur exiſtere in primo ſigno naturę, quod ſi id, quod eſt determinatum ſit etiam determinatiuum reſpectu alicuius alterius, dicetur exiſtere in ſecundo ſigno naturæ, & ſic de inceps &c. Sic in eodem inſtanti reali ſunt Sol, Lux, Calor, & Leuitas; Sed Sol eſt in primo ſigno naturæ, quia eſt determinatiuum lucis, lux verò eſt in ſecundo ſigno naturæ, calor in tertio &c. Ex ſignis naturæ facta eſt diſtinctio actus primi proximi, & actus primi remoti; actus primus proximus importat ſolum id, quod intelligi debet immediatè præcedere effectū, ſic calor ſe tenet in actu primo proximo reſpectu leuitatis, quia immediatè præcedit leuitatē tanquam cauſa illius; Lux verò, & multò magis Sol, ſe tenent ex parte actus primi remoti. Signa rationis non diſtinguuntur niſi per noſtrum intellectum inter ea, quæ ſunt realiter

idem,

idem, ideòque vnum non eſt cauſa alterius, ſed tamen ſunt talia vt ſi inter ſe realiter diſtinguerentur, vnum eſſet determinatiuum, & prius natura reſpectu alterius, ſic inter intellectionem, & volitionem diuinam diſtinguimus ſigna rationis; licet enim ſint realiter idē, ſi tamē realiter diſtinguerētur, ſicuti diſtinguūtur in nobis, intellectio eſſet determinatiuū reſpectu volitionis.

6 Infertur præterea, prioritatem naturæ ideò ſic appellari, quia id, quod eſt prius natura habet natura ſuam prioritatem, & antecedentiam ad id, quod eſt poſterius, quamuis enim id, quod eſt prius, & id, quod eſt poſterius natura ſint ſimul tempore, adhuc tamen id, quod eſt prius natura, eſt tale, vt ab eo natura deberet incipere, ſi cum ordine, & ſucceſſione temporis procederet. Hoc autem benè conuenit priori natura iuxta explicationem à nobis allatam, cum enim id, quod eſt prius natura ſit determinatiuum reſpectu poſterioris, & ab illo aliquo modo auctor naturæ dirigatur ad ponendum poſterius. Profectò ſi cū ordine, & ſucceſſione tēporis procedendū eſſet, prius inciperetur à poſitione illius, quod dirigit ad poſitionē alterius, quā è contra.

CA-

CAPVT TERTIVM.

An dari poſſit mutua prioritas naturæ.

1 CVm cauſæ aliæ ſint neceſſariæ, aliæ liberæ, & aliæ ad cauſandū requirant exiſtentiam realem, aliæ verò ſolam exiſtentiam intentionalem, in ſingulis ſeorſim ſtatuendum eſt: vtrum dari poſſit mutua naturæ prioritas vel in eodem, vel ſaltem in diuerſo genere cauſæ. Primò ergo in cauſis neceſſarijs, quæ ad cauſandum requirunt exiſtentiam realem, implicat mutua prioritas naturæ, tam in eodem, quam in diuerſo genere cauſæ. Probatur præcipuè ex conceptu prioritatis naturę explicato capitè ſuperiori; illud enim eſt per ſuam realem exiſtentiam prius natura reſpectu alterius, quod exiſtens eſt determinatiuum extrinſecum alterius ad exiſtendum, tale ſcilicet vt ex preuiſione illius exiſtentis aliquo modo dirigatur Deus ad volendam exiſtentiam alterius, ſed implicat Deum ex præuiſione A, exiſtentis moueri ad volendam exiſtentiam B, & pro eodem inſtanti à præuiſione B, exiſtentis moueri ad volen-

lendam exiſtentiam A , ergo , &c. mai eſt certa, quidquid enim ſit vtrum per hoc benè,vel malè explicetur prioritas naturæ , hoc certè omni priori natura conuenit . Minor etiam per ſe patet, implicat enim in terminis, quod Deus videat A , exiſtens pro hoc inſtanti , & quod ex eius præuiſione moueatur ad ponendum B, tanquam medium vtile , vt exiſtat A , pro eo inſtanti , pro quo ipſum A , eſt præuisùm exiſtens, hoc enim eſſet adhibere medium ad obtinendam exiſtentiam rei iam poſitam, pro eo inſtanti,pro quo prẹuidetur poſita, quod idem eſt ac adhibere mediū ad obtinendum finem iam poſſeſſum, pro eo inſtanti , pro quo eſt poſſeſſus, quod eſt inprudentiſſimè agere , Neque dicas poſſe Deum vnico decreto velle, quod producantur duo, quæ ſint ſibi mutuò priora , eo quod vnum ſit mutuò medium vtile propter aliud, Conſtat enim, ex dictis, non poſſe duo decerni per vnicum decretum executiuum,& vnum eſſe prius natura reſpectu alterius , nam ad hoc vt vnum ſit prius natura, debet eſſe vel cauſa , vel conditio, vtrique autem , vt vidimus, conuenit, vt ſint id, ex cuius exiſtentis prẹuiſione Deus dirigitur ad volendam exi-

exiſtentiam alterius; aliter ſi duo ſint ſimul decreta, nec vnum habeat rationem motiui reſpectu alterius, neque habebit reſpectù illius rationem extrinſeci determinatiui.

2 Impugnatur prætereà mutua prioritas, quia idem eſſet mediatè prius ſe ipſo pro eodem temporis inſtanti, nam quod eſt prius priore ſe, eſt etiam prius ſe mediatè; pariter idem pro eodem inſtanti eſſet cauſa mediata ſui ipſius, & daret ſibi ipſi eſſe. Demum occluderetur via ad probandam primam cauſam improductam, facilè enim dici poſſet dari duas, vel plures cauſas primas, quæ ſint ſibi inuicem cauſæ.

3 Quæcunque afferuntur ad probandam mutuam prioritatem dicenda ſunt eſſe effectus ſimultaneos poſitos intuitu cauſæ, ſeù exigitiui communis, Hinc introductio formæ nouæ, & expultio veteris, ſunt effectus ſimultanei, quia ratione connexionis, quam habent inter ſe, ponuntur ſimul natura, ex eo enim quod præuideatur ab auctore naturæ ignis v. g. applicatus aquæ frigidæ, & maiores eſſe vires ignis, quam aquæ determinatur Deus tanquam auctor naturæ ad volendam ſimul introductionem caloris, & expulſionem frigoris.

4 Dices

4 Dices primò introductio peccati, vt colligimus ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. xj. eſt prior deſtructione gratiæ ergo etiam introductio caloris erit prior deſtructione frigoris Reſpondeo, & primò, ſiue dicatur, quod introductio caloris ſit ſimul, ſiuè dicatur, quod ſit prior deſtructione frigoris, nihil infertur pro mutua prioritate, Diximus tamẽ hos eſſe effectus ſimultaneos, quamuis introductio peccati ſit prior deſtructione gratiæ, Ratio autem diſparitatis eſt, quia nihil aliud præter introductionem peccati eſt aſſignabile, quod ſit determinatiuum reſpectu expulſionis gratiæ, ſola enim voluntas expedita, & libera ad peccandum, ſi actu non peccet, non meretur amiſſionem gratiæ, ideòque ſola introductio peccati poteſt eſſe determinatiuum ad tollendam gratiam, e contra cum à cauſa neceſſaria habente omnia prærequiſita poſſit Deus abſque vllo inconuenienti determinari ad ſimul, & ſemel volendam introductionem vnius formæ, & expulſionem contrariæ, non eſt cur non dicamus ità de facto contingere, præſertim cũ in alijs omnibus ità facilè omnia explicentur, vt mox videbimus.

5 Dices ſecundò ſi non introduceretur

retur calor, non expelleretur frigus, & ſi non expelleretur frigus,non introduceretur calor; ergo inter hæc datur mutua prioritas. Reſpondeo nego conſequentiam, nam preter connexionem vnius cum alio vel tanquam cum priori, vel tanquam cum poſteriori, datur etiã connexio, quam vocare poſſumus connexionem ſimultatis, ratione alicuius tertij vel non potentis, vel nolentis producere vnum effectum ſine alio. Sic in ſententia admittente modum relationis ſuperaditum, de duobus modis relatiuis v. g. ſimilitudinis dici poteſt ſi non eſſet modus ſimilitudinis A, non eſſet modus ſimilitudinis B; & ſi non eſſet modus B, non eſſet modus A, nec tamen vnus modus eſt prior natura reſpectu alterius,ſed ſunt ſimul natura ratione connexionis cum tertio,cum completa ſcilicet ratione fundandi vtrumque modum, non potente producere vnum modum ſine alio, ſimiliter ergo introductio vnius formæ, & expulſio contrariæ habent connexionem ſimultatis cum tertio, cum auctore ſcilicet naturæ,qui,quando vult connaturaliter operari, non vult ponere vnum ex his effectibus ſine alio, eo quod cauſa ſecunda habens

om-

omnia requiſita ad introducendam aliquam formam, ſimul, & ſemel exigat introductionem talis formę, & expulſionem contrariæ. Hinc Ariſtoteles in prędicamentis cap. de ſimul docet dari aliqua, quæ conuertantur ſecundum exiſtendi conſequentiam, nec tamen vnum eſt cauſa alterius, ſed ſunt ſimul natura.

6 Idem dicendum eſt de ingreſſu venti, & de aperitione feneſtræ, de vbicationibus duorum baculorũ inclinatorum, de duabus rotis, alijſque ſimilibus; eodem enim modo dicendum eſt: ex eo quod pręceſſerit ventus cum tanto impetu maiori, quam ſit reſiſtentia feneſtrę, poni tanquam duos effectus ſimultaneos ingreſſum venti, & aperitionẽ feneſtrę, ſeu talem vbicationem in vento, & talem vbicationem in feneſtra, ſimiliter ex eo quod præceſſerit talis motus vtriuſque baculi habentiũ impenetrabilitatem, & tantam grauitatem, ponuntur tanquã duo effectus ſimultanei, vbicationes vtriuſque baculi; pariter ex tali connexione rotarum, & impetu vtrique impreſſo ſequuntur tanquam duo effectus ſimultanei vbicationes fluentes vtriuſque rotæ; neque vero vbicatio fluens vnius rotæ iuuat

ad

ad vbicationem fluentem alterius, ſi hoc enim eſſet etiam vbicatio fluens, & motus cuiuſcunque partis deſignabilis in rota, iuuaret,& cauſaret motū alterius partis; cum de qualibet dici poſſit,quod ſi ipſa non moueretur,neque moueretur altera; ſolum ergo ad motum vtriuſque rotæ, iuuat talis cōnexio,figura, aliæque conditiones vtriuſque rotæ,ex quibus tanqnam ex determinatiuo communi ſequuntur tanquam effectus ſimultanei ambæ vbicationes fluentes; Idem applicandum duobus carbonibus ignitis, qui videntur ſe inuicem fouere, ſed re vera ſolū conſtituunt vnum maius, & fortius reſiſtitiuum ambienti extrinſeco frigido; ex eo autem quod vterque carbo ſimul habeat vires maiores, quam ſint vires ambientis contrarij determinatur auctor naturæ ad taliter cōſeruandum vtrumque carbonem,tanquam duplicem effectum ſimultaneum. Quod ſi dicas à carbonibus ignitis calefieri aerem ambientem; & ab aere ambiente calefacto haberi determinatiuum ad conſeruationem carbonum ignitorum; Verum dices, ſed hæc non ſunt ad inuicem determinatiua pro eodem inſtanti; in primò enim inſtanti carbo igni-

ignitus conſeruatus ad exigentiam ſuorum determinatiuorũ calefacit aerem, ſed calor productus in aere non poteſt eſſe determinatiuum ad conſeruandum carbonem ignitum niſi pro ſecundò inſtanti; ſic in ſimili, actus eſt cauſa habitus,& habitus deinde eſt cauſa actus, at non eſt cauſa illius actus, à quo habitus fuit genitus, ſed alterius.

7 Dices tertiò. Calor v. g. eſt diſpoſitio ad formam ignis, & ſimul eſt proprietas ignis, ergo eſt ſimul prior, & poſterior. Reſpondeo, Calorem, & eadẽ eſt ratio de alijs diſpoſitionibus, non eſſe diſpoſitionem, nec priorem natura reſpectu ignis niſi pro primò inſtanti, ſeu minimo,in quo ignis producitur;poſt primum enim minimum incipit calor eſſeproprietas;ideo autẽ in prima ignis productione calor eſt mera diſpoſitio,quia non conſeruatur ad exigentiam ignis, qui non dum eſt productus, ſed potius ignis producitur ad exigentiam caloris, at poſtquam ignis eſt productus, cum calor incipiat conſeruari ad exigentiam ignis, calor, qui erat diſpoſitio,euadit proprietas. Tota autem in hac re diuerſitas habetur ratione diuerſæ actionis conſeruatiuę caloris iuxta dicta lib. pr, vbi de alligatione

iſte actionis ad fines, ſicut autem benè intelligimus, quod idem calor ſecundum ſuam entitaté inuariatus in vno minimo conſeruatur per vnam actionem, in alio minimo per aliam, ità nulla eſt difficultas in hoc quod nunc ratione vnius actionis ſit diſpoſitio, nunc ratione alterius ſit proprietas.

8 Ad probandam mutuam prioritatem in cauſis liberis phyſicis hoc argumentum ſolet afferri: poſſum facere talem actum; ſi mouebo dexteram, mouebo ſiniſtram, & ſi mouebo ſiniſtram, mouebo dexteram, ergo in hoc caſu motus dexterę determinabit motũ ſiniſtræ, & motus ſiniſtræ determinabit motum dexteræ. Sed contra eſt quia ex vi præciſa huius actus neque ſequetur motus dexteræ, neque motus ſiniſtræ, ideòque vt aliquis ſequatur motus, neceſſe eſt, vt detur aliquod aliud motiuum, quod hic, & nunc impellat me ad mouendũ vel dexteram, vel ſiniſtram, quod motiuum ſimul cum memoria decreti facti de non mouenda vna manu ſine alia, determinabit me ad ponendũ motum tam dexteræ, quam ſiniſtræ, tanquam duos effectus ſimultaneos. Sed dices quid ſi faciam hunc actum: non mouebo

dex-

dexteram, niſi dependenter à motu ſi-
niſtræ? Reſpondeo, hunc actum im-
plicare, nam mouere dexteram depen-
denter à motu ſiniſtræ, eſt mouere illā
ex præuiſione motus poſiti in ſiniſtra,
& mouere ſiniſtrā dependenter à motu
dextræ eſt mouere ſiniſtram ex præ-
uiſione motus poſiti in dextera; Impli-
cat autem, quod ex præuiſione motus
poſiti in ſiniſtra mouear ad ponendum
motum in dextera,& rurſus ex præui-
ſione motus poſiti in dextera mouear
ad ponendum motum in ſiniſtra;neque
enim poſſum moueri ad ponendum
id, quod iam fuit poſitum pro eo in-
ſtanti, pro quo fuit poſitum.

9 Supereſt de cauſis liberis moralibus, cuiuſmodi eſt meritum reſpectu premij, quod dicitur cauſa libera per denominationem à libera voluntate, quæ à merito liberè mouetur, dicitur verò cauſa moralis, quia meritum non phyſicè, ſed moraliter mouet voluntatem; In his ergo cauſis repugnare etiā videtur mutua prioritas pro eodem inſtanti, cùm enim meritum cauſet vt præuiſum realiter exiſtens, implicat quod meritum præuideatur realiter exiſtens, & ex tali prȩuiſione moueatur prȩmians ad conferendū prȩmium,

per

per quod ipſum meritum realiter exiſtat pro eo inſtanti, pro quo præuiſum fuit exiſtens. Adde de ratione præmij eſſe, vt per illud pręmiatus fiat ditior ideòque non poteſt in præmium dari id, dependenter à quo meritum præuidetur exiſtens. Sed hoc exactius eſſet examinandũ, cum multa ex Theologicis obijci poſſint.

10 In cauſis, quæ ad cauſandum non requirunt exiſtentiam realem datur mutua cauſalitas ſecundum diuerſum ſtatum, & tempus; idem enim prout intentionaliter exiſtens eſt cauſa alicuius, à quo ſecundum exiſtentiam realem recauſatur, ſic finis intentionaliter exiſtens cauſat media, à quibus deinde accipit realem exiſtentiam.

CA-

CAPVT QVARTVM.

An dari poſſint duæ cauſæ totales reſpectu eiuſdem effectus.

1 DAri plures cauſas quarum quęlibet ſit in ſuo genere totalis eſt certum, vt enim fiat compoſitum quodlibet materiale, concurrere debet materia tanquam cauſa totalis in genere cauſæ materialis, & forma tanquam cauſa totalis in genere cauſæ formalis. Dubitatur ergo de duabus cauſis, quæ in eodem genere, & pro eodem inſtanti ſint totales reſpectu eiuſdem effectus, ſed ad euitandam æquiuocationem, nomine cauſæ totalis non intelligimus hic cauſam, quæ ſola ſit cauſa, eò quod excludat conſortiũ alterius cuiuſque cauſæ, ſic enim certum eſt implicare cauſam totalem, quæ excludat omnem aliam cauſam, & ſimul aliquam cauſam includat; Quare nomine cauſæ totalis venit cauſa, quæ non modo in actu primo ſit

ſufficiens ſe ſola ponere effectum, ſed etiam in actu ſecundo totaliter, ſeu per concurſum de ſe ſolo ſufficientem ponat effectum, & de huiuſmodi cauſa queritur: vtrum poſſit admittere conſortium alterius cauſæ quæ pariter per concurſum in actu ſecundò totalem ſimul ponat eundem effectum. Quod enim duæ cauſæ ſolum totales in actu primo attemperent ſuũ concurſum, & per influxum partialem concurrant, nullum eſt dubium.

2 Vt vero per ſingula genera cauſarum diſcurramus dicendum primo eſt neque diuinitus poſſe eundem effectum pendere à duplici cauſa totali materiali, vel formali; cauſa enim materialis, & formalis ſunt cauſæ intrinſecæ, quatenus ex illis conſtituitur intrinſecè compoſitum. Implicat autem, idem compoſitum, quod prout tale, adæquatè componitur & conſtituitur ex hac materia, & forma componi etiam ex alia materia, & forma, & remanere, idem, quolibet enim intrinſeco conſtitutiuo variato neceſſe eſt etiam variari conſtitutum.

3 A duabus cauſis totalibus totaliter influentibus nõ poteſt idem effectus naturaliter pendere; cum enim vna actio tota-

totalis ſit ſufficiens, & quid quid præſtari poteſt à duabus, habeatur per vnam; hæ duæ cauſæ totales ſunt fruſtraneæ; natura autem nihil facit fruſtra. Adde experientiam, qua conſtat duas quaslibet cauſas, quotieſcunque ſimul concurrunt, vel plus agere, vel ſi agunt idem, vel illud ponere cum maiori conatu, vel cum maiori celeritate; quod ſignum euidens eſt, naturam nihil in cauſando admittere ſuperfluum. Neque dicas duplicem actionem totalem eſſe vtilem ad hoc, vt vna deficiente adhuc effectus per aliam actionem totalem conſeruetur in eſſe. Nam deficiente vna actione totali non poſſet alia remanere, niſi remaneret etiam cauſa talis actionis; ſi ergo remanet cauſa talis actionis, ſatis eſt, quod tunc incipiat totaliter agere, quãdo talis actio totalis eſt neceſſaria abſque eo quod antea etiam ſimul cum alia actione totali totaliter influxerit.

4 **Dices duo ignes æquè replicati eidem ſtuppæ v.g. debent agere, quantum poſſunt, ergo debent producere ignem in ſtuppa per duas actiones totales, ſi enim ſunt cauſæ totales in actu primo, ex eo nimirum, quod qui-**

libet poſſit de ſe totaliter producere ignem, erunt etiam cauſæ totales in actu ſecundo; cauſæ enim neceſſariæ agere debent, quantum poſſunt. Sed contra quia vnus ignis potens de ſe producere ignem in ſtuppa ſicuti, ſi non adſit alter ignis, exigit ab auctore naturę concurſum ad actionem totalem, ita ad præſentiam alterius ignis æquè potentis producere ignem, non exigit niſi concurſum ad actionem, quæ ſit vnicus influxus indiuiſibiliter procedens ab vtroque igne, validior tamen, ſeu celerius ponens ignem; quā feciſſet poſitus per influxum vnius tantum ignis, & ſicuti quando cauſa prima non de ſe ſola, ſed ſimul cum cauſa ſecunda operatur, non datur niſi vnica actio indiuiſibiliter pendens à cauſa prima, & ſecunda, ità quando duæ quælibet cauſæ ſecundæ ſimul vniuntur, actione communi, & per modum cauſæ partialis concurrunt, ſed vel ponendo pluſquam poneret quælibet ſeorſim, vel ponendo idem, ſed vel cum minori conatu, vel cum maiori celeritate.

5 Poſſunt diuinitus dari duæ cauſę efficientes totales, quæ duplici actione totali ſimul producant eundem effectum,

ctum; tum quia nulla in hoc eſt repugnantia; tum quia ſi poteſt idem corpus habere miraculosè duas vbicationes adæquatas, cur non idem effectus duas actiones totales? vna enim ex illis eſſet quidem ſuperflua in ordine naturali, in ordine tamen ſupernaturali inſeruiret ad manifeſtandam Diuinam omnipotentiam, Præterquã quod aliqua eſſet excogitabilis peculiaris illarum vtilitas, quæ ab vna tantũ non haberetur; per duplicem enim dependentiam totalem effectus redderetur pro aliquo caſu magis indefectibilis; ſublato enim vno agente cum ſuo influxu totali, adhuc effectus conſeruaretur in eſſe per actionem alterius agentis etiam eodem modo influentis, quo influebat prius. Neque dicas ex hoc ſequi, quod naturaliter etiam poſſet dari duplex actio totalis, vt enim conſtat ex dictis nu. 3. in ordine natũrali ſatis eſt, ſi tunc ſolum agens incipiat totaliter influere, quando ceſſat actio alterius cauſæ, at in ordine ſupernaturali daretur hęc vtilitas duarum actionum totalium reſpectu effectus, quod ſi ſublata vna cauſa, & actione totali, nollet Deus concurrere

cum alia cauſa, quæ remaneret, ad actionem diuerſæ rationis ab ea, ad quam concurrebat prius, adhuc effectus conſeruaretur in eſſe, ideòque ſi prius concurriſſet ſolum per modum cauſæ partialis, & per actionem indiuiſibiliter pendentem ab vtraque cauſa, procul dubio effectus non conſeruaretur in eſſe, ergo pro aliquo caſu miraculoſo duplex actio totalis aliquā effectui vtilitatem afferret; imo aliquam etiam vtilitatem afferret vtriq; agenti totali, neutrum enim eſſet otioſum, ſed vtrumque aliquid ageret. Neque vero ſimiliter inferas poſſe etiam naturaliter dari duas cauſas totales, nam in ordine naturali non ſatis eſt, quod duæ cauſæ occupentur, & agant, ſed requiritur præterea quod per ſuas actiones aliquid plus vtilitatis pro caſibus naturalibus habeatur à duabus, quam ab vna.

6 Dices primò mutua naturę prioritas implicat, vt capite ſuperiori dictū eſt, quia implicat dari medium vtile, ad hoc vt exiſtat aliquid pro eo inſtanti, ſeu ſigno naturæ, pro quo præuiſum eſt exiſtens, ergo pariter implicabunt duæ cauſæ totales, quia implicat dari duas actiones totales vtiles ad ponendum

dum eundem effectum. Reſpondeo negando conſequentiam, duæ enim actiones totales ambæ ſunt vtiles cum dependenter ab vtraque verè ponatur effectus, licet neutra ſit determinatè neceſſaria, ſed alterutra ſufficiens ad poſitionem effectus, vtraque verò neceſſaria ad talem manifeſtationem diuinæ omnipotentiæ, at ſi daretur mutua prioritas adhiberetur tanquã medium, ſeu tanquam cauſa, vel conditio vtilis, id quod verè non poteſt vllo modo eſſe medium vtile ad effectum, ſi enim hic præuidetur pro hac circumſtantia temporis iam exiſtens, nullũ medium conferre quidquam poterit ad faciendum, quod pro hac circumſtantia temporis exiſtat; & per conſequens non poteſt à Deo prudenter operante adhiberi tanquam vtile, & tanquam cauſa, vel conditio id, quod verè non eſt vtile. Hinc neque ad manifeſtandã ſuam omnipotentiam poteſt hoc à Deo fieri, cum operatio imprudẽs repugnet Deo, neque poſſit ab eo adhiberi ad manifeſtandam ſuam omnipotentiam. Adde, ſi libet, vtilitates illas, quas in cauſis totalibus inuenimus num. ſuperiori, quarum nulla reperiri poteſt in mutua prioritate.

7 Dices ſecundò à duabus cauſis totalibus effectus pēderet,& non penderet, illiſque indigeret,& non indigeret; penderet, & indigeret, quia actio eſt dependentia, & indigentia effectus à cauſa; non penderet, neque indigeret, quia ſi vna actio non adſit, adhuc effectus preſiſtit in eſſe. Reſpondeo, ſi per dependere intelligas recipere influxum, ſicuti ab vtraque cauſa totali effectus reciperet influxum, ità ab vtraque penderet; ſi verò per pendere intelligas indigere neutra effectus determinatè indigeret,ſed vtraque indigeret ſolum indeterminatè, & diſiunctiuè, licet autem in ordine naturali ità effectus indigeat actione illa, per quam fit, vt ſi ea ſublata non ſubrogetur alia, debeat effectus perire, in ordine tamen ſupernaturali poſitis duabus actionibus totalibus poteſt in effectù reſpectù talium actionum non dari huiuſmodi indigentia; ſimiliter vtraque actio totalis transferret effectum de potentialitate in actum, ideòque vtraque haberet eſſentiā actionis, ità tamen, vt ſi vna tantum ex illis adeſſet, idem faceret, quod facit vtraque.

8 Vt autem decernamus de duabus cauſis totalibus finalibus, diſtinguen-

guendum eſt inter varios effectus cauſæ finalis, cum enim ex dicendis, vbi de cauſa finali, effectus finis ſint amor finis, conſultatio, electio, poſitio mediorum, &c. Diuerſimodè de his diſcurrendum eſt; primò enim idem amor finis non poteſt pendere à duplici cauſa, & fine totali, cum enim amor duplicis finis habeat prout talis eſt, de ſua eſſentia intrinſecè tendere in tales fines; non poteſt neque diuinitus eſſe hic amor, abſque eo quod tendat in vtrumque finem, amor enim, qui ſolum tenderet in alterutrum ex *illis* finibus eſſentialiter ab iſto differret. Idē dicendum de conſultatione, & electione mediorum; nam neque diuinitus poteſt eſſe conſultatio, & electio horum mediorum propter duos fines abſque eo quod per actus intentionales conſultatiuos, & electiuos intrinſecè attingantur duo fines, Actus enim conſultatiuus de medijs propter ſanitatem, & recreationem ſimul, & actus talium mediorum propter vtrumque finem electiuus eſſentialiter differunt ab actibus intrinſecè nō attingentibus vtrumque finem, ſed conſultatiuis, & electiuis mediorū propter vnicum finem. In ordine igitur ad hos effectus cauſæ

finalis neque diuinitus dari poſſunt duę cauſæ totales per duplicem cauſalitatē, & motionem totalem;cum enim cauſalitas cauſæ finalis, vt infra dicemus, ſit motio metaphorica, in amore autē finis in conſultatione, & electione mediorum,motio intentionalis, per quam fiunt huiuſmodi actus eſſentialiter habeat attingere intrinſecè totam rationem bonitatis, & finis,à qua cauſatur, variato fine non poteſt remanere eadem motio.

9 De poſitione mediorum, altero effectu cauſæ finalis, qui pendet à fine mediante motione voluntatis, dicendum eſt, quod licet ratione ſui præciſè pendere etiam naturaliter poſſit à duplici fine, ac motiuo adæquato, & à duplici adæquata, & totali motione, ſi tamen accipiatur poſitio mediorum ſimul cum tali motione, non poſſit eadem à duplici fine adæquato pendere. Prima pars huius propoſitionis probatur, quia eadem ambulatio eodem prorſus modo poni poteſt vel propter *talem* ſanitatem, vel propter ſanitatem ſimul.& recreationem,ideòque eadem ambulatio pendere poteſt à duplici fine, & motione totali, ſiue enim detur in voluntate vnica motio, & vnicus

actus,

aſtus, quo dicat: volo talem ambulationem propter ſanitatem, ſiuè ſimul cum hac motione detur etiam alia, qua dicat: volo talem ambulationem propter recreationem, ſiuè detur vnica ſimplex motio ęquiualens iſtis duabus diſtinctis, qua dicat: volo talem ambulationem, & propter ſanitatem, & propter recreationem, ęquè ambulationem volitura propter alterutrum ex his finibus, æque ſequitur talis ambulatio, ergo eadem poſitio mediorum ſpectata præcisè ratione ſui pendere poteſt à duplici motiuo, & motione adæquata. Neque dicas quando adſunt duo motiua adęquata voluntatem ab vno moueri adæquatè, ab alio conditionate, ità vt habeat aſtum, quo v. g. dicat; volo ambulationem propter ſanitatem, ità vt ſi non ambularem propter ſanitatem, adhuc ambularem propter recreationem; nam contra eſt tum quia hoc aſſumitur gratis, imo contra experientiam, qua experimur nos æquè ab vtroquo motiuo affici, tum quia non eſt maior ratio, cur ab vno ex illis duobus motiuis moueatur voluntas abſolutè, ab alio ſolum conditionatè, cum ambo ſimul tempore, & natura voluntati repreſententur, & ab vtroque

volun.as æquè afficiatur . Secnnda pars poſitæ propoſitionis conſtat ex dictis num. ſuperiori, cum enim non poſſit eadem motio pendere à duplici fine totali, neque poſitio mediorum accepta ſimul cum tali motione poteſt à duplici fine totali pendere; Quare cum cauſalitas finis reſpectu mediorũ ſit eadem actio, qua ponuntur media ab efficiente, ſed prout determinato, ac moto à bonitate finis, ſi neque diuinitus poſſunt, vt vidimus, reſpectu eiuſdem motionis dari duo fines totales, neque diuinitus poſſunt reſpectu eiuſdem effectus dari duæ cauſalitates finales totales, cum cauſalitas finalis reſpectu mediorum, pro vt talis eſt, includat non ſolam actionem, qua ponuntur ipſa media, ſed etiam motionẽ voluntatis, dependenter à qua ponitur talis actio

10 Dices diuerſa eſt ambulatio poſita propter ſolam ſanitatem ab ambulatione poſita propter ſanitatem, & recreationẽ; cum enim ſit diuerſus amor, & diuerſum imperium, ſequi debet diuerſus effectus, ergo poſitio mediorum neque præcisè ratione ſui pendere poteſt à duplici fine totali. Reſpondeo amorem, & imperium non eſſe diuer-

ſam

ſam ratione obiecti materialis,imperati, ſed ſolum ratione obiecti, & motiui formalis, & ſi eadem ambulatio amari, imperari, & ſequi poteſt vel ex vnico motiuo totali, vel ex duobus totalibus, eadem prorſus ambulatio amari, imperari, & ſequi poterit vel ex vnico motiuo totali, vel ex duobus totalibus, tota enim diuerſitas eſt ex parte actuũ intentionalium amoris, & imperij attingentium obiectum formale ſimul cum materiali. In Deo eſt diſpar ratio, cum enim hoc quod eſt velle,& imperare idem obiectum materiale nunc propter vnum, nunc propter aliud motiuum, non poſſit importare mutationem in Deo,importare debet diuerſitatem in actione productiua effectus, at in nobis mutatio tota ſufficienter habetur ratione diuerſorum actuum voluntatis. Hinc duo fines, qui reſpectu poſitionis mediorum ſunt totales poſſunt naturaliter dari, quia non ſunt ſimpliciter fruſtranei, licet enim nihil diuerſum faciant in ordine ad media per ſe præcisè ſumpta, diuerſificant tamen motiones, & actus voluntatis, reſpectu quorum habent rationem cauſę partialis; ſimiliter duo imperia imperantia efficaciter idem ex diuerſo motiuo,

tiuo, licet reſpectu effectus nihil diuerſum faciant, quia tamen habent diuerſimodè perficere voluntatem, ideò non ſunt fruſtranea, ſicuti fruſtraneæ eſſent due actiones totales, quæ cũ nihil aliud habeant, niſi ponere effectum, ſi in ordine ad effectum ſunt fruſtraneæ, ſunt ſimpliciter fruſtraneæ.

CAPVT QVINTVM

De relatione traſcendentali cauſæ ad effectus.

EX conceptu relationis traſcendentalis explicato lib. primo, vbi de prędicamento relationis, & ex his, quæ diximus hoc libro vbi de reſpectu materiæ ad formas, ſatis conſtat quamlibet cauſam tam creatã, quam increatam traſcendentaliter referri ad quemlibet ex ſuis effectibus poſſibilibus determinatè, & in particulari, cum ſit potens producere quemlibet ex ſuis effectibus determinatè, & in particulari. Addimus hic quamlibet cauſam ex eo etiam capite referri ad ſuos effectus, quod ſi intelligatur impoſſibilitari quilibet

libet effectus, intelligi etiam debeat ex loco intrinſeco impoſſibilitari ipſa cauſa, prout cauſa eſt, nam quilibet effectus in particulari ſecundũ perfectionẽ quam accipit à ſua cauſa præcontinetur in illa, ergo quicunque effectus intelligatur impoſſibilitari, intelligi debet impoſſibilitari cauſa, prout cauſa eſt, ſeu prout continens perfectionem illã, quam poteſt dare effectui, ſic ſi intelligatur impoſſibilitata ſpiritualitas Angeli, debet etiam intelligi ex loco intrinſeco impoſſibilitata ſpiritualitas Dei, in qua tanquam in virtute continetur ſpiritualitas Angeli. Confirmatur quælibet creatura eſt participatio diuinæ eſſentiæ cõmunicantis ſuum eſſe creaturis, quæ in Deo tanquam in ſuo toto præexiſtunt, ergo implicare quamlibet creaturam eſt implicare aliquid Dei.

2 Probatur ab aliquibus noſtra cõcluſio ex eo, quod poſſe à Deo produci creaturas ſit eſſentiale ipſi Deo, quod deficeret ſi creaturæ repugnarent. Sed hæc probatio non vrget aduerſarios, poſſunt enim reſpondere, quod poſſe à Deo produci creaturas non ſit adæquatè aliquid abſolutum in Deo, ſed quid conditionatum, ſi videlicet creaturæ non implicent, ſicuti hoc quod

eſt

eſt poſſe ab igne proxime produci calorem in ligno eſt quid partialiter conditionatum, ſi nimirum hoc lignum ſit igni applicatum. Reſpondent tamen ex hoc ſequi quod cauſa neque ad ſuos effectus in communi traſcendentaliter referatur niſi conditionate quod reputant eſſe magnum abſurdum!, ſed abſurditas huius ſequelæ probanda ;eſſet, cum non deſint, qui omnem eius abſurditatem negent.

3 Alij probant concluſionem à nobis poſitam ex eo, quod ſi repugnaret Petrus v. g. conuenirent Deo duo contradictoria; ſi enim, inquiunt, Petrus eſſet ens, & non ens, Deo conueniret coëxiſtere, & non coëxiſtere Petro, nam primo quod Deus coëxiſteret Petro, patet, eſſet enim ſimul tempore Deus, & Petrus, qui ſupponitur eſſe impoſſibilitatus, ſed ſimul etiam Deus Petro impoſſibilitato non coëxiſteret, ſi enim Petrus eſſet impoſſibilis eſſet ens, & Petrus, & ſimul eſſet nō Petrus, ſeu negatio Petri, ergo Deus coëxiſteret negationi Petri, ergo Deus non coëxiſteret Petro, coëxiſtere enim negationi Petri, & nō coëxiſtere Petro, ſunt propoſitiones æquipollentes, ſed ſimul etiam vt diximus, Deus coëxiſteret Petro, ergo coëxiſte-

xiſteret, & non coëxiſteret Petro, ſed hoc argumĕtum ex nullo capite quidquam probat. Primò enim, ſi quid probaret, probaret connexionem eſſentialem Dei cum creaturis, non quatenus eſt cauſa potens illas producere, ſed quatenus ens eſt, quod non facit ad rem pręſentem, æquè enim de quolibet ente probari hoc argumento poteſt, quod ſi daretur impoſſibile illi coë. xiſteret, & non coexiſteret. Secundò quando argumentamur ex aliqua ſuppoſitione impoſſibili, non debet deſtrui ſuppoſitio ſemel poſita, ſi enim illa deſtruatur, ſicuti inferri poterit quodlibet, ità in bona forma nihil poteſt inferri, in caſu igitur noſtro ſuppoſitio facta eſt, quod Petrus ſit ſimul ens, & non ens, ità vt neque ens deſtruat non ens, neque non ens deſtruat ens, at in obiectione allata hæc ſuppoſitio deſtruitur, quando enim dicitur Deus coexiſtit negationi Petri. ergo non coëxiſtit Petro, deſtruitur ſuppoſitio facta, quod ſimul ſtet Petrus, & negatio Petri, ideòque ex eo quod Deus coexiſtat Petro, & negationi Petri, non poteſt inferri, quod non coexiſtat Petro, quãuis enim nulla facta ſuppoſitione coexiſtere negationi Petri, & non coexi-
ſtere,

ſtere Petro ſint æquipollentes, non tamen ſunt tales in ſuppoſitione facta, ideòque ſimpliciter negandum eſt ex eo quod Deus coexiſtat negationi Petri, quod non coexiſtat Petro, ſolum ergo efficaciter probatur concluſio argumento poſito num. 1.

4 Dices primò. Si Deus referretur tranſcendentaliter ad creaturas poſſibiles dependeret ab illis, nec magis eſſet neceſſarius, quã creaturæ poſſibiles. Reſpondeo ex eo, quod impoſſibilitata creatura impoſſibilitetur Deus, non ſequitur, quod Deus pendeat à poſſibilitate creaturæ, cum enim poſſibilitas creaturæ nihil realiter ſit præter omnipotentiam Dei, ſicuti Deus non pendet à ſua omnipotentia, ità non pendet à poſſibilitate creaturarum, quamuis impoſſibilitata creatura præcontēta in omnipotētia Dei impoſſibilitetur ipſe Deus. Hinc nullum eſt inconueniens, quod non ſit magis neceſſarius Deus, quam creaturæ poſſibiles ſecundum eſſe neceſſarium, quod habent, hoc enim non eſt quid à Deo diſtinctum. Quod vero impoſſibilitata muſca impoſſibilitetur ex loco intrinſeco Deus, non verò homo v. g. hoc non arguit imperfectionem, ſed perfectio-

nem

nem maiorem in Deo, quam in homine, quia ſcilicet Deus, & non homo præcontinet perfectionem muſcæ. Hinc non quidquid refertur ad aliud ab illo dependet, ſolum enim quod refertur, & perficitur ab alio, ab illo quoad talem perfectionem dependet, at quod refertur tanquam potens dare alteri perfectionem, ab illo non pendet.

5 Dices ſecundò perfectior eſt potentia productiua rerum pro duplici euentu, quam pro vno, ergo perfectior eſt potentia Dei tam pro euentu, quod creaturæ ſint poſſibiles, quam pro euẽtu, quod ſint impoſſibiles. Reſpondeo perfectiorem eſſe potentiam pro duplici euentu vtroque poſſibili; non verò pro duplici euentu, vno poſſibili, altero impoſſibili; potentia enim productiua pro euentu impoſſibili eſt chimera, quia eſt potentia potens producere effectum etiam ex ſuppoſitione quod id, quod in potentia productiua continetur, & eſt ab illa indiſtinctum, ſit ens, & non ens. Hinc de conceptu omnipotentiæ eſt poſſe producere quidquid ſimpliciter non repugnat non vero quidquid non repugnat ex ſuppoſitione impoſſibili, & in caſu chimerico. In caſu ergo impoſſibili, in quo chi-

mera fieret poſſibilis Deus eſſet omnipotens, & non eſſet omnipotens ; non eſſet omnipotens quia in illo non contineretur chimera facta poſſibilis, eſſet omnipotens , quia de eſſentia Dei eſt eſſe omnipotentem.

DISTINCTIO SEXTA.

De cauſis in particulari.

Cauſa præcipue diuiditur in efficientem, materialem, formalem, & finalem, de ſingulis differemus, incipiendo ab efficiente, à qua incipit actionis executio.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quotuplex ſit cauſa efficiens, & de immediato cōcurſu cauſæ primæ ad effectus cauſarum ſecundarum.

1 DEfinitur cauſa efficiens ex Ariſt. tum 2. phyſic. tex. 31. tū 5. metaph. tex. 2. Principium primum, ſubintellige cum virtute, vnde mutatio & quies: ponuntur loco gene-

generis particulæ illæ *primum principium cum virtute*, per quas conuenit cum omnibus veris cauſis, quibus omnibus, vt ſupra diximus, ineſt ratio virtutis. Non conuenit hæc definitio ſoli cauſæ efficienti increatæ, nam etiam cauſa creata efficiens eſt primum principium non abſolutè, ſed in genere cauſæ effectiuę per talē mutationē ſeu actionē per quam eſt efficiens, vt innuitur per alias particulas *vnde mutatio*, *& quies*. Vide ea quæ diximus hoc libro diſt. 2. cap. 1. num. 2. vbi hoc fuſius explicatur. Particula *Vnde* eſt propria ratio differentialis cauſæ efficientis, ſicut enim particula *propter quid* deſignat cauſam finalem, particula *Ex quo* cauſam materialem, & particula *per quod*, ſeu *per quam*, cauſam formalem, ità particula *vnde*, ſeu *à quo*, ſignificat propriam conſecutionem, & dependentiam effectus à cauſa efficiente. Demum nomen mutationis accipiendum hic eſt latè, prout comprehendit quamcunque actionem, vt hoc modo allata definitio conueniat etiam agenti per creationem.

2 Sub hac definitione non fuit ab Ariſtotele comprehenſa ſola cauſa efficiens phyſica, ſed etiam moralis; neque

que ſola cauſa efficiens principalis, ſed etiam inſtrumentalis, vt conſtat ex exemplis, quæ loc. cit. 2. phyſic. affert Ariſt. ait enim *Semen, medicus, & conſultor, & omnino ipſum faciens, omnia ſunt, vnde principium mutationis, aut ſtatus.* Sed dubitatur quomodo cauſæ inſtrumentali conuenire poſſit eſſe primum principiũ, cum ſupponat efficiens principale, quod eſt prius inſtrumentali. Reſpondendũ tamen eſt nomine cauſę efficientis intellectam Ab Ariſt. fuiſſe cauſam efficientem, prout completam per ſua omnia inſtrumenta, & diſpoſitam per ſuaſionem conſultoris, &c.

3 Cauſa efficiens alia eſt in actu primo, & hæc eſt ipſa entitas cauſæ, quatenus habet virtutem producendi effectum, alia eſt cauſa in actu ſecundò, & hæc eſt entitas cauſæ, prout actu producit effectum. Dari in cauſis creatis veram virtutem ad aliquid efficiendum, probauimus diſtinctione ſuperiori cap. p. n. 5. Cauſam vero efficientem exire in actum per actionẽ diſtinctam oſtendimus lib. primo in prędicamento actionis. Rurſus; alia eſt cauſa efficiens increata, alia creata, alia phyſica, ſeu quæ per realem influxum dat eſſe effectui, alia moralis, at-

que

que ità vocatur non ſolum illa, quæ cauſat actus in genere moris, ſed etiã illa, cui in prudenti hominum exiſtimatione tribuitur effectus, perinde ac ſi illum phyſicè cauſaſſet, vel quæ ex libera hominum inſtitutione, vel ex pacto mouet agens ad operandum. Demum alia eſt cauſa principalis, alia inſtrumentalis, de quibus dicemus inferius.

4 Interim circa cauſam primam quæritur Vtrum poſſit aliquis effectus poni à cauſis ſecundis ſine immediato concurſu cauſæ primæ. Ad quod reſpondendum eſt, tam de facto, quam de poſſibili implicare creaturam, quæ in operari nõ indigeat immediato Dei concurſu in ordine ad quemcunque effectum. Et quidem quod de facto ad omnes cauſarum ſecundarum operationes Deus immediatè concurrat, probatur auctoritate Sacrarũ litterarũ, & Sanctorũ Patrum apud ſcholaſticos paſſim, qui oppoſitæ opinioni graues cenſuras inurunt. Quod vero etiam de poſſibili oppoſitum implicet, præter alias rationes, quæ ab alijs afferuntur probatur ſic. Nulla creatura præcontinere poteſt omnem perfectionem effectus, quicunque tandẽ ille ſit, ergo nulla

nulla poteſt ſine immediato Dei concurſu producere vllum effectum. Conſequentia eſt certa; eſt enim primum principium notum lumine naturæ. Quod nemo dat quod non habet. Antecedens, in quo eſt difficultas, probatur: præcontinentia alia eſt formalis, alia virtualis, atque hæc alia eſt infinita, & increata, alia finita, & creata; eſt autem hoc diſcrimen inter præcõtinentiam virtualem infinitam, & finitam, quod effectus in ſe formaliter exiſtens non eſt quid perfectius ſe ipſo prout virtualiter præcontento in potẽtia infinita, imo eſt quid illa longè imperfectius at quilibet effectus in ſe formaliter exiſtens eſt quid perfectius præcontinentia virtuali finita, ſeu eſt quid perfectius ſe ipſo, prout exiſtente ſolum in potentia, & virtualiter præcontento in cauſa finita; longè enim æſtimabilior eſt planta v. g. ſecundum formalem ſuam exiſtentiam, quam ſecundum ſolam potentialitatem, quã habet in terra, & in ſemine; quò enim aliquid plus habet de actualitate, & minus de potentialitate, eò eſt ęſtimabilius; nam ſicuti potentialitas dicit carentiam illius, ad quod eſt potentialitas, ità actualitas excludit omnem

carentiam illius, reſpectu cuius eſt actualitas. Hoc poſito terra non producit plantam niſi prout pręcontinet virtualiter, & in potentia plantam; ergo ſi terra prout talis dat plantæ eſſe actuale, & formale, dat plantæ id, quod ipſa terra non pręcontinet, dat enim plantæ eſſe formale, & actuale longè perfectius quam merum eſſe potentiale plantæ in terra præcontentum, ergo ad dandum plantæ eſſe formale, requiritur, quod ſimul cum terra concurrat alia cauſa, quæ præcontineat omnem perfectionem formalis actualitatis, quam planta recipit. Hæc autem non poteſt eſſe niſi ſolus Deus. Solus enim Deus ità poteſt omnia, vt eſſe potentiale creaturarum præcontentũ in Deo ſit perfectius quolibet eſſe actuali creaturarum, hoc autem nulli cauſæ creatæ poteſt conuenire, cum enim quęlibet cauſa creata non ſit cauſa vllius effectus, niſi prout illum præcontinet in potentía, prout talis eſt eſſentiàliter minus perfecta, & æſtimabilis, quam eſſe formale effectus.

5 Dices à cauſa vniuoca præcontineri formaliter omnem perfectionem effectus, ignis enim A. v. g. continet omnem perfectionem ignis B. Sed contra

tra, quia cauſa vniuoca æquè perfecta ac effectus, vel cauſa æquiuoca perfectior effectu non ſunt cauſæ effectus, formaliter loquendo, ſecundum alia prædicata, vel æque perfecta, vel perfectiora effectu, ſed ſolum ſecundum prædicatum præcontinentiæ, & ſecundum eſſe potentiale, quod effectus habet in cauſa, prædicatum autem, ſeu eſſe potentiale effectus, quod præhabetur in cauſa creata etiam vniuoca, eſt imperfectius, quam eſſe formale eiuſdem effectus, & ſolum in Deo oppoſitum accidit. Confirmatur ignis A, dat eſſe igni B, non quia habet quomodocunque tale eſſe, & talem perfectionem, ſed quia tale eſſe eſt potens producere ignem B, ſi enim ignis A, haberet omnes ſuas perfectiones abſolutas ſine prædicato potentiæ productiuæ ignis B; non poſſet producere ignē B, ergo id, quod formaliter eſt cauſa ignis B; eſt potentia productiua, quæ eſt in igne A, ratione eſſe potentialis ignis B; quod præcontinetur in igne A, & quod prout tale, eſt imperfectius eſſe formali eiuſdem ignis B.

6 Ex hoc infertur nullum poni poſſe effectum à cauſis ſecundis abſque eo quod Deus ad illum concurrat eadem

actione, qua concurrunt cauſæ ſecũdę, primo.n.ſi alia eſſet actio cauſę ſecũdę, alia cauſæ primæ daretur aliquod ens modale, actio ſcilicet cauſę ſecundę, ad quod cauſa prima non concurreret immediate. Secundò quia aliter, vel effectus poneretur per duas actiones vel effectus dependeret à cauſa ſecunda per actionem ſuperadditam, à cauſa verò prima dependeret ſe ipſo: duplex actio fruſtra multiplicatur, ſicut enim, vt dicemus, idem modus eſt actio reſpectu efficientis, & ſuſtentatio reſpectu materiæ, quia ſimul, & immediatè concurrunt ad idem, ità cum ad quemlibet effectum concurrat ſimul & immediatè cauſa ſecunda, & cauſa prima. fruſtra pònuntur duæ actiones diſtinctæ. Quod verò, effectus ſine actione ſuperaddita pendeat à Deo, dici non poteſt, nam plures effectus, qui de facto pendent à Deo ſimul, & cauſa ſecunda poſſent pendere à ſolo Deo, ergo ſi à ſolo Deo penderent diuerſimodè, & maiori influxu ab illo penderent, quam pendeant quando ſimul cum cauſa prima cõcurrit etiam cauſa ſecunda; Hic ergo influxus cauſæ primæ nunc maior, nunc minor in eandem entitatem effectus, explica-
ri

ri non poteſt ſine actione, per quam ab ipſo etiam Deo effectus pendeat.

7 Dices primò ſequeretur quod Deus concurreret tanquam cauſa partialis. Reſpondeo Deum concurrere tanquam cauſam partialem ſolum in actu ſecundo, in actu enim primò eſt potens de ſe ſolo ponere effectum, ideòque concurſus partialis in actu ſecundo ex libera Dei bonitate admittentis in conſortium actionis cauſam ſecundam, nullam dicit imperfectionem in cauſa prima, ſicuti dicit in cauſa ſecunda; quæ in actu etiam primo eſt cauſa partialis.

8 Dices ſecundò ſequeretur ſaltem, primò, quod eadem actio eſſet immanens, & tranſiens, neceſſaria, & libera &c. Secundò, quod Deus diceretur ambulare, videre &c. Tertiò quod eſſet cauſa peccati. Reſpondeo, & ad primum dico nullum eſſe incõueniens, quod eadem actio, v.g. eadem ambulatio reſpectu animalis ſit immanens, reſpectu Dei ſit tranſiens, idem deſcenſus reſpectu lapidis ſit neceſſarius, reſpectu Dei liber. Ad ſecundum Denominatio ambulantis, videntis &c. non tribuitur omnibus illis, à quibus immediatè profluit ambulatio, & viſio,

ſed illi ſolum, à quo profluit tanquam à cauſa particulari, quæ per tales actiones intrinſecè mutetur. Ad tertiũm docent Theologi: Deum concurrere ad totam entitatem materialem peccati, non vero ad formalem illius malitiam, quia cauſa ſecunda ſuppoſita aduertentia ad malitiam actus peccaminoſi, determinatè, & directè talem actum intendit, At Deus concurrens tanquam cauſa vniuerſalis concurrit concursù indifferenti, parato ad vtrumque, & cum intentione, vt fiat opus bonum, quod ſolum præcipit, & præmiat; non verò vt fiat opus malum, quod prohibet, & pun.t.

CAPVT SECVNDVM.

Vtrum cauſa prima determinet ad indiuiduationem effectuum.

1 SVB alijs terminis hæc quæſtio proponitur dum quæritur: Vtrũ detur ſeries naturalis effectuum quoad indiuiduationem. Hoc eſt vtrum in qualibet cauſa detur talis virtus, quæ in his circumſtantijs loci, temporis &c. Petat connaturaliter producere hunc potius numero effectum, quã alium, an vero cauſa ſecunda cum quibuslibet circumſtantijs non exigat de ſe hunc potius effectum in indiuiduo quam alium, ſed ideo hic, & nũc producat tale indiuiduum, quia determinatur à cauſa prima præſtante concurſum ad hoc potius indiuiduum, quam ad aliud. Hoc vltimum dicendum exiſtimamus, & probatur ex eo, quod reſpectu ignis A. v.g. non eſt peculiare bonum ignis B. potius, quam ignis C, cum enim ſupponantur diſ-

ferre ſolo numero entitatiuè, hoc eſt merè per hoc, quod vnum non ſit aliud, iuxta dicta lib. 1. vbi de differentia ſpecifica, non debet in igne A, dari exigentia potius ad ignem B, quam ad ignem C; exigentia enim peculiaris, vt ſit prudens, debet eſſe de peculiari aliquo bono, cum ergo nullum ſupponatur peculiare bonum in vno indiuiduo, quam in alio, non debet in cauſa ſecunda etiam prout affecta his circumſtantijs dari exigentia huius potius indiuidui, quam alterius, talis enim exigentia imprudens non poteſt eſſe naturalis,& ſanè cur voluntas v. g. in his circumſtantijs exigere debet actum amoris A, intenſum vt quatuor, potius quam actum amoris B, intenſum pariter vt quatuor, ſi vterque in quibuſcunque circumſtantijs æqnè perficit voluntatem, & æque eſt meritorius?

2 Dices primò indiuiduationem ignis B. eſſe igni A, peculiare bonum, quia igni A, eſt melius eſſe determinatum ad producendum hic & nunc hanc indiuiduationem ignis B, quam eſſe indeterminatum, & indigere determinatione cauſæ primæ. Sed contra, quia cauſam ſecundam non indigere

gere determinatione cauſæ primæ eſt maior perfectio; quæ eſſet poſitiuè probanda; & malè præterea hæc aſſeritur fuiſſe illi ab auctore naturæ data per medium irrationabile, per exigentiam ſcilicet peculiarem alicuius, quod nō eſt peculiare bonum. Porrò ipſe Deus poteſt inter indiuidua æqualis bonitatis eligere quod maluerit, non aliter ac poteſt eligere bonum minus relicto maiori, ſicut enim ſi Deus non eligeret bonū minus relicto maiori, nullus ſequeretur effectus, quia nullū eſt bonū, quo maius à Deo fieri nō poſſit, ita ſi Deus nō determinaret ad indiuiduationē, quāuis æqualis bonitatis cū alio, nullus ſequeretur effectus, quia quælibet indiuiduatio habet alias numero ſincathegorematicè infinitas, & æquè bonas, quæ omnes collectiuè poni non poſſunt, Sicut ergo dicimus Deum determinare ad indiuiduationem effectus, quia hoc eſt neceſſarium vt ſequatur aliquis effectus, ità negamus ſeriem inditam eſſe cauſæ ſecundæ, quia ex vna parte nulla eſt illius neceſſitas; & ex alia fuiſſet irrationabiliter indita. Adde ab hac importari in cauſis ſecundis minorem ſubordinationem ad Deum, quæ deberet poſiuè probari.

3 Dices ſecundò, Negata ſerie maior perfectio ponitur in cauſis ſecundis, quam admiſſa; admiſſa enim ſerie datur cauſis ſecundis virtus ad vnum, ea vero negata datur illis virtus ad infinita indiuidua. Sed contra quia ſiue admittatur, ſiue negetur ſeries æquè cauſa eſt potens producere quodlibet indiuiduum eiuſdem ſpeciei, tota autem diuerſitas inter vtramque ſententiam conſiſtit in hoc, quod qui admittunt ſeriem, volunt cauſam ſecundam de ſe potentem producere quodlibet indiuiduum eiuſdem ſpeciei determinari à circumſtantijs, qui vero negant ſeriem, aiunt cauſam ſecundam determinari à Deo, quod profectò eſt congruentius, cum circumſtantijs, entitatibus ſcilibet modalibus loci, & temporis danda non ſit vis determinandi virtutem cauſæ; ex alibi enim ſæpe dictis non eſt tribuendum modis niſi id, quod eſt neceſſarium ad hoc vt ſint vltimum determinatiuum ad talem denominationem, propter quam ſunt à natura inſtituti. Hinc negata ſerie nulla ſequitur læſio libertatis maior, quam ea admiſſa, quam enim determinationem vna ſententia tribuit cauſæ primæ, alia tribuit

buit circumſtantijs, ſed re vera in neutra ſententia libertas læditur, quia vltima indiuiduatio non continens peculiarem bonitatem, vel malitiam neque merens peculiare præmium, aut pœnam neque ab intellectu cognoſcitur, neque voluntati proponitur; & quia indiuiduatio nullam continet peculiarem malitiam, ideo Deus determinans ad meram indiuiduationem peccati non eſt cauſa peccati, ſed eſt ſola cauſa ſecunda, à qua tota malitia determinatur.

41 Dices tertio, Cauſa ſecunda determinat ad ſpeciem effectus, ergo etiã ad indiuiduationem, quæ eſt identificata cum prædicatis ſpecificis effectus. Reſpondeo. Nego conſequentiam, ex eo enim quod indiuiduatio ſit à prædicatis ſpecificis indiſtincta ſequitur ſolum, quod non poſſit cauſa influere, niſi in totam entitatem effectus, cæterum poteſt cauſa ſecunda determinare ad rationem ſpecificam non ad indiuidualem effectus, quatenus exigit determinatè rationem ſpecificam, vt potè ſibi peculiariter bonam, non verò exigit hanc determinatam rationem indiuidualem, vt potè ſibi non peculiariter bonam; Hinc Deus dicitur deter-

minare ad indiuiduationem effectus, non ad ſpeciem quia ad volendum effectum in ſpecie mouetur ab exigentia cauſę ſecundę, ſeu ex eo quod effectus ſecundum rationem ſpecificam ſit peculiare bonum cauſæ ſecundæ, ad volendum verò effectum ſecundũ hanc rationem indiuidualem determinatur à ſua mera libertate abſque vllius rei creatæ exigentia Neque verò hoc exiſtimandum eſt parum philoſophicum, ſicut enim dicimus abſque vllius rei exigentia Deum fuiſſe motũ ad creandum mundum,quia nullum ante illius creationem inuenire erat exigitiuum, ita cum nullum inueniamus in cauſis ſecundis exigitiuum indiuiduationis, dicendum eſt determinatiuum haberi ſolum à cauſa prima.

5 Dices quartò ; admiſſa ſerie facilius redditur ratio,cur non poſſit idem numero effectus corruptus reproduci. Sed contra quia nunquid aliquid falſũ erit admittendum, vt facilius reddatur ratio alicuius alterius concluſionis veræ? pro qua præſertim nõ deſunt aliũde ſufficientes rationes; Naturalis enim repugnantia reproductionis aliorum effectum corruptorum ſatis probatur tum à paritate indiuiduorum huma-

norum,

norum, tum quia, vt alias diximus, eſſet contra quandam iuſtitiam diſtributiuam, ſi cum ſint in qualibet ſpecie infinita indiuidua poſſibilia, aliquibus nulla, aliquibus multiplex exiſtentia daretur. Adde valdè congruum eſſe, quod ſicuti res quælibet vnum eſſe habet, ità ſemel tantum exigat produci. Hinc meritò tanquam fabuloſum creditur, quod Pelicanus filijs à Serpente necatis vitam ſuo ſanguine reddat. Hoc enim à Sanctis Patribus afferri ſolum dicendum eſt more concionatorũ, qui etiam fabulas ſæpè afferunt ad vera declaranda. Muſcæ, aliaque ſimilia animalia, ſi verè in aqua fuerunt mortua, expoſita Soli non reuiuiſcunt, videntur tamen quandoque mortua, & Soli expoſita reuiuiſcere, quando frigore, & humiditate aquę torpuerũt; quod ſi loquamur ſupernaturaliter quilibet effectus poterit reproduci, dempta duratione, & ijs, quæ cum duratione ſunt identificata, idque ratione eſſentialis alligationis, quam habet ad tale tempus imaginarium.

CAPVT TERTIVM.

Vtrum in agente requiratur exiſtentia, & diſtinctio ab effectu.

1 OMne agens immediatum, quando agit, habere debet actualē exiſtentiam, cum enim agens determinet cum virtute effectum ad exiſtendum, non eſt intelligibile quomodo poſſit nunc profluere virtus vlla ab eo, quod actu nunc non exiſtit, ſi enim nunc nullam habet exiſtentiā, quomodò poterit in ordine ad vllum prædicatum dare exiſtentiam effectui. Cauſa quidem mediata, vel merę conditiones non eſt neceſſe, quod habeant actualem exiſtentiam, cauſa enim mediata determinat per aliquid ab ipſa prius determinatum; conditiones verò determinant per hoc, quod cognitæ moueant agens ad operandum, ideòq; ſicuti ſolum mouent intentionaliter agens, ità ſatis eſt, quod habeant ſolùm exiſtentiam intentionalem.

2 Idem

2 Idem non poteſt ſe ipſum actione primò productiua producere. Primò, quia de ratione effectus eſt eſſe indifferentem ad exiſtendum, & non exiſtendum, ergo dari debet aliquid diſtinctum, à quo talis indifferentia tollatur; effectus enim indifferens ad exiſtendum non eſt liber in ordine ad acquirendum ſibi exiſtentiam, cùm libertas requirat exiſtentiam, ergo non poterit ipſe ſibi tollere hanc indifferentia, ſed ſolum ab alio determinari poterit ad exiſtendum. Secundò, prius eſt rem exiſtere, quam operari, ergo antequā res operetur dando ſibi exiſtentiam debet exiſtere. Tertiò, nihil poteſt eſſe prius natura ſe ipſo, neq; poteſt ſibi dare quod non habet. Dixi idem non poſſe ſe ipſum actione primò productiua producere, quia vtrum idem exiſtens per vnam actionem à ſua cauſa adęquata, & diſtincta, poſſit pro eodem inſtanti producere ſe ipſum per aliam actionem ſecundariam, eſt quæſtio quæ agitatur à Theologis in materia de Euchariſtia.

3 Accidens non poteſt actione vniuoca agere in ſe ipſum, ità vt vna forma accidētalis in ſubiecto, in quo ineſt, aliam formā accidentalem ſibi ſimilem,

&

& vniuocam producat; hoc autem conſtat experientia, qua frigus v. g. in nullo ſubiecto intendit ſe ipſum, ſed intenditur vel ab extrinſeco, vel à forma ſubſtantiali, quando hæc non habet frigus in gradu ſibi debito, ſi enim quando aqua v. g. recuperat, & intendit frigus in gradu ſibi debito, talis intenſio haberetur à frigore præexiſtente in ipſa aqua, ſequeretur quod ſubſtâtia aquæ nullo modo eſſet operatiua; cum enim ad producendum frigus in extraneo ſubiecto nullo modo concurrat ſubſtantia aquæ, ſed ſolum frigus in illa exiſtens, vt probabimus in lib. de generat. ſi ſubſtantia aquæ neq; in ſe produceret frigus, & reliquas ſuas proprietates, ſubſtantia aquæ nullo modo actiua eſſet accidentibus imperfectior. Neque dicas recuperationem frigoris haberi partim à ſubſtantia aquæ, partim à frigore in illa præexiſtente, ſicut enim admittere debemus quod ſubſtantia aquæ ſit productiua frigoris intenſioris, cum à frigore remiſſo non poſſit produci frigus intenſum, ità tu qui aliam vis inuehere concauſam, illam poſitiuè proba. Accedit auctoritas Ariſt. qui primo de generat. tex. 48. ait: *ſi à ſimili pati aliquid poſſibile eſt, &*

& ipſum à ſe ipſo; quibus verbis ex eo quod nihil pati poſſit à ſe ipſo infert, quod neq; ſimile agere poſſit in ſimile.

4 Neq; pariter forma vlla ſubſtantialis poteſt producere in ſubiecto, in quo ineſt, aliam formam ſubſtantialem ſibi ſimilem, nam ſi forma A, produceret in ſubiecto in quo ineſt formã B, hæc produceret formam C, & ſic in infinitum, cum enim ſint formæ vniuocæ diſpoſitiones pro vna forma eſſent etiam diſpoſitiones pro alia, ideòq; in ſubiecto æquè ſemper diſpoſito, nulla eſſet ratio, cur ſola forma A, v. g. produceret ſimilem formam B, & ſtatim deinde ceſſaret actio. Quod ſi dicas primam formam deſtrui poſtquam produxit ſecundam, & ſecundã poſtquam produxit tertiam. Contra eſt, quia non debet quicquam deſtrui quoties nihil illi contrarium aduenit, & malè res eſſent conſtitutæ ſi per hoc præcisè, quod darent eſſe alteri, deberent deſtrui.

5 Quælibet res exigitiuè eſt cauſa partialis ſuæ conſeruationis, quando connaturaliter conſeruatur, ex eo enim quod in inſtanti antecedenti præxtitit, & nullum aduenit contrarium exigitiuum deſtructionis determinatur au-

ctor

ctor naturæ ad illam pro inſtanti ſequenti conſeruandam.

6 Poteſt aliquid exiſtens pro vna differentia temporis agere in aliud, à quo deinde pro tempore ſequenti effectiuè conſeruetur, ſic animal per comeſtionem conſeruat ſe ipſum mediatè, dum agit in cibum, à quo deinde conſeruatur; at immediatè, & effectiuè idem non poteſt conſeruare ſe ipſum, eſt enim quoad hoc par ratio cum prima productione; nam ſi poſſet aliquid pro inſtanti B, v. g. actione cõſeruatiua conſeruare ſe ipſum, vel hoc poſſet, quatenus in inſtanti A, præextitit, & hoc non eſt ſatis, cauſa enim debet effectui, quem producit coëxiſtere, vel quatenus in ipſo inſtanti B, exiſtit, ſed ad hoc, vt in inſtanti B, exiſtat, dari debet cauſa diſtincta in ipſo inſtanti B, exiſtens, à qua accipiat eſſe, alioqui neque poſſet pro eo inſtanti ſe determinare ad exiſtendum, neque dare ſibi eſſe, quod pro eo inſtanti non præhabet.

7 Dices aliqua ſunt, quæ tam in fieri, quam in cõſeruari pendent à cauſa ſecunda, cuiuſmodi ſunt lumen, & ſpecies; alia verò pendent à cauſa ſecunda ſolum in fieri, ſed non eſt aſſignabile

gnabile cur illa pendeant etiam in cõſeruari à cauſa ſecunda niſi quia cum ſint imperfectioris naturæ, non habent vim conſeruandi ſe quam habent alia, ergo verè aliqua conſeruant ſe. Reſpondeo, tranſeat pro nunc maior, de qua ſuo loco, nego minorẽ, ideò enim calor violenter introductus in aquam ab igne conſeruatur per aliquod tempus, non verò lumen remoto luminoſo, quia recedente igne incipit Deus ſe ſolo cunſeruare calorẽ, qui prius conſeruabatur partialiter ab igne; cur verò etiam recedente luminoſo, nõ incipiat Deus conſeruare lumen, non ea eſt ratio, quę affertur in obiectione, quia multa accidentia imperfectiora luce conſeruantur à ſola cauſa prima; Ratio ergo eſt quia, cum lumen, & ſpecies ſint inſtitutę vt ſint repræſentatiuę corporis, à quo emittuntur, quando corpus nõ exiſtit nõ debet hoc per lumen, & ſpecies à Deo conſeruatas repreſentari; At alia accidentia inſtituta ſunt propter alios fines, propter quos expediens naturæ eſt vt etiam recedente cauſa ſecunda conſeruentur à ſolo Deo ad tantum, vel tantum tempus.

8 Quod ſi quæras vtrum magis, vel minus requiratur in re conſeruanda,

da, quam in illa primò producenda. Reſpondendum erit cum diſtinctione, ſi enim in conſeruatione ceſſent aliqua contraria, quæ ſuperanda fuerunt in prima rei productione. plus requiritur ad rem primò producendam, quam ad illam conſeruandam, ex natura verò rei ſi cætera ſint paria, non plus requiritur ad primam cuiuſque effectus productionem, quam ad illius conſeruationem. Hinc merito SS. Patres paſſim docent conſeruationem creaturarum eſſe continuatam productionẽ, nec minus eſſe conſeruare mundum, quam feciſſe. Ratio autem eſt quia quod res præextiterit nihil facit ad hoc vt res exiſtat nunc. Neque dicas plus requiri ad attollendum ſurſum põdus, quam ad illud iam ſublatum detinendum in aere pendulum; eſt enim manifeſta diſparitas, nam quando pondus ſurſum attollitur, non modo impeditur ne ſibi producat impetum deorſum, ſed etiam illi violenter imprimitur impetus ſurſum; quod ſi, vti dicebamus, non ſit niſi detinendum pendulum, non plus requiritur ad illud prima hora, quam ſecunda detinendum. In caſu noſtro, cum idem omnino præſtandum ſit in productione, ac in conſerua-

ſeruatione rei, non plus requiretur ad illam, quam ad iſtam.

9 Idem non poteſt ſe ipſum formaliter, & immediatè deſtruere, nihil enim poteſt producere actionem deſtructiuam ſui pro eo inſtanti, pro quo talem actionem deſtructiuam producit, tum quia formalis deſtructio nõ eſt actio poſitiua, ſed eſt ceſſatio ab actione, ſeu carentia actionis conſeruatiuæ; ergo ſi nihil poteſt cõſeruare ſe ipſum, neque poterit ceſſare ab actione conſeruatiua, tum quia etiam ſi actio formaliter deſtructiua eſſet poſitiua actio, pro eo inſtanti, pro quo aliquid poneret actionem deſtructiuam ſui deberet exiſtere, ergo pro tali inſtanti non poſſet ab ea actione deſtrui, implicat enim quod pro eodem inſtanti habeat eſſe requiſitum ad ponendam actionem, & quod ſimul à tali actione eius eſſe deſtruatur. Mediatè, ac diſpoſitiuè poteſt idẽ deſtruere ſe ipſum, ſed neq; hoc directè, & exprimaria deſtructionis intentione; nemo enim intendens in malum operatur, ſed operatur ſolũ intendens per ſe, & directè aliquid bonum, ex quo indirectè, & ex ſecundaria intentione ſequitur malum. Hinc ipſa etiam natura vniuerſalis, nõ inten-

intendit per ſe vllius naturæ particularis deſtructionem propter malum deſtructionis, ſed intendit per ſe bonum generationis, ſed quia hoc haberi naturaliter non poteſt ſine deſtructione ideò hæcnon intenditur niſi indirectè.

CA-

CAPVT QVARTVM.

An, & quæ diſſimilitudo inter agens, & paſſum requiratur ad agendum.

1 Similitudo in ſubſtantia, quæ ab Ariſtotele vocatur identitas nō impedit actionem accidẽtalem, vna enim aqua, ſi ſit magis frigida, infrigidat aliam ſibi ſubſtantialiter ſimilem; impedit tamen actionem ſubſtantialem, vna enim aqua non producit formam ſubſtantialem, aquæ in alia aqua, nequè enim materia eſt capax duplicis formę aquæ, nequè aqua A, poteſt è materia expellere formam aquæ B, vt in illam deinde introducat aliam formã aquæ, cur enim deſtruat id, quod iam habetur, vt obtineatur aliud æquè bonum. Similitudo accidentalis alia eſt ſpecifica, alia intenſiua, alia extenſiua. Nequè ſimilitudo extenſiua impedit actionem, calidum enim vt ſex agit

in

in calidū vt quatuor ſibi ſimile in ratione ſpecifica accidentali calidi,& palmus calidi, vt ſex agit in alium palmum calidum vt quatuor ſibi ſimile in ratione calidi palmaris.

2 Sed præſens quæſtio eſt præcipuè de ſimilitudine intenſiua, & graduali, ad quam primò dicimus in agentibus per qualitates corruptiuas ſimile non agere in ſimile. Probatur tum ex Ariſtotele primo de generatione textu 46.& ſequen. vbi negat actionem ſimilis in ſimile in qualitatibus corruptiuis habentibus contrarium; tum experientia, qua conſtat duo æquè calida approximata non ſe magis calefacere; tum ratione; quia aliter poſſent ſibi mutuò calòrem in infinitū augere. Secundò quia non eſt maior ratio, cur A. v. g. agat in B, ſibi ſimile, quàm è contrà. Quòd ſi dicas vtrumque agere dicas etiam neceſſe eſt, quòd partes alicuius diuiſibilis, & extenſi in ſe inuicem agant,ideòquè partes ligni bipalmaris calidi v. g. vt quatuor agent ad inuicem intendendo in ſe calorem, quod eſt contrà experientiam, & contrà finem, & bonum naturæ; agens enim tenderet ad diſſimilandum ſibi paſſum prius accidentali-

taliter, deindè verò ſubſtantialiter, & à paſſo tandem taliter diſſimilato ipſum agens deſtrueretur.

3 Dices primò. Saltem ſi agens ſit ſimile paſſo in intenſione, ſed diſſimile in denſitate poterit in illud agere. Si enim agens denſius agit citiùs, & ad maiorem diſtantiam, cur non etiam poterit agere, & producere pluſquam habet in ſe. Reſpondeo agens denſius poſſe agere citiùs, & ad maiorem diſtantiam, quia ex hoc nullum malum agenti ſequitur, ſed bonum; at ſi aliquid denſius ageret in ſibi ſimile rarius, magnum ipſi agenti ſequeretur malum, diſſimilando enim ſibi paſſum prius accidentalitèr, & deindè ſubſtantialiter ageret contrà naturæ finem, & à paſſo ipſo tandem agens poſſet deſtrui. Porrò ratio, cur plures partes agentis citiùs agant eſt, quia omnes ſimul exerunt vires, & ſicuti virtus vnita fortior eſt in ſuperando contrario, ità etiam eſt celerior in producendo id, quod cæteroqui poteſt producere. Quod verò plures partes agentis v. g. calidi ad maiorem diſtantiam agant, ratio eſt quia, cum quælibet pars producat calorem in orbem, quò plures ſunt partes agentis, eò per

plures lineas calor in orbem diſſunditur quarum quælibet aliquid vincit de contrario, Ideòque efficit, vt alia quęlibet linea caloris à contrario minus debilitata poſſit longiùs extendere ſuam actiuitatem. Demùm agens denſius validiorem cauſat ſenſationem, quàm rarius æquè intenſum, quia quando agens eſt denſius, plures partes agentis applicantur vni parti paſſi. Verùm quomodòcunquè ſupponatur eſſe agens, nunquàm poterit agere in ſimile, illudquè ſibi diſſimilare propter rationes allatas.

4 Dices ſecundò dum ignis v. g. palmaris agit, omnes illius partes agũt, adeòquè etiam primus ſemi palmus remotior à paſſo agit, & tranſmittit ſuum calorem in paſſum, ſed hoc fieri non poteſt abſquè eo, quòd calor tranſeat per ſecundum ſemipalmum paſſo proprinquiorem, ergò primus ſemipalmus intendit ſimilem calorem ſecundi ſemipalmi. Reſpondeo maiorem eſſe veram, omnes enim partes ignis palmaris agunt, quia ſi illa ſolùm pars ageret, quæ eſſet immediatè applicata paſſo, cum nulla ſit pars ità immediata, in qua non ſit deſignabilis vna immediatior alia, dicendum neceſſariò

eſt,

eſt, quòd aliqua pars, etiam ſi ſit minus immediata, agat; quod ſi aliqua agit, cur non omnes? Stante præſertim experientia, qua conſtat ab igne v. g. palmari validiorem profluere actionẽ, quàm à digitali æquè intenſo. Minor tamen obiectionis eſt falſa; Si enim à ſemipalmo remotiori tranſmitteretur calor per aliũ ſemipalmũ propinquiorẽ, nõ modo ſimile ageret in ſimile, ſed idẽ agere in ſe ipsũ; Imò ſi ſupponatur totus palmus ignis eſſe calidus vt octo, in ſecundo ſemipalmo ignis daretur calor pluſquã, vt octo. Dicendum ergo eſt quamlibet partem ignis agere in paſſum, etiam ſi nihil agat in partibus ſimilibus intermedijs nam non propterea vlla ſequitur actio in diſtans, vt dicemus capite ſequenti.

5 Dices tertiò ferrum candens cõburens ſtuppam plus caloris producit in ſtuppa, quàm in ſe habeat. Pariter vna manus applicata alteri æquè calidæ intendit in illa calorem, & per confricationem vtraquè magis incaleſcit, ergo &c. Reſpondeo ſtuppam cõburi poſſe à particulis ignis incluſi in poris ferri candentis: Quòd ſi hæ non adſint, adhuc calor productus in ſtuppa minor, quam calor e iſtens in fer-

ro candente poteſt producere ignem in ſtuppa, non in ferro, ratione raritatis, quæ eſt in ſtuppa, non in ferro; porro ignis productus in ſtuppa intendit deinde, ſibi calorem, quem à ferro cadente accepit vſque ad gradum igni debitum. Vna manus alteri æquè calidæ applicata incaleſcit magis, quia impedita actionem aëris ambientis frigidi, anima vel partes internæ calidiores augent calorem in partibus extimis minus calidis. Per confricationem, ſeu per impulſum tanquàm per cauſam æquiuocam, nulla eſt difficultas, quod produci, & augeri poſſit calor. Demùm quomodò negata actione ſimilis in ſimile, adhuc gradus qualitatis admitti poſſint homogenei, videbimus inferius, vbi etiam explicabimus, quomodo admiſſa graduum homogeneitate nō perindè ſit in ordine ad agendum, quod duo gradus, quamuis eiuſdem rationis ſint in pluribus, ac in eadem parte agentis. Atquè hæc dicta intelligantur de qualitatibus corruptiuis, vtrum' enim in luce, ſpeciebus, & impetu ſimile agat in ſimile opportuniùs examinabitur ſuis locis.

CA-

CAPVT QVINTVM

An, & quæ approximatio agentis ad paſſum requiratur ad agendum.

1 AD hoc, vt ſequatur actio non eſt neceſſe, quod agens ſit immediatè applicatum paſſo immediatione ſuppoſiti, cum enim paſſum quantitatiuum ſit diuiſibile in infinitum, nulla eſt aſſignabilis pars paſſi ità proxima agenti, vt in illà non ſit diſignabilis vna pars, quæ agenti immediatior ſit quàm alia, Si ergo agens in ali;uam partem paſſi agit, aget in vnam illiùs medietatem ſibi non immediatè applicatam immediatione ſuppoſiti; Satis ergo erit ad agendum, quod agens ſit immediatè applicatum paſſo immediatione virtutis, ſeu qualitatis productæ in medio, ſiue ſit eiuſdem, ſiue diuerſæ rationis cum eo, qood producit in remoto, aliquando enim medium eſt incapax recipiendi effectus aliquos, quorum tamen ſubiectum remotum eſt capax,

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

aër medius inter Solem, & terram ratione ſuæ incapacitatis non recipit à Sole qualitates omnes,quas recipit terra; multa enim à ſole ſaltem tanquàm cauſa partiali generantur in terra, quæ non generantur in aëre; adhuc tamen iſta non generantur à Sole agente in diſtans, ſed applicato terræ immediatione virtutis productæ in aëre intermedio, licèt diuerſæ rationis ab ea, quam producit in aëre. Sed neque ſemper neceſſe eſt, quòd omne agens producat aliquid in medio, agens enim partiale, qood ſimul cum alio agente partiali ſibi contiguo, vel continuo cõſlat vnum agens totale poteſt agere in paſſum nihil agendo in agendo in agẽte partiali intermedio, vt experientiæ, & ratio manifeſtè oſtendunt, plus enim incaleſcit lignum à magno incendio, quàm à tenui ignis ſuperficie, ergo id, quod producit calorem non ſunt ſolùm partes extimæ ignis immediatiùs applicatæ ligno, ſed etiam partes intimæ,& remotiores; atquì partes intimę non poſſunt quidquam producere in partibus extimis, ſi enim ſupponatur eſſe ignis in omnibus ſui partibus æquè calidus, ſimilis calor partium intimarum ignis non poteſt agere, & inten-

dere

dere ſimilem calorem partium extimarum eiuſdem ignis, & tamen partes etiam intimæ agunt in lignum, quod non tantum, vel certè non tam citò incaleſceret, ſi eſſent ſibi applicatæ Solæ partes extimæ ignis ergo agens partiale agit in paſſum remotum, etiam ſi nihil agat in aliud agens partiale intermedium; & ſanè cum omne agens quantitatiuum ſit diuiſibile in infinitũ, nulla eſt aſſignabilis pars agentis ità proxima paſſo, vt in illa non ſit deſignabilis vna pars immediatior, alia remotior, ergò, quæcunquè pars dicatur agere, ſemper aget ſecundum aliquid à paſſo remotum, quod in partem immediatiorem agere non poteſt, ne ſimile agat in ſimile.

2 Ex his ergo infertur poſſe ſequi actionem, quoties inter agens, & paſſum mediat, vel aliud agens partiale, vel aliud paſſum in quo agens producat aliquid ſaltem diuerſæ rationis. Quòd ſi nulla huiuſmodi detur applicatio agentis ad paſſum ſequi naturaliter actio non poterit, ideòquè cum communi ſententia dicimus non poſſe naturaliter dari actionem in diſtans; & præter auctoritatem, & experientiam ratio eſt, quia agens naturale, adhoc,

vt poſſet agere, debuit ità inſtitui, vt eſſet determinatum ad vnum; neque enim agens neceſſarium poſſet liberè ſe determinare ad hunc potius modum agendi, quàm ad alium, ergo cum potuit agens naturale inſtitui cum indifferentia ad agendum, vel in paſſum approximatum, vel in remotum, ergò cū determinatione ad agendum, vel in vtrumque, vel in alterutrum; atque non cum determinatione ad agendum ſimul in paſſum approximatum, & remotum, quia hoc excedit vires agentis naturalis, præſertim cum ſubiecta non approximata ſint plurima, in quæ omnia non poteſt ſimul tempore virtus limitata operari, ergò inſtitui debuit agens naturale cum limitatione, & determinatione ad agendum, vel in paſſum approximatum, vel in aliquod paſſum remotum, ergò limitari, & determinari debuit ad agendum in id, quod ipſi agenti futurum erat maius bonum, ſed maius bonum agenti naturali eſt agere in paſſum approximatum, quam in aliquod remotum quacunquè tande remotione diſtet, ergò virtus agentis naturalis inſtitui debuit determinata, & limitata ad agendum ſolum in partem approximatam,

tam, minor ſubſumpta probatur. Omne agens naturale; dempto impulſu, eſt inſtitutum, vt agat in orbem, vel certè ad aliquam làtitudinem, vt conſtat tum experientia, tum quia cum non eſſet maior ratio cur ageret ad hãc potiùs lineam, quàm ad aliam, inſtitutum fuit, vt ageret ſphæricè, & ad quamcunque lineam: hoc poſito manifeſte infertur agenti ſphæricè maius bonum eſſe agere in paſſum approximatum, quàm in paſſum remotum, nã circà paſſum approximatũ efficit ſphęram actionis breuiorem, ideòque validiorem ad obtinendum ſuum finem, & cum minori periculo, quòd à contrario vincatur, ergò dicendum eſt agens naturale ità fuiſſe inſtitutum, vt eius virtus eſſet limitata, & determinata ad agendum in paſſum approximatum, ità vt non priùs ſe extenderet ad partes remotiores, quam circà partes proximiores egiſſet, quantum hic, & nunc ſpectata pa[illegible] reſiſtentia, alijſq; circumſtantijs agere poſſet.

3 Dixi agens naturale, dempto impulſu, agere ſphæricè, vel certè ad aliquam latitudinem; licèt enim magnes ex vna tantùm parte attrahat ferrum, illud tamen ad ſe trahere poteſt ex plu

ribus lineis intrà aliquam latitudinem. Solus ergo impulſus agit ad vnam lineam, quamuis enim de ſe ſit indifferens ad quamcunque lineam, poſita tamen eius determinatione ad hanc lineam, non agit niſi ad illam. Quod verò impulſui agenti ad vnam lineam melius ſit agere in paſſum approximatum, quàm in remotum, probatur, quia impulſus agit in extraneum ſubiectum, vt tollat impedimentum ſui motus, vt ſuo loco probabimus, ſed id, quod impedit motum corporis impellentis non eſt paſſum remotum, ſedi approximatum. ergò impulſus inſtitui debuit, & limitari ad producendum alium impulſum in paſſum approximatum.

4 Dices melius fuiſſet negare actionem in diſtans ex eo, quod ſi agens naturale poſſet agere in diſtans, poſſet, agere ad quamcunque diſtantiam, ſed contrà primò quia hoc non reputabitur abſurdum ab ijs, qui illam admittunt; dicent enim v. g. quòd ſiue Petrus vulneratus exiſtat Neapoli, ſiue in Indijs æquè curari poſſit per vnguentum armarium, & addere poſſent tunc tantum agens non poſſe agere ad quamcunque diſtantiam, quandò

eius

eus virtus exhauritur in medio. Quod ſi eius virtus in medio non exhauriatur, dicent poſſe agens agere ad quamcunque diſtantiam. Non maioris eſt roboris ratio illorum, qui dicunt non poſſe dari actionem in diſtans; ex eo quòd agens à qualitate producta in medio iuuari debeat ad ſimilem qualitatem producendam in ſubiecto remoto, nàm contra eſt primò quia non omnis qualitas diffuſa per medium eſt actiua, vt ſuo loco de luce probabimus. Contrà ſecundò quia ſi ad aliquam qualitatem in paſſo approximato producendam non indiget agens cõſortio alterius qualitatis concauſæ, cur illa neceſſario indiget ad agendum in paſſo remoto.

5 Experientiæ, quæ afferuntur ad probandam actionem in diſtans, vel accidunt ſolùm intrà aliquam, vel, etiam ad quamcunque diſtantiam; in experientijs primi generis dicendum eſt nullam interuenire actionem in diſtans, vel ex hoc ipſo, quod tales effectus non accidant niſi intra certam ac determinatam diſtantiam, nam cur v. g. ferrum trahitur à magnete ſolum in tanta diſtantia, & non minori, niſi quia virtus à magnete per medium

diffuſa, dum ſenſim exhauritur, ad tã-tam diſtantiam peruenit, non ad maiorem? Prætereà, cur quo ferrum eſt magneti vicinius eò maiori vi trahitur, niſi quia virtus tractiua per medium diffuſa in minori diſtantia eſt validior?

6 Aliæ afferuntur experientiæ effectuum, ab agente ad quamcunque diſtantiam remoto. Venenum enim relictum ab Araneo Apuliæ tandiù durare dicitur, quamdiù viuit Araneus, qui venenum reliquit. Similitèr naſi Tropææ refecti exareſcunt quando moritur ille, ex cuius carne facti fuerant, quamuis longiſſimè diſtet. Demum ſæpè dum Pater morbo afficitur, vel moritur, ſimilia quoquè patitur filius, quantumlibet diſtans Sed reſpondendum eſt ſæpè multos effectus ſimiles eodem tempore pluribus inter ſe loco diſtinctis euenire poſſe ex eo, quòd cũ ſimiles habeant corporis affectiones, ab iiſdem cauſis vniuerſalibus eadem patiantur. In cauſas igitur vniuerſales refundi poteſt, quod Pater, & Filius ſimile habentes temperamentum ſimilia eodem tempore patiantur; in eaſdem referri debent, quæ de Araneo Apuliæ, & naſis Tropeæ refectis dicuntur,

tur; ſi tamen omnia ſunt vera, quando enim araneus, & is, ex cuius carne refectus eſt naſus, naturaali morte moriūtur, deficere etiã poteſt virtus naſi, & veneni habentium ſimiles qualitates; dixi *quando naturali morte moriuntur*, ſi enim violenter aliqua patiatur filius diſtans à Patre, nulla eſt ratio naturalis, cur ſimilia patiatur Pater, ideòque ſi quid ſimile accidat, in Angelos bonos, vel malos refundi poterit. Dixi pariter *ſi omnia, quæ de Araneo dicuntur ſunt vera*. Primò enim valdè difficile videtur, quod tunc præcisè venenum ceſſet quando araneus moritur, ſi enim araneus poſt inflictum veneñũ ſtatim occideretur, nullum ex eo detrimentum vulneratus ſentiret, quod videtur falſum. Secundò vis veneni durat ad multos annos, ad quos non eſt probabile, quòd viuat Areneus. Tertiò non apparet quomodo fieri potuerit talis experientia, quis enim adnotare potuit Araneum vulnerantem, eumque tanto tempore exactè obſeruare.
Quartò neque imaginatio, neque vlla virtus occulta operatur in diſtans, imaginatio enim non operatur extrà imaginantem, & licèt operetur in alijs etiam partibus animalis, in quibus

ima-

imaginatio non reſidet; non tamen datur vlla actio in diſtans, quia anima ab imaginatione determinata operatur, vel in partes quas ipſa anima informat, vel in partes proximas illis, quas informat. Virtus occulta vocatur illa, quæ cum ſit productiua alicuius effectus nobis noti, eſt tamen nobis ignotũ, quibus medijs ad talem effectum producendum vtatur; ſic Iaſpis dicitur ſiſtere ſanguinem per virtutem occultã, quia innoteſcit nobis effectus, ſed non medium, quo ille à Iaſpidis virtute fiat, ſed nullam virtutem occultam agere in diſtans, vel ex eo conſtat, vt dicebamus, quòd ſolum ad certam diſtantiam agit, non niſi quia virtus occulta per medium diffuſa, & exhauſta ad maiorem diſtantiam non pertingit.

7 Poteſt tamen per Diuinam potentiam dari actio in diſtans; quia nulla in hoc apparet contradictio, limitatio enim cauſæ determinatæ ad agendum in paſſum approximatum ſuppleri poteſt à Deo, ſicuti ſuppleri à Deo poteſt limitatio corporis naturaliter determinati ad exiſtendũ in vno tantũ loco, ad hoc vt miraculosè exiſtat in pluribus.

8 Dices primò, Actio eſt influxus cauſæ in effectum, ſed influxus non po-

teſt

teſt ab agente tendere in paſſum, niſi vel hoc ſit immediatè applicatum agẽti, vel ab agente per aliquod medium tranſeat in paſſum, ergo, &c. Reſpondeo, non in omnibus conuenire actionem cum fluxu locali, v. g. aquæ nam etiam naturaliter à primo palmo ignis bipalmaris remoto producitur calor in paſſo, abſquè eo, quod actio productiua caloris prçextiterit in ſecundo palmo intermedio, quod naturaliter influxu locali corporum non poteſt accidere, ſed pro ordine ſupernaturali retorquetur argumentum, ſi enim poteſt diuinitus aqua ab A, fluere, ſeu poni in C, abſquè eo, quod præexiterit in B, intermedio, poterit agens operari in paſſo remoto abſquè eo, quòd priùs quidquàm operetur in medio.

9 Dices ſecundò, Vt cauſa agat nunc, debet exiſtere nunc, ergo, vt agat hic debet exiſtere hic. Sed diſparitas eſt, quia cauſa, quæ extitit, ſed non exiſtit hodie, ſi heri non dedit, nõ poteſt hodie dare alteri exiſtentiam, quam non habet, tam enim hodie nihil exiſtit de eo, quod nunquàm extitit, quá de eo, quod extitit heri, ſed hodie non exiſtit, ideòquè ſi id quod nunquam extitit, non poteſt dare alteri exiſtentiã,

neque

uetur. Similiter ſi manus tenens lapidem, ſimul cum lapide quem tenet, moueatur, approximatio manus ad lapidem non eſt pro priori; ſed contra eſt, quia manus, quæ mouet ſe, & lapidem, quem tenet, producit tanquàm duos effectus ſimultaneos vtramquè vbicationem fluentem, ſuam ſcilicet, & lapidis; Ad vtramquè autem præceſſit in priori natura, tanquàm determinatiuum conditionale, approximatio lapidis ad manum, & idem dicendum de anima mouente ſe, & corpus, ex eo enim, quòd antecedenter anima, & corpus habuerint tales vbicationes permanentes potuit anima producere talem motū in ſe, & talem motum in corpore; quare, & in alijs actionibus, & in motu etiam locali approximatio agentis ad paſſum dicenda eſt requiri pro priori natura.

11 Quæres iterum vtrum virtus producta per medium concurrat ſimul cum agente principali ad agendum in paſſum remotum. Reſpondeo, lucem, & ſpecies productas per medium non eſſe productiuas alterius lucis, & ſpecierum, vt ſuo loco probabimus. De alijs ſaltem primis qualitatibus dicendum eſt, quòd ſimul cum agente principali

cipali conſtituant vnum agens totale, ſi enim duo ignes, quorum vnus ſit applicatus paſſo immediatè, alter mediatè, conſtituunt vnum agens totale validius; cur calor productus in aere v.g. intermedio ſimul cũ calore ignis non conſtituet vnum agens totale in ordine ad producendum calorem in manu, cum præſertim calor etiam ſi ſit in medio, cui non debetur, v.g. in aqua, adhuc producat calorem.

CAPVT SEXTVM.

Qua ratione decreſcat actio intrà ſphæram actiuitatis.

1 EA, quæ agunt ſphæricè conſtat experientia intrà ſphæram ſuæ actiuitatis agere vniformiter difformiter, & in ijs ſuæ ſphæræ partibus minus, quæ ſunt ab agente remotiores. Quæritur ergo qua lege, & proportione fiat huiuſmodi decrementum, & præcipuè hoc examinatur in lumine, & ſpeciebus, in quibus vt potè caren-

tibus

tibus contrario melius apparet quid ex natura rei contingat præſcindendo ab accidentibus, ratione maioris, vel minoris contrarij, in infinitum variabilibus. Pimò igitur decrementum nõ fit in propoſitione arithmetica, vt docet manifeſta experientia, quia ad ſenſum patet longè maiora eſſe decremẽta circa initũ ſphæræ actiuitatis, quàm circa finem, ſi enim cartam lucernæ proprius admoueas, & eam poſtea ad duos palmos remoueas, magnum aduertes in luminis intenſione decrementum, ſi verò cartam ad quadraginta, vel quinquaginta pedes remoueas, ibiquè denuò eius illuminationem obſerues, cartam appropinquando, & remouendo per duos palmos, vix quidquam diſcriminis inter has duas illuminationes deprehendes. Preterea ſint duæ lucernæ, quarũ quælibet extendat illuminationem ſolùm ad decẽ palmos, atquè ità collocentur, vt vna diſtet ab alia per decem palmos ibiquè deſinat illuminatio vnius, vbi incipit illuminatio alterius; hoc poſito in toto ſpatio intermedio deberet eſſe ęquale lumen. Si enim ſit decrementum per partes æquales, in primo palmo ab vna lu-

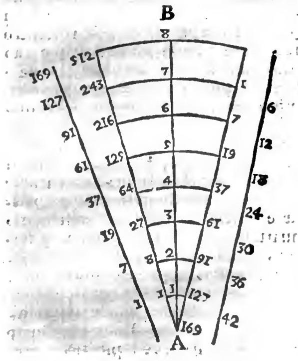
lucerna producentur ſeptem gradus luminis, & ab alia producetur vnus, ergo in primo palmo erunt octo gradus luminis, in ſecundo palmo ab vna producentur ſex, ab alia duo, ergo etiã in ſecundo palmo erunt octo gradus, & ſic de cæteris, hoc autem eſt falſum, vt conſtat tum immediatè ad ſenſum, tum quia ſi diſponantur in orbe plures carbones, & in aliqua parte medij ponatur v.g. ſcorpio, hic ſiſtet tandem in medio, nec niſi quia ibi ſentit minorem calorem.

2 Contrà decrementũ in proportione geometrica obijci ſolet, quod nunquàm finiretur ſphæra actiuitatis, ſi enim in primo palmo ſit intenſio, vt octo, in ſecundo, vt quatuor, in tertio, vt duo, &c. cum poſſit fieri diuiſio in medietates, & medietates medietatum in infinitũ, nunquam dabitur ſphæræ finis. Verum ſi in qualitatibus admittatur minima, naturalis intenſio, quandò ad eam fuerit deuentum, finita erit ſphæra actiuitatis. Meliùs ergò reijcitur tale decrementũ ex eo, quod agens plus de ſua qualitate produceret in remoto, quàm in proximo. Ex vltima enim 12. Euclidis ſphæræ ſunt in triplicata ratione ſuorum diametrorum, ideò-

ideòque ſi intelligantur duæ ſphęræ, in quibus ſemidiameter ſecũdæ ſe habeat ad ſemidiametrum primæ, vt duo ad vnum, tota moles primæ ſphæræ ſe habebit ad totã molẽ ſecundæ, vt octo ad vnum. Quòd ſi ſit vnica ſphæra habens ſemidiametrũ duorum palmorũ, tota ſphæræ moles centro propinquior habens prò ſemidiametro vnum palmum, ſe habebit ad aliam à centro remotiorem, vt vnum ad ſeptem; ab octo enim detrahi debet id, quod de ſe affert portio ſphæræ correſpondens primo palmo. Hoc poſito ſi in primo palmo ſphæræ propè luminoſum principale ſupponatur eſſe lumen, vt octo, in ſecundo palmo, iuxta decrementum geometricum, erit lumen, vt quatuor; atqui plus eſt in ſingulis partibus ſphæræ ſe habentis, vt ſeptem producere quatuor gradus luminis, quàm in ſingulis partibus ſphæræ ſe habentis, vt vnum producere octo gradus luminis, ergò iuxtà decrementum in proportione geometrica agens plus produceret in remoto, quàm in proximo, quod in lumine ex eo præſertim dici non poteſt, quod lumen diffuſum per medium nullo modo concurrit ad lumen productum in remoto.

3 Me-

3 Melius ergo dicetur intenſio decreſcere prout creſcit extenſio ſubiecti, in quo producitur qualitas, vt autem hęc explicetur; ſit ſubiecta figura repręſentans ſphærã actiuitatis corporis lucidi A, diuidatur autē ſemidiameter

A, B, in octo, vel noue partes ęquales, tũ ſiniſtro lateri aſcribãtur numeri ex-
po-

ponẽtes proportionẽ ,ſphærarũ, triplicatã videlicet,vt diximus ſupra,proportionis diametrorum,eoſdemque comitentur differentiæ; quibus ad inuicem ſe excedunt. Iam, ſi eædem differentię inuerſo ordine iuxta dexterum latus diſtribuantur, vbi eſt minima extenſio erit maxima intenſio, & vbi eſt maxima extenſio erit minima intenſio. In primò enim palmo ſphæræ vbi eſt minima extenſio ponitur intenſio 169. partium luminis hæ autem luminis partes vniformiter difformiter diſtributæ per totam ſphæram actiuitatis, ibi ſunt pauciores, & minus intenſæ, vbi extenſio eſt maior, ideoquè in vltimo palmo sphęræ, vbi extenſio eſt maxima, intenſio eſt minima;nimirum vt vnum; neque ibi in qualibet parte, illius vltimi palmi eſt intenſio, vt vnũ ſed ſolùm initio palmi incipit eſſe vnum, deinde verò ſemper eſt minor, donec in fine palmi, adeoquè in fine totius ſphæræ deueniat ad intenſionem adeò minimam, vt minor naturaliter dari non poſſit, Imaginare aquam fluminis, quæ ſi quoad partes, & molem non ſit maior in alueo latiſſimo,quàm in alueo anguſto, eò decreſcet profunditas aquæ quo creſcit aluei latitudo,

adeò-

adeòquè vbi alueus eſt minimè latus, ibi profunditas aquæ erit maxima , & vbi alueus eſt maximè latus , ibi aquæ profunditas erit minima .

4 Porrò ſic explicata proportio decrementi actiuitatis optimè reſpondet experientijs, illique precipuè, quòd prima decrementa ſint ſemper maiora, quàm poſteriora, vt enim ex poſita figura conſtat in ſecundo palmo decreſcunt gradus 42. in tertiò 35. in quartò 30. atqui longè ſenſibilius, & maius eſt decrementum 42. partium intra vnum palmum, quàm intrà vnum pariter palmum decrementum partiũ 36. & maius decrementum partium 35. quàm 30. & ſic deinceps ergò , &c. quod ſi vlterius quæras, qua proportione decreſcant intrà latitudinem vnius palmi partes illę 169. vſquè ad partes 127. dico decreſcere ſimili proportione, ideòque ſpatium illud palmare diuidendum vlterius erit in alias v. g. partes æquales adeòut in parte à centro remotiore vbi eſt maior extenſio, ibi ſit minima illarum partium intenſio , vbi verò eſt minima extenſio , ibi ſit maxima illarum intenſio . Demum ne mireris fuiſſe à nobis diuiſam intẽſionẽ in plures partes, & gradus quam

octo,

octo, cum enim quilibet gradus ex illis octo, in quos communiter ſit diuiſio, ſit in infinitum diuiſibilis poſſumus, quando opus eſt, inſtituere diuiſionem in plures partes minores, & minores.

5 Dices lumen non ſolùm decreſcit ex eo, quod in ſecundo palmo ſphæræ extendatur in latitudinem per ſpatium amplius, ſed etiam ex eo, quod quilibet radius luminis elõgetur à corpore luminoſo, ergo quàmuis decrementum luminis per latitudinem correſpondeat incremento ſphærarum, adhuc ſupereſt aſſignanda ratio decrementi luminis per longitudinem. Reſpondeo, valdè probabile eſſe, quòd lumen ſolùm decreſcat ratione dilatationis, cum enim lumen vel non differat à ſpeciebus corporis luminoſi, vel magnam habeat cum ſpeciebus affinitaté; lumen, & ſpecies videntur produci à corporibus, & medio, ſicuti à fonte, emittitur aqua, quę non decreſcit dum elongatur à fonte niſi ſecundùm profunditatem, ſi creſcat latitudo aluei: Quod ſi lumen, & ſpecies patiuntur etiam decrementum ratione elongationis ſicuti hoc non eſt à nobis dignoſcibile, ita ſatis erit aſſignaſſe decrementum ratione dilatationis, quod ſo-

 lùm

lum potuit per diſcurſum indagari ; & quod benè cohæret cum alio decremento per elongationem ſi verè hoc daretur.

6 Infertur ex dictis ea, quæ agunt sphæricè debere agere vniformiter difformiter, itaut ſtatim incipiat actionis decrementum, & nunquàm ſaltèm producant in alieno ſubiecto quantum habent in ſe, cum enim ſtatim incipiat sphæræ dilatatio, ſtatim etiam debet incipere decrementum, alioquin plus qualitatis in alieno ſubiecto agens produceret, quàm habeat in ſe, cum ergò in qualibet parte diſtinguibili extranei ſubiecti aliquid extenſionis creſcat, minui neceſſariò debuit aliquid intenſionis. Hoc non accidit in formis ſubſtantialibus, forma enim ſubſtantialis producere poteſt aliam formam ſubſtantialem æquè perfectam ; atque ità inſtitui debuit à natura, ne ſtatim omnes formæ ſubſtantiales in ſpecies imperfectiores, & imperfectiores degenerarent, quod tamen non ſequitur in qualitatibus, nam licet ignis v. g. in ligno ſibi applicato non producat tantum caloris quantū habet in ſe, adhuc tamen poteſt producere tantum caloris, quantum ſatis eſt ad hoc, vt lignū ve-

vertatur in ignem æquè perfectum, ac ſit ignis producens, quia ad primam ignis generationem non requiritur calor in ſũmo, nequè tantus calor quantus eſt in igne generante, ſed ſufficit aliquid minus, quamquam poſtquàm ignis generatus eſt, hic per emanationem producit in ſe reliquos gradus caloris, qui ſubſtantiæ ignis debentur.

CAPVT SEPTIMVM.

De Reactione.

1 DAri reactionem in qualitatibus contrarijs ſecundum eandem contrarietatem, & ſecundum eandem partem ſubiecti conſtat experientia, quando enim v. g. ferrum candens immerſum in aquam illam calefacit, & ab illa refrigeratur fit reactio ſecundũ eandem contrarietatem caloris, & frigoris, & ſecundum eandem ferri candentis partem, quæ ità aquam calefacit, vt ſimul ab aqua refrigeretur. Secundò Idem ratione probatur; cum enim ex dicendis virtus actiua qualitatis cuiuſq; paſſi, licet modicè intenſa, tota

tamen agat indiuiſibiliter, qualitas verò exiſtens in agente non reſiſtat niſi diuiſibiliter, ſemper datur aliqua particula qualitatis in agente, quæ de ſe ſeorſim, & diuiſibiliter reſiſtens habeat minorem virtutem, quam ſit tota virtus actiua paſſi agentis indiuiſibiliter, ideòq; hæc potetit in agente deſtruere aliquid qualitatis, non niſi diuiſibiliter reſiſtentis, ità tamen vt interim paſsũ longè plus de ſua qualitate deperdat per actionem agentis contrarij. Porrò ità actiuitas, & reſiſtentia qualitatum contrariarum inſtitui debuit à natura, vt per actionem, ac reactionem ex elementis generarentur mixta; Si enim elementum potentius, nihil in agendo repateretur, debilius totaliter tranſmutaretur in fortius, & nihil vnquam tertium mixtum ex vtroq; generaretur.

2 Dixi qualitates agere indiuiſibiliter, reſiſtere verò diuiſibiliter, quamuis enim eadem qualitas ſit formaliter actiua, & formaliter reſiſtitiua, tota tamen, qualitas, quæ eſt in ſubiecto ſecundum totam ſuam intenſionem vna eademq; actione communi, & à tota qualitate agente indiuiſibiliter pédente, agit in paſſum; cum enim admiſſa

miſſa præſertim graduum homogenei-tate, omnes gradus qualitatis ſint eque potentes agere, & non ſit maior ratio, cur agat potius hic, quam ille omnes in actu ſecundo agent indiuiſibiliter; at non reſiſtunt in actu ſecundo niſi diuiſibiliter, quamuis enim omnes gradus ſimul in actu primo exigant conſeruari, vt propterea eò plus in actu ſecundò de qualitate conſeruetur, quò plures antea fuerunt gradus exigentes conſeruationem. In actu tamen ſecundo reſiſtunt diuiſibiliter, eò quod conſeruatio vnius non dependeat à conſeruatione alterius, ſed poſſit deſtrui vnus gradus conſeruatis alijs, ideòq; omnes quidem gradus exigunt conſeruari, ſed non exigunt conſeruari ſimul, ſed plus, vel minus pro ratione contrarij magis, vel minus validi. Hoc autem æque dicendum eſt, ſiuè afferatur qualitas conſeruari à ſubiecto effectiuè, ſiuè ſolùm exigitiuè, ſiuè etiam neque effectiuè, neque exigitiuè, vt accidit quando qualitas, licet ſubiecto indebita, in illo tamen per aliquod tempus conſeruatur etiá ad pæſentiam cótrarij agentis. Ad rem enim præſentem perinde eſt. Hinc quamuis in aliquo ſenſu maior dici poſſit tota virtus reſiſtitiua,

quàm tota virtus actiua ſubiecti, eò quòd ſubiectum agens ſemper plus de ſua qualitate conſeruet in ſe, quà producat in alio, ſpectando tamẽ modum, quo ſi actu ſecundo agit, diuerſum à modo, quo in actu ſecundo reſiſtit, dicendum eſt minorẽ eſſe virtutem actiuam virtute reſiſtitiua, ex eo quod virtus actiua non agens niſi indiuiſibiliter vincere poſſit contrarium, virtus verò reſiſtitiua non reſiſtens niſi diuiſibiliter vincatur à contrario. Quod ſapientiſſimè fuit à natura inſtitutum, quia ex modo agẽdi indiuiſibiliter melius agens obtinet finem actionis; ex modo verò reſiſtendi indiuiſibiliter ſequeretur, quod non poſſet deſtrui vnus gradus abſque corruptione omnium, & quod paſſum non poſſet reagere; niſi haberet vires ad totum contrariũ validius ſimul deſtruendum, quod cum nunquam poſſet accidere, nunquam daretur reactio, & per conſequens nõ darentur bona, quæ naturæ ex reactione obueniunt. Vt verò ex hoc ſoluatur præcipua obiectio contra reactionem.

3 Dices primò, dum ignis v.g. agit in aquã virtus reſiſtitiua ignis eſt maior virtute actiua ipſius ignis, ſed virtus

actiua

actiua ignis eſt maior virtute actiua aquæ, quia alioqui in illam non ageret, ergo virtus reſiſtitiua ignis eſt maior virtute actiua aquæ, ergo aqua non poteſt reagere in ignem. Quod verò virtus reſiſtitiua ignis ſit maior virtute actiua ipſius ignis probatur, quia ignis plus conſeruat de ſuo calore, quam producat in aqua. Sed ex dictis reſpondetur virtutem reſiſtitiuam ignis eſſe maiorem virtute actiua eiuſdem ignis, ſi ſpectemus præcisè id quod à virtute reſiſtitiua conſeruatur, & id quod à virtute actiua producitur, at ſi ſpectemus modum, quo virtus reſiſtitiua in actu ſecundo reſiſtit, & modum quo virtus actiua in actu ſecundo agit, hæc erit maior quam ſit illa, virtus enim reſiſtitiua reſiſtit diuiſibiliter, actiua verò indiuiſibiliter agit. Hinc cùm virtus diuiſibiliter reſiſtens ſit in infinitum diuiſibilis, & poſſit de illa minus ſemper, ac minus perire, nullum eſt agens quod in agendo non repatiatur. Quod ſi Ariſtoteles dixit ignem nunquam fieri frigidum, explicandus eſt de refrigeratione ſenſibili, cœterum cum ignis qui eſt apud nos ſit mixtũ corruptibile debet eſſe ſuſceptiuũ contrariorum.

4 Dices ſecundo ſi daretur reactio pars repaſſa moueretur ſimul duobus motibus contrarijs, quod eſt abſurdũ; ſit enim ignis bipalmaris agẽs in aquã, qui ſolum ſecundum primũ palmum immediatius aquæ applicatum repatiatur, & recipiat aliquid frigoris, hic primus palmus, vt pote pars repaſſa recipit frigus ab aqua, ſed ſimul recipit calorem à ſecundo palmo ignis ſibi applicato, qui eſt pars non repaſſa, ergo pars repaſſa, ſeu primus palmus ignis ſimul frigeſit, & caleſit. Reſpondeo, partem ignis repaſſam pro primo inſtanti ſolum ab aqua frigefieri, abſq; eo quod ſimul ab alio palmo ignis non repaſſo, & applicato calefiat. Si enim à parte non repaſſa calefieret, vel aqua introducens frigus nihil caloris deſtrueret in igne, & excederetur naturalis latitudo intenſionis, vt octo, quod eſt abſurdum; vel aqua producens frigus deſtrueret aliquid caloris, & ſimul aliquid caloris à parte non repaſſa reproduceretur, & neque hoc dici poteſt; idem enim gradus caloris in eodem inſtanti deſtrueretur ſimul, & produceretur. Quare dicendum omninò eſt, quod cum pro eodem inſtanti non poſſit in primum palmum ignis

agere,

agere, & aqua ſimul, & ſecundus palmus ignis, ſi ſupponatur aqua eſſe pro hoc inſtanti validior, & reagere in partem repaſſam, dicendum, inquam eſt quod pro hoc inſtanti ſecundus palmus ignis, quamuis primo applicatus, nihil agat; Sed tunc ſolum poſſit incipere actionem, quando deperdito aliquo gradu caloris in parte repaſſa, hæc facta eſt parti non repaſsæ diſſimilis. Et ſanè ſi pro eo inſtanti, pro quo aliquid caloris in parte repaſſa deſtruitur, pars non repaſſa non habuit vires ad impediendam illius deſtructionem; neque dicenda eſt habere vires pro eo inſtanti ad illud reproducendum; Solum ergo pro eo inſtanti, pro quo pars repaſſa repatitur, pars non repaſſa impedit maiorem repaſſionem, ex eo enim quod pars non repaſſa ſit applicata parti repaſsæ datur exigentia, vt & tardius, & minus de calore in parte repaſſa deſtruatur, quam ſi non fuiſſet parti repaſsæ applicata. Cęterum pars non repaſſa nihil caloris pro eo inſtanti in parte repaſſa producet.

5 Dices tertiò ſi inter calidum, & frigidum mediet aliquid aëris, calidum aget infrigidum; dum frigidum reaget in calidum, ergo ſimul in aëre inter-

medio producetur, & per illum tranſmittetur calor, & frigus, ideóq; aër intermeduis mouebitur ſimul duobus motibus contrarijs. Sed vt reſponſio melius proponatur, ſupponamus calidum, frigidum, & aërem intermedium eſſe tria tantum minima, hoc poſito cum minimo aëris ſit applicatum, tam minimum calidi, quam minimum frigidi: vel calidum, & frigidum ſupponũtur eſſe paris actiuitatis, vel diſparis; ſi paris, nihil in minimo aëris producetur, cum enim vnum minimum ſecũdum ſe totum non poſſit ſimul recipere calorem à calido, & frigus à frigido, neque poſſit minimum naturale ſecundum vnam ſui partem potentialem calefieri, ſecundum aliá frigefieri, & cœteroqui ratione paris actiuitatis non ſit maior ratio, cur potius agat calidum, quam frigidum, neutrum aget. Quod ſi ſupponatur vnum ex illis v. g. calidum eſſe validius, hoc ſolum producet aliquid caloris in minimo aëris, & ſimul aer reaget in calidum, ſed interim frigidũ nihil frigoris poterit producere in aere, ſed impediet ne plus caloris in aere intermedio deſtruatur, vt in ſimili diximus ſupra de parte non repaſſa. Porrò aer reagens in calidum

non

non reagit in illud ſuo tantum frigore, ſed etiam frigore frigidi ſibi applicati, cum quo conſtituit vnum rea ens totale; plus enim aer intermedius reagit in calidum dum habet ſibi applicatum aliud frigidum, quam ſi hoc applicatū non eſſet, ideòque quamuis frigidum nihil agat in aerem intermedium, cum frigore tamen aeris intermedij conſtituens vnum reagens totale reagit in calidum; Sed ſimiliter calor, qui eſt in eodem aere intermedio, conſtituens vnum agens totale, cùm calore calidi ſibi applicati agit in frigidum. Neque enim vllum eſt inconueniens, quod idem aer ratione ſui caloris conſtituat vnum totum cum calore alterius calidi, & ratione ſui frigoris conſtituat vnum totum cum frigore alterius frigidi; Quare in hoc etiam caſu non datur actio, ſine reactione; quamuis enim frigidum, quod à calore aeris, & calidi aeri applicati patitur, non poſſit reagere in aerem, ne hic moueatur duobus motibus contrarijs, conſtituens tamen vnum agens totale com frigore aeris intermedij reagit in calidum aeri applicatum, ideòque licèt non detur reactio in omnes partes agentis, tamen quia datur in aliquas, dabitur

ſimpliciter loquendo etiam in hoc caſu reactio ; Aliter tunc ſolum dici poſſet dari reactio , quando hęc datur in omnes partes agentis,quod eſt falſum.

6 Eſt autem aduertendum quod non omnes gradus qualitatis, qui ſunt in agente agunt in actu ſecundo, cum enim actio, non poſſit pro'uere niſi ab agente, quod actioni coexiſtat, ſi pro inſtanti pro quo fit actio, aliquid qualitatis actiuæ in agente deſtruitur ab ea parte qualitatis quæ deſtruitur, nō poteſt profluere actio, ſed ſolum ab alijs. Verùm quamuis gradus ille, qui deſtruitur, non agat, per hoc tamen, quod ſimul cum alijs præextiterit in ſubiecto, exigit vt minus de tali qualitate deſtruatur à reagente, quam ſi non præextitiſſet. Sicut enim non poteſt actio profluere ab eo, quod actioni non coexiſtit, ità aliquid, per hoc quod præextitit, poteſt eſſe determinatiuum ad hoc vt magis de qualitate ſibi ſimili conſeruetur in ſubiecto.

7 Quæ hucuſque de reactione diximus, æque verificantur, ſiue qualitas reſiſtat per hoc, quod à ſubiecto merè exigitiuè, ſiue per hoc quod etiā effectiuè conſeruetur, hac tamen in re dicimus aliquando qualitatem con-

ſer-

ſeruari in ſubiecto per aliquod tempus etiam ſi à ſubiecto neque effectiuè, neque exigitiuè conſeruetur, atque ita accidit qualitati in ſubiectum violenter introductæ: Quando tamen qualitas eſt ſubiecto connaturalis, debet ſaltem conſeruari ad exigentiam illius, ſicut enim qualitas ſubiecto indebita ad illius exigentiam deſtruitur, ità qualitas ſubiecto connaturalis ad illius exigentiam conſeruabitur; Neque ex hoc ſequitur mutua cauſalitas, idē enim calor v. g. qui cum priori parte fluente ſuæ actionis conſeruatiuæ fuit diſpoſitio, & prior natura reſpectu ignis v. g. poteſt cum alia parte poſteriori ſuæ actionis conſeruatiuæ eſſe proprietas, & naturà poſterior eodem igne. Quod ſi qualitates ſubiecto connaturales ad illius exigentiam conſeruantur, non eſt cur non vlterius aſſeramus ab illo etiam effectiuè conſeruari; illarum enim rerum effectiuam conſeruationem refundimus in ſolam cauſam primam, quarum cauſam ſecundam efficienter conſeruatiuam nō inuenimus; Cum ergo in qualitatibus ſubiecto connaturalibus inueniamus cauſam ſecundam potentem conſeruare, nimirum ipſum ſubiectum, non

eſt

eſt cur ſicuti illi tribuimus virtutem reproductiuam ſuæ qualitatis deperditæ non etiam illi tribuamus vim ſuæ qualitatis conſeruatiuam; ſi enim hanc illi deneges, quomodo virtutem reproductiuam probare poteris.

8 Hinc ratio à priori afferi poterit cur paſſum difficilius deperdat vltimos gradus qualitatis ſibi connaturalis, quã primos; quamuis enim ità debuerit inſtitui à naturâ, vt nimirum vltimi gradus vtpote magis neceſſarij validius conſeruarentur, & hoc pacto diutius etiam conſeruarentur ipſæ formę ſubſtantiales, vlterior tamen ratio à priori eſt quia quò plus frigoris in aqua v. g. deſtruitur eò hæc in paucioribus frigoris gradibus conſeruandis occupatur, ideòque poſteriores gradus, vtpote pauciores, validiori influxu conſeruabit. Neque vero huius rei ratio benè refunditur in reactioné, dicendo quod ideo in aqua difficilius deſtruantur poſteriores gradus frigoris, quam priores, quia ignis magis ſemper, ac magis ab aqua repatiens, ſemper eſt in agendo debilior. Nam contra eſt primo quia ſicut ignis ſenſibiliter non repatitur ità minor eius actiuitas in ordine ad poſteriores gradus frigoris in aqua de-

ſtru-

ſtruendos, non deberet eſſe ſenſibilis. Contra ſecundò quia flamma ignis ſẽper mutatur, & priori repaſſæ ſemper ſuccedit noua non repaſſa, ideòq; virtus nouæ flammæ paris virtutis cum prio-ri, pari facilitate deberet deſtruere vltimos gradus frigoris, immò etiam facilius cum quò plus de frigore deſtruitur, eò magis decreſcat virtus reſiſtitiua. Neque pariter rei, de qua agimus, ratio ab alijs benè affertur, dum ità diſcurrunt. Quando agens perfectè aſſimilauit ſibi paſſum, & perfectũ finem obtinuit ceſſat actio, ergo quo plus de fine obtinetur eo actio erit debilior. Hæc enim cònſequentia facile negari poteſt primò à paritate, neque enim quia lapis in centro obtento fine adæquato ceſſat moueri, propterea quò magis ad centrum accedit eò tardius mouetur. Secundò quia quò plus de fine obtinetur eò reſiſtentia contrarij decreſcit, idcòque quantum eſt ex hoc capite, ad præſentiam minoris impedimenti, deberet, agens facilius tendere ad perfectam finis aſſecutionem. Melior ergo eſt ratio, quam aſſignauimus, quæ etiam oſtendit, cur citius agens recuperet primos gradus ſuæ qualitatis deperditos, quam po-
ſterio-

ſteriores, quò enim plus aqua v. g. de frigore recuperat, & conſeruat, eo minores habet vires ad alios vltimos gradus qualitatis ſibi reproducẽdos, ideòque ſicuti quò plures gradus ſuæ qualitatis deperdit, eò validius alios pauciores conſeruat, ità quò pauciores habet gradus quos conſeruet, eò eſt expeditior, & validior ad gradus deperditos ſibi reproducendos. Sed hæc dicta ſint ſolum de qualitatibus corruptiuis, de lumine enim, impetu, & ſpieciebus dicetur ſuo loco.

DI-

CAPVT OCTAVVM.

De Cauſa Ideali.

1 Cauſa idealis non conſtituit peculiare genus cauſę diuerſum à quatuor communiter receptis cum ſine maiori multiplicatione membrorum diuidentium cauſam, vt ſic, commodè ad cauſam efficientem poſſit reduci, tanquàm illius complementum; ab idea enim completur, & dirigitur efficiens ad hoc, vt poſſit agere, non aliter, ac à cognitionibus præceptiuis completur idem efficiens, dum ab illis dirigitur ad opus. Nequè dicas ideam reduci potiùs debere ad cauſam finalem, cum idea ſit id, quòd agens intendit aſſequi; nam quamuis idea exiſtens in mente ſit etiam cauſa finalis ratione ſuæ bonitatis, quam proponit voluntati, quia tamen non eſt cauſa idealis prout per ſuam bonitatem allicit voluntatem, ſed prout ratione talis exemplaris dirigit cognoſcentem ad opus, ideò cauſa idealis prout talis, melius reducitur ad efficientem.

2 Idea

2 Idea interna, de qua hic loquimur, eſt forma in mente exiſtens, quá effectus imitatur ex intentione agentis determinantis ſibi finem. Hinc ad rationem ideæ non eſt ſatis, quòd in mente præextiterit alicuius rei forma, & ſequatur deindè effectus ſimilis tali formæ, ſed neceſſe eſt, quòd agens ponat effectum ſimilem formæ preconceptæ ex intentione aſſimilandi effectum tali ideæ. Ideòque effectus fortuiti, quamuis fuerint præconcepti, cum tamen fiant præter talem intentionem, non dicuntur facti ex idea.

3 Conſiſtit idea non in conceptu formali, ſed in conceptu obiectiuo in illo enim conſiſtere debet idea, quòd operans reſpicit, & quod imitatur effectus. Operans autem reſpicit, & effectus imitatur, non conceptum formalem, ſeu cognitionem ſecundum alia prædicata cognitionis, ſed conceptum obiectiuum, ſeu rem in cognitione repræſentatam, illiquè rem ipſam ſecundum ſtatũ realem aſſimilat, ideòquè eadem res ſecundùm ſtatum intentionalem eſt cauſa ſui ipſius ſecundùm ſtatum realem, non aliter, ac bonitas finis ſecundum ſtatum intentionalem eſt cauſa ſui ipſius ſecundum ſtatũ realem.

4 Etiam

14 Etiam creaturæ prout exiſtentes in mente Dei dici poſſunt eſſe ideæ creaturarum, quæ deinde ponuntur in ſtatu reali; Theologis enim negantibus creaturas habere rationem ideæ reſpectu Dei, ſatis eſt, quòd Deus non habeat indigentiam reſpiciendi aliquid creatum in ſe exiſtens, vt ex illo accipiat ſpecies, & exemplar ad alias creaturas ponendas, ſicuti Architectus ad conſtruendum v. g. templum neceſſe habet reſpicere prius alia ædificia, quæ illi inſeruiunt prò idea remota, ex qua deindè format ſibi ideam proximam. Cæterùm, quòd Deus reſpiciat ad ſe ipſum, & ad creaturas habentes in ipſo Deo exiſtentiam poſſibilem, nullum eſt inconueniens.

CAPVT NONVM.

De cauſa materiali, & formali.

1 Conſiderari poteſt materia, vel vt cauſa extrinſeca formæ, vel vt cauſa intrinſeca compoſiti. Quòad primum dicendum eſt materiam eſſe

veram

veram cauſam extrinſecam formarum materialium, illaſquè cum vera virtute determinare ad exiſtendum. Probatur tum auctoritate omnium ferè ſcholaſticorum tùm quia aliter ſe habet materia reſpectu animæ rationalis, ac reſpectu formarum materialium, ergò ſi reſpectu animæ rationalis ſe habet vt mera conditio, reſpectu formarum materialium erit pluſquàm conditio, ideòquè erit vera cauſa; aliter cur forma rationalis creabitur non verò forma materialis, cum vtraquè ponatur ad exigentiam materiæ diſpoſitæ? Certè huius rei aliud diſcrimen afferri non poteſt, niſi quia forma materialis, quæ de potentia materiæ educitur, fit per concurſum, & virtutem materiæ, Anima verò rationalis nequaquam. Quòd ſi dicas diſcrimen afferri poſſe ex eo, quod actio creatiua animæ rationalis non ſit affixa, & alligata materiæ, ſicuti eſt alligata actio eductiua formæ materialis, verum dicis, ſed hinc inferimus à materia exerceri in formam materialem veram virtutem paſſiuam; ideò enim actio eductiua exiſtere non poteſt extrà materiam, quia eſt actuale exercitium ſuſtentationis, quo materia tanquàm vera

cauſa

cauſa ſuſtentat formam ; alioqui nulla eſſet ratio, cur actio ſuſtentatiua non poſſet exiſtere ſine materia, ſi non ſecus, ac creatiua merè poneretur ad exigentiam materiæ diſpoſitæ.

2 Cauſalitas cauſæ materialis in actu ſecundo eſt ſuſtentatio, modus nō realiter, ſed ſolùm formaliter diſtinctus ab actione efficientis, tum quia actio, & paſſio ſunt realiter idem, tum quia ſicuti quando duo agentia ſimul concurrunt ad vnum effectum concurrunt vna eademque actione communi, vt ſupra probauimus, ità cū ſimul concurrat cauſa efficiens, & materialis concurrent eodem influxu, qui ſimul erit actiuus, & paſſiuus, & prout profluit ab agente erit actio, prout profluit à materia erit ſuſtentatio. Differt autem cauſa materialis, ſeu ſubiectiua ab efficiente per hoc, quod cauſa ſubiectiua prout talis exigat intimè vniri illi, quod materialiter cauſat, & ratione talis vnionis intrinſecè mutari, ſeu perfici. Dixi primò cauſam materialé ratione ſuſtentationis exigere vniri. Nequè enim ſuſtentatio eſt ipſa formalis vnio materię cum forma; cum enim ſuſtentatio ſit identificata cum actione, & duratione accidentali, nihil accidentale

tale poteſt habere rationem formalis vnionis, ſed ſolum exigere vnionem; hinc non implicat formam aliquam ſuſtentari à materia, nec tamen illi vniri, non enim implicat, quòd Deus deneget materiæ vnionem quam ratione ſuſtentationis, non niſi connaturaliter exigit. Dixi ſecundò Cauſam materialem ratione vnionis exigere, vt intrinſecè mutetur, & perficiatur per id, cui vnitur, licet enim vnio hypoſtatica profluat efficienter à Verbo Diuino, cum opera ad extra ſint communia toti Trinitati, & ratione talis vnionis exigat eſſe, vbi eſt humanitas, non tamen Verbum Diuinum eſt Cauſa materialis reſpectu vnionis hypoſtaticæ, quia per vnionem hypoſtaticam intrinſecè non mutatur, neque perficitur. Hinc ſuſtentatio poteſt ſecundum aliqua, non verò ſecundum omnia ſuppleri à Deo, cum Deus mutari intrinſecè non poſſit per receptionem nouæ perfectionis. Cæterùm quoad reliqua ſuppleri à Deo poteſt in genere Cauſæ efficientis; Imo de facto ſupplet defectum materiæ, dum ſinè illius concurſu conſeruat accidentia Euchariſtica extra ſubiectum.

3 Dices ſi materia haberet vim in-

flu-

fluendi in formam, eſſet perfectior quo cunque efficiente, nullum enim eſt efficiens, quod habeat vim influendi in formas cuiuſcunquè ſpeciei, ſicuti haberet materia. Reſpondeo nego ſequelam. In formas enim quamuis diuerſæ ſpeciei non influit materia, niſi quatenùs ſuſtentabiles ſunt, ideoque influxu tenuiſſimo, ac tali, vt reſpectu illius diuerſitas formarum ſpecifica ſe habeat per accidens; Non ita ſe habet efficiens, quod cum debeat dare effectui perfectionem, ſi poſſet in omnes formas ſpecie diuerſas influere, deberet præcontinere omnes illarum perfectiones ſpecie diuerſas, ideoquè diuerſitas ſpecifica formarum ſe habet per ſe reſpectu efficientis, quod eò plura prædicata ſpecificè diuerſa præcontinere debet; quò in plures formas ſpecificè diuerſas poteſt efficienter influere,

4 Suſtentatio non conuenit ſoli materiæ, ſed cuilibet alteri Cauſę ſubiectiuæ, cuiuſmodi eſt res quælibet ſaltem reſpectum ſuę vbicationis, quæ ſuſtentatur à re per talem vbicationem vbicata. Porrò forma non eſt vllo modo cauſa extrinſeca reſpectu materiæ, tum quia nulla eſt neceſſitas inuchédi vl-

vllam cauſalitatem formę reſpectu materiæ, tum quia cum implicet mutua cauſalitas, ſi materia eſt cauſa formæ, non poteſt forma eſſe cauſa materiæ.

5 Tam materia, quam forma, ſunt veræ cauſæ intrinſecæ reſpectu totius, ex ſupradictis enim Cauſa vt ſic eſt id, quod determinat cum virtute aliud ad exiſtendum, ergò cauſa intrinſeca erit id, quod intrinſecè determinat aliud ad exiſtendum, tanquàm intrinſeca virtus illius; ſic autem ſe habent materia, & forma reſpectu totius, ſunt enim intrinſeca illius virtus, adeòquè illud cum virtute intrinſecè, & intrãſitiuè determinant ad exiſtendum.

6 Dices materia, & forma non habent prioritatem naturæ, nequè sũt principium reſpectu totius: non dicunt relationem ad totum, nequè à toto diſtinguuntur, ergo non ſunt veræ Cauſæ totius. Reſpondeo prioritatem naturæ non conuenire niſi cauſis extrinſecis, habent tamen cauſæ intrinſecæ rationem principij, ideòquè aliquam prioritatem reſpectu totius, ſed hæc non eſt niſi prioritas à ſubſiſtẽdi conſequentia, quatenus ſcilicèt nõ valet inferre: Eſt materia, & forma, ergo eſt totum, ſicuti valet inferre:

eſt totum, ergò eſt materia, & forma; quòd ſi materia, forma, & vnio nequè prioritatem à ſubſiſtendi conſequentia habent reſpectu totius, nil mirum, vnio enim, ex mox dicendis, eſt cauſalitas, qua materia, & forma cauſant totum. Cauſalitas autem, vt diximus agentes de actione, ſicuti non habet prioritatem naturæ reſpectu effectus, ita nequè eſt neceſſe, quòd reſpectu illius habeat prioritatem à ſubſiſtendi conſequentia. Demum cauſa intrinſeca ſatis eſt, quod inadæquatè diſtinguatur à toto, & quod inadæquatè ad totum referatur. Quatenùs ſcilicèt quælibet ex his cauſis intrinſecis diſtinguitur ab alia concauſa intrinſeca, & ad illam refertur.

7 Cauſalitas, qua materia, & forma cauſant intrinſecè, & in actu ſecundo totum, eſt vnio; per vnionem enim materia, & forma potentes intrinſecè cauſare, & componere totum, reducuntur in actum, actu illud componentes. Ideo autem earum cauſalitas non eſt ſuſtentatio, quia poſito, quòd materia ſuſtentet formam, adhuc non habetur formaliter compoſitum, ſed ſolùm exigitiuè, ex dictis enim ſuſtentatio non eſt niſi exi-

gentia vnionis.

8 Dices primo. Ea ratione cauſat effectum, qua cauſat cauſalitatem effectus, ſed materia cauſat vnionem ſuſtentando vnionem, ergò ſi vnio eſſet cauſalitas, qua materia cauſat totum, materia ſuſtentaret totum, quod eſt falſum. Reſpondeo vnionem eſſe cauſalitatem materiæ reſpectu totius, non quatenus à materia ſuſtentatur, ſed quatenùs eſt id, quo materia componit totum; nam ſi vnio non ſuſtentaretur à materia, ſicuti non ſuſtentatur à forma, ſed crearetur à Deo, adhuc eſſet cauſalitas materiæ reſpectu totius; materia ergò prout ſuſtentans vnionem eſt cauſa extrinſeca illius, prout verò materia eſt cauſa intrinſeca totius, non alio modo dici poteſt cauſare vnionem cauſalitatem totius, niſi quatenùs vnio eſt id, quo ipſa materia vnitur formæ, & conſtituit totum.

9 Dices ſecundò. Cauſalitas eſt natura poſterior cauſa, cuius eſt cauſalitas, ergò vnio erit natura poſterior forma, cuius eſt cauſalitas, atqui hoc ex alibi dictis eſt falſum, ergò &c. Reſpondeo cauſalitatem extrinſecam debere eſſe natura poſteriorem cau-

cauſa extrinſeca, cauſalitatè verò intrinſecâ poſſe eſſe ſimul natura, ſicuti ſimul natura diximus eſſe formam, & vnionem; Ratio autem diſparitatis eſt, quia cauſalitas intrinſeca non neceſſariò eſt quid profluens à cauſis intrinſecis, ſed ſolùm, eſt id, quo cauſæ intrinſecæ componunt totum, ad hoc autem, vt patet, non requiritur, quod huiuſmodi cauſalitas ſit natura poſterior ipſis cauſis intrinſecis.

10 Ex dictis infertur primò, Benè definiri cauſam materialem: id, ex quo ineſiſtente aliquid fit. Cauſa verò formalis benè definitur: ratio ipſius quodquid erat eſſe rei, ex ſuprà enim dictis, forma eſt pars principalior compoſiti, ideoquè quodquid rei. Infertur ſecundò cauſalitatem intrinſecam tàm materiæ, quàm formæ non poſſe à Deo ſuppleri, implicat enim, quòd ſinè materia, & forma equi v.g. fiat equus.

CAPVT DECIMVM.

De *Cauſa finali*.

1 FInis præter alias diuiſiones diuiditur in finem *cuius*, & finem *cui*, ſed ex vtroque coaleſcit vnus integer finis, qui definitur id cuius gratia aliquid fit, aut eſt. Fini intentionaliter exiſtenti conuenit vera ratio cauſę phyſicæ, Imò ab Ariſtotele cauſa finalis dicitur prima cauſarum, ideo enim efficiens taliter operatur, ideo talis eſt cauſa materialis, & formalis, quia talis eſt finis; Et eos dicimus operari ſinè cauſa, qui operantur ſinè fine. Conuenit fini tota definitio veræ cauſę à nobis diſtinctione ſuperiori allata. Finis enim determinat cum virtute effectum ad exiſtendum, ſed cum virtute, & bonitate habente exiſtentiam non realem ſed intentionalem, & ſanè ſi potentia loco motiua determinat cum virtute ad motum localem corporis, bonitas finis exiſtens intentionaliter in cognitione dicenda, etiam erit determinare cum virtute ad mo-

tio-

tionem metaphoricam, & allicientiã potentiæ appetitiuæ, quæ à bonitate finis mouetur tanquam ab habente virtutem ad mouendum, & alliciendum, quomodocunquè tandem dicatur hoc fieri. Porrò ità finis eſt vera cauſa phyſica, vt dici etiam poſſit in aliquo ſenſu moralis, prout ſcilicet nomine cauſæ moralis venit cauſa, quæ importat ordinem ad voluntatem, & includit illius allicientiam.

2 Cauſalitas finis in actu primo non eſt cognitio, ſed bonitas ipſius finis. Cauſalitas enim in actu primo eſt potentia, & virtus cauſandi, ſed ſola bonitas finis eſt virtus finaliter potens cauſare, quia ſola eſt id, cuius gratia effectus & media conducentia ad finem poſſunt cauſari, ergo ſola bonitas finis eſt cauſalitas finis in actu primo, ideoquè cum cognitio, nequè partialiter ſit id, cuius gratia mouemur ad operandum, cognitio neque partialiter erit cauſalitas finis in actu primo. Verum quando dicimus virtutem cauſatiuam finaliter haberi in ſola bonitate finis, non in cognitione, ſit ſenſus formalis, vt enim diximus libro primo agentes de ente rationis, in ipſa entitate cognitionis repræſen-

poterimus illam amare? Sic Ruſticus amat, & optat v.g. eſſe Angelus. Et ſanè ad rationem cauſæ finalis nihil aliud requiritur, niſi quod ità intentionaliter exiſtat, vt ſit id, cuius obtinendi gratia ſecundum ſtatum realem, mouemur ad adhibenda media, ſiue deinde ſecundum ſtatum realem obtineatur, ſiue non, ſed bonitas impoſſibilis poteſt intentionaliter exiſtere; etſi exiſtimetur poſſibilis eius obtinendi gratia ſecundum ſtatum realem, moueri poſſumus ad operandum, ergo nihil illi deerit ad veram rationem cauſæ finalis. Porrò ſicuti quando intellectus cognoſcit impoſſibile, verè illud cognoſcit, non autem cognoſcit ſolum po..bile ſubſtitutum loco impoſſibilis, vt probauimus vbi de ente rationis, ità dum voluntas amat aliquid impoſſibile, verè dicenda eſt illud amare, & non bonitatem poſſibilem, quam alias experta ſit, ſubſtitutam loco bonitatis impoſſibilis.

5. Dices ſi quis mihi perſuadeat maiorem futuram delectationem in venatione cerui v.g. quam in venatione chimeræ, debeo relinquere venationem chimeræ, & optare venationem cerui, ergo ſignum eſt quod quando

do mouebar à delectatione in venatione chimeræ, non mouebar ab illa niſi ſecundum rationem communem talis delectationis. Reſpondeo antecedens eſſe falſum; cum poſſimus pro libito relicto maiori bono appetere minus, ſed eſto ſi verum; adhuc non ſequitur, quod quando volebam venationem chimeræ, verè illam non amarem; ex hoc enim ſequeretur, quod nullum bonum finitum à nobis amaretur, quia dato quocumque bono finito, poteſt proponi maius, quod minori præponatur.

6 Amor finis, conſultatio, electio, & poſitio mediorum, imò & poſſeſſio, gaudium, & fruitio finis ſunt effectus finis. Primo quia hi omnes actus non ponuntur temerè, ergo ponuntur propter finem, & gratia finis, ideoque ſunt effectus finis. Secundo quia ſi petatur cur amem ſanitatem, cur conſultem, eligam, & ponam media pro acquiſitione ſanitatis, & cur deinde illam cum gaudio, & fruitione poſſideam, reſpondebo propter bonitatem ipſius ſanitatis. Demum cauſa finalis eſt cauſa vniuerſaliſſima, quæ cum reperiatur in omnibus operationibus ſaltem agentium intellectua

tale poteſt habere rationem formalis vnionis, ſed ſolum exigere vnionem; hinc non implicat formam aliquam ſuſtentari à materia, nec tamen illi vniri, non enim implicat, quòd Deus deneget materiæ vnionem quam ratione ſuſtentationis, non niſi connaturaliter exigit. Dixi ſecundò Cauſam materialem ratione vnionis exigere, vt intrinſecè mutetur, & perficiatur per id, cui vnitur, licet enim vnio hypoſtatica profluat efficienter à Verbo Diuino, cum opera ad extra ſint communia toti Trinitati, & ratione talis vnionis exigat eſſe, vbi eſt humanitas, non tamen Verbum Diuinum eſt Cauſa materialis reſpectu vnionis hypoſtaticæ, quia per vnionem hypoſtaticam intrinſecè non mutatur, neque perficitur. Hinc ſuſtentatio poteſt ſecundum aliqua, non verò ſecundum omnia ſuppleri à Deo, cum Deus mutari intrinſecè non poſſit per receptionem nouæ perfectionis; Cæterùm quoad reliqua ſuppleri à Deo poteſt in genere Cauſæ efficientis; Imo de facto ſupplet defectum materiæ, dum ſinè illius concurſu conſeruat accidentia Euchariſtica extrà ſubiectum.

3 Dices ſi materia haberet vim influ-

fluendi in formam, eſſet perfectior quocunque efficiente, nullum enim eſt efficiens, quod habeat vim influendi in formas cuiuſcunquè ſpeciei, ſicuti haberet materia. Reſpondeo nego ſequelam. In formas enim quamuis diuerſæ ſpeciei non influit materia, niſi quatenùs ſuſtentabiles ſunt, ideoque influxu tenuiſſimo, ac tali, vt reſpectu illius diuerſitas formarum ſpecifica ſe habeat per accidens; Non ita ſe habet efficiens, quod cum debeat dare effectui perfectionem, ſi poſſet in omnes formas ſpecie diuerſas influere, deberet præcontinere omnes illarum perfectiones ſpecie diuerſas, ideoquè diuerſitas ſpecifica formarum ſe habet per ſe reſpectu efficientis, quod eò plura prædicata ſpecificè diuerſa præcontinere debet; quò in plures formas ſpecificè diuerſas poteſt efficienter influere.

4 Suſtentatio non conuenit ſoli materiæ, ſed cuilibet alteri Cauſę ſubiectiuæ, cuiuſmodi eſt res quælibet ſaltem reſpectum ſuę vbicationis, quæ ſuſtentatur à re per talem vbicationem vbicata. Porrò forma non eſt vllo modo cauſa extrinſeca reſpectu materiæ, tum quia nulla eſt neceſſitas inuehēdi vl-

vllam cauſalitatem formę reſpectu materiæ, tum quia cum implicet mutua cauſalitas, ſi materia eſt cauſa formæ, non poteſt forma eſſe cauſa materiæ.

5 Tam materia, quam forma, ſunt veræ cauſæ intrinſecæ reſpectu totius, ex ſupradictis enim Cauſa vt ſic eſt id, quod determinat cum virtute aliud ad exiſtendum, ergò cauſa intrinſeca erit id, quod intrinſecè determinat aliud ad exiſtendum, tanquàm intrinſeca virtus illius; ſic autem ſe habent materia, & forma reſpectu totius, ſunt enim intrinſeca illius virtus, adeòquè illud cum virtute intrinſecè, & intrinſiuè determinant ad exiſtendum.

6 Dices materia, & forma non habent prioritatem naturæ, neque sũt principium reſpectu totius: non dicunt relationem ad totum, neque à toto diſtinguuntur, ergo non ſunt veræ Cauſæ totius. Reſpondeo prioritatem naturæ non conuenire niſi cauſis extrinſecis; habent tamen cauſæ intrinſecæ rationem principij, ideòquè aliquam prioritatem reſpectu totius, ſed hæc non eſt niſi prioritas à ſubſiſtẽdi conſequentia, quatenus ſcilicèt 1.õ valet inferre: Eſt materia, & forma, ergo eſt totum, ſicuti valet inferre:
eſt

eſt totum, ergò eſt materia, & forma; quòd ſi materia, forma, & vnio neque prioritatem à ſubſiſtendi conſequentia habent reſpectu totius, nil mirum, vnio enim, ex mox dicendis, eſt cauſalitas, qua materia, & forma cauſant totum. Cauſalitas autem, vt diximus agentes de actione, ſicuti non habet prioritatem naturæ reſpectu effectus, ita neque eſt neceſſe, quòd reſpectu illius habeat prioritatem à ſubſiſtendi conſequentia. Demum cauſa intrinſeca ſatis eſt, quod inadæquatè diſtinguatur à toto, & quod inadæquatè ad totum referatur. Quatenùs ſcilicèt quælibet ex his cauſis intrinſecis diſtinguitur ab alia concauſa intrinſeca, & ad illam refertur.

7 Cauſalitas, qua materia, & forma cauſant intrinſecè, & in actu ſecundo totum, eſt vnio; per vnionem enim materia, & forma potentes intrinſecè cauſare, & componere totum, reducuntur in actum, actu illud componentes. Ideo autem earum cauſalitas non eſt ſuſtentatio, quia poſito, quòd materia ſuſtentet formam, adhuc non habetur formaliter compoſitum, ſed ſolùm exigitiuè, ex dictis enim ſuſtentatio non eſt niſi exi-

N n gen-

gentia vnionis.

8 Dices primo. Ea ratione cauſat effectum, quà cauſat cauſalitatem effectus, ſed materia cauſat vnionem ſuſtentando vnionem, ergò ſi vnio eſſet cauſalitas, qua materia cauſat totum, materia ſuſtentaret totum, quod eſt falſum. Reſpondeo vnionem eſſe cauſalitatem materiæ reſpectu totius, non quatenus à materia ſuſtentatur, ſed quatenùs eſt id, quo materia componit totum; nam ſi vnio non ſuſtentaretur à materia, ſicuti non ſuſtentatur à forma, ſed crearetur à Deo, adhuc eſſet cauſalitas materiæ reſpectu totius; materia ergò prout ſuſtentans vnionem eſt cauſa extrinſeca illius, prout verò materia eſt cauſa intrinſeca totius, non alio modo dici poteſt cauſare vnionem cauſalitatem totius, niſi quatenùs vnio eſt id, quo ipſa materia vnitur formæ, & conſtituit totum.

9 Dices ſecundò. Cauſalitas eſt natura poſterior cauſa, cuius eſt cauſalitas, ergò vnio erit natura poſterior forma, cuius eſt cauſalitas, atqui hoc ex alibi dictis eſt falſum, ergò &c. Reſpondeo cauſalitatem extrinſecam debere eſſe natura poſteriorem cau-

cauſa extrinſeca, cauſalitatē verò intrinſecā poſſe eſſe ſimul natura, ſicuti ſimul natura diximus eſſe formam, & vnionem; Ratio autem diſparitatis eſt, quia cauſalitas intrinſeca non neceſſariò eſt quid profluens à cauſis intrinſecis, ſed ſolùm, eſt id, quo cauſæ intrinſecæ componunt totum, ad hoc autem, vt patet, non requiritur, quod huiuſmodi cauſalitas ſit natura poſterior ipſis cauſis intrinſecis.

10 Ex dictis infertur primò, Benè definiri cauſam materialem: id, ex quo inexiſtente aliquid fit. Cauſa verò formalis benè definitur: ratio ipſius quodquid erat eſſe rei, ex ſuprà enim dictis, forma eſt pars principalior compoſiti, ideoque quodquid rei. Infertur ſecundò cauſalitatem intrinſecam tàm materiæ, quàm formæ non poſſe à Deo ſuppleri, implicat enim, quòd ſinè materia, & forma equi v.g. fiat equus.

CAPVT DECIMVM.

De *Cauſa finali*.

1 FInis præter alias diuiſiones di-uiditur in finem *cuius*, & finem *cui*, ſed ex vtroque coaleſcit vnus integer finis, qui definitur id cuius gratia aliquid fit, aut eſt. Fini intentionaliter exiſtenti conuenit vera ratio cauſę phyſicæ, Imò ab Ariſtotele cauſa finalis dicitur prima cauſarum, ideo enim efficiens taliter operatur, ideo talis eſt cauſa materialis, & formalis, quia talis eſt finis; Et eos dicimus operari ſinè cauſa, qui operantur ſinè fine. Conuenit fini tota deſinitio veræ cauſę à nobis diſtinctione ſuperiori allata. Finis enim determinat cum virtute effectum ad exiſtendum, ſed cum virtute, & bonitate habente exiſtentiam non realem ſed intentionalem, & ſanè ſi potentia loco motiua determinat cum virtute ad motum localem corporis, bonitas finis exiſtens intentionaliter in cognitione dicenda, etiam erit determinare cum virtute ad mo-

tio-

tionem metaphoricam, & allicientiã potentiæ appetitiuæ, quæ à bonitate finis mouetur tanquam ab habente virtutem ad mouendum, & alliciendum, quomodocunquè tandem dicatur hoc fieri. Porrò ità finis eſt vera cauſa phyſica, vt dici etiam poſſit in aliquo ſenſu moralis, prout ſcilicet nomine cauſæ moralis venit cauſa, quæ importat ordinem ad voluntatem, & includit illius allicientiam.

2 Cauſalitas finis in actu primo non eſt cognitio, ſed bonitas ipſius finis. Cauſalitas enim in actu primo eſt potentia, & virtus cauſandi, ſed ſola bonitas finis eſt virtus finaliter potens cauſare, quia ſola eſt id, cuius gratia effectus & media conducentia ad finem poſſunt cauſari, ergo ſola bonitas finis eſt cauſalitas finis in actu primo, ideoquè cum cognitio, nequè partialiter ſit id, cuius gratia mouemur ad operandum, cognitio neque partialiter erit cauſalitas finis in actu primo. Verum quando dicimus virtutem cauſatiuam finaliter haberi in ſola bonitate finis, non in cognitione, ſit ſenſus formalis, vt enim diximus libro primo agentes de ente rationis, in ipſa entitate cognitionis repræſen-

tâtis bonitatē finis, formaliter diſtinguimus, id quod ſe habet in intellectu ſubiectiuè, & id quod ſe habet obiectiuè prædicata enim communia cognitionis dicuntur eſſe in intellectu ſubiectiuè, ipſa verò bonitas finis dicitur ſe habere obiectiuè in intellectu, ſeu tanquàm obiectum expreſſum per cognitionem, & repreſentatum intellectui. In ipſa ergo bonitate finis habetur virtus cauſatiua finaliter, cognitio verò non eſt niſi mera conditio applicans bonitatem finis; hinc licèt variata cognitione varietur motio potentiæ appetitiuæ, non tamen propterea cognitio eſt pluſquàm conditio, nàm etiam variata approximatione agentis ad paſſum variatur effectus, nec tamèn approximatio eſt pluſquam conditio. Et ſanè id, quod cauſat finaliter eſt id, cuius gratia, ſeu ad quod obtinendum adhibentur media, atqui non adhibentur media ad obtinēdam cognitionem, hæc enim iam poſſidetur, ſed media adhibentur ſolum ad obtinendam bonitatem finis, quamquam non ſecundum ſtatum intentionalem, ſed ſecundum ſtatum realem, ergo ſola bonitas finis habebit vim cauſatiuam.

3 Di-

3 Dices cognitio de bonitate finis eſt loco realis exiſtentiæ finis, ſed realis exiſtentia finis non ſè habet vt conditio, ſed vt id cuius gratia, ergo neq; cognitio ſe habebit vt conditio. Reſpondeo maiorem non eſſe in omnibus veram; realis enim exiſtentia finis eſt id cuius gratia, ſeu ad quod obtinendum aliquid fit cognitio verò ſeù intentionalis exiſtentia finis, nullo modo eſt id ad quod obtinendum aliquid fit, quamuis ergo entitati cognitionis conuenire dicatur aliquod aliud genus cauſandi motionem potentiæ appetitiuæ, quod nihil facit ad rem præſentem, certè illi non conuenit ratio cauſandi finaliter, quia nullo modo ad illam obtinendam mouemur.

4 Bonitas finis poteſt eſſe, vel bonitas honeſta, vel bonitas delectabilis, bonitas enim vtilis, prout talis, cum habeat ſolum rationem medij non poteſt eſſe bonitas finis. Poteſt etiam bonitas finis eſſe vel realis, vel ficta, & impoſſibilis exiſtimata tamen vt poſſibilis, ſi enim poſſumus bonitatem impoſſibilem cognoſcere, vt probauimus vbi de ente rationis, & per errorem exiſtimare poſſumus, talem bonitatem eſſe poſſibilem, cur non etiam

poterimus illam amare? Sic Ruſticus amat, & optat v.g. eſſe Angelus. *Et* ſanè ad rationem cauſæ finalis nihil aliud requiritur, niſi quod ità intentionaliter exiſtat, vt ſit id, cuius obtinendi gratia ſecundum ſtatum realem, mouemur ad adhibenda media, ſiue deinde ſecundum ſtatum realem obtineatur, ſiue non, ſed bonitas impoſſibilis poteſt intentionaliter exiſtere; etſi exiſtimetur poſſibilis eius obtinendi gratia ſecundum ſtatum realem, moueri poſſumus ad operandum, ergo nihil illi deerit ad veram rationem cauſæ finalis. Porrò ſicuti quando intellectus cognoſcit impoſſibile, verè illud cognoſcit, non autem cognoſcit ſolum po..bile ſubſtitutum loco impoſſibilis, vt probauimus vbi de ente rationis, ità dum voluntas amat aliquid impoſſibile, vère dicenda eſt illud amare, & non bonitatem poſſibilem, quam alias experta ſit, ſubſtitutam loco bonitatis impoſſibilis.

5. Dices ſi quis mihi perſuadeat maiorem futuram delectationem in venatione cerui v.g. quam in venatione chimeræ, debeo relinquere venationem chimeræ, & optare venationem cerui, ergo ſignum eſt quod quando

do mouebar à delectatione in venatione chimeræ, non mouebar ab illa niſi ſecundum rationem communem talis delectationis. Reſpondeo antecedens eſſe falſum, cum poſſimus pro libito relicto maiori bono appetere minus, ſed eſto ſi verum; adhuc non ſequitur, quod quando volebam venationem chimeræ, verè illam non amarem; ex hoc enim ſequeretur, quod nullum bonum finitum à nobis amaretur, quia dato quocumque bono finito, poteſt proponi maius, quod minori præponatur.

6 Amor finis, conſultatio, electio, & poſitio mediorum, imò & poſſeſſio, gaudium, & fruitio finis ſunt effectus finis. Primo quia hi omnes actus non ponuntur temerè, ergo ponuntur propter finem, & gratia finis, ideoque ſunt effectus finis. Secundo quia ſi petatur cur amem ſanitatem, cur conſultem, eligam, & ponam media pro acquiſitione ſanitatis, & cur deinde illam cum gaudio, & fruitione poſſideam, reſpondebo propter bonitatem ipſius ſanitatis. Demum cauſa finalis eſt cauſa vniuerſaliſſima, quæ cum reperiatur in omnibus operationibus ſaltem agentium intellectua

lium, in omnibus his actibus, quos enumerauimus reperietur.

7 Dices effectus finis ſunt etiam ea, quæ ponuntur ad ipſum finem conſequendum, ſed poſſeſſio finis non ponitur ad ipſum finem poſſidendum, ergo non eſt effectus finis. Reſpondeo poſſeſſionem finis poni propter ipſum finem poſſidendum intranſitiue; atq; hoc eſſe ſatis; ſicut enim qui amat propter bonitatem, quæ eſt in ipſo amore, exercet amorem propter amorem tamquam propter finem intranſitiuè, ità poſſeſſio finis eſt propter bonitatem, quæ eſt in ipſa bonitate finis intranſitiuè efficaciter intentam in efficaci intentione finis, in qua ſicuti virtualiter intenduntur cætera propter finem, ità ipſa poſſeſſio finis intenditur propter ſe.

8 Prima cognitio de bonitate finis non eſt propter finem ab ipſo cognoſcente formaliter intentum, neque enim potuit intendere, & velle bonitatem finis ante primam cognitionem de tali bonitate. Adhuc tamen hæc cognitio eſt propter finem intentum ab auctore naturæ, qui inſtituit vt cognitiones de bonitate finis in nobis naturaliter inſurgerent ad hoc vt ab illis de-

determinaremur ad huiuſmodi bonitatis aſſecutionem . Cum verò cognitiones alię ſint ſpeculatiuæ habentes modum tenendi enunciatiuum , aliæ practicæ habentes modum tenendi præceptiuum , ambæ in nobis inſurgunt propter finem , illæ quidem propter bonum veritatis , quam continent, hæ vero propter bonum operis, quod habent pro fine .

9 Cauſalitas cauſæ finalis in actu ſecundo eſt motio metaphorica , ſeu eadem actio,qua effectus finis ponuntur ab efficiente , accepta ſimul cum motione potentiæ appetitiuæ dependenter à qua ponitur talis actio , ſiue deinde motio , ſit diſtincta ſiue ſit indiſtincta ab actione efficientis ; in aliquibus enim effectibus cauſæ finalis eorum cauſalitas habetur per aliquid ſimplex , in alijs vero habetur per cōplexum duorum , nàm amor finis , ex dictis , eſt effectus finis cauſatus à bonitate finis per motionem metaphoricam identificatam cum actione productiua ipſius amoris , ſiue diſtincta,ſiue indiſtincta ab amore per quam efficiēter ponitur à voluntate; at cauſalitas, qua cauſatur ambulatio v. g. à bonitate ſanitatis eſt actio , per quam à po

tentia loco motiua ponitur ambulatio, ſed accepta ſimul cum motione potentiæ appetitiuæ; Sicut enim actio de ſe præciſè ſumpta eſt cauſalitas efficientis, ità eadem actio prout includens motionem potentiæ appetitiuæ, dependenter à qua ponitur, eſt cauſalitas cauſæ finalis in actu ſecundo; Ideo autem non dicimus cauſalitatem cauſæ finalis in actu ſecundo eſſe ſolū actum potentiæ appetitiuæ, quia cau ſalitas in actu ſecundo debet eſſe talis, vt ea poſita, neque diuinitus poſſit nō poni effectus, talis autem eſt reſpectu ambulationis non ſola motio interna potentiæ appetitiuæ, ſed actio quà ponitur ambulatio includens ipſam internam motionem metaphoricam potentiæ appetitiuæ. Quæ quidem dicitur motio metaphorica, ducta metaphora à motione locali; Verùm ſicuti eſt metaphorica motio, ità per illam non metaphorica, ſed vera cauſalitas cauſæ finalis in actu ſecundo conſtituitur.

10 Omnia agentia tàm cognoſcitiua, quam non cognoſcitiua agunt propter finem, ſed cognoſcitiua agūt propter finem intentum appetitu elicito, non cognoſcitiua verò propter finem

nem intentum appetitu innato, Et quidem hæc etiam verè dicenda ſunt agere propter finem, finis enim defi-nitur eſſe id, cuius gratia aliquid fit, aut eſt, gratis autem reſtringitur hæc definitio ad illud ſolum, quod fit gratia alterius intenti appetitu elicito, cũ benè poſſit ità extendi, vt omne illud habeat rationem finis, cuius gratia, appetitu elicito, vel innato intenti, aliquid fit. Adde operationes etiam agentium non cognoſcitiuorum eſſe propter finem appetitu elicito intentum ab auctore naturæ intendentis in eorum operationibus hos, vel illos fines.

CAPVT VNDECIMVM.

De Cauſa principali, & Inſtrumentali.

1 CAuſa inſtrumentalis præcipuè diuiditur in artificialem, naturalem, & obedientialem; atque hæ rurſus in alias plures ſubdiuiduntur, hinc non niſi difficilè aſſignatur con-

conceptus aliquis cuiqunque cauſæ inſtrumentali communis. Docent aliqui cauſam inſtrumentalem eſſe, quæ non agit niſi mota; ſed contra eſt primo, quia accidentia ſunt inſtrumenta ſubſtantiæ, nec tamen dum agunt, vllum motum recipiunt. Semen à planta reciſum eſt inſtrumentum plantæ, & operatur abſque motu plantæ, & in artificialibus incus immota eſt inſtrumentum fabri. Contra ſecundo quia alique cauſę principales recipiunt ab alijs motum, Vinum enim, piper, &c. Calefaciunt ſtomacum vt cauſæ principales, & tamen à calore ſtomachi debent excitari.

2 Neque rectè dicitur cauſa inſtrumentalis eſſe, quę producit effectum ſe nobiliorem; primo quia ſol, etiam ſi ab intelligentia non moueretur, ſed moueretur ab aliqua virtute motiua ſibi indita; adhuc tanquam cauſa principalis generaret hominem nobiliorem ſe. Secundo humanitas Chriſti Domini fuit inſtrumentum miraculorum ignobiliorum ipſa humanitate: Tertio Inſtrumenta artis ſunt nobiliora forma artificiali, quam producunt, cum hæc ſint accidens, illa vero ſint ſubſtantia. Quòd ſi dicas

cau-

cauſam principalem eſſe, quæ habet proportionem cum effectu, contra eſt, quia accidentia, dum tanquam inſtrumenta ſubſtantiæ producunt ſubſtantiam, cur non habent proportionem cum ſubſtantia? ſi dicas quia indigent ſubſtantia. Contra eſt quia neque ſubſtantia habebit proportionē cum ſubſtantia, quia ad illius productionem indiget accidentibus. Demū non benè aſſeritur cauſam inſtrumentalem eſſe illam, cui nulla formalitas reſpondet in effectu, nulla enim eſſet cauſa creata inſtrumentalis reſpectu vllius effectus, cum ſemper ſit reperibilis aliqua formalitas in effectu correſpondens ſimili formalitati exiſtenti in cauſa.

3 Dicendum igitur eſt: cauſam inſtrumentalem diſtingui à principali per hoc quod ex Ariſt. primo de part. Anim. cap. vlt. *Inſtrumentum omne rei alicuius gratia* ſit, hoc eſt, vt colligitur ex exemplis, quæ ibi affert, quod cauſa inſtrumentalis nullo modo ſit gratia ſui, ſed gratia tam operis, quod ſit, tum cauſæ principalis; e contra cauſa principalis, licet ordinetur ad opus, attamen quatenus talis eſt, habet rationem finis, cui opus factum

eſt

eſt bonum naturaliter debitum; Exẽpla quæ ibi affert Ariſt. ſunt duo, alterum de corpore, & membris, quæ ſunt inſtrumenta animæ alterum de ſerra, tàm autem ſerra eſt gratia operis, & opificis, quam membra gratia animæ & officiorum, vt ibi ait Ariſt. Hec explicatio conuenit omni cauſæ inſtrumentali tum artificiali, tùm naturali, qualia ſunt accidentia in productione ſubſtantiæ, tum etiam obedientiali, quæ eſſentialiter ordinatur ad ſequendum imperium Dei, volentis illam eleuare ad actus ſupernaturales.

4 Dices primo non minus in ordine naturali, quam in ſupernaturali creaturæ omnes operantur ad gloriam Dei, tanquam finis cui, ergo ſi ratio cauſæ inſtrumentalis in hoc conſiſteret, neque in ordine naturali vlla daretur cauſa principalis præter Deum. Reſpondeo non deeſſe, qui dicant omnes cauſas ſecundas eſſe inſtrumenta Dei, qui ſolus ſit cauſa principalis. Verum ſicuti præter cauſam primam dantur etiam cauſæ ſecundæ, quæ participant veram rationem cauſæ, ità præter cauſam principalem vltimam, quam vocare poſſumus primò principa

pa

palem; dantur etiam cauſæ ſecundæ principales, quas appellare poſſumus ſecundò principales, & verè ſunt principales, quia verè participant rationem finis *cui*, non aliter ac verè participant rationem virtutis; Sicut enim rationem virtutis communicare Deus voluit Creaturis, ità rationem finis *cui* voluit etiam illis pro ſua bonitate communicare, quamquam ſicuti Deus eſt prima virtus, ità etiam eſt vltimus finis *cui*.

5 Dices ſecundo intellectus, & voluntas in productione actuum ſupernaturalium ſunt cauſæ inſtrumentales, & tamen operantur in bonum ſui, intellectui enim, & voluntati ſunt boni actus fidei, Charitatis &c. Reſpondeo ideo has potentias reſpectu horum actuum non eſſe cauſas principales, quia actus ſupernaturales non ſunt bonum illis naturaliter debitum, quod ad rationem cauſæ principalis diximus requiri.

6 Dices tertio Accidentia, dum producunt accidentia ſibi ſimilia in ſpecie, vt dum v.g. calor producit calorem, operatur in bonum ſui, eſt enim bonum calori propagare ſe in ſpecie, & tamen ſunt cauſæ inſtru-

men-

mentales. Reſpondeo aliquos docere accidentia in productione accidentiũ eſſe cauſas inſtrumentales, alij vero docent eſſe cauſas principales; Vt vtraque ſententia concordetur, conſiderari debet calor v.g. vel prout talis qualitas eſt, vel prout eſt entis ens & producit calorem tanquam inſeruientem igni, in ordine ad producendum alium ignem; ſi conſideretur primò modo dici poterit cauſa principalis, cum calor productus ſit bonum caloris producentis, quem in ſpeciè propagat, ſi verò conſideretur ſecundo modo erit cauſa inſtrumentalis.

7 Cauſa inſtrumentalis non datur ſolum reſpectu cauſæ efficientis, nam ſi accidentia communia recipiuntur in materia mediante quantitate, vti verè dicemus recipi; materia, vtpote ſubſtantia, erit cauſa principalis materialis, quantitas vero cauſa materialis inſtrumentalis.

CA-

CAPVT DVODECIMVM.

De Cauſis per accidens.

1 CAuſa per accidens alia eſt ratione cauſæ, alia ratione effectus. Illa eſt, quæ denominatur cauſa alicuius effectus, non ex eo, quòd illum cum virtute determinet, ſed propter accidentalem coniunctionem cum vera cauſa talis effectus, ſic dum muſicus ædificat, ars muſicæ eſt cauſa per accidens reſpectu ædificationis, & eſt cauſa per accidens ratione ipſius cauſæ, ſeu ratione accidentalis coniunctionis cum cauſa. Cauſa per accidens ratione effectus eſt, quæ efficit per ſe, & ex primaria intentione aliquem effectum, cum quo per accidens coniungitur alius effectus, eò quod talis effectus non fuerit ab operante primariò intentus. Sic fodiens vineam eſt cauſa per accidens inuentionis theſauri, ſed cauſa per accidens ratione effectus, quia cum effectu foſſionis, intento per ſe primariò, coniungitur inuentio Theſauri per ſe pri ma-

mariò non intenta. Sic pariter qui confert alicui dignitatem dicitur eſſe cauſa per accidens laboris, qui ad dignitatem conſequitur, ſi in collatione dignitatis non intendit talem laborem. Porrò effectus aliquis poteſt per accidens cum alio coniungi merè contingenter, vt inuentio theſauri cum foſſione vineæ, vel ex neceſſitate materiæ, ſed præter intentionem operantis, vt labor conſequens ad dignitatem cum dignitate.

2 Cauſa per accidens effectuum merè contingentium eſt duplex, caſus videlicet, ac fortuna. Caſus eſt cauſa per accidens effectuum raròcō-tingentium in agentibus propter finē ſine electione, ſic ſi regula cadens frāgat alicui caput, dicitur caſus, & huiuſmodi effectus dicuntur caſuales; fortuna eſt cauſa per accidens effectuum raròcontingentium in agentibus operantibus propter finem cum electione, ideoq; inuentio theſauri à fodiente, operante cum electione, dicitur fuiſſe ex bona fortuna. Ex huiuſmodi effectibus nihil ſequitur contra Diuinam prouidentiam, effectus enim, qui ſunt fortuiti, & caſuales reſpectus creaturarum quibus ſimpliciter loquendo,

&

& communiter illi tribuuntur, ſunt præuiſi, & voliti à Deo, vel directè, vel indirectè.

3. Monſtrum eſt effectus per accidens ſecundariò ſolùm intentus à natura, quæ cum in talibus circumſtantijs habere non poſſit effectum perfectum, intendit ſecundariò, & per accidens, ex accidentali ſcilicèt defectu, vel exuberantia materiæ effectum imperfectum. Definitur monſtrum ex Ariſtot. 1 de generatione animal. cap. 5. *effectus naturalis à recta, & ſolita ſecundùm ſpeciem diſpoſitione degenerans*; dicitur *effectus naturalis*, quia defectus, qui fiunt in artefactis non dicuntur ſimpliciter mõſtra, imò communiter non dicuntur monſtra, niſi naſcantur per partum, dicitur *degenerans*, & quidem ſimplicitèr, per modicam enim aberrationem v.g. in vno digito, non dicitur monſtrum additur, *à recta, & ſolita ſecundùm ſpeciem diſpoſitione*, quia error, ac deflexio debet eſſe inſolita, ideoque Pigmei non ſunt appellandi monſtra in ea regione, vbi omnes ità naſcuntur.

4 Datur fatum, non iuxta acceptionem veterum,ſed ſecundùm difinitio-

tionem Boëtij, qua dicitur eſſe. *Immobilis diſpoſitio, per quam Diuina prouidentia ſuis quæquè nectit ordinibus.* ex qua definitione conſtat fatum duo includere, feriem ſcilicèt, ſeu ordinem cauſarum ſecundarum, & diſpoſitionem, ſeu prouidentiam Dei cuncta ad ſuum finem infallibiliter dirigentis. Sicut enim Deus ordinat effectus neceſſarios per ſuas cauſas neceſſarias, ità ordinat effectus contingentes per ſuas cauſas contingentes, & liberos per liberas, nullam tamen illis inferendo neceſſitatem; & quia ex his cauſis ſemper ſequitur effectus præuiſus, ideò fatum dicitur inhærens, & immobile. Cum ergò fatum importet aliquid creatum, & aliquid increatum, non erit niſi quæſtio de nomine petere vtrum fatũ detur in Deo, an in cauſis creatis. Verum quidem eſt magis inualuiſſe, vt nomine fati veniat ipſa ſeries, & ordo cauſarum ſecundarum, ſed ſicuti in creatis non datur niſi exigentia, vt ex his cauſis ſequantur hi effectus, ità tota immobilitas, & eorum firma ſequela, non habetur, niſi dependentur à voluntate Dei, ex cuius præuiſione, & libera præordinatione effectus cauſarum neceſſariarũ denominantur ſimpliciter ex

fato

fato, & neceſſariò ſequuturi, effectus verò cauſarum liberarum denominantur ſequuturi ex fato, non neceſſitate antecedenti, & ſimpliciter, ſed ſolùm neceſſitate conſequenti, & ſecundùm quid.

DISTINCTIO VII.

De proprietatibus Corporis naturalis.

De tempore, loco, alijſquè proprietatibus corporis naturalis diximus alibi. Solùm hic ſupereſt, vt aliquid inſinuamus de motu in communi, qui eſt præcipua rerum naturalium proprietas. De motu (inquam) in communi, quia de varijs motuum ſpeciebus partim dictum eſt, partim dicetur in ſequentibus.

CA-

CAPVT VNICVM.

De motu in communi.

1 Dari motum certò certius eſt, tanquàm principium doctrinæ à phyſica ſupponitur, Definitur motus ex Ariſtotele 3. phyſicorum textu 6. *Actus entis in potentia prout in potentia*. Dicitur *actus* quia motus ſiue localis, ſiue alius quicunque aliquo modo ſaltem imperfectè actuat ſubiectũ. Dicitur *entis*, & quidem exiſtentis, ſed exiſtentis *in potentia*; hoc eſt exiſtentis cum potentia, & capacitate ad habendum aliquid aliud, & cum priuatione illius. Additur loco differentiæ *prout in potentia* quia motus, de ſe formaliter, relinquit ſubiectum cum priuatione termini, quæ in ſubiecto præerat; hæc enim per motum formaliter non tollitur, cum motus de ſe formaliter non ſit niſi tendentia, & via.

2 Hæc definitio etiam in ſententia Ariſtotelis comprehendit quemcunq; motum tam inſtantaneum, quàm ſucceſſi-

ceſſiuum, quamuis enim ſolus motus ſucceſſiuus relinquat ſubiectum prò aliquo inſtanti reali cum carentia termini, quia tamen motus inſtantaneus non eſt de ſe formaliter terminus; ideò non eſt cur particulæ illæ *prout in potentia* explicari non poſſint, itaut motus ſaltèm formaliter, & quantum eſt de ſe relinquat ſubiectum cum carentia termini. Quod verò etiam in ſententia Ariſtotelis allata definitio comprehendat tàm motus inſtantaneos, quàm ſucceſſiuos, probatur; quia ſi potuit Ariſtoteles hac definitione comprehẽdere omne id, cui propriè conuenit nomen motus, cur dicendum eſt, quòd noluerit, cũ præſertim loco citato, vndè hæc definitio deſumpta eſt, agat de motu in communi. Adde inter motus hic ab Ariſtotele definitos numerari generationem, & quidem ſubſtantialem, quæ ſinè addito dicitur generatio: generatio autem ſubſtantialis eſt motus inſtantaneus. Verùm quidèm eſt Ariſtotelem in alijs deindè locis accipere rationem motus prout conuenit ſoli motui ſucceſſiuo, ſed hoc non facit quominùs hic definitione communi cuicunquè motui potuerit quęcunquè motum definire.

3 Dices allata definitio motus conuenit etiam diſpoſitionibus, quæ ſunt via, & tendentia ad terminum. Reſpondeo diſpoſitiones non eſſe merè viam, & tendentiam, quod conſtat, tum quia ſunt deindè proprietates ſubſtantiæ, tum quia ad illas datur motus, & tendentia, cum detur actio illarum productiua; tum demum quia poſitis diſpoſitionibus poteſt non ſequi forma ſubſtantialis; ad motũ autem ſequi neceſſariò debet terminus.

4 Motus ſenſibilis diuidi primò poteſt penès diuerſos terminos, ad quos eſt motus, vel enim eſt ad locum, & eſt motus localis, vel ad qualitatem, & eſt alteratio, vel ad quantitatem, ſeu molé, & eſt augmentatio, cui opponitur motus per decrementum, vel eſt motus ad ſubſtantiam, & eſt generatio, vel corruptio. Rurſus cum omnis mutatio naturalis fiat in ordine ad ſubiectum, quadruplex aſſignari poteſt combinatio, & diuerſitas motus. Prima ex ſubiecto in ſubiectum, quæ videlicet eſt inter vtrunque terminum poſitiuum, vt cum ex calido fit frigidum, & hæc eſt alteratio. Secunda eſt ex non ſubiecto in ſubiectum, inter terminum ſcilicet à quo negatiuum,

&

& ad quem poſitiuum, vt cum ex non igne fit ignis, & hæc dicitur generatio. Tertia eſt ex ſubiecto in non ſubiectum, vt cum ex igne fit non ignis, & hæc eſt corruptio. Quarta combinatio ex non ſubiecto in non ſubiectũ eſt inutilis.

5 Motus eſt quid à mobili, & vtroque termino diſtinctum propter indifferentiam, quam habet mobile adhunc motum, vel negationem illius, vt conſtat ex alibi dictis. Hoc ſuperadditũ non recipitur in motore, prout talis eſt, ſed in mobili, actio enim, & paſſio eſt in paſſo, vt alibi probauimus. Dixi non recipi in motore prout talis eſt, ſi enim motor ſit etiam paſſum, qualis eſt intellectus reſpectu intellectionis, quam elicit, motus recipietur in illo, quanquàm non in illo prout motor, ſed prout paſſum eſt.

6 Motus diuerſificatur ſpecie entitatiua ad quamlibet varietatem, vel modi tendendi, vel rei cuiuſquè, cui eſſentialiter alligetur, ex dictis enim libro primo, ad differentiam ſpecificam entitatiuam ſatis eſt quodlibet prædicatum entitatiuum poſitiuè à nobis deſignabile, vt diuerſum, quælibet autem diuerſitas motus, vel in modo tenden-

di celeriori, vel tardiori, vel in alligatione ad diuerſum terminum ſubiectum, efficiens, ſpatium &c. conſtituit prædicatum à nobis deſignabile, vt diuerſum, ideòque conſtituit prædicatũ ſpecie entitatiua diuerſum; Imò conſtituit prædicatum diuerſum etiam ſpecie ſcientifica, diuerſus enim modus tendendi, & diuerſa motus alligatio à phyſica, vel metaphyſica conſideratur. Neque obſtat, quòd aliquorum motuum diuerſitas ſpecifica deſumatur nonnunquam ab Auctoribus, vel ſolùm ex termino ad quem, vel ſolùm ex aliquo alio capite; nam ad diuerſitatem ſpecificam ſcientificam non eſt neceſſe, quod talis differentia à qualibet ſcientia conſideretur, ſed ſatis eſt ſi conſideretur ab vna; bene ergo poteſt accidere, quòd diuerſitas ſpecifica aliquorum motuum in conſideratione v. g. phyſica deſumatur ſolùm penes terminum ad quem; ſed hoc non facit quominus diuerſitas ſpecifica in conſideratione aliarum ſcientiarum deſumi etiam poſſit aliundè.

7 Contrarietas motuũ deſumitur vel ex ex principio, vel ex termino; hinc motus naturalis, & violentus sũt contrarij in principio, quia ille eſt à prin-

principio inclinante, hic à principio contranitente. Ex termino deſumitur motus contrarietas, vel quia motus eſt ad qualitatem contrariam illi, ad quam eſt alius motus, vel quia eſt ad terminum oppoſitum localiter alteri. Motus ad ſubſtantiam non habet contrarium ratione termini præciſè, cum vna ſubſtantia non ſit ratione ſui, ſed ſolùm ratione diſpoſitionum, & accidentium contraria alteri; hinc motus ad ſubſtantiam non contrariè, ſed contradictoriè opponitur motui ad negationem ſubſtantiæ: motus ad quantitatem, ſeù molem non habet propriè loquendo contrarium, aliquo tamen modo motus per augmentum dici poteſt opponi motui per decrementum, quatenus per illum res ſit magna, per hunc parua.

8 Poteſt idem ſubiectum ſimul tempore moueri pluribus motibus nō contrarijs, ſic qui ambulat per niues ſimul mouetur localiter, & alteratur per frigefactionē. Supernaturaliter non repugnat, quod idem ſubiectum ſimul moueatur pluribus motibus contrarijs ſi enim non repugnant ſupernaturaliter ſimul eſſe in eodem ſubiecto qualitates, & vbicationes contrariæ, neque

repugnabunt ſimul eſſe motus ad illas. Naturaliter autem ſicuti termini contrarij non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto, ita neque poſſunt ſimul eſſe motus ad illos, ideòque non poteſt naturaliter idem ſubiectum ſimul tempore moueri pluribus motibus contrarijs. Hinc ſi duo agentia contraria, ignis v. g. & aqua eidem parti paſſi ſimul, & æquè applicentur, & ſint æqualis virtutis, neutrum aget; ſi ſint virtutis inæqualis, aget ſolùm validiùs, ſed non niſi ſecundùm illum exceſſum, ſecundùm quem à contrario non impeditur. Sic ſi duo æqualis roboris nitantur trahere idem mobile in partes oppoſitas, nullus in mobili ſequitur motus; Si verò ſint virtutis inæqualis, vnum trahet, ſed non niſi ſecundùm exceſſum illum, ſecundùm quem ab alio non retardatur. Si quis intrà nauim ambulet v. g. verſus Orientem dum nauis mouetur verſus Occidentem non mouetur, niſi vnico motu realiter, cauſato tamen à duplici impulſu, ſed vnicus ille motus eſt diuerſus ab illo, quo moueretur ſi non fuiſſet niſi vnius impulſus. Dixi non moueri niſi vnico motu realiter, vna enim eſt realiter loquendo linea metaphyſicè,

cè, & imaginariè concepta per reſpe-
ctum ad puncta imaginaria, fixa,
quamuis per intellectum poſſimus in
ordine ad ſpatium, & puncta realia,
deſignare plures lineas phyſicas,
ratione quarum poſſit talis
motus in communi mo-
do loquendi dici
multiplex.

DISTINCTIO VII.

De *Mundo*, & *Cœlo*.

Explicatis ijs, quæ pertinent ad corpus naturale in communi progredimur ad ſingulas illius ſpecies; exordimur autem cum Ariſt. à Cœlo, ſed præmittenda ſunt aliqua de mundo, corpora omnia naturalia continente.

CAPVT PRIMVM.

De Mundo.

1 MVndus ſic dictus ab elegantia deſcribitur libro de Mundo capite ſecundo. *Compages è Cœlo, Terraque coagmentata, atque ex ijs naturis, quæ inter ea continentur*. Eſt ergo mundus ens per aggregationē, ſed ordinatam, cuius materia proxima ſunt corpora, ex quibus conſtat, forma vero, horum corporum ſitus, & ordo. Non eſt niſi vnicus, quod tamen non benè pro-

probatur vel ab vnitate primi motoris, vel ex eo quod tota materia inſumpta fuerit in hoc mundo, non enim Deus eget materia ad creandum; Neque ex eo; quod ipſe ſit vnus, eius omnipotẽtia coarctatur ad vnius mũdi creationem. Quare vnitas mundi non poteſt probari niſi per reuelationem, ex eo ſcilicet quod ſacræ litteræ ſemper loquantur de Mundo in ſingulari, & ex eo quod Chriſtus Dominus miſerit Apoſtolos ad omnes gẽtes, & in omnem Terram eorum ſonus exierit, cum tamen conſtet eos huiuſmodi fines non fuiſſe prætergreſſos.

2 Mundus eſt perfectus, primò quia à perfectiſſimo conditore ſummè liberali, ac bono, & per potentiã, ſapientiam, & ideam perfectiſſimam operante prodire, non poterat niſi Mũdus perfectus. Secundò quia Geneſis primo habemus *vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona.* Tertiò magna rerum varietas, pulchritudo, excellentia, & ordo, Mundi perfectionẽ teſtantur. Quod ſi alicui nonnulla in Mundo videntur inutilia, ſuam coarguat ignorantiam, quæ non aſſequitur fines illos, ad quos omnia in-

numero, pondere, & menſura à ſupremo Opifice ſuerunt ordinata. Ipſa etiam monſtra, Mundi perfectionem augeut, dum augent varietatem, & ſua deformitate conferunt ad pulchritudinem vniuerſi, quæ maximè in varietate conſiſtit. Demum Creaturarum inæqualitas, earumque corruptio, confert ad Mundi perfectionem, corruptio enim trahens generationem facit rerum varietatem; & creaturarum perfectiorum pulchritudo imperfectioribus permixta magis emicat; non aliter, ac colorum ſplendor inter vmbras.

3 Potuit tamen Mundus fieri perfectior, vt enim probauimus lib. I. vbi de infinito, data quacunque perfectione creata dari poteſt maior. Dici tamen poteſt Mundus cum aliqua limitatione perfectiſſimus, perfectiſsimus nimirum in ordine ad finem, quē Deus ſibi liberè propoſuit, in quo ſenſu dici etiam poteſt à Deo ſemper fieri id, quod eſt melius. Quare ſuppoſito fine manifeſtandi gloriam ſuam tantum, & non plus, non potuit Deus adhoc aſſequendum adhibere media, & mundum perfectiorem; hinc licet Mundus non ſit ſimpliciter perfectiſsi-

ctiſsimus, merito tamen diximus eſſe perfectum, prout perfectum dicitur opus illud, cui nihil deeſt in ordine ad ſuum finem, ſic Domus perfecta dicitur, quæ habet omnia requiſita ad commodam habitationem, licet potuerit fieri perfectior.

4 Mundus non eſt quoad omnes ſui partes animatus, quod enim ſignũ vitæ dant lapides, & Terra? quod ſi animam mundo tribuere volueris, non informantem ſed áſſiſtentem, ipſum ſcilicet Deum per omnia quodammodo diffuſum, & omnia dirigentem, nõ erit quæſtio niſi de uocabulo animæ Deo tamen ſolum per metaphoram attributo.

5 Certum ex fide eſt Mundum in tempore conditum à Deo fuiſſe, atque iuxta communiorem Patrum, Theologorum, & Aſtronomorum ſententiam apud Clauium in ſphæra, verno tempore, dum Sol ingreditur ſignum Arietis. Addimus non potuiſſe eſſe ab æterno neque ſecundum entia ſucceſſiua, neque ſecundum permanentia. Non ſecundum entia ſucceſſiua, primo quia fuiſſet poſitum infinitum actu, infiniti ſcilicet dies, infinitæ generationes, quod libro primo probauimus re-

Oo 6 pu-

pugnare. Secūdò ſi potuit aliquis homo v.g. ab æterno moueri, potuerunt etiam duo ponamus ergo quod Deus ab æterno creauerit duos homines, vnum duplo velociorem alio in currendo. qui ab æterno cucurrerint per lineam rectam verſus eandem partem, ac tandem hodie ambo quieſcant, hoc poſito. Ambo neceſſariò conficere debuerunt ſpatium infinitum, neque enim per motum cuiuſcumque velocitatis, æterno tempore continuatum, conficitur ſpatium merè finitum, ergo curſor duplo velocior antecederet tardiorem ſpatio infinito, cum enim ille ſupponatur duplo velocior tardiore, antecedere neceſſario debet tardiorem tanto ſpatio, quantum tardior confecit; Sed tardior, vt diximus, conficere debuit ſpatium infinitum; ergo curſor velocior antecedit tardiorem ſpatio infinito, ergo inter velociorem, & tardiorem intercipitur ſpatium infinitum clauſum duobus terminis, quod eſt abſurdum. Tertiò demus fuiſſe à Deo creatū hominem in ſuperficie terræ, qui æterno motu gyrauerit ipſius terræ ſuperficiē, quo poſito peto, vel eſt aſſignabilis aliqua terræ pars, in qua hic homo fuerit

rit primo creatus, & motus, vel non; Si eſt aſsignabilis, aſsignari poterit principium in æternitatè, & prima pars motus æterni; Si non eſt aſsignabilis, in nulla terrę parte erit primo creatus, ſed ſolum conſeruatus contra ſuppoſitum. Neque dicas non poſſe aſſignari primam creationem diſtinctam ab omni conſeruatione, nam hoc à me non petitur; Peto enim ſolum, vt aſſignetur pars terræ habens ſuam extenſionem, in qua hic homo non extiterit merè conſeruatus, ſed etiam primo creatus, quamquam per creationem non diſtinctam ab omni conſeruatione. Quartò de eſſentia motus ſucceſiuè eſt importare prius, & poſterius, ergo de ratione motus eſt importare aliquid, quod ſit in tempore, quod enim habet aliud prius ſe non eſt ab æterno; quamuis autem qualibet parte poſteriori determinatè accepta, illa non ſit neceſſariò requiſita ad eſſentiam motus, de eſſentia tamen motus ſuceſsiui prout talis eſt importare aliquid poſterius, quod non poteſt eſſe ab æterno, ergo motus ſucceſsiuus ſaltem ſecundum omnia ſua intrinſicè conſtitutiua non poteſt eſſe ab æterno.

6 Quod

6 Quod verò Mundus neque ſecundum entia permanentia potuerit eſſe ab æterno probatur, quia vel duraſſet per durationem ſucceſſiuam, & hæc implicat, vel per durationem permanentem, & hanc etiam communior ſententia docet implicare, præter quam quod ſi homo v. g duratione permanenti duraſſet ab æterno, vel potuiſſet ſaltem diuinitus ab æterno moueri, vel non, ſi potuiſſet redeunt omnia argumenta facta contra motum localem ab æterno, ſi non potuiſſet debuiſſet, antequam poſſet moueri, expectare fluxum totius æternitatis, & neque diuinitus poſſet moueri, niſi prius per totam æternitatem ſtetiſſet immotus; Creaturæ igitur eſſentialiter ſubiectæ mutationi repugnare dicenda eſt æternitas à parte ante, licet illi non repugnet æternitas à parte poſt, per æternitatem enim à parte poſt nunquam attingitur actu niſi finitum, per æternitatem autem à parte ante attingeretur actu infinitum rei creatæ repugnans. Hinc quamuis ab æterno fuerit in Deo potentia ad creãdum Mundum, æterna tamen eius potentia nunquam habuit pro obiecto niſi aliquid in tempore; ità tamen vt

Mun-

Mundum quem creare ſolum potuit in tempore potuerit creare in tempore priori ſemper, ac priori in infinitum.

7 Cum etiam infinitum in extenſione implicet, debet Mundus eſſe finitæ, & figuratæ extenſionis, probabiliter autem eſt figuræ etiam quoad conuexitatem ſphæricæ. Dixi probabiliter, quia nulla apparet ratio, quæ hoc efficaciter oſtendat. Primò enim motus diurnus Cœlorum ad modum ſphæræ non militat prò Cœlorum conuexitate. Secundò figura ſphærica eſt omnium figurarum tam planarum, quam ſolidarum perfectiſſima; ſphæra enim vnica ſuperficie concluditur, omnes eius partes à medio vniformiter diſtant, in ſuis reuolutionibus ſemper eundem locum occupat, non habet neque principium, neque finem, & eſt omnium figurarum ſibi iſoperimetrarum, hoc eſt æqualem ambitum habentium maximè capax, vt demonſtrant mathematici; ſed ſicuti mundus eſt ità perfectus, vt tamen fieri potuerit perfectior, ità quomodo efficaciter probari poteſt, quod illi data fuerit figura omnium perfectiſſima? Tertiò adduntur ſacrarum litte-

litterarum teſtimonia, nam Eccleſiaſt. 24. habetur, *gyrum Cæli circuiui ſola*, ſiue vt eſt in græco *rotundaui*, Iob. 9. dicitur, *ſub quo curuantur, qui portant Orbem &c.* Sed hoc explicari poteſt vel de concaua Cœli ſuperficie, vel de gyro latè ſumpto, pro quocunque ſcilicet termino vndequaque claudente aliquod ſpatium, ſic dicitur quis gyraſſe totam vrbem, etiam ſi ſit quadrata. Quare hæc, aliaque quæ afferuntur argumenta, non niſi probabiliter ſuadent conuexam totius mundi viſibilis ſuperficiem eſſe rotundam. Dixi mundi viſibilis ſuperficiem, ab empyreo enim, quod per reuelationem nouimus, præſcindimus.

CA-

CAPVT SECVNDVM.

De ſyſtemate, ſeù ordine locali partium mundi ſublunaris.

1 Terra omnium elementorum grauiſſima faciens ſimul cũ noſtratibus aquis vnum globum, ſita eſt in medio vniuerſi; primo quia hic locus eius grauitati debebatur: Secundo quia in quauis mundi plaga vna Cœli medietas, & ſex tantum ſigna Zodiaci videntur. Tertio quia in quauis terræ ſuperficie ſtellæ firmamento affixæ apparent eiuſdem magnitudinis, quando ad meridianum peruenerint, ſecluſis vaporibus, & nebulis. Quarto probatur ex eclypſibus lunaribus, quæ ideo accidunt, quia terra inter ſolem, & lunam interponitur, non poſſet autem in qualibet eclypſi lunari terra eſſe inter ſolem, & lunam, ſi terra non eſſet in mundi centro, vt patebit ſi deſcribantur duæ diuerſæ eclypſis lunares; in quibus il-

lu-

luminationes ſolis, & vmbræ à terra proiectæ decuſſentur.

2 Spectata præciſè elementorum grauitate deberet totus terræ globus aquis leuioribus circumfundi, & ità de facto fuit prima, & ſecunda mundi die, donec die tertia ingentes cauitates in terra operirentur, in quibus cōgregatæ ſunt aquæ, & terra apparuit arida, ex aqua, & terra factus eſt vnus globus, non mathematicè, & perfectè, ſed ſolum phyſicè rotundus, tum vt montium, vallium, & camporum varietas, & vtilitas haberetur, tum ne venti nimium terram peruerterent. In tanta terrarum vaſtitate, camporum humilitas, & montium altitudo non tollit in terra phyſicam rotunditatem, vt patet primo in eclypſi lunari, in quo à terræ globo ſemper proijcitur vmbra rotunda. Secundo quia ſi quis exiſtens ſub æquinoctiali percurrat indirectum terra, vel mari verſus orientem, trecenta milliaria, experietur oriri ſolem citius tertia parte horæ, idq; vbique terrarum, cuius ratio eſt, quia cum trecentis milliaribus terreſtribus reſpondeant quinque gradus in æquinoctiali, quorum quindecim aſcendunt ſupra horizontem, ſin-

ſingulis horis, hinc fit vt ſingulis trecentis milliaribus tertia horæ parte ſol citius oriatur, ergo terra ab oriente in occidentem eſt rotunda, ſed etiam eſt rotunda ab Auſtro in Aquilonem, quia ſi quis pergat ab auſtro in Aquilonem, ſiuè terra, ſiuè mari per ſexaginta milliaria, eleuabitur illi polus arcticus ſupra horizontem per vnum gradum, ergo terra cum aqua ex omni parte faciunt globum ſaltem phyſicè rotundum. Tertio probatur ex fine, vt enim erecti inſiſteremus, & noſtrorum corporum longitudo eſſet in linea directionis, & perpendiculari, ita vt caput Cœlum, pedes centrum aſpicerent, debuit ex terra, & aqua fieri globus rotundus. Quarto probatur peculiariter de aqua, tum quia nautis accedentibus ad terram prius apparent montium ſummitates, deinde verò paulatim eorum mediæ partes, quod aliundè, quam ex rotunditate oriri non poteſt, tum etiam quia nulla pars maris, & aquæ poteſt eſſe alia eminentior, ſi qua enim eſſet eminentior, cum ſit liquida, ſtatim ad partem humiliorem deflueret, vt magis centro appropinquaret. Quare cum omnes aquæ partes à mundi centro

tro æquè diſtent debent ſe in figuram rotundam conformare.

3 Terræ totius ſuperficies quamuis geometricè non rotunda, paulatim tamen in dies ad perfectam ſphæricitatem reducitur, terræ enim partes altiores, ſemper magis, ac magis deprimuntur, & humiliores attolluntur; hinc Iob. 14. dicitur. *Alluuione terra conſumitur*. Hinc antiqua ędificia ad montium radices extructa, nūnc vel omnino, vel maxima ex parte ſepulta ſunt, & nouam Romam veteri ſuperædificatam habitamus.

4 Terræ ſuperficiem docent aliqui eſſe duplo maiorem ſuperficie aquæ, ſed cum nouæ terrarum partes ſe ſe in dies oſtendāt, nihil hac in re certi ſtatui poteſt. Terræ profunditas multo maior eſt profunditate aquæ, nam præter parua quædam maris loca, quorum profunditas nondum eſt exploratur, reliquorum profunditas demiſſa bolide à nautis reperta eſt vix ad duo, vel tria milliaria peruenire, & ad plurimum non excedere dimidium milliarij. Terra in aliquibus ſuis partibus eſt altior Oceano, quod probatur primò ex pſalm. 23. *Ipſe ſuper maria fundauit eam*. pſalm. 106. *Qui deſcendunt*

mare

mare in nauibus . pſalm.135. *Qui firmauit terram ſuper aquas*, Secundo probatur ex decurſu fluminum , vt enim docent aquarum periti ad hoc vt flumen poſſit commodè decurrere ſpatio ducentorum milliariorum debet habere vnum milliare deſcendentiæ , ergo terra, ex qua flumina incipiunt decurrere debet eſſe altior mari . Porrò huiuſmodi altitudo non poteſt eſſe valdè maior , propter nimiam enim velocitatem nauigari non poſſent .

5 Terram ambit aer , qui in tres regiones , infimam , mediam , & ſupremam diuiditur infima , quæ ſcilicèt eſt propè nos , eò vſquè dicitur ſe extendere , quòuſquè radij ſolares à terra reuerberati extendunt ſuam reflexionem ; ſed contra eſt primò , quia radij ſolares à corpore lunari reflectuntur vſquè ad nos , imò adhuc vlteriùs eorum reflexio protenderetur , ſi longius terra diſtaret . ergo etiam ſi terra non ſit tam apta ad reflectendum lumen ſolare , ſicuti eſt luna , nullo tamen modo probabile eſt , quod radij ſolares à terra non reflectantur niſi ad duo , vel tria milliaria ſuprà terram , quæ eſt maxima infimæ regionis altitudo . Contrà ſecundo quia valdè pro ba-

babile eſt radios ſolis à terra reflecti vſquè ad lunam, atque ex hoc haberi lumen lunę ſecundarium, cum ergò infima regio aëris diuidi à media non poſſit per reflexionem radiorum ſolarium quomodocunquè acceptorum, dicendum eſt diuidi per reflexionem radiorum ſolarium prout non impedientium coactionem nubium, & in hoc ſenſu intelligendus eſt Ariſtoteles, dum primo Meteororum cap.4.docuit fieri nubium congregationes, vbi deſinunt radij ſolares, vndecunquè tandem hoc oriatur. Cum verò huiuſmodi radiorum vis in diuerſis locis, & prò diuerſa anni tempeſtate diuerſimodè terminetur, erit per conſequens altitudo huius infimæ regionis valdè irregularis, non habens præciſos fines, ſed talis, vt rudi quadam eius terminorum diuiſione ſolùm dicamus, infimam aëris regionem terminari, vbi nubes incipiunt concreſcere.

6 Secunda aëris regio eſt totum illud ſpatium, intrà quod nubes cogi, & ſpatiari poſſunt; ideoquè hæc terminabitur paulò infrà cacumina altiſſimorum montium; Cum enim Olympus, Caucaſus, aliquè montes à ventis, & nubibus ſint immunes, infra ho-

horum faſtigia erit terminus ſecundæ regionis. Quoniam verò vix vllus eſt mons, cuius vertex ad perpendiculum eleuetur à terra pluſquàm quatuor milliaria, ſecunda regio aëris non excedet altitudinem quatuor milliariorum à ſuperficie terræ, ſed hæc etiam ſecunda regio eſt inæqualis, non aliter, ac infima.

7 Demum totus reliquus aëris tractus, qui ad concauum ætheris, ſeu ignis protenditur, erit tertia regio. Hanc alij ad 50. alij ad 60. milliaria, eleuari à ſuperficie terræ probant ex eo, quòd ad tantam altitudinem eleuentur halitus vi ſolis à terra ſublimati, vt oſtenditur ex altitudine corpuſculorum, quorum lux prouenit ex eo, quod radij ſolis ſub terra latentis, impingant in halitus, & euaporationes, & ex illis, vtpotè reliquo aëre craſſioribus, aliqualis ſplendor reuerberetur ad nos. Verùm ſicuti ad tantam altitudinem eleuari dicendi ſunt halitus craſſiores apti ad reflectendam lucem, ità non eſt, cur exhalationes magis, & magis attenuatæ non poſſint adhuc vlterius eleuari. Dicendum ergo eſt ibi terminari ſupremam aëris regionem, & incipere ſphæram

ignis

ignis, vbi halitus à terra ſublimati incipiunt ità attenuari, vt ſint inepti ad reflectendam lucem ſolarem. De aëris qualitatibus dicemus in diſtinctione de elementis.

8 Poſt aërē ſequitur ſphęra ignis; quæ ad concauum vſquè lunæ protenditur, ſed de hoc igne opportuniùs dicemus inferiùs conſequenter ad ea, quæ ſtatuemus de natura cælorum. Ad quos antequàm gradum faciamus neceſſe eſt aliquantulum retrogredi ad terram, ideoquè ſit.

C A-

CAPVT TERTIVM.

Vtrum terræ globus motu aliquo trepidationis agitetur quoties in illa mutatur centrum grauitatis.

1 ESſet hic prius reijciendus Pythagoricus, error de motu terræ diurno circa ſuum centrum, & annuo circa ſolem, ſed breuitatis gratia eum duximus omittendum tanquã ſatis communiter impugnatum & à Sacra Eminentiſſimorum Cardinalium Congregatione indici librorum propoſita damnatum decreto editos Martij 1616. & iterum die 22. Iunij 1633. Circa propoſitam ergo quæſtionem quæ non mediocrem habet difficultatem, partem affirmatiuam tuentur inſignes Phyloſophi, & mathematici, ducti ex eo, quod grauia omnia non impedita tendere debeant ad centrum vniuerſi, ita vt tunc ſolùm quieſcant, quandò centrum ſuæ grauitatis cum centro vniuerſi ità coniunxerint, vt vnum

centrum cum alio congruat. Eſt autem centrum grauitatis in quolibet corpore ſphærico, quod facit ad rem preſentem, punctum illud, ex quo ad quamcumque partem oppoſitam ſunt æqualia pondera. Principium, quod hæc ſententia aſſumit traditum videtur ab Ariſtotele 2. de Cælo cap. 7. textu 107, vbi ſic ait. *Videre autem non eſt difficile modicum inſiſtentes, & diuidentes, quomodò cenſemus quantamuis magnitudinem grauitatem habentem ad medium ipſum ferri, manifeſtum enim eſt, quòd non quouſquè tangat centri extremum, ſed oportet praualere, quod eſt maius, donec vtiquè ſui ipſius medio medium ipſum acceperit, huçuſquè enim propenſionem habet.* Ex hoc principio rationem reddunt, cur terræ globus in medio vniuerſi detineatur, cum enim natiua illius propenſio ſit ad ſuum grauitatis centrum cum vniuerſi centro coniungendum, in medio totius vniuerſi tanquàm in loco ſibi naturaliter debito, tunc demũ quietus perſiſtit, quandò centrũ centro, mediũ medio conſentit, eadem enim eſt ratio, eademquè propenſio partis, ac totius, vnius glebæ, ac totius orbis terràquei. Quod ex Ariſtotelis verbis ad iam citata proximè ſequentibus con-

fi-

firmant. *Nihil igitur refert, ait Philoſophus hoc dicere in gleba, & parte quauis, aut in tota terra, non enim propter grauitatem, aut magnitudinem dictum eſt id, quod accidit, ſed de omni propenſionem habente ad medium. Quarè ſiuè tota aliundè ferebatur, ſiuè ſecundum partem, neceſſarium eſt eò vſquè ferri, donec vtiquè vndècunquè ſimilitèr ſumat medium, exactis minoribus à maioribus propulſione propenſionis.* Hoc poſito ſic arguunt Centrum grauitatis cuiuſcunquè corporis non impediti debet congruere cum centro vniuerſi, itaut nunquàm terra quieſcat, donec vnum centrum alteri congruat; ergò centrum grauitatis totius globi terraquei non impediti, ſi cum centro vniuerſi non congruit, tandiu debebit agitari, ac moueri, donec ſuo motu pertingat ad coniungendum centrum ſuæ grauitatis cum centro vniuerſi: ergò quoties in globo terræ mutatur centrum grauitatis, toties debebit propria inclinationē terra moueri, quouſquè centro vniuerſi coniungat illam ſui partem, quæ ratione mutationis factæ euaſit centrum grauitatis. Sed quoties aliquod vel minimum corpus graue in terræ ſuperfi-

cie ex vno in aliũ locũ mouetur, muta tur centrum grauitatis; ergò ad quãlibet vel minimam mutationem localem cuiuſcunquè, vel minimi corporis grauis in ſuperficiè terræ, moueri etiam debebit ipſa terra. Minor ſubſumpta non poteſt in dubium reuocari, per quamcunque enim mutationem localem alicuius corporis grauis tollitur prior æqualitas, ità vt ex priori puncto non ſint amplius æqualia pondera ex qualibet parte oppoſita, ſed aliquod aliud nouum punctum ſit illud, ex quo æqualia pondera ad quamlibet partem circumiectam poſſint deſignari. Confirmant hoc totum ex eo, quod ſi ſint duæ ſpæræ æqualis grauitatis ſuſpenſæ in bilance æquiponderabunt, & æquilibratæ manebunt immotæ, quod ſi vel minimum ponderis vni ex illis addideris ſublata æquiponderantia neceſſariò deſcendet ſphæra illa, cui pondus eſt additum, & altera aſcendet.

2 Poſito argumento reſpondent aliqui quodlibet minimum additamentum, vel decrementum non eſſe ſatis ad tollendam æquilibrationem, ſi enim globo alicui vnius libræ addideris vnicam pulueris atomum, non propterea

tol-

tolletur phyſica æquilibratio, nequè globus anteà æquilibratus in bilance, deſcendet, multò ergò magis inquiunt, hoc euenit in toto terræ globo, in quo nulla poterit fieri mutatio ità magna in rebus grauibus; quæ non ſe habeat minus reſpectu illius, quàm atomus pulueris reſpectu globi habentis grauitatem libræ. Sed contra eſt primò, quia ingentes euaporationes fluxus, & refluxus totius Oceani, motus omnium fluminum, & alia multa ſatis notabilia, quæ in tota terræ ſuperficie loco mutantur, non ſe habent fortaſſe reſpectu totius globi terreni ſicuti ſe habet atomus pulueris reſpectu globi habentis grauitatem libræ. Contrà ſecundò, quia longè diſpar eſt ratio totius terræ æquilibratæ, ac alicuius alterius globi æquilibrati in bilance, quia bilanx nec ſuſpenditur, nec poteſt ſuſpendi ex centro ſuæ grauitatis, quia hoc eſt punctum indiuiſibile, ſed ſuſpenditur ex alio corpore, v g. ex clauo, qui non tangit brachium bilancis in puncto, ſed in ſuperficie. Ex hoc autem fit, quòd quò maiora ſunt pōdera appenſa, eò tenacius ſuperficies brachij ſuperficiei claui adhæreſcat, itaut non niſi maiori vi, ac pondere

poſſit indè diuelli. In toto autem terræ globo perfectiſſimè æquilibrato, & pendente ex vno puncto indiuiſibili, nulla eſt huiuſmodi reſiſtentia, vt propterea, vel minima æquilibrij mutatio ſit ſatis ad hoc, vt totus terræ globus natiua ſua propenſione moueatur ad applicandum nouum ſuæ grauitatis centrum centro vniuerſi.

3 Non deeſt, qui vt immobilitatē terræ tueatur confugiat ad virtutem, & qualitatem magneticam, quam toti terræ globo ineſſe putat, ab eaquè terram in eodem ſemper ſitu reſpectu cæli contineri. Sed primò hoc eſt per machinam aduocare ſi non Deum, ſaltèm virtutem magneticam in toto globo terræ. Quæ non exercet conſiſtentiam, vel motum, niſi ad alium magnetem. Certè hoc multa, difficiliquè indiget probatione, & meliùs profectò erit, ſi certius aliquod iaciamus fundamentum, cui terræ immobilitas innitatur. Secundò ſi ſupponatur globus terræ ſtare in æquilibrio per addictionem alicuius ponderis ex vna illius parte totus grauitatione communi grauitabit verſus partem oppoſitam, ideoquè niſus tanti globi erit valdè magnus, ergò ſupereſt aduerſario

pro-

probandum, quod qualitas magnetica indita terræ ſit tantæ virtutis, vt poſſit ſuperare maximam contranitentiam totius globi terræ, itaut propenſio magnetica excedat illius grauitatẽ, & contranitentiam: hunc autem exceſſum probare nō poterit niſi ad ſummum ex fine naturæ intendentis, vt terra per qualitatem magneticam conſiſtat in medio ad melius excipiendas Cælorum influentias; ſed hic naturæ finis æquè obtinetur, ſiuè ſit in medio exactè geometrico, ſiuè ſolùm in medio phyſico, ergò, quantum eſt ex hoc capite, admitti poſſet in globo terræ minimus aliquis motus trepidationis, cum ex illo nihil ſequeretur contrà finem naturæ.

4 Aliter fortaſſe dices, ad hoc, vt terra moueatur non eſſe ſatis, quòd ex vna illius parte ſit plus grauitatis, ſed prætereà exceſſum debere eſſe tantum, vt ſuperare poſſit reſiſtentiam aëris in oppoſitum conantis, ſicuti ſi muſcam ingenti onerariæ filo alligares, adhuc maximus conatus, quem exerere poſſet hæc muſca non poſſet nauim mouere, quia conatus muſcæ non poteſt vincere reſiſtentiam aquæ. Sed contrà eſt primò, quia ſaltèm

quandò aër non flaret in oppoſitum, ſed potiùs verſus eam partem, in qua terra mouenda eſt, vi grauitatis additæ, ſaltèm, inquam, in hoc caſu tota terra fluctuaret, ſicuti ſi oneraria mouenda eſſet non aduerſo, ſed ſecundo flumine, & minimum quid ad eius motum deeſſet, poſſet etiam à conatu vnius muſcæ moueri. Secundò contra eſt, quia quandò terræ æquilibratæ aliquid grauitatis additur ex vna illius parte, id, quod vincere debet reſiſtentiam aeris, non eſt ſolùm illud modicum pondus, quod additur, ſed grauitas totius globi terræ, quę non exerebat ſuas vires, quia modicum quid illi deerat, quod vbi accedit, ſtatim totius globi grauitas communi niſu vincit aeris reſiſtentiam, cum enim ratione additamenti mutatum fuerit centrum grauitatis in toto globo, totus natiua propenſione tendit ad coniungēdum nouum centrum grauitatis cum centro vniuerſi. Sic in duobus globis æquilibratis in bilance, ſi aliquid ponderis ex vna parte addatur, globus deſcendit, & vincit reſiſtentiā totius aeris non vi ſolius ponderis additi, ſed vi, & grauitatione totius globi, licèt vltimò determinati ad exeren

das omnes ſuas vires à modico illo põdere ſuperaddito.

5 Vt melioribus ergò fundamentis terræ immobilitatem tueamur ſupponendum hic eſt, id quod inferiùs probabimus agentes de impetu, grauia ſcilicet grauitare ſolùm versùs centrum vniuerſi, quandò non ſunt in proprio loco, duplicem autem diſtinguemus proprium locum, alium per ſe, alium per accidens. Locum per ſe proprium dicemus illum, à quo corpus non exigit moueri ratione virtutis motiuæ grauitatis ſcilicet, aut leuitatis, locum verò per accidens proprium vocabimus illum, à quo corpus ratione alicuius alterius accidentis moueri non exigit. Ad hoc ergo, vt omnia corpora eſſent in loco per ſe proprio deberent ità eſſe collocata, vt quò ſunt grauiora, eò eſſent centro vniuerſi viciniora, quare totum aurum, vtpotè corpus omnium grauiſſimum deberet eſſe in vnam perfectã ſphæram conformatum, & eius centrum congruere cum centro vniuerſi, ſic enim nequè infra ſe, nequè ad latus, nequè immediatè, nequè mediatè quicquam leuius haberet centro vniuerſi vicinius. Suprà ſphæram au-

ri deberet eſſe in ſphæram pariter perfectam conglobatum totum argentum viuum, quod proximè ad grauitatem auri accedit, tum totum plumbum, argentum, æs, ferrum, ſtamnum, marmor, terra; ſic autem omnia corpora eſſent in loco per ſe proprio, ſeu in loco illis debito, ſpectatâ præcisè ratione grauitatis, & leuitatis, quæ ſunt accidentia per ſe ordinata ad motum localem, ſed quia hoc non fuiſſet expediens animantibus, ideo fuerunt corporibus indita alia accidentia, ſiccitatis, duritiei, &c. ratione quorum aliqua leuiora ſunt ad latus, vel infrà grauiora, ideoquè, vel æquè, vel magis vicina centrò vniuerſi, quàm grauiora; hic ergò corporum locus vocari poſſet proprius, quatenus ſcilicèt ex illo corpora non exigunt moueri, ſed proprius per accidens, ratione ſcilicèt aliorum accidentium, quæ ſaltèm primariò non ſunt ordinata ad motum localem; in quocunque ergo loco proprio corpora ſint conſtituta, ſupponamus hic, quod non grauitent, ſeſe non imprimant ſibi impetum, & contraniſum, per quem à tali loco nitantur recedere.

5 Hoc poſito intelligatur ad facilio-

rem

rem explicationem dicendorum totus terræ globus eſſe perfectè ſphæricus, totuſquè ex auro ſolido, & homogeneo, atque ità collocatus, vt eius centrùm congruat cum cento vniuerſi, ſtabit profectò hic globus omninò immotus, cum non habeat quicquam leuius ſe in ſpecie, quod ſit magis, vel æquè vicinum centro vniuerſi. Quòd ſi huic globo aureo ex vna illius parte ſuper imponatur lapis ſphæricus decē v. g. librarum, non propterea globus aureus inclinabit ad motum, cū enim non propterea fiat habens infrà ſe, vel ad latus mediatè, vel immediatè aliquid leuius in ſpecie, non debet vllo pacto inclinare ad motum. Solus ergò lapis globo aureo ſuperimpoſitus ratione ſuæ grauitatis inclinare poſſet ad motum, cum enim habeat ad latus circum circà aërem leuiorem, ideo què æquè vicinum centro vniuerſi, deberet deſcendere, ad hoc, vt illum totum ſuprà ſe conſtitueret, ſed quia lapis à duritie globi aurei impeditur, ne deſcendat, & à ſuarum partium ſiccitate detinetur, nè ſuprà globum aureum ità defluat, vt totus aer leuior, conſtituatur ſupra, hinc lapis ſtat immotus; & immotus etiam ſtat globus

reus; nam ſi moueri deberet, vel ideo, quia ipſe de ſeinclinaret ad motum, vel quia ab extrinſeco impelletur, non primum, quia non habens infrà, ſe vel ad latus aliquid leuius eſt in loco per ſe proprio, in quo ſupponimus nō grauitare; non ſecundum, quia nullum adeſt exrinſecum potens impellere, niſi lapis decem librarū, ſed hic non ſufficit ad imprimendum impetū tanto globo, ergo &c. ſolùm ergo moueri poſſet globus aureus à tali pondere ſuperimpoſito, quod vincere poſſet reſiſtentiam totius globi ſubiecti, & quia nulla pars globi ſubiecti inclinat ad motum, tale requireretur extrinſecum impellens, quod cuilibet parti globi ſubiecti poſſet imprimere impetum, aliter ille nullo pacto moueri poterit, mutatio ergò centri grauitatis nihil confert ad motum talis globi cum enim mutatio centri grauitatis non efficiat, quòd ille habeat aliquid leuius infrà ſe, vel ad latus, nequè efficiet, quòd globus aureus deſinat eſſe in proprio loco, vt propterea exigat moueri. Oppoſitum accidit in duobus globis æquilibratis in bilance, cum enim quilibet ex illis habeat infrà ſe aërem leuiorem, quilibet ratione ſui

exi-

exigit motum deorſum, in tantum autem quandiù ſunt in æquilibrio neuter deſcendit, quia cum grauitas vtriuſquè ſit æqualis, nec ſit maior ratio, cur vna præualeat, neutra deſcendit; ſtatim autem ac per minimum aliquod grauitatis additamentum ex parte vnius globi tollitur impedimentum paritatis, globus grauior deſcendit, nō quod impetus toti globo deſcendenti imprimatur à modico illo grauitatis additamento, ſed quod à modico illo grauitatis additamento ſublata grauitatis æqualitate, totus ille globus, qui deſcendit, imprimat ſibi impetum deorſum, & globo deſcendenti, quem ſuperat, imprimat impetum, ſurſum.

7 Quod diximus de globo aureo taliter collocato dicendum omnino eſt de globo terræ qui de facto datur, neuter enim poteſt ſecundum ſe totum moueri niſi ab habente grauitatem, vel impetum maiorem quàm ſit grauitas globi mouendi; ſi enim partes omnes globi terræ antè ſuperimpoſitionem lapidis erant in loco, vel per ſe, vel per accidens proprio, in quo propterea non grauitabant, per vnius lapidis additionem non deſinunt eſſe non loco per ſe, vel per acci-

dens

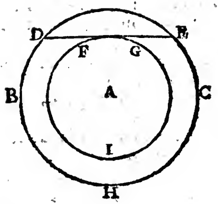
dens proprio, nam corpora, quæ prius non habebant alia corpora leuiora infra ſe, vel ad latus, per talis lapidis ſuperimpoſitionem non conſtituuntur ſuprà corpora leuiora, ergò hæc non deſinunt eſſe in loco per ſe proprio, illa verò corpora, quæ habebant quidé alia corpora leuiora infra ſe, vel ad latus, ſed habebant aliqua accidentia duritiei, ſiccitatis &c. ratione quorum non exigebant motum, per vnius lapidis ſuperimpoſitionem neque amittũt talia accidentia, neque à grauitate vnius lapidis poſſunt illa omnia ſuperari, ergò per ſuperimpoſitionem lapidis reliqua corpora ſaltem maxima ex parte perſiſtunt in loco per ſe, vel per accidens proprio, in quo proinde non grauitant. Dixi corpora ſaltem maxima ex parte perſiſtere in proprio loco, quia ſi aliquod corpus contingũum lapidi ſuperaddito fieret exigens motum, & aliqualiter deprimeretur, hoc nihil faceret ad rem præſentem, quia non propterea vnus lapis eſſet ſatis ad efficiendum, quòd reliqua omnia corpora deſinerent eſſe in proprio loco.

8 Hoc poſito ſic arguo: Si totus terræ globus per lapidis ſuper impoſitio-

tionem deberet moueri, vel ideo, quia ſolus lapis additus imprimeret impulſum reliquæ moli terræ, vel ideo quià per additionem lapidis reliqua tota terræ moles determinaretur ad imprimendum ſibi aliquem impetum, & motum. Primum dici non poſſe per ſe patet. Solùm ergo fingi poteſt, quòd vel tota terræ moles, vel ſaltèm hemiſphærium illud, ex cuius parte lapis eſt ſuperpoſitus per additionem huius noui ponderis determinetur ad imprimendum impetum, & ſibi, & alteri hemiſphærio. Sed hoc dici non poteſt, nam tunc ſolùm determinari poteſt corpus graue ad producendum in ſe impetum, quandò non eſt in loco per ſe proprio, & per aliquam variationem factam deſinit eſſe in loco per accidens proprio, vt euenit in globo æquilibrato in bilance, ſed per additionem lapidis non deſinit reliqua terræ moles eſſe in loco per ſe, vel per accidens proprio, ergo per talem additionem non debet inclinare ad motum, ergò ſi à lapide addito non poteſt impelli, neque poſſunt deſtrui accidentia, ratione quorum detinebatur in loco per accidens proprio, perſiſtet immotum.

9 Que

Quæ hucuſque diximus de globo terræ, quandò ex vna illius parte ſit aliquod additamentum, applicanda proportionaliter ſunt, quandò aliquid ex eodem globo detrahitur. Sit

enim centrum vniuerſi A, cui cum ſuo pariter centro H, congruat globus terræ A.D.E, G.H. ſi ex hoc globo terræ intelligatur detracta portio D.E. illæ ſolùm partes, ex reliqua terra poterunt inclinare ad motum, & grauitare, quæ per talem detractionem fiunt habentes aërem leuiorem infrà ſe, vel ad latus, ſed ſola portio terræ clauſi inter duos circulos, ſeu ſuperficies D.
E. E.

F. E. G. I. H. æqualis in craſſitie ipſi D. F. & reliquo globo deſignato per F. G. I. circumpoſita ſit habens aërem leuiorem D. E. infrà ſe, vel ad latus, igitur ſola hæc portio poterit grauitare, hæc enim ſola eſt à centro vniuerſi A, remotior, quàm aër D. E. quem propterà non habet ſuprà ſe, vti habere deberet, igitur ſola hæc terræ portio poterit grauitare. Sed hæc terræ portio non eſt ſufficiens ad mouendũ globum terræ intimum D. F. G. igitur per talem detractionem non ſequetur motus in globo I F. G. ſed ſequi ſolùm poterit motus in partibus huic globo intimo F. G. I. circumfuſis, niſi ab alijs accidentibus impediatur. ideòque ſi hæ ſint fluidæ debebunt ita ſe circà reliquum orbem conglobare, vt quælibet ex illis ſit centro vniuerſi A, vicinior, quàm aër.

10 Dices poſita coniunctione lapidis cum reliqua terra ſecuturum motum virtute totius aggregati, non aliter, ac poſita coniunctione vnius vnciæ cum globo centum librarum, quod prius æquilibratum non mouebatur ſequitur motus vi totius aggregati ex centum libris, & vncia. Sed contra eſt, quia, vt diximus, eſt maniſe-

eminet, nõ tamen hinc ſequitur, quòd etiam pars, quæ non eminet debeat grauitare, quia pars, quæ non eminet, per coniunctionem cum alia, non deſinit eſſe in proprio loco, ſed in ordine ad grauitandum ſe habent ac ſi eſſent duo corpora diſtincta, ità in toto globo tærræ illa ſolùm pars inclinabit ad motum, quæ non eſt in proprio loco, & quamuis vna cum alia continuetur, tamen ſicuti continuatio non efficit, quod pars, quæ erat in proprio loco deſinat eſſe in proprio loco; ità neque continuatio efficiet, quòd talis pars inclinare debeat ad motum.

11 A primo igitur ad vltimum, vt corpus, quod eſt in proprio loco moueatur requiritur corpus, quod poſſit imprimere impulſum toti illi corpori, quod à proprio loco eſt dimouendũ, quod confirmatur ex eo, quòd ſi ſit corpus ſecundum quamlibet ſui partem leuius aqua in ſpecie, ad hoc, vt in aquam demergatur, debet illi ſuper imponi corpus, tantæ grauitatis, vt poſſit imprimere impetum toti illi corpori ſecundùm quamlibet ſui partem leuiori, cum enim hoc ſecundum nullam ſui partem inclinet, imò reſiſtat ad motum infrà aquam, cuilibet par-

ti

ſi debet imprimi impulſus ab extrinſeco ad hoc, vt deſcendat, vt manifeſtè patet in veſica inflata, quæ non niſi magna vi detrudi poteſt in aqua. Dixi ſi ſit corpus ſecundum quamlibet ſui partem leuius aqua in ſpecie, ſæpè enim modicum ponderis additamentum demergit in aquam corpus, quod prius non demergebatur; ſed hoc accidit, quia non omnes talis corporis partes erant leuiores aqua in ſpecie, ſed multæ erant grauiores, quæ non poterant deſcendere, quia impediebantur à leuioribus, cum quibus cōſtituebant vnum totum leuius, non aliter ac lamina ærea de ſe grauior aqua ſimul cum aëre, quem continet intra aggerulos, quos attollit, conſtituens vnum totum leuius aqua, aquæ ſupernatat; vbi verò partes grauiores ratione ponderis additi vincunt partes leuiores, illico, & ſibi, & leuioribus impulſum imprimunt, & omnes ſimul deſcendunt. Cæterùm ſi ſupponantur ſingulæ partes eſſe leuiores aqua in ſpecie, quales ſunt ſingulæ partes aeris incluſi in veſica; ſicuti earum nulla inclinat, imò quælibet reſiſtit ad motum deorſum, ita cuilibet, ad hoc, vt in aqua deſcendat, imprimi debet impul-

pulſus ab extrinſeco, non aliter ac lapis è terra, vbi eſt tanquàm in proprio loco, dimoueri, & attolli non poteſt, niſi à potente imprimere impulſum ſingulis illius partibus grauioribus aëre in quo eſt attollendus.

12 Dices veſica paris grauitatis in ſpecie cum aqua, ſi impleatur aqua, non grauitabit, nequè demergetur, ad hoc autem, vt ſimul cum aqua, quàm continet demergatur, non requiritur corpus grauius veſica ſimul, & aqua, quæ in veſica continetur, ſed à modiciſſimo pondere ſuperimpoſito veſica ſimul cũ aqua demergitur, ergo &c. Reſpondeo adhoc, vt veſica ſimul cum aqua demergatur ſatis eſſe, quòd imponatur tantum pondus, ratione cuius ſola veſica euadat grauior aqua in ſpecie, per hoc enim ſolùm veſica ſimul, & aqua ſtatim in aqua deſcendet: ratio autem huius rei eſt, quia aqua licèt in aqua non grauitet, nequè poſitiuè inclinet ad motum infrà aliam aquam, tali tamen motui, vel modiciſſimè, vel quod eſt probabilius, nullo modo reſiſtit, cum enim quantumuis ſit infrà aliam aquam homogeneam, adhuc ſit in proprio loco; non eſt cur ad hoc vllo modo reſiſtat, quare ſi veſica ſit aliquan-

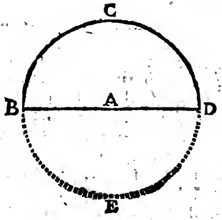
quamò grauior aqua in ſpecie, per hoc, quòd modiciſſimum alicui parti aquæ impulſum imprimat, illam determinat ad motum, non ità accidit ſi veſica ſit plena aere leuiore, cum enim hic reſiſtat motui infrà aquam, non poterit in aquam detrudi, niſi à potente imprimere impulſum toti aeri incluſo in veſica. Similiter ergò cum globus terræ ſupponatur eſſe in proprio loco reſiſtet motui, & receſſui à proprio loco, ideòque, vt à proprio loco dimoueatur requiritur corpus potens toti globo impulſum imprimere.

13 Ex his ergò patet totam hanc noſtram doctrinam fundari in principio, auctoritate, ratione, & experientia notiſſimo, quod ſcilicet corpora tunc inclinent ad motum, quando habent aliquid leuius magis, vel æquè vicinum centro vniuerſi, & ab alijs accidentibus non impediuntur, at quod præterea totus terræ globus inclinare debeat ad motum, quandò eius centrum grauitatis non congruit cum centro vniuerſi, neque experientia, neque vlla efficaci ratione probari poteſt, imò hoc aduerſariorum principium non poteſt ſemper cohærere

cum

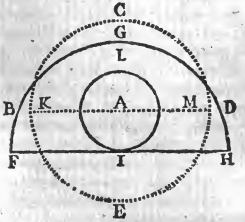
cum principio noſtro vniuerſaliter recepto, eo enim poſito facile accideт, quod ad hoc vt coniungatur centum grauitatis terræ in multis ſui partibus valdè heterogeneæ cum centro vniuerſi multa leuiora inclinarent ad cõſtituẽdum ſe infra grauiora, & grauiora ad conſtituendum ſe ſupra leuiora, vt conſideranti patebit. Quomodo ergò aſſumitur ſinè vllo fundamento tale principium, quod manifeſtè repugnat alteri principio auctoritate, experientia, & ratione firmiſſimo.

14 Infertur ex dictis primò, vtrum ſequeretur aliquis motus in vno terræ hemiſphærio ſi aliud annihilaretur. Re-

ſpon-

ſpondendum enim eſt affirmatiuè, ſi enim centro vniuerſitati A. incubet hemiſphærium B.C.D. hoc habebit hemiſphærium aeris B.E.D. non ſuprà ſe, ſed centro vniuerſi A. vicinius, vel æquè vicinum, igitur totum illud terræ hemiſpherium cæteroqui nō impeditum grauitabit, & mouebitur ad hoc, vt ſuprà ſe collocet aërem leuiorem. Sed adnotandum eſt, quòd prout magis hoc hemiſphærium mouetur ad excludendum aerem, eò plures illius hemiſphærij partes deperdūt propenſionem ad motum, prout enim hemiſphærium terræ magis mouetur, eò plures illius partes habent aerem ſuprà ſe, ideòque plures illius partes deſinunt habere propenſionem ad motum. Non aliter ac quando ſitula plena aqua immergitur in aquam putei, quò plures partes ſitulæ in illum immerguntur eò pauciores partes aquæ exiſtentes in ſitula grauitant, & pauciores inclinant ad motum, cum ſemper plures, ac plures partes aquæ deſinant habere aerem leuiorem ad latus. In re igitur noſtra ſit centrum vniuerſi A. illique circumfuſus orbis aereus B.C.D.E. hemiſphæriū verò terræ F.G.H. intelligatur motus vſque in

I.ex hoc terræ hemiſphærio globus K. L. M. I. deſignabilis, & incluſus, habens ſuum centrum A, congruens cũ centro vniuerſi, non poteſt inclinare ad motum, quia nulla iſtius globi pars habet quidquam aëris leuioris centro vicinius, ergo hic globus non mouebitur amplius ex propria inclinatione, ſed merè per impulſum illi impreſſum à reliquis partibus hemiſphærij terræ, quæ vt potè habentes aërem centro vniuerſi viciniorem inclinant ad motũ; Si igitur præſcindamus ab omni impetu per deſcenſum acquiſito tandiù deberet hoc terræ hemiſphæriũ moueri, quandiù partes terræ habentes aerem

centro vniuerſi viciniorem ſunt ſufficientes ad imprimendum impetum globo illi, qui totum aerem habet ſupra ſe.

15 Atque hæc videtur eſſe doctrina Ariſtotelis loco citato, quem prò ſe Aduerſarij afferunt: Benè enim ait Phyloſophus: *Cenſemus quantamuis magnitudinē grauitatem habentem ad medium ipſum ferri non quouſquè tangat centri extremū, ſed oportet præualere quod eſt maius.* Si enim id, quod habet infrà ſe, vel ad latus aërem leuiorem eſt maius, oportet hoc præualere, & alijs partibus habentibus minorem reſiſtentiam imprimere impetum ad vlteriorem motū, *donec ſuo ipſius medio medium ipſum acceperit*, hoc eſt donec acceperit medium vniuerſi ea ſua parte, quæ congruere illi debet, *coactis minoribus à maioribus propulſione propenſionis*, eo quòd pars illa, quæ non habet infrà ſe quicquam leuius à propenſione alterius habentis infrà ſe aliquid leuius propellatur. Quòd ſi totum hemiſphærium propria inclinatione moueretur donec applicaret ſuum centrum grauitatis centro vniuerſi, non debuiſſet dicere Ariſtoteles partes minores cogi, & propelli à propenſione maiorum, ſed omnes pro-

ꝑpria inclinatione moueri.

16 Infertur ex dictis ſecundo cen-
ꝛm vniuerſi non eſſe nunc idem cũ
ntro magnitudinis globi terreni;
uamuis enim ità feciſſet in prima il-
is conſtitutione, nunc certè magna
cta eſt, & continuò fit partium glo-
terreni inutatio, ergò cum cætero-
ni terra ſteterit, ac ſtet immobilis nõ
oteſt eius centrum magnitudinis eſſe
em, ſeù congruere cum centro vni-
erſi. Quòd ſi per accidens eueniret,
uod aliquandò vtrunque centrum
ongrueret ſtatim per minimum cu-
uſquè corporis motum non ampliùs
ongruerent. Tertio centrum graui-
atis terræ nequè congruit cum cẽtro
nagnitudinis eiuſdem, nam centrum
grauitatis terræ continuò mutatur, vi-
detur autem moraliter impoſſibile,
quod cum globus terræ conſtet parti-
bus adeò in grauitate ethærogeneis ac-
cidat, vel vnquam acciderit, quòd eius
partes ità fuerint mutatæ, vt centrum
grauitatis omninò congruerit cum
centro magnitudinis. Quòd ſi aliquã-
dò hoc accideret, ſtatim vel per mini-
mam euaporationem deſineret cen-
trum grauitatis eſſe idem cum centro
magnitudinis.

17 Dices ſi plumbum cum filo demittatur in aquam maris, filum faciet angulos æquales cum ſuperficie aquæ. ſed recta, quæ facit angulos æquales cum circulo, neceſſariò tendit in centrum ipſius, ergo &c. Reſpondeo hoc argument ſolum probari, quòd omnes partes in ſuperficie aquæ æquè diſtent a centro vniuerſi, & quod proindè centrum correſpondens ſuperficiei maris, ſeu centrum quod haberet talis ſuperficies, ſi intellìgeretur vndique continuata, eſſet centrum vniuerſi, quod vltiò admitto, ideoquè ſi globus terrę rotundaretur ad rotunditatũ maris, itaut deſtrueretur quidquid huiuſmodi rotunditatem impediret, tunc centum magnitudinis globi terraquei eſſet idem cum centro vniuerſi. De facto autem cum non detur in partibus terræ rotunditas ſimilis rotunditati maris, non ſequitur, quòd eius centrum magnitudinis ſit idé cum centro vniuerſi.

CA-

CAPVT QVARTVM.

De ordine locali Planetarum.

1 POſt ignem ſequuntur ſuo ordine Planetæ, non omnes æquè diſtantes à terra; & quidem omnium viciniſſimus terræ eſt Luna, quod probatur primò, quia Planetas omnes ſuo corpore eclypſat, cum nunquàm ipſa viſa fuerit ab vllo ſydere eclypſari. Secundo quia Luna ſolùm eclypſatur ab vmbra terræ, reliqui enim planetæ in vmbram terræ non incidunt, ſed ratione maioris diſtantiæ, quam habent à terra, eius vmbram tranſcendunt. Tertio quia illud Sydus, quod in æquali altitudine ab Horizonte longiorē vmbram eiuſdem gnomonis proijcit, proprior eſt centro gnomonis; Cum ergo ſemper vmbra Lunæ, quamuis diuerſis temporibus, in altitudine æquali ſit longior, quam vmbra Solis, Iouis, & Veneris, erit his propinquior terræ, ergò etiam erit propinquior alijs

planetis, licèt enim aliorum planetarũ vmbras non poſſimus diſcernere, cum tamen aliundè conſtet alios eſſe his longè remotiores, erit profectò Luna omnium planetarum viciniſſima terræ. Demum Luna maximam patitur parallaxim, eius enim parallaxis horizontalis eſt vnius circiter gradus, cũ aliorum planetarum parallaxes vix ad pauciſſima minuta perueniant.

2 Poſt Lunam ſequitur Sol cum ſuis maculis, & faculis; circà ſolem verò voluitur Mercurius, & Venus, eò quòd eorum illuminatio per teleſcopium obſeruata fuerit fieri à Sole corniculariter non ſecus ac illuminatio Lunæ, ex quo inferunt, quòd Solem circumeant, nam ſi ſemper eſſent ſupra Solẽ, ſemper apparerent illuminati, vel rotundi vel ferè rotundi; Si ſẽper eſſent infrà, nunquam eorum illuminatio appareret integra. Si demum lucerent luce ſua ſemper apparerent eodem modo illuminati. Porrò ex his duobus Planetis Mercurius eſt Soli vicinior, tum quia validiorem à Sole lucem excipit, tum quia à Sole non digreditur vltrà 29. aut 30. gradus, Venus verò digreditur vſquè ad 50. Hinc opinionum diuerſitás de loco ho

rum

rum planetarum, cum enim alij alijs tẽporibus hos planetas obſeruauerint, hi ſcilicèt, quandò erant infrà Solem, illi vero quandò ſuprà, nequè potuerint defectu teleſcopij falcatum illorũ illuminationem deprehendere varium illis locum tribuerunt.

3 Ipsũ etiam Martem, ex recentioribus, & quidè iteratis obſeruationibus conſtat falcatam recipere illuminationẽ, ideoquè ipsũ etiã volui dicendũ eſt circà Solem, ſed remotiùs, quã diſtet à Sole Venus. Suprà Martem voluitur Iuppiter, & circa ipſum quatuor Comites, ſeù paruæ Stellæ, quarum prima obſeruata eſt diſtare à centro Iouis, quaſi ſex ſemidiametris Iouialibus. Secunda ferè octo, vel paulò plus. Tertia circitèr decem. Quarta circiter 20. Mouentur omnes circà Iouem ab occaſu in ortum ſuprà, ab ortu in occaſum infrà; hoc autem ex eo colligitur, quod quando ab occaſu ad Iouẽ accedunt ſemper, apparent minores, quando verò ab ortu accedunt ad eundem Iouem apparent maiores. Pariter in coniunctione mouentur celeriùs, in extremis vero tardiſſimè, ideoque aliquando erunt ſuprà, aliquando

infrà Solem. Obſeruatum etiam eſt, quòd quando ab occaſu mouentur verſùs ortum, eclypſantur à Ioue, nunquàm verò eclypſantur, quandò ab ortu mouentur verſus occaſum. Quaternarius hic numerus Satellitum Iouis communiter receptus eſt; de pluribus, quos alij dicunt ſe deprehendiſſe, nihil hactenùs certi conſtat.

4 Suprà Iouem ſequitur Saturnus, cui adſtant vtrinquè; vel circà ipſum voluuntur duo Satellices, quamuis enim aliquandò videantur vnum, & idē corpus efficere cum ipſo Saturno, eò quod valdè ad ipſum accedant; ipſumquè hinc indè veluti comprehendant; aliquando tamen Saturni corpus apparet à ſuis comitibus omninò ſeiunctum. Dixi hos ſatellites Saturno adſtare, vel circà ipſum volui, nam hoc nondum plenè conſtat, hi enim carent propria luce, vt colligitur ex eo, quod ab vmbra Suturni in eos propiores proiecta eclypſantur: Si ergò voluerentur circà Saturnum, deberent aliquando ſui corporis vmbram in medium Saturni proijcere, quod tamen nunquàm eſt obſeruatum, ſicuti obſer-

ſeruatum eſt, quod aliquando penitùs occultentur poſt tergus Saturni, qui tunc ſolitarius, & rotundus apparet.

5 Commune medium, in quo hi omnes planetæ voluuntur, dicitur Cælum planetarum; vtrum verò ſit vnũ, vel plura pendet ex eo, quod ſolidum, vel fluidum admittatur, de quo capite ſequenti. Suprà Planetas datur firmamentum, ſeu Cælum ſtellarum fixarum, quæ ità vocantur, quia in ſuo motu ſemper ad inuicem ſeruant eandem diſtantiam, contrà id, quod accidit in Planetis, qui propterea dicũtur errones. Suprà firmamentum fides docet dari etiam Empyreum, Regiam Beatorum. Plures etiam admittunt Cælum Chryſtàllinum, quod dari colligunt ex eo, quod Deus fecerit Firmamentum ad diuidendas aquas, quę erant ſub firmamẽto ab aquis quę ſunt ſupra firmamentum, ideoquè totam craſſitiem aquarum, quas dari dicunt ſuprà firmamentum; vel ad oblectationem Beatorum, vel ad temperandum nimium æſtum ſyderum, vocant Cœlum Chryſtallinum; ſed hoc eſt extrà conſiderationem phyſicam. Alios Cœlos Aſtronomi inuexere ad ſaluandos Syderum motus, ex ſuppo-

ſitione, quod Cœli ſint ſolidi, ſed admiſſa eorum fluiditate, non ſunt neceſſarij.

CAPVT QVINTVM.

An Cœli ſint ſolidi, vel fluidi.

1 Probabilius eſt Cœlum planetarum eſſe fluidum. Primò, quia Cœlorum planetariorum ſoliditas nullũ alicuius momenti argumentum habet, & ex alia parte plura affert incommoda, quæ quantumlibet multiplicatis Eccentricis, Concentricis, & Epicyclis, vel tolli non poſſunt, vel non niſi magna cum difficultate, & mutua corporum cœleſtium colliſione, vel penetratione. Certè fruſtrà tot orbes, & orbiculi multiplicantur; Cur enim ad mouendum planetam, qui comparatus ſuo Cœlo ſe habet inſtar puncti, tot orbium machina debuit circumuolui? Sicut enim eſſet illi congruum, quod ad hoc, vt moueatur formica rotari deberet tota terra,

ita

ità valdè incongruum eſt, quod, vt vnicus planeta moueatur, tota tot orbium machina circumuoluatur: vel enim intelligentias admittis Cœlorum moſtrices, vel non; Si admittis, cur ad tot eccentricos, & epicyclos recurris, non aliter, ac ſi ſapientia, & vires Angelo deeſſent ad mouendos Planetas ſinè orbibus, non vero ad mouendos orbes cum Planetis ſi vero neges Cœlos moueri ab intelligentijs; Sicuti dicis Cœlum ex propria virtute à Deo ſibi indita moueri,ità longè faciliùs dicere poſſes inditam fuiſſe Planetis vim ad tales motus ſine tanta orbium multitudine, ac diuerſitate, quos ad nouas obſeruationes creſcere quotidie, cum non tot, quin pluribus eccentricis, & epicyclis neceſſe erit.

2 Probatur ſecundo ex Planetarũ, & Cometarum motibus,motum enim Martis apud Aſtronomos ſpiris, & voluminibus adeò implicatũ videre eſt, vt non niſi difficillime per,epicylos explicari poſſit; Imo cum non ſolùm à Mercurio, & Venere, ſed ab ipſo etiam Marte, vt diximus, Cœlum Solis magno ſpatio, & ad magnam diſtantiam interſecetur, quot, ac quantis opus eſset epicyclis in Cœlo ſolari:

Præterea innumeros, varioſquè motus macularum, & facularum Solis, quis explicet per eccentricos, & epicyclos, etiam nō tot quin plures, nec niſi merè ad tuendum poſitum adiectos? De Cometis, licèt admittatur non fuiſſe abſolutè demonſtratum, eſt tamen maximè probabile, quod aliqui fuerint cœleſtes, vt præcipue de Cometa anno 1618. conſtanter aſſerunt Aſtronomi celeberrimi. Cum ergo Cometa hic ortus in aſteriſmo libræ partim declinans ab Aequatore verſus Auſtrum proceſſerit deindè verſus Septentrionē, tranſeundo Aequatorem, & Tropicū Cancri, itaut tandem non longè diſtans à polo arctico ſit extinctus; nemo non videt, quomodo potuerit fere à polo ad polum per totam Cœlorum ſoliditatem tranſuerſum ire. Quod ſi dicas Cometas eſſe portenta à Deo ad mortales deterrendos exhibita, ideoquè potuiſſe vel per penetrationem, vel per reproductionem de vno in alium diſſitum locū traijcere, hoc nihil habebit philoſophici, & merè gratis dicetur.

3 Probatur tertio tum quia ſi aliqui Planetæ, vt inferiùs videbimus, circà ſuum axem voluuntur, ideoquè hūc motū à ſuo cęlo recipiūt, quæ nō neceſ-

ſitas

ſitas eſt vt alium à Cœlo recipiat. Tum etiam quia ſi primum mobile imprimeret ſuum motum cæteris orbibus ſubiectis, etiam Cœlũ Saturni deberet imprimere ſuũ motum Cœlo Iouis, & Cœlum Iouis alij, Cœlis inferioribus.

4 Dices primo Iob. 37. dicitur. *Tu forſitan fabricatus es Cœlos, qui ſolidiſſimi, quaſi ære fuſi ſunt.* Reſpondeo hæc non eſſe verba vllius ſcriptoris Canonici, nec ab vllo ſcriptore Canonico approbata, ſed Eliu Sophiſtæ, quem ſtatim reprehendit Deus dicens: *Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis.* Adde ibi per Cœlos intelligi aerem ab omnibus tàm Græcis, quàm Hæbreis expoſitoribus, vt teſtatur Scheiner, eò quod toto illo capite non ſit ſermo, niſi de Cœlo aëreo, ideoquè miretur Eliud ab aere non aliter ac ſi eſſet æneus, ſuſtineri poſſe nubes. Quòd ſi adhuc propter hæc verba ſuſtinere volueris Cœlorum ſoliditatem, hæc ſaluari poterit ratione firmamenti, quod dicemus eſſe ſolidum, nequè obſtat, quòd dicantur Cœli in plurali, tum quia adhuc ſoliditas verificari poterit de pluribus, de firmamento ſcilicèt, ac Ampyreo, tum quia cæli in Hæbreo carent numero ſingulari.

5 Di-

5 Dices ſecundo. Si Cælum planetarũ eſſet fluiduin, planetæ ſuo motu velociſſimo ederent maximum ſonitum, qui à nobis perciperetur. Reſpondeo hoc argumentum ſoluendum etiam eſſe ab Aſſectoribus ſoliditatis, nam ſi Cæli ſun ſolidi, & abſquè vlla interiectione auræ fluidæ inuicem benè connexi, & contigui, ex mutua tot, ac tantorum corporum colliſione maximus edetur ſonitus, ſaltèm hic habebitur ex cõuerſione Cæli lunaris, dum circà ætherem voluitur. Dicendum ergo eſt non eſſe improbabile aliquem à motu plenetarum ſonitum edi, non tamen adeò ingentem, qualem ederent, ſi in noſtro hoc aëre ad ſonitum aptiori voluerentur. Quarè cum propter raritatem auræ æthereæ ſonitus non ſit adeò magnus, vt fingitur, & magna ſit diſtantia loci, in quo editur, quid mirum, quòd à nobis non audiatur.

6 Dices tertio. Non poſſent intelligentiæ mouere planetas tam conſtanti, & vniformi celeritate ſinè orbibus ſolidis, niſi per hoc, quòd ipſæ etiam intelligentiæ vnà cum planetis pari velocitate mouerentur. Reſpondeò, ſi hoc eſt neceſſe, nullum ſecum affer-

re inconueniens, cum nullum ſit periculum, quod intelligentiæ defatigentur, in quorum mentibus adcò ſapienter, & conſtanter planetas dirigenubus longè nobiliùs elucet Sapientia Conditoris, quam eluceret in materiali multorum orbium fabrica.

7 Si auctoritatem ſpectemus probabile eſt firmamentum eſſe ſolidum. Habemus enim Geneſ. 1. *Fiat firmamentum in medio Aquarum, & diuidat aquas ab aquis* ad hoc autem munus, requiri videtur firmamenti ſoliditas, ideoquè LXX. Interpretes verterunt στέρεωμα, hoc eſt fulcimentum, ac ſoliditatem, & quamuis per hoc non ſolùm ſignificetur corpus durum, ſed etiam corpus habens trinam dimenſionem, à ſcriptura tamen videtur adhibita hæc vox ad ſignificandam ſoliditatem firmamenti, prout oppoſitam fluiditati, ſicut enim huiuſmodi ſoliditas requirebatur ad ſuſtinendas aquas, ità ratio trinæ dimenſionis in corpore, ſi hoc ſit fluidum, impertinenter ſe habet ad continendas aquas, ſi verò corpus immediatum ſit fluidum, ſiuè ſit trinè dimenſum, ſiuè ſit mera ſuperſicies, perinde eſt. Præterea ad Hæbreos 4. dicitur Chriſtas Dominus

ue-

penetraſſe Cælos. Quod non dicitur niſi de corporibus ſolidis. Demum cum multæ afferantur Scripturarum, & Patrum auctoritates prò Cælorum ſoliditate, eas bene poſſumus intellige re de ſoliditate firmamenti, nequè obſtat, quòd loquantur de Cælis in plurali, quia, vt diximus, Cæli in hæbreo carent ſingulari, & adhuc intelligi poſſunt in plurali de firmamento, & Empyreo. Præterea ſicuti diuerſitas motuum ſuadet cælum planetarum eſſe fluidum, ità conſtans fixarum ordo, & diſtinctio, quam ſeruant inter ſe, ſemper equalem probabiliter ſuadet firmamenti ſoliditatem. Adde ſic meliùs explicari, qumodò S. Paulus raptus fuerit vſquè ad tertium Cælum. Primum enim Cælum intelligi poteſt totum illud ſpatium, in quos patiantur planetæ. Secundum Cælum eſt firmamentum, tertium Empyreum, ſi autem firmamentum eſſet fluidum, ſicuti Cælum planetarum, nullum eſſet peculiare fundamentum diſtinguendi hos Cælos in duos potius quàm in plures.

8 Dices etiam in firmamento deprehenſæ ſunt nouæ Stellæ, & Cometæ, ergò etiam firmamentum dicendum

dum erit fluidum. Reſpondeo difficillimum eſſe dignoſcere, vtrum aliquod phænomenon dicendum ſit in firmamento, cum enim parallaxis ſit præcipua via cognoſcendi locum phænomenorum, ad quam aliæ viæ reduci debent, vt aliquid probent, ſicuti non valdè procul à Luna diuerſitas parallaxium eſt notabilis, ità quò magis à Luna digredimur, eò minus eſt earum diuerſitas diſcernibilis. Quòd ſi Saturnus vix aliquam patitur parallaxim, quam patientur ſtellæ firmamenti? Cũ ergò certum argumentum non habeamus, facilè negari poteſt vllam nouam ſtellam fuiſſe in firmamento, vel enim nouæ ſtellæ poſt aliquod tempus euanuerunt, vel non; ſi non euanuerunt, dici poteſt eas non eſſe nouas, ſed nouiter cognitas; ſi euanuerunt, dici poteſt eas fuiſſe in Cælo Planetarum, vel ſi volueris immediatè ſub ſuperficie concaua firmamenti.

C A-

CAPVT SESTVM.

An Cœli ſint naturaliter corruptibiles.

1 PRobabilius exiſtimamus Cælos non ſolum remotè, ſed etiam proximè ſecundum aliquas ſui partes eſſe naturalitèr corruptibiles; dari enim in Cælis naturalem generationem, & corruptionem ſuadetur primò ex maculis, & faculis ſolaribus, de quibus ità teſtatur ſcheiner in Roſa Vrſina lib. 4. p. 1. cap. 37. concl. 1. *Ex tot macularum millibus, quas hactenus ſummo ſtudio per multos annos obſeruaui, nulla reperta eſt, quæ non, ſaltèm aliquantulum auxerit, nulla, quæ non defecerit; tempus igitur maculæ cuiuſquè eſt triplex, augmentationis, ſtatus, & decretionis, quæ alia probatione non egent, quã diligenti obſeruatione, vel ſaltèm mearum obſeruationum inſpectione;* & concl. 7. ait: *Eodem tempore, & in eadem Solis ſphæra eſt ſæpè cernere alias maculas creſcentes phyſicè, alias decreſcentes.* Porrò ab eodem Auctore cap. 38. fusè proba

batur macularum augmentum, ac decrementum, neque haberi poſſe, per rarefactionem, & condenſationem, neque per ſolam ſuperficierum extenſionem, neque per ſolam alterationem &c. Sed neceſſariò haberi per phyſicam generationem, & corruptionem.

2 Probatur ſecundo. *Concluſio* poſita ex Cometis, quorum aliquos valdè probabile eſt, vt ſupra diximus fuiſſe cæleſtes, quo poſito eorum generatio ſaluari non poteſt abſquè alicuius partis, & auræ illius cæleſtis inflammatione, Quòd ſi dicas per ſolam addenſationem ità ſolidari potuiſſe aliquas cæli partes, vt reflectentes ad nos lucem Solis eſſent Cometa. Contra, eſt, quia ſi Lux Cometarũ non aliter, ac lumen Lunæ haberetur à reflexione radiorum ſolarium prò diuerſitate ſitus ſolis deberet Cometa, non alitèr, ac Luna, apparere modò cornicularis, modò plenus, quod in Cometis non accidit, etiam ſi aliquàndo fuerint ſub Sole. Quarè ſi in Cælis accenduntur maculæ, & faculæ, non erit difficile admittere, quòd in Cælo pariter accendantur Cometæ, eadem enim videtur eſſe materia Cometarũ,

ac

ac macularum, & faeularum, tum quia quo tempore viſus eſt Cometes anni 1618. per menſem integrum nulla in Sole viſa eſt macula, ideo fortaſſe, quia materia macularum ce..t, in materiam Cometæ; tum etiam quia, ordinarij Cometæ, vt teſtatur Scheiner, plerumquè in vicinia Solis oriuntur, ibique primò ſeſe videndos exhibent, ſenſim deindè recedendo à ſole, plerique autem Cometæ tum in duratione, tum in modo augendi, ampliandi ac decreſcendi ſimilem tenorem, & eaſdem cum maculis proprietates præſeferunt, vt in dicto Cometa anni 1618. videre fuit.

3 Dices primò, hoc eſſe con. Ariſt. ſed Reſpondeo Ariſtote, tum alibi, tum primo de Cælo textu 102. totum eſſe in probando, quòd non poſſit aliquid eſſe genitum, & eſſe ſempiternũ, & incorruptibile. Ait enim. *Genitum igitur eſſe ſempiternum tamèn eſſe dicere impoſſibilium eſt*, & poſt pauca. *Omnia enim, quæ generantur, & corrumpi videntur*. textu verò 104. *Auxilium autèm, quod quidam eorum conantur afferre ſibi ipſis, qui dicunt in corruptibilem quidem eſſe, ſed factum, non eſt verum*. Solùm ergò aſſerit Ariſtoteles Cælorum incorru-

pti-

ptibilitatem, quia exiſtimabat: illos fuiſſe ab æterno, adeoùt ſi crediđiſſet Cælum fuiſſe à Deo factum in tempore, cohærentèr ad ſua principia dixiſſet illud eſſe corruptibile; poſito ergò, quod circà Cælorum productionem cogamur ab Ariſtotele recedere, magis deindè peripateticè, & conſequentèr ad principia Ariſtotelis philoſophamur, quàm ij, qui coacti recedere ab Ariſtotelica mundi æternitate noluerunt recedere ab illatione, quam ex falſo principio deduxit Ariſtoteles, & quam ipſe Ariſtoteles apertè dixit eſſe falſam, ſi falſum eſſe oſtendatur principium.

4 Dices ſecundo. Cælum non habet contrarium, motui enim circulari, qui conuenit Cælo nullus motus contrarius eſt. Reſpondeo, & primo Cælum Planetarum, non mouetur circulariter, ſed in eo circulariter mouentur planetæ. Secundo Corpori, quod moueatur circulariter poteſt eſſe contrarius ignis ſolaris, à quò aliquæ cælorum partes aptæ ad concipiendum ignem inflammantur, dum hę ad Solis flammam propiùs accedunt. Quomodò autem in Cælo aliqua materia inflammetur, deindè verò extincto

igne,

accidentia, cum in Cælo habeamus accidentia eiuſdem rationis cum accidentibus corporis ſublunaris, dicendũ erit ipſam etiam ſubſtantiam Cæli eſſe eiuſdem rationis cum ſublunaris ideoquè non eſſe ſubſtantiam ſimplicem, ſed compoſitam, & quidem ex materia eiuſdem rationis cum ſublunari. Probatur ſecundo argumento negatiuo, quia ſicut ille, qui aſſerit dari aliquod ens debet poſitiuè illud probare, ità ſi aſſeris, quod ens aliquod habeat perfectionem diuerſi generis, illam poſitiuè proba, alitèr dicam, quòd ignis etiam qui eſt in concauo Lunæ non ſit corpus elementare, donec ergò poſitiuum argumentum afferatur ſtat poſſeſſio prò non multiplicatione perfectionum adeoquè neque eſt inuehendum corpus ſimplex, & admiſſo, quòd ſit compoſitum, propter eandem rationem non eſt illi danda materia diuerſæ rationis. Demum auctoritate multorum Patrũ apud Cornelium à Lapide in caput primum Geneſis, Tanneum Scheiner, & alios, habemus Cælos factos fuiſſe ex aquis, ergò ex materia eiuſdem rationis cum ſublunari. Quæ diximus de Cælis dicenda propter eaſdem rationes ſunt de om-

omnibus corporibus cæleſtibus, & ſanè ſi conformiter ad ſacras ſcripturas & Patres admittendæ ſunt ſuprà Cælos veræ aquæ elementares, quæ neceſſitas erit dicere, quod corpora cæleſtia aquis elementaribus ſubiecta ſint naturæ perfectioris?

2 Ariſtoteles quintam, ſimplicemque naturam Cælis tribuit, quia eos æternos, & incorruptibiles exiſtimabat, quod vidimus eſſe falſum, quarè merito S. Ambroſius lib. 1, Examerон c 6. ait. *Nihil agunt qui proptèr Cæli aſſerendam perpetuitatem quintum corpus æthereum introducendum putant*, & paulò antè; *Hæc igitur alij conſiderantes ſtabilia eſſe non poſſe quintam quandam naturam corporis introducentes quo diuturnum cæli putarent manſuram eſſe ſubſtantiam, ſed non iſta opinio propheticæ poterit obuiare ſententiæ, quam Diuina quoquè D. N. Ieſu Chriſti maieſtas in Euangelio comprobauit*. Porro motus circularis non neceſſario arguit quintam quandam naturam, cum talis motus fiat ab intelligentijs, & ad illum corpora cæleſtia inclinent ſolùm vt partes vniuerſi; præter quam quod ſicuti terra, & ignis ſunt corpora compoſita ex materia eiuſdem rationis, & tamen terra cum

cum accidente grauitatis inclinat ad motum deorſum, ignis cum accidente leuitatis inclinat ad motum ſurſum. Ità ſi Cælum ex propria inclinatione moueretur circulariter poſſet ſimul cū materia eiuſdem rationis cum materia ſublunarium habere accidens aliquod, ratione cuius inclinaret ad motum circularem.

3. Valdè probabile eſt ſolem eſſe ſubſtantialiter naturæ igneæ, & formaliter calidum. Primo quia in Hymnis Eccleſiaſticis paſſim vocatur igneus, & eius rota flammea, debent autem hæ locutiones accipi de formali igne, cum enim eas iuxta vnanimem Patrū conſenſum debeamus interpretari, viginti quinque Patres recensētur à Scheiner, qui ſolem eſſe, vel ignem, vel igneæ naturæ expreſsè docuerunt. Secundo nullo alio argumento probamus noſtrum ignem eſſe formaliter lucidum, & calidum, niſi quia nos illuminat, & calefacit, ergò cum corpora cæleſtia conſtent materia eiuſdem rationis cum ſublunari, & experiamur Solem lucere, & calefacere cur, non dicemus eſſe formaliter calidum, & igneum. Tertio calor à Sole, & calor à noſtro igne productus ſunt e-

iuſdem ſpeciei, quia vnus intenditur ab alio, quod idem videtur dicendum de vtriuſquè luce, ſi enim per anguſtiſſimum foramen intrà cubiculum benè clauſum excipiatur radius ſolaris in carta, & ex alio loco bene obſeratò tranſmittatur per anguſtum foramen fulgor candelæ accenſæ, itaut radius huius fulgoris incurrat in lucem radij ſolaris prius exceptam in carta, videbimus ex concurſu lucis ſolaris, & lucis candelę reſultare in carta maiorem lucem, quàm eſſet, vel à Sole, vel à candela tantùm, ergò vna lux intenditur ab alia. ſi ergò accidentia à Sole, & ab igne producta ſunt eiuſdem ſpeciei, quidni dicamus ſolem eſſe eiuſdem naturæ ſpecificæ cum noſtro igne. Demum grandiora telioſcopia exhibent nobis ſolem tanquàm ignitum oceanũ flammarum vndis aſperum, atquè fluctuantem.

4 Quamuis ſol ſit naturæ igneæ, non tamen eſſe poteſt purus ignis, propter nimiam enim raritatem ineptus eſſet ad tantam lucem, & motum, quare ſi eius materia cum aliquo ex noſtratibus corporibus eſſet comparanda cum nullo alio melius, quàm cum auro conferri poſſet, tum quia aurum

vt-

vtpotè maximè denſum eſt etiam maximè actiuum, ſi ſit accenſum, tum quia aurum eſt eiuſdem coloris cum igne, & eſt ad motum aptiſſimum, tum demum quia aurum igne non abſumitur.

5 Dices ſi Sol eſſet naturæ igneæ, poſſet à nobis videri ſinè læſione, ſed contrà, quia quid magis igneum, quàm fulgur? & tamen eius vim oculi ferre non poſſunt. Poteſt ergò oculorum offendiculum refundi in ſolis magnitudinem: quandò enim Luna Solem eclypſat, partes ſolis non eclypſatæ aſpiciuntur ſinè oculi læſione, ſi ergò quantum eſt ex hoc capite, partes ſolis poſſunt eſſe igneæ, quidni etiã totus ſit igneus; ſed puriſſimus, ad hoc, vt poſſit tantam lucem mundo impertiri.

6 Stellas etiam fixas dicerè poſſumus eſſe ſubſtãtialiter naturę igneæ; cũ enim ex dicendis ſtellæ fixæ non totum lumen mutuentur à Sole, ſed ſaltem præcipuum lumen, quod habent, ſit illis natiuum non minus, quam ſoli dicendæ ſunt non minus, quam ſol ſubſtantialiter igneæ, præſertim cum earum ſcintillatio meritò refundi poſſit in hoc, quod ad inſtar ſolis euo-

mant flammas. Hinc ſi communis ſententia docet ſolem fuiſſe formatum ex luce primo die à Deo creata, dicere etiam poterimus Stellas fixas ex eadem primigenia luce fuiſſe factas, ſed non niſi quarto die perfectas; eò quòd primigenius ille ignis in primò illo mũdi triduo figuram, locum, & motum mutauerit, donec quarto die partim in ſolem, partim in fixas diſtributus ſtabilem acceperit figuram, locum, & motum.

7 Quoad materiam proximam Cælorum Sanctorum Patrum auctoritati, quos citat Cornelius à lapide in caput primum Geneſis, valde conforme eſt initio fuiſſe à Deo creatum Empyreum, & terram, itaut tota Terræ ſuperficies aquis eſſet vſquè ad Empyreum repleta, Deindè verò ex aquarum materia partim ſolidata, partim attenuata, firmamentum; Cælum planetarium, & reliqua omnia fuerint efformata. Sicut autem aliqua pars aquæ ſolidata fuit in firmamentum, & Planetas: ita alia pars attenuari debuit in cęlum planetarum, in ætherem, & aërem illi ſubiectum, hoc enim neceſſarium fuit tum ad impediendum vacuum, tum nè daretur corporum

pe-

penetratio nam ſi aquæ fuiſſent attenuatæ in Cælos planetarum, & aërem abſquè eo, quòd aliquæ illarum partes ſolidarentur. Aquæ in auras tenuiſſimas extenſæ non habuiſſent ſinè penetratione locum ſibi neceſſarium, ſi verò aliquibus aquis ſolidatis, reliquæ non fuiſſent attenuatæ non potuiſſent occupare totum priſtinum ſpatiū, ideoquè interceſſiſſet aliquid vacui. Quòd ſi alij SS. Patres docent cælos eſſe naturæ igneæ, bene poterit vtraquè Sententia concordari; illud enim dici poteſt naturæ igneæ, ſed accidentaliter, quod participiat de calore, & ſiccitate. Cum ergò cæli à Sole magnum recipiant calorem, & ſiccitatem, quamuis fuerint formati ex aquis, dici tamen poſſunt naturæ igneæ: Hinc totum hoc medium, quod inter terram, & firmamentum intercedit, totum videtur eſſe corpus ſpirabile, nec vna illius pars differre ab alia, niſi ratione maioris, vel minoris raritatis, ſiccitatis, & caloris, pròut enim vna pars magis recedit à terra, & accedit ad ſolem eò eſt purior, rarior, ſiccior, & calidior. Ignis, inquit S. Anſelmus lib. 1. de imagine mundi cap. 24. *Qui quartum elementum conſcribitur, quaſi non*

gignens dicitur, à Luna vſquè ad firmamentum extenditur, is tantum eſt aere ſubtilior, quantum eſt aer aqua tenuior, aqua terra rarior. Hic etiam æther, quaſi purus aer dicitur, ſplendore perpetuo lætatur; Et prætèr, alios complures S. Iſydorus lib. 3. Origin. cap. 3. ait. *Cælum græcè dicitur à videndò, eò quòd aer perſpicuus ſit, & ad ſpeculandum purior.*

8 Ex his ergò patet reſolutio quæſtionis de natura ignis exiſtentis in ſpæra infrà lunam, dicendum enim videtur eſſe auram ſubſtantialiter eiuſdem rationis cum noſtra, dici tamen ignē, ſicuti ignei dicuntur cæli ratione tantæ raritatis, ſiccitatis, & caloris, qualitatum ſcilicèt ignearum, quas ab igneo Sole recipit.

9 Cum ex infrà dicendis probabilius ſit Planetas lumen omne mutuari à Sole, non eſt cur dicamus eos eſſe naturæ ſubſtantialiter igneæ, ſed plus, vel minus de igneis qualitatibus habere prout magis, vel minus accedunt ad Solem. Quarè congruenter ad iam dicta aſſerendum eſt factos fuiſſe ex aquis denſatis non aliter ac ex illis fiunt chryſtallus, vniones, conchilia, & ſimilia corpora ad lumen reflectendum idonea.

10 Di-

10 Dices ſi Planetæ ſunt corpora hoc modo ſolidata; erunt grauiora cælo ſpirabili, in quo feruntur, ergo in eo violenter detinentur. Reſpondeo, & primo cum corpora non ferantur deorſum, vel ſurſum, niſi ratione grauitatis, vel leuitatis, quæ ſunt accidentia corporibus ſuperaddita, vt infra probabimus potuit Planetis, & Soli loco grauitatis dari aliud accidens, per quod omnes illius partes inclinent ad centrum, quod ſecum habeant, & ferant, ideò enim corporibus ſublunaribus denſioribus datur grauitas maior, quia eſt bonum vniuerſitati, quod denſiora ſint centro vniuerſi viciniora, ſed eſt bonum vniuerſitati, quod partes Planetarum, & Solis ſeſe conglobent circà ſuum centrum, ergò &c. Quòd ſi verè non eſt illis datum hoc accidens, ſicuti ab intelligentijs mouentur, ità poſſunt ab ijſdem in tali loco detineri propter bonum vniuerſi ideoquè ibi eſſe non violenter, ſaltem prout ſunt partes vniuerſi.

CAPVT OCTAVVM.

De luce Syderum.

1 PRobabilius eſt ſtellas fixas propria luce fulgere, quia tanta eſt diſtantia ſolis à ſtellis fixis, vt ex illis ſol ſpectatus vix appareret tantus, quanta à nobis cernitur minima ſtellarum fixarum. Quamuis autem Tyco omnium Aſtronomorum maximè hanc diſtantiam imminuerit, eam tamen tantam relinquere coactus eſt, vt è fixis ſol vix appareret tantæ magnitudinis, quanta à nobis cernitur vna è ſtellis fixis maioribus; quis autem credat, quòd ſol in tanta diſtantia tam exiguus tranſmittere poſſit ad ſtellas fixas lucem adeò viuidam, vt cum tanto vigore ab illis reflectatur ad nos. Confirmatur. Planetæ quò magis elongantur à Sole, eò habent lumen languidius, ideoque Saturnus omnium Planetarum maximè diſtans, habet lucem, veluti plumbeam, ergò fixæ cum longè magis diſtent à Sole, quàm Planetæ, longè languidiorem lu-

lucem deberent habere: Conſtat autem accidere oppoſitum.

2 Dices quod lux Planetarum in minori diſtantia à Sole ſit debilior luce fixarum refundi poſſe in materiam, ſeu corpus ſyderum magis, vel minus aptum ad reflectendum lumen ſolis. Reſpondeo verum eſſe, quod diuerſitas corporum reuerberantium lucem, ipſam lucem diuerſificet. Hinc, quod Venus argenteum lumen reflectat habebitur ex eo, quod ſit corpus argento ſimile, mars ſimile ferro, Iuppiter cupro, ſaturnus plumbo, vel cũ alij, ſaturnus eſt ſimilis Onychi, Iuppiter Saphiro, Mars pyropo, aut ametyſto, Venus chryſopraſo, Mercurius Berillo, aut Acati, Luna Conchylijs Margharitarum, aut ipſis Margaritis; ſed quamuis materiæ diuerſitas diuerſimodè lucem reflectat, quæ nam eſt excogitabilis materia, quæ carens luce, poſſit ad tantam diſtantiam accipere lucem ſolis, eamque ad nos reflectere ita viuidam, ſicut eſt lux fixarum.

3 Nullum eſt fundamentum tribuendi Planetis proprium aliquod lumen, imò multa ſuadent illos omni propria luce carere. Primo enim li-

cet ſaturnus ſoli, & nobis longè vicinior, quàm ſtellæ fixæ, longè tamen obtuſiori lumine reſplendent, ergo ſicuti ſtellis fixis proprium lumen dedimus, quia in diſtantia longè maiori viuidiorem lucem exhibent: ità omnis natiua lux ſaturno, & ab illius paritate cæteris planetis adimenda eſt, quia in diſtantia longè minori multo debiliùs lumen oſtendunt. Secundo conſtat ex falcata planetarum illumina tione, quod à ſole recipiant ſaltem lu men præcipuum, immo lumen omne, quod nobis innoteſcit, ergò gratis immo immerito aliquod aliud lumen illis tribuitur, fruſtra enim natura illis dediſſet lumen aliquod, de quo quolibet adhibito inſtrumento non poſſemus certificari, cum enim lumē ſyderum ſit propter nos, ſunt enim poſita, vt ſint in ſigna, & tempora, ſi nullum natiuum lumen planetarum poterat eſſe in ſigna, & tempora, cur debuit illis à natura tale lumen dari? Tertio Iuppiter vmbra ſui corporis ſuos comites eclypſat, ergo nullum habet natiuum lumen.

4 Dices in luna etiam totaliter eclypſata cernitur aliqualis rubor, & lux, quæ erit illi natiua. Reſpondeo ru-

ruborem hunc in luna eclypſata obſeruatum fuiſſe ferè ſemper varium, ideoquè habebitur ab extrinſeco, nimirum vel ex luce Solis, quæ ad lunam vſquè reuerberetur à terra, vel ex eo, quod radij ſolares incidentes in ſphæram vaporoſam, quæ eſt circa lunam in ea refringantur, & efficiant illum ruborem, non ſecus ac ſole occidente eius radij tranſeuntes per vapores, quibus terra circumdatur, & impingentes in parietem, cernuntur rubri.

5 Omnes ergò Planetæ lumen omne recipiunt à ſole, ſed Iouem, & Saturnum exiſtimant nonnulli non poſſe à ſole illuminari propter magnam ab illo diſtantiam, ideoquè putant illuminari à ſuis Comitibus licèt non ab omnibus. Hinc ex quatuor Iouis comitibus duos dicunt eſſe ſoles, primum ſcilicet, ac tertium, & duos lunas ſecundum videlicèt, ac quartũ, ideoquæ à primo, & tertio ex ſuis Comitibus aiunt illuminari, & ipſum Iouem, & alios duos illius Comites ad inſtar lunarum. Sed non eſt cur à cõmuni ſententia recedamus, multis enim experimentis comprobatum eſt Comites Iouis in illius vmbram inci-

dentes eclypſari, quòd ſi aliquis ex illis haberet lucẽ propriam profectò ab vmbra Iouis non eclypſaretur. Præterea quando Iouis Comites proximè accedunt ad coniunctionem cum ipſo Ioue, ſiue ſuperiorem, ſiue inferiorem, ob Iouis fulgorem non videntur, ſi autem aliquis è Iouis Comitibus eſſet ſol, longe diuerſa horum ſyderum phænomena videremus.

6 Circà ſtellarum ſcintillationem duplicem illius cauſam aſſignamus, aliam intrinſecam, aliam extrinſecam. Extrinſeca rurſus poteſt eſſe duplex. Primò enim ex magna fixarum diſtantia, noſtrique viſus debilitate oriri poteſt, quod cum illarum ſpecies vix noſtros oculos moueat, viſus valde laboret, ac ſpiritus vehementer commoueat, vt ſtellas illas poſſit percipere. Secundo oriri ſcintillatio poteſt ex agitatione medij vaporoſi, per quod Syderum radij tranſeunt, non aliter, ac lapilli immoti, qui cernuntur in fundo riui currentis videntur tremere, & ſubſultare, ratione motus aquæ, quæ per illorum ſpecies tranſeunt; Et cõfirmari poteſt primo ex eo, quòd iuxtà verticem pacatior eſt ſcintillatio, iuxta horizontem verò maximè inquieta.

Se-

Secundo quia Sydera hieme magis, quàm Aeſtate ſcintillant, non niſi quia iuxtà horizontem, & hyeme craſſiores, ac plures vapores ſunt. Intrinſeca, & præcipua cauſa ſcintillationis fixarum, eſt ignea natiua, viuidaquè illarum lux, non aliter ac Sol ratione ſuæ igneæ, natiuæquè lucis ſcintillat. Si enim intelligamus Solem adeò à nobis remoueri, vt non appareat maior, quàm vna è fixis ſcintillaret profectò æquè ac vna ex illis, & ſi aliqua è fixis fieret nobis propinqua, ſicuti Sol, videtur, quod ſimili lucis vehementia noſtros oculos pertingeret. Planetæ cum careant propria luce ſcintillare non poſſunt ab intrinſeco, ſed ſolùm ab extrinſeco ratione medij; fixæ verò ſcintillare poſſunt tum ab extrinſeco, tum ab intrinſeco.

7 Hinc ſententiarum diuerſitas circà ſcintillationem Planetarum, aliquibus eorum ſcintillationem affirmantibus, alijs verò negantibus, cum tamen nemo de fixarum ſcintillatione dubitauerit. Quod enim Planetæ aliquandò viſi ſint ſcintillare, aliquandò non; ratio eſt, quia cum cauſa eorum ſcintillationis non ſit ab intrinſeco, à natiua ſcilicèt, viuidaquè illorum luce, ſed ab

ab extrinſeco medio vaporoſo, ideò aliquibus viſi ſunt ſcintillare; quia medium erat adeò vaporoſum, vt eorum ſcintillatio potuerit obſeruari. Alij è contra viſi ſunt non ſcintillare, quia tunc medium non erat tale, vt parere poſſet ſenſibilem ſcintillationem. E cõtrà fixæ in quocunquè medio ſcintillãt, quia ſemper adeſt intrinſeca earum ſcintillationis cauſa, quamuis prò varietate aliarum cauſarum extrinſecarum modò earum ſcintillatio creſcat, modò decreſcat. Vera ergò erit ſententia Ariſtotelis, quòd planetæ non ſcintillant; intelligendus enim eſt Ariſtoteles de ſcintillatione ſolùm ab intrinſico, cum cæteroqui conuenire ijs omnibus poſſit ſcintillatio ratione medij vaporoſi. Quod ſi Planætæ multis ſuperficiebus conſtant, & circà ſuũ centrum voluuntur, de qua re capite ſequenti, ſcintillarent etiam ratione lucis ſolaris, quàm modò ex hoc, modò ex illa ſuperficie reuerberant, non ſecus ac ſi perſpicilla polyedra obijciantur Soli, & modò in hanc, modò in illam partem vertantur, videntur ſcintillare, & huc illuc radios eiaculari, ſed adhuc huiuſmodi ſcintillatio dici poteſt ab extrinſeco, quatenus ori-
tur

tur à luce Solis, planetis extrinſecùs adueniente, cum ſcintillatio fixarum oriatur ab intrinſeca, ſeu natiua illarum luce.

CAPVT NONVM.

De Syderum motu, figura, influxibus.

1 Communis Philoſophorum, Theologorum, ac Patrum ſententia eum Ariſtotele, & Platone docet Planetas, & firmamentum non moueri ab intrinſeco, eo modo, quo à proprijs virtutibus motiuis mouentur grauia, & leuia, ſed ab extrinſeco motore, & quidem ratione, atquè intelligentia prædito, ſi enim videremus nauim per Oceanum rectiſſimo tramite ad portum venire, & è portu per eandem omnino viam recedere, rurſuſque redire, idquè motu conſtanti, & per multos annos continuato quis diceret illam vel propria virtute, vel à ſolo vento rationis experte dirigi, cum ergò per medium fluidum tot ſæculorum,

rum, decurſu Sydera tam vario, & implexo, ſed conſtanti, perpetuoquè curſu eandem viam elegerint; dicendum eſt hoc effici a motore intelligente, ideoquè vel á Deo ſolo, vel per miniſteriũ Angelorum, atqui Deus non conſueuit in mundi regimine per ſe ſolùm efficere ea, quæ poteſt facere per cauſas ſecundas, ergò Sydera intelligentiarum miniſterio mouebũtur. Huc facit, quod habetur Iob 9. *ſub quo curuantur, qui portant orbem*, qui locus à pleriſque explicatur de Angelis.

2 Non poſſe Planetas, & Sydera omnia ab vnico Angelo moueri probatur, quia ſi non poteſt idem Angelus eſſe ſimul in cœlo, & in terra, vt eſt communis ſententia, multò minus poterit vnus Angelus eſſe in firmamento, vel in Saturno, & in Luna. Suus ergò ſingulis Planetis videtur aſſignatus Angelus, non ſecus ac ſuus ſingulis hominibus, cum præſertim hoc exigat pulchritudo, & perfectio vniuerſi, ad quam valdè confert ſicuti multitudo planetarum, ita multitudo motorum. Ad mouendum firmamentũ, vt potè ſolidum, & habens ſibi affixa Sydera tanquam nodos affixos in tabula vnus Angelus videtur eſſe ſatis,

qui

qui congruentiùs erit, quòd reſideat in aliqua parte circuli maximi deſcripti ex polis, ſupra quos ſit eius motus. Porrò cœlorum motores eſſe ex ordine virtutum docet S. Dyoniſius cap. 17. de cœleſti Hierarchia, cũ enim ordo virtutum ſit primus ex ijs, qui deputantur ad externa miniſteria, congruenter ex illo aſſumendi fuerunt, qui præcipuo miniſtério vacarent, quale eſt motus Syderum.

3 Oſtendimus alibi implicare, quod idem corpus ſimul moueatur duplici motu locali, ideoquè quamuis quandò ſtella aliqua dicitur moueri pluribus motibus, realiter tamen loquendo; non mouetur niſi vno, licet, diuerſimodè conſiderato, quo nimirum ſingulis diebus tendit ab ortu in occaſum. Sol enim ex diurna viginti-quatuor horarum reuolutione non abſoluit perfectum circulum, itaut præcisè ad illud idem punctum reuertatur, ex quo proce.at, ſed relinquinquit, vnum gradum, quem die proximè ſequenti percurrat. Hinc ſingulis diebus vnum circiter gradum, & ſingulis annis integram reuolutionem amittit, atque hoc eſt, quòd ab Aſtronomis explicatur per duplicem motũ,

rap-

raptum videlicèt, quo ſingulis diebus ſpatio 24 horarum moueatur ab Oriente in occidentem,& proprium,quo ab Occidente in Orientem moueatur ſpatio vnius anni. Prætereà Sol non efficit ſuas circulationes per lineam perfectè circularem, ſed ſpiralem; nūc ad Auſtrum nunc ad Aquilonem deflectendo: re igitur vera Sol vnico motu mouetur,qui in plures ab Aſtronomis diuiditur, vt motus Solis melius intelligatur. Idem dicendum de alijs Planetis, quorum motus diſtinctius explicare ſpectat ad Aſtronomos.

4 Quæritur vtrum Sol, & Sydera non modò circà terram, ſed etiam circà proprium centrum vertantur. De Sole hoc affirmant,& probant multi ex motu macularum,& facularum, ex quibus colligit Scheiner Solem circà ſuum centum motu proprio ſimplicique conuerti in diebus præcisè 24. Lunam pariter meſtruè circà ſuum centrum conuerti putant quotquot eius motum explicant per Epicyclos, ſi enim motu epicyclari agitur, cū ſemper eandem ad nos faciem conuertat, neceſsè omninò eſt, quòd circà ſuum centrum vertatur. Sed cum non omnes explicent motum Lunæ per epicyclos

cyclos de eius integra vertigine non videtur conſtare;quamuis aliqua libratio etiam admiſſa cœli fluiditate ex eius maculis benè inferatur; Iouis etiã libratio colligitur ex faſcijs, cum quibus diuerſimode diuerſis temporibus eſt obſeruatus, viſus enim aliquandò eſt cum tribus, aliquando cum duabus faſcijs ijſque nunc valdè inter ſe diſtantibus, nunc inuicem propioribus &c.

5 Solem eſſe figuræ ſphæricæ probant aſpectus maculæ, & radij; quos in orbem proijcit; Ità verò debuit inſtitui, tùm, vt eius actiuitas eſſet maior, tum vt cum maiori æqualitate ſuum lumen diffunderet, Reliquos etiam Planetas eſſe ſphæricos patet ex eorum illuminatione falcata, qualem haberi vidimus non ſolùm in Luna, ſed etiam in Venere, & Marte; ſi enim hi planetæ eſſent figuræ planæ non illuminarentur ſucceſſiuè, & corniculariter, ſed toti ſimul, ſi verò eſſent concaui prius illuminarentur in partibus, à Sole remotioribus, non aliter, ac valles prius illuminantur in partibus illis, quæ magis à Sole diſtant, non tamen ſunt corpora perfectè ſphærica. præſertim enim in Lunà partes, quæ

ſunt

ſunt magis illuſtratæ ſunt prominentes inſtar montium, partes obſcuriores ſunt depreſſæ inſtar vallium. Præterea ſi Luna per tubum opticum ſpectetur, quandò eſt ſemiplena, pars illuminata non ſeparatur à tenebroſa, linea recta, vt fieri deberet ſi globus lunaris eſſet perfectè ſphæricus, ſed ſectio luminis, & vmbræ apparet tortuoſa, & angularis, eò planè modo, quo ſeparatur pars illuminata terræ à parte tenebroſa, vbi ſunt montes, & valles. Demum Planetæ ad reflectendum lumen Solis non debuerunt eſſe perfectè ſphærici, ſed multis faciebus diſtincti; corpus enim perfectè ſphæricum ex vna tantùm ſui parte reuerberat lumen, vt conſtabit in ſpeculo conuexo, ex perfectè leuigato, ſi per illud excipiantur radij ſolares, & reflectantur in parietem.

6 Nequè Cœli, neque Sydera ſunt animata, nam præter auctoritatem Conciliorum, & Patruum, probatur, quia ſi eſſent animata, vel eorum anima eſſet vegetatiua, vel ſenſitiua, vel intellectualis, non vegetatiua, quia nequè creſcunt, nequè nutriunt, quodnam enim pabulum ſatis eſſet tam vaſtis corporibus? cum totus globus ter-

terraqueus, à quo æxiſtimari poſſet tranſmitti exhalationes, & vapores in alimentum Syderum, ſit inſtar puncti reſpectu firmamenti; Sed neque anima Syderum, ac cœli poſſet eſſe ſenſitiua, tum quia quod ſenſit etiam vegetat, tum etiam quia quis in cœlo deprehendit vlla organa ſenſuum. Demum non poſſunt eſſe animata anima rationali; tum quia hæc eſt etiam ſentiens, & vegetans, tum etiam, quia ſequeretur, quod Sydera eſſent homines capaces meriti, & demeriti, beatitudinis, & ſuppliciorum, quod eſt maximè abſurdum. Quod ſi Ariſtoteles animatos alicubi vocauit cœlos explicandus eſt ratione intelligentiæ, non tamen informantis, ſed aſſiſtentis.

7 Corpora cœleſtia agere in inferiora certum eſt, vndè enim lumen, vnd calor, tempeſtatum viciſſitudines &c. uiſi ex actione corporum cœleſtium. Hinc cœleſtia corpora, quæ ſunt ſublunaribus viciniora magis ſenſibiliter agunt. Lunæ etenim ventos, & imbres tribuimus, oſtrea, conchylia, & alia multa teſtacea quæ cũ Luna creſcunt, & decreſcunt, & præter alia multa ligna exciſa in plenilunio carie corroduntur, vtpotè tunc tempòris

mul.

multo humore repleta, qui à Luna tunc magis inferioribus communicatur, quando eſt plenior. Agunt autem corpora cœleſtia per lumen,& calorem, quem vnà cum lumine producunt;agunt etiam per alias virtutes occultas,ſeu qualitates innominatas, ſi enim rebus ſublunaribus magneti verbi gratia alijſquè multas huiuſmodi virtutes occultas tribuere cogimur quidni eas etiam corporibus cœleſtibus tribuamus? Adde quod tanta Syderum multitudo, tot,ac tam varij illorum motus, atquè concurſus videri poſſent ſuperflui, niſi dicamus, quod ex diuerſis Aſtrorum virtutibus diuerſimodè coniunctis multiplex effectuum diuerſitas oriatur.

3 Porrò agunt corpora cœleſtia tum in elementa, quæ à corporibus cœleſtibus illuminantur, calefiunt, refrigerantur, attrahuntur, agitantur &c. tum in mixta inanimata, in lapides ſcilicèt, & metalla producendo aurum, aliaquè forſilia tum etiam in plantas animalia, & corpora humana, eorum humores augendo imminuendo, alterando &c. In animmam rationalem vt potè ſpiritualem directè non agunt, indirectè tamen in illam, eiuſquè

què actiones influunt, cum enim Sydera poſſint corporis humani humores alterare, indirectè etiam in mores influunt, qui corporis temperamentū ſequuntur, ſed ità, vt nulla ex parte lædatur libertas.

9 Demum ceſſante motu, & influxu corporum cœleſtium, multæ etiam ceſſarent corporum ſublunarium actiones, neque enim daretur ortus herbarum, & animalium, ſicuti nunc datur. Cæterùm non ea videtur eſſe corporum inferiorum à ſuperioribus dependentia, vt ceſſante illorum motu, & influxu ſtatim omnis neceſſariò ceſſare deberet corporum inferiorum actio, tum qaia nulla eſt ratio hanc maximam dependentiam inuehendi, tum quia ceſſante motu Cœlorum, cur lapis in aëre pendulus remoto omni impedimento non poſſet deſcendere? cur ignis ſtuppæ applicatus non poſſet illam comburere &c.

DI-

DISTINCTIO VIII.

De Generatione, & Alteratione.

A corpore cœleſti gradum facimus cum Ariſtotele ad corpora ſublunaria generabilia, & corruptibilia, & primò agimus hic in communi de generatione ſubſtantiali, & de alteratione, quæ ad illam ordinatur. Quamuis autem poſito quòd ab Ariſtotele receſſerimus circà Cœlorum incorruptibilitatem, præponenda fuiſſet hæc diſtinctio diſtinctioni ſuperiori de Cœlo, noluimus tamen methodum Ariſtotelicam immutare.

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit generatio ſubſtantialis

QVemadmodum ens abſolutè, & ſimpliciter dictum ſignificat ſolùm ſubſtantiam, ità nomine genera-

rationis ſimplicitèr dictæ venit motus ad ſubſtantiam, & ſolius ſubſtantiæ productio. Hinc ſecundo Phyſicorum textu 14. dicitur eſſe *via ad naturam* hoc eſt ad formam ſubſtantialem. Definitur autem generatio iuxtà hanc acceptionem ex Ariſtotele hic textu 23. mutatio totius in totum nullo ſenſibili remanente vt ſubiecto eodem. Ponitur loco generis *mutatio*, quę eſt quid commune ad quemcunquè tranſitum tam productiuum, quàm corruptiuum, & tam per conuerſionem à termino à quo poſitiuo, quàm per tranſitum à termino à quo priuatiuo, eſt etiam genus tàm reſpectu tranſitus ad terminum ſubſtantialem, quàm reſpectu tranſitus ad terminum accidentalem; hoc tamen prædicatum genericũ contrahitur per illas particulas *totius in totũ* ad ſignificandũ ſolũ trãſitũ à termino à quo poſitiuo ſubſtãtiali, ad terminũ poſitiuũ ſubſtantiale ideoq; ſignificat tranſitũ conflatum ex duplici tranſitu, altero corruptiuo, altero productiuo. Cũ enim Ariſt. definierit. Hic generationem ſubſtantialem naturali, & ordinariò modo factam, quam ſolùm ipſe cognouit, de huius conceptu eſt, quòd totum ſubſtantiale præce-

dens mutetur in totum ſubſtantiale, ſubſequens, quod naturaliter fieri non poteſt niſi per corruptionem totius præcedentis, & productionem totius ſubſequentis. Atquè hac de cauſa dixit Ariſtoteles: generationem vnius eſſe corruptionem alterius, quòd axioma malè explicatur, per hoc, quòd generationem vnius comitetur corruptio alterius, nam non ex eo, quòd duo concomitanter ponantur, vnum dicitur eſſe aliud, melius ergò hoc verificatur ex eo, quod generatio vnius ordinario modo facta eſt complexum ex duplici tranſitu, altero corruptiuo ſubſtantiæ præcedentis, altero productiuo ſubſtantiæ ſubſequentis, ideoquè generatio ſic accepta, verè eſt corruptio alterius. Porrò definiuit hic Ariſtoteles generationem ſub conceptu conuerſionis, cum initio phyſicæ definiſſet mutationem rei naturalis ſecundùm ea, quæ præcisè requiruntur ad eſſentiam tranſitus, quia initio phyſicæ loquebatur magis abſtractè, hic verò agit de generatione magis in particulari, & prout de facto accidit.

2 Adduntur in definitione particulæ illæ *totius in totum*, per quas deſignatur generationem eſſe mutationẽ to-

totius compoſiti ſubſtantialis in aliud compoſitum, & totum ſubſtantiale, quod ſinè addito dicitur totum; ad hoc autem, vt dicatur totum mutari, & corrumpi ſatis eſt ſi pereat vnio, ea enim pereunte non eſt amplius idem totum. Demùm dicitur *nullo ſenſibili remanente vt ſubiecto eodem*. Per mutationem enim ſubſtantialem nullum remanet ſubiectum denominationis,& per ſe demonſtrabile, quod ſimpliciter dicitur ſubiectum, licèt remaneat ſubiectum receptionis. Atque hoc indicatur per particulas illas, *vt ſubiecto eodẽ*, non enim omne ſubiectum negatur remanere, ſed ſubiectum idem, hoc eſt ſubiectum completum denominationis (quale dabatur prius, & quod ſimpliciter dicitur ſubiectum contrà id, quod accidit in alteratione, in qua non ſolùm remanet idem ſubiectum receptionis,ſed etiam idem ſubiectum denominationis.

3 Dices non eſt de eſſentia generationis eſſe mutationem ſi enim ab æterno fuiſſet productus equus nulla fuiſſet mutatio. Prætereà initio mundi non præceſſit materia cum carentia formæ, & tamen hæ fuerunt generationes. Sed contrà, quia hæ non ſunt

generationes hic definitæ ab Ariſtotele, qui, cum poſuerit ſucceſſiuas generationes rerum ab æterno, nullam agnouit generationem, quæ non habuerit aliam ante ſe, & quæ propterea non includat corruptionem. Quamuis autem nos aliquam aliam generationem agnoſcamus ignotam Ariſtoteli, cum tamen acceptio nominum ſit arbitraria poſſumus cum Peripateticis nomine generationis intelligere, & definire ſolùm illam, quæ eſt conuerſio, ne ſinè vllo emolumento immutemus acceptionem nominum vſurpatam ab Ariſtotele.

4 Dices ſecundo. Quandò ex eſſentia in primo inſtanti productionis pullulant paſſiones, verè datur illarum generatio, & tamen eſſentiæ non mutantur. Reſpondeo hanc non eſſe generationem ſimpliciter dictam, generationem ſcilicèt ſubſtantialem, in qua mutatur totum in totum ſimpliciter dictum. Similitèr ſi generetur ignis per introductionem formæ ignis in materiam, ſed ſine deſtructione formę præcedentis, non erit generatio cognita, & definita ab Ariſtotele.

5 Dices tertio. Id quod mutatur debet manere ergò in generatione, ſeu

ſeu mutatione totius in totum debet totum præcedens non corrumpi, ſed manere, præterea ſi generatio eſſet mutatio id quod generaretur mutaretur, quod eſt falſum. Reſpondeo, & ad primum dico cũ diſtinctione id, quod mutatur per aliud debere manere, non verò id, quod mutatur in aliud, vt accidit in generatione. Ad ſecundum Reſpondeo eandem generationẽ reſpectu rei corruptæ, ſeu termini à quo, dici mutationem reſpectu rei genitæ, ſeù termini ad quem, dici generationem ſicuti eadem vnio denominat partes vnitas, totum verò eadem vnio denominat non vnitum, ſed compoſitum.

6 Ad corruptionem totius præcedentis, & generationem ſubſequentis vna tantùm datur actio poſitiua, per quàm ſcilicèt totum ſubſequens generetur, formalis enim corruptio totius præcedentis habetur per hoc præcisè, quod non ponatur illius conſeruatio. Hæc autem vnica actio poſitiua eſt diſtincta à præuia alteratione, productio enim vltimi complementi diſpoſitionũ eſt prior natura productione formæ ſuſtantialis, cum ex præuiſione, & ad exigentiam vltimi complementi diſpoſitio-

ſitionum moueatur Auctor naturæ ad ponendam formam, & terminum, vel ſolam vnionem, quæ ſola in compoſito humano educitur de potentia materiæ, & ponitur à generante; in alijs verò compoſitis materialibus terminatur ad formam, & vnionem, quæ ex alibi dictis, ſimul natura, & per eandem actionem fiunt, quanquam, ſi formaliter loqui velimus hæc actio erit generatio, quatenus intelligitur terminari ad vnionem. primo quia in compoſito humano habetur tota eſſentia generationis per hoc præcisè, quòd producatur vnio, & ſi forma materialis exiſteret conſeruata miraculosè extrà materiam, per hoc præcisè, quòd intelligeretur produci vnio, intelligeretur generatio totius. Secundo vnio eſt cauſalitas intrinſeca totius, ergò cum generatio ſit extrinſeca cauſalitas totius, illa actio erit, formalitèr loquendo generatio, per quam cauſatur intrinſeca cauſalitas totius, ergò generatio formaliter, & præcisè loquendo erit actio, qua producitur vnio.

7 Dices non dari generationem diſtinctam ab vltimo præuiæ alterationis complemento, eò quòd poſita

ta præuia alteratione forma reſultet. Sed contra, quia quid eſt reſultare, niſi produci? Certè quidquid ſit reſultare, non poteſt niſi ſubſequi ad poſitionem vltimi complementi diſpoſitionum. Præterea cum vltimum complementum diſpoſitionum, ſit quid accidentale, ſi per eandem actionem, produceretur ſubſtantia, & accidens, quod non eſt dicendum. Atque hoc eſt de re. Verum cum aliquando Ariſtoteles? nomen generationis vſurpauerit ad ſignificandam præuiam alterationem terminatam tamen inſtantanea eductione, nil vetat, quod nos etiam ita aliquando loqui poſſimus, dummodò in re conueniamus.

CAPVT SECVNDVM.

De ſubiecto accidentium communium, & vtrum in generatione detur reſolutio vſque ad materiam primam.

1 Totum non eſt niſi ſubiectum denominationis reſpectu accidentium communium; ſubiectum enim ſuſtentationis non eſt forma ſubſtantialis, ſed materia, probatur quia ſuperfluum eſt vni accidenti duplex aſſignare ſubiectum inhæſionis, per hoc enim, quòd vnum reſpectu illorum detur ſubiectum ſubſtentationis, ſufficienter habetur, quòd non creetur, & ſi reſpectu formarum ſubſtantialiũ vnum datur ſubiectum, cur non etiam vnum ſufficit formis accidentalibus. Secundo, in compoſito humano reſpectu quantitatis vnum datur ſubiectum inhæſionis, ergò reſpectu eiuſdem, & aliorum accidentium in alijs etiam

etiam compoſitis vnum ſatis erit ſubiectum inhæſionis. Tertio accidentia communia ſunt diſpoſitiones ad formam ſubſtantialem, ergò ſunt priora natura reſpectu formæ ſubſtantialis, ergò non poſſunt ab illa ſuſtentari. Dixi accidentia communia habere prioritatem naturæ reſpectu formæ ſubſtãtialis, quamuis enim ordine intentionis prius ſit vnum per ſe, & ſubſtantiale, quàm vnum per accidens, ordine tamen executionis prius eſt vnum per accidens, ſicuti ordine executionis priora ſunt media, quàm finis.

2 Dices materia eſt pura potentia, nec habet propriam exiſtentiam, ergò non poteſt ſe ſola ſuſtentare accidentia. Sed contra quia ſi poteſt ſe ſola ſuſtentare formas ſubſtntiales, cur non poterit accidentales? Imò longè minor eſt difficultas in ordine ad formas accidentales, ſi enim negata materiæ propria exiſtentia poteſt à forma ſubſtantiali recipere exiſtentiam, & tamen ſe ſola ſuſtentare ipſam formam ſubſtantialem, etiam negata materiæ propria exiſtentia, poterit recipere à forma ſubſtantiali exiſtentiam, ſed de ſe ſola ſuſtentare accidentia.

3 Probabilius tamen eſt ſolam

quantitatem immediatè ſubiectari in materia, alia verò accidentia communia ſubiectari immediatè in quantitate, & mediante quantitate in materia; ratio autem maioris probabilitatis eſt, tum communis Auctorum ſententia, tum quia ſic minus difficile redditur myſterium Euchariſtiæ, neque in illo multiplicamus ſine neceſſitate miracula; Primò enim quandò ſpecies Euchariſticæ ab igne v.g. caleſiunt, gratis dicitur, quòd ignis verè non ſit cauſa talis caloris, ſi autem admittatur verè eſſe illius cauſa, cum hic non poſſit creare, debet producere calorem dependentem ab aliquo ſubiecto ſuſtentante: non ſubſtantiali, cum tota panis ſubſtantia perierit, ergò accidentali, quod erit quantitas. Secundo congruentius eſt dicere, quod detur ſubiectum aliquod commune, in quo cætera accidentia Euchariſtica recipiantur, & connectantur, alitèr manerent ſicut arena ſine calce, nec apparet quomodò ad motum vnius accidentis deberent etiam moueri alia, cur enim dum accidens grauitatis deſcendit, deſcendunt etiam alia accidentia, quæ de ſe præcisè non inclinant ad motum, imò etiam ſi cuiquè acci-

accidenti des propriam grauitatem, calor vel habebit poſitiuam leuitatem, vel certè non tantam grauitatem, quâta debetur cæteris accidentibus, cur ergò omnia æquali cælecitate deſcendent ſi in aliquo communi ſubiecto nō vniuntur? multiplicabis fortaſſe miracula, ſed quæ neceſſitas eſt in illis multiplicandis, cum ſinè vllo inconueniēti poſſimus dicere reliqua accidentia ſubiectari in accidente quantitatis? Nequè obſtet quod à Concilio Coſtantienſi dicantur accideutia Euchariſtica manere ſinè ſubiecto; communis enim Theologorum ſententia hoc intelligit de ſubiecto remoto; & ſubſtantiali cōformiter ad id, quod ſolùm vult Tridentinum, quòd ſcilicèt pereat tota ſubſtantia panis, ac vini. Nequè pariter obſtat, quod accidentia ſint diſpoſitiones materiæ ad recipiendam formam ſubſtantialem, hoc enim præſtare poſſunt accidentia, etiam ſi in materia immediatè non ſubiectentur; nā ſi accidentia producta in paſſo determinant cauſam efficientem ad productionem huius potius formæ, quàm alterius, cur non poterunt accidentia diſponere, & determinare materiam ad receptionem formæ, quamuis in

illa ſolùm mediatè ſubiectentur?

4 In generatione ſubſtantiali non datur reſolutio vſquè ad materiam primam, ſed multa accidentia, quæ præfuerunt in toto corrupto remanent in genito. Probatur tum experientia, tum quia quando quis gelidiſſimis aquis ſuffocatus moritur, non eſt aſſignabile, à qua cauſa productus fuerit calor aliquis, qui ſtatim poſt mortem reperitur ſaltem in corde, nequè enim hic calor produci potuit à frigore extrinſeco, vt patet, nequè à forma cadauerica, tum quia hæc eſt exigitiua frigoris, tum quia, ſi hæc haberet vim producendi calorem, haberet etiam vim ad illum ſibi conſeruandum. Accidentia, quæ præfuerunt, non poſſunt quidquam cauſare, quando non ſunt; licèt enim quod præextitit, prout perſeuerans in mente agentis poſſit eſſe determinatiuum, conditionale illud tamen, quod actu non exiſtit, non poteſt eſſe determinatiuum cauſale. Nequè dicas produci calorem à ſpiritibus latentibus, nam quæ tanta, ac tam actiua ſpirituum copia poteſt hæc eſſe, vt cum fortaſſe nullo modo ſint in ſe immediatè ſenſibiles, citò tamen tam ſenſibilem calorem producant? Præ-

tereà

tereà tanta organorum diuerſitas, ad cuius primam efformationem tanto tempore opus fuit, quomodo tam cito de nouo producitur ab hiſce ſpiritibus, & quidem abſquè vllo fine, cum formæ cadauericæ nihil hæc organa inſeruiant, ideoquè ſtatim incipiant deſtrui. Si reccurras ad cauſam primam non erit philoſophicū ſi ad ſigillationē Thomiſticā hęc vel eſt aliquid, vel nihil ſi aliquid cū pereat tota forma, & vnio ſubſtantialis, erit aliquod accidēs, quod remanet in materia, ideoquè non dabitur reſolutio vſquè ad materiam primam, ſi nihil eſt, nullam cauſam aſſignaſti.

5 Dices primò ex Ariſtotele in generatione ſubſtantiali fit mutatio totius in totum nullo ſenſibili remanente, ergò nullum accidens ſenſibile remanet Reſpondeo in generatione ſubſtantiali nullum ſenſibile remanere, quod ſit ſubiectum idem, hoc eſt; vt ſuprà explicuimus, quod ſit idem ſubiectum denominationis, & ſubſtantia completa, quod verò ità ſit intelligendus Ariſtoteles probatur quia Ariſtoteles in definitione motuum ſemper nomen ſubiecti accipit prò ſubſtantia completa. Secundo quia Ariſtoteles hic

hic textu 23. afferens definitionem generationis, & aſſignans diſcrimen inter alterationem, & generationem ait, quòd in alteratione manet idem ſubiectum ſenſibile, ſecus in generatione, ſed ſubiectum ſenſibile, quod manet in alteratione, non ſunt accidentia ſenſibilia calor, albedo &c. tum quia hæc per alterationem corrumpuntur, tum quia hæc non ſunt ſubiectum aliorum accidentium, ergo ſubiectum ſenſibile, quod ab Ariſtotele dicitur manere idem in alteratione, eſt ſubiectum denominationis, & ſubſtantia completa, ergò hoc etiam erit id, quod dicit in generatione non manere idem. Porrò dum Ariſtoteles capite de ſubſtantia docet, quod corruptis primis ſubſtantijs impoſſibile eſt aliquid eorum remanere, loquitur de gradibus metaphyſicis, qui omnes pereunt pereunte indiuiduo, quod eſt prima ſuſiſtantia.

6 Dices ſecundo ſequeretur quòd materia arctiùs necteretur cum accidentibus, quàm cum forma ſubſtantiali, ſi, quando deperdit formam ſubſtantialem, non deperderet etiam accidentia. Reſpondeo cum aliquibus accidentibus modalibus, vbicatione vi-

de-

delicèt, duratione &c. neceſſario arctiùs necti materiam, quam cum forma ſubſtantiali, quia ſinè ylla forma ſubſtantiali poteſt materia diuinitùs exiſtere, non tamen ſinè vlla vbicatione; nullum ergò eſt abſurdum, quòd materia cum aliquo accidente, v. g. cum quantitate arctiùs nectatur, quã cum forma ſubſtantiali, tum quia quantitas eſt materiæ proprietas, tum quia quantitas nullum habet contrarium. Cum hoc autem benè cohæret, quòd materia cum forma ſuſtantiali faciat vnum per ſe intentum à natura, cum forma verò accidentali vnum per accidens, quamuis difficiliùs diſſolubile, tum quia aliqua accidentia non habent contrarium, tum quia aliqua accidentia æquè cum hac, & illa forma ſubſtantiali ſtare poſſunt, ideoquè difficilius deperduntur.

C A-

CAPVT TERTIVM.

Quæ nam ſit cauſa immediatè productiua acciden- tium.

1 PRoduci immediatè à ſubſtantia aliquod accidens in ſe ipſa. Probatur quia nulla eſt aſſignabilis alia Cauſa, à qua frigus deperditum reproducatur in aqua, vel ferro tam enim alia accidentia, quàm ambiens extrinſecum non ſunt apta producere tantum frigus, cum ſæpe ambiens extrinſecum habeat remiſſius frigus, quam ſit id, quod reacquiritur ab aqua Præterea forma ſubſtantialis aquæ, vel ferri exigit in ſe ſua accidentia, & proprietates, cur non ergo aliquod ſaltem ex illis in ſe immediatè producet. Dixi aliquod ſaltem, quia etiam ſi ab vno accidente producto per virtutem ſubſtantiæ producantur deinde alia accidentia, aliquod ſaltem accidens, quale eſt frigus

gus debet à forma ſubſtantiali aquæ immediatè produci, & quidem per emanationem, quæ tamen eſt vera efficientia, emanatio enim non differt ab alia quacunquè effi ientia, niſi ex eo, quod actio emanatiua neceſſitate quadam naturali ſequitur eſſentiam.

2 Dices, reducere ſe ad ſuum connaturale frigus ratione qualitatis occultæ latentis in ipſa aqua. Sed cō-tra, quia recurrere ad has qualitates occultas ſinè neceſſitate eſt confugere ad aſylum ignorantiæ, quæ autem in caſu noſtro illius neceſſitas eſt? cum quidquid ab illa præſtatur, haberi poſ-ſit à forma ſubſtantiali. Nequè verò ex eo, quod ſpecies Euchariſticæ cale-factæ reducant ſe ad connaturale tem-peramentum, cogimur admittere hanc qualitatem, bene enim poſſu-mus recurrere ad Deum miraculosè operantem ad cælandum myſterium; cur autem non poſſimus ſimiliter re-currere ad Deum miraculosè facien-tem ne hoſtia penetretur, ſed admit-tenda ſit impenetrabilitas diſtincta, di-ximus probantes quantitatem ſuperad ditam.

3 In extraneo tamen ſubiecto po-teſt ab aliquo accidente ſinè concurſu im-

immediato ſubſtantiæ creatæ produ-çi aliquod aliud accidens, quando e-nim aqua calefacta calefacit manum, calor in manu non poteſt produci à ſubſtantia aquæ, vt per ſe patet, ergò à ſolo calore exiſtente in aqua finè immediato concurſu vllius ſubſtantiæ creatæ. Præterea colores in quocunque ſubiecto ſint, ſemper æquè producunt ſpecies ſui. Ex hoc autem inferimus, quòd ad producenda accidentia in extraneo ſubiecto nunquàm concurrant niſi ſola accidentia. Calor enim v. g. tantæ intenſionis exiſtens in ſubiecto habente tantam denſitatem producit tantum calorem, & tanta celeritate in extraneo ſubiecto, ſiuè ſubiecto, & ſubſtantiæ, in qua ineſt talis calor debeatur ipſe calor, ſiue non, ergò ſignum eſt manifeſtum ſubſtantiam in ordine ad producendum calorem in extraneo ſubiecto impertinenter ſe habere, & totam actiuitatem in extraneo ſubiecto haberi penes ſola accidentia. Et quidem ſi, vt probabimus capite ſequenti, accidentia ſinè immediato concurſu ſubſtantiæ creatæ ſunt productiua alterius ſubſtantiæ multò magis erunt ſinè concurſu immediato ſubſtantiæ productiua acciden-

dentium in alieno ſubiecto.

4 Ex his autem vlterius inferimus; quod ſi ſubſtantia ignis v. g. miraculoſe exiſteret ſinè omni calore, non tamen poſſet producere calorem. Si enim de facto, & in ordine naturali nunquàm ſubſtantia concurrit immediatè ad productionem accidentium in alieno ſubiecto neque dicendum eſt, quòd ſubſtantia habeat vim, qua poſſit hoc facere in caſu miraculoſo, neque enim dicendum eſt, quòd fuerit data ſubſtantiæ vis aliqua, quæ prò omnibus caſibus naturalibus ſit fruſtranea, nec reducibilis in actum, niſi in caſu miraculoſo. Neque dicas eandem virtutem, qua aqua v.g. producit frigus in ſe eſſe ſatis ad illud in alieno ſubiecto producendum, nam maior virtus requiritur ad aliquid producendum, in ſe, & in alio, quàm ad illud producendum in ſe ſolo, ſic magna eſt virtus Dei ex eo, quod non ſolùm ipſe intelligit, ſed etiam alios facit intelligere, quod Angelo non competit, quarè licèt frigus, quod aqua producit in alieno ſubiecto ſit eiuſdem rationis cum frigore, quod habet in ſe, quia tamen maior requiritur virtus ad poſſe immediatè producere frigus

gus in ſe, & in alieno ſubiecto quàm ſolùm in ſe, hinc ſinè poſitiuo argumento non eſt dicendum, quòd aqua acceperit vim ad immediatè producendum frigus non ſolùm in ſe, ſed etiam in alieno ſubiecto, cum huiuſmodi amplior virtus pro quolibet caſu naturali eſſet fruſtranea.

5 Atquè hinc patet diſparem eſſe rationem de motu grauium, & leuiũ in vacuo, nam ad motum in vacuo minor vis requiritur, quàm ad motum in pleno, plus enim requiritur ad operandum quandò adeſt reſiſtentia contrarij, quàm quando non adeſt, ideoquè virtus motiua data ſolum directè prò caſibus naturalibus, ſe etiam indirectè extendit ad motum producendum facta ſuppoſitione miraculoſa, quia ea poſita minus requiritur.

6 Dices ſubſtantia animalis v.g. ſpoliata accidentibus poſſet ſaltèm immediatè producere impulſum, & motũ in extraneo ſubiecto. Sed contra quia impulſus non producitur in extraneo ſubiecto niſi per impenetrabilitatem accidentalem, & per impetum ac niſum accidentalem, quem ſibi impellens imprimat, vel ſaltem iuxtà aliorum ſententiam per grauitatem innatam, ſed accidentalem.

CA-

CAPVT QVARTVM.

De cauſa immediatè productiua ſubſtantiæ.

1 Aliqua accidentia de ſe ſola ſinè immediato concurſu ſubſtantiæ creatæ eſſe cauſam effectiuam alicuius ſubſtantiæ probatur ex animalibus, quæ naſcuntur ex putri, ex pullis, qui ex ouis excluduntur in furno, & ex plantis, atquè animalibus, quæ naſcuntur ex ſemine, hæc enim omnia producuntur à ſolis accidentibus ſinè concurſu ſubſtantiæ creatæ, nulla enim eſt aſſignabilis ſubſtantia creata, à qua producantur. Primò enim ſi dicas hæc produci à ſole, & ſyderibus, adhuc non aſſignaſti cauſam ſubſtantialem æquè perfectam, nam ſol, & ſydera non ſunt animata, ſicuti animati ſunt hi effectus, ſi ergò nullum exiſtimas inconueniens, quòd aliquid animatum producatur ſinè immediato concurſu cauſæ ſecundæ animatæ, cur ſine inconuenienti non poterit ſub-

ſtan-

ſtantia produci abſquè immediato cõcurſu ſubſtantiæ creatæ. Quamuis autem ſol, & ſydera moueantur ab intelligentijs, ſi tamen non ab intelligentijs, ſed à propria aliqua virtute inanimata mouerentur, adhuc poſita tali accidentium combinatione æquè naſcerentur animalia ex putri, pulli excluderentur &c. Confirmatur intelligentiæ non concurrunt ad productionem ranæ niſi quatenus imprimunt impulſum Cælis, ſeu ſyderibus, cum autem quilibet impulſus ſit eiuſdem rationis, vt probabimus, vbi de virtutibus motiuis elementorum, non concurrunt intelligentiæ prout viuentes ſunt ad productionem ranæ v. g. quia æquè à tali impulſu non producto dependenter à principio vitali ſequerentur ijſdem effectus.

2. Sed nequè prò cauſa effectiua horum effectuum aſſignari poſſunt, vel formæ ſubſtantialis elementorum terrę, aquæ &c. ex quibus naſcitur rana nequè forma ſubſtantialis ſeminis, ex quo naſcitur planta, vel animal, nam ſi forma ſubſtantialis ſeminis concurreret efficientèr ad producendam formam plantæ, concurreret ad productionem ſui deſtructiui, forma enim

plan-

plantæ deſtruit formam ſeminis. Idem dicendum de formis ſubſtantialibus elementorum, hæ enim ex dicendis per aduentum formæ mixti pereunt, ſed etiam ſi manerent ſimul cum forma mixti, adhuc cum formæ elementares ſine forma mixti eſſent formę principales, per aduentum autem formæ mixti euadant minùs principales, & ſubditæ, atquè in officio contentæ à forma mixti principaliori non poterunt formæ elementares concurrere ad deperditionem ſui principatus, ſolùm enim indirectè, & mediatè poteſt quis concurrere ad ſui malum, quatenus ſcilicèt producit aliquid ſibi bonum, ſed quod trahit ſecum aliquod malum; at quod forma ſubſtantialis directè, & immediatè concurrat efficienter ad producendam aliam formã, à qua ipſa forma producens deſtruatur, non eſt vllo modo dicendum. Cum ergò nullam ſubſtantiam creatã inueniamus, à qua poſſint hi effectus immediatè produci, cogimur dicere, quòd producantur ſinè concurſu immediato ſubſtantiæ creatæ per ſolam efficientiam accidentium.

3 Dices primo produci hos effectus à ſola cauſa prima ad præſentiam

ta-

talium accidentium tanquam conditionum ; ſed con. quia dicam etiam quod ignis v. g. producatur à ſolo Deo ad præſentiam ignis A. tanquam conditionis , ſi ergo quia ad præſentiam ignis A. videmus produci ignem B, dicimus ignem A. eſſe veram cauſam , ita quia ad præſentiam talium accidentium videmus produci talem ſubſtantiam , & non eſt alia cauſa ſecunda , cui eius productio tribui poſſit dicendum verè eſt à talibus accidentibus produci talem ſubſtantiam . Nequè dicas produci ignem poſita vbicatione, & duratione ignis , nec tamen vbicationem , & durationem eſſe cauſas ; eſt enim diſpar ratio , tum quia , vt ſæpè diximus , modis non eſt tribuenda maior virtus, quàm quæ eſt neceſſaria ad tollendam eam indifferentiam, propter cuius ablationem ſunt inſtituti ; tum quia vbicationi , & durationi non eſt peculiare bonum productio , ignis , quàm aquæ , tùm demùm præcipuè quia habemus aliam cauſam in quam poſſimus refundere productionem ignis B , ipſum ſcilicet ignem A , ideoquè nulla eſt neceſſitas dicendi , quòd vbicatio , & duratio ſint cauſæ , at in effectibus , de quibus loquimur ,
nul-

nullam habemus cauſam ſecundam, cui eorum efficientiam poſſimus tribuere, ideoquè nè dicamus fieri à ſolo Deo, eorum efficientiam tribuimus accidentibus.

4 Dices ſecundo. Cur ſuſtinere non poſſumus hos effectus produci à ſolo Deo. Reſpondeo non eſſe phyloſophicum non in vno, aut altero effectu, ſed in magna parte effectuum naturalium dicere, quòd reſpectu illorum nulla detur cauſa ſecũda, quòd ſi hoc nihilominus volueris ſubſtinere, ſtando in principijs naturalibus, nunquàm poteris conuincere, qui dixerit omnes effectus æquiuocos fieri à ſolo Deo, Imò qui dixerit nullum effectũ creatum fieri à cauſis ſecundis, ſed omnes fieri à ſolo Deo merè ad præſentiam alterius tanquam conditionis.

5 Dices tertiò. Sequeretur, quod accidentia imperfectiora ſubſtantia producerent ſubſtantiam perfectiorem. Reſpondeo, cum ex ſupradictis nullus effectus cauſarum ſecundarum poni poſſit niſi ad illum immediatè cõcurrat cauſa prima, nullum eſt incõueniens, quod ab accidentibus concurrentibus tanquam cauſa partialis

producatur aliquid perfectius cauſa partiali, ſed non aliquid perfectius cauſa totali, Hinc ſatis eſt ſi totam ſubſtantiæ productæ perfectionem reperiamus in Deo ſimul, & accidentibus. Similiter ex perfectione effectus debemus poſſe arguere perfectionem cauſæ, ſed non eſt neceſſe, quòd poſſimus arguere perfectonem cauſæ inadæquatæ; ſatis enim eſt, quod poſſimus arguere perfectionem cauſæ adæquatæ, quam cum ingrediatur cauſa prima, nullum eſt dubium quin cauſa quælibet adæquata ſit perfectior effectu. Adde etiam ſi ſola accidentia immediatè concurrant ad productionem ſubſtantiæ, ſemper tamen concurrere vt inſtrumenta ſubſtantiæ, non quòd dependenter ab aliquo influxu ſubſtantiæ hic, & nunc operentur, ſed quod ipſa accidentia cum ſint entis entia ſunt inſtrumenta ſubſtantiæ, & operantur ſolum in bonum ſubſtantiæ, quare ex perfectione cuiuſquè effectus poſſumus arguere perfectionem cauſæ etiam creatæ, ſed perfectionem cauſæ creatæ ſaltem principalis, vt enim dicemus capite ſequenti ex perfectione ranæ productæ arguere poſſumus perfectionem combinationis omnium il-

la-

larum ſubſtantiarum, à qua producta fuit talium accidentium combinatio, ex qua deindè fuit immediatè producta rana. Cæterum ſi vlteriùs velis, quòd cauſ. ſecunda immediatè producens debeat præ continere omnem perfectionem effectus, dico hoc eſſe falſum, imò aſſerò à nulla cauſa ſecunda præcontineri adæquatè omnem perfectionem effectus, & hac de cauſa diximus ſuperiùs nullum poſſe produci effectum, ad quem Deus non immediatè concurrat.

6: Dices quarto. In accidente nullum prædicatum ſubſtantiæ præcontineri, ſed contra, quia accidens eſt ens, eſt exiſtens, eſt materiale, licèt autem ſubſtantia ſit ens perfectius, ſit perfectius exiſtens, &c. hoc tamen non probat, quod ſimul cum Deo ens imperfectiùs non poſſit concurrere ad producendum ens perfectius, ſicuti graue vt vnum poſitum in vna bilance ſimul cum alio graui vt ſex poteſt concurrere ad producendum impulſum perfectiorem vt ſeptem in mobili poſito in alia bilance. Cur autem calor vt vnum v. g. exiſtens in vno ſubiecto non ſimiliter poſſit ſimul cum calore vt quatuor exiſtente in

alio ſubiecto concurrere ad producendum in aliquo tertio ſubiecto calorem vt quinque, dicetur vbi de graduum homogeneitate; neque enim ex eo, quòd aliquæ experientiæ oſtendant, quòd in aliquibus effectibus non ſit neceſſaria cauſa æquè perfecta, idem etiam dicendum eſt in omnibus; debemus enim in his ſequi tanquam ducem experientiam, & ex illa diſcere, cui nam cauſæ perfectiori, vel imperfectiori data fuerit virtus ad productionem huius, vel illius effectus; ſicut enim ex perfectione cauſæ præſcindendo ab experientia non licet inferre, quòd poſſit effectum aliquem producere, cum neque albedo producat albedinem, neque ſol alium ſolem, ità ex eius imperfectione non licet inferre quod non poſſit.

7 Sicuti ex eo, quòd conſtat aliqua accidentia eſſe immediatè productiua aliorum accidentium in extraneo ſubiecto, intulimus capite ſuperiori, quòd qualibet accidentia in extraneo ſubiecto producantur immediatè à ſolis acccidentibus, ità ex eo, quòd ad productionem aliquarum ſubſtantiarum non concurrant immediatè niſi ſola accidentia, dicimus nunc,

nunc, quòd ad nullius ſubſtantiæ pro-
puctionem immediatè concurrant niſi
ſola accidentia: Probatur, plures for-
mæ ſubſtantiales etiam animatæ ani-
ma ſenſitiua æquè producuntur, ſiuè
adſit, ſiuè non adſit talis ſubſtantia,
cui tribui poſſit ſubſtantia producta,
ergò ſi quandò non adeſt ſubſtantia,
cui tribui poſſit ſubſtantia producta,
hæc producitur à ſolis accidentibus,
etiam quandò adeſt ſubſtantia, cui ſub-
ſtantia producta tribui poſſet, hæc nõ
producetur niſi à ſolis accidentibus,
Probatur conſequentia, ſi quandò fo-
uentur oua à Gallina, hæc concurreret
immediatè ad productionem pulli, vel
accidentia tantùm influerent, quan-
tum influxiſſent abſente gallina, vel
non, ſi primum, influxus immediatus
gallinæ eſſet ſuperfluus, cum enim
per influxum immediatum gallinæ ne-
què effectus ponatur citiùs, nequè
meliùs, & ſola accidentia ad effectum
tali modo ponendum ſupponantur ha-
bere ſufficientem vim, quidquid ma-
ioris influxus ponitur à ſubſtantia gal-
linæ eſt ſuperfluum, ideoquè non ad-
mittendum. Quòd ſi dicas acciden-
tia præſente ſubſtantia non tantum
influere, quantum influxiſſent illa ab-

alio ſubiecto concurrere ad producendum in aliquo tertio ſubiecto calorem vt quinque, dicetur vbi de graduum homogeneitate; nequè enim ex eo, quòd aliquæ experientiæ oſtendant, quòd in aliquibus effectibus non ſit neceſſaria cauſa æquè perfecta, idem etiam dicendum eſt in omnibus; debemus enim in his ſequi tanquam ducem experientiam, & ex illa diſcere, cui nam cauſæ perfectiori, vel imperfectiori data fuerit virtus ad productionem huius, vel illius effectus; ſicut enim ex perfectione cauſæ præſcindendo ab experientia non licet inferre, quòd poſſit effectum aliquem producere, cum nequè albedo producat albedinem, nequè ſol alium ſolem, ità ex eius imperfectione non licet inferre quod non poſſit.

7 Sicuti ex eo, quòd conſtat aliqua accidentia eſſe immediatè productiua aliorum accidentium in extraneo ſubiecto, intulimus capite ſuperiori, quòd quælibet accidentia in extraneo ſubiecto producantur immediatè à ſolis acccidentibus, ità ex eo, quòd ad productionem aliquarum ſubſtantiarum non concurrant immediatè niſi ſola accidentia, dicimus nunc,

nunc, quòd ad nullius ſubſtantiæ productionem immediatè concurrant niſi ſola accidentia: Probatur, plures formæ ſubſtantiales etiam animatæ anima ſenſitiua æquè producuntur, ſiuè adſit, ſiuè non adſit talis ſubſtantia, cui tribui poſſit ſubſtantia producta, ergò ſi quandò non adeſt ſubſtantia, cui tribui poſſit ſubſtantia producta, hæc producitur à ſolis accidentibus, etiam quandò adeſt ſubſtantia, cui ſubſtantia producta tribui poſſet, hæc nō producetur niſi à ſolis accidentibus, Probatur conſequentia, ſi quandò fouentur oua à Gallina, hæc concurreret immediatè ad productionem pulli, vel accidentia tantùm influerent, quantum influxiſſent abſente gallina, vel non, ſi primum, influxus immediatus gallinæ eſſet ſuperfluus, cum enim per influxum immediatum gallinæ neque effectus ponatur citiùs, neque meliùs, & ſola accidentia ad effectum tali modo ponendum ſupponantur habere ſufficientem vim, quidquid maioris influxus ponitur à ſubſtantia gallinæ eſt ſuperfluum, ideoquè non admittendum. Quòd ſi dicas accidentia præſente ſubſtantia non tantum influere, quantum influxiſſent illa ab-

ſente, eo modo, quo Deus dum concurrit cum Cauſa ſecunda non tantū influit, quantum influeret, ſi ſe ſolo produceret effectum: Contrà eſt, quia bene intelligimus, quomodò cauſæ liberæ poſſint ad ſuum libitum exerere nunc maiores, nunc minores vires, at cauſa neceſſaria, ſicuti ſunt accidentia, eodem modo applicata paſſo ſemper eodem modo influit, nequè enim calor, & alia accidentia, ex eo, quod adſit ſubſtantia gallinæ, propterea vel habent minores vires, vel minus, aut minori immediatione ſunt applicata paſſo, ergò gratis diceretur, quòd à ſubſtantia gallinæ impediantur, ne tantum influant, quantum influ iſſent ſi ſubſtantia gallinæ non adfuiſſet.

8 Nequè dicas à ſubſtantia gallinæ præueniri actiuitatem accidentium, nam potiùs deberet accidere oppoſitum, in ordine enim ad productionem accidentium in extraneo ſubiecto; ideò calor ignis, & non ipſa ſubſtantia ignis producit calorem in ligno, quia vt aſſerunt ij, quorum eſt hæc obiectio, calor, qui eſt in igne, præcurrit actiuitatem ſubſtantiæ ignis, ergò cum probauerimus ſola accidentia habere vim immediatè producendi pul lum,

lum, hæc non præueniuntur, ſed potiùs præuenirent actiuitatem ſubſtantiæ, ſi quæ actiuitas in ſubſtantia daretur ad agendum in extraneo ſubiecto. Nequè rurſus dicas vnam ſubſtantiam eſſe proportionatam ad aliã ſubſtantiam immediatè producẽdam, nam quod ab hoc poſſit, vel non poſſit produci illud, non benè colligitur, vt ſupra innuimus, ex eo quod vnum ſit magis, vel æquè perfectum ac illud, nequè enim ſol producit ſolem, nequè vna albedo producit aliam, quòd ergo vnum habeat vim effectiuam reſpectu alterius non poteſt nobis aliundè innoteſcere, quàm à poſteriori, & ab experientia.

9 Dices aliquæ formæ ſubſtantiales non producuntur niſi ad præſentiã talis ſubſtantiæ producentis, ergò ſaltem ad aliquas formas ſubſtantiales concurret immediatè ſubſtantia. Reſpondeo negando conſequentiam, cum enim in aliquibus probauerimus ſubſtantiam non concurrere immediatè, idem dicendum eſt de omnibus, ſi enim natura inſtituit, vt pręſente ſubſtantia vniuoca, adhuc alia ſubſtantia non producatur niſi à ſolis accidentibus, vt probauimus in gallina produ-

cente pullos, dicendum etiam eſt, quod in alijs productionibus eodem modo inſtituerit ſubſtantiarum generationem. Quòd ergo aliquæ ſubſtantiæ produci non poſſint niſi præſente tali ſubſtantia producente, habebitur ex eo, quod talis accidentium combinatio, à qua immediatè producitur hæc ſubſtantia produci, vel conſeruari non poteſt niſi præſente tali alia ſubſtantia.

10 Porro accidentia immediatè productiua ſubſtantiæ ſunt ſola accidentia producta, & exiſtentia in paſſo. Hæc enim ſola habent de ſe ſufficientem virtutem producendi immediatè ſubſtantiam, ideoquè ſicut ex eo, quod ſola accidentia habent de ſe vim producendi ſubſtantiam, diximus ſola accidentia concurrere immediatè ad illius productionem, ita quia ſola accidentia producta in paſſo habent ſufficientem vim producendi ſubſtantiam, ſolum ab his producetur immediatè ſubſtantia. Quod vero ſola accidentia producta in paſſo habeant hanc vim, probatur, quia ſi ſit ſubiectum ità diſpoſitum, vt ſi accedat modicum caloris debeat reſultare forma v.g. lapidis, etiam ſi modicus hic

hic calor producatur, v g. ab aëre, reſultabit nihilominùs forma lapidis; In hoc ergo caſu vnum tantum accidens caloris eſt in aëre proportionatū formæ lapidis, quæ producitur, reliqua enim accidentia aëris, humiditas, raritas &c. ſunt lapidi contraria, ergo non poterit lapis produci ab accidentibus exiſtentibus in aëre agente, niſi ad ſummum à ſolo accidente caloris exiſtentis in aëre. Verùm ſi alia accidentia, quæ ſunt in paſſo ſinè immediato concurſu illorum accidentium, à quibus fuerunt producta, ſunt ſufficiens cauſa productiua formæ lapidis, dicendum erit, quod etiam calor productus in paſſo ſinè immediato concurſu caloris exiſtentis in aëre ſit cauſa immediata formæ lapidis. Et quidem ſi hæc vltima modici caloris diſpoſitio non ab agente calido, ſed à ſolo Deo fuiſſet miraculosè producta, quis dicat, quòd naturaliter deinde non æquè reſultaſſet forma lapidis, ergo verè ſola accidentia producta in paſſo ſunt cauſa ſufficiens productiua ſubſtantiæ.

11 Dices ſequeretur quòd accidētia, quæ ſunt in paſſo, ſicuti ſunt productiua, ità etiam eſſent conſeruatiua

formæ ſubſtantialis. Reſpondeo hanc ſequelam eſſe falſam, quia accidentia, quæ reſpectu minimi primæ productionis ſunt priora natura, poſt primũ illud minimum incipiunt eſſe poſteriora forma ſubſtantiali. Si enim accidentia deperdantur, recuperantur per virtutem formæ ſubſtantialis, ergò ſicuti recuperatio accidentium debitorum formæ ſubſtantiali eſt ipſa forma ſubſtantiali poſterior, ità conſeruatio corundem accidentium erit eadem forma ſubſtantiali poſterior, ideoquè cum forma ſubſtantialis non conſeruetur ab accidentibus, à quibus habuerunt primum minimum productionis, nec alia ſit cauſa ſecunda, à qua poſſit conſeruari, eius conſeruatio erit à ſolo Deo.

12. Sicuti diximus capite ſuperiori, quòd ſi ſubſtantia v. g. ignis exiſteret ſpoliata omni calore, non poſſet producere calorem in extraneo ſubiecto, ità conſequenter hic dicendum eſt, quòd ſi ſubſtantia v. g. ignis exiſteret ſinè omni calore non poſſet immediatè producere ignem v. g. in ligno, ſi enim in illo non poſſet producere calorem, & alia accidentia immediatè productiua ignis; neque poſſet produ-

cere

cere ipſum ignem. Dicere vero, quòd ignis omni calore ſpoliatus habeat virtutem producendi de ſe immediatè alium ignem, eſt dare igni virtutem pro omnibus caſibus naturalibus fruſtraneam, & quæ præterea ſine poſitiuo argumento non eſt aſſerenda.

CAPVT QVINTVM.

Quænam ſit cauſa principalis eorum, quæ generantur ex putri, aliorumque ſimilium.

1 BEne prò cauſa principali horum effectuum aſſignantur ſubſtantiæ illæ, à quibus proximè producta fuit talium accidentium combinatio, ex qua deinde oritur talis effectus; ex alibi enim dictis de cauſa principali, & inſtrumentali. Cauſa principalis eſt illa, quæ habet rationem finis, cui opus factum eſt bonum naturaliter debitum. ſicut autem vni ſubſtantiæ producenti aliam ſubſtantiam ſubſtantia producta eſt bonum naturali-

raliter debitum, ita complexo ſubſtantiarum producentium mediantibus talibus accidentibus aliquam ſubſtantiam, ſubſtantia producta eſt bonum naturaliter debitum, licèt enim combinatio talium ſubſtantiarum, & accidentium, quæ ex illis oriuntur ſint quid per accidens, ea tamen ſuppoſita effectus productus naturaliter debetur ſubſtantijs taliter combinatis, cum hæ habeant de ſe ſecundum neceſſitatem naturæ producere tales effectuss non minùs, quàm ex combinatione maris cum fœmina, ſeminis cum terra habeatur ſecundum neceſſitatem naturæ productio talium effectuum, & ſicuti ex mare, & fœmina integratur cauſa principalis vniuoca, ità ex pluribus ſubſtantijs integratur cauſa principalis æquiuoca. Dixi prò cauſa principali horum effectuum aſſignari ſubſtantias illas, à quibus proximè producta fuit talium accidentium combinatio, nam ſubſtantiæ à quibus illa producta fuit remotè, ſunt cauſa cauſæ principalis.

2 Dices primo rana producta nullum eſt bonum earum ſubſtantiarum à quibus producta fuit combinatio accidentium, à quibus immediatè orta

eſt ra-

eſt rana; nequè enim rana producta propagat in ſpecie huiuſmodi ſubſtantias. Reſpondeo. Quamuis rana orta ex putri non ſit bonum vtile talis complexi ſubſtantiarum, quia illud non propagat in ſpecie, eſt tamen illius bonum excellentiæ, quod ad rationem cauſæ principalis eſt ſatis, aliter nequè Deus eſſet cauſa principalis reſpectu vllius creaturæ, nequè Artifex eſſet cauſa principalis artefactorum, cum neuter per opera facta propagetur in ſpecie. Sicut ergò Deus eſt cauſa principalis creaturarum, quia eſt reſpectu illarum finis excellentiæ, eò quod omnia creata indicent eius potentiam, & excellentiam, ità cum rana orta ex putri indicet virtutem, & excellentiam talium ſubſtantiarum potentium producere accidentia, quæ tanquam earū inſtrumenta producerent deinde ranā, hinc tales ſubſtantiæ erunt cauſa principalis reſpectu ranæ. Non nego effectus vniuocos eſſe bonum vtile ſimul, & excellentiæ reſpectu ſuarum cauſarum, ſed ad rationem cauſæ principalis, non eſt neceſſe, quod effectus afferat vtrunquè bonum; ſicut autē reſpectu aliquorum effectuum aſſignamus cauſam principalem vniuocam-

cam vtrumquè bonum à ſuis effecti-
bus recipientem, ita cum reſpectu a-
liorum non inueniamus cauſam
vniuocam, ſatis eſt, ſi aſſignemus
æquiuocam.

3 Dices ſecundo ſæpè dum produ-
citur effectus iam perijt aliqua ex illis
ſubſtantijs, à quibus producta fuerunt
talia accidentia, ergo illa non poteſt
eſſe cauſa principalis: Reſpondeo ne-
gando conſequentiam, cum enim ad
rationem cauſæ principalis non requi-
ratur, quòd immediatè concurrat ad
effectionem effectus, neque require-
tur, quod effectui coëxiſtat, ſed ſatis
erit quod operetur per accidentia à ſe
producta tanquàm per inſtrumenta
non coniuncta.

4 Dices tertio. Cur non aſsignatur
prò cauſa principali ranæ naſcentis ex
putri rana in communi, ſeu alia indi-
uidua ranæ, quæ vel actu præceſſerunt,
vel præcedere potuerunt, aut debuiſ-
ſent, ſi prius actiua paſſiuis fuiſſent ap-
plicata. Reſpondeo non poſſe hoc di-
ci præcipuè ex eo quia indiuidua ranæ,
quæ præceſſerunt nullo modo ſunt
cauſa efficiens huius ranæ, quæ naſci-
tur ex putri ergò non poſſunt eſſe cau-
ſa efficiens principalis, ſed ad ſummũ
cau-

cauſa finalis, hic autem quærimus cauſam principalem efficientem, quæ vel mediatè, vel immediatè exerceat veram efficientiam in effectum.

5 Dices quarto meliùs aſſignaretur prò cauſa principali horum effectuum Deus, vel intelligentiæ Planetarum, & Cœli motrices. Reſpondeo Deum ſinè vllo dubio eſſe cauſam principalem omnium effectuum, ſed id, quod hic quærimus eſt, vtrum ſicuti in effectibus, qui generantur ſolito propagationis modo aſsignamus prò cauſa principali non ſolùm cauſam primam, ſed etiam aliquam cauſam ſecundam, ita etiam in alijs omnibus effectibus aſsignari poſsit aliquid, cui conueniat ratio cauſæ principalis. Intelligentiæ non ſunt niſi cauſæ applicantes. Sed ſi aliquid plus habent efficere, omnes illas ſubſtantias aſsignamus pro cauſa principali, à quibus proximè producitur talium accidentium combinatio, quæcumque tandem illæ ſint.

CA-

CAPVT SEXTVM.

Quid ſit, & quomodo fiat intenſio, & remiſſio qualitatum.

1 Alteratio eſt motus ad qualitatem, & quoniam concreta ſunt nobis notiora, quam abſtracta, ideò Ariſtoteles qualitatem in abſtracto explicans per concretum ait: Qualitatem eſſe illam, ſecundum quam quales quidam eſſe dicuntur. Poteſt autem accipi qualitas in latiori acceptione pro omni eo, quod aduenit alteri per modum formæ, etiam ſi ſit ſubſtantiale; qualitas tamen ſtrictè accepta definiri poteſt, accidens reale non quantum, non aliter ac definimus Brutum eſſe animal irrationale, quia prædicatum poſitiuum, per quod ab animali rationali differat, nobis nō innoteſcit. Quatuor aſſignantur ab Ariſtotele ſpecies qualitatis. Prima eſt habitus, & diſpoſitio, ſeu habitus tenuis, qui abſolutè eodem nomine habitus ſine alio addito appellatur. Se-

cun-

cunda eſt potentia, & impotentia, nomine verò impotentiæ venit potentia debilis, quæ pariter ſine addito eadem appellatione potentiæ vocatur. Tertia eſt paſſio, ſeu qualitas paſſibilis, ſic dicta ex eo, quod cauſet paſſionem in ſenſu. Quarta eſt forma, ſeu figura, ſed cum hæc conſtituatur per vbicationem, erit ſpecies qualitatis in acceptione latiori.

2 Præcipua qualitatum, non tamen omnium proprietas eſt intenſio, & remiſſio. Dixi *non omnium*, quia in ordine naturali potentia intellectiua, volitiua, &c ſi ponantur ſuperadditæ, neque intenduntur, neque remittuntur, & in ordine ſupernaturali gratia eſt capax intenſionis, non remiſſionis. Intenſio, & remiſſio qualitatum ſunt motus, per quem aliquid ex tali fit magis, vel minus tale ſecundum eandem partem ſubiecti, non quod tam intenſio, quam remiſſio reperiri non poſſint in ſubiecto carente partibus, ſed quod, ſi ſubiectum habeat partes, tàm intenſio, quàm remiſſio habeatur ſolùm ſecundùm eandem partem ſubiecti.

3 Intenſio qualitatum permanentium non fit per productionem perfe-

ctio-

ctioris qualitatis deſtructa priori minus perfecta; Si enim intenſio ita fieret, etiam remiſſio fieret per productionem qualitatis imperfectioris deſtructa priori minus perfecta, hoc autem dici non poteſt, quia quando aqua calefacta ſenſim reducit ſe ad ſuum frigus connaturale, nulla datur cauſa, à qua producatur calor ille imperfectus, & remiſſus; deſtructo enim toto calore priori magis perfecto, non poteſt aqua producere calorem remiſſum, ſed potius hæc deberet ſibi ſtatim reproducere totum frigus. Neque recurras ad Deum, tum quia Deus connaturaliter operans nihil operatur, niſi ad exigentiam, deſtructo autem calore perfectiori nihil datur exigens calorem imperfectiorem; tum quia quando remittitur habitus vitioſus, Deus tanquam vnica, & principalis cauſa efficiens produceret habitum vitioſum remiſſum, quod eſt contra Dei dignitatem. Demum nulla eſt neceſſitas aſſerendi, quod hoc modo fiat intenſio, & remiſſio; licet enim arcus ex minus curuo fiat magis curuus per totalem deperditionem prioris curuitatis, quia curuitas habetur formaliter per talem vbicationem tali ſpatio alligatam,

gatam, nihil tamen tale reperitur in qualitatibus, de quibus agimus, & quibus cæteroqui non debemus adimere permanentiam ſine neceſſitate.

4 Dixi intenſionem qualitatum permanentium non fieri per productionem qualitatis perfectioris, &c. nam actus intentionales tàm ſpirituales, quàm materiales, cum ſint entia ſucceſſiua, habentia ſecum identificatam ſuam durationem, intenduntur per productionem actus ſimplicis perfectioris, totaliter deſtructo priori minus perfecto, ſicuti pariter remittuntur per productionem actus ſimplicis imperfectioris. Quod probatur primò, quia pro actibus intentionalibus non militat vlla ex ijs rationibus, propter quas in alijs qualitatibus oppoſitum aſſeruimus, quando enim potentia de habente actum intentionalem imperfectiorem fit habens actum perfectiorem, adeſt cauſa potens producere talem actum perfectiorem; & ſicuti alijs qualitatibus non eſt adimenda permanentia ſine poſitiuo fundamento, ita cum actus intentionales non fiant per actionem, ideòque neque per durationem diſtinctam, ſimul cum ſua duratione ſucceſſiuè fluent.

Pro-

Probatur ſecundò, quia ad hoc vt vo luntas, v.g. intenſius amet, non ſufficit ſucceſſiuè elicere plures actus amo ris æquè intenſos, ſicuti ad hoc vt fiat li gnum magis calidum, ſatis eſt ſi ſucceſſiuè producantur in illo plures gradus caloris æquè intenſi, ac perfecti. E contra ſi non niſi vnicum actum ſim plicem perfectiorem, atque intenſiorem amoris v. g. eliciat, dicitur intenſius amaſſe, ſiue præceſſerint, ſiue non præceſſerint alij actus amoris; quod idem accidit in alijs actibus intentionalibus.

5 Sed neque fit qualitatum permanentium intenſio per maiorem radicationem eiuſdem qualitatis indiuiſibilis in ſubiecto. Quid enim eſt hæc maior radicatio? Si dicas eſſe, quod qualitas acquirat nouam terminationem; Contra eſt, quia terminatio vel eſt quid poſitiuum, & explica quid ſit; vel eſt quid negatiuum, & neque eſt aſſignabile quid neget, neque poteſt ſubiectum fieri magis calidum, & magis actiuum per meram negationem. Præterquamquod ſi quantitas non fit magis extenſa per nouam terminationem eò quod ex rotunda v.g. fiat quadrata, neque qualitas fiet intenſior per

nouam terminationem. Quod ſi dicas maiorem radicationem haberi per hoc, quod qualitas im nata ſecundum eſſentiam acquirat perfectiorem exiſtentiam in ſubiecto. Contra eſt, tum quia poteſt Diuinitus fieri intenſio qualitatis extra ſubiectum, tùm quia eſſentia ab exiſtentia non diſtinguitur, tùm etiam quia perinde eſt perire priorem exiſtentiam, & aliam de nouo totaliter emergere, ac perire totam priorem qualitatem, & aliam de nouo totaliter produci; ideòque ſi hoc, vt probauimus, eſſe non poteſt, neque poterit illud. Si verò per maiorem radicationem intelligas nouam, & perfectiorem vnionem; Contra eſt tum quia calor intenſior eſt actiuior vnioni autem vt potè entitati modali non eſt tribuenda maior perfectio, quam quæ ſatis ſit ad rationem vltimi determinatiui ad talem denominationem, tùm quia etiam ſubſtantia, & quantitas poſſent intendi, cum poſſint recipere perfectiorem vnionem, tùm etiam quia ſicuti iuxta hanc explicationem quilibet calor eſt alteri cuilibet calori æqualis, ita quælibet gratia eſſet alteri cuilibet gratiæ æqualis, quod eſt falſum.

6De-

6 Demum non poteſt huiuſmodi qualitatum intenſio haberi formaliter per meram expulſionem contrarij, primò quia lux, ſonus; & gratia intenduntur, nec per expulſionem contrarij, quod non habent: Secundò, quia ſi lignum, v.g. ſpoliaretur miraculosè omni frigore, adhuc poſſet in illo fieri ab igne caloris intenſio; Tertiò, quia ſi calor, v. g. intenditur per expulſionem frigoris contrarij, tunc magis intendetur, quando magis frigus expellitur, ſeu quando plus de frigore expellitur, ergo iam admittitur frigus habere partes. Fiet igitur intenſio per additionem noui gradus ad gradum præcedentem, & perſeuerantem in eadem parte ſubiecti, remiſſio verò per deſtructionem alicuius gradus alijs permanentibus. Probatur autem primo ex impugnatione aliarum ſententiarum; Secundo à paritate extenſionis, quæ fit maior per additionem nouæ molis ad molem priorem perſeuerantem; Tertio probatur ſpecialiter in impetu, poteſt enim, vt infra videbimus, debilior impetus intendere impetum maiorem, ſi ſint diſſimiles quoad lineam, ſi autem prior impetus non perſeueraret, impetus debilior pro-

produceret totum impetum validiorem, quod fieri non poteſt; ſi ergo impetus intenditur per additionem partis ad partem impetus, idem dicendum erit de alijs qualitatibus.

7 Dices primo, ſi intenſio fieret per additionem partis ad partem ſequeretur, quod ſi calor, qui eſt in ligno, v.g. palmari poneretur totus in vnico puncto ligni, tale punctum eſſet infinitè calidum. Sed contra quia licet poſſit totus ille calor poni in parte minori, & minori in infinitum, non tamen poni poteſt in puncto; quod implicat, ſi verò poneretur in ligno definitiuè, adhuc nulla pars ligni eſſet infinitè calida, imò nulla eſſet magis calida, quam prius, neque enim per hoc quod calor Corporis Chriſti Domini exiſtat in Hoſtia definitiuè propterea eſt intenſior, tunc enim calor eſt intenſior, quando taliter in ſubiecto exiſtit, vt reddatur magis actiuus; per vbicationem verò definitiuam non modo calor non redditur magis actiuus, ſed per illam impeditur ab agendo in alienum ſubiectum.

8 Dices ſecundò Calor, & exiſtentia caloris ſunt realiter idem, ſed eſſentia caloris eſt indiuiſibilis, ergo ipſa

etiam

etiam calor erit indiuiſibilis, & carens partibus. Sed contra eſt, quia hoc argumento probari etiam poſſet, quod numerus, & quantitas extenſiua eſſet quid indiuiſibile. Directè ergò reſpondendum eſt eſſentiam caloris, eſſentiam numeri, & quantitatis extenſiuæ realiter diuiſibilem eſſe indiuiſibilem formaliter, ſeu conſiſtere in indiuiſibili, eò quod ſi prædicatum aliquod ſpecie diuerſum tali eſſentiæ addatur, ipſa eſſentia mutetur.

9 Intenſio qualitatum habentium contrarium fit ſucceſſiuè, & per minima actu inter ſe diſtincta, ſed quorum quodlibet continet partes non niſi potentia diſtinctas. Quando enim, v.g. ignis approximatur ligno ad exigentiam calidi fortioris applicato frigido debiliori determinatur auctor naturæ ad volendam aliquam particulam caloris in paſſo, quæ cum habeat aliquod prædicatum diuerſum à prædicatis aliarum partium caloris, quæ deinde producuntur, erit talis particula actu diſtincta ab alijs, & cum nullum in talis particulæ medietate, vel medietate medietatis &c. ſit aſſignabile prædicatum peculiare diuerſum, partes componentes talem particulam non

erunt,

erunt, niſi in potentia diſtinctæ, ideò-que talis particula erit vnum minimū actu diſtinctum ab alijs minimis, ſed continens partes ſyncathegorematicè infinitas non niſi potentia diſtinctas, vt conſtat ex dictis lib. 1. vbi de minimis.

10 Non tamen vnum qualitatis minimum habet peculiare prædicatum diuerſum ex eo, quod ſit ratione ſuæ entitatis heterogeneum, gradus enim qualitatis, ex dicendis, ſunt homogenei, ſed habet prædicatum diuerſum ratione actionis, qua producitur, eſſentialiter diuerſæ ab actione productiua alterius minimi, ad taliter enim producendum primum minimum caloris mouetur Deus ex eo, quod in paſſo præexiſtat qualitas oppoſita in tali intenſione, prout enim plus, vel minus de frigore, v.g. oppoſito præexiſtit in paſſo, eò tale minimum caloris producitur citius, vel tardius, ideòque per minimum actionis productiuæ habentis longiorem, vel breuiorem durationem, & quoniam ad ponendum minimum talis actionis potuit Deus moueri, vel non moueri ex præexiſtentia qualitatis oppoſitæ, ideò hoc quod eſt poſuiſſe de facto minimum

 talis

talis actionis ad exigentiam talis temperamenti qualitatum præexiſtentis in paſſo, eſt prædicatum intrinſecum, & eſſentiale tali minimo actionis; videatur ea, quæ diximus lib.1. diſt.5.cap.3. ſect. 7. Primum ergò minimum caloris producitur per actionem eſſentialiter alligatam tali qualitatum temperamento præexiſtenti in paſſo, cum verò per productionem huius primi minimi deſtruatur aliquid de frigore contrario præexiſtente non remanet in inſtanti ſequenti priſtinum temperamentum qualitatum, ideòque ſecùndum minimum caloris, quod deinde producitur, fit per actionem alligatam huic ſecundo, & nouo temperamento, iuxta dicta lib. 1. vbi de prædicamento actionis. Similiter tertium fit per actionem alligatam tertio temperamento, & ſic deinceps. Quare ſicuti inter partes continui extenſiui datur heterogeneitas ratione diuerſarum vnionum heterogenearum, ita inter partes continui intenſiui datur heterogeneitas ratione actionum heterogenearum, per quas minima qualitatis producuntur. Et quoniam minimum v.g. caloris, poſtquam primò productum eſt, conſeruatur deinde connaturaliter ad exi-

exigentiam primæ productionis præhabitæ, ideò datur illi ſecundum minimum actionis, quod eſt primum conſeruationis, eſſentialiter alligatum tali minimo productionis præhabitæ. Tertium ad exigentiam, & per alligationem ad ſecundum, & ſic deinceps iuxta dicta lib. 1. diſt. 5. cap. 3. ſect. 7. Ideòque non modo in fieri, ſed etiam in conſeruari diſtinguuntur in huiuſmodi qualitatibus minima. Sed hæc quando qualitates habentes contrarium connaturaliter intenduntur, ſi enim miraculosè à Deo calor, v. g. vt ſeptem totus ſimul produceretur, tunc poſſet, vel talem calorem vnica actione ſine minimorum diſtinctione producere, vel poſſet totidem minimis actionis illum producere, quot fuiſſet producendus, ſi nullum interceſſiſſet miraculum.

11 Vniuitur hæc qualitatum minima ſuo ſubiecto totidem minimis actionis diſtinctæ; & primò quod vniatur vnione diſtincta ab actione eductiua, conſtat ex dictis hoc lib. diſt. 3. cap. 9 ſect. 3. n 8 Quod verò totidem dentur minima vnionis, quot sũt minima qualitatis probatur, quia quando producitur primum minimũ,

 hoc

hoc habet ſuum peculiarem vnionem, quando ergò producitur ſecundum minimum, hoc non poteſt vniri ſubiecto eadem vnione, vt per ſe patet, ergò vnione peculiari, cùm non deſtruatur prior vnio, vt vnica de nouo producatur, per quam vtrumque minimum vniatur, vt deducitur ex dictis hoc cap. num. 3 Eſt autem probabile quod vnio, qua ſecundum minimum qualitatis vnitur ſubiecto, habeat eſſentialem alligationem non ſolùm ipſi ſubiecto, ſed etiam primo minimo qualitatis præexiſtenti, & ſimiliter vnio tertij minimi habeat eſſentialem alligationem primo, & ſecundo minimo, & ſic deinceps, & ratio eſt, quia ſic melius explicamus cur ſecundum minimum caloris ſuperueniens faciat vnum cum primo minimo caloris, quod in ſubiecto præexiſtit, non verò faciat vnum cum frigore, quod in eodem ſubiecto inuenit, quamuis enim calor, & frigus ſint heterogenea, ſi tamen inter heterogenea detur vnio etiam heterogenea faciunt vnum; cum ergò calor, & frigus, licèt vnita cum vno tertio, non tamen dicantur facere vnum, gradus verò caloris dicantur vniti; huius rei ratio congrua redditur,

ſi

ſi dicamus vnionem minimi ſuperuenientis non modo alligare tale minimum ſubiecto, ſed etiam alijs omnibus minimis talis qualitatis, quam reperit in ſubiecto. Quod ſi ita philoſophemur, facilè explicabimus, cur admiſſa graduum homogeneitate, quando qualitas remittitur, prius perire debeat minimum illud, quod poſtremo loco productum eſt, vt dicemus capite ſequenti.

12 In lumine, & eadem eſt ratio de ſpeciebus, duplex diſtingui poteſt intenſio, primò enim, ſi conſideremus vnum luminis radium ab vno lucidi minimo profluentem, hic ibi erit intenſior, vbi minus à corpore lucido elongatur: Hæc intenſio eſt repreſentatiua eiuſdem obiecti, ac termini producentis, & cum tota ſimul producatur, nulla apparet in illa diſtinctio minimorum ratione intenſionis. Quod ſi conſideremus duos radios luminis emiſſos à diuerſis punctis deſignabilibus in corpore lucido, ſi hi in eodem puncto deſignabili aëris coincidant, dici poſſunt facere intenſionem, quatenus reddunt aërem magis illuminatum; ſed hæc intenſio eſt rapreſentatiua diuerſorum terminorum produ-

centium, ideòque habetur per minima, verè enim in eodem puncto aëris dantur compenetratæ pars luminis pendens à lucido A, & pars luminis pendens à lucido B. atque ambæ actu diſtinctæ.

CAPVT SEPTIMVM.

Vtrum gradus intenſionis qualitatis paſſibilis ſint homogenei.

1 NVllam in huiuſmodi gradibus admittendam eſſe entitatiuam heterogeneitatem, probatur, tum quia nullum eſt pro ea aſſerenda ſolidum argumentum, vt mox conſtabit, tum etiam à paritate quantitatis extēſiuæ, quæ habetur per partes homogeneas.

2 Dices primo. Negata graduum heterogeneitate non poteſt reddi ratio cur ſimile non poſſit agere in ſimile. Reſpondeo rationem reddi poſſe ex ipſa qualitatum accidentalium naturā, accidens enim, cum ſit entis ens, & inſtru-

ſtrumentum ſubſtantiæ, ſicuti non operatur in bonum ſui, vt conſtat ex dictis vbi de cauſa inſtrumentali, ita nihil exigit niſi in bonum ſuæ ſubſtantiæ, imò ſicuti non exigit niſi id, quod eſt bonum ſuæ ſubſtantiæ, ita ea, quæ ſunt noxia ſuæ ſubſtantiæ, non modo non exigit, ſed illis poſitiuè reſiſtit exigendo ſcilicet ab Auctore naturæ, vt à ſua ſubſtantia arceantur ea, quæ illi ſunt mala. Porro qualitas in tali intenſione, eſt inſtrumentum talis ſubſtantiæ, cui qualitas in tali intenſione debetur, ſic calor v.g. vt quatuor erit inſtrumentum ligni, ſi ligno debetur calor in tali intenſione, quare calor vt quatuor reſiſtere debet ijs, quæ ſubſtantiæ ligni ſunt mala; cum ergo ſit malum lignó deperdere intenſionem caloris vt quatuor, calor vt quatuor tanquam bonum ligni inſtrumentum reſiſtet deperditioni talis intentionis; Hinc autem fit quod ſi calidum vt quatuor approximetur ligno calido pariter vt quatuor, nulla ſequatur actio, quia calor vt quatuor, qui eſt in ligno, reſiſtit deperditioni talis ſuæ intenſionis, & quoniam reſiſtentia vnius caloris vt quatuor eſt par actiuitati alterius caloris vt quatuor,

tuor, ideò nulla ſequitur actio; quamuis enim calori vt quatuor conſiderato ſecundum ſuam entitatem eſſet bonũ vniri alijs gradibus caloris, ſi tamen conſideretur tanquam inſtrumentum ſubſtantiæ, cui talis intenſio caloris debetur, reſiſtit tam incremento, quã decremento ſuæ intenſionis: cum tam incrementum, quam decrementum talis intenſionis ſit malum ligno; quia tam per incrementum quam per decrementum talis intenſionis diſponitur ad corruptionem. Confirmatur, ſi ſit ſubſtantia cui debeatur, & in qua inſint ſex gradus caloris, & duo frigoris, calor licèt intenſior non agit in frigus, ſed abſque vlla pugna calor intenſior permanet cũ frigore debiliori, non niſi quia calor vt inſtrumẽtũ talis ſubſtãtiæ nõ debet agere in illiusmalũ deſtruẽdo tẽperamẽtũ, quod tali ſubſtãtiȩ debetur

3 Dices ſecundo ſepè talis intenſio qualitatis eſt in ſubiecto cui connaturaliter non debetur, vt cum in aquam v. g. eſt violenter introductus calor vt ſex, ergo tunc calor non reſiſtet, nec exiget conſeruationem talis ſuæ intenſionis. Reſpondeo intenſionem caloris vt ſex v. g. ſiue ſit in ſubiecto cui debeatur, ſiue ſit in ſubiecto, cui

non

non debeatur, ſemper eſſe eiuſdem rationis, ideòque non potuiſſe illi à natura dari vim ad oppoſita, ergo cum debuerit determinari ad vnum, ad illud determinari debuit, ad quod erat per ſe à natura ordinatus, & quod erat futurum bonum ſubiecto, cuius erat inſtrumentum, ſicut ergo calor vt quatuor ſiue ſit in ſubiecto, cui talis calor debetur, ſiue non, æquè tamen eſt productiuus alterius caloris, ita ſiue ſit, ſiue non ſit in ſubiecto, cui talis intenſio debetur, æquè erit ratione ſui reſiſtitiuus, ita tamen, vt ſicuti non niſi per accidens; & ex ſecundaria naturæ intentione talis calor eſt inductus in aquam, ita non niſi per accidens, & ex ſecundaria intentione naturæ habeatur, quod etiam dum eſt in aqua, pugnet pro conſeruatione ſui. Idem dicendum ſi calor v. g. vt quatuor exiſteret extra omne ſubiectum, cum enim in tali caſu adhuc retineret rationem accidentis, & inſtrumenti, adhuc exigeret idem, quod exigit, quandò eſt in ſubiecto.

4 Dices tertio. Poſita graduum homogeneitate, non poteſt aſſignari, quando qualitas remittitur, quinam gradus primo, quinam ſecundo loco

deperdatur. Reſpondeo ſi nulla eſſet peculiaris ratio de vno, ac de alio gradu, potius recurreremus ad Deum, ſicuti negata ſerie effectuum, ad Deum recurrimus pro eorum indiuiduatione, ſed non eſt cur ad cauſam primam recurramus, cum reperiri poſſit ſufficiens fundamentum in ipſis gradibus, cur debeat primo deſtrui gradus ille, qui vltimo loco productus fuit, ex dictis enim capite ſuperiori n. 10. & 11. ſi primo periret gradus ille, qui primo loco fuit productus deberent perire etiam alij omnes gradus, cum aliarum actio, & vnio ſit immediatè vel mediatè alligata primo gradui; quod ſi pereat gradus, ſeu minimum vltimo loco productum, non propterea debet etiam perire vllum ex alijs minimis, cum ergò natura intendat conſeruationem potius, quam deſtructionem rerum, habet peculiare determinatiuum, ratione cuius ad exigentiam contrarij velit potius deſtructionem illius gradus, qui vltimò eſt introductus, ſed etiam præſcindendo ab hac noſtra peculiari doctrina, debet primo deſtrui gradus ille, qui vltimò productus eſt, nam ſicuti res quælibet ex ſuppoſitione, quod præextiterit, & nul-

nullum aduenerit contrarium exigens illius deſtructionem, debet connaturaliter conſeruari, ita id, quod diutius præexiſtit magis exigit conſeruari, ſicut enim cæteris paribus melior eſt conditio poſſidentis, ita melior eſt conditio diutius poſſidentis. Neque obſtat quod ſeniores prius plerunque moriantur, in hoc enim non ſunt cætera paria, cum vires ſenum ſint debilitatę, iuuenum verò robuſtæ. Neque pariter obſtat id, quod diximus hoc lib. diſt. 5. cap. 2. num. 5. nam ex duobus indiuiduis, quorum neutrum exiſtat, neutrum eſt in poſſeſſione exiſtentiæ, ideòque ſpectare videtur ad quandam iuſtitiam diſtributiuam, quod naturaliter non reproducatur effectus corruptus, ſed beneficium exiſtentiæ non ſemper eidem, ſed pluribus ſucceſſiuè conferatur, at in caſu noſtro gradus primò introductus ſupponitur eſſe in poſſeſſione diuturniori ſui ſubiecti, & exiſtentię; ideòque habet potius ius ad ſui conſeruationem.

5 Dices quarto. Poſita graduum homogeneitate cur aqua calefacta celerius deperdit gradus caloris vltimò, quam primò in illam introductos? eſ-

pondeo pro hac re videnda eſſe ea, quæ
diximus hoc lib. diſt.6. cap. 7. num.8.
quamuis enim ibi locuti fuerimus de
qualitatibus ſubiecto connaturalibus
ex ijs tamen deducitur, quod quò
plus caloris perit in aqua, eò plus ac-
quirit, & conſeruat de frigore, ex quo
fit, vt occupata in pluribus gradibus
frigoris conſeruandis, minùs expedita
remaneat ad deſtruendum calorem
contrarium.

6 Dices quinto de conceptu inten-
ſionis eſt importare perfectionem ali-
quam maiorem illa, quæ importatur
ab extenſione: per gradus autem ho-
mogeneos eadem eſt perfectio vnius
ſubiecti habentis ſeptem v.g. gradus ca
loris, ac ſeptem ſubiectorum, quo-
rum quodlibet habeat vnum gradum
caloris. Reſpondeo ad intenſionem
ſatis eſſe quod per illam importetur
maior perfectio, non quoad entitatem
rei habitæ, ſed quoad modum haben-
di, modus enim habendi plures gra-
dus qualitatis in eadem parte ſubiecti
eſt perfectior, ex eo, quod plures gra-
dus ratione vnionis cum eadem parte
ſubiecti redduntur potentes facere ali-
quid, quod non poſſent efficere, ſi exi-
ſterent in diuerſis ſubiecti partibus,
idque,

idquè, quia plures gradus exiſtentes in eadem parte ſubiecti ſunt inſtrumẽtum illius ſubſtantiæ, cui debetur talis intenſio, & agunt in bonum illius. Hinc Deus, & creatura non faciunt complexum perfectius, quàm ſit ſolus Deus, quia non plus poteſt Deus ſimul cum creatura, quam ſolus Deus; ſimiliter duæ quantitates ſi diuinitus ponerentur in eadem parte materiæ, nõ facerent intenſionẽ, quia quid quid præſtaretur à duplici quantitate, præſtatur ab vnica; æquè enim per vnicam, ac per duplicem quantitatem redditur res quanta cum alia re quanta naturaliter impenetrabilis. Ex quo infertur tunc tantùm non poſſe naturaliter duo accidentia ſolo numero diuerſa eſſe in eodem ſubiecto, quando idem effectus, qui præſtatur à duobus accidentibus, æquè præſtari poteſt ab vno.

7 Dices ſexto, Ex graduum homogeneitate ſequeretur, quod par eſſet perfectio hominis habentis cognitionem intenſam vt ſex, ac alterius hominis habentis ſimul ſex cognitiones, quarum quælibet ſit intenſa vt vnum... Reſpondeo, hanc

hanc ſequelam ab aliquibus concedi, ſed immeritò, ex dictis enim capite ſuperiori n. 4. perfectio, & intenſio cognitionis non habetur per additionem gradus ad gradus, eſt enim cognitio quid ſpirituale, & ſimplex habens ratione ſui tantam perfectionem, & claritatem, quam nunquam æquare poſſunt plures, & plures cognitiones obſcuriores ſimul vnitæ.

8 Infertur ex dictis primò in eodē medio, in quo ab vno corpore lucido, v.g. vt duo productum eſt vnum lumen vt duo, poſſe ab alio lucido vt duo produci aliud lumen vt duo, & fieri lumen intenſum vt quatuor, in eodem verò ſubiecto calido vt duo non poſſe ab agente calido vt duo fieri vllum caloris additamentum, quia calor vt duo intendens bonum ſui ſubiecti, cuius eſt inſtrumentum, efficaciter reſiſtit agēti calido ſolùm vt duo, at lumen vt duo productum ab vno lucido vt duo non reſiſtit alteri lucido vt duo, quia ſimul cum vno lumine vt duo non eſt malum ſubiecto recipere aliud lumen vt duo. Præterea cum lumen diffuſum per medium ſit inſtitutum, vt ſit repreſentatiuum corporis lucidi, debuit inſtitui, vt in

eo-

eodem medio eſſe poſſet vnum lumen vt duo repreſentatiuum vnius lucidi A, & alterum lumen vt duo repreſentatiuum alterius lucidi B, quia bonum erat, quod potentia viſiua in quolibet medio certificari poſſet de quolibet obiecto lucido. Atque hoc idem dicendum eſt de ſpeciebus, de quibus, vt patet, eſt eadem ratio, è contra qualitates corruptiuæ non debuerunt inſtitui, vt hoc modo agerét, ne tenderent in deſtructionem ſubſtantiæ, cuius ſunt inſtrumenta.

9 Infertur ſecundo, etiam lumen, & ſpecies conſtare gradibus homogeneis, ſi loquamur de intenſione reſpectiua eiuſdem termini, ſeu obiecti producentis, ſecus verò ſi de intenſione, quæ non eſt reſpectiua eiuſdem termini producentis, ſed producta eſt à diuerſis obiectis, prout enim diuerſa lucida, & diuerſa obiecta inter ſe differunt, eò etiam producunt in eodem puncto aëris maius lumen, & plures ſpecies conpenetratas inter ſe differentes. Cœterum in lumine, & ſpecie intenſiori producta ab eodem minimo obiecti non eſt cur vllam admittamus heterogeneam graduum intenſionem. De gradibus intenſionis habituum dice-

cemus, vbi de habitibus agetur.

CAPVT OCTAVVM.

An, & quomodò intendatur qualitas per antiperiſtaſim.

1 PEr antiperiſtaſim, hoc eſt per contrarij circumobſiſtētiam, qualitatem intendi probatur primò ex aquis putealibus hyeme calidioribus, æſtate verò frigidioribus, neque enim hoc refundi poſſe in ſenſus fallaciam, conſtat, tùm quia aqua, quæ cæteróqui in terræ ſuperficie concreſceret, in cellis vinarijs profundis hyeme nō concreſcit; tum quia thermoſcopium intra eundem locum ſubterraneum detentum per triennium ſemper exhibuit aërem intra tubum vitreum æſtate magis denſatum, hyeme verò magis rareſactum. Probatur ſecundo, quia ſtomachi hyeme ſunt calidiores, quam æſtate; ſed hoc à nonnullis negatur ex eo, quod natura duce hyeme calidioribus cibis vtamur, quàm æſtate: verum non propterea recedendum eſt ab

eo,

eo, quod manifeſtis experientijs cuin-citur, quid enim notius quam quod in regionibus frigidioribus maiori animalia cibo indigeant? quod natantes ſtatim famem patiantur? quod nunquã melius, quàm hyeme cibos digeramus, &c. Quod ergo æſtate cibis frigidioribus vtamur fit ex eo, quod cum calor externus ſit valdè intenſus, ſi huic adderetur etiam calor ciborum calidorum, corpus nimio calore incenderetur, quamuis ergò cibi calidiores etiam æſtate conferrent ad meliorem digeſtionem, præſtat tamen iјs abſtinere, ne aliunde magis noceant.

2 Qualitas in antiperiſtaſi non intenditur per repercuſſionem ſpecierũ intentionalium à contrario obſiſtente; eo ferè modo, quo lux à ſpeculo obſiſtente repercuſſa intenſiorem lucem producit, nam primo ſpecies intentionales primarum qualitatum ſunt fictitiæ, cum primæ qualitates immediatè ſine ſpeciebus ſentiantur; Secundo etiam ſi darentur earum ſpecies, adhuc non eſſent actiuæ; ſpecies enim caloris non eſſent calor, neque productiuæ caloris; cum ſpecies ſint inſtitutæ ſolùm, vt ſint repreſentatiuæ illius, cuius

ius ſunt ſpecies, non verò vt producant aliud repreſentabile; aliter procederetur in infinitum. Tertio ſpecies caloris non eſſent contrariæ frigori, ſicuti ſpecies albedinis non ſunt contrariæ nigredini, non ergò deberent à frigore reſilire.

3 Sed nec intendi dicenda eſt ex peculiari inſtinctu formæ ſubſtantialis validius intendentis qualitatem ſibi debitam ad præſentiam contrarij, nam cur vt aqua v.g. acquirat frigus in intenſione ſibi debita, expectare debet circumobſiſtentiam contrarij; cum enim ſit cauſa neceſſaria, ſi intendit ſibi frigus, quando adeſt contrarium impediens; cur non illud ſibi producit, & intendit, quando nullum adeſt impedimentum; recurrere autem ad talem formæ ſubſtãtialis inſtinctum, eſt quid gratis inuectum, nec cœteroqui ſufficiens ad explicandum id, quod quærimus; ſi enim quando intenditur per antiperiſtaſim qualitas ſubiecto indebita, vt quando hyeme aqua putealis incaleſcit, non poteſt hoc haberi ex peculiari formæ ſubſtantialis inſtinctu, neque in alijs caſibus ab illo haberi dicendum eſt. Quod ſi recurras ad maiorem condenſationem, vel rarefactio-

nem

nem ſubiecti, in quo qualitas intenditur, ipſius maioris condenſationis, & rarefactionis cauſa ad præſentiam contrariæ qualitatis aſſignanda eſt, imò cũ condenſatio ſequatur ad frigus, raritas ad calorem, malè affertur pro cauſa maioris caloris, vel frigoris, id quod maioris caloris, vel frigoris effectus eſt. Demum non aſſignatur ſufficienter cauſa, dum aſſignatur vel generans, vel ſola cauſa prima, plerunque enim generans abeſt, & ad cauſam primam non debemus ſine neceſſitate confugere.

4 Dicendum igitur eſt intendi qualitatem in antiperiſtaſi per retentionẽ, vel excluſionem, congregationem, vel diſgregationem particularum heterogenearum ratione contrarij ambientis, ſic enim omnia benè explicantur; primò enim ſtomachi hyeme ſunt calidiores, quia frigore obſtructis poris, exitus ſpiritibus, & particulis igneis impeditur, ſimiliter hyeme fructus matureſcunt, maturatio enim eſt quædam concoctio, quæ fit à ſpiritibus igneis, qui obſtructis poris tranſpirare non poſſunt. ſecundò aquæ puteales hyemali tẽpore ſunt calidiores, quia exhalationes calidæ ab aere frigido ambiente

to

te detineantur. Tertio nix plantas fouet, & calefacit, quia impedit ne exhalationes calidæ auolent, & vt alia quam plurima omittamus, ex Ariſt. ſect. 1. problemate 19. *hyberno tempore, qui frigida ſe infuderunt, ibi aliquantulum dum diluerunt, friguerunt, reliquo toto die à frigore tecti ſunt, & qui calida vſi fuerint, frigus diutius experiuntur, caro enim ſpiſſeſcit, calorque introrſus ſe colligit eorum, qui ſe aqua deluerint frigida, contra autem ijs euenit, qui calidam admiſere, raro quippè rareſcit; calorque ad externum vſque locum euocatur.*

5 Ex his autem Ariſtotelis verbis infertur philoſophum eſſe in noſtra ſententia; explicat enim antiperiſtaſim per hoc, quod nunc calor pulſus à frigore introrſus ſe contrahat; nunc verò ad externum vſque locum euocetur. Sed hoc non poteſt intelligi de calore in abſtracto, ratione ſui præcisè migrante ex vno loco in alium, ergo intelligendus eſt Ariſtoteles de calore in concreto, ſeu de particulis calidis, vel frigidis, quæ modo ad intimas, modo ad extimas partes accurrant. Porrò ſi hæ particulæ eſſent homogeneæ cum reliquis partibus ſubiectis in quo qualitas intenditur, per earum acceſſum, vel receſ-

ceſſum qualitas in tali ſubiecto non intenderetur, cum ſimile non agat in ſimile, ergò neceſſariò debent eſſe particulæ heterogeneæ, quibus quodlibet corpus abundare ſatis patet.

6 Dices. Non eſt aſſignabile, vndènam noua ſemper, & noua corpuſcula, & particulæ heterogeneæ ſuppeditentur aquis, & locis ſubterraneis, ſi enim v. g. æſtate è locis ſubterraneis auolarunt particulæ igneę, vt propterea aquæ in illis incluſæ ſint eo tempore frigidiores, vndenam deinde iterum illis hyeme ſuppeditantur particulæ igneæ, quæ dum impediuntur tranſpirare, aquam calefaciant. Reſpondeo haberi has igneas particulas ab ignibus ſubterraneis, quos è montibus, è planis, & ex ipſo etiam mari erumpere teſtantur Ariſtoteles, Plinius, Seneca, aliique; Hinc in terræ, cæteroqui frigidæ, viſceribus ab ignibus generantur metalla, alumina, ſulfur, aliaque ſimilia naturæ igneæ, ab his magna etiam ex parte attolluntur exhalationes, & vapores, ab his pariter aquæ thermales contra aquæ naturam incaleſcunt, & metallorum foſſores teſtantur terram à ſuperficie vſque ad ſexcentos circiter pedes hyeme eſſe calidam,

lidam, æſtate frigidam; a ſexcentis verò paſſibus vlterius verſus centrum ſemper eſſe calidiſſimam, profectò non niſi ratione ignium ſubterraneorum. Porrò valdè probabile eſt hos ignes nutriri partibus craſſioribus, ac pinguioribus maris, vt propterea montes ignivomi, qui ſunt iuxta mare facilius, ac diutius ardeant; ſicut ergo in corporibus viuentium, calor vitalis efficit multas particulas igneas, ita ignes ſubterranei, actione ſua, multa intra terræ viſcera in naturam igneam immutant, & ſicuti in corporibus animalium hyeme frigus extimum à calore intimo æſtate vero calor extimus à frigore intimo, temperatur, ita in toto terræ corpore benè prouiſum fuit vt hyeme, quando calor extimus ſolis eſt debilior, calor ignium intimorum augeretur; Aeſtate verò quando calor Solis eſt intenſior, calor intimus terræ ſit debilior, ex quo vlterius conſtat cur calori data ſit virtus rarefaciendi, frigori verò condenſandi; corpus enim, quod incaleſcit, per rarefactionem à nimio calore ſe tuetur, dum particulas igneas foras emittit; ex frigore autem ſequitur condenſatio, adhoc vt quando corpus ab extrinſeco frigeſcit, retinendo per conden-

denſationem particulas igneas, à nimio frigore ſe defendat.

DISTINCTIO DECIMA.

De Elementis, eorumque virtutibus tam actiuis, quàm motiuis.

CAPVT PRIMVM.

Quid, & quot ſint Elementa.

1 NOmine Elementorum veniūt hic corpora ſimplicia, ex quibus componuntur corpora perfectiora, quæ vocantur mixta; quatuor autem ſunt hæc corpora ſimplicia, ignis ſcilicet, aër, aqua, & terra, vt mox probabimus. Hæc corpora ſunt ſimplicia, vel quia licet conſtent materia, & forma ſubſtantiali, non tamen poſſunt in alias ſubſtantias completas reſolui, ſicuti mixta ex elementis compoſita in alias ſubſtantias completas reſol-

ſoluuntur, ex ſuppoſitione, quod elementa maneant actu in mixtis; vel in in ſententia oppoſita, quam ſequemur, ſunt corpora ſimplicia, ex eo, quod vna ſaltem ex primis qualitatibus conuenit illis in gradu ſimplici, hoc eſt ſine admixtione qualitatis contrariæ. Iuxta hanc ergò ſententiam, quam infra probabimus, tot erunt elementa, quot ſunt corpora, quibus aliqua ſaltem ex primis qualitatibus conuenit in gradu ſimplici, quare vt probetur numerus elementorum, inquirendum eſt quot, & quæ ſint corpora, quibus aliqua ſaltem ex primis qualitatibus conuenit in gradu ſimplici.

2 Quatuor primæ qualitates, calor ſcilicet, frigus, ſiccitas, & humiditas, de quibus exactius infra, licet poſſint diuinitus magis, ac magis in infinitum intendi, cum nulla in hoc appareat implicantia, habent tamen aliquam determinatam intenſionem, quæ vocatur intenſio vt octo, quam naturaliter excedere non poſſunt. Hæc ergo maxima naturalis intenſio, maximaque perfectio, alicui corpori debet connaturaliter competere aliter fuiſſet à natura inſtitutum accidens aliquod in tanta intenſionis perfectio-

fectione, & non propter aliquam ſubſtantiam, quod non eſt dicendum; Si igitur calor, frigus vt octo, &c. propter aliquam ſubſtantiam inſtituta ſunt à natura, propter illam ſubſtantiam: & propter illud corpus erunt iuſtituta, in quo has qualitates ſcimus in intenſione maiori reperiri. Ex quo infertur igni deberi calorem vt octo, in maxima ſcilicet naturali intenſione, quia inter omnia corpora maximus calor reperitur in igne, quid enim igne calidius? ſimiliter Aëri conueniet humiditas in ſummo, cum enim humidum, ex dicendis, ſit, quod facile figuratur termino alieno, & nullum retinet proprium, aër omnium corporum facillime ad omnem alienam figuram conformatur, & nullam figuram propriam retinet; Cum ergo humiditas in maxima naturali intenſione alicui corpori competere debeat, & nullum ſit aliud corpus, in quo non reperiatur minor humiditas, quam in aëre, aëri debebitur maxima naturalis humiditas. Aqua ſolum poſſet cum aere de humiditate contendere; ſed aqua non tam facile alienis terminis figuratur, nam non niſi cum aliqua difficultate ſcinditur, cum, è contra aer ſit facillime perruus, & ſua

humiditate ad quodlibet minimum vacuum impediendum velociſſimè accurrens, in figuram cuiuſcunque corporis conformetur.

3 Dicès primo aqua plus quam aer humectat, ergo aquæ cōuenit humiditas in ſummo. Reſp. diſtinguendū eſſe inter humidū, & humefactiuum, aer enim eſt aqua humidior, ſed aqua eſt in humectando potentior, cum eius humiditas ſit in materia craſſiori, quæ propterea corporibus magis adhæret; hinc aer ab aqua non redditur magis humidus, quia ex permixtione aquæ non magis, ſed potius minus redditur termino alieno figurabilis; redditur autem, magis per aquam humefactiuus, quia redditur craſſior, & eius humiditas fit ſenſibilior & corporibus magis adhærens, Atque ita eſplicandus eſt Ariſtoteles, dum aquæ maximam tribuit humiditatē; vèrè enim aquæ cōuenit humiditas maxima, hoc eſt maximè ſenſibilis, & maximè humefactiua, non verò maxime figurabilis termino alieno, in quo conſiſtit eſſentia humiditatis.

4 Dices ſecundo aer exſiccat veſtes, ergò non eſt humidus. Reſdondeo non exſiccari ab aere per productionem ſiccitatis; ſed per expreſſionem aquæ ve-

ſtibus

ſtibus permixtæ, quod efficit, dum calore aquam reſoluit in vapores. Adde aeri plurimas exhalationes verè ſiccas, & ab ipſis etiam veſtibus ſua natiua ſiccitate extraneum humorem expelli.

5 Aquæ deberi ſummum frigus, patet quia nullum eſt corpus, cui maius frigus ſciamus ineſſe, ideòque ſi frigus in maxima naturali intenſione alicui corpori naturali conuenit, conueniet aquæ, quæ inter omnia corpora eſt frigidior, vt propterea vocetur frigida. Non tamen propterea debet aqua eſſe connaturaliter conglaciata, ad conglaciationem enim non ſatis eſt intenſum frigius, ſed præterea requiritur admixtio particularum hæterogenearum, hinc quando per artem fit glacies adhibetur ſal, vel aliud ſimile corpus habens etiam plurimos ſpiritus igneos. Terræ demùm conuenit ſiccitas in ſummo, ſi enim ab omni extraneo humore depuretur, friatur in pulueris atomos, quarum quælibet maximè ſicca eſt, & maximè ſuam figuram retinet. Quamuis ergò terra in puluerem ſoluta recipiat alienam figuram; quia tamẽ illam non recepit per modum vnius continui, ſed tanquam quædam congeries, ideò non eſt humida, ſed ſicca;

cum quodlibet granum pulueris retineat ſuam figuram, quam prius habebat.

6 Poſito quod vna ex primis qualitatibus conueniat elemẽtis in ſummo, ſupereſt examinandum de alia qualitate, Vtrum illis debeatur in ſummo, an verò ſolùm in gradu excellenti, hoc eſt infrà ſummum, ſed vltra dimidium. dicendum autem cum Ariſtotele aliam qualitatem elementis conuenire ſolùm in gradu excellenti. Secundo enim de generatione tex. 23. ait: *Sed tamen ſimpliciter quatuor exiſtentia, vnius vnumquodque eſt, terra enim ſicci magis, quam frigidi: aqua autẽ frigidi magis quam humidi; aer autẽ humidi magis; quã calid.; ignis calidi magis, quam ſicci.* Neq; dicas Ariſtotelem non loqui de elementis puris, ſed prout ſunt apud nos, nam gratis, imò malè hæc interpretatio tribuitur Ariſtoteli; terra enim prout eſt apud nos hyeme multis aquis imbuta, eſt magis frigida, quam ſicca, & æſtate in inferioribus terræ partibus maius inuenitur frigus, quam in mari, aqua pariter æſtiuo ſub Sole humidior eſt, quam frigidior, non ergo Ariſtoteles de elementis, prout ſunt apud nos, loqui potuit; ſtatus enim elementorum, prout ſunt apud

apud nos, eſt quid contingens, ideòque non cadens ſub ſcientiam.

7 Sed ratione probatur poſita concluſio diſcurrendo per ſingula, & quidem terræ conuenire frigus, conſtat experientia, ſi quem enim calorem habet, habet ab extrinſeco, quem propterea Solis radio deſtituta ſtatim amittit. Nō tamen eius frigus eſt pluſquam in excellenti, aqua enim eſt frigidior, quam terra, primo quia aqua difficilius à Sole calorem recipit, quam terra. Secundo quia aqua magis, quàm terra frigefacit. Tertio, quia ſi æquè terra, & aqua ſint calefacta, citius aqua recuperat frigus, quam terra. Neque dicas à terra diutius retineri calorem ratione maioris denſitatis, quam habet. Contra enim eſt, quia ſicuti plures partes terræ ſunt calefactæ, ita plures partes terræ ſunt exigentes recuperationem frigoris, ideòque, ſi terra æquè, ac aqua exigeret frigus, æquè etiam frigus amiſſum recuperaret. Aquæ pariter conuenire humiditatem ſatis conſtat; quod verò non niſi in excellenti, probatur ex eo, quod minor humiditas conueniat aquæ, quam aeri, ſicut enim vel nullā, vel ferè nullam in aere ſcindendo difficultatem experimur, ita in ſcindenda

aqua, eaque in noſtram figuram conformanda defatigamur. Aeri deberi calorem probatur primo ex eius raritate, & leuitate quæ oriuntur ex calore. Secundo quia aër generatur calore, & frigore corrumpitur, aqua enim calore reſoluitur in vaporem, & deinde in aerem, cum è contra frigore aer vertatur in aquam, vt videre eſt in ſpecubus ſubterraneis. Tertio cera, & oleum ſunt aerea, cùm ſupernatent aquæ, & ſunt etiam calida. Quarto ſi aer non eſſet calidus; tria eſſent elementa frigida, nec niſi vnum calidum; hoc autem non eſt dicendum, tum quia tolleretur harmonia vniuerſi, quæ ex concordi elementorum diſcordia reſultat, tum quia aqua, & aer in nulla qualitate opponerentur, & tam opponeretur igni aer, quam aqua. Non tamen aeri debetur calor pluſquam in excellenti. Primo quia non debetur illi tantus calor, quantus debetur igni. Secundò quia nullo argumento probari poteſt ſummus aeris calor; cum vix probetur excellens. Tertio quia ſicuti calor in excellenti eſt bonus aeri, tum vt à tali calore oriatur tanta leuitas, per quam in tali loco conſtituatur, tum etiam ne à vaporibus Solis radio deſtitutis infrigidetur,

detur, ita ſummus in aere calor impediet vaporum coctionem, & generationem imbrium.

8 Dices in ſecunda regione aeris eſt intenſiſſimum frigus, ergo aer natura ſua eſt frigidus. Reſpondeo quamuis aliqui, vel aſtrorum influxus,vel cauſam primam aduocent per machinam, à qua initio contra eius naturam ſecundæ aeris regioni inditum fuerit intenſum frigus, communior tamen ſententia docet aerem ſecundæ ragionis frigeſcere vi vaporum, qui redeuntes ad ſuum connaturale frigus, illum infrigigidant. Explicandum tamen ſupereſt quomodo in ſecunda aeris regione vapores poſſint refrigeſcere, ſi enim intra aquam;vel terram frigidam potuerunt vapores à ſole calefieri, cur eorum calor in aere calido non conſeruatur?Sed reſpondendum eſt calorem aeris,vt potè exiſtentem in corpore valdè raro eſſe modiciſſimè actiuum. Vapores ergo aſſurgentes calefacti non ſtatim calorem amittunt,tum quia non ſtatim, ſed ſucceſſiuè reacquiritur qualitas deperdita;tum etiam quia non ſtatim radijs ſolaribus deſtituuntur; ſemper tamen magis, ac magis connaturale frigus recuperant, dum à calore aeris ratio-

tione ſuæ raritatis modiciſſimè actiui nō impediūtur. Quare frigidiores ad ſecundam regionem perueniunt, ibique proinde calore, ac leuitate deſtituti cōſiſtunt; Prout verò noui, & noui vapores prioribus ſuccedunt, illiſque vniuntur, eò magis in ſecunda aeris regione frigus intenditur, donec denſentur, ac decidant in pluuiam. Præterea aer nobis vicinior eſt etiam calidior ex eo, quia ſimul cum vaporibus vi ſolis attrahuntur plurimæ exhalationes igneæ, quæ propè nos ſunt magis actiuæ, quia ſunt craſſiores, vt potè nondum à radijs ſolaribus valdè attenuatæ, cùm verò quò magis aſcendunt eò etiam magis attenuētur, hinc in ſecunda regione aeris minorem calorem poſſunt exerere.

9 Ex his autem infertur noſtrum aerem ſibi relictum noctu frigeſcere, quia aliqui vapores ab extrinſeca ſolis actione vltimo excitati, & ab eo deſtituti, cum non ſint ita calidi, vt vlterius poſſint aſſurgere, neque ita frigidi, & graues, vt poſſint deorſum redire, conſiſtunt in noſtro aere, illumque infrigidant. Adde aerem ratione ſuæ tenuitatis facilè à propinquis agentibus, à terræ nimirum, & aquæ frigore altera-

ri,

ri. Ex quo etiam capite aer intra cubiculum clauſus æſtate eſt frigidus, parietes enim, ac terra ſuum frigus aeri propinquo communicant. Infertur prӕterea quamuis aeri competat calor, ab eo tamen temperari calorem cordis, temperatur enim non ab aere puro, qui non eſſet ad reſpirationem idoneus, ſed a noſtro hoc aere multis frigidis vaporibus permixto. Demum de aere vaporibus permixto intelligendus eſt Ariſtoteles, dū non nunquam ait aerem eſſe frigidum.

10 Igni conuenit ſiccitas, 1. ratione acris actiuitatis, quam habet, ſiccitas enim veluti acuit, humiditas verò hebetat calorem, 2. quia ignis exiccat non ſolum per calorem, ſed etiam per ſiccitatem, calor enim ſine ſiccitate nō eſt ſufficiens ad exſiccandum, hinc carnes per aquam feruidam calefiunt, non exſiccantur, cum è contra aſſæ calefiat, & exſiccentur, 3. quia ſi aquæ oppoſitæ igni conuenit frigus, & humiditas, igni conuenire debet calor, & ſiccitas, vt hoc pacto habeatur elementorum contrarietas, & pugna. Non tamen debetur igni ſiccitas niſi in excellenti, quia terræ debetur ſiccitas maior, quam igni; quod enim eſt maximè ſiccum, non habet

partes inter ſe cohærentes; ſed eſt friatum, & comminutum, talis autem eſt terra, quæ ab omni humore libera in puluerem ſoluitur, è contra ignis ſiuè ſit in flamma, ſiue in carbone, habet ſuas partes compactas, adeòut propterea non defuerit, qui igni tribuerit humiditatem; ſed illi quidem humiditas dicenda eſt ineſſe, verum ratione materiæ, cui inhæret; flamma enim eſt fumus accenſus, fumo autem multum humoris ineſt, vt propterea caminorũ parietibus adhæreat; Verum quia ignis facilè adhæret materiæ, ratione cuius humiditatem acquirat, ideò dicendum eſt igni ſiccitatem non in ſummo, ſed ſolùm in excellenti competere. Adde paritatem aliorum elementorum, quibus, vt vidimus, vna ex primis qualitatibus in ſummo, alia ſolùm in excellenti debetur.

11 Sed quæres vtrum illi qualitati, quæ debetur elementis in gradu ſolùm excellenti tantùm de contraria qualitate ſit admixtum, quantum expleat latitudinem vt octo, ad quod reſpondetur affirmatiuè, ita tamen vt tale complementum non inſit elementis ad exigentiam formæ elementaris, ſed merè ad explendam capacitatem materiæ:

teriæ; licèt enim materia prima non exigat hanc potius qualitatem, quam illam, exigit tamen expleri ſuam capacitatem per intenſionem qualitatis vt octo, ſiue deinde hæc intenſio vt octo habeatur per vnam tãtum qualitatem, ſiuè per duarum oppoſitarum permixtionem. Et ſanè quando ex igne,& aqua generatur aer, frigus aquæ calore ſubeunte paulatim expellitur,ſed ad generationem aeris non eſt neceſſe, quod in materiam aquæ introducatur calor vt octo, ergo calor intendetur ſolùm, v.g. vſque ad ſextum gradum; in qua intenſione erit diſpoſitio ſufficiens pro forma aeris, ergo forma aeris introducetur in materiam habentem aliquid frigoris, ergò in elemento aeris ſimul cum calore in excellenti datur frigus complens intenſionem vt octo.

12 Dices primo, ergò elementa nullo modo ſunt corpora ſimplicia, nam poſito quod non maneant actu in mixto, neque ſunt ſimplicia ex eo, quod vnicam habeant formam ſubſtantialem, neque ſunt ſimplicia ex eo, quod illis conueniant duæ ex primis qualitatibus ſine admixtione qualitatis contrariæ. Sed contra, quia ſimplicitas elementorum habetur ex eo,quod vna ex primis qua-

litatibus debetur illis in gradu ſimplici; imò alia etiam qualitatis in gradu ſimplici illis debetur, ſi ſpectetur exigentia formæ elementas, permixtio enim qualitatis oppoſitæ elementis ineſt, vt diximus, merè ad explendam capacitatem materiæ, nam ſi vnam qualitatem exigunt elementa in gradu ſimplici, etiam aliam in gradu ſimplici exigere dicenda ſunt. E contra mixta nullam qualitatem exigunt ſine permixtione contrariæ. Quare merito Ariſtot. ſuas vnicuique elemento qualitates aſſignans, non niſi duas ſingulis tribuit; illarum enim qualitatum ſolùm meminit, quæ elementis ex propria exigentia debentur. Hinc non omnia elementa ſunt ſymbola, illa enim ſolùm ſunt ſymbola, quæ conueniunt in aliqua qualitate, quam exigunt, non verò quæ conueniunt in qualitate illa, quam habent merè ad explendam capacitatem materiæ.

13 Ex his infertur quatuor eſſe elementa, ignem ſcil. aerem, aquam, & terram. cum enim nomine elementorum non poſſint venire corpora illa, quæ ſecundum ſuas formas ſubſtantiales actu manent in mixto, quia hoc vt probabimus, eſt de ſubiecto non

ſup-

ſupponente, tot erunt elementa, quot erunt corpora ſimplicia, quibus ſcil. debentur primæ qualitates in gradu ſimplici ſine admixtione qualitatis contrariæ ſpectata formæ ſubſtantialis exigentia, hæc autem non ſunt niſi quatuor, alioqui aſſignetur aliquod aliud. Atq; ita explicanda eſt ratio allata ab Ariſt. quod nimirum tot ſint corpora ſimplicia, quot ſunt combinationes vtiles primarum qualitatum in gradu ſimplici, quæ non ſunt niſi quatuor. Prima ſcil. caloris, & ſiccitatis conueniens igni. Secunda caloris, & humiditatis debita aeri. Tertia humiditatis, & frigoris exigita ab aqua. Quarta ſiccitatis, & frigoris competens terræ; Combinationes enim frigoris, & caloris: humiditatis, & ſiccitatis, ſunt inutiles: cum non poſſint exigi à corpore ſimplici, ſed ſolùm à corpore mixto, cui debetur permixtio qualitatũ contrariarum. Alia affertur ab Ariſt. ratio 1. de Cælo tex. 5. & 6. deducta, ex quadruplici motu locali ſimplici; ſed quia hæc ratio multipliciter impugnatur, vt habeat vim, reduci debet ad ſuperiorem, & proponi ſic poterit: Tot ſunt corpora ſimplicia, quot ſunt motus ſimplices orti ex combinatione pri-

primarum qualitatum in gradu ſimpli-ci; hi autem non ſunt niſi quatuor, cum enim ex dictis, primæ qualitates non ſint in gradu ſimplici combinabiles niſi quadruplici combinatione vtili, motus ſimplices orti ex combinatione primarum qualitatum in gradu ſimplici non ſunt niſi quatuor, motus ſcilicet à centro ad circumferentiam ſimpliciter, qui oritur à calore in ſummo, & ſiccitate in excellenti, motus à circumferentia ad centrum ſimpliciter, qui oriatur à ſiccitate in ſummo, & frigiditate in excellenti, motus à centro ad circumferentiam ſecundum quid, qui oriatur ab humiditate in ſummo, & calore in excellenti, motus demum à circumferentia ad centrum ſecundum quid, qui oriatur à frigiditate in ſummo, & humiditate in excellenti; ex tali enim combinatione primarum qualitatum oritur in elementis tanta grauitas, vel leuitas, quæ ſunt immediatum principium talis motus. Atque hoc ſatis indicaſſe videtur Ariſtoteles, dum loc. cit. rationem afferens, cur mixta licet moueantur motu ſimplici non tamen ſint corpora ſimplicia, ait rationem eſſe, quia mouentur ſecundum prædominans, ergò

ſup-

ſupponit motum mixtorum eſſe illum, qui radicaliter oritur à qualitatibus ca pacibus prædominij, & per conſequẽs à qualitatibus non in gradu ſimplici, ſed cum admixtione qualitatis contrariæ, ergò è contra ſupponit motum corporum ſimplicium eſſe illum, qui radicaliter fit ex vi qualitatum in gradu ſimplici.

14 Definitur elementum ex Ariſtotele 3. de Cœlo tex. 31. Illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod ineſt potentia, vel actu, ipſum autem eſt indiuiſibile in diuerſa ſpecie. Dicitur illud corporum, ſeu *Corpus* cõſtans ſcilicet materia, & forma ſubſtantiali, nullum enim eſt argumentum probans in mixtis compoſitionem ex materia, & forma ſubſtantiali, quod illam non probet etiam in elementis, quod ſi Ariſtoteles hic videtur innuere elementa differre ſecundum contrarietatem, ideòque debere per contrarietatem, ſeu per qualitates contrarias conſtitui, explicandus eſt de contrarietate, & contrarijs qualitatibus radicaliter, apertè enim tum alibi, tum præcipuè 3. met. tex. 17. docet eleméta eſſe ſubſtantias, dicitur elementum eſſe, *in quod alia corpora diuiduntur, quod ineſt*

ineſt actu, *vel potentia* iuxta duplicem ſententiam de elementis in mixto, vel actu, & ſecundum ſuas formas ſubſtantiales, vel ſolùm potentia ſecundum ſuas virtutes, & qualitates; cum verò primæ qualitates tam inſint in mixtis, quàm in elementis, ideò potius dicuntur qualitates elementorum manere in mixtis, quàm qualitates mixtorum manere in elementis, quia cum quælibet è primis qualitatibus debeatur ſolùm alicui elemento in ſummo, ideòque ſecundum maximam perfectionem, quam naturaliter poſſunt habere, elementis primò, & principaliter videntur deberi, ac proinde peculiari quodam iure videntur eſſe qualitates elementorum, hinc quia quando mixtum diuiditur, & reſoluitur in alia corpora, ſemper reſoluitur in corpora habentia aliquas primas qualitates, quæ elementis peculiariter debentur, ideò mixta dicuntur diuidi, & reſolui in elementa: ſicut enim mixtum componitur ex elementis potentia, ita reſoluitur in elementa potentia, ſeu in potentias, virtutes, & qualitates elementorum. Ipſum verò elemétum eſt *indiuiſibile in diuerſa ſpecie*, quia licèt ſit reſolubile in materiam, & formam

mam, materia tamen, & forma non ſunt corpora, ſeu ſubſtantiæ completæ, ſicuti ſunt ipſa elementa, in quæ reſoluuntur mixta. Atque hoc in ſententia admittente elementa actu in mixto, in alia enim ſententia elementum eſt indiuiſibile in diuerſa ſpecie, quia cum primæ qualitates debeantur elementis in gradu ſimplici, hæ non ſunt reſolubiles in aliquid ſpecie diuerſum, ſicut accidit in mixtis, quæ cum exigant qualitates contrarias permixtas, ſi fiat reſolutio, & vna qualitas depuretur à contraria, erit quid ſpecie diuerſum à priori permixtione qualitatum contrariarum.

15 Hæc de elementis ſecundum ſe, apud nos enim ſunt valdè impura, multiſque particulis heterogeneis permixta, terra enim madeſcit aqua, afficitur ab aere, ſole, &c. hic eſt arenoſa, & ſterilis, illic fæcunda, &c. aqua inficitur terra, incaleſcit à Sole, & ignibus ſubterraneis, alicubi eſt dulcis, leuis, alibi amara, craſſa, &c. Aer continuis alterationibus immutatur ab aquis, ac terreſtribus exhalationibus, &c. Ignis demum multum retinet de craſſitie, & humore materiæ, ex qua gignitur, hinc variat in calore, denſitate, actiuitate, &c. CA-

CAPVT SECVNDVM.

Vtrum Elementa, aliaque corpora viuentia, vel non viuentia habeant naturalem terminum magnitudinis, & paruitatis.

1 HAEc quæſtio ſolùm procedit ſecundum rei naturam præſcindendo à circumſtantijs extrinſecis, ſtante enim hac rerum diſpoſitione, certùm eſt omnia habere terminos tàm magnitudinis, quàm paruitatis; ignis enim v. g. non poteſt magis ſemper, ac magis augeri tum ex defectu materiæ, tum ex reſiſtentia aliorum corporum, tum propter bonum totius vniuerſitatis, ſimiliter ſpectatis extrinſecis circumſtantijs omnia habēt terminos paruitatis, nihil enim produci poteſt in qualibet minima quantitate ex defectu extrinſeci producentis, & productum non poteſt in minima qualibet mole à contrarijs agentibus ſe defendere, & conſeruari; atque in hoc

hoc ſenſu diximus vbi de compoſitione continui, continuum permanens cõponi ex minimis ph ſicis, ex particulis ſcilicet, quæ non poſſunt naturaliter diuidi, non ex eo, quod ratione ſui non ſint diuiſibiles, ſed ex eo, quod nullum ſit agens naturale potēs illas diuidere.

2. Spectatis ergò merè intrinſecis rerum naturis dicendum eſt primò; corpora omnia viuentia ex natura ſua determinare ſibi certos terminos tam magnitudinis, quam paruitatis ſaltem moraliter. probatur, quia viuentia conſtant corpore organico, organum autem cuiuſcunque magnæ, vel paruæ molis ad animæ operationes aptum non eſt, hinc Ariſt. 2. politicorum cap. 4. ait: *Eſt quædam menſura magnitudinis animalium, plantarum, inſtrumentorum. nam horum ſingula, neque parua nimium, neque magnitudine exceſſiua ſuam potentiam retinent, &c.* Præterea cum viuentia debeant nutriri, & accretionis principium finitam habeat virtutem, ſi moles multum excreſcat, tam virtus diffuſiua, quàm attractiua alimenti, vt potè finitæ, non poterũt ad quælibet membra quantumcunque diſtantia alimentum impertiri; dicen-

cendum igitur eſt: viuentia certum ſibi poſcere terminum verſus magnitudinem; tam intrinſecum, maximum ſcilicet quod ſic, quam extriuſecum, minimum videlicet quod non; & pariter certum ſibi poſcere terminum verſus paruitatem tam intrinſecum, nempè minimum quod ſic, quam extrinſecum; maximum ſcilicet quod non, idque ſaltem moraliter, ſaltem, inquam, moraliter, neque enim tales termini videntur ità mathematicè definiti, vt ſi materiæ viuentis milleſima, v.g. pars acuminis acus addatur, vel detrahatur, debeat ſtatim viuens perire, horum ergo terminorum datur moralis quædam latitudo, quæ nimiū excedi non poſſit, ideòque ſi per accidens excedatur, debeat redire ad terminos naturales, amittendo id, quod plus acquiſiuit, vel acquirendo illud paruum, quod per accidens deperdidit; hoc enim eſt dari terminos magnitudinis, & paruitatis moraliter.

3 Corpora etiam, quæ cum viuentibus naturalem habent connexionem, in prima ſui productione certum habent terminum magnitudinis, quæ enim naturalem habent cum viuentibus connexionem, eò quod vel produ-

can-

cantur cum viuentibus, vel viuentibus ſuccedant, ſequi naturaliter debent magnitudinem viuentium; neque enim cadauer poteſt naturaliter eſſe maius, quam potuerit naturaliter eſſe viuens, ad quod ſuccedit, ſimiliter lac, vel ſanguis non poteſt in maiorem molem continuam primo generari, quam ſint organa, in quibus producuntur; poſtquam autem hæc primo fuerunt naturali modo genita intra venas, poſſunt ſecundum plures, & plures partes in vnum colligi, & maiorem molem naturaliter conflare.

4 Elementa, & mixta non viuentia, nec non qualitates illis debitæ ex mera ſui natura, & præſcindendo à quolibet extrinſeco, in cuius bonum ordinentur, nullos poſcunt certos terminos magnitudinis, vel paruitatis, nequæ in extenſione, neque in intenſione; cum enim hæc non requirant certam organizationem, non eſt cur certos terminos exigant magnitudinis, vel paruitatis. Neque obſtat Ariſtoteles 2. de anima, tex. 41. vbi, ait: *Natura conſtantium omnium terminus eſſe, & ratio magnitudinis, & augmenti*, quia per ea, quæ natura conſtant, intelligit viuentia. natura enim in-

iuxta primam nominis originem ſumi ſolet pro naſcitura, quæ propriè tribuitur viuentibus. Quod verò ita ibi nomen naturæ accipiatur ab Ariſtotele patet, tum quia immediatè ſubdit *hæc autem animæ ſunt*, tum quia immediatè ante dixerat, *Ignis augmentum in infinitum abit, quouſque fuerit combuſtibile*. Quare ex hoc vno Ariſtot. textu habemus quæcunque hucuſque dicimus; ſicut enim ignis, & eadem eſt ratio de alijs non viuentibus, in infinitum abit, ita viuentium omnium terminus eſt, & ratio maguitudinis. Sed hæc diximus vera eſſe præſcindendo à quolibet extrinſeco in cuius bonum ordinentur; Si enim ſpectemus exigentiã corporum naturalium, in cuius bonum inſtitutæ ſunt qualitates elementares, neque intendi poſſunt vltra octauum gradum, neque redigi ad mininam quamlibet intenſionem; ſimiliter ſi ſpectemus bonum totius vniuerſitatis, nullum elementum poteſt, vel multum excreſcere, vel ad quamlibet minimam intenſionem decreſcere, vt diximus num. 1.

5 Dices nulla res eſt, quæ in qualibet minima quantitate poſſit operari, ergo nulla res poterit in qualibet minima

ma quantitate naturaliter conſeruari. Ex Ariſtotele enim 2. de Cœlo tex. 17. eſſe, & conſeruari eſt propter operari, Præterea quælibet forma ſubſtantialis exigit ad ſui productionem, & conſeruationem determinatas diſpoſitiones, inter quas eſt determinata quantitas. Sed ad primum reſpondeo poſſe ſaltem ex re qualibet in qualibet minima extenſione emanare vbicationem, & reliquas paſſiones, & ſi adſint diſpoſitiones, poterit etiam continuari cum alia re homogenea, quæ illi applicetur. Ad ſecundum dico formas ſubſtantiales exigere determinatas diſpoſitiones quoad intenſionem, non quoad extenſionem, ſi loquamur de non viuentibus; Ignis enim, vt diximus cum Ariſtotele, in infinitum abit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CA-

CAPVT TERTIVM.

Quomodo fiat corporum rareſactio, & condenſatio.

1 DAri corporum rarefactionẽ & condenſationem manifeſtis experientijs conſtat. In concreto definitur rarum ex Ariſtot. 4. Phyſicorum tex. 84 quod ſub magnis dimenſionibus parum habet materiæ; denſū verò, quod ſub paruis dimenſionibus multum habet materiæ, nomine verò materiæ intelligitur quælibet ſubſtantia materialis; atque hæc eſt rara, dum quamuis entitatiuè parua, magnas tamen habet dimenſiones, denſa verò, quando licet entitatiuè magna, paruas tamen habet dimenſiones, & extenſionem. Duo hic ſunt quærenda per quid ſcilicet habeatur rarefactio, & condenſatio formaliter, & in actu ſecundo; & per quid habeatur radicaliter, & in actu primo; miraculosè enim poteſt corpus habere vnam, & non aliam

aliam raritatem vel denſitatem; corpus enim Chriſti Domini in Euchariſtia exiſtit cum ſuis partibus raris, vel denſis in actu primo, licèt in actu ſecundo non habeat illas vbicationes, quæ tali earum raritati, vel denſitati connaturaliter debentur.

2 Quoad primam ergo quæſtionē dicendum primo eſt rarefactionem nō haberi formaliter per vacuitates intra partes corporis rarefacti relictas, tum quia omne, vel minimum vacuum naturaliter repugnat, vt ſuo loco probauimus, tum quia ignis maximè rarùs magnas haberet vacuitates, cur autem dicendus erit ignis illas pati? cum enim ſit valde ſubtilis, & mobilis, ſi poteſt tales vacuitates tollere, & ſuas partes coniungere, atque per hanc partium coniunctionem illas reddere validiores, cur hoc non facit? Demum ſi ad impediendum vacuum, corpora rareſiunt, quomodo rarefactio habebitur per vacuitates. Adde quod vacuitates iſtæ deberent eſſe magnæ, ſi enim aër condenſari poteſt ita ut redigatur in locum quintuplo, & decuplo minorem, profectò quando erat rarus, plus dabatur in illo vacui, quam pleni.

3 Sed neque habetur rarefactio per interpoſitionem corpuſculorum, neq; condenſatio per eorundem excluſioné, quod probatur primo ſint folles pręumatici ex pellibus compacti, qui complicentur, ac deinde omnia eorum foramina bené obturentur, ſi ergo velimus illos aliquantulum explicare, facile id fiet, ſed difficultas erit deinde maior, quò magis eos explicare voluerimus, imò eò tandem deuenietur, vt prius dirumpantur, quam vlterius explicentur; quamuis cæteroqui, ſi aëri pateret ingreſſus, ſine vlla difficultate poſſent multo magis ratione pellium amplarum explicari. Hoc poſito, ſi aër incluſus intra folles rarefit per ingreſſum corpuſculorum, cur nõ vlterius, & vlterius rareſcit per plurium, & plurium corpuſculorum ingreſſum, pori enim, per quos corpuſcula ſubeunt ſunt ijdem, & ſi dicas deeſſe in hoc aere ambiente corpuſcula tenuia potentia ſubingredi, transfer aliò folles, & vide, num ibi adſint corpuſcula, per quorum ingreſſum folles vlterius explicentur. Præterea ſi violenta explicatio follium, & aeris incluſi rarefactio facta fuiſſet per ingreſſum corpuſculorum, folles ſibi relicti,

non

non deberent magno impetu tendere ad ſuam priorem complicationem; ſi enim tot ſunt corpuſcula intra folles, quot ſunt apta ſine violentia replere locum à follibus apertum, cur tanto impetu redeunt ad priſtinum ſtatum? Hoc certè non aliunde orietur niſi, ex eo, quod aer incluſus dilatatus ſit violenter. Confirmatur, ſi poſtquam folles luſorij repleti ſunt aere valdè compreſſo, fiat in illis exiguum foramen, aer magno impetu, & furore exilit, non niſi quia aer eſt violenter conpreſſus, hoc autem per corpuſcula non poteſt vllo modo explicari.

4. Idem probatur ſecundo experie̅tia vitreæ cucurbitulæ, dum enim hæc carni applicatur extincta flamma, quæ intra illam fuerat accenſa, caro intumeſcit, huius autem ratio alia reddi non poteſt, niſi quod aer accenſo igne rarefactus, eo extincto denſatur, & ne detur vacuum, caro attollitur, hinc vt caro magis intumeſcat, cucurbitula per aquæ affuſionem ſolet infrigidari. Negant tamen nonnulli hanc eſſe huius experientiæ rationem, ex eo, quod, ſi caro eleuaretur ad replendum vacuum, vel eleuaretur in inſtanti, cum natura neque per vnicum inſtans

patiatur vacuum, vel certè ſtatim ampulla frangeretur, Rationem igitur allatæ experientiæ dicunt eſſe, quia per calorem aperti ſunt pori carnis, & per illos intromittitur paulatim aer, ideoque caro aſcendit ad replendum locũ relictum ab aere: Sed contra eſt quia vt ab hoc vltimo incipiamus, ſi caro intumeſcit ex eo, quod per calorem pori carnis aperiuntur, quando calor eſt maior, tunc deberent pori magis aperiri, ac magis per illos aer ingredi, & per conſequens, tunc caro deberet magis intumeſcere, quando calor eſt intenſior. Sed hoc eſt falſum, quia tunc caro intumeſcit, quando calor remittitur, ideoque vt caro intumeſcat magis, ampulla refrigeratur; præterea etiam ſi pori carnis calore aperiantur, cur tamen aer tanta vi in illos ingreditur, vt caro cogatur attolli? neque enim ex eo quod pori ſint aperti, ideo timeri poteſt vacuum; nam ſi ex illis nihil extrahatur, nullum dabitur vacuum, ideoque non erit cur aer tanta vi petat in poros carnis ſe ſe inſinuare, eamque attollere. Ad id, quod dicebatur, debere ſcilicet carnẽ eleuari in iſtanti, ſi verum eſſet, id quod nos diximus, Reſpondeo cum

ca

calor aeris incluſi intra ampullam non in inſtanti; ſed paulatim remittatur, ipſa etiam caro ſucceſſiuè ad impediédum vacuum attollitur. Quod ſi cum aliis dicas carnem attolli, quia per poros vitri egrediuntur corpuſcula. Contra eſt primo, quia quid cogit hæc corpuſcula exire. Contra ſecundo, ſi aliqua corpuſcula exeunt, cur alia non ſubintrant? quod facilius eſt, quam carnem attolli. Contra tertiò, cum tumor carnis ſit magnus, quanta corpuſculorum copia exire deberet è vitro?

5 Dices in aqua calefacta apparent multæ bullæ aere, & corpuſculis plenæ, ergo rarefactio habetur per intromiſſionem corpuſculorum. Reſpondeo nego conſequentiam, ſicut enim non quidquid vulgò dicitur vacuum, eſt vacuum philoſophicè, ita non quid quid dicitur rarum, eſt rarum philoſophicè, quando ergo ſpongia impletur aqua, folles, & bulla aquæ replentur aere non datur rarefactio philoſophicè, de qua hic loquimur, & quam præter rarefactionem vulgarem verè dari probauimus in aere rarefacto intra folles condenſato intra ampullam vitream, & non per intromiſſionem,

vel excluſionem corpuſculorum.

6. Rarefactio neque habetur formaliter per additionem nouæ quantitatis priori quantitati remanenti, neq; per mutationem totius quantitatis ſuccedente noua quantitate in locum prioris totaliter pereuntis. Hæc concluſio quoad primam partem ſic probatur; vel noua quantitas priori remanenti ſuccedens ſubiectatur in eadem parte ſubiecti, in qua ſubiectatur prior quãtitas remanens, & dabuntur duæ quãtitates penetratæ, quod eſt abſurdum, vel aliqua pars ſubiecti, veluti ſubtrahit ſe à priori quantitate, vt recipiat quantitatem ſuccedentem de nouo, & accidens migrabit de ſubiecto in ſubiectum, quod pariter eſt abſurdum. Quoad ſecundam verò partem probatur concluſio primo, quia daretur reſolutio vſque ad materiam primam, cum enim accidentia communia, vt probauimus hoc lib. diſt. 8. cap. 2. immediatè ſubiectentur in quantitate, ſi in rarefactione, & condenſatione periret tota quantitas præcedens, periret ſubiectum priorum accidentium, què proinde perire etiam ipſa deberent. Probatur ſecundo, quia præcipua difficultas in hac re remanet iuxta hanc ſen-

ten-

tentiam integra; quonam enim pacto eædem partes materiæ, quæ modo correſpondebant correſpondentia adæquata huic quantitati minori, poſſunt inuariatæ correſpondere ſine vlla replicatione quantitati maiori quod ſi hoc à te non exiſtimatur difficile, non erit difficilius quòd eadem materia, & quantitas modo poſſit habere vbicationem maiorem modo minorem, ex alio autem capite, ſi ita dicamus, melius philoſophabimur, quia non tribuimus quantitati naturalem generabilitatem, & corruptibilitatem. Neque dicas materiam de ſe nullas habere partes niſi ratione quantitatis, hoc enim reieſtum eſt lib. primo diſt. quinta cap. tertio ſect. 2. prætorquam quod ſi materia de ſe non habet partes præciſa à quantitate, de ſe neque erit magna, neque parua, ideoque male definietur ab Ariſtotele rarum eſſe, quod multum habet materiæ.

7 Dices materiam, & aliam quamcunque rem naturalem præſcindendo à quantitate habere partes penetrabiles, ideoque in condenſatione dari paruam quantitatem in pluribus partibus materiæ penetratis quæ accedente noua, & maiori quantitate veluti explicantur,

& plus, vel minus deſinunt eſſe penetratę, prout maior, vel minor eſt quãtitas de nouo ſuccedens. ſed contra quia hoc pacto quantitas non modo eſſet generabilis, & corruptibilis, ſed etiam ſœpe eſſet in continuo fluxu, quoties videlicet aliquid ſucceſſiuè rarefieret, vel condenſaretur; non debemus autem rebus, quæ apparent nobis permanentes, adimere permanentiam ſine poſitiuo fundamento, aliter dicã etiam, quòd quando cera, v.g. rareſit, albedo etiam continuò tota mutetur ſicuti ſucceſſiue mutatur tota quantitas; Adde ex Ariſtotele vnum vni contrarium eſſe, iuxta hanc autem ſententiam calor non ſolum frigori, ſed etiam quantitati opponeretur, quæ per calorem ſucceſſiue mutaretur, prout per calorem corpus ſucceſſiuè rarefieret.

8 Habebitur ergo rarefactio, & condenſatio formaliter, & in actu ſecundo per hoc, quod eadem res materialis modo ſit cum maiori, modo cum minori vbicatione, probatur autem tum ex impugnatione aliarum ſententiarum tum quia corpus formaliter rarefactum neceſſario habere debet maiorem vbicationem, condenſatum

tum verò minorem, ſed nulla eſt neceſſitas aliud admittendi; vt conſtabit, ergo &c. Precipua contra hoc difficultas eſt, quomodo corpus v.g. palmare poſſit vel per rarefactionem abſque replicatione extendi ad occupandũ ſpatium v.g. bipalmare, vel per condenſationem abſque penetratione occupare ſpatium verbi gratia, ſemipalmare, ſed reſpondetur tunc duo corpora verbi gratia, duos palmos aëris penetrari, quando remanente primo palmo aëris adæquatè in ſuo loco, in quo erat prius ſecundus palmus ingreditur talem locum primi palmi; at ſi primus palmus ſecundum quamlibet ſui partem deſignabilem recedat à loco, in quò erat prius, & cõtrahatur, ac pariter ſecundus palmus ſecundum quamlibet ſui partem deſignabilem contrahatur, & ſequatur cõtractionem primi palmi occupando locum à primo palmo relictum, nulla eſt pars aëris quę cum alia penetratur. Similiter, ad hoc vt aer v. g. palmaris replicaretur, deberet manens totus eo modo, quò prius in ſpatio palmari, deberet, inquam, poni totus in alio ſpatio palmari, in rarefactione autem hoc non accidit, non enim manet palmus aeris

ris eo modo, quò prius, ſed ita per rarefactionem occupat ſpatium bipalmare, vt ſecundum mediam ſui partem ſit in primo palmo ſpatij, ſecundum aliam vero in ſecundo.

9. Dices ſi palmo v. g. aeris detur vbicatio bipalmatis, partes vbicationis erunt duplo maiores partibus aeris vbicati, quod non eſt perceptibile. Reſpondeo Res materiales habere quidé de ſe partes ſed quæ non extenduntur formaliter in ordine ad locum, niſi per vbicationem, quare de ſe non habent niſi aptitudinem, & exigentiam tantæ extenſionis localis. Porro eędem partes cum tali qualitatum temperamento exigunt tantam extenſionem localem, cum alio vero diuerſam, ideoque eædem partes rei materialis habere poſſunt nunc maiorem, nunc minorem vbicationem; Sic corpus Chriſti Domini in Euchariſtia habet partes, & eſt v. g. ſeptipalmare, ſed non eſt tale formaliter per actualem extenſionem localem ſeptipalmarem ſed ſolum aptitudinaliter, & exigitiuè, ſicut autem miraculoſe corpus Chriſti Domini nullam habet in Euchariſtia circumſcriptiuam vbicationem, ita benè intelligimus, quod idem corpus habere poſſit.

ſit modo maiorem, modo minorem, vbicationem circumſcriptiuam pro ratione diuerſi caloris, frigoris, impetus &c. Neque verò per hoc incidimus in ſententiam de punctis inflatis; vt enim alibi diximus, ſi vnum indiuiſibile eſſet in ſpatio diuiſibili, eſſet in illo ad modum entium ſpiritualium, totum ſcilicet in toto ſpatio, & totum in qualibet parte ſpatij, quod non ſequitur ex eo, quod partes diuiſibiles occupant nunc maius, nunc minus ſpatium diuiſibile; Hinc Angelus dum occupat maiorem locum non poteſt dici rarefactus, quia eſt quid indiuiſibile, rarefactio autem dicitur de ſubſtantia diuiſibili occupante maius ſpatium.

10 Præter ipſam formalem extenſionem localem, nunc maiorem, nunc minorem dari in corporibus debet aliquid, quod ipſam maiorem vel minorem extenſionem localem exigat, hoc autem non poteſt eſſe ipſa mera ſubſtantia corporis; cum enim hæc inuariata ſubſtantialiter nunc ſit magis, nunc minus extenſa localiter, aliquid aliud debet eſſe diuerſæ vbicationis determinatiuum; quod propterea dicitur raritas, vel denſitas

radicalis, & in actu primo; hanc ergo haberi dicendum eſt primo per calorem, vel frigus, vel per eorum temperamentum, ſi enim aër calefiat rareſcit, ſi frigeſiat denſatur. ſecundo haberi poteſt ab impulſu vel metu vacui, per impulſum enim denſatur aër intra folles, & dum ex phialæ orificio exugitur aër, reliquus aer qui remanet intra phialam dilatatur, ſeu rareſcit metu vacui. Dixi dilatari, ſeu rareſieri; leuis enim quæſtio eſt, vtrum illa ſolum dicenda ſit propriè rarefactio, quæ habetur à calore, itaut quæ habetur ab impulſu, vel metu vacui, dicatur dilatatio, ſicuti pariter illa ſolum quæ habetur à frigore vocanda propriè ſit condenſatio, quæ vero ab impulſu vocanda ſit compreſſio; in hoc enim loquere, vt libuerit, dummodo concedas quamlibet ex his haberi formaliter per maiorem, vel minorem vbicationem. Porro nullam præterea admittendam eſſe peculiarem qualitatem, quæ ſit raritas, vel denſitas radicalis probatur, quia nulla eſt illius neceſſitas, cum enim ſtatim ac corpus caleſit, vel frigeſit, vel impellitur &c. rareſiat, vel condenſetur, calor, frigus &c. abſque vlla alia qualitate erunt cauſa.

cauſa rarefactionis, vel condenſationis, quod vero aliqua v. g. ferrum, marmor &c. quantumuis valdè incaleſcant non tamen valdè rarefiant, oritur ex alijs accidentibus v.g. duritie ſiccitate, &c. reſiſtentibus raritati.

11 Per accidens, & remotè poteſt ex calore oriri denſitas, ex frigore raritas, quando enim ſylua incenditur aer proximus quantumuis calefactus comprimitur vi caloris, & ignis accenſi exigentis locum ampliorem, quam exigebant arbores non accenſæ, verum comprimitur remotè ex vi caloris, proximè enim comprimitur per impulſum ſibi impreſſum ab igne ſe dilatante, ſimiliter ſi aqua vi frigoris condenſatur aer ambiens, quamuis ab aqua, quam ambit, infrigidetur, cogitur tamen rarefieri ne detur vacuum, ideoque hæc rarefactio oritur à frigore per accidens, & remotè quamquam in neutro caſu raritas, aut denſitas aëris oritur à calore vel frigore exiſtente in ipſo aere, ſed à calore, vel frigore exiſtente in corpore vicino. Ex his vniuerſaliter conſtat non poſſe vnum corpus rarefieri, quin aliud condenſetur, ne detur corporum penetratio, neque poſſe vnum corpus condenſari, quin aliud

aliud rarefiat, ne detur vacuum.

12 Demum non videntur corpora poſſe naturaliter magis, ac magis ſine vllo termino rarefieri, vel condenſari, poſtquam enim in follibus luſorijs aër eſt valdè compreſſus, prius folles diſrumpuntur, quam poſſit intra illos aer vlterius comprimi; ſicuti pariter folles ampli, ſed complicati, occluſis omnibus foraminibus, poſt aliquam explicationem prius franguntur quam poſſint per maiorem aeris incluſi rarefactionem explicari; meritò autem corporibus dati ſunt naturales termini raritatis, & denſitatis; ſub raritate enim, & denſitatem maiori corpora inepta eſſent ad ea munera, & operationes, propter quas ſunt à natura inſtituta, imo neque poſſent cum maiori raritate partes materię inter ſe cohærere, neque forma ſubſtantialis, & accidentia illi debita in partibus materiæ maximè raræ, vel denſæ poſſent naturaliter conſeruari.

CA-

CAPVT QVARTVM.

De Virtutibus actiuis elementorum.

1 VIrtutes, ſeu qualitates actiuæ elementorum ſunt quatuor primæ qualitates, Calor, frigus, humiditas, & ſiccitas. Frigus non eſſe meram carentiam caloris, ſed tam calorem, quam frigus eſſe poſitiuas qualitates probatur primo experientia, quia tam caloris, quam frigoris validã ſentimus actionẽ, ſecũdo quia ſicut calor agit in frigus, ita frigus agit in calorẽ, mera autẽ priuatio nihil poteſt agere, priuatio enim lucis exiſtens in aliquo ſubiecto non agit in lucem exiſtentem in ſubiecto proximo. Neque dicas, quando frigidum agit in calidum, actiuitatem omnem prouenire à forma ſubſtantiali frigidi, nam cur è contra non dicis potius formam ſubſtantialem calefacere ſine poſitiuo calore, & ſolum frigus eſſe qualitatem poſitiuam? Adde à ſpeciebus Euchariſticis frigidis ſine

ne forma ſubſtantiali deſtrui calorem, & cauſari in nobis talem ſenſationem; ergo, vt alibi ſæpè diximus, dari in illis debet principium obiectiuum talis noſtræ ſenſationis, quod erit frigus. Demum ſi frigus eſſet mera carentia caloris, & ſiccitas mera carentia humiditatis, terra nullam haberet poſitiuam qualitatem. Neque obſtant aliquæ locutiones Ariſtotelis, ſæpe enim ex duobus contrarijs id, quod eſt imperfectius dici ſolet priuatio reſpectu alterius, cũ ergo frigus, vt potè minus actiuum, & ignobilioribus corporibus debitum, ſit imperfectius calore, vocatur non nunquam ab Ariſtotele caloris priuatio.

2 Quamuis hæ qualitates per experientiam ita nobis innoteſcant, vt clarius per definitionem explicari non poſſe videantur, explicantur tamen ac deſcribuntur in ordine ad aliquos effectus, vel notiores, vel æquè notos; quò enim res aliqua in ordine ad plures effectus cognoſcitur, eo eius natura melius innoteſcit. Calor ergo ex Ariſtotele ſecundo de Gener. tex. 8. definitur ſeu deſcribitur: Qualitas, quæ congregat homogenea: & diſgregat heterogenea, frigus verò qualitas, quæ congregat homogenēa, & heterogenea ſimul. Porro *homo-*

mo-

mogenea, vel heterogenea intelliguntur hic ea; quæ ſunt talia accidentaliter, imò quæ ſunt talia non ratione quorumcunque accidentium, ſed ſolũ lum ratione eorum accidentium, quæ faciunt in ordine ad motum localem, quod ſatis conſtat ex ipſarum deſcriptionum verbis congregare enim, & diſgregare habetur per motum localem, ideòque ea homogenea, vel heterogenea per calorem, vel frigus congregari vel diſgregari dicenda ſunt, quæ per calorem vel frigus expediuntur, vel impediuntur in ordine ad motum debitum accidentibus, & virtutibus motiuis, quas habent ſingula corpora. Hoc poſito allatas deſcriptiones eſſe bonas probatur experientia, dum enim metalla liquantur, & purgantur in fornace partes in leuitate homogeneæ vi caloris congregantur, & à grauioribus heterogeneis ſegregantur, cum prius vi frigoris homogenea eſſent cum heterogeneis permixta. Idem patet in cera glacie, &c. in quibus vi frigoris heterogenea ſimul concreſcunt, per virtutem verò caloris leuiora à grauioribus ſecernuntur.

3 Dices primo hæ definitiones ſunt longè petitæ; ideò enim calor congregat

gat homogena, quia habet vim rareſaciendi, & attenuandi,&c. Reſpondeo has non eſſe exactas definitiones, ſed quas Ariſtoteles deſumpſit ex veteribus, vt ſatis oſtendit, dum illas tradens inſeruit, *quod inquiunt*. Nihil ergo vetat, quod calor per effectum proximiorem definiatur: qualitas, quæ rarefacit, frigus verò; qualitas quæ condenſat. Addo tamen in ſubiecta materia bene deſcriptas eſſe has qualitates in ordine ad hos effectus ſecundarios cum enim deſcribantur ab Ariſtotele, vbi agit de mixſtione, & in ordine ad mixtionem; hæ deſcriptiones explicant concurſum caloris, & frigoris ad conſtitutionem mixti, ad quam ita homogenea, & heterogenea concurrere debent, vt partim debeant eſſe ſimul congregata, partim verò diſgregata, & in certas partes ſepoſita.

4 Dices ſecundo ſæpè calore congregatur heterogenea, vt quando calore conſtringitur lutum, durátur oua, calix reſoluta &c. Reſpondeo communiter hanc congregationem fieri à calore per accidens. Sed cur hæc heterogeneorum congregatio ſi à calore per accidens, alia verò per ſe? pro reſponſione diſtinguendum eſt duplex hu-

midi

midi genus, aliud aqueum,quod facilè reſoluitur, & abit in vapores,cuiuſmodi eſt humidum luti, calcis reſolutę &c. aliud magis craſſum vnctuoſum, ac tenax; quod validè corporibus adhæret, ac tale eſt humidum metallorum, ceræ, picis, &c. Hoc poſito: à calore per accidens in luto, & calce aliqua homogenea, & heterogenea congregantur; per ſe verò ſola homogenea à calore in metallis & glacie congregantur,quia calor per ſe habet inducere raritatem, ac tenuitatem, & partes humidas reddere permeabiles, itaut poſſint homogenea congregari, diſgregari heterogenea. Quod ſi partes humidæ ſint aqueę, à corpore cui inerant ſeparantur,& abeunt in vapores, ſi verò ſint tenaces, & craſſæ quamuis rarefiant, adhuc ſubiecto adhærent, illudque reddunt permeabile,cum è contra pluribus humoris partibus è luto recedentibus, etiam ſi id, quod remanet, ſit rarefactum, quia tamen præualet ſiccitas, ideò lutum redditur per accidens impermeabile ratione ſiccitatis præualentis; ac proinde non niſi per accidens in vnum adunantur leuiora, & grauiora; per accidens,inquam, quia ſi partes humoris aquei non auolarent, ſed in luto detine-

retur

ſetur, eo modo, quo in metallis liquatis remanet humor craſſus, profectò in luto non aliter; ac in metallis liquatis fieret per calorem ſeparatio homogeneorum ab heterogeneis: In glacie liquata per calorem fit diſgregatio heterogeneorum; quia licet plures partes humidi aquei auolent, adhuc tamen in partibus, quæ remanent non præualet ſiccitas. Similiter quod frigore exprimantur lacrymæ euenit etiam per accidens, ſed quatenus frigus condenſando, & conſtringendo exprimit humorem; è contra à calore congregantur homogenea per ſe, quia inducta raritate ipſa deinde corpora homogenea per ſuas virtutes motiuas ſeparantur ab heterogeneis.

5 Dices tertio, ſi ſanguis extrahatur à venis, quandiù eſt calidus, permixtos habet humores omnes heterogeneos, qui non incipiunt ſeparari, niſi quando frigeſiunt. Præterea calore permiſcentur à Pharmacopæis medicamenta heterogenea ergo &c. Reſpondeo frigore reddi etiam accidentaliter heterogenea illa, quæ prius per calorem erant accidentaliter homogenea, quando enim ſanguis eſt valdè calidus, tam partes craſſiores, quàm tenuiores red-

dun-

duntur homogeneæ in leuitate, ideòq; manent permixtæ; vbi verò extra venas aliquantulum infrigidantur, aliquæ euadunt alijs grauiores, & accidentaliter heterogeneæ; ſed quoniam ſanguinis maſſa retinet tantum caloris, quantum ſatis eſt vt ſit permeabilis, hinc fit partium homogenearum congregatio, & heterogenearum diſgregatio. Similiter dicendum eſt circa fluxiones, & reumata; quando enim hæc frigore redduntur cæteris humoribus grauiora, ità tamen vt reliqui humores frigore non concreuerint, fit reumatum ſeparatio, & fluxus. Porro aliqua naturæ frigidioris, vt acetum, ſuccus limonum &c. diſſoluunt vniones, & corollia, quia ſua humiditate, & acrimonia illa ſe ſe inſinuant, illaque incidunt; Sed cùm hoc ſtat, quod vniones, & corallia diſſoluta, & cum ſucco limonum permixta tandiu ſint fluida, & permeabilia, adeò vt heterogenea in grauitate poſſint ab homogeneis diſgregari, quandiu frigore non non conſtringuntur.

6 Humiditas, vt colligitur ex Ariſtotele 2. de generat. tex 9. eſt qualitas reddens corpus difficile terminabile termino proprio, facile alieno; ſiccitas verò, qualitas reddens corpus facile

ter-

terminabile termino proprio, difficile alieno. Has etiam deſcriptiones affert Ariſt. in ordine ad mixtionem; ſicut enim ſolum humidum nimis diffiueret, & ſolum ſiccum nimis conſiſteret, ita ex humido, & ſicco habetur mixtio, & perfectus corporis ſtatus. Humidum ex Ariſtot. Secundo de generatione tex. 14. tripliciter dicitur. Primo quod habet ad ſcitiam humiditatem ſuperficie tenus, & hoc proprie dicitur vdũ. Secundo, quod non ſolum in ſuperficie, ſed etiam in profundo habet alienã humiditatem, & hoc ab Ariſtotele vocatur irrigatum. Tertio, quod habet naturam, & propriam humiditatem, & hoc ſimpliciter dicitur humidum, cuiuſmodi eſt aër, & aqua, atque hoc ſuſcipit magis, & minus; cum vero humidum in hac acceptione opponatur ex Ariſt. loc. cit. ſicco, & congelato, diſtinguendum eſt duplex humidi genus; aliud tamen in actu primo, quam ſecundo, aliud ſolum in actu primo; humidum in actu primo, & ſecundo, eſt, quod non ſolum exigit ſuis terminis difficile contineri, alienis vero facile, ſed hoc etiam habet in actu ſecundo, talis eſt aqua, & aer, non congelatus; aqua enim congelata eſt humida ſolum in

actu

actu primo, hinc ſiccum opponitur tã humido in actu primo, & ſecundo, quam humido ſolum in actu primo; congelatum enim opponitur ſolum humido in actu ſecundo. Quare humido ſaltem in actu primo, quod ſimpliciter humidum, non opponitur niſi ſiccum, ideòque etiam de humido ſimpliciter dicto verificatur, quod vni tantum ſit contrarium, vt num. 11. dicemus. Porro illud ſimpliciter dicendum eſt humidum, vel ſiccum, quod ſine vehemẽti alterius actione facile vel difficile alienis terminis figuratur. Hinc metalla ſunt ſicca, quia non niſi per vehemẽtem actionem ignis figurantur terminis alienis.

7 Tam humiditas, quam ſiccitas ſunt qualitates poſitiuæ; cum enim nõ ſit maior ratio de vna, quam de alia, dari debet tum poſitiuum aliquod principium exigens facilem, quam aliud principium exigens difficilem terminationem termino alieno. Hoc autem principium non poteſt eſſe ſola ſubſtantia, cum in Sanctiſſima Euchariſtia non detur ſubſtantia panis, & vini, & tamen ſpecies panis ſunt difficilè, ſpecies vini facilè figurabiles termino alieno. Vide quæ diximus lib. 1. probantes

quan-

quantitatem diſtinctam. Eſt autem diſtinguendum inter humida, & irrigata, irrigata enim per merâ expreſſionem humoris exiccantur, ſeu deſinunt eſſe irrigata, quæ autem verè ſunt humida, verè in ſe habere debent humiditatem, ne enim detur proceſſus in infinitum, & vnum corpus ſit humidum per aliud, quo fuerit imbutum, aliud per aliud &c. deuenire debemus ad aliquod corpus habens humiditatem, non aduititiam, ſed natiuam.

8 Omnes hæ quatuor qualitates ſunt primæ inter tangibiles, quidquid ſit vtrum lux, & aliæ qualitates non tangibiles ſint iſtis priores vel æquè primæ; ſunt autem primæ, quia non fiunt ex alijs qualitatibus tangibilibus, neque fiunt ex alterutris, ſed omnes aliæ qualitates tangibiles fiunt ex iſtis. Non fiunt ex alijs qualitatibus, quia nullæ ſunt aſſignabiles, ex quibus fient, non ex alterutris, quia licet vna fiat ex alia tanquam ex termino *à quo*, vna tamen non fit ex alia tanquam à cauſa effectiua, vt nunc loquimur; ſi enim calor eſſet cauſa ſiccitatis, vel humiditatis, vbicunque eſt ſiccitas, vel humiditas, eſſet etiam calor, quod tamen eſt falſum; pariter ſi frigus eſſet ſiccitatis, vel humi-

miditatis cauſa, vbicunque eſt ſiccitas, vel humiditas eſſet etiam frigus, quod ſimiliter eſt falſum. Cum vero ſiccitas, & humiditas neque poſſint fieri ad inuicem, quia ſunt contraria, erunt qualitates primæ, æquè ac calor, & frigus; Neque dicas ſiccitatem oriri ex calore; cum enim; vt diximus, detur ſiccitas ſine calore, vt conſtat in terra, per calorem remouebuntur ſolum à ſubiecto partes humidæ, ita vt remoto impedimento ipſum ſubiectum poſſit ſibi recuperare ſiccitatem amiſſam. Demum ex his qualitatibus, earumque varia permixtione oriuntur aliæ qualitates tangibiles, quæ propterea dicuntur ſecundæ, vel quod ſecundæ qualitates immediatè oriantur à primis, vel ſaltem quod ſecundæ oriantur à forma ſubſtantiali, quæ ad primas qualitates conſequitur.

9 Omnes hæ primæ qualitates, ſi conſiderentur prout componunt mixtum, habent rationem paſſiui, ideòque ab Ariſtot. 2. de partib. anim. cap. 1. vocantur compoſitorum corporum materia, quæ vtique eſt potentia paſſiua; ſi conſiderentur quoad rationem vniendi, vel diſgregandi, vel prout facile, vel difficile terminantur termino alie-

no, calor, & frigus ſunt qualitates actiuæ, quia congregare, vel diſgregare eſt agere, ſiccitas vero, & humiditas ſunt paſſiuæ, quia facilè, vel difficilè terminari eſt pati, ita Ariſt.4. metaph. cap.2. ſi demum conſiderentur in ordine ad calefactionem, refrigerationē, humectationem, & exiccationem, omnes ſunt actiuæ; quamuis enim actiuitas caloris, & frigoris ſit maior, & lōgè ſenſibilior, non tamen ſiccitati, & humiditati omnis actiuitas deneganda eſt; verè enim aliqua humiditatem deperdunt, & euadunt ſicca, vt cum aqua concreſcit in lapides, & alia humiditatem acquirunt, vt cum carnes, aliaque ſimilia in locis humidis computreſcunt; quod ſi aliqua nunquam poſſunt ab extrinſeco acquirere maiorem ſiccitatem, vel humiditatem, quam de ſe habent, hoc non probat, quod non dentur alia corpora, in quæ humiditas & ſiccitas agunt; quare hæ etiam qualitates dicendæ ſunt actiuæ, licet minus, quàm calor, & frigus.

10 Quilibet calor eiuſdem ſpeciei cum alio quolibet, primo, quia quilibet calor, ſi ſit intenſior, auget alium quemlibet. Secundo quia à quolibet calore multi effectus eiuſdem rationis pro-

producuntur, à calore enim radiorum Solis per reflexiorem, vel rarefactionem collecto æquè producitur ignis, ac à calore alterius ignis; pulli ex ouis tam per igneum quam per vitalem calorem producuntur; concoctio ciborum, quæ ſit à calore vitali, iuuatur medicamentis calidis, & eandem ſenſationem experimur, ſiuè manus à calore Solis, ſiuè à calore ignis in pari intenſione calefiat. Quod verò aliqui effectus fiant ab vno, verò ab alio calore, refundendum eſt in alias qualitates vni non alteri calori permixtas. Sic humiditas aquæ extingunt ignem, quem fouet humiditas olei, quia hæc habet ad mixtum accidens pinguedinis. Calor aduentitius, & nimius deſtruit vitalem, non quod vnus alteri ſit contrarius, ſed quia ille, ſi ſit nimius, lædit operationes vitales, & mortem afferens tollit principium, à quo calor vitalis conſeruetur; Diuerſificantur quidem febres à Medicis ex diuerſitate calorum; verum non ex diuerſitate entitatiua calorum, ſed ex eo, quod hic calor has partes, ille verò alias afficiat, hic ſpiritus, ille humores, ille ipſam cordis, & membrorum ſubſtantiam; Quod diximus de quodlibet calore, dicendum

de quolibet frigore, ſiccitate, &c. Nam præter rationes allatas, quæ æquè militant pro his etiam qualitatibus, nulla eſt neceſſitas multiplicandi in his qualitatibus ſpecies diuerſas. Quamuis enim elementa, & mixta ſpecie inter ſe differant idem tamen calor licet eiuſdem ſpeciei in tanta intenſione poteſt eſſe proprietas ignis, in intenſione verò minori eſſe poteſt proprietas alterius corporis.

11 Calor frigori, ſiccitas opponitur humiditati, ita vt non poſſint naturaliter ſtare ſimul in eadem parte ſubiecti, ſi ambæ qualitates ſint in ſummo, vel vna in ſummo, alia in gradu remiſſo, adeòque ſolùm poſſunt ſtare ſimul in eadem parte ſubiecti, ſi ſimul acceptæ non ſuperent latitudinem, vt octo, vt ex alibi dictis facilè colligitur. Verum hæc contrarietas non habetur ſolùm ex mera incapacitate ſubiecti, ſed ex peculiari inter huiuſmodi qualitates oppoſitione. Nam ex Ariſt. doctrina vnum vni contrarium eſt; Calor enim non opponitur niſi frigori, ſiccitas non niſi humiditati, vt patet ex eo quod in eodem ſubiecto, in quo ſit calor vt octo, poteſt eſſe albedo, dulcedo,

do, & aliud quodlibet accidens præter frigus, è contra in ſubiecto, in quo eſt vna forma ſubſtantialis totalis, nulla alia forma ſubſtantialis totalis, eſſe ſimul cum illa naturaliter poteſt. Ex quo inferimus inter calorem, & frigus, & eadem eſt ratio de humiditate, & ſiccitate, peculiarem dari oppoſitionem, quæ non datur inter vnam formam ſubſtantialem totalem, & aliam pariter totalem, nam cum vna forma totalis alteri cuilibet totali opponetur, hæc oppoſitio habebitur ratione incapacitatis ſubiecti. Idem dicendum de oppoſitione vnius vbicationis cum alia, neque enim vna vni, ſed vna cuilibet alteri vbicationi opponitur; ideòque non niſi propter incapacitatem ſubiecti non potentis habere ſimul plures vbicationes. Porrò qualitas, quæ vni opponitur peculiari modo illi contrariatur, primo quia ſicuti oppoſitio contradictoria, & omnium maxima, eſt talis vt vnum vni opponatur ita inter alias oppoſitiones illa erit maior, quæ ad contradictoriam magis accedit in hoc, quod vnum vni opponatur. Secundo id quod vni opponitur pugnat contra illud, calor enim pugnat contra frigus, ſiccitas contra humiditatem

è contra quæ pluribus opponuntur cõtra illa de ſe non pugnant, neque enim vna vbicatio pugnat contra aliam, neque vna forma ſubſtantialis de ſe pugnat contra aliam, cum ex alibi dictis ſubſtantia non agat immediatè in extraneum ſubiectum, ſed solùm mediante actione primarum qualitatum, quæ proinde peculiari modo ſunt inter ſe contrariæ.

CAPVT QVINTVM

De Virtutibus Motricibus Elementorum.

1 Cum elementa & mixta inſtituta ſint à natura, vt facerent vnum globum totalem, non tumultuariè, ſed cum debito ordine, non modo debuit initio quodlibet corpus in ſuo loco conſtitui, ſed ſi quando à tali loco dimoueretur, prouideri debuit de modo, quo locum deperditum poſſet reacquirere, hinc præter potentiam loco motiuam viuentium, de

qua

quia ſuo loco, corporibus etiam non viuentibus datæ ſunt virtutes motrices, per quas videmus terram, ſi in aere libera relinquatur tendere deorſum ad locum ſibi debitum, ignem aſcendere, &c. Neque verò hos mòtus fieri dicendum eſt ab extrinſeco per attractionem magneticam, vel repulſionem à Cœlo, vel à terra, vel à centro; deberent enim fieri per virtutem aliquam diffuſam per medium, nè detur actio indiſtans; ſed hoc dici non poteſt, nam virtus diffuſa per medium, quò magis elongatur ab agente, à quo diffunditur, eò eſt debilior, ſed idem lapis ſiue relinquatur liber ex apice montis, ſiue ex loco humiliori, ſemper incipit ſimili celeritate deſcendere, & eadem proportione intendit celeritatem ſui motus, ergo non deſcendit per virtutem aliquam diffuſam per medium, quæ diuerſam diuerſis in locis haberet vim. Preterea tanta virtus neque poteſt diffundi à centro imaginario, quod non nihil eſt, neque à centro, & puncto reali modiciſſimæ terræ, vt per ſe patet. Quod ſi dicas diffundi à toto globo terræ. Contra eſt, quia ſi lapis demittatur per foueam valdè profundam, lapis non deberet

deſcendere, ſed potius attrahi à partibus terræ, quæ ſunt ad latus, vt pote habentibus per te vim magneticam. Demum facilius à vi magnetica terræ, vel alterius corporis traheretur, vel repelleretur modicus puluis, quam magna terræ maſſa, quod tamen eſt falſum.

2 Mouentur ergo localiter elementa, & corpora etiam non viuentia per virtutem ſibi intrinſecam, cum enim moueantur ad aliquid ſibi bonum, eorum motus eſſe debet à principio intrinſeco; non aliter ac aqua, dum reacquirit frigus deperditum, quia mouetur ad frigus ſibi bonum, illud ſibi per principium intrinſecum, per ſuam ſcilicet formam ſubſtantialem reacquirit; neque obſtat quod quidquid mouetur ab alio mouetur; nam quidquid mouetur ab alio mouetur ſaltem remotè, quatenus ab alio debuit recipere virtutem motiuam; atque in hoc ſenſu etiam omnia creata moueantur à Deo, & à generante, à quo recipiunt virtutem motiuam, licet non omnia indigeant actuali influxu, & motu generantis, vel Dei ſe ſolo talem motum efficientis.

3 Has virtutes motiuas eſſe quid à ſub-

ſubſtantia corporum realiter diſtinctũ, probari non inefficaciter poteſt eodem argumento, quo lib. 1. diſtinct. 5. cap. 3. ſect. 3. probauimus quantitatem à rebus quantis realiter diſtinctam; & quod attulimus in proluſione de motu trepidationis terræ n. 38. Ex Sacramento ſcilicet Euchariſtiæ, in quo pereunte ſubſtantia remanet tamen principiũ intrinſecum motus; cum enim ex dictis loc. cit. remanere debeat quid quid eſt principium obiectiuum immediatum noſtrarum ſenſationum, & à ſpeciebus panis poſitis ſupra manum experiamur manum impelli deorſum, dari debet principium talis impulſus, hoc autem non poteſt eſſe ſola impenetrabilitas, quia ſiue ponatur ſupra manum magna, ſiue parua copia ſpecierum æquè manus cum ſpeciebus non penetratur; cum tamen magna ſpecierum copia magis manum impellat, ſicut ergo ab accidente quantitatis habetur impedimentum, nè Hoſtia conſecrata penetretur cum manu, ita ab alio accidente habebitur, quod manus deorſum impellatur; neque dicas impelli manum à motu ſpecierum, vel ſolùm ab impetu acquiſito, nam præter impetum acquiſitum à

ſpeciebus impellentibus, qui ex infra-dicendis eſt principium immediatum impulſus, qui producitur in manu, admitti etiam debet grauitas innata, quia poſt omnem compreſſionem, quam ſpecies poſſunt facere, etiam ſi deinde tam ſpecies, quam manus perſiſtant immotæ, adhuc tamen à ſpeciebus impeditur ſubſultus carnis, eiuſque reductio ad lexitatem connaturalem, hoc autem non poteſt præſtari ab impetu, hic enim non producitur ſine motu ſtatim ſecuturo, vt infra probabimus. Quod ſi dicas impediti carnis ſubſultum à tali vbicatione ſpecierum, contra eſt, quia ſpecies grauiores magis illum impediunt, quam minus graues, licet ambæ habeant ſimilem vbicationem; fingere verò vbicationes aliquas grauiores, alias leuiores, alias magis, alias minus impedientes carnis ſubſultum, non eſt euitare accidens grauitatis, ſed illud idẽtificare cum vbicatione, cui cæteroqui vt potè entitati modali non eſt tribuẽda, vt alias diximus, alia perfectio, niſi quæ eſt neceſſaria ad tollendam illam indifferentiam propter cuius ablationem eſt inſtituta à natura.

4 Eſſe etiam has vitutes motrices di-

diſtinctas à combinatione primarum qualitatum probatur, quia variata combinatione primarum qualitatum remanet plerunque eadem virtus motiua, ſi enim ferrum fiat candens, maxima fit primarum qualitatum variatio, & tamen vel nulla, vel inſenſibilis fit variatio virtutis motricis deorſum. Quod ſi dicas combinationem primarum qualitatum eſſe principium motus, ſed nonniſi poſita taquam vltimo determinatiuo tali denſitate, vel raritate; Contra eſt, quia in hac ſententia idem calor cum formali raritate, hoc eſt cum tali vbicatione partium eſſet principium motus ſurſum, cum alia vbicatione eſſet principium motus deorſum; hoc autem dici non debet; licet enim calor, & raritas ſint conditiones, quibus poſitis forma ſubſtantialis producit ſibi leuitatem, quæ eſt immediatum principium motus ſurſum, non tamen ipſe calor dici poteſt eſſe principium effectiuum motus ſurſum, neque frigus motus deorſum; Sic enim philoſophando, multas à rerum natura tollemus virtutes, & cauſas communiter receptas, & earum effectus facilè tribuere poterimus vnicæ cauſæ, quæ poſita diuerſa vbicatione v. g. vel du-

duratione diuerſa diuerſimodè operetur; ideòque vna poni poterit qualitas, quæ poſita raritate tanquam conditione calefaciat, & eadem poſita denſitate frigefaciat, quod non eſt aſſerendum; Si verò virtutem productiuam motus tribuas ſoli denſitati, vel raritati formali; Contra eſt, quia vbicationibus vt pote modis non eſt, vt ſæpè diximus maior virtus tribuenda, quam quæ ſit neceſſaria propter id, ad quod inſtitutæ ſunt à natura.

5 Virtus motiua elementorum, aliorumque corporum non vitalis applicatiua ad certos terminos, eſt duplex, grauitas ſcilicet ac leuitas, illa eſt principium motus deorſum, hæc vrò motus ſurſum. Dixi virtutem motiuam non vitalem applicatiuam mobilis ad certos terminos eſſe duplicem, nam dantur præterea aliæ virtutes motiuæ etiam non vitales, quæ non ſunt inſtitutæ vt applicent corpus huic potius loco imaginario, quàm illi; talis eſt virtus, qua corpora violenter compreſſa, vel extenſa reducunt ſe ad laxitatem, vel compreſſionem ſibi debitam; datur etiam virtus ordinata admouendum extrinſecum ſubiectum, qualis eſt virtus magnetica aliorum cor-

corporum attractiua, &c. Sed hic loquimur ſolùm de virtutibus motiuis inſtitutis ad hoc, vt corpora conſtituant vnum globum totalem cum tali ordine locali; Atque has dicimus cum communiori ſententia eſſe grauitatem, & leuitatem, ſed non deſunt, qui verè vnam tantùm admittentes virtutem motricem; aiunt omnia corpora eſſe grauia, alia tamen magis, alia minus grauia, vt verò recepta vocabula retineant, vocantur ab ipſis leuia illa, quæ habent grauitatem minorem, non quod vlla poſitiua leuitate, ideòque poſitiua inclinatione tendant ſurſum, ſed quod minori vi tendant deorſum. Ex quo fiat, vt extrudantur ſurſum ab ijs, quæ deorſum vi, & grauitate maiori feruntur. Quare iuxta hanc ſententiam grauitas, & leuitas non differunt ſpecie, ſed ſolùm ſecundum magis, & minus.

6 Ea, quæ ad probandam poſitiuam leuitatem afferuntur ab Ariſtotele, quia non multam videntur habere vim, dicenda ſunt ab ipſo fuiſſe adducta ad hominem contra dicta veterum, quæ nobis non innoteſcunt, ideòque potuiſſe contra ipſos habere vim argumenta illa, quæ nudè conſide-

derata non apparent valdè efficacia. Multa etiam afferuntur ab alijs argumenta non ſatis fortaſſe valida. Primo enim dicunt non eſſe maiorem rationem admittendi poſitiuam grauitatem, quam leuitatem, ideòque vtramque eſſe admittendam. Sed reſponderi poteſt maiorem rationem haberi ex eo, quod manifeſtis experientijs conſtat dari grauitatem, cur enim aliqua velocius, aliqua tardius deſcendunt, licet æqualis molis, niſi quia aliqua maiorem, aliqua minorē habent grauitatem, cœterum ab æquali aëre ambiente, & aſcendente æquè deberent detrudi: dici ergo poſſet non eſſe admittendam leuitatem, ſi de illa poſitiuè non conſtet, cum cœteroqui omnia explicari poſſint per ſolam grauitatem maiorem, & minorē. Præterea eſto, non ſit maior ratio admittendi grauitatem potius, quàm leuitatem, certè cum per alterutram omnia poſſint explicari, dicere quis poſſet vnam ſaltem virtutem motricem fuiſſe corporibus inditam, licet nobis ignotam, cum duplex ſit ſuperuacanea. Poſitiuum leuitatis experimentū afferunt in vaſe ligneo, quod ſolo aëre ſit plenum, hoc enim ſi ore obtura-
to

to conemur intra aquam demergere magna vi manum impellet contendens ſurſum aſcendere, profectò non niſi per poſitiuam leuitatem quam habet, ſed dicere aduerſarij poſſent vas aſcendere per extruſionem illi factam ab aqua grauiori. Reſpondebis tamen hoc dici non poſſe, quia ſi vaſi ſupponatur manus, ita vt tangat vas ſub imò fundo manus ab aqua ambiente non ita impelletur, ſicut eadem manus impellitur ab ipſo vaſe, ſi illi ſuperponatur, ergo, inquies, ſi tota vis eſſet ab aqua, quantam violentiam ſentit manus collocata ſupra vas, tantam etiam ſentiret poſita infra vas, quod tamen eſt contra experientiam. Confirmabis hanc tuam reſponſionem experientia pyramidis ligneę, quæ ſurſũ feratur inter aquas: ita vt apex pyramidis, per quam aqua ſcinditur ſit ex parte ſuperiori. In hoc ergo caſu, inquies, aqua expellens eſt ſolùm illa quæ tangit baſim, quę enim eſt circa latera, ſi faceret vim pyramidi illam potius impelleret deorſum. Verùm ad hoc patere poteſt effugium negantibus leuitatem poſitiuam, dicere enim poſſunt, quod ideò maiori vi impellatur manus collocata ſupra vas;

vel

vel ſupra pyramidem, quam infra, quia tam vas, quam pyramis extruditur etiam ab aqua quæ eſt ad latera, eo modo quo nuclei ab vno digito ſurſum, ab alio deorſum compreſſi, neque ad motum ſurſum, neque ad motum deorſum determinantur, ſed extruduntur ad latus. Quare licet ſi pyramis comprimeretur ſolùm ad latera, deberet detrudi infra aquam, cum tamen comprimatur etiam ex baſi ſit extruſio ſurſum per motum tamen ab vtraque compreſſione determinatum, hęc ergò experientia non videtur efficaciter probare poſitiuam leuitatem.

7 Rurſus ad probandam poſitiuam leuitatem in igne afferri ſolet vehemẽs illius motus, quo aſcendit in montibus igniuomis, hic enim neque haberi poteſt à terra circumſtante, & extrudente, cum hæc ſtet immota, neq; ab aere quia cum tota ferè montis cauitas ſit plena igne, modicus aer qui adſit ad latera, non poteſt igni tantum impetum imprimere. Hoc idem videri, inquiunt, in camino, per quem ita ignis aſcendat, vt flamma totum caminum impleat. Sed reſpondere poteſt: ideò ignem aſcendere, quia nouæ ſemper, ac nouæ partes materiæ igneſcunt

ſcunt, quæ ad exigentiam formæ ignis factæ rariores, quærunt maiorem locum. Quare dicere poſſent aduerſarij maiorem ignem velocius aſcendere eò quod partes primo inflammatæ à pluribus ignis partibus quærentibus maiorem locum maiori impetu extrudantur, & quidem verſus eam partem, qua patet, vel patere poteſt exitus facilior, ideoque in cuniculis ea ex parte flamma prodit, ex qua impedimentum eſt debilius.

8 Negari tamen non poteſt, quod hæc, aliaque ſimilia experimenta ſuam vim habeant apud intellectum præcipuè benè diſpoſitum. Dico tamen efficacius leuitatem poſitiuam probari poſſe hac experientia. Ponatur in phiala aliqua vitrea argentum viuum congelatum, ſeu condenſatum. Poteſt enim mercurius mixtura quadam ex plumbo, ſtanno, alijſque confacta denſari, vt videre eſt apud Patrem Athanaſium Kircher in arte magnetica lib. 3. cap. 4. quæſt. prima Experimento primo Occupet autem huiuſmodi argentum viuum tertiam ferè, vel quartam phialæ partem, tum infundatur aqua ſtigia, ſeu fortis, ac ſtatis os phialæ benè obturetur, ita vt impetu argenti viui

viui mox ſubſultantis referari non poſſit. Vbi ergo aqua ſtygia peruaſerit mercurium, ſtatim craſſo vapore, ac fumo replebitur phiala, ac ſurſum tendet tanta vi, vt ſi violenter non detineatur impingens in fornicem cubiculi multas in partes frangatur, hic ergo motus haberi non poteſt niſi à leuitate poſitiua, nam verum quidem eſt quod Mercurius rareſcens, & quærens locũ ampliorem imprimat impetum phialæ, ſed cur ſurſum potius, quam deorſum, vel ad latus, niſi quia habet poſitiuam leuitatem? imo ſi valide conemur phialam determinare ad lineam deorſum adhuc illa ſuo niſu, magnoque impetu repetet locum ſurſum, profectò non niſi per principium leuitatis poſitiuæ inclinantis ad motum ſurſum; Suaderi etiam poſitiua leuitas poteſt ex modo aſcendendi, quem ſeruat ignis eiuſdem rationis cum modo deſcendendi quem ſeruat aqua; ſicut enim aqua quia ex propria inclinatione deſcendit vt facilius diuidere poſſit reſiſtentiam aeris cõformat ſe in figuram piramidalem, ità quia etiam ignis aſcendens in ſimilem figuram ſe conformat, dicendus eſt ex propria inclinatione hoc modo aſcendere,

dere, vt facilius poſſit aerem perrumpere.

9 Sed difficultas, & quidem non leuis ſupereſt, quomodo hæ duæ virtutes motrices corporibus inſint qua in re videtur de his non alijs qualitatibus philoſophandum tali pacto. Cum leuitas ad raritatem, grauitas ad denſitatem ſubſequatur, & cum in raritate, & denſitate dari conſtet, ex dictis alibi, maximum naturale non aliter ac detur in primis qualitatibus maximum naturale. Corpora, quæ habent raritatem maximam, quam materia naturaliter habere poteſt dici etiam poſſunt habere maximam naturalem leuitatem ſine admixtione grauitatis, & quæ habent maximam denſitatem, quam habere naturaliter materia poteſt, habere dicenda ſunt maximam grauitatem naturalem ſine admixtione leuitatis; cætera vero corpora, prout magis, vel minus recedunt à maxima raritate, & accedunt ad denſitatem, eò etiam magis, vel minus habebunt de leuitate, ſed ita, vt quantum illis deſit de leuitate tantundem ſuppleatur de grauitate vſque ad complementum intenſionis vt octo, non aliter ac ſuperius diximus, purum, ignem eſſe calidum

in

in ſummo fine admixtione frigoris, aquam eſſe frigidam in ſummo fine admixtione caloris, cætera vero corpora prout magis, vel minus recedunt ab igne, & accedunt ad aquam, eò magis, vel minus habere de calore, ita tamen vt quantum in illis deeſt de calore tantundem ſuppleatur de frigore vſque ad complementum intenſionis, vt octo; hoc autem ſuadetur tum à paritate primarum qualitatum; tum quia ſi non daretur grauitas permixta cum leuitate, ideò fortaſſe quia leuitas non ſuſcipit magis, & minus, ſed ſolum ineſt corpori habenti maximam raritatem naturalem, ſed hoc dici non poteſt tum quia ſi grauitas ſuſcipit magis & minus, cur non etiam leuitas? tum etiam quia vix, imò, ne vix quidem daretur apud nos leuitas poſitiua, cum, ſicuti non datur apud nos purus ignis cum maximo naturali calore, ita non detur apud nos corpus in ſtatu maximæ naturalis raritatis; tum demũ quia cum probauerimus dari poſitiuã leuitatem in corpore aliquo etiam non habente maximam naturalem raritatem, dabitur in illo leuitas ſolum in gradu remiſſo, ergo verè leuitas ſuſcipit magis, & minus non aliter ac

gra-

grauitas, quod ſi hoc admittas, ſed addis cum leuitate in gradu remiſſo nihil dari permixtum de grauitate, & ſimiliter cum grauitate in gradu remiſſo, nihil leuitatis permixtum eſſe; Contra eſt, quia, peto qui nam gradus denſitatis eſt ille, ad quem cum deuentum fuerit, ſubſequi debeat grauitas loco leuitatis? Præterea cur ex modiciſſimo denſitatis additamento incipere ſtatim debet ſpecifica variatio virtutis motricis, quæ nunquam antea facta fuit ad alias variationes denſitatis longè notabiliores. Confirmatur ex Ariſtotele tum alibi tum præſertim 4. de Cælo tex. 3. vbi ait *In ſua regione omnia grauitatem habent, præter ignem etiam aer ipſe;* cum ergo in alijs etiam corporibus præter ignem probauerimus dari poſitiuam aliquam leuitatem, ſimul cum leuitate, permixta dabitur grauitas quæ ex Ariſtotele omnibus corporibus ineſt dempto igne.

10 Porrò motus, qui ex his virtutibus motiuis oritur, conſiderari poteſt, vel reſpectiuè ad medium plenum, vel præſcindédo ab omni medio pleno, ſi ergo præſcindamus à medio pleno, & conſideremus grauia, & léuia in vacuo, vel corpus eſt ſimpliciter leue ſine

ſine admixtione grauitatis, & tendet ad circumferentiam, vel eſt ſimpliciter graue, & tendet ad centrum; ſi vero ſit corpus habens mixtionem leuitatis cum grauitate, vel grauitas eſt maior leuitate, & preualente grauitate tendet deorſum ea velocitate, quæ tali exceſſui grauitatis debetur; ſi vero excedit leuitas, tendet ſurſum velocitate debita tali exceſſui. In medio autem pleno motus grauium, & leuium vltimo determinabitur ab alijs corporibus contiguis; Si enim corpus habens cęteroqui plus grauitatis, quam leuitatis ſit tamen in medio grauiori, adhuc propria inclinatione aſcendet ſupra corpus grauius, ita vt non ſolùm à corpore, & medio grauiori extrudatur, ſed ſua etiam leuitate tendat ſurſum, & ratio eſt quia à medio illo grauiori ſicut impeditur grauitas mobilis minus grauis, ne ſibi producat impetum, & motum deorſum; ità illius leuitas adiuuatur, vt poſſit ſuas vires exercere, & ſibi producere niſum ſurſum, ſimili ferè modo, ac quando aliquis de ſe ſolo nõ poteſt aſſurgere, ſit ab alio adiutue tur, non modo impeditur eius grauitas ne tendat deorſum, ſed eius virtus motiua cæteroqui debilitata adeoque

mpotens ad cauſandum motum ſurſum, redditur apta ad nitendum, & adſcendendum ſurſum.

11 Dices primo ſi aër v. g. haberet leuitatem permixtam cum grauitate, ſequeretur, quod vter inflatus non plus ponderaret, quam non inflatus, nam ſupponamus leuitatem aeris, quando hic eſt in ſuo ſtatu naturali eſſe ad illius grauitatem vt mille ad centum, & quod dum vter inflatur, per talem compreſſionem immitatur in vtrem duplo plus aeris, his ergo ſuppoſitis, in vtre habente prius mille partes leuitatis, & centum grauitatis, erunt deinde mille partes leuitatis, & ducentæ partes grauitatis, ergo cum per compreſſionem eadem proportione creſcat grauitas, & leuitas, ſi mille partes leuitatis cum centum partibus grauitatis non erant quid grauius reliquo aere, neque bis mille partes leuitatis cum ducentis partibus grauitatis erunt, quid grauius reliquo aere; Ideòque non plus ponderabit vter inflatus, quam non inflatus quod tamen eſt contra experientiam. Reſpondeo hoc argumento euinci, quod non ſolum per condenſationem factam vi frigoris, ſed etiam præ compreſſionem

nem factam per impulſum, pro ratione compreſſionis deſtruatur aliquid leuitatis: & quantum de illa deſtruitur, tantundem producatur de grauitate. Similiter non modo per rarefactionem factam vi caloris, ſed etiam per dilationem alio quocunque modo factam peribit aliquid de grauitate, & tantundem producetur de leuitate; ſequela igitur poſita in obiectiune eſt falſa, poſito quod compreſſio aeris intra follem fiat per partes aeris non retinentes eoſdem gradus leuitatis, quos habebant prius, ſed vi compreſſionis amittentes leuitatem. Porro quando corpus comprimitur, vel dilatatur cauſa productiua nouæ grauitatis, vel leuitatis erit ipſa forma ſubſtantialis; ſicut enim illi in circumſtantia maioris compreſſionis debetur locus infra, in circumſtantia vero maioris dilatationis debetur locus ſupra, quia ſaltem propter bonum vniuerſi debent eſſe tali modo localiter diſpoſita, ita in circumſtantia maioris compreſſionis producunt ſibi maiorem grauitatem &c. Adhuc tamen hæ virtutes motrices oriuntur à primis qualitatibus ſaltem mediatè vt ſupra diximus, quia oriuntur à forma ſubſtantiali, quæ ad primas qualitates cõſequitur.

13 Di-

12 Dices ſecundo ex Archimedis poſitionibus colligitur humidum eſſe ſimpliciter graue illiuſque partes minus preſſas non aſcendere per propriam leuitatem, ſed per extruſionem factam à partibus minus preſſis. Reſpondeo ad Archimedis demonſtrationes perinde eſſe, quod motus ſurſum partis minus preſſæ oriatur vel totaliter, vel ſolum partialiter per extruſionem factam à partibus magis preſſis; cum enim nunquam vna virtus motrix exerceatur ſine alia, ſed quoties partes magis preſſa ſua grauitate deſcendit, etiam pars minus preſſa ſua leuitate aſcendat, benè potuit Archimedes maioris facilitatis gratia vnam tantum ex his virtutibus conſiderare refundendo leuitatem corporis aſcendentis in grauitatem alterius corporis deſcendentis.

13 Dices tertiò ſit vas æreum ſubtiliſſimum, ſed vteri capacis, & colli anguſti, ſoloque aere plenum ſi violenter ſubmergatur ferè totum in aquam ita vt ſolum emineat aliquantulum colli non niſi magna vi detineri poterit intra aquam, ſed hæc vis non poteſt haberi niſi ex eo, quod extrudatur ab aqua; nam vas æreũ eſt grauius aqua, ergo non poterit propria inclinatione

tendere ſurſum; aer autem, licet leuior aqua, non tamen proprio niſu poteſt tendere ſurſum,ne inter aerem, & vas intercipiatur vacuum. Reſpondeo Vas æreum emergere ex aqua partim per extruſionem,partim proprio niſu, licet enim vas de ſe ſit in ſpecie grauius aqua, ſimul tamen cum aere leuiori quē includit,conſtituit vnum totum leuius, quod per modum vnius leuitat, ideoq; aer ſimul cum vaſe aſſurgit, ſicuti è contra lignum innatans aquæ contentæ in vaſe æreo non grauitat in aquam, ſed ſimul cum aqua grauitatione communi grauitat in illum, à quo vas ſuſtinetur.

14 Dices quarto ſi dicamus corpora habere ſolam grauitatem,melius intelligetur,quomodo faciant vnam ſphæram totalem, & quomodo aer deſcendat, & naturaliter maneat in cauitatibus terræ. Reſpondeo melius fieri vnam ſphæram totalem, ſi corpora habeant non modo grauitatem, ſed etiá leuitatem, nam ſi dum v. g. aqua deſcendit, lignum non modo extrudatur, ſed etiam poſitiuè iuuet, & concurrat ad acquirendum ſibi ſuum locum, citius, & connaturalius omnia conſtituẽtur in ſuo loco. Porro aer connaturaliter

ter manet intra cauitates terræ, quia non inclinat ad aſcendendum, niſi quãdo habet ſupra ſe corpus grauius non impeditum, ſed potens ſuccedere in locum aeris aſcendentis, ne detur vacuum.

15 Sed quæres grauitatis, & leuitatis definitiones. Reſpondeo definiri in concreto tanquam notiori primo de Cælo tex.17. tali pacto, *Graue eſt, quod ferri natum eſt ad medium, leue vero, quod à medio*. Nomine medij venit centrum vniuerſi, quod licet de facto ſit centrum terræ, ad illud tamen tendunt grauia non materialiter prout centrum terræ eſt, ſed formaliter prout talis locus imaginarius eſt, vt probauimus lib. primo vbi de motu in vacuo, & confirmari poteſt ex Ariſtotele 4. Cæl.tex.22. vbi ait. *Quod ſi quis tranſponat terram vbi nunc eſt Luna, non feretur partium vnaquæque ad ipſam, ſed ad eum locum, vbi nunc exiſtit*. Ita tamen tendunt grauia ad medium, vt appetant eſſe in medio non abſolutè; ſed habito reſpectu ad alia corpora, aliaque eorum accidentia, vt explicabimus infra. Porro illa duo corpora dicuntur æque grauia grauitate abſoluta, quæ præſcindendo ab æqualitate, & inæqualitate molis, quam

habent in ſuo ſtatu naturali, æquè ponderant. Et ideo hæc grauitatis æqualitas dicitur abſoluta, quia nullus habetur reſpectus ad molem, quam in ſuo ſtatu naturali habet libra ligni *v. g.* maiorem mole, quam in ſuo ſtatu naturali habet libra plumbi. Illa verò corpora dicuntur æquè grauia grauitate in ſpecie, quorum æquales moles, ſi ſint in ſtatu naturali, abſque vlla violenta rarefactione, vel condenſatione æquè ponderant. Hinc duo corpora poſſunt eſſe æquè grauia grauitate abſoluta, licet vnum ſit alio grauius grauitate in ſpecie, libra enim ligni, & libra plumbi ſunt æque graues grauitate abſoluta, licet grauitate in ſpecie plumbum ſit grauius.

CA-

CAPVT SEXTVM.

An, & quid ſit impetus violenter impreſſus, vel connaturaliter acquiſitus.

1 CVm corpora moueri poſſint, vel connaturaliter tendendo ad locum ſibi debitum, vel violenter ad indebitum, de principio immediato vtriuſque motus quærendum hic eſt. Primo igitur imprimi dicendum eſt corporibus impulſum, quo violenter moueantur; quando enim proiecta violenter feruntur, non poſſunt proxime moueri à proijciente illis toto tempore, quo mouentur, non applicato, neque moueri poſſunt à propria virtute, tum quia non acceperunt à natura virtutem ad motum ſibi indebitum, ſed acceperunt virtutem ad motum oppoſitum; vt conſtat ex dictis capite ſuperiori, tum etiam quia cum incipiant de nouo moueri, dari debet determinatiuum aliquod, à quo hic, & nunc ad producendum motũ talem, ac per tantum tempus deter-

minentur. Demum neque moueri poſſunt ab aere, non enim eſt explicabile, quomodo ab illo moueantur, vt oſtendi poſſet reijciendo modos, qui afferuntur ad hoc explicandum. Sed omiſſis alijs improbabilioribus, minus improbabilis ſententia docet proiecta moueri à diuerſis aeris partibus ſe mutuo propellentibus; dum enim, inquiunt, proiector agitauit lapidem proyciendũ, debuit aer ſupra, & infra condenſari, quare ſtatim ac proiectum aeri committitur, hic reſtituens ſe ad ſuam pristinam raritatem non modo vrget ipſum proiectum, ſed mouet etiam alias partes aeris ſibi vicinas; hæ vero mouent alias, aliæ alias &c. non aliter ac dum lapis in ſtagnum proijcitur, ea pars aquæ, quæ primo tacta eſt, exiguum conficit circulum, aliæ vero aquæ partes ex ordinæ tactæ deſcribunt maiores circulos, ſed aliquæ demum tam leuiter impellunt alias ſubſequentes, vt hæ non poſſint remotiores agitare, ideoque vndationes finiantur.

2 Sed contra hanc ſententiam eſt, quia ſicuti lapis non fertur per aquæ ſuperficiem ab illis vndationibus, ſed ſua grauitate deſcendit; ita etiam proiectum licet in aere faceret plures vnda-

dationes, deberet tamen ſua grauitate deſcendere; quod ſi dicas ab aere violenter condenſato, & magna vi reducente ſe ad ſuum ſtatum ſuperari, & extrudi grauitatem proiecti; Contra eſt primo, quia dum pila reticulo percutitur, ac proijcitur, facile aer tranſit, nec niſi per modiciſſimam pati poteſt condenſationem; & tamen pila velocius mouetur, quam moueatur, quando percutitur tabula luſoria, per quam aer maiorem pati poteſt condẽſationem. Secundo dum digitorum compreſſione extruditur nucleus, vix modicus aliquis aer à tergo denſatur. Tertio ſi appendatur pila ad tabulatum, & tabula luſoria vndequaquæ moueas aerem circa pilam, dummodo tabula pilam non impellas, vix illa nutabit. Quarto ſi per cartam benè tenſam proijciatur ſagitta, aer ferè totus à carta impeditur, ne ſagittam ſubſequatur, & tamen illa velociſſimè progreditur. Quinto dum trochus circulariter mouetur, aer ambiens neque rareſcit, neque vllo modo circulariter mouetur, quod conſtat ex eo, quod ſi ſupra trochum, vel ad latera apponas filum ſuſpenſum, ita vt ferè trochum tangat, filum non mouebitur circulariter;

imo ferè nihil mouebitur. Demum, alijs plurimis omiſſis, quando aer condenſatus vult reducere ſe ad ſuum ſtatum connaturalem, non modo exerit ſuam vim verſus ſaxum pendulum in aere, ſed etiam verſus alias partes aeris ſibi proximi, ergo non eſt cur potius impellat ſaxum difficilius mobile, quam reliquas aeris circumſtantis partes facile amouibiles.

3 Debet ergo admitti impulſus, & virtus corporibus violenter impreſſa, qua contra propriam inclinationem moueantur. Quamuis autem Ariſtoteles aliquam aeri vim motricem tribuerit, impetum tamen impreſſum non negauit, imo hunc docuiſſe videtur 3. de Cœlo tex. 28. vbi ait: *Potentia*, ſcilicet motrix, *quaſi vim impreſſam tradit vtrique*, & 4. phyſ. tex. 74. ait: *velocius enim diuidit fortitudine maius, aut enim figura diuidit, aut impetu, quem habet id, quod fertur, aut id, quod proiectum eſt*. Porrò motus proiectorum, licet ſit ab impetu in illis intrinſecè recepto, eſt tamen illis violentus, quia eſt ab extrinſeco ſaltem mediatè, & cũ poſitiua contranitentia paſſi ſua grauitate tali motui repugnantis.

4. Præter impulſum violenter impreſ-

preſſum admittendus eſt etiam impetus connaturaliter acquiſitus. Lapis enim quò ex altiori loco decidit, eo maiorem ictum infligit; ergo velocius decidit, ſed huius velocioris motus cauſa non poteſt eſſe ſola entitas, vel ſola grauitas lapidis, nam hæ ſunt eædem initio, ac in fine motus; ergo, cū ſint cauſæ neceſſariæ, non eſt cur de ſe præciſe, nullo præſente impedimento, velociorem motum in fine potius cauſent, quam in principio, ideoque aliqua de nouo cauſa dabitur, quæ non poteſt eſſe niſi impetus, qui per motum intendatur, & recipiatur in mobili. Neque dicas cauſam accelerationis motus eſſe ſolam grauitatem, determinatam tamen à motu præcedēti, nam motus præcedens non poteſt eſſe determinatiuum efficiens motus velocioris ſubſequentis, cauſa enim efficienter influens debet coexiſtere effectui; poterit ergo ſolum eſſe conditio. Porro ſi velis motum præcedentem eſſe conditionem, ad hoc vt grauitas ſibi maiorem impetum acquirat, verùm dicis; ſed ſi præterea velis, quod eadē grauitas ſine vllius nouæ cauſæ efficientis conſortio producat motum velociorem, poſita conditione motus præ-

cedentis; Contra eſt primo, quia eodem modo dicam: quod quando aqua liberata ab igne extrinſeco incipit ſentiri frigidior, tunc aqua non reproduxerit ſibi maius frigus, ſed idem omnino frigus, quod prius inerat aquæ, ſentiatur intenſius merè per hoc, quod præfuerit hæc conditio ignis remoti. Contra ſecundo, quò pila ex altiori loco decidit in pauimentum, eò ad maiorem altitudinem reflectitur, atqui non niſi ab impetu, quem deſcendendo concepit; nam neque grauitas pilæ poteſt eſſe principium motus ſurſum; neque motus antecedens, qui perijt, neque pauimentum, quod perſiſtens immotum, non eſt applicatum pilæ quandiu aſcendit; Similiter funependulum ex alto dimiſſum, quando peruenit ad lineam perpendicularem, non ſiſtit immotum, ſed vlterius pergit; profectò non niſi per impetum, quem deſcendendo concepit.

5 Differt impetus connaturaliter acquiſitus à grauitate, & leuitate, quod hæ ſunt qualitates innatæ, & permanentes, etiam quando mobile actu non mouetur, at impetus eſt qualitas, quæ acquiritur, ſed non niſi per motum, neque conſeruatur, niſi ſit ſecu-

turus

turus motus, vt probabimus. Præterea grauitas, & leuitas ſunt qualitates determinatæ ad producendum motum verſus vnam tantum lineam, impetus vero, de ſe indifferens ad quamcunque lineam, ad hanc vel illam determinari poteſt. Hinc impetus violenter impreſſus à connaturaliter acquiſito non differt ratione entitatis, ſed ſolum ratione determinationis ad diuerſas lineas ſubiecto debitas, vel indebitas; Impetus enim, quem pila concipit deſcendendo, eſt illi connaturalis, & bonus, idem vero incipit eſſe illi malus, & violentus, quando ab obijce pauimenti determinatur ad lineam ſurſum, hoc autem conſtat ex eo; quod ſicut in deſcenſu ille impetus conſeruatur, ita in aſcenſu paulatim deſtruitur. Neque dicas pilam reſilire ratione noui impetus, quem pila ſibi imprimit, dum in pauimentum impacta comprimitur, & quærit deinde ſe reducere ad ſuam naturalem laxitatem; nam compreſſio eſt modica, in quam proinde tantus motus refundi non poteſt, præterquã quod funependulum vibratum, quando per deſcenſum peruenit ad lineam perpendicularem, pergit vlterius, & aſcendit ad locum ſibi indebitum, ideo-

que per impetum, qui ex connaturali euaſit violentus abſque vlla compreſſione.

6 Dices Multa ſunt, quæ impacta in parietem, vel in aliquod aliud impedimentum abſque vlla reſilitione cōcidunt propè impedimentum illud, à quo prohibentur vlterius ferri, ſed hoc non niſi quia ab impedimento non producitur nouus impetus, ergo fit reflexio, quia producitur nouus impetus, Reſpondeo ex alijs cauſis oriri quod ſæpe proiectum non reſiliat; aliquando enim mobile non reflectitur, quia grauitas innata præualens impulſui trahit mobile deorſum, aliquando impetus Globi impingentis in lanam, vel in terram molliorem, hæret in illius mollitudine, à qua cum non tam facilè poſſit ſe expedire, ſenſim in materia illa cedente langueſcit, & extinguitur; aliquando quia determinatio ad nouam lineam eſt par priori determinationi, ideo nullus ſequitur motus. hinc in ludo ſi pila eburnea ita impingat in aliam, vt linea directionis ducatur per centra vtriuſque, pila impacta ſtatim deperdit totum priorem impetum, & hæret immota. alia enim pila ita cedit, vt etiam determinet impe-

petum pilæ impactæ ad nouam lineam per determinationem parem determinationi priori, nam ſi prior determinatio eſſet maior, pila proſequeretur in ſuum motum verſus lineam priorē, ſi vero eſſet minor, aliqualiter pila reflecteretur, cum ergo ſiſtat immota, hoc non aliunde oriri poteſt, niſi quia ex æqualitate pilarum, & ex tali percuſſione, noua determinatio eſt omnino æqualis priori; & cæteroqui, cum linea directionis tranſeat per centra vtriuſque pilæ, neque ad hoc, neque ad illud latus moueri poteſt, cum non ſit maior ratio cur ad hoc potius, quam ad illud moueatur.

7 Impetus tam connaturalis, quā violentus non eſt accidens modale, ſed qualitas phyſica realis, cur enim magis erit accidens reale calor v. g. quam impetus, cum in neutro vlla appareat eſſentialis alligatio; & tam calor caloris, quam impetus ſit alterius impetus productiuus, vt conſtabit ex dicendis.

CA-

CAPVT SEPTIMVM.

De Cauſis impetus.

1 IMpetus ſubiecto connaturalis producitur à potentia motrice, vel vitali animalium, vel non vitali, qualis eſt vel grauitas, aut leuitas, vel virtus illa, qua corpora violenter cõpreſſa, vel dilatata reducunt ſe ad ſuũ ſtatum connaturalem; hæc enim omnia, cum ſint principium motus accelerati ſibi connaturalis, impetum ſibi producunt, qui deinde eſt immediatum motus principium. Sed poteſt dubitari, Vtrum ad poſteriores partes impetus producendas concurrant ſaltem partialiter partes impetus prius productæ. Reſpondendum tamen eſt negatiuè, non aliter ac primi gradus frigoris, quos aqua ſibi recuperat ne partialiter quidem concurrunt ad productionem poſteriorum, cum enim vniuerſaliter ſuperius probauerimus non poſſe formam accidentalem agere in ſe ipſam, ſe ipſam actione vniuoca intendendo, de ipſo etiam impetu dicendum

dum hoc erit, cum poſitiuè probari oppoſitum non poſſit,

2 Cauſa productiua impetus violenti non poteſt eſſe ſubſtantia corporis, quod impingit in aliud, ſi enim manus v.g. nullo præuio motu, nulloque concepto impetu applicetur lapidi, non propterea illi imprimet impetum; cauſa ergo illius productiua erit ſolus impetus exiſtens in corpore impellente, non aliter ac alibi probauimus cauſam productiuam caloris in extraneo ſubiecto eſſe ſolum calorem exiſtentem in agente calido; ſicut enim quia ſubſtantia aquæ calefactæ non poteſt eſſe productiua caloris, tota caloris productio tribuitur alteri caloris, ita quando lapis ſurſum proiectus imprimit impetum ſurſum pilæ v.g. pendulæ, quia ſubſtantia, vel grauitas lapidis non poſſunt eſſe productiuæ impetus ſurſum, ſolus impetus impreſſus lapidi proiecto erit cauſa impetus, qui imprimitur in pila, & ſicuti ex eo, quod ſolus calor exiſtens in aqua producat calorem in extraneo ſubiecto intulimus, quod ſemper ſolus calor ſit alterius caloris in extraneo ſubiecto, productiuus, ita quia aliquis impetus in extraneo ſubiecto non producitur niſi ab alio impe-

tu

tu, quilibet impetus in extraneo ſubiecto non niſi ab alio impetu immediate producetur. Quare, cum omnis impetus violentus producatur ab extrinſeco, probatum remanet, quod omnis impetus violentus producatur ab alio impetu, dixi impetum violentum produci ab alio impetu; nam impetus connaturalis poteſt ex alio etiam capite tranſire in violentum, per diuerſam ſcilicet determinationem factam ab impenetrabilitate, & reſiſtentia alterius corporis, in quod impingat mobile, vt diximus cap. ſuperiori num. 5.

3 Impetus violentus neque effectiuè, neque exigitiuè conſeruari poteſt à ſubiecto, in quo ineſt; nihil enim concurrere vllo modo poteſt ad conſeruandum aliquid ſibi malum, conſeruabitur ergo ſolum à cauſa prima, cũ aliam cauſam effectiuè conſeruantem non inueniamus. Imo ipſe etiam impetus connaturalis à ſola cauſa prima conſeruari videtur, ſi enim conſeruaretur à grauitate, vel leuitate, à qua uit productus, non poſſet grauitas impetum ſibi intendere, cum enim grauitas ſit cauſa neceſſaria, debet in quolibet inſtanti agere quantum poteſt, ergo ſi in primo inſtanti ſupponatur e-

giſſe quantum potuit, & in ſecundo inſtanti non plus poſſe, quam potuit in primo, non poterit in ſecundo inſtanti producere alium impetum de nouo, & conſeruare impetum iam productum, cum enim conſeruatio ſit continuata productio, non minus requiretur in grauitate ad conſeruandum impetum iam productum, quam ad illum primò producendum, ſed ad illum primo producendum neceſſe fuit, vt grauitas ageret, quantum poterat, ergo ad illum conſeruandum neceſſe eſſet vt ageret quantum poteſt, ideoque nihil virium haberet ad alium impetum producendum; non eſt eadem ratio de alijs qualitatibus habentibus contrarium, ideo enim aqua calefacta non ſtatim recuperat totum ſuum frigus, licet ſtatim agat, quantũ poteſt, quia calor contra quem pugnat, non exigit, vt alibi diximus, deſtrui inſtantaneè; & condenſatio, quæ ad frigoris recuperationem ſequitur, non poteſt fieri niſi ſucceſſiuè; quare ratio, propter quam diximus impetum conſeruari à ſola cauſa prima non militat pro alijs qualitatibus.

4 In productione, & intenſione im-

impetus diuerſimodè philoſophandum eſt, ac in productione qualitatum productiuarum, vt diximus in proluſione de motu trepidationis terræ cap 4 num. 29. primo enim, quamuis plura agentia per prima qualitates ſimul vnita, non poſſint in extraneo ſubiecto producere plus qualitatis, quam aliquod ſaltem ex illis ſeorſim in ſe præhabuerit: plura tamen agentia per impetum ſimul vnita poſſunt in extraneo ſubiecto producere plus impetus, quã quilibet ex illis ſeorſim in ſe præhabuerit, nam ſi ſex v.g. homines ſimul vniãtur ad trahendum aliquod pondus, & quilibet ex illis non producat in ſe niſi vnum gradum impetus, in pondere tamen, quod trahent, producetur impetus vel vt ſex, vel certè longè maior, quam vt vnum; impetus enim producitur in extraneo ſubiecto non à ſubſtantia, ſed ab impetu corporis impellentis, vt dictum eſt num. 2. Diſparitas autem quoad rem hanc inter impetum, & qualitates corruptiuas eſt, quia cum impetus non ſit per ſe diſpoſitio ad vllam formam ſubſtantialem vel corrumpendam, vel producendã, nullum ſequitur malum in natura, ſi plures, quorum ſinguli non habent niſi im-

impetum debiliorem, vniantur ad producendum impetum validiorem. cum enim non vniantur ad diſſimilandum ſibi paſſum ſubſtantialiter, non vniuntur ad ſui deſtructionem, ſicuti ad ſui deſtructionem, vnirentur, ſi octo agentia, quorum quodlibet non habeat niſi calorem vt vnum, vnirentur ad producendum in alieno ſubiecto calorem vt octo, vel vt ſeptem; diſſimilando enim ſibi paſſum accidentaliter, illud conſequenter ſibi diſſimilarent ſubſtantialiter, producendo in illo ignem, à quo deinde poſſent ipſa agētia deſtrui; At cum ex diſſimilatione accidentali per impetum nulla ſequatur, per ſe loquendo, diſſimilatio ſubſtantialis, nullum agentibus ſequi poteſt malum, imo valde conſonum fuit, vt hoc modo fieri poſſet intenſio impetus, aliter enim non poſſent corpora velocius moueri à pluribus ſimul, quam à ſingulis ſeorſim, quod quidem eſſet magnum malum in natura; Sicut enim eſt magnum bonum viuentibus, quod poſſint ſibi imprimere vitaliter impetum velocem, ad hoc vt per illum vel celerius ſe ſubtrahant à contrario, vel celerius applicent ſe ad locum ſibi bonum, ita fuit illis vtile, vt, ſi plura vni-

vnirentur, poſſent celerius repellere impedimentum ſui motus, producendo in illo impetum validiorem, ad hoc vt celerius, prout illis magis eſſet expediens, poſſent, vel à contrario remoueri, vel applicare ſe ſuo bono, vel tale bonum ad ſe admouere.

5 Præterea licet impetus ſimilis tã quoad intenſionem, quam quoad lineam, non poſſit intendere alium ſimilem, ſimilis tamen, imo minor impetus quoad intenſionem poteſt intendere alium ſimilem, imo maiorem, ſi ſint diſſimiles quoad lineam [prima pars huius propoſitionis probatur, quia vt mox dicemus, impetus agit in extraneum ſubiectum, vt tollat impedimentum ſui motus, ſi ergo vnus impetus ſit alteri ſimilis quoad lineam, & vnus ſit minus, vel æquè intenſus ac alius, non poteſt illum alium intendere, quia ſi hic verſus eandem partem pari, vel maiori velocitate feratur, ac alius, non impedit motum alterius, ideoque ab alio pati non poteſt. Ad diuerſam tamen lineam poteſt æqualis, imo maior impetus intendi à debiliori. Si enim valido impetu proijciatur verſus me v.g. pila luſoria, potero ſimili, imo minori impetu priorẽ im-

impetum augere, repercutiendo pilã ad aliquam aliam lineam diuerſam à priori. Quod vero prior pilæ impetus à minori impetu manus non modo determinetur ad nouam lineam, ſed etiã intendatur, conſtat ex eo, quod per impetum motus repercutientis pilæ longius feratur, quam ſi vel rectæ tendiſſet, vel ab impenetrabilitate manus ſine vllo impetu fuiſſet ad diuerſam lineam determinata. Experientiæ accedit ratio, impetus enim agit ad extra, vt tollat impedimentum ſui motus, ergo quoties impetus inuenit impedimentum ſui motus, aget extra ſe; ſed quando impetus ſimilis, vel minor in intentione, eſt diſſimilis quo ad lineam, poteſt in corpore habente maiorem impetum inuenire impedimentum ſui motus, ergo poteſt agere, & impetum priorem augere. Ex hoc tamen non ſequitur, quod iuxta ſententiam, & locutionem Ariſtotelicam dicendum ſit in impetu ſimile agere in ſimile; Agere enim in ſimile, ex Ariſtotele, eſt agere contra ſimile, deſtruendo aliquid in ſubiecto ſimili, illudque diſponendo ad deperditionem formæ ſubſtantialis tex. enim 45. & ſequent. 1. de generatione docens Ariſt.

Si.

Simile non agere in ſimile, ſemper vti-
turvocabulo *patiendi*; pati autem eo-
dem loco accipitur ita vt idem fit, ac
accipere aliquid à contrario tex. enim
50. ait *faciens*, & *patiens contraria ſunt*;
in impetu ergo ſimile non aget *in*, ſeu
contra ſimile, quia neque illud diſponit
ad deperditionem formæ ſubſtantialis,
neque deſtruit, ſed intendit priorem
impetum.

6 Finalis cauſa impetus eſt motus,
cum enim ex impetu ſequatur motus,
impetus erit propter motum. Verum
quia non poteſt impetus obtinere finé
motus, niſi tollat impedimentum ſui
motus, ideo data illi eſt virtus ad tol-
lendum impedimentum ſui motus;
quia vero non poteſt tollere impedi-
mentum corporum impenetrabilium,
niſi illa remoueat à loco, in quo ſunt,
hinc impetus producit in alijs corpo-
ribus impetum ad hoc, vt tollat impe-
dimentum ſui motus. Quia vero non
ponitur medium in natura niſi quan-
do eſt vtile ad finem, ſi corpus non
impedit; non poteſt illi imprimi impe-
tus; verum quidem eſt, quod à no-
ſtra potentia motrice vitali imprimi
poteſt impetus propter diuerſos fines
liberos, ſed hi in infinitum variabiles
non

non cadunt ſub ſcientiam. Porro motus eſt finis impetus, & à motu tanquã à poſteriori pendet, adeo vt nullo modo impetus in extraneo ſubiecto producatur, quod moueri non poteſt, vt patet experientia, quantumuis enim rupem replicatis viribus impellam, ſi initio, adhibito toto meo conatu, non potui illam loco mouere, nec illam potero deinde dimouere, quamuis pluries, & pluries iterem ſimiles ictus. Quod ſi per priores impulſus aliquis impetus rupi etiam ſine illius motu imprimeretur, hic ſemel impreſſus ad aliquod ſaltem breue tempus permaneret, vt in quolibet impetu violenter impreſſo accidere ſatis notum eſt, ergo poſſet tandem à poſterioribus partibus impetus additis, & coniunctis cum prioribus, rupes illa moueri, quod tamen eſt falſum. Præterea cum grauitas ſit cauſa neceſſaria, & non ſit maior ratio, cur nunc potius, quam prius, vel poſterius producat impetum in extraneo ſubiecto ſibi ſemper equè applicato, ſemper deberet illum producere, & productum intendere, non aliter ac quando graue fertur deorsũ, impetum ſibi producit, & intendit. Si autem hoc eſſet verum, ſequeretur, quod

quod lapis tantæ grauitatis, vt ſi abſq; motu incubet laminæ vitreæ illam non frangat, per hoc præciſè, quod diu huiuſmodi laminæ incubaret, illam tandem frangeret, eo modo, quo frãgeret ſi lapis ille ex alto decidens impetum conciperet, & intenderet.

7 Dices laminam vitream non frangi, quia lapis illi incubans licet producat non tamen intendit impetum. Sed contra quia ſi lapis impeditur ab inteſione, impedietur etiam à productionè impetus, tum quia ſine fundamento oppoſitum aſſeritur, tum quia prima pars impetus connaturalis, cui producitur, eſt paris rationis cum partibus eiuſdem poſterioribus, ideoque ſi hæ non poſſunt eſſe ſine motu ſecuturo, nec poterit illa; præterea in quolibet impetu connaturali ſtatim debet incipere intenſio, ſi enim aliquando incipit, nulla eſt ratio cur non debeat ſtatim incipere, adeoque ſicuti incipiendo ab acumine piramidis verſus baſim, in qualibet illius parte, quæ deſignetur, aſſignare poſſumus vnam partem latiorem alia, ita in impetu connaturali, qualis eſſet hic, de quo loquimur, nulla eſſet pars impetus deſignabilis, in qua non poſſemus diſtinguere vnam

par

partem alia intenſiorem. Denique ſaltem negandum non eſt, quod impetus intenſus produci non poſſit, niſi quando eſt ſecuturus motus, ergo impetus & grauitatio iſta, quam produci vis abſque motu, habebit prædicatum ſpecie diuerſum ab illo alio impetu, qui dependet tanquam à poſteriori à motu ſecuturo, ergo longè congruentius eſt dicere, quod hic non ſit impetus acquiſitus, ſed innatus, innata ſcilicet grauitas, aut leuitas; Addemus capite ſequenti impetum à motu ita pendere à grauitate, vel leuitate, vt neque in ſubiecto, cui inſunt, producatur vllus impetus, ſeu grauitatio, aut leuitatio, quando tale ſubiectum moueri non poteſt. Et quidem pro eodem inſtanti reali, pro quo producitur impetus, ſed in poſteriori natura, debet ſecundum ordinem naturalem ſequi, ſeu incipere motus, nam vel pro eodē inſtanti reali ſequi poteſt motus, vel non, ſi poteſt cur non ſtatim ſequatur, ſeu incipiet? cum impetus ſit cauſa neceſſaria motus, quod ſi ſequi non poteſt, pro illo inſtanti non ponetur impetus, ne pro eo inſtanti ſit fruſtra, ſed ponetur pro inſtanti ſequenti, pro quo cum ſequi

poſſit motus, non erit fruſtra.

8 Sed quæres, cur proiecta velocius moueantur, poſt aliquam elongationem à proijciente, quam ſub initium, & finem. Reſpondent aliqui ab ipſa grauitate proiecti tendentis ſurſum produci per motum aliquid impetus, qui quidem natura ſua inclinet ad motum deorſum, ſed à virtute impreſſa inclinante ſurſum, quæ eſt maior, determinetur ad motum ſurſum. Sed hęc reſpōſio ſupponit virtutem impreſſam inclinantem ad motum ſurſum eſſe entitatiuè diuerſam à virtute impreſſa inclinante ad motum deorſum, quod capite ſuperiori num. 5. reiecimus; quare ſi grauitas pilæ ſurſum proiectæ exigit deſtructionem impulſus ſibi violenter impreſſi, qui propterea paulatim deſtruitur, vt dicemus, quomodo poteſt eadem grauitas intendere ſibi impetum, per quem tendat ſurſum. Reſpondent alij proiectum initio non inuenire aërem commotum, vbi vero aliquantulum proceſſit, velocius moueri, quia aër in eandem partem concipit impetum. Sed contra, ſi lapis diu manu agitetur, agitatur etiam aër propè manum proijcientem, nec tamē lapis propè proijcientem velocius mo-

uetur

uetur. Contra ſecundo, quia multa ex ijs argumentis, quibus capite ſupe. riori probauimus proiecta non ferri ab aere agitato æquè probant non poſſe ab illo augeri motum, nam ſi ſagitta proijciatur per foramen cartæ expanſæ non longè à proijciente, carta cohibet aerem agitatum, & tamen æquè poſt aliquam elongationem à proijciēte intenditur motus ſagittæ, qui præterea, cum ſit magnus, non poteſt in paruum impetum, qui ab aere agitato imprimatur, refundi.

9 Reſpondendum igitur erit, quod cum impetus, ex dictis, producatur in extraneo ſubiecto ab alio impetu, ſimili fere modo ac calor à calore, ſicut à calore ignis non in omnibus partibus manus producitur calor æquè intenſus, ſed calor intenſior producitur in partibus paſſi igni vicinioribus, ita impetus non producetur æqualiter in omnibus partibus proiecti, ſed intenſior in illius partibus vicinioribus impellenti; ex hoc autem fit vt ſicuti calor intenſior productus ab igne in partibus extimis manus etiam remoto igne poteſt producere aliquid plus caloris in partibus intimis eiuſdem manus minus ab igne calefactis, ita im-

petus intenſior productus à proijciente in partibus extimis proiecti, etiam remoto proijciente, poterit producere aliquid plus impetus in partibus intimis eiuſdem proiecti. Verum ſicut in manu ad exigentiam ambientis extrinſeci frigidioris ſenſim deinde deſtruitur tam calor qui fuit productus immediatè ab igne, quam calor qui productus fuit mediante alio calore, ita ad exigentiam grauitatis ſenſim deinde deſtruitur eo modo, quo dicemus, tam impetus immediatè productus à proijciente, quam impetus productus ab impetu illo, quem immediatè proijciens produxerat. Sub initium ergo, & finem motus proiectorum eſt debilior, quia initiò non eſt productus tantus impetus, quantus producitur poſt aliquem motum; in fine vero, motus eſt debilior, ac tandem ceſſat, quia ad exigentiam grauitatis multum de impetu deſtructum eſt, ac tandem totus perit. Atque hoc verum eſt etiam quando funda v. g. lapis diu agitatur, quò enim diutius agitatur, eò plus impetus illi imprimitur, ſed ſemper plus in partibus extimis proijcienti vicinioribus, quam in remotioribus.

10 Aliqua tamen diſparitas eſt inter

ter productionem caloris, & impetus, impetus enim non imprimitur mobili abſque eo, quod per omnes illius partes in eodem inſtanti producatur aliquid impetus, ſi vna illius pars moueri non poteſt ſine alia; hoc autem in productione caloris non accidit; ratio autē peculiaris in impetu eſt, quia cum, ex dictis, produci non poſſit impulſus in aliquo ſubiecto abſque eo quod pro eodem inſtanti reali ſit in illo ſecuturus motus, ſi pro aliquo inſtanti producere tur impulſus in aliquibus partibus mo bilis, quæ moueri non poſſunt, ſine motu aliarum, abſque eo quod aliquis impulſus in alijs etiam partibus pro eodē inſtanti produceretur, aliquis impulſus eſſet pro aliquo inſtanti ſine vllo motu, quod naturaliter accidere non poteſt; ſed cum hoc benè poteſt cohærere, quod impulſus violentus in extraneo ſubiecto propagetur, vt diximus, per partes mobilis vniformiter difformiter, plus ſcilicet in partibus proiecti vicinioribus proijcienti, minus in remotioribus. *Dixi* impetum violentum in extraneo ſubiecto hoc modo propagari, impetus enim connaturalis, quem ſibi mobile imprimit, producitur, &

intenditur vniformiter in omnibus partibus mobilis homogenei, cum enim impetus connaturaliter producatur à grauitate, vel leuitate, & in omnibus partibus mobilis homogenei ſit vniformis cauſa, vniformis ſcilicet grauitas, aut leuitas, in omnibus partibus producetur vniformis effectus.

11 Dices, tam ea, quæ mouentur connaturaliter, quam quæ mouentur violenter, ita mouentur, vt in omnibus partibus mobilis ſit pro quolibet inſtanti vniformis motus, imo, prout in preſenti loquimur, quando ſtante tali partium continuatione vna pars moueri nõ poteſt ſine alia, nullo modo poteſt vna pars tardius, vel celerius moueri, quam alia; ergo in nulla parte eſſe poterit impetus maior, vel minor, quam in alia; impetum enim non cognoſcimus, niſi ex motu. Reſpondeo vniformem motum in omnibus proiecti partibus non neceſſario arguere vniformem in illis omnibus impetum, cum poſſit in aliquibus partibus proiecti eſſe intenſior impetus, qui tamen non ab omni, ſed à celeriori motu impediatur ex eo, quod aliæ partes non habeant impetum neceſſarium ad motum velociorem; Hoc autem ex eo præcipuè dicimus, quia im-

impetum cognoſcimus ex motu, cum enim impetus proiectorum poſt aliquam elongationem fit velocior, quam ſub initium, debet, poſt aliquam elongationem, impetus eſſe validior, hæc autem impetus intenſio, vt probauimus, non poteſt aliunde oriri, quam ex partibus impetus intenſioris exiſtentis in aliquibus partibus mobilis, qui accommodet ſe in ordine ad velocitatem motus cum partibus eiuſdem mobilis habentibus impetum minorem, donec in illis ſucceſſiuè producat impetum validiorem.

12 Aſſignanda ſupereſt cauſa deſtructiua impetus, Sed cum dixerimus impetum, tam connaturaliter acquiſitum, quam violenter impreſſum conſeruari à ſolo Deo, dicendum erit non deſtrui, niſi per hoc, quod Deus tandiu, & non diutius illum conſeruet. Porrò impetus connaturalis conſeruatur, quandiu non eſt futurus fruſtra; ideoque quandiu mobile, cui ineſt, moueri poteſt quando enim eſt futurus fruſtra, auctor naturæ determinatur ad ſuſpendendũ concurſum illius conſeruatiuum, tum quia nihil eſt, quod exigat illius conſeruationem, tum quia tota natura exigit ne conſeruetur ali-

quid fruſtra. Impulſus violenter impreſſus non deſtruitur totus ſtatim ac proiectum eſt ſeparatum à proijciente, quia licet ſit grauitati malus,non tamē poteſt grauitas exigere inſtantaneam deſtructionem totius impulſus contrarij, ſi hic ſit ipſa grauitate validior, non aliter ac ſi duo inter ſe pugnēt, non poteſt debilior exigere inſtantaneam deſtructionem omnium virium hoſtis validioris, ſed per reactionem aliquid ſolum de illius viribus infringet. Porro nunquam mobile graue mouetur violenter, niſi impetus illi violenter impreſſus ſit grauitate mobilis validior, ſi enim grauitas ſit maior, hæc impulſui violento reſiſtens non mouebitur;quādo ergo impulſus violentus eſt grauitate mobilis validior, non exigit ſtatim totus deſtrui; Ratio vero,cur paulatim incipiat deſtrui,eſt, quia licet grauitas non reagat effectiuè in impetum violētum; producendo ſibi aliquid impetus ad lineam oppoſitam priori, quod, ex ſupra dictis, conſtat accidere non poſſe, reagit tamen grauitas exigitiuè,exigendo ſcilicet ab auctore naturæ, quod contrarius impulſus, à quo recipit motum violentum, aliqua ex parte repa-
tia-

tiatur, ideoque aliquid illius pereat; cum enim omne agens in agendo repati debeat, ſi ſit tale paſſum, quod ex peculiari ratione non poſſit reagere effectiuè, debuit ſaltem reagere exigitiuè; ideo enim in agentibus per primas qualitates eſt inſtituta reactio effectiuè, quia per illam præter alia bona habetur mixtio elementorum, ſed ex reactione exigitiuè inter impulſum, & grauitatem, præter alia bona, habetur, quod ſemel proiecta non ſemper moueantur, neque perpetuo ſint in loco ſibi indebito, ergo debuit inter grauitatem, & impulſum violentum inſtitui talis reactio exigitiuè, vt ſicuti in quolibet minimo temporis impulſus cauſat in proiecto graui vnum minimum motus violenti, ita ad exigentiam grauitatis proiecti in quolibet minimo temporis aliquid de impulſu deſtruatur. Cum vero per impulſum, & motum violẽtum nihil de grauitate innata deſtruatur, & sẽper plus, & plus de impetu violento ad exigentiã grauitatis innatæ pereat, ideo tandem eò deuenitur vt grauitas innata proiecti ſuperet impulſum violenter impreſſum, ideòque deſinet violenter moueri.

CAPVT OCTAVVM.

An Elementa grauitent in proprijs locis.

1 TAm de mixtis, quam de elemétis procedit hæc quæſtio, in qua quærimus vtrum corpora grauia, quando ſunt in proprijs locis, producant in ſe impetum, per quem nitantur tendere deorſum. Omiſſis autem varijs de loco proprio ſententijs, locum alicuius corporis proprium definimus illum, à quo tale corpus non exigit moueri. Hic autem poteſt eſſe duplex, vt diximus hoc libro diſt. 7. cap. 3. num. 5. alius ſcilicet, à quo per ſe non exigat moueri, àlius, à quo non exigat moueri per accidens; locus, à quo corpus per ſe non exigit moueri, dicetur ille, à quo moueri non exigit ratione ſuæ virtutis motricis, grauitatis videlicet, aut leuitatis; locus vero, à quo corpus per accidens nõ exigit moueri eſt ille, à quo corpus ratione alicuius alterius accidétis moueri non exigit, quamuis autem

etiam

etiam grauitas, & leuitas ſint acciden-
tia, locum tamen, à quo corpus non
exigit moueri ratione grauitatis, vel le-
uitatis, placuit vocare locum, à quo
corpus per ſe non exigit moueri, quia
grauitas, & leuitas ſunt per ſe ordina-
ta ad motum localem.

2 Ad hoc vt omnia corpora eſſent
in loco per ſe proprio iuxta poſitam ex-
plicationem, deberent eſſe ita localiter
diſpoſita, vt nullum corpus mediatè,
vel immediatè haberet nec infra ſe, nec
ad latus aliquod aliud corpus leuius
in ſpecie, hoc eſt corpus leuius data
paritate molis; neque pariter ſupra ſe,
vel ad latus haberet corpus aliquod in
ſpecie grauius, ſic enim omnia grauio-
ra eſſent centro viciniora, nec vllum
corpus leuius eſſet vicinius, vel æquè
vicinum centro vniuerſi. Vt ergo om-
nia corpora eſſent in loco per ſe pro-
prio, deberent eſſe localiter diſpoſita
eo modo, quo diximus hoc libro loco
cit; ſed quia, vt ibi etiam diximus, hu-
iuſmodi localis ordo, non fuiſſet expe-
diens animantibus, ideo fuerunt cor-
poribus indita alia accidentia ſiccitatis,
duritiei,&c. ratione quorum aliqua
leuiora ſunt ad latus, vel infra grauio-
ra. Vide dicta tum loco cit, tum in

noſtra proluſione de motu trepidationis terræ à num. 14.

3 His poſitis dicimus corpora grauia in quolibet ex his locis proprijs, quamuis retineant innatam grauitatẽ, nullum tamen ſibi imprimere impetũ deorſum, ſeu grauitationem; & idem dicendum de leuibus: & primo quidẽ, quod corpora in loco per ſe proprio nõ grauitent, Probatur primo, quia cum impetus non ſit in ſi propter motum, ſi corpora in proprijs locis non exigunt motum, nullum producere ſibi debent impetum, qui eſt medium ad motum, tale enim medium non exiſtens propter ſuum finem naturalem eſſet fruſtraneum: Secundo nihil ex propria inclinatione mouetur merè, vt moueatur, ſed propter quietem; ergo grauia imprimunt ſibi impetum, & motum, vt tandem ab impetu, ſeu contraniſu, & à motu quieſcant; atqui vbinam niſi in locis per ſe proprijs? Tertio, qui aſſerit debet probare, nullum autem eſt pro huiuſmodi grauitatione argumentum, vt videbimus. Quarto, ſi vna pars aquæ grauitaret in aliam, pars aquæ inferior premeretur, & denſaretur à ſuperiori, ex quo fieret, quod piſces in parte inferiori aquæ non niſi tardius poſ-

poſſent moueri. Quinto vrinatores nõ ſentiunt in humeris pondus aquæ, quia hæc eſt in loco per ſe proprio.

4 Hinc lignum innatans aquæ catini in aquam ſubiectam non grauitat, ſed ſimul cum aqua grauitat ſupra caput deferentis cui incubat; ſicut enim non grauitat ſupra aquam, quia eſt in proprio loco, ita ſimul cum aqua catini grauitat ſupra caput deferentis, plus quam grauitaret aqua ſine ligno innatante, quia ſimul cum aqua conflat vnum graue, quod, cum per modum vnius non ſit in proprio loco, ſed exigat deſcendere, per modum vnius, & grauitatione communi grauitat in caput deferentis; atque hinc redditur ratio, cur ſi quis geſtet aues cauea incluſas, ſed intra caueam volantes, non ſentiat illorum pondus; ſi vero geſtet piſces natantes intra vas plenum aqua, ſentiat illorum pondus; ideo enim non ſentitur pondus auium, quia neque aues imprimunt impetum in aerem ſubiectum, neque aer in deferentem, vt potè exiſtens in proprio loco, at licet piſces non premant aquam, aqua tamen cum piſcibus grauitatione communi grauitat in deferentem, non aliter ac diximus de aqua cum ligno, quia

non

non exiſtit in proprio loco.

5 Dices primo, quando per ſitulam extrahitur aqua ex puteo ſentitur aliquod pondus aquæ, etiam dum ſitula eſt intra aquam, ergo aqua in aqua grauitat. Reſpondeo, vel nullum ſentiri pondus, vel certè tunc ſolum, quando ſitula ratione manubrij ferrei, vel clauorum &c. eſt grauior in ſpecie, quam aqua. Porro ſitula plena aqua quò plus extrahitur ex alia aqua, plus grauitat, quia ſtatim ac incipit ſecundum aliquam ſui partem emergere, ſtatim incipit grauitare tota illa portio aquæ, quæ ſupereminet cæteris aquæ partibus horizontaliter iacentibus.

6 Dices ſecundo follis inflatus plus ponderat, quam non inflatus, ergo aer in aere, ideòque in proprio loco grauitat. Reſpondeo aerem compreſſum, dum eſt ſupra aerem non compreſſum, non eſſe in proprio loco, quia quæ ſunt magis compreſſa, vel condenſata, per acquiſitionem maioris grauitatis, vt ſupra diximus, debent eſſe infra minus grauia; cur vero grauiora debeant eſſe infra leuiora, ea ſolet afferri ratio, quod cum omnia exigant eſſe æqualiter preſſa, quando corpus grauius eſt ſupra leuius, non omnia ſunt æqualiter preſ-

ſa,

ſa, ſed hæc ratio poſitis his, quæ nunc diximus indiget explicatione, cum enim preſſio in actu ſecundo, ſeu impetus non producatur à corporibus conſtitutis in proprio loco, ſi omnia eſſent in loco per ſe proprio, eſt de ſubiecto non ſupponente, quod omnia corpora eſſent æqualiter preſſa, cum nulla detur in illis preſſio in actu ſecundo. Quod ſi nomine preſſionis intelligas preſſionem in actu primo, hæc non erit niſi grauitas, ideòque idem erit dicere, quod omnia corpora petant eſſe æqualiter preſſa, ac quod omnia corpora equè grauia æqualiter iaceant, & reſpectu aliorum ita localiter ſint diſpoſita, vt grauiora ſint infra leuiora. Atqui hoc eſt verum, ſed redditur pro ratione id, de quo quæritur ratio. Ea ergo, preter alias, huius rei ratio poſſet afferri, quod nimirum grauiora, vt pote denſiora, debeant eſſe infra leuiora, ne impediant corporum cæleſtium lucem, & influxus.

7 Quod vero corpora neque in loco per accidens proprio grauitent probatur iiſdem argumentis, primo enim ſi corpora in loco per ſe proprio non grauitant, quia ratione tantæ grauitatis, quam habent, non petunt à tali

lo-

loco dimoueri; quoties dantur alia quæcunque accidentia, ratione quorum corpora non petant à tali loco moueri: in eo non grauitabunt; cur enim grauitent? an vt moueantur? atqui moueri non poſſunt; num vt vincant accidentia corporis impedientis motum? ſed ſi ad hoc aliquam producunt grauitationem, cur tantam, & non maiorem? & ſi initio ſine motu potuerunt ſibi imprimere tantam grauitationem, cur non illam etiam ſine motu intendunt? ſi enim accepiſſent à natura vim imprimendi ſibi ſine motu aliquem impetum, debuiſſent etiam accipere vim imprimendi ſibi ſine motu impetum ſufficientem ad obtinendum finem collocandi ſe infra leuiora: aliter accepiſſe vim ad impetum inefficacem, eſt accepiſſe vim ad aliquid fruſtraneum. Neque dicas talem impetum inefficacem non eſſe fruſtraneũ, quia inſeruit ad hoc, vt quando vinci poterunt talia accidentia corporis impedientis, tunc tandem ſequatur motus; Contra enim eſt quia ad hoc ſatis eſt ſola grauitas innata, à qua produci poterit impetus, & motus ſtatim ac accidentia impedientia fuerint adeo debilitata, vt amplius impedire non poſ-
ſint.

ſint ſaltem aliqualem motum corporis grauioris; ſic in ſimili; aqua in aqua non grauitat, vt probauimus; ſi vero accidat, quod partes inferiores aquæ rareſcant, & euadant minus graues, tunc primum incipiunt partes ſuperiores grauitare. Secundo tu, qui aſſeris, poſitiuè proba iſtam grauitationem, ſed quomodo probabis niſi per motum, & experientiam aliquam, quæ in caſu noſtro nulla eſt? Certè cum iſta grauitatio neque recipiat intenſionem, neque ad illam ſequatur motus, habebit prædicata omnino diuerſa ab alio impetu, & grauitatione, quæ nobis innoteſcit per motum, ergo longè congruẽtius eſt dicere hanc grauitationem non eſſe niſi ipſam grauitatem innatam, quam ſemper, & in quocunque loco corpora eandem retinent, quandiu retinent eandem denſitatem. Tertio mobile, quod ex alto decidens magnum concepit impetum, ſtatim ac à motu impeditur, omni impetu per motum acquiſitò deſtituitur, ergo ſi tam validus impetus impeditus à motu ſtatim perit, vnde habes quod tenuiſſimus tuus impetus, & grauitatio diu ſine omni motu conſeruetur? Demum corpora: ſi ſint in loco per ſe, vel per ac-

accidens proprio, non producunt vllū impetum in extraneo ſubiecto, quod moueri non poteſt, vt probauimus capite ſuperiori num. 2. ergo neque producent impetum vllum in ſe, quan diu moueri non poſſunt. Conſequentia probatur, quia eiuſdem rationis eſt impetus, quem mobile imprimit ſibi, cum impetu, quem recipit ab extrinſeco, cum vnus intendatur per alium, ergo ſi impetus in extraneo ſubiecto, quod moueri non exigit, nullo modo producitur, nullum corpus ſibi impetum imprimet, quando moueri non poteſt.

8 Dices manus immota ſuſtinens plumbum graue pariter immotum ſentit grauitationem; ſimiliter plumbum funi immoto appenſum ſua grauitatione funem poſt aliquod tempus frangit, ergo datur grauitatio ſine motu; Reſpondeo in manu ſuſtinente plumbum, & ſecundum ſe totam immota, aliquam interuenire compreſſionem, & motum partium molliorum carnis, plumbum enim ſua grauitate producit grauitationem aliquã, & impetum, à quo per motum comprimitur mollior caro manus; illico autem nerui compreſſioni violentæ reſiſten-

ſiſtentes intenduntur, & magna copia ſpirituum aduocatur, à quibus per breuiſſimum aliquod tempus vlterior grauitatio, & compreſſio impeditur, ſed quia in huiuſmodi neruorum intenſione manus defatigatur, ſenſim deinde nerui remittuntur, & aliqui ſpiritus abſcedunt, ex quo fit, vt plumbi grauitas non impedita ab aliquo vlteriori motu nouum producat impetum, nouamque compreſſionem; Quod ſi iterum nerui intendantur, iterum noua eorum remiſſione caro magis comprimitur, donec eò deueniatur, vt comprimi vlterius non poſſit; tunc autem à plumbi grauitate non producitur vlla noua grauitatio, & impetus, ſed innata plumbi grauitas ſine vlla grauitatione impediens carnis ſubſultum, conſeruat in partibus carnis talem vbicationem. Quod ſi caro à grauitate plumbi reddatur tandem inepta ad ſubſultum, tunc grauitas plumbi nihil efficit in manu, ſed in illam ſolum grauitat in actu primo; quatenus ſcilicet ita corpori leuiori incubat, vt quando ab alijs accidentibus duritiei, ſiccitatis &c. corporis ſubiecti non impeditur, ſit apta producere, imo ſtatim ſit productura grauitationem, & motum

tum, cum è contra corpora leuiora grauioribus ſuperpoſita neque in actu ſecundo, neque in actu primo grauitent, quia neque actu producunt grauitationem, neque ſunt apta illam producere ſtante tali grauitate horum corporum, etiam ſi alia quæcunque accidentia mutentur. Eodem modo philoſophandum eſt de plumbo funi appenſo; plumbum enim per impetum, & motum diſtendit partes aliquas funis, ſed hæ initio robuſtiores validè cōtranituntur, & reſiſtunt vlteriori diſtenſioni, ſed ſenſim deinde debilitatæ magis, ac magis cedunt, donec adeo diſtendantur, vt funis frangatur; Quando vero nullus producitur impetus, tunc grauitas plumbi ſine vlla grauitatione acquiſita impedit funem, ne ad ſuum connaturalem ſtatum redeat, conſeruando in illius partibus diſtentis talem vbicationem.

9 Dices iterum Animal obfirmans ſe in vno loco ſine vllo motu imprimit ſibi impetum, & contraniſum; ne à tali loco dimoueatur, ergo impetus, & grauitatio producitur, etiam quando non eſt ſecuturus motus. Reſpondeo quod quamuis animal obfirmans ſe in aliquo loco ex illo ſecundum ſe totum

non

non dimoueatur, niſum tamen in ſe nunquam poteſt producere, abſque aliquo motu; niſus enim fit per tenſionem muſculorum, ideoque per motum. Imo retorquetur argumentum, quia experimur non poſſe nos imprimere nobis impetum ſine aliqua muſculorum tenſione, vel abſque aliquo partium noſtri corporis motu, validũ habemus fundamentum dicendi, quod nihil poſſit in ſe producere vllum impetum ſine motu.

CAPVT NONVM.

Reliquæ de motu grauium, & leuium quæſtiones.

1 Figura, & Magnitudo mobilis ratione ſui confert ad velocitatem, vel tarditatem motus in medio pleno; eadem enim materia cum eadem grauitate, eadem v.g. libra plumbi explicata in amplam laminam tardius deſcendit per aquam, quam ſi ſit conformata in ſphæram, cuius rei rationem afferens Ariſtoteles 4 cæl. tex. 45. ait: *Quæ igitur habent latitudinem, quia mul-*

multum comprehendunt ſupra manent, pro pterea quod non facile diſtrahitur; quod maius eſt. Quæ ratio explicari ſic poteſt: vt lamina lata deſcendat, debent partes aquæ ſubiectæ diſtrahi hinc inde ad latera, ideoque aquæ partes, ſubiectæ centro laminæ debent à centro laminæ progredi vſque ad illius extremitates, ad hoc vt deinde ipſi laminæ ſupereffluant; neque poteſt lamina deſcendere, niſi aquæ partes laminæ ſubiectæ hinc inde diſtractæ ſint, & ipſi laminæ ſuperfuſæ. Quod ergo maius eſt, bene ait Ariſt. non facilè, ſeu tardius diſtrahi, quò enim eſt maior, ſeu latior copia partium aquæ ad latera laminæ diſtrahendarum, eo partes aquæ centro proximiores tardius diſtrahuntur, cum longius iter conficere debeant, antequam perueniant ad extremitates laminæ. Quamuis ergo ratio cur vnum corpus in alio deſcendat, vel aſcendat, ſit ſola grauitas, & leuitas, aliqua tamen tarditas, vel celeritas in deſcenſu, vel aſcenſu determinatur à figura, & magnitudine mobilis, quæ ratione ſui efficiens, vt partes humidi ſubiecti facilius, vel difficilius diſtrahantur, efficit ratione ſui, vt mobile facilius, vel difficilius moueatur.

Ad-

2 Addo à figura, & magnitudine mobilis de ſe grauioris in ſpecie, quàm medium, poſſe per accidens impediri illius deſcenſum in tali medio; ratione enim figuræ, & magnitudinis, ſeu extenſionis, poteſt corpus aliquod de ſe grauius in ſpecie quam medium, coniungi cum alio corpore leuiori, ita vt ex vtroque reſultet aliquid leuius in ſpecie, quam medium, adeoque in tali medio non deſcendat. Sic æs, quod, ſi eſſet figuræ ſphæricæ, in aqua deſcenderet, poteſt in laminam adeo ſubtilem, & amplam extendi, vt aquæ ſupernatet. Lamina enim illa aliqualiter deſcendens aliquam veluti paruam foueam facit in aqua, intra quam ſtatim ſubintrat aer, cum ergo ex lamina, & ex tali aere horizontaliter iacente cum aqua, reſultet quid leuius in ſpecie, quam par moles aquæ, lamina ærea aquæ ſupernatat. Quare figura, & ampla laminæ extenſio per accidens impedit deſcenſum laminæ in aquam; illud enim, à quo per ſe deſcenſus impeditur, eſt aer leuior, qui continetur intra aggerulos factos à lamina, adeoque figura, & maior extenſio, in ordine ad impediendum deſcenſum, ſe habet ſolum per accidens, vel, nè faciamus

mus quæſtionem inutilem de vocabulo, ſe habet tanquam conditio, qua poſita habentur aggeres ampliores, quam in figura minori, ideoque aer intra illos incluſus eſt copioſior, & ſufficiens ad reddendam laminam æream aqua leuiorem.

3 Hinc corpus quantumcunque grauius humido poteſt ſub aliqua figura, & extenſione humido ſupernatare; quo enim maior erit grauitas corporis, quod velimus humido ſupernatare, eò conformandum erit in laminam tenuiorem, & ampliorem, nam quò erit amplius, eò plus aeris intra aggeres, quos attollit continebit, ideoque exceſſus grauitatis compenſabitur figuræ, & extenſionis amplitudine. Similiter corpus humido grauius ſub quacunque figura poteſt humido ſupernatare; Cum enim nulla ſit figura, quæ non ſit apta aliquos ſaltem anguſtos aggeres attollere, poteſt aſſumi corpus aliquod; cuius grauitas tam modicè excedat grauitatem humidi, vt modicus hic exceſſus compenſetur à modico illo aere leuiore incluſo intra aggeres illos, quamuis anguſtos, quos efficit talis figura; ideoque verificabitur, quod nulla ſit figura, ratione

cuius

cuius corpus humido grauius non poſſit humido ſupernatare. Dixi *humido grauius*, non *humido quantumcunque grauius*, ſicut enim data quacunque corporis grauitate inueniri poteſt aliqua figura, ſub qua tale corpus humido innatat, ita data quacunque figura inueniri, ſeu excogitari poteſt aliqua grauitas maior quidem grauitate humidi, ſed ita vt exceſſus grauitatis cõpenſetur ab aere incluſo intra aliquos aggerulos, quos eius figura attollit.

4 Nunquam tamen figura, & magnitudo pręcisè ratione ſui poteſt ſimpliciter impedire deſcenſum corporis grauioris in medio leuiori; præſcindendo enim ab aere leuiori contento intra aggenes, id, quod eſt grauius, debet deſcendere in medio leuiori, quamcunque tandem figuram, & magnitudinem habeat, nam id, quod determinat ad aſcenſum, eſt maior grauitas, figura vero, & extenſio, quæ habentur per tales partium corporis vbicationes, ratione ſui præcisè in ordine ad impediendam totaliter grauitationem impertinenter ſe habent, corpus enim quã tumuis modiciſſimè grauius aqua, quamcunque figuram induat, ſi ſit

madefactum aqua, ita vt impediantur argines, infra aquam deſcendit, quia licet figura, quò eſt amplior, eò magis retardet deſcenſum, quia tamen ratione ſolius figuræ nũquam id, quod eſt grauius fit leuius, ideo nunquam ratione ſolius figuræ poteſt id, quod eſt grauius, ſimpliciter impediri ne deſcendat infra leuius.

5 Verum ſi duo grauia ſint eiuſdẽ figuræ, ſed diuerſæ grauitatis, dubitatur an inæquali velocitate deſcendant. Pro reſponſione adnotandum eſt ab impetu, quem grauitas imprimit mobili exiſtenti in medio pleno, produci duplicem effectum, vnum ad intra, motum ſcilicet in mobili, cui impetus eſt impreſſus, alium ad extra, impetũ videlicet in extraneo ſubiecto, ſeu medio, quod remouet, nè impediat motum mobilis, ſed ſicuti ad producendum motum in partibus mobilis, partes extenſiuæ impetus concurrunt diuiſibiliter, ita ad producendum impetum in medio concurrit indiuiſibiliter impetus omnium partium mobilis incubantium medio remouendo; cum enim omnes hæ partes mobilis impediantur à motu, omnes indiuiſibiliter, & actione communi concurrunt ad

pro-

producendum impetum in medio impediente; hinc quò plures partes mobilis incubant medio remouendo, eò etiam in illo producunt impulſum maiorem, maior ergo grauitas mobilis maiorem impulſum imprimit medio, illudque celerius ſcindit, ideoque quãtum eſt ex parte medij diuidendi grauiora debent celerius deſcendere.

6 Sed ſi conſideremus effectum ad intra, qui ab impetu mobilis producitur, ea, quæ ſunt grauiora, non propterea producunt in ſe motum celeriorem, quam minus grauia; nam maior mobilis grauitas ſemper, & quidem æquali proportione ſequitur ad maiorem ipſius mobilis denſitatem, maior autem denſitas ſemper importat plures materiæ partes. Quamuis ergo id, quod eſt grauius, producat in mobili plures partes impetus, quam id, quod eſt minus graue, quia tamen in eo, quod eſt grauius, mouendæ ſunt partes materiæ eò plures, quò grauitas eſt maior, ideo fit compenſatio, & impetus maior à maiori grauitate productus ita ſe habet in ordine ad producendum motum in pluribus partibus materiæ, ſicuti impetus minor productus à minori grauitate ad

producendum motum in paucioribus partibus materię.

7 Ex hoc ergo infertur, quod, ſi nulla eſſet medij reſiſtentia, omnia grauia quantumuis diuerſæ grauitatis æquali velocitate deſcenderent, nam ſi nulla eſſet medij reſiſtentia, nullus ab impetu produceretur effectus ad extra in medium impediens, ſed ab illo produceretur ſolus effectus ad intra, motus ſcilicet in ipſo mobili, cui ineſt; atqui in ordine ad producendum motum ad intra, ita ſe habent plures partes impetus mobilis grauioris in ordine ad producendum motum in pluribus partibus materiæ, ſicuti partes impetus pauciores mobilis minus grauis in ordine ad producendum motum in paucioribus partibus materiæ, ergo æquali velocitate ab impetu maiori producetur motus in corpore grauiori, & denſiori, ac ab impetu minori in corpore minus graui & minus denſo. Neque dicas partes materiæ de ſe non reſiſtere deſcenſui, nam etiam hoc admiſſo, facile tamen reſpondetur: neque aerem reſiſtere receptioni lucis, & nihilominus quò plures partes aeris ſunt illumi-

minandæ, eò requiritur luminoſum validius; quamuis ergo mobile non reſiſtat, adhuc tamen eò plus virtutis requiritur in cauſa, quò in pluribus partibus ſubiecti eſt ſimul tempore impetus producendus; licet ſi ſubiectum reſiſteret, ex alio etiam capite requireretur virtus adhuc maior.

8 De facto tamen, cum non detur deſcenſus grauium niſi in pleno, corpus grauius eiuſdem molis, & figuræ, maiori ſemper velocitate, vel mathematicè, vel etiam ſenſibiliter deſcendit, quam corpus minus graue; in pleno enim ſemper eſt ſuperanda aliqua medij reſiſtentia, quæ à pluribus partibus corporis grauioris actione communi agentibus celerius vincitur; licet ergo, ſi præſcinderemus à reſiſtentia medij, omnia grauia æquali velocitate deſcenderent, de facto tamen grauiora, vel ſenſibiliter, vel ſaltem mathematicè deſcendunt celerius. Dixi, *vel ſaltem mathematicè*, quia, cum aer modiciſſimè reſiſtat diuiſioni ſui, quando duo diuerſæ grauitatis, ex modica altitudine in aere deſcendunt, non poteſt ad ſenſum diſcerni celerior aeris diuiſio, quæ fit à corpore grauiori, ſicuti diſcerni poterit vel in aqua, vel in aere,

poteſt tamen ad locum ſurſum poſitiuè inclinare, ac tendere impetu maiori, vel minori, ſi ergo à corpore grauiori maiorem recipit impetum, celerius aliquæ illius partes tendent ſurſum, dum celerius aer ſcindetur; Quæ diximus huc vſque de grauibus deſcendentibus, applicanda proportionaliter ſunt leuibus aſcendentibus.

11 Decernendum denique ſupereſt vtrum in puncto reflexionis detur aliqua quies; ſed hæc quæſtio agitari poteſt, vel ita vt tam motus directus, quam reflexus ſit violentus, vel ita vt motus directus ſit connaturalis, reflexus vero violentus, vel ita vt motus directus ſit violentus, reflexus verò connaturalis, quomodocunque autem accidat, dicendum eſt nullam in puncto reflexionis dari quietem; & primo quidem ſi tam motus directus, quam reflexus ſit violentus, vt cum pila proijcitur in tranſuerſum verſus parietem, & ab eo reſilit in proiectorem, pro nullo inſtanti intercedit quies; primo quia pro quolibet inſtanti adeſt impetus violenter impreſſus, qui eſt cauſa neceſſaria motus; Secundo quia, ſi aliqua intercederet quies, pila non reſileret, impulſus enim pro nullo inſtanti potês

exi-

exiſtere ſine motu, qui pro eodem inſtanti ſequatur, vt capite ſuperiori probauimus, ſtatim totus periret. Tertio ſi validiſſimo impetu iaciatur ſagitta verſus orientem, & occurrat vni grano frumenti, quod aliquis alius eodem tempore proiecerit verſus occidentem, granum illud determinabitur ad motum reflexum verſus orientem, quis autem credat, quod in puncto reflexionis quieſcat? deberet enim ipſa etiã ſagitta per aliquam morulam impedita à motu quieſcere, quod excedit omnem fidem. Propter eaſdem rationes, quando motus directus eſt connaturalis, reflexus vero violentus, vt cum pila deorſum decidens, à pauimento reflectitur ſurſum, nulla intercedit quies, ſemper enim adeſt impetus à mobili acquiſitus in deſcenſu, qui eſt cauſa neceſſaria motus vel deorſum, vel ſurſum, ſi ab aliquo obijce impediatur. Quod ſi vel per vnicum inſtans, ſubiectum, cui ineſt, quieſceret, totus periret. Idem denique dicendum, ſi motus directus ſit violentus, reflexus vero connaturalis, vt cum graue proijcitur ſurſum, & deinde reflectitur deorſum; nam ſtatim ac impulſus violentus, quo lapis ferebatur ſurſum eſt ita

mus quæſtionem inutilem de vocabulo, ſe habet tanquam conditio, qua poſita habentur aggeres ampliores, quam in figura minori, ideoque aer intra illos incluſus eſt copioſior, & ſufficiens ad reddendam laminam æream aqua leuiorem.

3 Hinc corpus quantumcunque grauius humido poteſt ſub aliqua figura, & extenſione humido ſupernatare; quo enim maior erit grauitas corporis, quod velimus humido ſupernatare, eò conformandum erit in láminam tenuiorem, & ampliorem, nam quò erit amplius, eò plus aeris intra aggeres, quos attollit continebit, ideoque exceſſus grauitatis compenſabitur figuræ, & extenſionis amplitudine. Similiter corpus humido grauius ſub quacunque figura poteſt humido ſupernatare; Cum enim nulla ſit figura, quæ non ſit apta aliquos ſaltem anguſtos aggeres attollere, poteſt aſſumi corpus aliquod; cuius grauitas tam modicè excedat grauitatem humidi, vt modicus hic exceſſus compenſetur à modico illo aere leuiore incluſo intra aggeres illos, quamuis anguſtos, quos efficit talis figura; ideoque verificabitur, quod nulla ſit figura, ratione

cuius

cuius corpus humido grauius non poſſit humido ſupernatare. Dixi *humido grauius*, non *humido quantumcunque grauius*, ſicut enim data quacunque corporis grauitate inueniri poteſt aliqua figura, ſub qua tale corpus humido innatat, ita data quacunque figura inueniri, ſeu excogitari poteſt aliqua grauitas maior quidem grauitate humidi, ſed ita vt exceſſus grauitatis cōpenſetur ab aere incluſo intra aliquos aggerulos, quos eius figura attollit.

4 Nunquam tamen figura, & magnitudo præcisè ratione ſui poteſt ſimpliciter impedire deſcenſum corporis grauioris in medio leuiori; præſcindendo enim ab aere leuiori contento intra aggenes, id, quod eſt grauius, debet deſcendere in medio leuiori, quamcunque tandem figuram, & magnitudinem habeat, nam id, quod determinat ad aſcenſum, eſt maior grauitas, figura vero, & extenſio, quæ habentur per tales partium corporis vbicationes, ratione ſui præcisè in ordine ad impediendam totaliter grauitationem impertinenter ſe habent, corpus enim quā tumuis modiciſſimè grauius aqua, quamcunque figuram induat, ſi ſit

Ccc ma-

madefactum aqua, ita vt impediantur argines, infra aquam deſcendit, quia licet figura, quò eſt amplior, eò magis retardet deſcenſum, quia tamen ratione ſolius figuræ nũquam id, quod eſt grauius fit leuius, ideo nunquam ratione ſolius figuræ poteſt id, quod eſt grauius, ſimpliciter impediri ne deſcendat infra leuius.

5 Verum ſi duo grauia ſint eiuſdē figuræ, ſed diuerſæ grauitatis, dubitatur an inęquali velocitate deſcendant. Pro reſponſione adnotandum eſt ab impetu, quem grauitas imprimit mobili exiſtenti in medio pleno, produci duplicem effectum, vnum ad intra, motum ſcilicet in mobili, cui impetus eſt impreſſus, alium ad extra, impetũ videlicet in extraneo ſubiecto, ſeu medio, quod remouet, nè impediat motum mobilis, ſed ſicuti ad producendum motum in partibus mobilis, partes extenſiuæ impetus concurrunt diuiſibiliter, ita ad producendum impetum in medio concurrit indiuiſibiliter impetus omnium partium mobilis incubantium medio remouendo; cum enim omnes hæ partes mobilis impediantur à motu, omnes indiuiſibiliter, & actione communi concurrunt ad pro-

producendum impetum in medio impediente; hinc quò plures partes mobilis incubant medio remouendo, eò etiam in illo producunt impulſum maiorem, maior ergo grauitas mobilis maiorem impulſum imprimit medio, illudque celerius ſcindit, ideoque quãtum eſt ex parte medij diuidendi grauiora debent celerius deſcendere.

6 Sed ſi conſideremus effectum ad intra, qui ab impetu mobilis producitur, ea, quæ ſunt grauiora, non propterea producunt in ſe motum celeriorem, quam minus grauia; nam maior mobilis grauitas ſemper, & quidem æquali proportione ſequitur ad maiorem ipſius mobilis denſitatem, maior autem denſitas ſemper importat plures materiæ partes. Quamuis ergo id, quod eſt grauius, producat in mobili plures partes impetus, quam id, quod eſt minus graue, quia tamen in eo, quod eſt grauius, mouendæ ſunt partes materiæ eò plures, quò grauitas eſt maior, ideo fit compenſatio, & impetus maior à maiori grauitate productus ita ſe habet in ordine ad producendum motum in pluribus partibus materiæ, ſicuti impetus minor productus à minori grauitate ad

producendum motum in paucioribus partibus materię.

7 Ex hoc ergo infertur, quod, *ſi* nulla eſſet medij *reſiſtentia*, omnia grauia quantumuis diuerſæ grauitatis æquali velocitate deſcenderent, nam ſi nulla eſſet medij reſiſtentia, nullus ab impetu produceretur effectus ad extra in medium impediens, ſed ab illo produceretur ſolus effectus ad intra, motus ſcilicet in *ipſo* mobili, cui *ineſt*, atqui in ordine ad producendum motum ad intra., ita ſe habent plures partes impetus mobilis grauioris in ordine ad producendum motum in pluribus partibus materiæ, ſicuti partes impetus pauciores mobilis minus *grauis* in ordine ad producendum motum in paucioribus partibus materiæ, ergo æquali velocitate ab impetu maiori producetur motus in corpore grauiori, & denſiori, ac ab impetu minori in corpore minus graui & minus denſo. Neque dicas partes materiæ de ſe non reſiſtere deſcenſui, nam etiam hoc admiſſo, facile tamen reſpondetur: neque aerem reſiſtere receptioni lucis, & nihilominus quò plures partes aeris ſunt illumi-

minandæ, eò requiritur luminoſum validius; quamuis ergo mobile non reſiſtat, adhuc tamen eò plus virtutis requiritur in cauſa, quò in pluribus partibus ſubiecti eſt ſimul tempore impetus producendus; licet ſi ſubiectum reſiſteret, ex alio etiam capite requireretur virtus adhuc maior,

8 De facto tamen, cum non detur deſcenſus grauium niſi in pleno, corpus grauius eiuſdem molis, & figuræ, maiori ſemper velocitate, vel mathematicè, vel etiam ſenſibiliter deſcendit, quam corpus minus graue; in pleno enim ſemper eſt ſuperanda aliqua medij reſiſtentia, quæ à pluribus partibus corporis grauioris actione communi agentibus celerius vincitur; licet ergo, ſi præſcinderemus à reſiſtentia medij, omnia grauia æquali velocitate deſcenderent, de facto tamen grauiora, vel ſenſibiliter, vel ſaltem mathematicè deſcendunt celerius. Dixi, *vel ſaltem mathematicè*, quia, cum aer modiciſſimè reſiſtat diuiſioni ſui, quando duo diuerſæ grauitatis, ex modica altitudine in aere deſcendunt, non poteſt ad ſenſum diſcerni celerior aeris diuiſio, quæ fit à corpore grauiori, ſicuti diſcerni poterit vel in aqua, vel in aere,

grauia deſcendant ex altitudine magna. Hinc circa experientias de hac re auctores diſcrepant, alijs negantibus, alijs affirmantibus conſtare experientia, quod grauia velocius decidant, ratio enim huius rei eſt, quia aliqui experientiam inſtituerunt in altitudine modica, in qua diſcrimen non erat ſenſibile, alij vero in altitudine maiori, in qua erat ſenſibile.

9 Dices primo maior impetus occupatus in mouendis pluribus partibus materiæ tantum impetum producere poteſt in medio reſiſtente, quantum poteſt in illo producere impetus minor occupatus in mouendis paucioribus partibus materiæ, ergo neque ratione medij reſiſtentis corpus grauius mouebitur velocius. Reſpondeo nego antecedens, impetus enim mobilis grauioris v.g. vt ſex producet motum in ſex partibus materiæ, impetus vero minor corporis grauis v.g. ſolum vt duo, producit motum in duabus tantum partibus materiæ, ergo in ordine ad producendum motum in ſuo ſubiecto, & ad intra, æquè occupantur, ergo ſi adhuc vterque impetus habet vim producendi impetum ad extra, ſeu in extraneo ſubiecto, impetus ma-

maior corporis grauis vt ſex actione communi agens in idem medium plus aget, quam impetus minor. Atque hoc totum confirmatur experientia; licet enim pila lignea v.g. diametri palmaris, & pila plumbea diametri pariter palmaris, velocitate ad ſenſum ęquali deciderent, longè tamen maiorem, & ſenſibiliorem infligeret ictum pila plumbea, quam lignea, quia nimirum licet in ordine ad imprimendum impetum ſuo ſubiecto ita ſe habeat grauitas maior reſpectu plurium partium materiæ, ac grauitas minor reſpectu pauciorum, & in ordine ad ſcindendum aerem modiciſſimè reſiſtentem non eſſet ſenſibile diſcrimen inter corpus magis, & minus graue, quando tamen imprimendus eſt impetus extraneo ſubiecto validius reſiſtenti, longé maior impetus, & ictus illi imprimitur à corpore grauiori, quam à minus graui.

10 Dices ſecundo corpus leuius nō reſiſtit corpori grauiori per illud deſcendenti, cum ſit bonum corpori leuiori eſſe ſupra grauius, ergo ex nullo capite grauiora celerius deſcendunt, quam minus grauia. Reſpondeo licet corpus leuius non reſiſtat motui ſurſū,

poteſt tamen ad locum ſurſum poſitiuè inclinare, ac tendere impetu maiori, vel minori, ſi ergo à corpore grauiori maiorem recipit impetum, celerius aliquæ illius partes tendent ſurſum, dum celerius aer ſcindetur; Quæ diximus huc vſque de grauibus deſcendentibus, applicanda proportionaliter ſunt leuibus aſcendentibus.

11 Decernendum denique ſupereſt vtrum in puncto reflexionis detur aliqua quies; ſed hæc quæſtio agitari poteſt, vel ita vt tam motus directus, quam reflexus ſit violentus, vel ita vt motus directus ſit connaturalis, reflexus vero violentus, vel ita vt motus directus ſit violentus, reflexus verò connaturalis, quomodocunque autem accidat, dicendum eſt nullam in puncto reflexionis dari quietem; & primo quidem ſi tam motus directus, quam reflexus ſit violentus, vt cum pila proijcitur in tranſuerſum verſus parietem, & ab eo reſilit in proiectorem, pro nullo inſtanti intercedit quies; primo quia pro quolibet inſtanti adeſt impetus violenter impreſſus, qui eſt cauſa neceſſaria motus; Secundo quia, ſi aliqua intercederet quies, pila non reſileret, impulſus enim pro nullo inſtanti poteſ

exi-

exiſtere ſine motu, qui pro eodem inſtanti ſequatur, vt capite ſuperiori probauimus, ſtatim totus periret. Tertio ſi validiſſimo impetu iaciatur ſagitta verſus orientem, & occurrat vni grano frumenti, quod aliquis alius eodem tempore proiecerit verſus occidentem, granum illud determinabitur ad motum reflexum verſus orientem, quis autem credat, quod in puncto reflexionis quieſcat? deberet enim ipſa etiã ſagitta per aliquam morulam impedita à motu quieſcere, quod excedit omnem fidem. Propter eaſdem rationes, quando motus directus eſt connaturalis, reflexus vero violentus, vt cum pila deorſum decidens, à pauimento reflectitur ſurſum, nulla intercedit quies, ſemper enim adeſt impetus à mobili acquiſitus in deſcenſu, qui eſt cauſa neceſſaria motus vel deorſum, vel ſurſum, ſi ab aliquo obijce impediatur. Quod ſi vel per vnicum inſtans, ſubiectum, cui ineſt, quieſceret, totus periret. Idem denique dicendum, ſi motus directus ſit violentus, reflexus vero connaturalis, vt cum graue proijcitur ſurſum, & deinde reflectitur deorſum; nam ſtatim ac impulſus violentus, quo lapis ferebatur ſurſum eſt ita

imminutus, vt non ſit amplius potens producere in lapide motum ſurſum, ſtatim, inquam, grauitas cauſa neceſſaria producit motum deorſum; cur enim non ſtatim producat, cum nihil ſit, à quo impediatur? & cur per tantam morulam, & non per maiorem, aut minorem expectabit?

12 *Dices*: impetus violentus paulatim deſtruitur, prout proiectum ſucceſſiuè aſcendit, ergo aliquando eò deuenietur, vt impetus impreſſus euadat æqualis grauitati proiecti, ergo cum non ſit maior ratio, cur à grauitate producatur motus deorſum, quã ab impulſu violento motus ſurſum dabitur in puncto reflexionis aliqua quies. Reſpondeo, cum, ex dictis, impulſus debeat perire ſtatim ac non poteſt ſequi motus, quando eò deuenit, vt ſit æqualis grauitati proiecti, ideoque non poſſit illud mouere, debet ſtatim totus perire, vel à grauitate determinari, ſeu flecti ad aliam lineam, quod ſi ad ſenſum in huiuſmodi reflexione apparere videtur aliqua quies, non propterea vlla verè intercedet; nam etiam planetæ videntur, & dicuntur ſtationarij, non quod verè vnquam ſtent, ſed quia recurrendo eandem vi-

viam apparent nobis ſtare, ſimiliter proiectum in puncto reflexionis videtur quieſcere, quia, dum reflectitur, circumuoluitur, & quaſi trepidat, donec ita ſe conſtituat, vt centrum grauitatis congruat cum linea deſcenſus omnium breuiſſima. Atque de hac quiete merè ex fallacia ſenſus explicari poteſt Ariſtoteles, dum aliquam in puncto reflexionis videtur agnouiſſe quietem, vel certè dicendum cum non nullis Peripateticis Ariſtotelem hoc dixiſſe ſolum ex ſuppoſitione, quod proiecta moueantur ab aere.

imminutus, vt non ſit amplius potens producere in lapide motum ſurſum, ſtatim, inquam, grauitas cauſa neceſſaria producit motum deorſum; cur enim non ſtatim producat, cum nihil ſit, à quo impediatur? & cur per tantam morulam, & non per maiorem, aut minorem expectabit?

12 *Dices*: impetus violentus paulatim deſtruitur, prout proiectum ſucceſſiuè aſcendit, ergo aliquando eò deuenietur, vt impetus impreſſus euadat æqualis grauitati proiecti, ergo cum non ſit maior ratio, cur à grauitate producatur motus deorſum, quã ab impulſu violento motus ſurſum dabitur in puncto reflexionis aliqua quies. Reſpondeo, cum, ex dictis, impulſus debeat perire ſtatim ac non poteſt ſequi motus, quando eò deuenit, vt ſit æqualis grauitati proiecti, ideoque non poſſit illud mouere, debet ſtatim totus perire, vel à grauitate determinari, ſeu flecti ad aliam lineam, quod ſi ad ſenſum in huiuſmodi reflexione apparere videtur aliqua quies, non propterea vlla verè intercedet; nam etiam planetæ videntur, & dicuntur ſtationarij, non quod verè vnquam ſtent, ſed quia recurrendo eandem vi-

viam apparent nobis ſtare, ſimiliter proiectum in puncto reflexionis videtur quieſcere, quia, dum reflectitur, circumuoluitur, & quaſi trepidat, donec ita ſe conſtituat, vt centrum grauitatis congruat cum linea deſcenſus omnium breuiſſima. Atque de hac quiete merè ex fallacia ſenſus explicari poteſt Ariſtoteles, dum aliquam in puncto reflexionis videtur agnouiſſe quietem, vel certè dicendum cum non nullis Peripatheticis Ariſtotelem hoc dixiſſe ſolum ex ſuppoſitione, quod proiecta moueantur ab aere.

CAPVT DECIMVM.

De tranſmutatione, ac mixtione elementorum.

1 Elementa tam diſſymbola, quam ſymbola poſſunt ad inuicem tranſmutari; ſaltem enim ratione vnius qualitatis vnum elementum alteri opponitur, ergo ſi ratione illius ſuperet reſiſtentiam alterius, poterit illud in ſe traſmutare. Hinc modica aqua iniecta in fornacem vertitur in ignem, dum ipſe etiam fumus, qui ex aqua gignitur, tandem igneſcit; ſimiliter modicus ignis iniectus in magnam aquam vertitur in aquam, & aliquæ particulæ terræ tranſmutantur in ignem, fulgura enim, fulmina, & cometæ ſunt halitus terreſtres accenſi, idemq; dicēdū de alio quolibet elemento alteri cuilibet comparato, quodlibet enim elementum tranſmutari poteſt in aliud quodlibet etiam de ſe minus actiuum; ſi illud, quod de ſe eſt minus actiuum, euadat magis actiuum, vel ratione maioris molis, vel auxilio aliarum cauſa-

rum

um extrinſecarum, v. g. actione ſolis. Adde ex mutua duorum elementorũ actione generari nonnunquam tertium aliquod elementum, vt cum ex pugna ignis, & aquæ generatur aer.

2 Facilius tamen,ac celerius tranſmutatur vnum elementum in aliud ſimbolum, quam in diſſymbolum; ex Ariſtotele enim facilius eſt vnum, quam multa tranſmutare: Sed hæc ratio Ariſtotelica magnam habet difficultatem; licet enim facilius ſit ab vno ſuperari vnum;quã duo, nõ tamẽ facilius eſt ab vno ſuperari vnũ, quã à duobus duo.Reſpõdent aliqui facilius, hoc eſt, cũ minori mutatione cõuerti ſymbolũ in ſymbolum. Sed contra quia de hoc quis dubitat? at aliquid plus velociorem ſcilicet transmutationem docuit Ariſtot. 2. enim de gener. tex. 25. diſertè ait. *Quæcunque habent cognationem ad inuicem, velox horum tranſmutatio*. Reſpondent alij: elementa ſymbola facilius tranſmutari, quia agunt per qualitates, quæ ſunt magis actiuæ. Sed hoc non verificatur in traſmutatione inter aquam, & terram, cum diſconueniant in ſiccitate, & humiditate, quæ ſunt minus actiuæ. Addunt alij in diſſymbolis præter primas qualitates dari

dari etiam ſecundas, & tertias, ſed etiam in ſymbolis dantur ſecundæ, & tertiæ qualitates, licet pauciores, ſicuti ergo in diſſymbolis primæ duæ qualitates pugnant contra alias duas primas, & vel mediatè, vel immediatè contra alias plures ſecundas, ita in ſymbolis vna ex primis qualitatibus pugnat cõtra aliã primã, & vel mediatè, vel immediatè cõtra pauciores ſecũdas. Præterquã quod hæc explicatio recedit à ratione Ariſtotelis, quod facilius ſit vnum, quã duo tranſmutare. Demum, alijs aliorum explicationibus omiſſis Reſpondent nonnulli, ſupponentes ad generationem alicuius elementi non eſſe neceſſe, quod in paſſum introductæ ſint duæ ex primis qualitatibus ambæ in ſummo, ſed ſatis eſſe, quod vna ſit in ſummo, vel propè ſummum, alia non minus, quam vt quatuor. Hoc igitur poſito, cum in ſymbolis, inquiunt, ſit deſtruenda ſolum vna qualitas, quæ non eſt neceſſe, vt totaliter deſtruatur, ſed ſatis eſt, quod deſtruatur ſecundum maiorem partem, in tranſmutatione vero diſſymboli deſtruendæ ſint duæ, & vna producenda in gradu valdè intenſo, meritò difficilius eſt diſſymbolum tranſmutari,

ri, quam ſymbolum. Sed contra primo, quia malè ſupponunt, quod cuicunque elemento debeantur duæ qualitates in ſummo, hoc enim ſupra impugnauimus. Secundo etiam hoc admiſſo ſupereſt probandum, quod ad generationem elementi diſſymboli debeat vna ſaltem qualitas produci in ſummo; ſi enim ad generandum ſymbolum, non debet vtraque eſſe in gradu intenſo, cur ad generandum diſſymbolum non ſatis eſt ſi vtraque ſit in gradu ſolum excellenti? Tertio ſi elementum ſymbolum, quod eſt tranſmutandum ſit ex illis, in quibus agere debet ſiccitas, quæ eſt minimè actiua, facile accidet, quod antequam ſiccitas terræ producat gradum excellentem ſiccitatis in aqua, elementum diſſymbolum v.g. aer ratione caloris maximè actiui producat calorem in terra in gradu penè intenſo, & humiditas eiuſdem aeris producat in eadem terra humiditatem in gradu excellenti.

3 Melius ergo, & magis conformiter ad verba Ariſtotelis reſpondendum eſt facilius ab vno ſuperari vnum, quã à duobus duo, quia quando vnum elementum per ſuas qualitates agit in aliud, ab illo repatitur, & quidem ſucceſſi-

ceſſiuè,prout ſucceſſiuè in illud agit,ita tamen vt repaſſio ſit ſemper minor, & minor; à forma enim ſubſtantiali elementi agentis ſemper plus, & plus in progreſſu conflictus reparatur, & reacquiritur de qualitate per repaſſionem deperdita, donec totalis victoria obtineatur, & paſſum tranſmutetur;poſita ergo hac communi doctrina, quando elementum ſymbolum pugnat in ſymbolum, ſicuti vna ſolum qualitas pugnat, ita in vna ſolum qualitate repatitur, ideòque forma ſubſtantialis elemēti vnam tantum qualitatem debet reparare; è contra quando pugnat in diſſymbolum, debet ſibi recuperare duas qualitates, cum ſecundum duas qualitates pugnet, & ſecundum duas repatiatur; ſed facilius eſt à forma ſubſtantiali reparari, & reacquiri vnam qualitatem deperditam, quam duas, ergo facilius eſt ab vna qualitate ſuperari vnam per reacquiſitionem vnius tantum qualitatis in repaſſione deperditæ, quam à duabus vinci duas per recuperationem duarum qualitatum in repaſſione deperditarum.

4 Dices in tranſmutatione vnius elementi in aliud non ſemper neceſſe eſt, quod elementum agens reacquirat

id,

id, quod de ſua qualitatè per reparatio-
nem deperdidit. Si enim paſſum ſit an-
tecedéter ab alijs agẽtibus valdè altera-
tum, ita vt parum deſit ad eius tranſ-
mutationem, per modicam elementi
agentis actionem ſtatim poterit in illud
tranſmutari. Reſpondeo hoc eſſe per
accidens; per ſe enim elementa ſecun-
dum qualitates in gradu ſibi debito nõ
poſſunt niſi ſucceſſiuè tranſmutari. Por-
rò doctrina de faciliori ſymbolorum
tranſmutatione procedit de elementis
puris, & præcisè ratione primarum
qualitatum, ideòque argumenta petita
ab experientia nihil faciunt contra illã,
cum nulla ſint apud nos pura elemen-
ta. Prætereà quia elementa non ſunt
pura, non male fuit conſtitutus ordo
localis elementorum, ratione cuius
ſymbolum eſt propè aliud ſymbolum
à quo faciliùs poteſt tranſmutari; nam
cùm propter multas vtilitates debuerit
hic ordo localis inſtitui, aliquali illius
incommodo occurrit auctor naturæ,
dum ita elementa in ſuis qualitatibus
attemperauit, vt non niſi ſecundum
minimas particulas poſſent ad inuicem
tranſmutari.

5 Quamuis plures dentur mixtio-
nes imperfectæ per ſolam iuxtapoſitio-
nem

nem partium heterogenearum, non tamen omnis mixtio ſaluari poteſt per ſolam iuxta poſitionem particularum elementarium, ſed mixtis perfectis ſuperaddenda eſt aliqua forma ſubſtantialis. Hoc autem probatur tum ex dictis hoc lib. diſt. 3. ſect. 2. tum quia in homine datur anima rationalis ſubſtantialis; in cæteris autem animalibus, & plantis datur ſua forma materialis, à qua partes omnes compoſiti regantur, ac velut in officio contineantur. Poſtquam ergo elementa in minutiſſimas particulas concíſa ſimul aggregata ſunt, ab eorum qualitatibus diuerſimodè refractis diuerſæ generantur formæ ſubſtantiales mixtorum, ſiuè cum illis remaneant, ſiuè pereant formæ ſubſtantiales elementorum, de qua re mox dicemus. Hinc mixtio ex elementis definitur: miſcibilium alteratorum vnio, ſed particula illa *Miſcibilium*, nè explicetur idem per idem, ſtare debet materialiter, non formaliter, ita vt mixtio ſit vnio elementorum potentium vniri, ſed *alteratorum* (hoc eſt accidentaliter alteratorum, per quod veniunt conditiones, & mutationes omnes accidentales ex parte elementorum requiſitæ ad mixtionem, & allatæ ab Ariſto-

riſtotele 1.de generat. à tex.84. Dubitatur hic an ad mixti generationem conuenire debeant omnia quatuor elementa. Verum, ſi nullum habemus elemētum purum, nullius puri elementi particulæ conuenire poſſunt ad alicuius mixti generationem, ideòque de facto mixta non fiunt niſi ex mixtis, in quibus, ex dicendis, non manent actu formæ ſubſtantiales elementorum, ſed ſolum primæ qualitates, quæ quidem omnes quatuor manent in mixto; ergo quodlibet mixtum fieri dicendum eſt ex omnibus quatuor elementis potentia, quatenus ſi quodlibet mixtum fit ex alio mixto, fit ex omnibus, quatuor primis qualitatibus elementorum.

6 Quod elementa non maneant actu in mixto probari poteſt vel ex peculiaribus rationibus, vel argumento generali, quod nimirum non poſſit eadem materia pluribus ſimul formis ſubſtantialibus naturaliter informari. Quare examinandum prius hic eſt, vtrum verè naturaliter repugnet eandem materiam pluribus ſimul formis ſubſtantialibus informari. Ad quod reſpondendum eſt nullam in hoc apparere naturalem repugnantiam, ſi ſint formæ ſubordinatæ, vt conſtabit ex ſolutione obie-
ctio-

ctionum, ideòque

7 Dices primo, Duæ formæ ſubſtantiales in eadem materia facerent vnum per accidens. Reſpondetur hoc eſſe falſum; licet enim plures formæ ſubſtantiales dentur in eadem materia, adhuc tamen ambæ poſſent primario, & per ſe intendi à natura, in quo conſiſtit cōceptus ſubſtantiæ à nobis explicatus lib.1.diſt.4.cap.7. ſicut enim in compoſito ſubſtantiali datur materia, forma, & vnio, quarum quælibet eſt ſubſtantialis, quia quælibet intenditur propter totum, à quo non adæquatè diſtinguitur; ità cum quælibet ex formis ſubſtantialibus ſubordinatis intendatur propter totum, à quo non adæquatè diſtinguitur, quælibet eſſe poteſt ſubſtantialis. Neque ratio ſubordinationis officit ſubſtantialitati, nam vnio etiam ſubſtantialis, cum ſit modus, eſt ſubordinata partibus, materia eſt ſubordinata formæ; à qua ad has species operationes determinatur; pariter prærequiri ad aliud non eſt contra conceptum ſubſtantiæ; hoc enim eſt commune ſubſtantiæ, & accidenti; ſicut enim diſpoſitiones accidentales prærequiruntur ad productionem formæ ſubſtantialis, ita materia ſubſtantialis prærequitur

ritur ad formam ſubſtantialem, & forma ſubſtantialis ad proprietates accidentales. Illud ergo, quod aduenit ſubſtántiæ omninò completæ, facit cum illa vnum per accidens, At id, quod aduenit ſubſtantiæ completæ quidem, ſed vlterius complebili, & perfectibili, non neceſſario facit cum illa vnum per accidens; cur enim neceſſe eſt quod aliquæ formæ ita dent omne complementum ſubſtantiale materiæ, vt in illa non remaneat capacitas ad recipiendū vlterius complementum ſubſtantiale. Quare per duplicem formam ſubſtantialem materia eſſet bis completa partialiter, ſed non niſi ſemel completa totaliter; Similiter non eſſet niſi in vna ſpecie totali, quæ deſumeretur à forma architectonica, & principali.

8 Dices ſecundo ſubſtantia eſt prima radix, prima autem radix non poteſt eſſe niſi vna. Reſpondeo ſiue per eſſe primam radicem intelligas eſſe primo intentam à natura, ſiue intelligas eſſe primum principium operationum, ſicuti ex materia, forma, & vnione, quæ ſunt ſubſtantiæ partiales, coaleſcit vna prima radix totalis primo intenta, & primum principium totale operationum, ita ex pluribus formis

ſub-

ſubſtantialibus partialibus haberi poteſt vna prima radix totalis primo intenta à natura, & primum totale principium operationum. Quod ſi dicas poſſe ex duplici comprincipio vno actiuo, & altero paſſiuo reſultare vnum principium adæquatum, non vero ex duplici principio vtroque actiuo, hoc deberes probare, & non gratis aſſumere. Si vero nomine primæ radicis intelligas id, ad quod omnia ordinantur, hoc non eſt forma ſubſtantialis, ſed totum, à quo quia materia, forma, & vnio non adæquatè diſtinguuntur, ſed illud conſtituunt, ideo ſunt ſubſtantiales, ex alibi dictis.

9 Dices tertio ſi vna forma ſubſtantialis aduenirer alteri formæ ſubſtantiali, vna haberet rationem ſubiecti reſpectu alterius. Reſpondeo in hoc nullum eſſe inconueniens. Ratio enim ſubiecti, ex dictis hoc libro diſt. 3. cap. 8. non conuenit ſoli materiæ primæ. Adhuc tamen materia prima differt ab alijs, quæ habent rationem ſubiecti per hoc, quod, vt ibi diximus, materia ſit primum ſubiectum, ſeu primum indifferens vniuſcuiuſque generabilis, & corruptibilis.

10 Dices quarto ſequeretur, quod

ſæpè

ſæpè daretur corruptio vnius formæ ſubſtantialis abſque generatione alterius, quod eſt contra finem naturæ. Reſpondeo, & primo, ſi hoc reputatur abſurdum, ſaltem poterunt in eadem materia dari tales plures formæ, quarum vna deſtructa, neceſſario reſultet alia, ſic multi dicunt; quod pereunte forma viuentis ſuccedat in formis partialibus, quæ remanent forma cadaueris, ſed de hoc diſtinctione ſequenti, vbi diſtinguemus duplicem generationem, aliam formalem, aliam æquiualentem & dicemus nullam dari corruptionem ſine generatione ſaltem æquiualenti.

11 Dices quinto non poteſt idem corpus habere ſimul duas vbicationes, ergo neque eadem materia duas formas ſubſtantiales ſimul. Reſpondeo hanc paritatem nimis probare, probat enim, quod eadem materia neque poſſit ſimul habere duas formas quaſcunque accidentales. Non poteſt ergo idem corpus habere ſimul duas vbicationes, quia experientia, & rerum naturalium limitatio hoc oſtendunt vt probauimus lib. 1. diſt. 5. cap. 8. ſect. 3. Nihil autem tale apparet in materia reſpectu plurium formarum ſubſtantialium. Si enim dicas materiam non

eſſe

eſſe capacem functionum niſi vnius formæ ſimul, facilè reſpondetur ex duplici forma ſubſtantiali poſſe ſimul oriri functiones, & operationes tertij alicuius generis, quæ ab vna tantum ex illis formis oriri non poſſent; *Si vero* vrgeas, quod non poſſet aſſignari numerus formarum, quas materia poteſt ſimul recipere; Contra eſt; quia ſi datur numerus accidentium, quæ hic & nunc à materia recipiantur, & quibus forma ſubſtantialis expleatur, dabitur etiam certus numerus formarum ſubſtantialium ſubordinatarum, quæ exigantur à forma, cui ſubordinantur. Demum ſi dicas ad ſimul ſuſtentandas plures formas plus virtutis requiri, quam ad ſuſtentandam vnam, idcoque hanc maiorem virtutem non eſſe tribuendam materiæ ſine poſitiuo argumento. Reſpondemus quid quid ſit vtrum poſitiuè probari poſſit, quod de facto detur aliqua materia pluribus formis ſubſtantialibus informata, de qua re diſt. ſequenti, vbi de formis partialibus in viuentibus; pro nunc dicimus non plus virtutis in materia requiri ad ſimul tempore ſuſtentandas plures formas imperfectiores, quam vnicam perfectiorem continentem

tem perfectiones omnes illarum formarum imperfectiorum.

12 Poſito quod neque naturaliter repugnet eandem materiam pluribus ſimul formis ſubſtantialibus informari, quærendum ſupereſt, vtrum aliundè aliqua ſit peculiaris ratio, propter quã materia ſimul cum forma mixti non poſſit formis ſubſtantialibus elementorum informari. Plures à nonnullis huiuſmodi repugnantiæ congeruntur. Verum ſicuti dicendum exiſtimamus quod formæ ſubſtantiales elementorũ non maneant actu in mixto, ita ad hoc probandum nullam poſitiuam rationẽ efficacem inuenimus, ideoque recurrendum dicimus ad merum argumẽtum negatiuum, quod ſcilicet nulla ſit neceſſitas admittendi ſimul cum forma mixti formas ſubſtantiales elementorum. Primo enim dum dicunt formam mixti conſiſtere non poſſe cum formis elementorum ex eo, quod formæ mixti debeantur primæ qualitates in gradu remiſſo, formæ vero elementari debeatur vna ſaltem ex primis qualitatibus in gradu intenſo. Reſponderi poteſt, licet debeatur, non tamen eſſe neceſſe, quod actu detur formæ elementari vna qualitas in ſummo; aqua

enim conſeruatur quamuis valdè calefacta, neque vero ex hoc ſequeretur quod elementa perpetuo manerent in ſtatu violento, hoc enim non eſt elementis ſimpliciter violentum, quia cum ſint ordinata ad mixtum, bonum mixti eſſet bonum elementorum; ideoque hoc non magis eſſet illis violentũ, quam ſit violentum ſecundæ aeris regioni frigus. Secundo dicunt; quod ſi ſimul cum forma mixti darentur formæ elementares, vna forma elementaris in mixto tranſmutaret in ſe aliam. Sed reſponderi poteſt à forma mixti impediri formas elementares ſubordinatas, nè ſibi producant qualitates niſi in gradu debito formæ mixti. Tertio dicunt ſi mixta omnia conſtarent formis ſubſtantialibus elementorum, ad cuiuſcunque mixti generationem conuenire deberent omnia quatuor prima elementa. Sed cum nulla ſint apud nos elementa pura, ſiuè ex pluribus, ſiuè ex vno tantum mixto generetur aliud mixtum, dici poteſt generari ex omnibus quatuor elementis, quæ in quolibet mixto continentur; quantumuis enim ſint contrariæ, contineri tamen in officio poſſunt à forma mixti principali.

13 Af-

13 Affertur demum contra formas elementares in mixto argumentum petitum ab experientia; quia ſcilicet ex mixtis neque elementa impura extrahi poſſunt, ſed ſolum aliqua extrahuntur elementis ſimilia; nunquam enim, inquiunt, ex Roſa v.g. educi poteſt vera aqua, quæ ſit materia apta pro Baptiſmo, ſpiritus vero, qui è re qualibet extrahuntur, non ſunt ignis, neque oleum eſt aer. Sed cum eadem experiẽtia ex mixtorum reſolutione ſit præcipuum argumentum admittentium formas elementares in mixto, quomodo poterit eſſe argumentum efficax ad illas negandas? Re vera igitur experientiam nulli ſententiæ exiſtimamus efficaciter fauere. Primo enim illa non probat dari in mixto formas elementares, nam ſi inter ea, quæ extrahuntur inuenire eſt aliquas particulas veræ aquæ, veræ terræ &c. dicendum eſt illas vel præfuiſſe intra poros mixti, tanquam in vaſe, vel quod de nouo generata fuerint, ſicuti quando comburitur lignum, generatur ignis; eadem enim cauſa, quæ deſtruit formam mixti, poteſt eſſe cauſa productiua harũ particularum elementarium; quatenus ſcilicet accidentia, quibus deſtruitur

forma mixti, poſſunt vel de ſe, vel per mixta cum alijs, eſſe productiua particularum elementarium. Sed quia maxima pars eorum, quæ extrahuntur è mixtis, non ſunt elementa, neq; impura, ſed ſunt quid noſtris elementis magis ſimile, quam eſſet ipſum mixtum, quod deſtruitur, ideo de his corporibus, quæ extrahuntur, dici poteſt quod ſecundum ſuas formas ſubſtantiales præfuerint diſperſa per mixtum. Hinc aqua roſacea non erit aqua elementaris neque vſualis, ſed aliud mixtum habens talem formam ſubſtantialem aquæ roſaceæ, vt ſatis indicant accidentia longè diuerſa ab accidentibus aquæ non ſolum elementaris, ſed etiam vſualis. Hanc ergo aquã in minutas particulas diuiſam præfuiſſe dicendum eſt ſecundum ſuam formam, & eſſe ſubſtantiale in roſa, & per roſæ reſolutionem omnes huius aquæ homogeneas particulas fuiſſe congregatas. Quare ex his extractionibus nihil efficaciter probatur pro formis elementaribus actu in mixto.

14 Sed neque quidquam efficaciter contra illas probatur; ex eo enim, quod non extrahantur elementa vſualia non benè infertur, quod formæ ſubſtantiales

les elementorum in illis non exiſtant, nam neque ex aqua vſuali poteſt extrahi aliqua pars aquę, quæ ſit purè aquæ elementaris, & tamen ex hoc non benè probatur, quod in aqua vſuali non detur aliqua minima particula veræ āqūæ elementaris; ſi enim hæc in aqua vſuali non datur, vbi dabitur? Admittentes ergo elementa in mixto dicere poſſent, quod per mixtorum reſolutionem non extrahantur elementa neque impura, eò quod, quando deſtruitur forma vnius mixti, accidentia deſtructiua vnius ſint productiua alterius mixti, cum nulla ſit accidentium combinatio, cui aliqua forma ſubſtantialis mixti non debeatur. Experientia ergo neque ad aſſerendas, neque ad negandas formas elemētares in mixto quidquam facit. Negandæ tamen erunt, vt diximus, ſed argumento negatiuo, quod ſcilicet nulla ſit ratio illas admittendi. Accedere tamen poteſt auctoritas Ariſtotelis, qui 3. de Cælo tex. 32. ait; *In carne, & ligno & vnoquoque talium in eſt potentia ignis, et terra.* Et 1. de Gen. tex. 84. *Neque permanent igitur actu, vt corpus, et album, neque corrumpuntur, neq; alterum, neque ambo: Saluatur enim virtus eorum.* Malè autem

nomine virtutis poſitæ in ſingulari intelligunt aliqui formam ſubſtantialem elementorum, quid enim apud Ariſtotilem ſit virtus elementorum conſtat ex libro 2 de parti. animalium cap. 1. vbi ait. *Cum itaque triplex ſit compoſitio, prima ſtatui poteſt ea, quæ ex primordijs conficitur ijs, quæ non nulli elementa appellant, terram dico, aquam, aerem, & ignem, ſed melius fortaſſe dici poteſt ex virtutibus confici elementorum, ijſque non omnibus, ſed vt ante expoſitum eſt, humiditas enim, et ſiccitas, et caliditas, et frigiditas materia ſunt corporum compoſitorum*. Benè autem docet has virtutes eſſe materiam mixtorum, ſeu corporum compoſitorum, quia hæc accidentia ſimul cum materia prima, conſtituunt materiam ſecundam.

15 Dices primo ex Ariſt. pluribus in locis, elementa ſunt mixtionis, mixtorumque materia, & ex eodem Ariſtotele, Materia eſt id, ex quo inexiſtente aliquid fit. Præterea lib. 7. Metaph. in fine elementum definitur id, in quod inexiſtens diuiditur, vt materia, ſicut ſillaba *Ab* diuiditur in A, & B quæ in ipſa exiſtunt vt materia. Reſpondeo elementa eſſe materiam mixtorum latè acceptam prout nomine materiæ

teriæ venit id, ex quo actu, vel potentia ineximſtente aliquid fit, ita ipſe Ariſt. 3. de Cœlo tex. 31. elementum definit, *Illud corporum, in quod alia corpora diuiduntur, quod ineſt potentia vel actu.* Exeplo autem ſyllabæ *Ab* docere ſolum voluit, vt conſtat ex ipſo textu, quod elementa non conficiant mixtum, niſi ita ſint vnita, vt ex illis reſultet vnum totum; ait enim. *Cum vero quod ex aliquo compoſitum ita vt vnum totum ſit, non eſt vt cumulus, ſed vt ſyllaba.*

16 Dices ſecundo, Mixtio eſt miſcibilium, ſeu elementorum alteratorum, non corruptorum vnio, & primo de gener. tex. 83. mixtionem à generatione diſcriminat Ariſtoteles per hoc, quod in generatione vno corrupto aliud gignitur, in mixtione vero nequaquam. Reſpondeo in definitione mixtionis afferri ab Ariſtotele id, quod ad mixtionem formaliter vt talem erat neceſſarium, quidquid deinde ſit, Vtrum præterea ex tali vnione ſequatur, vel non ſequatur miſcibilium alteratorum corruptio. Idem dicendum de diſcrimine inter mixtionem, & generationem, quod ſcilicet mixtio formaliter prout talis præſcindit à corruptione miſcibilium.

 17 Di-

17 Dices tertio à mixtis experimur operationes elementorum , calefactionem, refrigerationem &c. ergo in illis actu inſunt elementa Reſpondeo ſicut à formis elementaribus fierent hæ operationes in gradu intenſiori, ita in gradu remiſſo fiunt à forma mixti, licet enim forma mixti ſit perfectior , eius tamen maior perfectio non habetur per hoc, quod poſſit ſibi producere priores qualitates in gradu perfectiori, quam produci poſſint ab elementis, ſed in hoc, quod exigat, & ſibi producat tale primarum qualitatum temperamentum, quod perfectius eſt, quam aliquæ ſolum ex primis qualitatibus in gradu intenſo. Demum neque in elementis vſualibus ita manere dicenda ſunt elementa , vt eadem pars materiæ duplici forma ſubſtantiali informetur , cum enim in hoc nulla ſit neceſſitas , ſatis eſt ſi elementa vſualia ſint impura ex eo , quod ſimul cum particulis verè elementaribus alias habeant permixtas particulas heterogeneas .

DI-

DISTINCTIO DECIMA.

De *Anima in communi*.

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit Anima, & formalis conceptius vitæ.

1 DEfinitur anima ex Ariſt. ſecundo de anima tex. 6. Actus primus corporis naturalis organici potentia vitam habentis, pro cuius definitionis intelligentia triplex diſtinguendum eſt corpus, aliud mathematicum, moles ſcilicet triné dimenſa, ſed hoc non facit ad rem præſentem; aliud phyſicum quidem, ſed acceptum metaphyſicè, atque hoc eſt ſubſtantia completa, quæ per ſe ponitur in prædicamento, & eſt prædicabilis in recto de inferioribus, quomodo non eſt prædicabile corpus in alia acceptione phyſica, ſed populari, quatenus ſcilicet ſignificat partem illã, quæ ſimul cum anima conſtituit vi-

uens, quæ pars vel eſt ſola materia prima accidentaliter diſpoſita, vel etiã informata formis ſubſtantialibus partialibus iuxta varias ſententias de quibus infra. Corpus acceptum metaphyſice, & importatum ad modum totius eſt prædicabile in recto de inferioribus, quia de homine v.g. & equo dici poteſt, quod ſint corpus, hoc eſt totum aliquod, ſeu compoſitum corporeum; at corpus populariter acceptum pro vna parte viuentis non eſt prædicabile in recto de inferioribus, quia de toto non poteſt in recto prædicari pars. Quæritur ergo vtrum nomine corporis in definitione animæ veniat corpus metaphyſicè, an populariter acceptum. Sed reſpondendum eſt poſſe venire corpus in vtraque acceptione. Si enim veniat corpus phyſicum acceptum metaphyſicè, anima reſpectu illius erit actus conſtitutiuus, cum per animam conſtituatur compoſitum corporeum in eſſe viuentis, ſi vero veniat corpus phyſicum in acceptione populari anima reſpectu illius erit actus informans. Non eſt autem cur in vtroque ſenſu accipi non poſſit, præſertim cum hoc pacto diuerſas Ariſtotelis locutiones poſſimus facilius explicare.

2. Di-

2 Dicitur anima: Actus primus corporis naturalis, quia eſt primum principium determinatum, ex quo proueniunt omnes operationes vitales corporis phyſici, cuiuſmodi non ſunt accidentia, quæ licet etiam ipſa ſint actus, ſunt tamen actus ſecundus comparata cum anima, quæ eſt actus primus, tũ primitate dignitatis, tum primitate intentionis, cum actus ſubſtantialis ſit primo, & per ſe intentus à natura. Nomine corporis organici venit corpus varijs inſtrumentis inſtructum ad exercendas operationes vitales; Hinc corpus organicum conſtare debet partibus heterogeneis, vel merè accidentaliter, vel etiam ſubſtantialiter, ſi admittantur formæ partiales; quamuis autẽ in rebus etiam inanimatis detur aliqua partium heterogeneitas, non tamen in illis dantur organa, prout hic accipiũtur; talia ſcilicet inſtrumenta, per quæ diſponantur ad exercendas operationes vitales. Adduntur aliæ particulæ, *potentia vitam habentis*, & quidem potẽtia proxima, ideoque forma embrionis, & forma cadaueris non ſunt animæ, quia non ſunt actus primus corporis naturalis organici potentia proxima, ſed ſolum potentia remota vitam ha-

bentis; Cum vero vita alia ſit ſubſtantialis, ipſa videlicet anima, alia accidentalis, hoc eſt actio vitalis, nomine vitæ venit in hac definitione actio vitalis, in ordine ad quam veluti fructū explicatur eſſentia animæ, quæ eſt illius radix, Si ergo nomine corporis veniat corpus, quod eſt pars viuentis, ſenſus definitionis erit: anima eſt actus primus corporis naturalis organici potentia proxima habentis vitā, hoc eſt proximè potentis habere, habere inquā, vel merè illas recipiendo, vel etiam partialiter in illas influendo ratione accidentium, vel formarum partialium conſtitutiuarum corporis organici iuxta varias ſententias. Quod ſi nomine corporis veniat totum compoſitum, anima erit actus primus corporis naturalis organici potentis habere, ſeu efficere operationes vitales, ideòque verbum *habere* eſt quid commune ad habere per meram receptionem, & ad habere etiam cum efficientia. Porro non poteſt nomine vitæ venire in hac definitione vita ſubſtantialis, cum enim vita ſubſtantialis ſit ipſa anima, anima explicaretur per animam, & ſenſus eſſet anima eſt actus corporis potentis habere animā; quis autem neſcit, quod actus non

eſt

eſt actus niſi eius, cuius poteſt eſſe actus.

3 Aliam tradit Ariſtoteles animæ definitionem eodem libro tex. 24. *Anima eſt id, quo viuimus, & ſentimus, & mouemur, & intelligimus primo.* nō quod quælibet anima ſit principium omniū harum operationum, ſed quod vbicunque eſt vegetatio, ſenſatio, motus progreſſiuus, & intellectio ſint ab anima; ideòque anima ſit primum principium, quo vegetat Planta; quo vegetat, & ſentit Zoophytum, hoc eſt animal plantatum, quo vegetat, ſentit, & progreditur animal non plantatum; quo vegetat, ſentit, progreditur, & intelligit animal rationale. Explicuimus verbum *viuere*, ita vt idem ſit, ac vegetare, tum ex communi interpretum, tum quia apud Ariſtotelem idem eſt viuere, ac vegetare, nam tex. 3 lib. 2 ait: Vitam dicimus alitionem, augumentationem, & diminutionem; tum etiam quia ſæpe nomen genericum ſine alio addito applicatur infimæ ſpeciei.

4 Dices ex hac ſecunda definitione ſequitur, quod quatuor etiam ſint aſſignanda genera animarum, quod eſt falſum. Reſpondeo non aſſignari ab Ariſtot. quatuor, ſed tria tantum genera

ani-

animarum, quia reſpexit philoſophus, vt ait S.Thomas, ad præcipua diſcrimina eleuationis ſupra materiam, ſeu ſupra res vitæ expertes, præcipua autem hæc diſcrimina ſunt gradus vegetatiuus, ſenſitiuus, & rationalis; in aſſignatione verò diuerſarum operationum vitalium reſpexit ad diuerſitatem præcipuarum operationum vitalium ſeparabilium, quæ eſt quadruplex, Vtraq; autem diuiſio eſt bona pro ratione diuerſorum finium intentorum in illorum inſtitutione.

5. Cum anima explicetur in ordine ad vitam, formalis vitæ conceptus ſupereſt hic inquirendus. Viuere, vt cõſtat ex communibus locutionibus etiã ſacrarum Scripturarum, & Patrum, dicitur de plantis, animalibus, Angelis, & Deo; quæritur ergo vtrum detur, & qui nam ſit conceptus communis viuentis, & vitæ, in quo hæc omnia conueniant, & primo reijciendi ſunt ij, qui negant dari poſſe conceptum aliquem viuentis Deo, & creaturis communẽ; ſi enim Deus conuenit cum creatura in ratione intellectiui, quæ contrahit gradum genericum viuentis, cur non etiam in ipſo gradu viuentis conueniet? Præterea magis conuenit Planta cum

Deo,

Deo ; quam lapis, planta enim magis participat de perfectionibus Dei, quam lapis; conceptus ergo huius maioris conuenientiæ aſſignandus eſt, hic enim erit conceptus vitæ. Demum vere poteſt huiuſmodi cōceptus aſſignari, ſi ita dicamus.

6 Viuens eſt principium operationis per ſe immanentis ab intrinſeco; in quo conceptu vniuocè conueniet tam viuens increatum, quam creatum; hoc tamen quod eſt operationem non eſſe ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, in operationibus Diuinis habetur per earum identitatem cum eſſentia operantis, in creatis vero nobis innoteſcit ex eo, quod non ſint naturaliter debitæ operanti pro primo inſtanti, in quo hoc exiſtit, vel ratione maximæ ſimilitudinis cum huiuſmodi operationibus. Singulas huius aſſertionis particulas explicabimus, & probabimus; & primo dicimus. *Viuens eſſe principium operationis per ſe immanentis:* quando enim vna pars fili v.g. accenſi comburit aliam partem continuatam fili, non operatur vitaliter, quia non operatur per ſe, ſed ſolum per accidens immanenter, operatio enim per ſe immanes eſt, quæ neceſſario recipi debet vel in principio,

à quo

à que fit, vel ſaltem in materia continuata, aut mox continuanda cum materia operantis, & tales ſunt operationes animæ vegetatiuæ in alimentum; é contra quando ab vna parte fili accenſi accenditur alia, talis combuſtio eſt immanens ſolum per accidens, licet hic, & nunc pars, quæ conburitur, ſit continuata cum comburente; hoc tamen reſpectu talis operationis eſt per accidens; quia æquè alia pars fili conbureretur, ſi ante, & poſt non eſſet niſi cōtigua parti conburenti, ad operationes ergo vitales per ſe requiritur immanentia; operationes enim intellectuales, & ſenſitiuæ per ſe recipiuntur in eo, à quo eliciuntur, augumentatio vero per ſe recipitur in materia quæ continuari debet cum parte, cui accreſcit, & à qua talis operatio profluit.

8 Sed quia hoc ad rationem operationis vitalis non ſufficit, addimus operationem vitalem non debere eſſe ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, cum enim ex Ariſtotele citato à S.Thoma 1. p. 9. 18. a. 1. vita in animalibus manifeſta ſit, ac tandiu iudicetur animal viuere, quandiu in eo apparet motus ab intrinſeco, quando enim ſolum mouetur ab alio, dicitur mortuum, hinc

hinc per motum ab intrinſeco benè diſtinguimus viuentia à non viuentibus, atque in hoc confuſo conceptu viuens increatum, & creatum conueniunt vniuocè; vt vero diſtinctius explicetur quid ſit operationem non eſſe ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, diximus in operationibus diuinis hoc haberi per earum identitatem cum eſſentia operātis, quæ nam enim operatio magis ab intrinſeco, quam quæ cum operante identificatur? In creatis vero dicimus hoc quod eſt operationem non eſſe ab extrinſeco, innoteſcere nobis ex eo, quod illa non ſit naturaliter debita operanti pro primo inſtanti, in quo hoc exiſtit, ex doctrina enim S. Thomæ loc. cit. ea, quæ debentur rei pro primo inſtanti generationis peculiari iure tribuuntur generanti danti formam, quia totum primum inſtans generationis pertinet ad generans, ideoque quid quid à genito in primo inſtanti generationis vel acquiritur, vel debet acquiri, pertinet ad complementum generationis, & tribuitur generanti, poſtquam autem generans perfectè functum eſt munere ſuo, & reliquit genitum in ſuo ſtatu, ac diſpoſitione connaturali, quidquid à genito acquiritur vltra ſtatum conna-

tu-

turalem, dicitur acquiri ab intrinſeco. Atque hac de cauſa motus connaturalis grauium, & leuium non eſt vitalis, nec ab intrinſeco, quia cum pro primo inſtanti generationis debeatur grauibus locus infra leuia ſi talem locum initio non habent, ſed illum ſibi acquirunt, talis acquiſitio loci debiti tribuitur extrinſeco generanti danti formam, idemque dicendum de recuperatione qualitatum deperditarum, quæ fit ab aqua, alijſque non viuentibus.

9 Dices igni non debetur pro primo inſtanti, in quo generatur, calor vt octo, ſed ſolum v.g. calor vt ſeptem, ergo dum ſibi producit octauum gradum, operabitur iuxta explicationem poſitam vitaliter, quod tamen eſt falſum. Reſpondeo etiam ſi ad generationem ignis non ſit neceſſarius calor vt octo, non aliter ac ad conſeruationem aquæ non eſt neceſſarium frigus vt octo, pro quolibet tamen inſtanti debetur igni calor vt octo, tanquam eius proprietas, ideoque dum ignis acquirit ſibi octauum gradum caloris non operatur vitaliter.

10 Maior contra doctrinam poſitã oritur difficultas ex ijs cognitionibus Angelicis, quæ licet debeantur Angelo

pro

pro primo ſuæ creationis inſtanti, ſunt tamen vitales. Hac de cauſa in concluſione poſita num 7. addidimus particulas illas *vel ratione maximæ ſimilitudinis cum huiuſmodi operationibus*, licet enim aliquæ cognitiones debeantur Angelo pro primo creationis inſtanti, quia tamen aliæ illi non debentur, & cognitiones, quæ Angelo pro primo inſtanti debentur, habent maximam ſimilitudinem cum ijs, quæ pro primo inſtanti non debentur, ideo etiam cognitiones, quæ Angelo pro primo inſtanti debentur, habent indicium vitalitatis, quia ſcilicet habent maximam ſimilitudinẽ cum cognitionibus, in quibus indiciũ vitalitatis clarius elucet. Propter hanc etiam rationem cognitiones diuinæ dici poſſunt vitales, quia nimirum quãuis Deo pro quolibet inſtanti debentur, habent tamen maximam ſimilitudinem cum noſtris cognitionibus vitalibus, in quibus elucet indicium illud vitalitatis, eo quod nobis pro primo inſtanti generationis nõ debeantur. Porro quãuis hoc quod eſt operationẽ nõ eſſe ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco diuerſimodè diuerſis operationibus cõueniat, in hoc tamẽ cõfuſo, præciſoq; conceptu operationis ab intrinſeco perfectè, ideoque

que vniuocè conueniunt omnes operationes vitales, quia nulla in conceptu illo taliter confuſo apparet ratio diuerſitatis, non aliter ac nulla in conceptu principij ſenſationis apparet diuerſitas huius, & illius ſenſationis. Sicut autem principium ſenſationis habet deindè ſuas rationes differentiales per hãc, vel illam ſpeciem ſenſationis, ita operatio immanens ab intrinſeco habet ſuas rationes differentiales, ex eo, quod aliqua operatio ſit ab intrinſeo per idétitatem cum eſſentia operantis, aliqua ex eo, quod non tribuatur generanti, quia non eſt debita operanti pro primo inſtanti in quo generatur, aliqua demum ex eo, quod maximam habeat cum huiuſmodi operationibus ſimilitudinem.

CA-

CAPVT SECVNDVM.

Vtrum in viuente dentur ſimul, vel ſucceſſiuè plures animæ.

1 NOn dari in eadem parte viuentis plures animas ſimul probatur, tum quia nulla eſt neceſſitas hanc pluralitatem animarum admittendi, cum diuerſitas operationum haberi poſſit ab vna, eademque anima ratione diuerſorum organorum, non aliter ac ab eodem Cytharædo pro fidium varietate habetur ſonorum diuerſitas; tum quia ſi pro diuerſitate operationum multiplicandæ eſſent animæ, deberet ſimul poni anima viſiua, anima auditiua &c. tum demum quia ſi in homine vel eſt error, vel errori proximum admittere ſimul plures animas, non eſt cur in vllo alio viuente admittamus plures ſimul animas eandem partem viuentis informantes.

2 Propter eaſdem rationes dicendum eſt neque in diuerſis partibus viuen-

uentis dari ſimul plures animas, alia enim anima deberet poni in oculo, alia in aure &c. hæ autem animæ vel eſſent inter ſe ſubordinatæ, vel non. Quod non eſſent ſubordinatæ dici non poteſt, tum quia non facerent vnum per ſe magis quam plures lapides calce coniuncti, tum quia experientia oſtendit ſubordinationem inter partes viuentis, dum vna pars v.g. manus etiam cum ſui damno naturaliter accurrit ad defenſionem capitis obijciendo ſe ictui. Quod ſi dicas plures animas eſſe inter ſe ſubordinatas, iam non tam erunt plures, quam vna anima conſtans pluribus partibus, quod vtrum ſit dicendum videbimus in ſequentibus.

3 Non introducuntur in materiam viuentium perfectiorum plures animæ, ita vt imperfectior per ſe, & ex inſtituto naturæ præcedat perfectiorem. Quādo enim folia ocimi calore vitali calefacta vertuntur in ſcorpiones, & alia quædam folia decidentia in aquas mutantur in piſces, anima vegetatiua foliorum imperfectior nō præcedit per ſe, & ex inſtituto naturæ, ſed ſolum per accidens animam ſenſitiuam perfectiorem, ſicut enim per accidens eſt, quod folia illa calore vitali calefiant, vel de-

decidant in has aquas ita per accidens eſt, quod ab extrinſeco agente deſtructis diſpoſitionibus requiſitis pro priori anima imperfectiori introducantur diſpoſitiones pro anima perfectiori. At ſi in generatione v. g. hominis, & equi, prius in materiam ſeminis introduceretur anima vegetatiua, deinde ſenſitiua &c. hoc eſſet per ſe, & ex inſtituto naturæ.

4. Hanc ergo animarum ſucceſſionem, quæ per ſe à natura ſit inſtituta, reijcimus primo, quia anima imperfectior. v.g. vegetatiua, eſſet per ſe inſtituta ad hoc, vt directè, & ab intrinſeco tenderet ad deſtructionem ſui per hoc ipſum, quod tenderet ad ſui perfectionem, dum enim anima vegetatiua perficeret organa pro anima ſenſitiua, tenderet formaliter, & directè ad deſtructionem ſui, quod non eſt dicendum. quamuis enim indirectè, & ex ſecundaria intentione tendant aliquando formæ in ſui deſtructionem, vt accidit quando appetentes pabulum ad ſui conſeruationem, ab illo tandem deſtruuntur, attamen quod & ab intrinſeco, & ex intentione directa tendat anima vegetatiua ad perficienda organa, quæ ſint in ſui deſtructionem,

nec

nec niſi in bonum alterius animæ, non videtur dicendum; Ex quo patet diſparitas harum animarum cum illis, quæ merè per accidens præcedunt perfectiores, ex eo enim quod in illis detur animarum ſucceſſio, nõ ſequitur quod vlla directè tendat in ſui deſtructionẽ, ſicuti ab intrinſeco tenderet anima vegetatiua; fœtus enim vegetans non merè ratione caloris, aliarumque qualitatum vteri materni; ſed ab intrinſeco, & ex inſtituto naturæ creſcit cum tali proportione partium; ex qua formantur organa pro anima ſenſitiua.

5. Præterea cur hæc animarum ſucceſſio admittenda eſt? ſi ex eo quod prius dentur diſpoſitiones pro anima vegetatiua, deinde pro ſenſitiua &c. Contra eſt primo, quia in generatione v.g. hominis deberent ſucceſſiuè dari plures animæ, quam tres; introducta enim anima vegetatiua, antequam dentur diſpoſitiones pro anima ſenſitiua, nõ eſt cur nõ detur diſpoſitiones pro alia anima innominata perfectiori, quã ſit vegetatiua, ſed imperfectiori, quam ſit ſenſitiua. Contra ſecundo, quia ſi ſucceſſiuè introducerentur, ſucceſſiuè etiam deberent animæ deſtrui, ſi enim

ex

ex operationibus ſenſitiuis, vel rationabilibus colligis diſpoſitiones pro anima ſenſitiua, vel rationali, cum ſæpe quando perit homo, prius ceſſent operationes rationales, quam ſenſitiuæ, prius ceſſabunt diſpoſitiones pro anima rationali, quam pro ſenſitiua, & per cōſequens ſtatim ac recedit anima rationalis, quia adſunt diſpoſitiones pro anima ſenſitiua, deberet hæc introduci, quod eſt falſum.

6 Demum ex eo, quod non ſtatim viuens exerceat operationes perfectiores, non propterea admittenda eſt animarum ſucceſſio, ſi enim nunquam daretur anima perfectior, niſi quando exerceri poſſunt operationes perfectiores, nunquam fœtus humanus in vtero matris, imo neque infans recens natus haberet animam rationalem, quia nullam exerceret operationem rationalem. Si ergo aliquando datur anima rationalis, etiam ſi organa non ſint omnino perfecta, & apta ad operationes rationales; infundi poterit anima rationalis, etiam quando non poteſt in tali materia exercere niſi vegetationem. Dummodo enim anima rationalis aliquas ex ſuis operationibus poſſit exercere non eſt fruſtra, imo huiuſmodi

Eee ope-

operationes ſunt media, per quæ diſponitur, & perficit ſibi organa neceſſaria ad operationes nobiliores, tunc ergo infundetur anima rationalis, quãdo per vteri actionem materia eſt ita diſpoſita, vt anima rationalis in illam infuſa exercere ſaltem poſſit vegetationem.

7 Dices primo, Vermes facientes ſericum erumpentibus alis euadunt aues, ergo per ſe, & ex inſtituto naturæ datur animarum ſucceſſio. Reſpondeo eandem eſſe animam vermis, & papilionis, ſicuti eadẽ eſt anima (formicæ,) quando caret alis, ac quando alas acquirit, quod probatur ex dictis nu. 4. cum enim tam formica, quam vermis ipſe ſi perficiat organa, & alas ad volãdum, non eſt dicendum, quod ab intrinſeco directè tendat prior anima ad ſui deſtructionem. Neque vrgeas naturam ab imperfectioribus progredi ad perfectiora, cum prius ex cibo fiat chylus, tum ſanguis, poſtremo caro, Nam ſatis eſt, quod natura ab imperfectioribus progrediatur ad perfectiora in organorum conformatione, & quoad exercitium operationum, quarum imperfectiores præcedunt perfectiores. Ex eo autem, quod ex cibo prius forme-

tur

tur chylus, deinde ſanguis &c. non ſequitur quod quidquam ab intrinſeco, & directè tendat in ſui deſtructionem, ſicuti ſequeretur, ſi daretur animarum ſucceſſio, quam impugnamus.

8 Dices ſecundo fœtus prius nutritur, deinde incipit moueri, ſed tunc nō habet organa apta ad recipiendam animam rationalem, ergo tunc habebit animam imperfectiorem. Reſpondeo ſi velis, quod quando infundenda eſt anima rationalis, organa ſint ita perfecta, vt ſtatim elici poſſint operationes intellectuales, nunquam, vt diximus, infundetur anima rationalis in fœtum exiſtentem in vtero matris; Si vero ad infuſionem animæ rationalis hoc non requiris, peto cur tanta, & non maior nec minor organorum perfectio requiretur? Sanè congruentius ponimus certos, & firmos terminos dicendo, quod, cum ad infuſionem animæ rationalis non ſit neceſſe, quod organa ſint ita perfecta, vt ſtatim exerceri poſſint operationes intellectuales, debeant ſolum eſſe ita perfecta, vt ſtatim exerceri ſaltem poſſit operatio aliqua vitalis imperfectiſſima. Quidquid enim aliud dixeris gratis aſſeretur; neque recurras

vel ad auctoritatem Sacrorum Canonum, vel ad myſterium veteris legis Leuitici 12. á qua præcipiebatur, quod ſi mulier maſculum peperiſſet, quadraginta diebus, ſi vero peperiſſet fœminã, octoginta diebus templi aditu arcere-tur, neque enim per hoc ſignificari poterit, quod anima rationalis maribus infundatur poſt quadraginta dies à cõceptione, fœminis vero poſt octoginta. Neque enim eſt vllo modo probabile, quod virtus efformatrix fæminę ſit adeo debilior virtute formatrice maſculi, vt duplo plus temporis requiratur ad perficienda organa fæminæ, quam maſculi, cum ad vtriuſque corpus totaliter perficiendum æquè ſint ſatis nouem menſes. Aliud ergo eſt illius legis myſterium, de quo Sacri interpretes; Sacri vero canones *capite quod vero.* quæſt. 2. allati ab aduerſarijs, non ſunt contra nos, nullam enim in eo capite mentionem faciunt de anima rationali, ſed relicta deciſione quæſtionis merè philoſophicæ, ſolum ſtatuunt non eſſe homicidam, qui abortum procurat antequam anima corpori ſit infuſa.

9 Dices 3. ſi eadem anima ratione diuerſarum diſpoſitionum nunc has, nunc illas operationes exerceret, poſſemus dice-

dicere omnes animas eſſe eiuſdem rationis, & à diuerſis organis ad diuerſas operationes determinari. Sed contra eſt, quia ſiuè admittatur, ſiue negetur animarum ſucceſſio, ab omnibus dicendum eſt, quod eadem anima rationalis ratione diuerſorum organorum diuerſimodè operetur in infante, ac in viro, diſparitas ergo cur non ſit eiuſdē rationis anima equi v.g & anima leonis, eadem vero ſit anima, quæ vegetat, cum anima, quæ deinde diſcurrit, eſt quia anima vegetans tendit ab intrinſeco, per ſe, & directè ad perficienda ſibi organa, per quæ diſcurrat, at anima equi non tendit ad facienda ſibi organa: per quæ rugiat. Porro negata animarum ſucceſſione adhuc multa dabuntur ſubſtantialia, quæ ab homine generante producantur in genito, generatur enim vnio ſubſtantialis, & formæ ſubſtantiales partiales, quas capite ſequenti probabimus.

10 Dices quarto Ariſtot 2. de generatione animalium c.3. ait; *Cum non minus ſemina, & conceptus animaliū viuant, quam ſtirpes, animam in ijs vegetantem eſſe palam eſt, ſenſit uam etiam tempore præcedente recipi, tum rationalē, qua homo eſt; non enim ſimul & animal, et homo fit.* Reſp.

meritò Ariſtotelem à nonnullis explicari de animarum ſucceſſione quoad operationes, ibi enim ſubdit. *Animam igitur vegetabilem in ſeminibus, et conceptis non dum ſeparatis haberi potentia ſtatuendum eſt, non actu, priuſquam eo modo, quo conceptus, qui iam ſeparatur, cibum trahant, et officio eius animæ fungantur, tum primum enim hæc omnia vitam ſtirpis viuere videntur, de anima quoque ſenſitiua pari modo dicendum eſt, atque etiam intellectuali.* Ex his autem Ariſtotelis verbis habemus animam vegetatiuam non eſſe in ſeminibus, niſi quando cibum trahunt, & exercent operationes vegetatiuas; atque hoc idé ſentiendum ait de anima ſenſitiua, & intellectiua, Iam vero ſi hæc Ariſtotelis doctrina intelligenda eſſet de ipſa ſubſtantia animæ, eſſet falſa; non enim daretur anima rationalis in fœtu humano, niſi extra vterum maternum, quando incipit exercere operationes intellectuales; Si ergo explicari hic debet Ariſtoteles de Anima in actu ſecundo, & quoad operationes, etiam verba allata ab aduerſarijs explicanda erunt de anima in actu ſecundo.

CA-

CAPVT TERTIVM.

An in viuentibus præter animam dentur formæ partiales.

1 NEgauimus ſuperius ineſſe in mixtis formas ſubſtantiales elementorum, non quod repugnaret eandem materiam pluribus ſimul formis ſubſtantialibus informari, ibi enim oſtendimus hoc neque naturaliter repugnare, ſed quiá nulla erat neceſſitas illas admittendi, Videndum igitur hic eſt vtrũ aliqua peculiaris appareat neceſſitas ponendi in mixtis formas aliquas, quæ quia alicui formæ totali ſubordinentur ſint partiales, In mixtis nõ viuentibus nulla eſt aſſerenda formarũ ſubſtantialiũ pluralitas, vel enim mixtũ nõ viuens cõſtat partibus homogeneis, vel heterogeneis, ſi homogeneis nullum eſt indicium multiplicandi formas ſubſtantiales, ſi heterogeneis, tot dici poſſunt eſſe hetegogenea mixta per accidens in vnum aggregata, quorum

quodlibet habeat ſuam formam ſubſtantialem, quot ſunt partes illæ heterogeneæ, non aliter ac æs corinthium abſque vlla forma ſubſtantiali totali ſufficienter habetur per peculiares formas cuiuſque metalli, quæ per accidens in vnum coaluerunt, Solum ergo ſupereſt difficultas de viuentibus, in quibus cum partes heterogeneæ non faciant vnum aggregatum per accidẽs, admittendæ videntur partiales, & heterogeneæ formæ oſſis, carnis &c. quæ formæ totali viuentis ſubordinentur.

2 Vt vero gradatim procedamus dicendum primo eſt in homine præter animam rationalem admittendas eſſe formas partiales ſubſtantiales, probatur quia ſi alicuius hominis oculus v. g. ita lædatur, vt fiat cæcus pars materiæ, ſeu oculus læſus adhuc informatur anima rationali, tum quia alioqui putreſceret, tum etiam quia ſi in eo pungatur, ſentitur dolor, & tamen anima rationalis in ea parte nunquam recuperat accidentia, quæ in illa exigit habere, & per quæ diſponatur ad viſionem, ſicuti recuperaret, ſi oculus eſſet ſolum læſus leuiter, ergo cum anima rationalis aliquando recuperet, aliquando non recuperet accidentia deperdita, ſibique in

in tali parte cæteroqui debita, dicendũ eſt, quod aliquando perierit, aliquod aliud comprincipium accidentium deperditorum recuperatiuum, tale autẽ comprincipium eſſe debet forma ſubſtantialis partialis formæ rationali ſubordinata; nullo enim alio efficaciori argumento probamus in aqua calefacta, & in ferro candente remanere formas ſubſtantiales aquæ, & ferri, niſi quia, ſi ab extrinſeco non impediantur, recuperant accidentia ſibi debita, & ſi quando ita alterentur, vt non amplius poſſint accidentia deperdita recuperare, dicimus in illis perijſſe formam ſubſtantialem. Idem dicendum tum quando aliqua pars corporis, quæ deberet eſſe v.g. mollior, ita obdureſcit, vt debita mollitudo ab anima nunquã amplius poſſit in ea parte recuperari, tum quando abſcinditur v. g. digitus, qui nunquam amplius per vegetationem ab anima reacquiritur, cum enim licet in alijs partibus detur vegetatio, in ea tamen ceſſet, hoc non aliunde oriri poteſt, niſi quia perijt comprincipium ſubſtantiale, cum quo anima rationalis poſſit in ea parte exercere vegetationẽ, vel recuperare talia accidentia.

3 Dices primo hæc omnia ſaluari

poſſe merè per hoc, quod perierint ali quæ qualitates, quæ ſunt immediatum principium talium accidentium. Sed contra eſt quia eodem modo dicam in ligno mutato in carbonem non *perijſſe* quidquam ſubſtantiale, ſed ſolum qualitates aliquas,quæ ſunt immediatum principium recuperatiuum accidentiũ debitorum ligno; hoc autem eſt falſum; Sicut ergo ſi in ligno mutato in carbonem non *perijſſet* forma ſubſtantialis, hæc illas etiam qualitates recuperaret, quæ eſſent deinde immediatũ principium aliorum accidentium, ita ſi aliqua pars corporis irrecuperabiliter amittit accidẽtia ſibi debita,& nihil ſubſtantiale periret, poſſet anima recuperare *illas* etiam qualitates, per quas deinde alia accidentia reacquiret, & ſanè ſi aliter philoſophemur, omnis forma ſubſtantialis negari poterit, admittendo ſolam materiam primam, quæ à diuerſa qualitate, vel qualitatum accidentali combinatione determinetur ad exigenda, & recuperanda hæc,vel illa alia accidentia, ideoque omnis prima, & ſubſtantialis radix reijci poterit præter materiam primam, à quà ſicuti reſultat vbicatio, & quantitas, ita reſultent alia accidentia,ſi antecedenter fuerit

rit determinata à tali accidentium combinatione in illa producta ab Agente.

4 Dices ſecundo tunc ſolum argui formam ſubſtantialem mixti eſſe deſtructam, quando tota ſubſtantia mixti euadit principium permanens proprietatum notabiliter diuerſarum ab illis, quarum prius erat principium; quare licet homo in oculo grauiter læſo diuerſimodè operetur, quia tamen in alijs pluribus ſui partibus eodem modo operatur, ac prius, ideo retinet eãdem formam ſubſtantialem hominis cum ſola deperditione accidentium, non vero vllius formæ ſubſtantialis. Sed contra, quia ſi ex ligno bipalmari primus tantum digitus mutetur in carbonem, non propterea dicimus in toto ligno bipalmari remanere totam ſubſtantiam priorem ligni, etiam ſi in pluribus, & notabilioribus ligni partibus conſeruentur accidentia ligni, & ſi hæc fuerint deperdita, reacquirantur. Neque dicas lignum conſtare partibus homogeneis, hominem vero heterogeneis, nam ſicuti ex eo, quod ab aliqua parte homogenea ligni non poſſint reacquiri accidentia priora, dicimus aliquid de priori ſubſtantia perijſſe, ita

ex eo quod in aliqua parte heterogenea hominis non poſſint reacquiri accidentia priora, dicendum eſt, quod aliquid in eo perierit de priori ſubſtantia.

5 Dices tertio ſine formis ſubſtantialibus haberi hoc poſſe ab vnione ſubſtantiali heterogenea. Sed contra primo quia modis, vt ſepè diximus, non eſt tribuendum aliud prædicatum, & virtus, niſi quæ èſt neceſſaria ad tollendam illam indifferentiam, propter cuius ablationem ſunt inſtituti; Contra ſecundo quia nulla ſupererit ratio admittendi diuerſas formas ſubſtantiales, dici enim poterit eandem eſſe formam ſubſtantialem aquæ, & ignis, nec differre niſi ratione vnionis heterogeneę ſubſtantialis in aqua exigitiuæ frigoris, in igne caloris. Contra tertio quia hæc ſententia prædicata omnia formarum partialium non tollit, ſed identificat contra communem ſenſum cum vnione, & ſoluere debet quæcunque contra formas partiales obijciuntur.

6 Dicendum præterea eſt in quolibet alio viuente tam ſenſitiuo, quam merè vegetatiuo præter formam totalem viuentis dari formas ſubſtantiales partiales; in alijs enim viuentibus æ-

que

què ac in homine conſtat, quod ſi equ us fiat cæcus, nunquam amplius recuperat accidentia deperdita, ſimiliter in plantis ſi aliqua pars radicis, quæ deberet eſſe mollior per actionem alicuius extrinſeci contrarij notabiliter lædatur, & obdureſcat nunquam recuperare poteſt accidentia deperdita, ergo in quolibet viuente admittenda eſt aliqua ſubſtantialis partium heterogeneitas, quæ habebitur per formas partiales, cum neque haberi poſſit per vnionem heterogeneam, vt vidimus, neque per vnicam formam conſtantem partibus heterogeneis, vt probatur primo à paritate compoſiti humani, ſi enim caro humana conſtituitur in ratione carnis per formam ſubſtantialem carnis ſubordinatam formæ rationali, idem etiam dicendum de carne equi v.g. nam ideo forma carnis, & forma oſſis in homine habere debuerunt formam rationalem, cui ſubordinarentur, quia alioqui facerent aggregatum per accidens, nec haberent aliquid, à quo regerentur, continerentur in officio, & ad communes, atque harmonicas operationes ordinarentur, hoc autem totum militat etiam in equo v.g. æquè enim recedente anima rationa-

na-

nali, ac pereunte forma equi, forma carnis, & forma oſſis diſſoluuntur, nec amplius ad communes operationes toti compoſito bonas conſpirant.

7 Dices ab vnica forma ſubſtantiali equi v.g. conſtante partibus heterogeneis haberi poſſe duplex munus, quod nimirum quælibet pars heterogenea de ſe ſeorſim ſit principium peculiarium accidentium, & quod præterea omnes ſimul ſint principium operationum communium, adeo vt omnes ſimul acceptæ concurrãt ad operationes harmonicas, & bonas toti compoſito abſque multiplicatione alterius formæ totalis ſuperioris. Sed primo in contrarium eſt paritas compoſiti humani, & experientia eadem in illo, ac in compoſito irrationali; eodem enim modo remanet poſt mortem caro hominis, & caro equi; cum ergo ad negandam formam totalem in equo nullum aliud afferri poſſit argumentum, niſi negatiuum ex eo ſcilicet quod non ſit neceſſitas illam admittendi, ſatis ſufficiens neceſſitas apparet ex allata paritate & experientia; Contra ſecundo ſi diuerſimo de de equo, ac de homine philoſophemur, Caro equi, prout caro eſt, erit perfectior carne hominis, quia caro ho-

hominis non habet niſi prædicata formæ partialis, caro vero equi habebit etiam prædicata formæ totalis. Contra tertio quia ruit fundamentum, propter quod admitti poſſet vnica huiuſmodi forma conſtans partibus heterogeneis, falſum enim eſt nos multiplicare entia, nam, vt patebit ex mox dicẽdis, nos qui præter formas partiales ponimus formam totalem equi, pereũte equo nullam aliam admittimus formam de nouo aduenientem; ſententia autem, quam impugnamus, in morte equi tenetur admittere formam aliquã ſubſtantialem ſuccedentem loco formæ, quæ perijt, ideoque formam ſubſtantialem, quam adimit equo viuo, reſtituere tenetur equo mortuo.

8 Recedente forma viuentis nulla eſt neceſſitas dicendi, quod loco illius ſuccedat alia forma ſubſtantialis, à qua formæ partiales vlterius compleantur, quælibet enim ex illis formis partialibus recedente forma totali poteſt euadere totale principium ſuarum peculiarium operationum, & ſufficienter explere capacitatem materiæ, quam actuat, nam cum nullæ ſint operationes, pro quibus forma cadaueris requiratur, ſed operationum omnium, quæ vi-

viuentibus ſuccedunt, poſſint eſſe ſuffi-
ciens principium ſolæ formę partiales,
non eſt cur formam totalem cadaueri-
cam ſuccedentem formæ viuentis ad-
mittamus. Imo hæc omnino neganda
eſt, quia ideo in viuente præter formas
partiales carnis, oſſis &c admittimus
formam totalem, quia formæ illæ par-
tiales continentur omnes inuicem col-
ligatæ, & ſimul omnes ad bonum to-
tius conſpirant, ſed recedente forma
viuentis ſtatim vna pars incipit ſeiun-
gi ab alia, & nulla tendit amplius ad
bonum totius, ergo dicendum eſt,
quod cadauer non ſit vnum per ſe, ſed
aggregatum per accidens ex pluribus
formis partialibus, quarum quælibet
per receſſum formæ ſuperioris euadit
forma totalis, vt mox explicabimus.
Neque dicas tot aduenire formas tota-
les in cadauere, quot ſunt diuerſæ, &
heterogeneæ formæ partiales, ita vt in
carne v.g. detur duplex forma ſubſtan
tialis carnis, alia partialis, alia totalis
complens carnem in eſſe carnis, nam
quæ maior ratio eſt admittendi in car-
ne, vel oſſe non viuente duplicem for
mam non viuentem, in lapide vero,
vel ligno non niſi vnam? Dixi nullam
eſſe neceſſitatem, quod recedente for-
ma

ma viuentis ſuccedat alia forma ſubſtā-tialis, à qua formæ partiales complean tur; cùm hoc autem benè cohæret, quod, ſi recedente forma vnius viuentis ſuccedat forma alterius viuentis, formæ partiales, quæ complebantur per priorem, compleantur per poſteriorē. benè pariter cum his, quæ diximus, cohæret, quod aliquando deſtruatur forma viuentis, & ſimul cum illa pereāt etiam formæ partiales per aduentum alicuius alterius formæ ſubſtantialis, vt cum viuens perit per combuſtionem ſuccedente forma ignis in locum tam formæ viuentis, quam formarum partialium.

9 Dices primo quod fiat aliqua ſubſtantialis corruptio ſinè generatione, eſt contra Ariſtotelem, & communem ſententiam. Reſpondeo nunquam dari corruptionem ſubſtantialem ſine generatione, vel formali, vel æquiualente, quando autem perit viuens, etiā ſi nulla ſuccedat forma ſubſtantialis, fit tamen generatio æquiualens; quia forma, quæ prius erat partialis, & remanet, incipit eſſe totalis, eò quòd cum non amplius regatur, & ad tales ſpecie operationes determinetur à forma ſuperiori, quæ receſſit, incipit de ſe

ſo-

ſola eſſe principium aliarum operationum imperfectiorum, ideoque perinde eſt ac ſi de nouo generaretur principium ſubſtantiale talium operationũ imperfectiorum, ſic ſi duo indiuiſibiliter concurrant ad trahendum pondus celeritate v.g. vt ſex, deinde vero vnus ex illis recedat, ille, qui remanet, & qui prius erat trahens partialis, incipit eſſe totalis, ſed reſpectu operationis imperfectioris tractione v.g. celeri ſolum vt tria. Hinc nunquam natura intendit corruptionem propter corruptionem, ſed propter generationem, vel formalem, vel æquiualentem. Pariter ſicuti quando aderat forma viuentis, forma partialis carnis nõ conſtituebat ſpeciem vltimam, & cõpletam, quia ſimul cum materia habebat rationem potentiæ reſpectu formæ viuentis, ita recedente forma viuentis, forma carnis conſtituit ſpeciẽ vltimam, & completam carnis, quia non habet vllo modo actualem rationem materiæ, ſed ſolum rationem formæ.

10 Dices ſecundo ſequeretur quod poſſet etiam remanere materia ſine vlla forma ſubſtantiali, ſicut enim materia eſt per ſe ordinata ad formam, ita for-

form a partialis carnis v. g: eſt ordinata ad formam totalem. Reſpondeo diſparitatem eſſe in eo, quod materia ſit pura potentia, & de ſe indifferens ad quaſcunque operationes cum ex eius definitione ſit ſubiectum primum vniuſcuiuſque, non poteſt ergo ſine vllo determinatiuo naturaliter remanere, ne ſine vlla operatione fruſtra ſit in natura; at formæ partiales ita habent rationem potentiæ reſpectu formæ totalis, vt independenter ab illa habeant rationem actus de ſe inclinatis ad has determinatas operationes.

11 Dices tertio formæ partiales sūt diſpoſitiones ad formam totalem, ergo non ſunt ſubſtantiales. Reſpondeo eſſe quidem prærequiſitas ad formam totalem, non tamen dici abſolutè poſſe diſpoſitiones, ſicuti materia, Licet prærequiſita ad formam, non tamen dicitur diſpoſitio reſpectu formæ, nomen enim diſpoſitionis aptatur proprie ijs, quæ non ſunt per ſe primario intenta à natura, ſed habent ſolum rationem medij, cum ergo quilibet per ſe intendat totum illud principium, ſine quo non poſſunt haberi operationes, & accidentia debita toti, & tam materia, quam formæ partiales ingrediantur cōſti-

ſtitutiua huius principij, tam materia, quam formæ partiales erunt ſubſtantiales. Vide ea, quæ diximus diſtinctione ſuperiori capite vltimo.

12 Dices quarto formæ partiales ſunt heterogeneæ, ergo non poſſunt facere vnum continuum ſubſtantiale. Reſpondeo ſolam continuitatem materiæ non ſufficere ad earum continuitatem ſubſtantialem, ideoque recedente forma viuentis incipit vna ſeiungi ab alia, non tamen eſt neceſſe, quod vna forma partialis heterogenea per modos continuatiuos continuetur cum alia, cum ſatis ſit, quod omnes formæ partiales ab vnica forma viuentis actuētur, per hoc enim faciunt vnum ſubſtantiale primario per ſe intentum à natura, & vnum principium adæquatum accidentium toti compoſito debitorum.

13 Dices quinto admiſſis formis partialibus non poſſet redargui, qui diceret dari vnam formam vniuerſalem mundi. Reſpondeo poſſe redargui ex eo, quod in viuente vna pars cum ſui detrimento naturaliter accurrit ad tuēdam vitam, & bonum totius, naturaliter enim manus accurrit ad excipiendum ictum, qui, ſi infligeretur

ca-

capiti, deſtrueret viuens, at quando v.g. vnum animal ad conſeruandam ſuam vitam comedit aliud, illud aliud non accurrit naturaliter vt cum ſui detrimento nutriat vitam alterius, ſed ad hoc valdè contramititur, ergo in vtroque animali non datur vna forma totalis, à qua fiat vt ad communes operationes conſpirent.

14 Dices ſexto ex Ariſtotele ſecundo de anima tex. 8. & 9. oculus mortuus eſt æquiuocè oculus, ergo oculus mortuus, & viuus non conſtituuntur per eandem formam partialem. Reſpondeo quo ſenſu hoc dixerit Ariſtoteles colligi ex contextu, docet enim ibi, quod ſicuti ſecuris, ſi conſideretur prout inſtrumentum, & ſit ſeparata à motore, non eſt amplius proximè, & completè inſtrumentum, ita corpus conſideratum prout inſtrumentum animæ, ſi ſit ſeparatum ab anima, non eſt niſi æquiuocè corpus, & oculus ab anima ſeparatus non eſt niſi æquiuocè oculus, dummodo nomine oculi veniat proximum, & completum animæ inſtrumentum ad videndum.

15 Ex dictis infertur corpus organicum, cuius anima dicitur actus primus, eſſe materiam pluribus formis par-

partialibus heterogeneis ſubſtantialiter informatam, quæ per animam vlterius compleatur in eſſe viuentis, harum autem cauſam efficientem non eſt difficilius inuenire, quam ſit in aliorum ſententia inuenire cauſam tot accidentium heterogeneorum. Porro iuxta noſtram ſententiam longè melius explicatur quomodo homo definitione phyſica benè definiatur compoſitum ex anima, & corpore, quomodo ſub ſpeciebus panis veniat ex vi verborum conſecrationis ſolum corpus Chriſti Domini, aliaque multa facilius intelligun-tur:

CA-

CAPVT QVARTVM.

Vtrum anima ſit indiuiſibilis.

1 De anima rationali eſt certum, aliter ſi pars animæ rationalis, abſciſſa v.g. manu, diuideretur ab alia, vel vtraque viueret, vel vtraque, aut alterutra periret; quod vtraque, aut alterutra pereat, repugnat immortalitati animæ rationalis inferius probandæ, quod vtraque pars viuat dici non poteſt, quia in vtraque daretur intellectus, & voluntas, & alia multa ſequerentur abſurda. Hinc motus capitis humani reciſi tribuendus eſt ſpiritibus vitalibus, qui præmoti fuerunt ab anima; vt conſtat tum ex breuitate motus, tum quia longè diuerſo modo mouentur inſecta, quorum animæ ſunt diuiſibiles; inſectorum enim diuiſorum motus non ſolum diu durant, ſed variantur, & incipiunt de nouo, quod in capite humano reciſo non accidit.

2 Ani-

2 Animæ plantarum,& inſectorum habent partes, quæ diuiſæ poſſunt naturaliter exiſtere. Ita Ariſtoteles, tum alibi, tum præcipue de longitudine, & breuitate vitæ cap. vltimo, vbi ait: *Aſſimilantur plantæ inſectis, diuiſa enim viuunt, & duæ, et multæ fiunt ex vna.* Sic ramus deciſus ab Arbore, ac tranſplantatus creſcit, & lacerti diuiſi ſecundum vtramque partem ſe mouent, & ſi in vtraque pungantur, ſecundum vtramque ſe contrahunt, & quidem diuiſa tanto, ac tam diuturno motu ſe iactant, vt nullatenus refundi poſſit in ſpiritus, tum quia hi breui euaneſcunt, tum quia longè maior copia ſpirituum eſt in partibus diuiſis animalium perfectiorum, quæ tamen non niſi ad breuiſſimum tempus ſe mouent.

3 Dices. Diuiſo lacerto perire priorem animam, & duas de nouo produci; Sed contra quia eodem modo dicam, quamlibet formam etiam non viuentem eſſe indiuiſibilem, ideòque diuiſo ligno v.g, perire priorem formá, & produci de nouo duas. Contra ſecundo, vel iſtæ duæ animæ, quæ de nouo producuntur, ſunt eiuſdem ſpeciei cum illa, quæ perijt, vel non; quod ſint diuerſæ ſpeciei dici non poteſt, cum habeant

beant eandem organizationem, & motum, & ſolum differant ſecundum magnitudinem, quæ non variat ſpeciem. Quod ſi dicas eſſe eiuſdem ſpeciei, contra eſt, quia dum corrumpitur vnum indiuiduum alicuius ſpeciei ſuccederet generatio alterius, quod dici nõ poteſt, ſi enim perijt prius indiuiduum, quia deſunt diſpoſitiones pro illo, cur generatur aliud indiuiduum eiuſdem ſpeciei requirens ſimiles diſpoſitiones. Quiuis autem ſi lacertus diuidatur ſecundum longitudinem, totus pereat, quia in nulla illius parte remanent organa neceſſaria ad exercendam vllam operationem vitalem, non tamen hinc ſequitur, quod eius anima non ſit diuiſibilis, ad hoc enim ſatis eſt ſi facta aliqua diuiſione, vtraque pars viuat, imo etiamſi non viueret, adhuc pro eius diuiſibilitate militarent alia argumenta, quæ afferemus pro concluſione ſequenti.

4 Animæ brutorum perfectiorum habent partes, licet ſi diuidantur, non poſſint ſecundum vtramque partem naturaliter exiſtere. Probatur quia ſunt materiales, dependentes in fieri, & in conſeruari à materia, è qua educuntur, ideoque ſunt diuiſibiles, ſicuti eſt ipſa materia, alioqui ſi vna pars animæ ma-

nali, ac pereunte forma equi, forma carnis, & forma oſſis diſſoluuntur, nec amplius ad communes operationes toti compoſito bonas conſpirant.

7 Dices ab vnica forma ſubſtantiali equi v. g. conſtante partibus heterogeneis haberi poſſe duplex munus, quod nimirum quælibet pars heterogenea de ſe ſeorſim ſit principium peculiarium accidentium, & quod præterea omnes ſimul ſint principium operationum communium, adeo vt omnes ſimul acceptæ concurrãt ad operationes harmonicas, & bonas toti compoſito abſque multiplicatione alterius formæ totalis ſuperioris. Sed primo in contrarium eſt paritas compoſiti humani, & experientia eadem in illo, ac in compoſito irrationali; eodem enim modo remanet poſt mortem caro hominis, & caro equi; cum ergo ad negandam formam totalem in equo nullum aliud afferri poſſit argumentum, niſi negatiuum ex eo ſcilicet quod non ſit neceſſitas illam admittendi, ſatis ſufficiens neceſſitas apparet ex allata paritate & experientia; Contra ſecundo ſi diuerſimo de de equo, ac de homine philoſophemur, Caro equi, prout caro eſt, erit perfectior carne hominis, quia caro

ho-

hominis non habet niſi prædicata formæ partialis, caro vero equi habebit etiam prædicata formæ totalis. Contra tertio quia ruit fundamentum, propter quod admitti poſſet vnica huiuſmodi forma conſtans partibus heterogeneis, falſum enim eſt nos multiplicare entia, nam, vt patebit ex mox dicẽdis, nos qui præter formas partiales ponimus formam totalem equi, pereũte equo nullam aliam admittimus formam de nouo aduenientem; ſententia autem, quam impugnamus, in morte equi tenetur admittere formam aliquã ſubſtantialem ſuccedentem loco formæ, quæ perijt, ideoque formam ſubſtantialem, quam adimit equo viuo, reſtituere tenetur equo mortuo.

8 Recedente forma viuentis nulla eſt neceſſitas dicendi, quod loco illius ſuccedat alia forma ſubſtantialis, à qua formæ partiales vlterius compleantur, quælibet enim ex illis formis partialibus recedente forma totali poteſt euadere totale principium ſuarum peculiarium operationum, & ſufficienter explere capacitatem materiæ, quam actuat, nam cum nullæ ſint operationes, pro quibus forma cadaueris requiratur, ſed operationum omnium, quæ

vi-

viuentibus ſuccedunt, poſſint eſſe ſufficiens principium ſolæ formę partiales, non eſt cur formam totalem cadauericam ſuccedentem formæ viuentis admittamus. Imo hæc omnino neganda eſt, quia ideo in viuente præter formas partiales carnis, oſſis &c admittimus formam totalem, quia formæ illæ partiales continentur omnes inuicem colligatæ, & ſimul omnes ad bonum totius conſpirant, ſed recedente formā viuentis ſtatim vna pars incipit ſeiungi ab alia, & nulla tendit amplius ad bonum totius, ergo dicendum eſt, quod cadauer non ſit vnum per ſe, ſed aggregatum per accidens ex pluribus formis partialibus, quarum quælibet per receſſum formæ ſuperioris euadit forma totalis, vt mox explicabimus. Neque dicas tot aduenire formas totales in cadauere, quot ſunt diuerſæ, & heterogeneæ formæ partiales, ita vt in carne v.g. detur duplex forma ſubſtantialis carnis, alia partialis, alia totalis complens carnem in eſſe carnis, nam quæ maior ratio eſt admittendi in carne, vel oſſe non viuente duplicem formam non viuentem, in lapide vero, vel ligno non niſi vnam? Dixi nullam eſſe neceſſitatem, quod recedente forma

ma viuentis ſuccedat alia forma ſubſtã-tialis, à qua formæ partiales compleantur; cùm hoc autem benè cohæret, quod, ſi recedente forma vnius viuentis ſuccedat forma alterius viuentis, formæ partiales, quæ complebantur per priorem, compleantur per poſteriorẽ. benè pariter cum his, quæ diximus, cohæret, quod aliquando deſtruatur forma viuentis, & ſimul cum illa pereãt etiam formæ partiales per aduentum alicuius alterius formæ ſubſtantialis, vt cum viuens perit per combuſtionem ſuccedente forma ignis in locum tam formæ viuentis, quam formarum partialium.

9 Dices primo quod fiat aliqua ſubſtantialis corruptio ſinè generatione, eſt contra Ariſtotelem, & communem ſententiam. Reſpondeo nunquam dari corruptionem ſubſtantialem ſine generatione, vel formali, vel æquiualente, quando autem perit viuens, etiã ſi nulla ſuccedat forma ſubſtantialis, fit tamen generatio æquiualens; quia forma, quæ prius erat partialis, & remanet, incipit eſſe totalis, eò quòd cum non amplius regatur, & ad tales ſpecie operationes determinetur à forma ſuperiori, quæ receſſit, incipit de ſe ſo-

ſola eſſe principium aliarum operationum imperfectiorum, ideoque perinde eſt ac ſi de nouo generaretur principium ſubſtantiale talium operationũ imperfectiorum, ſic ſi duo indiuiſibiliter concurrant ad trahendum pondus celeritate v.g. vt ſex, deinde vero vnus ex illis recedat, ille, qui remanet, & qui prius erat trahens partialis, incipit eſſe totalis, ſed reſpectu operationis imperfectioris tractione v.g. celeri ſolum vt tria. *Hinc* nunquam natura intendit corruptionem propter corruptionem, ſed propter generationem, vel formalem, vel æquiualentem. Pariter ſicuti quando aderat forma viuentis, forma partialis carnis nõ conſtituebat ſpeciem vltimam, & cõpletam, quia ſimul cum materia habebat rationem potentiæ reſpectu formæ viuentis, ita recedente forma viuentis, forma carnis conſtituit ſpeciẽ vltimam, & completam carnis, quia non habet vllo modo actualem rationem materiæ, ſed ſolum rationem formæ.

10 Dices ſecundo ſequeretur quod poſſet etiam remanere materia ſine vlla forma ſubſtantiali, ſicut enim materia eſt per ſe ordinata ad formam, ita for-

form a partialis carnis v. g: eſt ordinata ad formam totalem. Reſpondeo diſpar itatem eſſe in eo, quod materia ſit pura potentia, & de ſe indifferens ad quaſcunque operationes cum ex eius definitione ſit ſubiectum primum vniuſcuiuſque, non poteſt ergo ſine vllo determinatiuo naturaliter remanere, ne ſine vlla operatione fruſtra ſit in natura; at formæ partiales ita habent rationem potentiæ reſpectu formæ totalis, vt independenter ab illa habeant rationem actus de ſe inclinatis ad has determinatas operationes.

11 Dices tertio formæ partiales sũt diſpoſitiones ad formam totalem, ergo non ſunt ſubſtantiales. Reſpondeo eſſe quidem prærequiſitas ad formam totalem, non tamen dici abſolutè poſſe diſpoſitiones, ſicuti materia, Licet prærequiſita ad formam, non tamen dicitur diſpoſitio reſpectu formæ, nomen enim diſpoſitionis aptatur proprie ijs, quæ non ſunt per ſe primario intenta à natura, ſed habent ſolum rationem medij, cum ergo quilibet per ſe intendat totum illud principium, ſine quo non poſſunt haberi operationes, & accidentia debita toti, & tam materia, quam formæ partiales ingrediantur cõ-

ſti-

ſtitutiua huius principij, tam materia, quam formæ partiales erunt ſubſtantiales. Vide ea, quæ diximus diſtinctione ſuperiori capite vltimo.

12 Dices quarto formæ partiales ſunt heterogeneæ, ergo non poſſunt facere vnum continuum ſubſtantiale. Reſpondeo ſolam continuitatem materiæ non ſufficere ad earum continuitatem ſubſtantialem, ideoque recedente forma viuentis incipit vna ſeiungi ab alia, non tamen eſt neceſſe, quod vna forma partialis heterogenea per modos continuatiuos continuetur cum alia, cum ſatis ſit, quod omnes formæ partiales ab vnica forma viuentis actuētur, per hoc enim faciunt vnum ſubſtantiale primario per ſe intentum à natura, & vnum principium adæquatum accidentium toti compoſito debitorum.

13 Dices quinto admiſſis formis partialibus non poſſet redargui, qui diceret dari vnam formam vniuerſalem mundi. Reſpondeo poſſe redargui ex eo, quod in viuente vna pars cum ſui detrimento naturaliter accurrit ad tuēdam vitam, & bonum totius, naturaliter enim manus accurrit ad excipiendum ictum, qui, ſi infligeretur

ca-

capiti, deſtrueret viuens, at quando v.g. vnum animal ad conſeruandam ſuam vitam comedit aliud, illud aliud non accurrit naturaliter vt cum ſui detrimento nutriat vitam alterius, ſed ad hoc valdè contranititur, ergo in vtroque animali non datur vna forma totalis, à qua fiat vt ad communes operationes conſpirent.

14 Dices ſexto ex *Ariſtotele* ſecundo de anima tex. 8.& 9. oculus mortuus eſt æquiuocè oculus, ergo oculus mortuus, & viuus non conſtituuntur per eandem formam partialem. Reſpondeo quo ſenſu hoc dixerit Ariſtoteles colligi ex contextu, docet enim ibi, quod ſicuti ſecuris, ſi conſideretur prout inſtrumentum, & ſit ſeparata à motore, non eſt amplius proximè, & completè inſtrumentum, ita corpus conſideratum prout inſtrumentum animæ, ſi ſit ſeparatum ab anima, non eſt niſi æquiuocè corpus, & oculus ab anima ſeparatus non eſt niſi æquiuocè oculus, dummodo nomine oculi veniat proximum, & completum animæ inſtrumentum ad videndum.

15 Ex dictis infertur corpus organicum, cuius anima dicitur actus primus, eſſe materiam pluribus formis

par-

partialibus heterogeneis ſubſtantialiter informatam, quæ per animam vlterius compleatur in eſſe viuentis, harum autem cauſam efficientem non eſt difficilius inuenire, quam ſit in aliorum ſententia inuenire cauſam tot accidentium heterogeneorum. Porro iuxta noſtram ſententiam longè melius explicatur quomodo homo definitione phyſica benè definiatur compoſitum ex anima, & corpore, quomodo ſub ſpeciebus panis veniat ex vi verborum conſecrationis ſolum corpus Chriſti Domini, aliaque multa facilius intelliguntur:

CAPVT QVARTVM.

Vtrum anima ſit indiuiſibilis.

1 De anima rationali eſt certum, aliter ſi pars animæ rationalis, abſciſſa v.g. manu, diuideretur ab alia, vel vtraque viueret, vel vtraque, aut alterutra periret; quod vtraque, aut alterutra pereat, repugnat immortalitati animæ rationalis inferius probandæ, quod vtraque pars viuat dici non poteſt, quia in vtraque daretur intellectus, & voluntas, & alia multa ſequerentur abſurda. Hinc motus capitis humani reciſi tribuendus eſt ſpiritibus vitalibus, qui præmoti fuerunt ab anima; vt conſtat tum ex breuitate motus, tum quia longè diuerſo modo mouentur inſecta, quorum animæ ſunt diuiſibiles; inſectorum enim diuiſorum motus non ſolùm diu durant, ſed variantur, & incipiunt de nouo, quod in capite humano reciſo non accidit.

2 Ani-

beant eandem organizationem, & motum, & ſolum differant ſecundum magnitudinem, quæ non variat ſpeciem. Quod ſi dicas eſſe eiuſdem ſpeciei, contra eſt, quia dum corrumpitur vnu individuum alicuius ſpeciei ſuccederet generatio alterius, quod dici nō poteſt, ſi enim periјt prius indiuiduum, quia deſunt diſpoſitiones pro illo, cur generatur aliud indiuiduum eiuſdem ſpeciei requirens ſimiles diſpoſitiones. Quòuis autem ſi lacertus diuidatur ſecundum longitudinem, totus pereat, quia in nulla illius parte remanent organa neceſſaria ad exercendam vllam operationem vitalem, non tamen hinc ſequitur, quod eius anima non ſit diuiſibilis, ad hoc enim ſatis eſt ſi facta aliqua diuiſione, vtraque pars viuat, imo etiamſi non viueret, adhuc pro eius diuiſibilitate militarent alia argumenta, quæ afferemus pro concluſione ſequenti.

4 Animæ brutorum perfectiorum habent partes, licet ſi diuidantur, non poſſint ſecundum vtramque partem naturaliter exiſtere. Probatur quia ſunt materiales, dependentes in fieri, & in conſeruari à materia, è qua educuntur, ideoque ſunt diuiſibiles, ſicuti eſt ipſa materia, alioqui ſi vna pars animæ ma-

terialis non eſſet in vna parte materiæ, alia in alia, tota forma materialis educeretur, & ſuſtentaretur à tota materia, & tota à qualibet parte materiæ, quod eſt proprium rei ſpiritualis, nec ſine poſitiuo argumento tribuendum formis materialibus. Accedit paritas animarum merè vegetatiuarum, & inſectorum, ſi enim hæ ſunt materiales, & habent partes, ſimplicitas, & carentia partium, quæ procul dubio eſt magna perfectio deberet in alijs formis materialibus poſitiuè probari. Omnes igitur animæ materiales habent partes, & ſunt diuiſibiles, quamuis vel ita vt vtraque pars poſt diuiſionem poſſit viuere, ſicut accidit in inſectis, vel ita vt ſaltem alterutra debeat per diuiſionem perire, idque ex eo quod earum organa in ordine ad operationes vitales habent inter ſe talem connexionem, vt aliqua pars animæ ſeorſim ab alia non poſſit vitaliter operari, ideoque ne ſit fruſtra, debet perire.

5 Dices dum vermis pungitur in vna parte ſentit dolorem in omnibus ſui partibus, cum totum corpus moueat; ergo eius anima eſt indiuiſibilis. Reſpondeo nego antecedens, vt conſtat in nobis, quia ſi vulneremur in pede

non

non propterea ſentimus dolorem in manu, ſed toto corpore inhorreſcimus. Porro quod animæ materiales animalium perfectiorum, ſæpe plus habeant roboris in minori, quam in maiori corpore, non oritur ex animæ indiuiſibilitate, ſed ex eo, quod cum robur aliarum partium pendeat præcipue ab influxu cordis, quo animal eſt magis extenſum, eò aliquæ partes ſunt ab influxu cordis, & partium magis vitalium remotiores, ideoque minus viuidæ.

6 Nulla eſt ratio dicendi quod partes animarum materialium ſint heterogeneæ, omnis enim heterogeneitas refundi ſufficienter poteſt in organa, & in heterogeneitatem formarum partialiū; imò negata partium animæ heterogeneitate melius habetur animæ vnitas.

7 Sed quæres vtrum omnis inæqualitas perfectionis inter animas eiuſdem ſpeciei refundi etiam poſſit in diuerſitatem organorum, ideoque omnes animæ, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, ſint etiam inter ſe æqualis perfectionis. Reſpondeo affirmatiuè, nam longè maior diuerſitas eſt inter operationes, quas idem homo exercet in pueritia, & inter eas, quas exercet in virilitate, & ſene-

ctute, quam inter operationes duorum hominum, quas vterque exerceat in virilitate: ſed illa refunditur tota in diuerſitatem organorum, cum anima rationalis ſemper ſit eadem, ergo etiam hæc ex ſola diuerſitate organorum haberi poterit. Ideo autem quælibet anima non æquè ſibi organa perficit, quia perfectio organi eſt perfectio ſubſtantialis à formis partialibus, ideoque ſi initio ex defectu, vel exceſſu materiæ, aliarumue circumſtantiarum aliqua organa formata fuerunt imperfectiora, non habet anima vim augendi ſubſtantialem ſuorum organorum, & formarũ partialium perfectionem.

CAPVT QVINTVM.

An, & quæ partes corporis informentur anima.

1 RAtione etiam naturali, & auctoritate Ariſtotelis conſtat animam rationalem eſſe veram formam informantem corpus. primo enim quiſque experitur ſe ita intelligere, ac diſcurrere, ſicuti experitur ſe

ſe ſentire,ac nutriri, & æque has omnes operationes producere ab intrinſeco, ergo æquè omnes habentur à forma informante. Secundo ſenſationes, & intellectiones in homine magnam habent connexionem, ergo ambæ ab intrinſeca, & vera forma informante oriuntur, aliter non eſſet cur anima rationalis merè aſſiſtens non poſſet æquè benè operari, etiam læſis organis, ſenſationem. Tertiò, ſi homo intelligeret per meram animæ rationalis aſſiſtentiam, etiam Bruta dici poſſent intelligere per aſſiſtentiam Angeli. Denique non eſt cur anima rationalis non ſit vera forma informans,materia enim per animam rationalem informantem perficitur; ipſa vero anima rationalis etiamſi informet materiam, non eſt tamen neceſſe,quod à materia dependeat, cum poſſit materiæ vniri modo nobiliori; neque demum neceſſe eſt, quod materiæ extenſæ anima rationalis informans coextendatur, cum poſſit eſſe tota in toto, & tota in qualibet parte materiæ.

2 Ariſtoteles ſecundo de anima tex. 24.ait: Animam eſſe id, quo viuimus, mouemur, & intelligimus primo: ergo animæ rationali,per quam intelligimus, conuenit etiam in ſententia Ariſtotelis

vera ratio animæ; ideoque vera ratio actus, & formæ; immediatè enim ſubdit philoſophus loco cit. *Anima utique ratio quædam erit, & forma*, ergo ratio formæ æque conuenit animę à qua habetur ſenſatio, & motus, ac animæ, à qua habetur intellectio, explicans autem Philoſophus, quomodo anima ſit forma comparat illam ſanitati, per quam tanquam per formam informantem ſumus ſani. Quando ergo Ariſtoteles docet formam, quæ eſt natura, non eſſe ſeparabilem à materia, niſi per rationem, explicandus eſt quod vel vere non ſit ſeparabilis, vel certè non ſit ſeparabilis ſine deſtructione totius. Dum vero ſecundo de anima tex. 11. ait: *Quaſdam animæ partes, ſi partibilis eſt, poſſe à corpore ſeparari, propterea quod nullius corporis ſunt actus*. Loquitur de anima diuiſibili, cuius aliquæ partes à viuente ſeparabiles nullius corporis viuentis ſunt actus eſſentialiter conſtituentes ipſum viuens, cum ſine illis viuens perſiſtat, quamuis, quando in illo ſunt, verè ſint illius actus informantes. Demum dum ſubdit *amplius autem immanifeſtum, ſi ſit corporis actus, ſicut nauta nauis*; non facit contra nos: cum enim nondum demonſtraſſet animam eſſe formam infor-

man-

mantem, quod deinde facit tex. 24. meritò dicit hoc eſſe in manifeſtum.

3 Dices primo, Angelus non poteſt eſſe actus informans corpus, ergo neque anima rationalis, cum actus, & potentia debeant eſſe in eodem genere. Reſpondeo diſparitatem eſſe, quia Angelus eſt ſubſtantia omnino completa, nec ordinatâ, ad conſtituendum vnũ cum corpore. Actus verò, & potentia debent eſſe in eodẽ genere actuantis, & actuãbilis, quod benè conuenire poteſt rei ſpirituali, & materiali, non aliter ac conuenit accidenti, quod eſt vera forma informans ſubſtantiam, etiam ſi illud ſit accidens, hæc vero ſubſtantia.

4 Dices ſecundo, forma habet naturalem appetitum ad materiam, hunc autem anima rationalis non habet, cum per materiam impediatur à propria operatione intelligendi, Reſpondeo cũ anima rationalis ſit etiã inſtituta propter operationes materiales, naturaliter appetit conſortium corporis, nec niſi violenter ab illo ſeiungitur, imò corpus appetit ex eo etiam capite, quod à corpore iuuatur ad operationes ſpirituales, recipiendo per illud ſpecies, per quas diſponatur ad intellectiones. Quid verò ſentiendum ſit de appetitu animæ

vera ratio animæ ; ideoque vera ratio actus, & formæ ; immediatè enim ſubdit philoſophus loco cit. *Anima utique ratio quædam erit, & forma*, ergo ratio formæ æque conuenit animę à qua habetur ſenſatio, & motus, ac animæ, à qua habetur intellectio, explicans autem Philoſophus, quomodo anima ſit forma comparat illam ſanitati, per quam tanquam per formam informantem ſumus ſani. Quando ergo Ariſtoteles docet formam, quæ eſt natura, non eſſe ſeparabilem à materia, niſi per rationem, explicandus eſt quod vel vere non ſit ſeparabilis, vel certè non ſit ſeparabilis ſine deſtructione totius. Dum vero ſecundo de anima tex. 11. ait: *Quaſdam animæ partes, ſi partibilis eſt, poſſe à corpore ſeparari, propterea quod nullius corporis ſunt actus.* Loquitur de anima diuiſibili, cuius aliquæ partes à viuente ſeparabiles nullius corporis viuentis ſunt actus eſſentialiter conſtituentes ipſum viuens, cum ſine illis viuens perſiſtat; quamuis, quando in illo ſunt, verè ſint illius actus informantes. Demum dum ſubdit *amplius autem immanifeſtum, ſi ſit corporis actus, ſicut nauta nauis*; non facit contra nos: cum enim nondum demonſtraſſet animam eſſe formam infor-

man-

mantem, quod deinde facit tex. 24. meritò dicit hoc eſſe in manifeſtum.

3 Dices primo, Angelus non poteſt eſſe actus informans corpus, ergo neque anima rationalis, cum actus, & potentia debeant eſſe in eodem genere. Reſpondeo diſparitatem eſſe, quia Angelus eſt ſubſtantia omnino completa, nec ordinata, ad conſtituendum vnũ cum corpore. Actus verò, & potentia debent eſſe in eodẽ genere actuantis, & actuabilis, quod benè conuenire poteſt rei ſpirituali, & materiali, non aliter ac conuenit accidenti, quod eſt vera forma informans ſubſtantiam, etiam ſi illud ſit accidens, hæc vero ſubſtantia.

4 Dices ſecundo, forma habet naturalem appetitum ad materiam, hunc autem anima rationalis non habet, cum per materiam impediatur à propria operatione intelligendi, Reſpondeo cũ anima rationalis ſit etiã inſtituta propter operationes materiales, naturaliter appetit conſortium corporis, nec niſi violenter ab illo ſeiungitur, imò corpus appetit ex eo etiam capite, quod à corpore iuuatur ad operationes ſpirituales, recipiendo per illud ſpecies, per quas diſponatur ad intellectiones. Quid verò ſentiendum ſit de appetitu animæ

rationalis ad corpus in ſtatu ſeparationis, eſt alia quæſtio, quæ ad rem præſentem nihil facit.

5 Omnes illæ partes viuentis informantur anima, in quibus aliqua deprehenditur operatio vitalis; vnicum enim argumentum, quod habemus ad dicendum; quod ſubiectum aliquod forma aliqua informatur; eſt, ſi in eo aliqua talis formæ operatio deprehendatur; aliter poſſemus dicere formam non informare niſi minimam aliquam ſubiecti particulam, à qua ad reliquas partes ſuam virtutem transfundat. Porro licet in aliqua parte viuentis poſt aliquod tempus nulla amplius deprehēdatur operatio vitalis, ſi tamen aliquādo vitaliter talis pars operata eſt, & perſeuerat eſſe pars viuentis, adhuc exiſtimanda eſt animata; quod enim nullam amplius exerceat operationem vitalem, erit ex eo, quod ad ſuam magnitudinem peruenerit, ideòque non indigeat amplius noua augmentatione. E contra ſi in aliqua parte nullam vnquam deprehendere poſſumus operationem vitalem, nullum habemus fundamentum dicendi, quod ſit animata. Neque obſtat Ariſtoteles de motu animalium cap 7. docens animam

ve-

veluti Principem Ciuitatis non debere eſſe niſi in aliquo principaliori loco: cũ enim ſimilitudo non ſit neceſſe, quod procedat in omnibus, ad intentum Ariſtotelis ſatis eſt, quod anima in aliqua ſolum parte viuentis ſit, eo modo, quo Princeps reſidet in arce Ciuitatis, ſicut enim Princeps ex arce ſubditos imperio mouet, ita anima ex corde per arterias in reliquum corpus ſpiritus vitales diffundit: ſed ex hoc non infertur, quod alias etiam corporis partes anima licet modo diuerſo non informet. Porro quamuis anima equi v. g. alias etiam partes corporis equini informet non tamen quælibet dicitur equus, ſicuti quælibet dicitur viuens, & animata, quia nomine equi venit tale viuens cõpletum, totum ſcilicet compoſitum ex tali corpore organico multis formis partialibus, & forma totali equi informatum. E contra quia nomine ignis non venit niſi materia informata forma ignis, hinc quælibet pars ignis dicitur ignis.

6 Ex poſito principio inferendum eſt in particulari, quæ nam partes viuentis anima informentur, paulatim autem per ſingulas diſcurrendo, dicendum eſt primo. Oſſa, ac dentes viue-

 re,

re, creſcunt enim, ac nutriuntur modo vitali ſecundum omnes dimenſiones, & per introſuſceptionem alimenti ſeruata eadem figura, non vero per ſolam quamcunque materiæ additionem: hac de cauſa natura oſſium cauitatibus inſeruit medullam, & dentium radicibus venulas quaſdam, & cauitates, vt illis alimentum miniſtraretur, Præterea oſſa ſunt partes per ſe coniunctæ cum reliquo corpore, & obductæ cartilagine, qua mediante connectuntur cum carne, & venis à quibus attraã hunt ſanguinem, quo nutriantur: ſimiliter dentes connexi ſunt cum gengiuis à quibus ſi per vim euellantur, ſentitur intenſus dolor, qui tamen non eſt in ipſis dentibus, ſed in neruis, & membranis poſitis ad illorum radicem, neque enim dentes ſentiunt: viuunt tamen, & anima informantur, non aliter, ac pes informatur anima, licet non intelligat, neque enim neceſſe eſt, quod anima in omnibus partibus, quas informat, ſuas omnes operationes exerceat. Differunt oſſa à dentibus, quod illa inſunt animali ab initio generationis, & habent terminum creſcendi, dentes vero nequaquam; ratio autem eſt quia dentes ab initio

fuiſ-

fuiſſent fruſtra. cum cibus durus non ſit aptum animalibus recens natis alimentum. Oſſa pariter terminum accretionis habent, ſicuti illum habent animalia, cuius ſunt partes, at dentes quia continuo attritu conſumuntur, continua eſſe debuit eorum per augmentationem reparatio. Quod verò ſponte decidant, non arguit vitæ carentiam, nam etiam frondes prius animatæ decidunt, ideòque dentes prius animati, quando carie, aliove morbo emoriuntur, decidunt.

7 Vngues, Vngulæ, Cornua, Roſtra, pennæ auium, & ſquamæ piſcium ſunt animata, eadem enim eſt de his ratio, ac de oſſibus, & dentibus, cum nutriantur vitaliter per introſuſceptionem, & creſcant intrinſecus ſecundum latitudinem, & craſſitiem ſeruata partiũ proportione, & figura; Et ſanè quomodo haberi poſſet tam certus, & perpetuus ordo partium in pennis v g pauonis per meram nouæ materiæ iuxta poſi ionem, præterea quis non videat in pennis cauitates, & poros, per quos attrahunt alimentum? Sicut autem ſe habent pennæ ad pauonem, ita vngues ad hominem, vngulæ ad bouem, roſtrum ad Aquilam, ſquamæ ad piſces,

cornua ad ceruum. Adde hæc omnia adhærere reliquis partibus viuentis nec extrahi quandiu viuunt ſine dolore, hæc pariter omnia non ſunt animalibus data vt mera excrementa, ſed vt inſtrumenta vtilia, ideóque de ipſorum virtute formatrice natura prouidit, eaque ſtudioſè reparat. Demum in ceruorum cornibus cernuntur rami cum trunco, cur non ergo vegetant, ſicut plantæ? Neque obſtat, quod aues ſponte abijciant, & innouent plumas, & cerui cornua, nam etiam pueri dentes innouant, & tamen hi ſunt animati, hæc ergo tenaciter à viuente retinentur, nec ſine dolore poſſunt euelli, ſed quandiu ſunt debitè diſpoſita ad vſus, propter quos ſunt inſtituta. Neq; pariter obſtat quod ſi in vngue ſignetur duo pũcta, hæc dũ vnguis creſcit, ſeruent inter ſe eadẽ diſtantiã; ideo enim hoc accidit, quia vngues, ſi nõ ſint in puero, deſierunt creſcere per latum, ne noceant digitis, ac propterea non creſcunt niſi in longitudinem.

8 Capilli, pili, & lana viuunt primo, quia ex Ariſtot. 3. de hiſtor. anim. ſic ſe habent pili ad hominem, vt pennæ ad aues, quas probauimus viuere. Secundo, quia pili non ſecus, ac pen-

næ ſunt caui, & alimentum ſugunt, per quod vitaliter nutriantur. Tertiò ſi capilli non viuerent, prius caneſcerent circa radicem retinente eorum extremitate ſuum priſtinum colorem, quod tamen eſt falſum. Quarto, nonnulli ſpatio vnius noctis facti ſunt cani; hoc autem explicari non poteſt, ſi dicantur creſcere per meram extruſionem. Quinto in ſummo horrore pili eriguntur, & trepidant, & nonnunquam per morbum turgeſcunt, ita vt ſi reſecentur, effluat ſanguis. Porrò in pueris pili creſcunt etiam ſecundum craſſitiem. Quod verò deinde non amplius ſecundum craſſitiem creſcant, fit ex eo, quod habent naturalem terminum craſſitiei; imo naturalem etiam habent terminum ſecundum longitudinem, vt propterea neque ſecundum longitudinem in infinitum creſcant niſi reſecentur. Ex eo quod etiam in mortuis capilli, & vngues creſcant, non benè infertur, quoquando animal viuebant, non viuerent; viuebant enim prius, & viuere etiam poſſunt mortuo animali, ſicut enim è cadaueribus generantur vermes, ita recedente priori anima viuentis perfectioris generari poteſt de nouo anima vegetatiua in capillis, & vnguibus per quam

quam ad inſtar plantarum creſcant.

9 Hæc omnia, quæ diximus eſſe animata, informantur eadem anima animalis, quando hæc adeſt, non verò alia peculiari, quæ fit merè vegetatiua; probatur autem tum ex ſupradictis, vbi negauimus in eodem viuente dari ſimul plures animas, tum quia ſi ideo capilli v.g. non informarentur anima ipſius animalis, quia non ſentiunt, nec intelligūt, neque cerebrum informari deberet anima ſenſitiua, cum per Ariſtotelem 3 de hiſtor. anim. cap. 19. non ſentiat; neque manus, & pes deberent informari anima rationali, quia non intelligunt. Demum ſi omnia informentur vna, eademque anima melius intelliguntur facere vnum per ſe.

10 Sanguis, aliique humores non viuunt. Primo quia nulla in illis cernitur operatio vitalis, cum creſcant more liquorum per nouam affuſionem, nec vlla habeant organa ad nutritionē vitalē. Secundo ſanguis eſt à natura inſtitutus, ad animalis nutrimentum, vt propterea leuitici 12 dicatur: anima carnis eſſe in ſanguine, quia ſanguine ſuſtentatur, nulla autem pars viuentis eſt per ſe alimentum alterius, ſed ſolum quatenus pars validior eripit ali-

quan-

quando nutrimentum illud, quo debilior deberet nutriri. Tertio Sanguis eſt in venis tanquam in vaſe, neque cum aliis continuatur, idem dicendũ de ſpiritibus tam vitalibus, quam animalibus, cum hi ſint particulæ ſanguinis puriores deſeruientes ad operationes vitales & animales, ſeu vegetatiuas, & ſenſitiuas: hinc ab Ariſtotele 2. de parti; cap. 2. dicitur ſanguis tenuior melius ſentire, & intelligere, nõ formaliter, ſed cauſaliter, quatenus plures, ac molliores ſpiritus ſenſationibus, & intellectionibus miniſtrat: Tertio autem de hiſtor. anim. cap. 19. dicitur ſanguis feruere, & animari, eò quod à corde moueatur. Porro Verbum diuinum aſſumens carnem, & ſanguinem non propterea aſſumpſit duas naturas, quia ſanguis licet non animatus pertinet tamen ad integritatem naturę animalis, quod ſine ſanguine non ſubſiſtit.

11 Medulla oſſalis, Adeps, Sæuum, & lac non ſunt animata, quia nulla in his deprehenditur operatio vitalis, præterea medulla oſſalis eſt pars ſanguinis craſſior deſeruiens pro alimento oſſium, in quibus eſt tanquam in vaſe. Dixi medullam oſſalem non eſſe ani-

animasam, ſecus enim dicendum eſt de medulla ſpinali, quæ eſt homogenea cum cerebro, totaque venis, & arterijs referta. Adeps, ſæuum, & lac vel non differunt ſubſtantialiter, à ſanguine, vel certè contra illorum animationem militant eædem rationes, ac contra animationem ſanguinis, imò lac, multo minus quam ſanguis, erit animatum, cum non niſi in alimentū ſobolis, nec niſi certis temporibus ex ſanguine menſtruo à ſordibus expurgato elaboretur.

CAPVT SEXTVM.

An potentiæ animæ diſtinguantur realiter ab anima, & de ſubiecto actuum vitalium.

1 CErtum eſt animam non eſſe de ſe completè potentem operari, dum eſt in corpore, ſed requirere organa, aliaſque diſpoſitiones; illud ergo, quod in præſenti quæritur eſt; vtrum præter ſubſtantiam animæ, or-

organa, & diſpoſitiones in omnium ſententiâ requiſitas ad operandum, dentur potentiæ formales animæ ſuperadditæ, & ab eius eſſentia realiter diſtinctæ, per quas anima operetur eo modo, quo per calorem à ſubſtantia ignis realiter diſtinctum, tanquam per formalem potentiam, ſubſtantia ignis operatur; ſed in hoc ſenſu propoſito ſtatu quæſtionis dicendum eſt potentias animæ non eſſe realiter diſtinctas ab anima, ſed hanc ad ſuas operationes vitales immediatè concurrere. probatur autem primo, quia nulla eſt neceſſitas illas ſuperaddendi, ſi enim anima in oppoſita ſententia eſt principium ipſius potentiæ intellectiuæ, & volitiuæ, quæ ab anima per emanationem producuntur, cur non poterit ſine potentiis ſuperadditis eſſe immediatum principiũ intellectionum, & aliarum operationũ vitaliũ? Si qua verò eſſet ratio diſtinguendi potentias animæ, maximè paritas aliarum ſubſtantiarum, quæ per calorem v.g. vel frigus tanquam per potentias diſtinctas calefaciunt, vel frigefaciunt, per grauitatem, & leuitatem diſtinctas localiter mouentur &c. Sed hoc nihil probat, quia ad operandum ad intra multæ ſubſtantiæ nõ

in-

indigent potentijs ſuperadditis, ſubſtãtia enim aquæ ſine potentia ſuperaddita recuperat frigus deperditum, vt alibi probatum eſt; cur ergo anima perfectior, quam aqua, ad operandum ad intra indigebit potentijs ſuperadditis? Dixi *multas ſubſtantias ad operandũ ad intra non indigere potentijs ſuperadditis*; malè enim aliqui hoc de qualibet ſubſtantia dicunt: nam grauia, & leuia producunt ſibi abintra motum localem, nec niſi per grauitatem, & leuitatem ſuperadditas: licet autem ſimul cum locali eorum motu ſit coniũctus motus ad extra aliorum corporũ, quæ remouent, attamen etiam in vacuo mouentur per potentias ſuperadditas, non producendo niſi motum in ſe, & quando mouentur in pleno, ſi non vterque, ſaltem vnus ex effectibus, quos producunt per potentiam ſuperadditam, eſt ad intra, paritas ergo aliarum potentiarum nihil probat, imo ſi quid valeret, probaret, quod ſicuti calor, frigus, aliæquæ potentiæ actiuæ poſſunt diuinitus exiſtere ſeparátæ à ſubſtantia, ita etiam poſſent potentiæ animæ: ſi vero hoc concedas, contra eſt quia ſicuti calor in quocunque ſubiecto exiſtat æquè calefacit, ita po-

potentia intellectiua, & volitiua in cadauere æquè poſſet exercere intellectiones, & volitiones, ac quando aderat anima, ideoque voluntas ſine ſubſtantia animæ poterit mereri, & demereri, quod eſt abſurdum.

1. Atque hinc conficitur alia poſitæ concluſionis probatio, Anima debet immediatè concurrere ad ſuos actus vitales, ergo non per potentias ſuperadditas. Conſequentia probatur, tum quia Thomiſtæ, qui ponunt potentias ſuperadditas, volunt ab illis ſine immediato animæ concurſu effici actus vitales, non ſecus, ac à calore ſine immediato concurſu ſubſtantiæ producitur alius calor, hoc ergo eſſe falſum probatur, quia ſaltem anima debet immediatè concurrere ad actus voluntatis, alioquin ipſa in ſe, & formaliter non erit digna odio, vel amore, nec illi poterit moraliter imputari actus virtutis, vel vitij: ad hoc enim non eſt ſatis, quod fiat à voluntate, quæ ab anima promanet, illique cõnaturaliter debeatur, ſed deberet præterea voluntas eſſe animæ ita ſubordinata, vt eſſet in illius poteſtate moderari voluntatẽ: non poteſt autem anima voluntatem moderari, niſi per aliquem actum li-

liberum: cum tamen in ſententia aduerſariorum anima nullum actum liberum immediatè eliciat: licet ergo phyſicè tribui poſſet animę actus liber', ſicuti aquæ phyſicè tribuitur frigefactio quia frigefacit per frigus ipſi debitum: moraliter tamen illi nullo modo tribui poteſt actus liber, ſi neque animæ eſt libera emanatio voluntatis, neque illi eſt liberum per aliquem actum cohibere voluntatem, neque ipſa anima ad actus liberos immediatè concurrit.

3 Demum ſi eadem anima non eſſet ſimul intelligens, & volens, voluntas ferretur in incognitum, actus enim intellectus, cum proponat obiectum informando, ſi non informat niſi intellectum, non niſi intellectui repreſentabit obiectum, quomodo ergo voluntas obiectum proſequetur? Neque enim per hoc, quod obiectum à Petro v. g. cognoſcatur, ideo poterit Paulus excitari ad illud amandum, verum quidem eſt voluntatem eſſe potentiam cæcam, ſed hoc ita intelligendum eſt, vt per actus merè appetitiuos anima non videat ſeu non intelligat; cæterum quomodo poterit vnum obiectum alteri præferri ab eo, qui vtrumque non videat? Neque di-

dicas ad hoc ſatis eſſe, quod voluntas, & intellectus recipiantur in eodem tertio, nam ſi adhuc voluntas non percipit obiectum, quomodo poterit illud proſequi? Neque recurras, ad naturalem Sympathiam inter intellectum, & voluntatem, nam cum excitatio voluntatis non ſit phyſica, ſed intentionalis, non poteſt intentionaliter, ac veluti tractione quadam moueri, niſi percipiat id, ad quod mouetur. Fateor hoc argumentum non habere vim contrà dicentes, intellectum, & voluntatem eſſe vnicam potentiam ab anima diſtinctam. Sed hi alijs argumētis, quæ attulimus, erunt redarguendi.

4 Dices primo ſi potentia viſiua nō eſſet diſtincta ab anima rationali, hæc oculo obcæcato, vel ſeparata á corpore poſſet videre. Reſpondeo non poſſe in his caſibus videre ex defectu organi, non aliter, ac admiſſis potentijs ſuperadditis anima in infante non diſcurrit, ex defectu organi non dum perfecti. Hinc potentia viſiua in homine eſt ſpiritualis, quia eſt ipſa anima rationalis, in equo eſt materialis, quia eſt ipſa anima materialis equi, complementum vero potentiæ viſiuæ, quod ha-

habetur per tale organum, tam in homine, quam in equo eſt materiale.

7 Dices ſecundo ſi potentiæ ab anima non diſtinguerentur, ſequeretur, quod dici poſſet animam per intellectum velle, per voluntatem intelligere. Reſpondeo realiter loquendo hoc dici poſſe, non aliter ac realiter loquẽdo dici poteſt, quod homo per animalitatem diſcurrat, per rationalitatem ſentiat. Sed ſicuti formaliter loquendo homo per rationalitatem diſcurrit, per animalitatẽ ſentit, ita anima conſiderata prout eſt potens intelligere intelligit, conſiderata prout eſt potens velle, vult. Vide dicta vbi de præciſione obiectiua. Simili præterea modo eadem anima prout appetens poteſt cõtrariari ſibi vt intelligenti, ſi nimirum anima appetat aliqua cõtraria illi, quod per dictamen practicum cognoſcit eſſe faciendum. Demum paritas habituum ſupernaturalium non facit pro potentijs animæ ſuperadditis, illi enim quia animæ infunduntur, ab anima diſtinguuntur, quia vero deperdita charitate per quodlibet peccatum mortale nõ per quodlibet p.m. deperditur fides ſupernaturalis, ideo inter ipſos habitus infuſos admittenda eſt realis diſtinctio.

6 Cum

6 Cùm actus vitales non fiant per potentias diſtinctas, immediatum eorum principiũ effectiuum erit anima; difficultas ſupereſt de immediato eorũ ſubiecto, & principio receptiuo; primo ergo actus vitales ſpirituales nullo modo ſuſtentari poſſunt à materia; eſſent enim materiales, quia illud eſt materiale, quod eſt connaturaliter connexum cùm materia, adeò vt non poſſit connaturaliter extra materiam conſeruari, ſed extra illam conſeruari ad ſummum poſſit actione conſeruatiua diuerſæ rationis ab ea, qua conſeruaretur in materia, tales autem eſſent actus vitales ſpirituales, ſi à materia ſuſtentarentur. Extra illam enim con ſeruari ad ſummum poſſent; ſi tamen poſſent, actione non alligata materiæ, ſicut eſt ſuſtentatio; Quare actus vitales ſpirituales recipi debent in ſola anima rationali, & quidem tanquam in ſubiecto ſuſtentationis, cum enim non creentur, ab aliquo ſubiecto ſuſtẽtari debent; neque dicas ſuſtentari poſſe ſaltem partialiter etiam à materia, Contra enim eſt, quia prædicatum ſpiritualitatis eſt prædicatum negatiuum negans videlicet dependentiam à materia.

7 Actus

7 Actus vitales ſenſitiui immediatè ſuſtentantur tam à materia, quam ab anima etiam rationali. Et quod ſuſtentari debeant ſaltem partialiter à materia patet, quia alioqui non eſſent materiales &c. Quod vero etiam in anima quamuis ſpirituali partialiter ſuſtẽtentur, probatur quia cum nulla poſſit afferri implicantia, cur vel aliquid materiale ſubiectetur in ſubiecto ſpirituali, vel eadem forma ſubiectetur in duplici ſubiecto partiali, longè congruentius eſt dicere, quod actus vitales ſenſitiui ſubiectentur partialiter in anima, primo quia æquè procedunt ab anima, ac actus ſpirituales, ergo ab illa ambo ſuſtentabuntur. Secundo quia non apparet, quomodo anima poſſit fieri videns, & audiens per auditionem, & viſionem receptas in ſolo corpore, videre enim, & audire eſt intrinſecè affici, & mutari. Tertio ſic melius explicatur quomodo operationes vitales etiam diuerſæ rationis habeant inter ſe ſubordinationem, & anima ab vna operatione determinetur ad aliam. Demum cum actus ſenſitiui non minus fiant virtute organi materialis, quam animæ, non eſt cur de potentia vtriuſque non educantur.

8 Di-

8 Dices primo. Sanctitas Verbi Diuini reddit Sanctam Humanitatem Christi Domini, etiamſi in illa non ſubiectetur, ergò anima poterit reddi videns à viſione, quam non ſubiectet. Reſpondeo diſparitatem eſſe, quia eſſe ſanctum eſt eſſe pulchrum oculis Dei; ſi ergo pulchritudo haberi poteſt etiam à veſte, multo magis haberi poterit à Sanctitate Verbi vnita, licet non ſubiectata in humanitate, at cum eſſe videntem, v. g. ſit effectus intrinſecè immutans animam, longè melius intelligimus animam fieri videntem per viſionem, quam in ſe recipiat, hæc enim, licet materialis, non tamen tribuet animæ denominationem materialis, ſed ſatis erit ſi illi tribuat denominationem videntis, vitaliter actuatæ &c. non aliter ac actus amoris intenſus non tribuit Angelo denominationem intenſi, ſed illas ſolum denominationes tribuit, quas Angelus ab illo poteſt recipere.

9 Dices ſecundo. Sequeretur quod poſſent etiam in anima recipi aliæ qualitates materiales, v. g lux, calor &c. Reſpondeo pro his qualitatibus, vtpotè non vitalibus non militare eaſdem rationes, ac pro vitalibus; neque ex eo quod probauerimus debere animam

eſſe ſubiectum aliquarum qualitatum materialium, bene infertur, quod ſit etiam aliarum, niſi de alijs etiam poſitiuè probetur.

10 Dices tertio. Non poteſt res ſpiritualis neque partialiter ſubiectari in ſubiecto materiali, ergo neque partialiter poterit res materialis ſubiectari in ſubiecto ſpirituali. Sed diſparitas eſt quia eſſe ſpirituale eſt prædicatum negatiuum importans independentiam à materia, eſſe verò materiale habetur per hoc, quod pendeat à materia, ſiuè deindè etiam pendeat, ſiuè non pendeat à ſubiecto ſpirituali. Demum ex eo quod viſio equi, v.g. ſit imperfectior, quam forma equi, non ſequitur, quod viſio recipi debeat in ſola materia, ſicuti in ſola materia recipitur forma equi; ſicut enim ex eo quod aliquid ſit imperfectius, non benè infertur, quod à paucioribus cauſis efficientibus produci poſſit, ita ex eo, quod aliquid ſit imperfectius, non benè infertur, quod pauciores habere debeat cauſas ſubiectiuas; imò id, quod eſt imperfectius, poterit ratione ſuę maioris imperfectionis habere dependentiam à pluribus.

11 Actus potentiæ vegetatiuæ neq; partialiter ſuſtentantur ab anima,

ſed

ſed à ſola materia;cum enim actus potentiæ vegetatiuæ ſit nutritio,augmentatio non poſſunt recipi in anima. quia, per hos actus in compoſitis merè materialibus producitur noua pars animæ, & vnionis materialis, in homine vero producitur noua vnio,tam autem productio nouæ partis animæ, quam productio nouæ partis vnionis nullo modo recipi poteſt neque in ea parte animæ materialis,vel vnionis,quæ de nouo producitur,neque in ea parte animæ,à qua producitur; & primo non poteſt recipi in ea partæ animæ,quæ de nouo producitur,quia cum non poſſit eſſe prior natura actione productiua ſui, neque poteſt eſſe ſubiectum ſuæ productionis, cum ad rationem ſubiecti requiratur prioritas naturæ. Sed neque poteſt recipi in ea parte animæ, à qua producitur, quia cum pars animæ producens non ſit penetrata cum parte producente,ſed ſit extra illam, actio,& paſſio debet eſſe in paſſo, non in agente, vt dictũ eſt libro primo in prædicamento actionis,quando idem non eſt ſimul agens, & paſſum, ſed in caſu noſtro paſſum non eſt idem cum agente,neque cum illo penetratum, ergo non in agente, ſed in paſſo debent hi actus recipi,atqui

non in parte animæ, vel vnionis, quæ de nouo producitur, vt diximus, ergo in ſola materia. Similiter in homine noua vnio per nutritionem, vel augmentationem acquiſita ab anima rationali non poteſt eſſe ſubiectum actionis productiuæ ſui, vt conſtat ex dictis, ſed nec eſſe poteſt ipſa anima rationalis, ne dicamus, quod vnio habita à generante recipiatur in ſola materia, quæ ſola habet prioritatem reſpectu vnionis, vt diximus vbi de vnione, vnio vero per nutritionem, vel augmentationem acquiſita recipiatur in materia, & in anima, hoc enim eſſet incongruenter philoſophari, ergo &c. idem dicendum de actione generatiua, cum enim hæc verſetur circa confectionem ſeminis, actio productiua ſeminis recipitur in ipſa materia ſeminis. Adhuc tamen hæ operationes ſunt immanentes, & ab intrinſeco, quantum ſatis eſt ad rationem vitalitatis, licet enim non fiant ab eadẽ, & in eadem parte viuentis, ſunt tamen ab eodem toto in eodem toto, quod nulli actioni non vitali conuenit. Adde modum continuatiuum recipi partialiter, ſeu ſecundum aliquam partem diuiſibilem, ſed indiuiſibiliter afficientem in parte producente augmenta-

tio-

tionem, vt conſtat ex dictis de vnione continuatiua. Similiter generatio eſt actio vitalis, quia fit ratione alicuius partis viuentis illi intrinſecæ, quæ ab eo deciſa fit materia geniti, quod in nulla productione non viuentiũ accidit. Nõ nego actus ſenſitiuos, & rationales eſſe magis ab intrinſeco, ſed hoc non facit, quo minus tam hi, quam illi conueniant in aliqua communi ratione actus ab intrinſeco, quæ omni, & ſoli viuenti competit.

12 Quæres vtrum organa materialia per verum influxum concurrant ad actus vitales ſpirituales; ſed reſpondendum eſt negatiuè; nulla enim eſt neceſſitas hoc tribuendi organis materialibus. Quod enim ſine aptis organis marialibus exerceri non poſſit intellectio, v.g. habetur ex eo, quod anima determinari non poſſet ad intellectiones, niſi ab organis materialibus antecedenter fiant operationes materiales, ideoque, quando hæ, vel non fiunt, vel malè fiunt, vel mala, vel nulla ſequitur intellectio, & ſanè cum, ex dictis, ſenſationes recipiantur etiam in anima, poterit anima à tali operatione phantaſiæ determinari ad intellectionem, quandiu enim anima eſt vnita corpori datur in-

 ter

ter operationes ſpirituales, & materiales talis connexio, vt nunquam anima intelligat niſi prius phantaſia phantaſietur. Hinc quamuis anima rationalis omnibus corporis partibus vniatur, non tamen in omnibus intelligit, quia ſicuti actus phantaſiæ non in omnibus partibus corporis exercentur, ita non in omnibus partibus corporis poteſt animam determinari ad intellectiones.

CAPVT SEPTIMVM.

De Habitibus.

Actus vitales ſicuti eliciuntur ab anima ita cum facilitate eliciuntur ope habituum. De habitibus ergo dicendum hic eſt tam intellectus, quam voluntatis: idque ſit.

SECTIO I.

De habitibus intellectus.

1 ACquiri ab intellectu per frequentatos actus habitum, & facilitatem ad ſimiles actus iterum exercendos conſtat experientia. In ordine ad apprehenſionem obiecti, vel ſimplicis, vel complexi tota facilitas habitualis refundi poteſt in ſolas ſpecies confirmatas, & complexas, nam cum per nouam quālibet obiecti, vel ſimplicis, vel complexi apprehenſionem nouæ de tali obiecto ſpecies vel ſimplices, vel complexæ producantur, & relinquantur in intellectu, ac noua, purioraque phantaſmata in phantaſia, à multiplicatis ſpeciebus, & phantaſmatibus ſufficienter facilitatur ad nouos actus tam intellectus, quam phantaſia; tum quia minori ſemper conatu, minorique ſpirituum aduocatione opus eſt ad producenda phantaſmata, cum hæc per frequentatos actus ſupponantur producta, & perſeuerare in phantaſia; tum etiam quia cum ſpecies concurrant ad appre-

henſiones, quo ſpecies obiecti ſunt viuidiores, ac firmiores, eò melius ad actus concurrunt, ideoque minus præſtandum ſupereſt à potentia; ſicut ergo ſpecies, ſi non ſint multiplicatæ, & cõfirmatæ, dant ſimpliciter poſſe apprehẽdere, ita multiplicatæ, ac roboratæ dabunt etiam faciliter poſſe. Dari autem ſpecies complexas, ſaltem in phantaſia, vel in ipſis brutis conſtat; equi enim à ſpeciebus complexis ſaltationis determinantur ad illam ſemper cum eodem ordine ſaltuum repetendam. Quare etiam ſi quis negare vellet ſpecies complexas ſpirituales, adhuc ſpecies complexæ materiales eſſent ſatis ad hoc vt cum ſimili ordine excitentur ſpecies ſpirituales, ideoque ad faciliorem apprehenſionem obiecti vel ſimplicis, vel complexi nihil aliud eſt neceſſarium præter ſpecies confirmatas ſimplices, vel complexas.

2 Quod ſi loquamur de formali iudicio, hoc vel eſt in materia ſimpliciter euidente, vel non. Ad iudicium in materia non ſimpliciter euidente, ſpecies ſiue materiales, ſiuè ſpirituales, quantumuis confirmatæ, & ordinatæ, ſeu complexæ facilitare non poſſunt; quia huiuſmodi ſpecies non adimunt quid-

quidquam de difficultate, quam habet Intellectus in ordine ad formale iudicium in materia non ſimpliciter euidente. Difficultas enim ad præſtandum talem aſſenſum oritur tum ex motiuo oppoſito, quod reddit probabilem contrariam partem, tum ex periculo errandi, à quo intellectus tandiu refugit, quandiu illi non repreſentatur motiuum, per quod à tali periculo liberetur; quantumuis autem millies eodem modo, et per ſpecies eiuſdem rationis cognoſcatur idem motiuum probabile, neque quidquam imminuitur de probabilitate motiui cõtrarii, neque magis tutus redditur intellectus à periculo errandi; ſicut enim ſi mihi repreſentetur v.g imago aliqua, de qua dubitem, num ſit Cæſaris, vel Pompeij, per hoc quod plures, et plures imagines eiuſdem omnino rationis mihi repreſententur, ſi nullum præterea accidat nouum motiuum, quantũ eſt ex vi talium imaginum ſemper eodem modo dubitabo, num tales imagines ſint Cæſaris, vel Pompeij, ita ſi nõ niſi plures, et plures imagines eiuſdem omnino rationis multiplicentur, ſemper idem remanebit dubium de obiecto, quod repreſentant. Et ſanè ſi ad

hoc vt intellectus firmius alicui obiecto adhæreat, requiritur motiuum, vel nouum, vel clarius cognitum, à quo motiuum oppoſitum debilitetur, profectò ad hoc vt facilius præſtet aſſensũ, non erunt ſatis ſpecies ſolum numericè multiplicatæ, cum hæ difficultatem, quam intellectus habet ad aſſentiendũ, nullo modo per meram multiplicationem infirment.

3 Dices per replicatos actus clarificari ſpecies motiui. Sed contra eſt quia ſpecies de aliquo obiecto clara v. g. vt vnum, per hoc, quod addatur alteri ſpeciei de eodem obiecto claræ pariter vt vnum, non propterea huiuſmodi ſpecies clarificantur, neque obiectũ clarius cognoſcitur; aliter per replicatos aſſenſus, vel de obiecto fidei Diuinæ, vel de obiecto probabili, poſſet obiectum fidei clarificari, & obiectum probabile euadere euidens. Quod ſi velis tunc tantum clarificari ſpecies, quando per aſſenſus poſteriores attentius, & viuidius penetramus terminos, & motiuum aſſentiendi. Contra eſt primo quia facilitas ad aſſentiendum creſcit etiam ſi actus poſteriores ſint æque intenſi, imo minus intenſi, & cum minori attentione eliciti, quam priores

res. Contra ſecundo quia per atten-tiores, & viuidiores aſſenſus circa obie-cta fidei, vel probabilia, obiectum non apparet clarius. Contra tertio quia quæſtio in præſenti ſolum eſt, per quid formaliter conſtituatur facilitas acqui-ſita ex mera actuum frequentatione, præſcindendo ab hoc, quod frequen-tationem, actuum comitetur aliqua clarior obiecti detectio. Quæ diximus de ſpeciebus intellectualibus ap-plicanda ſunt phantaſmatibus, quam uis enim, cum nunquam operetur in-tellectus, quin ſimul operetur phanta-ſia, per replicatos actus phantaſiæ phã taſma a reddantur puriora conſumptis partibus aliquibus materialibus, ſeu excrementis, quæ impediebant humo-res, & ſpiritus animales deſeruientes ad phantaſmata, tamen aliud eſt, quod phantaſma repreſentans motiuum com ponendi prædicatum cum ſubiecto ſit tenuius, aliud quod clarius illud repreſentet; illud ergo per replica-tos actus habetur, hoc vero nequa-quam.

4 Porro quamuis ſpecies confirma-tæ, & complexæ ad formales aſſenſus probabiles facilitare non poſſint, non tamen exiſtimamus ſuperaddendam

eſſe intellectui qualitatem habitualem. Dicimus enim ad aſſenſus tam mediato, quam immediatos in materia non ſimpliciter euidente facilitare facilius, & efficacius imperium voluntatis, ſi præſertim adſit memoria ſimilium aſſenſuum antea præbitorum; Cum enim ad aſſenſus probabiles eliciendos, vt potè liberos, ſemper requiratur imperium voluntatis, tanquam vltimum determinatiuum, quò facilius, & validius ponitur imperium voluntatis, eò facilius, ac validius ponetur determinatio effectus; non aliter ac quò facilior, & validior ponitur impulſus determinans ad motum, eò facilior. & celerior ponitur motus. Quod ſi præterea occurrat intellectui memoria aliorum aſſenſuum à ſe antea circa tale obiectum elicitorum, hoc erit nouum motiuum ad illi iterum aſſentiendum; hoc enim, non ſecus ac auctoritas aliorum, nouum addit motiuum aſſentiendi, cum quiſque libenter in ſua ſententia perſiſtat, & eò libentius, quò pluries in illa fuerit. Non tamen in ſolam huiuſmodi memoriam refundi poteſt tota facilitas habitualis, tum quia ſæpè experimur facilitatem ſine huiuſmodi memoria, vel

cer.

certè quando non eſt niſi valde confuſa; tum etiam quia cum conſtet imperium voluntatis determinare ad aſſenſus probabiles, negari non poteſt, quod ex faciliori, & efficaciori imperio ſequatur facilior executio rei imperatæ in potentia intellectiua imperio voluntatis ſubordinata. Per quid autem in voluntate formaliter habeatur facilitas ad imperandum, videbimus paulo poſt.

5 Reiicimus ergo qualitatem habitualem intellectui ſuperadditam, quia cum omnis facilitas refundi poſſit in id, quod diximus nulla eſt neceſſitas illam admittendi. Addunt tamen nonnulli non dari in intellectu qualitatem habitualem ſuperadditam ſpeciebus, ex eo quod intellectus ſit potentia neceſſaria, ſed cum in intellectu detur indeterminatio aliqua ratione facilitatis, vel difficultatis, poſſet quantum eſt ex hoc capite qualitas ſuperaddi; Verum quia indeterminatio ratione facilitatis, vel difficultatis, non habetur ratione ipſius intellectus, ſed ratione voluntatis indeterminatæ ad facilius, vel difficilius imperandum, hinc qualitas facilitans non intellectui, ſed voluntati erit ſuperaddenda, & quidem ſicuti neque

que in ordine ad ſimplices apprehenſiones, neque in ordine ad aſſenſus in materia ſimpliciter euidente non ſuperadditur intellectui peculiaris qualitas, quia in ordine ad hos actus non opus habet imperio voluntatis, ita quia illo indiget in ordine ad aſſenſus probabiles, indigebit etiam facilitate, quæ ad imperandum acquiratur à voluntate, ideoque intellectus potentia neceſſaria ferretur ad aſſenſus, vel raptus ab obiecto, vel cum minori, aut maiori facilitate, ac celeritate, prout maior, vel minor, celerior, vel tardior erit impulſus voluntatis.

6 Innuimus numero ſuperiori ad formale iudicium in materia ſimpliciter euidente non dari qualitatem ſuperadditam ſpeciebus, ſuperata enim difficultate, ſi quæ erit, in apprehenſione terminorum, per confirmationem, & coordinationem ſpecierum, ſicuti nulla alia ſupereſt 'difficultas, ita nulla præcisè in ordine ad illud acquiritur habitualis facilitas, nam cum in materia ſimpliciter euidente Intellectus neque à motiuo contrario neque à periculo errandi retardetur, non eſt cur terminis benè apprehenſis neceſſario non feratur in illorum compoſitionem, vel diui-

diuiſionem, ſeu in affirmationem, vel negationem, maiori facilitate, ac ui, qua poteſt.

7 Ex dictis colligitur habitus intellectus ad apprehendum produci, intendi &c. eo modo, quo producuntur, intenduntur &c. ſpecies, de quo inferius; habitus autem intellectus ad formales aſſenſus eo modo, quo producuntur, intenduntur &c. habitus voluntatis, de quo in ſequentibus.

SECTIO II.

De Habitibus Voluntatis, eorumque cauſa effectiua, intenſione &c.

1 CVm communi ſententia habitus naturales voluntatis haberi dicimus per qualitatem voluntati ſuperadditam, & per frequentatos actus acquiſitam, magna enim facilitas, & inclinatio, quam poſt frequentatos actus experitur voluntas ad ſimiles actus repetendos non poteſt in aliud quippiam refundi. Et quidem refun-
di

di non poteſt in memoriam ſimilium actuum antea elicitorum, primo quia qui operantur ex habitu operantur cũ tam modica obiecti cogitione, vt vel ad præteritas electiones non reflectant, vel certè non niſi valdè confusè; Eadē præterea eſt confuſa memoria actuum alias elicitorum ſiuè hi fuerint centum ſiue millè; cum tamen longè maior ſit facilitas poſt actus millies, ac poſt actus ſolum centies repetitos. Secundo memoria actuum præteritorum, ſi fuerint inhoneſti, potius retrahit, cum enim maius ſit malum perſiſtere pertinaciter in actibus inhoneſtis, creſcit motiuum fugæ ex recordatione, quod alias ſimiles actus voluntas elegerit; ſi vero ſint actus honeſti, & virtuoſi, erunt etiam ardui, ideoque memoria, quod diu virtutem exercuerimus, potius eſt motiuum, vt à labore deſiſtamus, tanquã qui ſatis fuerimus lucrati; Hinc Apoſtolus ne per memoriam præteritorum actuum virtuoſorum retardaretur ab exercitio nouorum, imperabat ſibi præteriti obliuionem dicens. *Ea quæ retro ſunt obliuiſcens &c.*

2 Dices memoriam priorum electionum facilitare ex eo quod recordemur complacentiæ, & gaudij, quod

in

in prioribus actibus ſumus experti. Sed contra eſt primo quia hec memoria ſæpe vel non a eſt, vel eſt confuſa, & inſufficiens, vt vidimus. Contra ſecundo quia acquiritur etiam habitus per actus virtutum difficilium, in quibus ſæpe neque experimur delectationem de re ſenſibili, neque conſolationes Cæleſtes ſentimus, eò quod Deus ad maius meritum illas ſubtrahat; ſic de Sãcta Thereſia legimus in Breuiario, quod per duo de viginti annos grauiſſimis morbis, & varijs tentationibus vexata conſtantiſſimè meruerit in caſtris Chriſtianæ pænitentiæ nullo refecta pabulo cæleſtium conſolationum. Quis autem dicat, quod propterea nullum interim acquiſierit habitum virtutis? Contra tertio quia ex doctrina Senecæ, natura adhunc præcipuè finem inſtituit habitus, vt grauiſſima, à quibus naturaliter abhorremus, in familiaritatem per conſuetudinem adducere mus. Contra quarto quia in exercitio virtutum ſi pluries experimur gaudiũ, pluries etiam experimur labores, & moleſtias, eò maiores, quò actus virtutis ſunt magis heroici, ergo vel quantum attrahit memoria gaudij, retrahit memoria laboris, vel etiam memoria la-

laboris plus retrahet, cum labor ſit circa obiectum magis ſenſibile. Contra quinto intemperantes minorem ſemper delectationem ſentiunt, & tamen habitus creſcit; deberet autem decreſcere, ſi habitus conſtitueretur per memoriam delectationis. Demum voluntas poſt frequentata imperia facilitatur ad iterum imperandum ſimiles aſſenſus probabiles etiam circa obiecta, quæ cum non cadant ſub experintiam, non poſſunt afferre delectationem.

3. Dices iterum facilitari voluntatē ad actus arduos virtutum à memoria, quod experta ſæpius in ſe fuerit vires ad tales actus exercendos. Sed contra primo quia hoc non ſaluat alios habitus circa obiecta non ardua, in ordine ad quæ non dubitamus de ſufficientia virium. Contra ſecundo quia de hac virium ſufficientia per vnum, aut alterum actum reddimur certiſſimi, ergo per alios deinde actus habitus non creſceret, quod tamen eſt falſum. Contra tertio antequam vllum actum exerceamus, & abſque vlla actuum experientia eo ipſo, quod ſentimus nos obligatos ad exercendos actus virtutum, reddimur certi de ſufficientia virium aliter natura obligaſſet nos ad impoſſibile,

nec

nec tamen ante actus habetur facilitas. Demum tenuiſsima cognitio, qua operantur, qui rapiuntur ab habitu, ſatis euincit talem inclinationem non poſse refundi in quamlibet obiecti propoſitionem, ſed in peculiarem qualitatem per frequentatos actus acquiſitam. Quod ſi aliquando ſecundus actus auget difficultatem, hoc accidit ex eo, quod per experientiam plus creſcit cognitio de malitia obiecti, quam ſit modica illa facilitas habitualis per primũ actum acquiſita; Si ergo deinde actus continuentur facilitas creſcet, quia cognitio experimentalis eſt ſemper eadem, & qualitas habitualis ſemper magis augetur.

4 Hæc qualitas habitualis, quamuis permanenter inſit in voluntate, eius tamen effectus non ſentitur niſi poſita cognitione obiecti, non aliter ac fomes peccati, & naturalis inclinatio ad bonum ſenſibile non ſentitur, niſi quando tale bonum proponitur. Neque vero neceſſe eſt vt voluntati proponatur facilitas, qua feratur in obiectum, ſed facta ſolum obiecti propoſitione in illud tanta facilitate voluntas fertur, quanta eſt qualitatis habitualis intenſio, ſicuti facta boni ſenſibilis propoſi-

poſitione, tanta propenſione in illud voluntas fertur, quantus eſt fomes, & naturalis inclinatio ad illud.

5 Cauſa efficiens habitus ſunt actus, à quorum quolibet aliquid habitus producitur, non aliter ac à quolibet flore aliquis ſeminis, à quo ſimiles deinde flores producantur, & quidem ſi cauſas ſecundas ideo dicimus eſſe effectiuas, quia ad illorum præſentiam ponitur effectus, cur non idem dicemus de actibus, cum ad illorum poſitionem conſurgat talis determinatus habitus. Verum vero etiam potētia, ſeù anima partialiter concurrat in genere cauſæ efficientis ad productionem habitus nullo poſitiuo argumento probari poteſt, ideòque cum habitus non ſuperet perfectionem actus nō apparet, cur non dicamus à ſolis actibus immediatè effici habitus, ſicuti à ſolis accideutibus immediatà producitur ſubſtantia. Quare ſi velis ipſi etiā potentiæ tribuere partialem efficientiā in habitus tuum erit illam poſitiuè probare. De habitus ſupernaturabilus infuſis eſt diſpar ratio. hi enim primò infunduntur à Deo, deindè vero non intenduntur per actus niſi meritoriè, & moraliter non eſt tamen denegandum, quod

quod actus virtutum ſupernaturalium per influxum phyſicum producant etiam habitum aliquem, qui non det ſimpliciter poſſe, hoc enim dant actus infuſi, ſed dat ſolum facile poſſe; qui enim ſe exercet. v.g. in actibus humilitatis, & non liberalitatis acquirit peculiarem facilitatem ad actus humilitatis, cum ergo per actum cuiuſcunque virtutis omnes habitus virtutum infuſarum æquali intenſione meritoriè intẽdantur, dicendum eſt, quod præter intenſionem meritoriam & moralem, aliquid etiam phyſicè ab actibus ſupernaturalibus producatur.

6 Intenſio habituum fit per additionem nouæ partis ad partes priores, tum quia non eſt cur diuerſimodè de habitu, ac de alijs qualitatibus philoſophemur, tum quia nulla eſt ratio dicendi, quod per nouos actus non acquiratur noua pars habitus, ſed modus, à quo habitus iam acquiſitus modificetur, cur enim id, quod per ſequentes actus acquiritur, non erit eiuſdem rationis cum eo, quod acquiſitum eſt per priores.

7 Augentur habitus per actus etiã remiſsiores, quam fuerint actus præcedentes, ſi enim loquamur de facilita-

te

te ad apprehendendum, hæc per actus etiam remiſsiores augetur, primò quia actus etiam remiſsior relinquit ſpeciẽ ſui, quæ prioribus additur, vt enim dicemus, lumen, & ſpecies producuntur in ſubiecto, licet ſimili, imo maiori lumine ſit affectum Secundo conſtat experientia, ſi aliquid memoriæ mandemus, quod per actus etiam debiliores facilitamur ad illud repetendũ. Quod ſi loquamur de qualitate habituali, ſicuti quilibet actus, quantumuis debilis, ſi non præceſsiſſent actus, intenſiores, produceret aliquid qualitatis habitualis, ita non eſt cur nihil producat, merè per hoc, quod inueniat potentiam affectam qualitate ab actibus euidentioribus producta, quia cum actus ſint cauſa æquiuoca habitus, nulla ſequitur actio ſimilis in ſimile, imo etiam ſi eſſent cauſa vniuoca, adhuc poſſent agere in ſimile, naturaliter enim actio ſimilis in ſimile non datur in illis ſolum qualitatibus, quæ ſunt inſtitutæ à generationem, & corruptionem ſubſtantialem, vt in impetu diximus diſtinctione ſuperiori.

8 Ab æqualibus actibus non eſt cur non producantur æquales partes habitus, ideòque intenſio habitus ab æqualibus

libus actibus fiat per partes arithmeticas. Cum enim tam quilibet actus in ordine ad productionem habitus, quam ſubiectum in ordine ad illius receptionem ſint cauſæ neceſſariæ, & nó impeditæ, ille aget, & hoc recipiet quãtum poſſunt; præexiſtentia autem ſimilis, vel etiam intenſioris qualitatis in potentia nihil officit, vt vidimus. Præterea tuum erit probare, cur ſi poſteriores actus intendere poſſunt qualitatem præacquiſitam, tantum, & non plus, neque minus à qualitate præexiſtente impediantur. Demum ſi actus intellectus poſterior æqualis priori relinquit ſpeciem ſui æqualem priori, etiã actus voluntatis poſterior æqualis priori relinquet partem habitus æqualem priori. Neque vero ex hoc ſequetur infinita intenſio, cùm neque ponantur actus infiniti, neque continuatio actuũ cõſtans infinitis partibus deſignabilibus durationis, ſed merè proportionalibus, arguat in habitu partes plures, & plures in infinitũ, niſi merè proportionales, ſolum enim actus poſterior tam in intenſione, quam in duratione æqualis priori auget habitum per partes æquales.

9 Dices. ſecunda candela æquæ lucida

cida, ac prior non auget æquale lumen in medio, ergo neque ſecundus actus æqualis primo producet æqualem habitum. Reſpondeo Diſparitatem eſſe, quia lumen intra ſphæram actiuitatis ea proportione decreſcit, ex dictis vbi de illa egimus, vt ex illa manifeſtè inferatur non poſſe ſecundam candelam, quamuis æquè lucidam, intendere æqualiter lumen in medio; at nihil tale habemus in re præſenti.

10 Gradus habitus producti ab actibus ſolo numero differentibus ſunt homogenei ſicuti ſunt ipſi actus, à quibus gignuntur, non aliter ac grana ſeminis producta à floribus homogeneis ſunt homogenea, nulla enim eſt neceſsitas inuehendi heterogeneitatem, quam ſi in gradibus aliarum qualitatum reiecimus merito etiam in gradibus habitus reijcimus, cum non minus in habitu, quam in alijs qualitatibus ex agentium, quamuis ſolo numero diuerſorum multiplicatione ſequi poſsit effectus perfectior.

11 Species intellectuales nullam inter ſe habent contrarietatem, quamuis enim obiecta, quæ repreſentant, inter ſe opponantur, ipſæ tamen ſpecies nihil habeat: per quod vna ſit alteri

con-

contraria hinc cum quilibet actus relinquat ſpeciem ſui, nec ab vlla ſpecie intellectuali ſuperueniente deſtruatur, prior ſpecies intellectualis habitus ad apprehendendum poterit ſemper magis, ac magis intendi, neque in illo dabitur maximum naturale. Species phantaſiæ ratione materiæ, humorum ſcilicet, ac ſpirituum, ex quibus conſtant ſemper aliquam alterationem, & corruptionem patiuntur, imò per ipſum etiam acceſſum nouorum phantaſmatum priora obruuntur, ac deſtruũtur, ideoque reſpectu iſtarum dabitur maxima naturalis intenſio. Demum in habitibus voluntatis non apparet ratio admittendi maximum naturale, tunc enim hoc dari deberet, quando in ordine ad proſecutionem, vel fugam alicuius obiecti eò voluntas deueniſſet, vt nulla ſupereſſet ſuperanda difficultas, ad quam conferre poſſet maior facilitas, atqui circa obiecta, quæ voluntati proponuntur cum indifferentia, & ad quæ ſolum datur habitus, ſemper ſupereſt aliqua difficultas, cum ſemper in talibus obiectis repreſentetur malum aliquod ſuperandum. Imo etiamſi omnis difficultas adimatur, adhuc maior ſemper, ac maior habitus in

tenſio non erit fruſtranea, nec debebit à natura impediri; erit enim vtilis ad hoc, vt ſi per longam ceſſationem ab actibus phantaſmata obiecti repreſentatiua corrumpantur, voluntas facilitetur etiam ſi obiectum leuiter repræſentetur, & eò faciliteur magis poſt longiorem ab actibus ceſſationem, quo habitus fuerit magis intenſus. Adde paritatem ſpecierum, quæ à quolibet actu relinquuntur, etiã ſi plures, & plures ſpecies eiuſdem rationis præceſſerint.

10. Cauſa deſtructiua habitus ad apprehendẽdum, quem conſtitui diximus per ſpecies, eadem erit cum cauſa ſpecierum deſtructiua. Species autem intellectuales non videntur eſſe obnoxiæ corruptioni, quia nihil datur exigens illarum corruptionem, & ſemper adeſt eadem cauſa; à qua primo conſeruantur, cum enim vna ſpecies non ſit alteri contraria, vna non exiget deſtructionem alterius, pariter cum in conſeruari nec pendeant ab actibus; nec ab obiecto actuum, non eſt aſſignabilis vlla cauſa, à qua initio conſeruentur, & quæ debeat deinde ab earum conſeruatione deſiſtere, ergo per hoc; quod præextiterint, exigunt ſemper deindè conſeruari. Species phantaſ-

taſiæ, quamuis inter ſe non opponantur, quia tamen ſunt materiales, & ab humoribus,&ſpiritibus materialibus dependentes, prout hi alterantur, & corrumpuntur, alterantur etiam, & corrumpuntur illæ. Ex duplici igitur capite oritur corruptio habitus ad apprehendẽdum, ex alteratione nimirũ, & corruptione phantaſmatum, ſine quibus ſpecies illis correſpondentes non excitantur, & ex multitudine actum, per quos nouæ ſpecies materiales produci poſſunt in tanta copia; vt priores obruantur, & facile excitari non poſſint. Habitus ad aſſentiendum corrũpuntur primò per alterationẽ,& corruptionẽ phantaſmatũ;cũ enim facilitas ad aſsẽtiendũ habeatur partialiter à memoria priorum actuum ſi hec per corruptionẽ phantaſmatum imminuitur, etiã facilitas ad aſſẽtiendũ imminuetur. Secundo corrũpuntur per id,per quod dicimus corrũpi habitus voluntatis, cum facilitas ad aſſentiendum habeatur partialiter à faciliori voluntatis imperio,

12. De habitibus voluntatis aiunt nonnulli eos ita pendere in conſeruari ab actu; vt ceſſante actu ſtatim habitus incipiat paulatim corrumpi, non aliter ac impulſus violenter impreſſus,

ſtatim ac recedit impellens, incipit langueſcere; ſed contra eſt primo quia quæ hoc modo deſtruuntur, breui totaliter pereunt, vt conſtat in impulſu violento, qui breui totus perit; oppoſitum autem conſtat in habitu tum experientia, tum ex eius definitione, definitur enim difficile mobilis. Secundo etiam ſi per longum tempus ceſſemus ab exercitio actuum alicuius habitus,ſi tamen iterum tales actus incipiamus exercere,minorem in illis difficultatem experimur, quam ſi nunquam antea tales actus exercuiſſemus, ſi vero habitus hoc modo corrumperentur: quia poſt longum tempus nihil illius remaneret,nullam omnino facilitatem experiremur. Confirmatur ſi poſt ceſſationem ab actibus per ſex menſes v. g. experiamur facilitatem duplo minorem, poſt ceſſationem ab actibus per annum nulla deberet remanere facilitas, quod eſt contra experientiam. Demum rebus, quas cæteroqui videmus ad aliquod notabile tempus permanere, non eſt ſine poſitiuo argumento adimenda permanentia,nec dicendum quod ſint entia fluentia,quoties earum corruptionem poſſumus in aliquid aliud refundere. Poſſumus autem ſi dicamus cor

rum.

rumpi ab actibus contrarijs; vix enim accidere poteſt, quod per longum tempus ita ceſſemus ab exercitio v. g. patientiæ, vt nullum exerceamus actum impatientiæ, cum frequentes occurrant occaſiones, in quibus actus, vel patientiæ, vel impatientiæ ſunt exercendi. Sed eſto nullus exerceatur actus contrarius, per ſolam ceſſationem ab actibus ſpecies phantaſiæ repreſentantes motiua, & bonitatem in exercitio. v.g. patientiæ corrumpuntur, ideoque ſpecies etiam intellectuales illis correſpondentes nec tam facilè, nec tam viuide repreſentare poſſunt voluntati bonitatem patientiæ.

13. Habitus contrarij in gradu remiſſo poſſunt naturaliter ſtare ſimul in eodem ſubiecto: ſi quis enim habeat habitum intenſum vitij, non ſtatim ac incipit ſe exercere in virtute oppoſita, deperdit totam intenſionem prioris habitus, & tamen per aliquale virtutis exercitium, aliqualem etiam habitum virtutis acquirit, ſi enim per primos actus nihil virtutis acquireret, nihil etiam acquireret per poſteriores, qui inuenirent potentiam eo modo affectam, ac illam inuenerunt primi actus. Licet autem per vnum habitum con-

trarium non ſtatim totus alius habitus contrarius deſtruatur, experimur tamen ſemper aliquid illius perire in quocunque tandem gradu ſupponatur intenſus. Sed difficultas eſt vtrum vnus habitus deſtruatur formaliter ab alio contrario tam in actu primo, quã in actu ſecundo, eo modo, quo arena rubra ex promixtione cum alba nihil deperdit de ſua rubedine in actu primo, quia omnes illius particulæ ſunt rubræ ſicut prius, ſed ſolum deperdit de rubedine in actu ſecundo, quia in ordine ad cauſandam viſionem de rubedine, tantum de eius virtute imminuitur, quantum admiſcetur de arena alba. Hac ergo in re probabilius dicendum videtur, quod ſicuti ſpecies quantumuis de obiectis contrarijs, & contradictorijs, ſtant ſimul in eodem intellectu, ita in eadem voluntate ſtant ſimul habitus quantumuis oppoſiti, ſed quò magis creſcit vnus habitus, eò alius contrarius reddatur debilior ad agendum, & ſi duo habitus contrarii inſint potentiæ in gradu, & actiuitate pari, tunc potentia operetur, ac ſi nihil haberet habitus, cum, quantum poſſet ab vno habitu inclinari, tantundem ab alio retrahatur; ideoque fiat æquilibrium

librium, & potentia operetur in tali caſu ſecundum meram ſuam vim naturalem. Ratio huius aſſertionis eſt quia habitus non opponuntur in gradu remiſſo, vt patet, neque in gradu ſummè intenſo, cum ſumma intenſio non detur in habitibus non habentibus maximum naturale, vt vidimus. Ex quo apparet diſparitas inter habitus, & qualitates contrarias, in primis, enim qualitatibus non poteſt excedi latitudo vt octo, ideoque ſi ſubiectum habeat v.g. calorem vt octo non poteſt in illud introduci vnus gradus frigoris, niſi deſtruatur vnus caloris. at in habitu non datur talis determinata latitudo, quia habitus non ſunt qualitates generatiuæ, vel corruptiuæ ullius formæ ſubſtantialis, ſicuti ſunt primæ qualitates, ideoque ſicuti nulla datur naturalis forma ſubſtantialis, cui primæ qualitates debeanturin gradu excedente latitudinem vt octo, ita non poſſunt hanc latitudinem primæ qualitates naturaliter excedere.

14. Habitus non facilitant in actu ſecundo merè per hoc, quod informent potentiam, illam enim in actu ſecundo facilitarent ſemper ac informant, quod tamen eſt falſum, cum

non ſemper ac habitus iræ reſidet in voluntate, ſemper hæc ſentiat in actu ſecundo inclinationem ad iram. Neque dicas non ſemper in actu ſecundo facilitare, quia deeſt conditio repreſentationis obiecti, nam repreſentatio obiecti non eſt conditio ad hoc vt habitus informet potentiam, ergo cum informatio potentiæ habeatur antecedenter ad cognitionem, ſi in informatione conſiſteret formaliter facilitatio in actu ſecundo ſemper ac iſta informatio datur, deberet etiam dari facilitatio in actu ſecundo. Facilitant ergo habitus concurrendo ad actus effectiuè; primò enim cum habitus ad apprehendendum conſiſtant in ſpeciebus concurrerent ad actus effectiuè, ſicuti concurrunt ſpecies: à paritate autem horum idem probatur de habitibus voluntatis, tum quia nihil obſtat, tum quia cum non poſſint facilitare merè per hoc, quod informent voluntatem, neque per hoc, quod producant modũ aliquem actibus ſuperadditum, qui eſt omnino fruſtraneus, facilitabunt concurrendo ad actus effectiuè, & quidem actione communi ita ut eadem actio ſiuè diſtincta, ſiuè indiſtincta ab actu ſit actio potentiæ, & habitus. Neque

dicas

dicas habitus eſſe meras conditiones, quibus poſitis voluntas facilius operetur, nam eodem modo dicam voluntatem humanam eſſe meram conditionem, qua, cæteriſque requiſitis poſitis, ſolus Deus efficiat volitiones, quod eſt abſurdum. ſicut ergo quia poſito, v.g. igne videmus poni calorem, dicimus ignem eſſe cauſam effectiuam caloris, ita dicendnm eſt habitum eſſe cauſam effectiuam actus, quia poſitio habitu experimur actum facilius poni, Hoc tamen non aſſerimus in ijs, quibus aliunde ſcimus nullam competere vim effectricem, illis enim attribuimus meram rationem conditionis, vel quia ſunt modi ſicuti eſt approximatio, cui propterea omnis actiuitas negatur, vel quia non poſſunt eſſe principium determinatæ operationis &c, vt accidit exempli gratia in approximatione; ex approximatione enim aquæ ſequitur frigus, ex approximatione ignis ſequitur calor; at in caſu noſtro cum habitus, v.g. fortitudinis non determinet, niſi ad fortitudinem, non eſt cur illi non tribuamus veram vim effectiuam non modo in actum perfectum, ſed etiam in præuiam illam complacentiam, ac

imperfectam appetitionem, quæ actū perfectum voluntatis antecedit: hæc enim facilius, & in intenſione maiori elicitur cum habitu, quam ſine habitu.

15. Ex hoc bene explicatur, cur actus fiat facilius cum habitu, quandò enim fit cum habitu potentia minus debet influere, eò quod influxus, qui fuiſſet à ſola potentia, indiuiſibiliter procedit tam à potentia, quam ab habitu ad illum actione communi concurrentibus. Hinc cum tenuiori obiecti propoſitione, & quamuis potentia ſit aliis intenta, poteſt facile elicere actum ſimul cū habitu, quod ſine habitu non poſſet: & quamuis actus ſpiritualis fiat in inſtanti ratione termini, quia tamen non poteſt fieri in inſtanti ratione durationis, vt probauimus libro primo vbi de inſtantibus in tempore, ideo voluntas poteſt elicere actum cum duratione eò breuiori, & breuiori, quo intenſior, & intenſior erit habitus.

16. Dices vel habitus concurrit ad ſubſtantiam actus, vel ſolum ad modum. Reſpōdeo realiter loquendo concurrere ad vtrumque, cum enim actus vitales non fiant per actionem, ideo

ideoque neque per durationem ſuperadditam, habitus concurrens ad celeritatem, ideoque ad modum, quo fit actus concurret etiam ad entitatem actus; formaliter tamen dici poteſt habitum non concurrere niſi ad modum, quatenus loco huius actus celerius eliciti ſimul cum habitu, elicitus fuiſſet ſine habitu alius actus cum celeritate minori. &c.

DISTINCTIO XI.

De Anima in particulari.

CAPVT PRIMVM.

De Anima vegetatiua.

Tres ex cõmuni diuiſione ſunt animæ vegetatiuæ operationes: Nutritio, Augmentatio, & Generatio, vel enim viuens operatur ad ſui conſeruationẽ, & hoc præſtàt per nutritionem, vel ad maiorem molem acquirendam, atquè hoc facit per augmentationem, vel vt propaget ſe in ſpecie,& hoc habetur per generationem. De ſingulis aliqua breuiter innuemus.

SECTIO PRIMA.

De Nutritione.

1 Vita rerum naturalium definitur ab Ariſtot. lib.de vita,& morte cap.

cap.14. Permanſio animæ nutritiuæ eſt calido; calor enim eſt omnium vitaliū functionum inſtrumentum, ideoque cum tandiù permaneat anima, quandiu poteſt operari, tādiù permanebit in corpore, quandiu hoc retinet calorem. Porrò cum calor ſit valdè actiuus, in ſubſtantia, quæ ab anima informetur, debet ſimul cum calore adeſſe humidum; in quod calor agat. Hinc vita in calidi, & humidi temperamento cōtinetur, ſi enim calor nimium excedit, ſtatim depaſcitur humidum, ſi verò valdè excedat humidum, ſuffocabit calorem, non aliter, ac flamma lucernæ, ſi nimium affunditur olei, ſuffocatur. Vt vita ſit longior, debet humidum radicale eſſe craſſum, & pingue, ſicut enim tenue facilè reſoluitur, ita pingue benè cohæret, ac diutius calorem fouet. Hinc aquatilia breuioris vitæ ſunt, licèt præ alijs animalibus humore abūdent. Sed quantumuis humidum radicale ſit concretum, & pingue, citò tamen abſumeretur ab ignea vi caloris, niſi aliundè repararetur, ex quo apparet finis, ac neceſſitas nutritionis per alimentum, quo reparetur humidum, & materiæ deperditio facta per calorem.

2 Actio

2 Actio caloris in humidum neque eſt explicanda ita vt calor in ſubiecto,in quo ineſt,producat maiorem calorem, non enim calor ſe ipſum intendit, neque vt aliquæ partes viuentis calidæ pugnent in alias humidas, eædem enim partes ſunt calidæ, & humidæ, & ideo calor paſcitur humido, quia in eadem parte, quæ eſt humida, adeſt calor, qui humido fouetur, non aliter, ac ſi eadem pars,quæ igneſcit eſt humida, detinet in ſe ignem. Dicendum ergo eſt calorem agere in humidum, quia calore inducitur raritas,& leuitas, ideòque partes humidæ attenuatæ, continuò reſoluuntur, & abeunt,& ſimul cum illis abit calor,qui talibus particulis inerat, ne ergò viuens calore imminuto deſtituatur, reparari debent partes humidæ ſimul,& calidæ.

3 Materia,qua viuentia nutriũtur eſt alimentũ,aliud remotũ aliud proximũ. Remotum eſt, quod ad extrà intra viuentis corpus primo trahitur, & verti poteſt in ſubſtantiam aliti; huiuſmodi eſt cibus, & potus in animalibus,& ſuccus è terra attractus in plantis. Dixi *alimentum verti poſſe in ſubſtantiam aliti*, per quod differt à medicamento, quod in noſtri corporis ſubſtantiam non vertitur,

titur, ſed illam magis alterat, de ratione enim medicamenti eſt, vt plus alteret ſubiectum quàm alteretur, cum è contra alimentum, vt alimentum plus alteretur, quàm alteret, ideòque vertatur in ſubſtantiam aliti; ſi verò id, quod à viuente intrò ſuſcipitur non modo plus alteret, ſed etiam vincat ſubiectum, deſtruit viuens, & habet rationem veneni.

4 Alimenti conditiones ſunt: prima, vt ſit corpus ſubſtantiale, cum enim nutritio ſit reparatio ſubſtantiæ, hæc fieri non poteſt niſi per ſubſtantiã. Secunda vt ſit corpus mixtum, pura enim elementa cùm in aliqua qualitate maximè excedant, alterari à mixto viuente non poſſunt. Tertia conditio eſt vt ſit partim ſimile, partim diſſimile viuenti, quod duplici modo poteſt intelligi, vel quòd ſcilicet, ante concoctionem ſit diſſimile viuenti, & per cõcoctionem fiat illi ſimile, vel quod etiã antè quàm concoquatur, ſit partim ſimile, partim diſſimile, ſi enim antè cõctionem alimentum eſſet omninò ſimile viuenti, viuens non poſſet in illud agere, ſi verò eſſet omninò diſſimile, non poſſet vi caloris potentiæ nutritiuæ vinci, ac diſponi ad conuerſionem in ſub-

ſubſtantiā aliti; quàmquā per aſſuetudinem potuerunt aliquibus venena fieri alimenta, quod ita factum fuiſſe dicēdum eſt, vt initio modicum veneni ſumere cæperint, non sinè alicuius medicamenti præmunitione, continuata verò veneni ſumptione paulatim ventriculus ita veneni qualitatibus affici potuit, vt similis ipſi venenò fuerit redditus, adeoquè ipſum venenum vinceret, & in alimentum verteret. Quarta alimenti conditio eſt, vt ſit quid diuerſum ab eo quod nutritur, quod intelligendum eſt regulariter, nam sine dubio poſſet quis nutriri, si propriam v. g. manum comederet, demum debet alimentum habere aliquid humidi, quæ enim ſunt nimis sicca non poſſunt concoqui eo modo, quo ad nutritionem requiritur. Hinc præter cibum neceſſarius eſt potus, ne ille calore ſtomachi comburatur. Ex his alimenti remoti conditionibus deducitur eius definitio tali pacto; alimentum eſt mixtum ſubſtantiale poteſtate viuens, partim ſimile, partim diſſimile, vel corpus mixtum, quod à calore viuentis alteratum, & victum verti poteſt in ſubſtantiam aliti.

5 Alimentum proximum eſt, quod iam

iam concoctum, & præparatum immediatè conuertitur in ſubſtantiam aliti. Hoc in plantis eſt ſuccus, qui per illarum partes diffunditur, in Animalibus verò eſt ſanguis, qui ex ſupradictis non eſt animatus, ſed conuertitur in partes, quæ Anima informantur; alij etiam tres humores ſaltem in aliqua modica quantitate verti poſſunt ſimul cum ſanguine in partes, quæ Anima informantur. Animalibus exanguibus eſt pro vltimo alimento id, quod habent proportionale ſanguini Porrò ex eodem alimento nutriuntur. & augmentantur partes heterogeneæ viuentis, tum quia ipſum alimentum habet aliquam heterogeneitatem, ideoque quò viuens pluribus partibus heterogeneis conſtat, eo vtitur cibo magis heterogeneo, tum etiam quia ab heterogeneitate organorum idem alimentum diuerſas recipit qualitates, per quas in heterogeneas partes tranſmutetur, ſic ex ijs quæ diſtillantur diuerſa educuntur extracta; pro diuerſa ignis, ſeù caloris intenſione, ac diuerſitate vaſis.

6 Cauſa efficiens nutritionis non eſt ſolus calor natiuus, ex Ariſtotele enim 2. de Anima tez. 41. *Ignis*, ſeù calor, *concauſa quidem quodammodo eſt, non*

ta-

tamen ſimpliciter cauſa, ſed magis Animi, accedit ratio, in nutritione enim multa interueniunt, quæ ſolo calore vitali ſine immediato animæ concurſu fieri non poſſunt, nam calor ſolum calefacit, & coquit; atque iuducendo raritatem homogenea ab heterogeneis diſgregat, quare licet aliqua fiant immediatè à calore, omnia tamen, quæ in nutritione interueniunt, à ſolo calore fieri non poſſunt. Hinc quatuor animæ vegetatiuæ tribuuntur potentiæ, miniſtrantes, non niſi formaliter diſtinctæ, vt conſtat ex ſupradictis. Prima eſt potentia attractiua alimenti, quæ omnibus partibus viuentis ineſt, cum omnes nutriri debeant, quia verò tranſmutatio alimenti non fit in inſtanti, ideo præter potentiam attractiuam neceſſaria fuit potentia retentiua tum alimenti tam remoti, quam proximi, tum ſpirituum, tam animalium, quam vitalium, tum excrementorũ ad aliquod tempus &c. Tertia eſt potentia concoctiua alimenti remoti in chylum, chyli in ſanguinem &c. Quarta demum eſt potentia ſecretiua, & expulſiua, qua ſcilicet ex alimento ſecernantur partes vitales, quæ aſſumuntur ad nutrimentum, à partibus excrementitijs, quæ expelluntur.

Se-

ſecernį etiam debent in iecore quatuor humores, & in ſuam vnuſquiſque ſedem amandari; quælibet præterea pars viuentis illam ſibi alimenti partem debet eligere, quæ ſibi eſt magis idonea. Demum per virtutem expulſiuam non modo eijciuntur excaementa, ſed cibus etiam decoctus à ventriculo, & tranſmutatus in chylum, tranſmittitur ad hepar, & ab hepate conuerſus in ſanguinem funditur in venas.

7 Dixi chylum ab hepate tranſmutari in ſanguinem, primo enim deprehenſum eſt per venas lacteas; chylum recta deferri ad hepar, & ab hepate initium ſumere venas, quæ ſanguinem ab hepate acceptum deferunt in reliquas corporis partes. Secundo quia fœtus in vtero matris ad ſui nutritionem excipit ſanguinem per venam vmbilicarem, quæ ab vmbilico rectà tendit ad hepar. Tertio ibi generari dicẽdus eſt ſanguis, vbi generantur alij humores, cum omnes fiant ex eodem chylo, alij autem humores non generantur in corde, ſed in hepate, tum quia illos cor non patitur; tum quia prope hepar habent ſua receptacula: Quarto venæ non pulſant, ſicuti pulſant arteriæ, quæ prouenunt à corde.

de. Demum ipſa hepatis ſubſtantia ſatis oſtendit ſe eſſe ſanguinis officinam, cum tota ſit veluti maſſa quædam ſanguinis concreti. Ad auctoritatem Ariſtotelis oppoſitum ſentientis dicendum eſt: multa ipſi non potuiſſe innoteſcere, quia eius tempore ars anatomica erat valdè imperfecta, Neque verò illius auctoritati ſatisfiet, dicendo, quod ſanguis generetur in hepate, ſed perficiatur in corde, nam non totus ſanguis iuxta communiorem ſententiam ab hepate tranſmittitur ad cor, ſanguis enim nutrimentalis abſque eo quod tranſeat per cor, tranſmittitur ad Corporis membra.

8 De cauſa formali nutririonis nulla eſt peculiaris difficultas, ex dictis enim conſtat in viuentibus merè materialibus eſſe nouam aliquam partem, tum formæ partialis, tum formæ totalis, tum etiam vnionis tam continuatiuæ, quam eſſentialis; in homine vero erit ſolum aliqua noua pars formæ partialis, & aliqua noua vnio, per quam anima rationalis vniatur nouæ illi parti carnis v.g. vel oſſis.

9 Vt verò aliqua de ipſo etiam modo, quo homo nutritur, breuiter innuamus; Homo fame ſtimulatus cibum

bum ſumit, eumque ad primam concoctionem præparat in ore humectatione, & contuſione, pro qua natura de triplici dentium genere homini prouidit; quatuor enim anteriores ex parte ſuperiori, & quatuor ex parte inferiori lati, & acuti ſunt, tanquam cultri ad incidendum, vt propterea dicantur inciſores. Quod ſi cibus ſit durior adſtant vtrinque ad perforandum dentes, qui cum deſinant in acumen, inſtar dentium canum dicuntur canini ſuccedunt molares aſperi, ampli, & complanati, vt cibum iam diuiſum, & fractum conterant. Interim lingua cibus hac illac verſatur, & ſaliua humectatur, quæ è cerebro ſtillans circa palati extremitates à glandulis amygdalinis ſuſcipitur, ac ſeruatur. Hæc maſticatio non eſt vera concoctio, ſed ad primam concoctionem præparatio, per hanc enim cibus non ſubſtantialiter, quod ad concoctionem requiritur, ſed ſolum accidentaliter immutatur.

10 Duo ſunt ad radices linguæ canales; anterior tẽdens ad pulmones, per quem reſpiramus, & dicitur aſpera, ſeù vocalis arteria, cuius orificium radicibus linguæ proximum vocatur larynx, canalis poſterior, qui etiam dicitur œſo-

œſophagus, ſeu gula, per hunc cibus maſticatione præparatus demittitur in ventriculum, nè verò incidat in canalem anteriorem, huius orificium tegitur epiglottide mobili, quæ ipſius cibi delabentis pondere deprimitur, & laryngem obturat. Cibum excipit ventriculus, burſa ſcilicet in modum vtris ab extremo coſtarum, quæ dicuntur mendoſæ, tendens fere vſque ad vmbilicum, & maior illius pars eſt ad ſiniſtram, vt recompenſet pondus hepatis, quod eſt ex parte dextera. Eſt enim ventriculus ſubſtantiæ benè compactæ, ac rexiſtentis ad continendum magnũ calorem neceſſarium pro concoctione cibi, ſed facile dilatabilis per ingeſtionem cibi, ac facile contrahibilis per illius carentiam. Tunicæ quibus tam, œſophagus, quam ventriculus teguntur, intextæ ſunt multis fibris, alijs rectis ad attrahendum cibum, alijs obliquis ad illum retinendum, alijs tranſuerſis ad illum à fundo ſtomachi expellendum, & emittendum per ianitorem in inteſtina, vel per vomitum, ſi opus fuerit, reijciendum. Duo ventriculus habet oſtia, primum ſatis amplum, & poſitum in medio reſpectu noſtri corporis, coniunctum eſt cum œſophago,

go, & per hoc cibus ingreditur, aliud oſtium anguſtius, quod dicitur ianitor, poſitum eſt à parte dextera, & fere alteri oſtio parallelum, atque per hoc cibus concoctus defertur miniſterio fibrarum in inteſtina. Plurimum ventriculus habet abdominis, & omenti, quo natiuus illius calor foueatur, ſed hic etiam augetur à corporibus calidis, quibus ambitur, nã ex parte ſuperiori habet cor: nam parte quoq. ſuperiori, ſed ad dexterá, habet iecur, ad ſiniſtrũ vero latus, ſed inferne lienem, illi præterea adiacent inteſtina ſuis fæcibus ad cõcoquendũ apta; Quare ſuo, & horum calore ventriculus efficit primam concoctionẽ per modum elixationis; qua cibus vertitur in ſubſtantiam quandam fluuidam, & albam, quæ dicitur chylus.

11. Chylus per ianitorem ingreditur inteſtinum, quod per multas circumuolutiones tandem deſinit in receſſum. Iteſtinum in varijs ſui partibus diuerſimodè appellatur. Prima enim pars, quæ immediatè vnitur ianitori, & reflectens ſe retro ventriculum verſus ſpinam per eiuſdem ventriculi altitudinem ſine vllis flexibus deſcendit, dicitur inteſtinum duodenum, quia duodecim ferè digitis eſt longum, vbi v-

rõe

rò incipit flecti, incipit inteſtinum, quod vocatur ieiunium, eo quod in anatome reperiatur ſemper carens cibo. extremitati inteſtini duodeni, & initio inteſtini ieiuni inſeritur, ac deſinit meatus, ſeù canalis quidam, qui à burſa fellis defert flauam bilem hæc verò ſua acrimonia ſeparat chylum à fæcibus, eaſque colorat, ac propellit ad excundum. Inteſtino ieiuno ſuccedit inteſtinum ſubtile, ſeù ilæon, quod ſolum eſt reliquis omnibus inteſtini partibus ſimul ſumptis duplo maius. Hoc per multos anfractus circumagitur; donec propè dextrum lumbum ex ſua anguſtia ſtatim dilatetur in burſam quandam ampliorem, cuius fundo adhæret paruum quoddam inteſtinum inſtar vermis inflexum, quod dicitur cæcum, quia ex ea parte, in qua deſinit in vermem nullum habet exitum: Ex parte ſuperiori burſæ incipit inteſtinum ſatis amplum, quod dicitur colon, ad cuius initium eſt veluti valuula quædam, quæ poſt ingeſtas fæces in colum clauditur, nè fæces relabantur in inteſtina ſubtilia. Colon à lumbo dextro ſurſum aſcendit ad iecur, & ſtomachum, illiſque adhærens, & alijs inteſtinis incubans à parte dextera tendit

in ſiniſtrum, & inde deſcendit vſque ad initium oſſis ſacri, vbi incipit inteſtinum rectum, ſic dictum, quia recta fæces ducit in ſeceſſum. Debuit autem tanta eſſe, ac tam ſinuoſa inteſtinorum longitudo, tũ vt ſic longior ac lentior eſſet chyli traiectio, adeoq. melior illius concoctio, tum vt ſuis fæcibus conferrent ad cibi concoctionem.

12. Omnia hæc inteſtina includuntur reticula, quæ dicitur omentum, & conſtat duabus membranis adipe reticulatim conſperſis. Inteſtinis ferè vndique adhæret meſenterium, ſic dictum, eo quod ſit medium inter inteſtina. Eſt autem meſenterium pellis craſſior conſtans duplici tunica, & multis rugis implicata, habet vndique multos neruos, arteriolas, & venulas, quæ dicuntur meſeraicæ, hæ ſugunt ex inteſtinis chylum defæcatum, eumque deferunt ad hepar, vt ibi vertatur in ſanguinem. Eſt autem diſtinguendum duplex venarum meſeraicarum genus. aliquę enim apparent rubræ, plenæque ſanguine, & per has non poteſt deferri chylus ad hepar, ſed potius in illas ab hepate ſanguis traſmittitur, aliæ vero ſunt venæ meſeraicæ lacteæ, quæ

deferunt chylum ad hepar, atque hæ obſeruari non poſsunt, niſi in animali quod ſecetur viuum. & poſt quinque, vel ſex horas à cibo. Per has ergo venas chylus intra iecur receptus concoquitur, & vertitur in ſanguinem, atque hæc eſt, ſecunda concoctio, ex qua triplex ſecernitur excrementum, flaua ſcilicet bilis, ſerum, & atra bilis, ſeu humor melancholicus.

13. Flaua bilis, ne per corpus diffundatur, ingreditur per aliquas venulas, & meatus, ciſtam felleam, ſeu veſiculam, hæpatis concauitati adhærentem, hæc autem ciſta habet in fundo canalem quendam, per quem flaua bilis detruditur ad interiora, ad hoc vt ſua acrimonia pungat, & ſtimulet vim expultricem inteſtinorum, quorum proptærea fæces ſuo calore inficit. Humor ſeroſus non ſtatim totus à ſanguine ſeparatur, ſed aliquid illius ſimul cum ſanguine diffunditur per totum corpus, tum vt ſanguinis calorem temperet, tum vt ſaguis illo dilutus facilius permeet venas, & exudet ideoque totum corpus irriget, ac nutriat. Denique vbi ſuo munere ſeroſus hic humor defunctus eſt, in venis perſudorem, & occultam tranſpirationem e-

hu

fluit, reliquus per venas emulgentes à renibus maxima ex parte attrahitur, & per vreteres transmittitur ad veſicam. Humor etiam melancholicus, qui fit ex partibus chyli magis terreis, in hepate ſeparatur, & per duas venas, quæ dicuntur ſplenicæ, ab hepate defertur in lienem, qui videtur eſſe alterum hepar, cum ex partibus chyli craſſioribus conficiat ſanguinem, quo ventris infimi viſcera nutriantur. Hinc tam flaua, quam atra bilis non ſunt mera excrementa, ſed in ſuis receptaculis magis adhuc coquuntur, & aliquid inde extrahitur ad alimentum viuentium, atra enim bilis deſeruit ad nutrimentum oſſium, & partium magis terrearum, flaua verò pro nutrimento tunicarum, arteriarum &c. Porrò nunquam vnus humor totaliter ſeparatur, & depuratur ab alio, vt videre eſt in ſanguine, quando è venis extrahitur.

14. Sanguis in hepate perfectus ad varias corporis partes deducitur per venas, in quibus ſubit tertiam concoctionem. Venæ conſtant vnica tunica ſibi propria, triplici filamentorum genere cōtexta; aliqua enim ſunt recta, ducta ſcilicet in directum per longitu-

dinem venę, alia ſunt obliqua, alia transuerſa, ad attrahendum, contin endum, & expellendum ſanguinem. Habent ſubindè oſtiola, ſiue ſemiburſulas hinc inde adnexas ad ſuſtinendum ſanguinem, eiuſque pondus ſiſtendum, ne totus deſcendat, & relinquat partes ſuperiores, ideoque hæc oſtiola in partibus inferioribus ſunt frequentiora, & in venis maioribus duplicata; imo in venis, in quibus cæteroqui, oſtiola ſunt ſimplicia, quoties erumpit aliquis alius ramus venæ, propè initium nouæ venæ ſunt duo oſtiola, ad hoc vt ſanguis ibi magis frænetur, & in nouam venam poſſit diuergere: Duæ ſunt præcipuè venæ, cæterarum veluti capita, porta ſcilicet, & caua. Vena porta oritur à parte concaua hepatis, à quo paululum progreſſa diuiditur in duos ramos, dexter eſt maior, ac depreſſior; ſiniſter vero minor, & altiorè ſiniſtro prodeunt tres præcipuè rami, primus tendit ad ſtomachum, ſecundus ad lienem; tertius ad omentum, ſinguli verò in plurimos ramulos ſubdiuiduntur, donec deriuentur in venulas, quæ à ſubtilitate, quam habent, dicuntur capillares. Ex dextero autem ramo deſcendunt innumeri alij

mino-

minores ad meſenterium præcipuè, & inteſtina. Vena caua oritur à gibbo, ſeu parte exteriori hepatis; & ſtatim ac erumpit ab hepate, diuiditur in duos ramos, quorum vnus aſcendit, ac perforat diaphragma, per quod multos venularum ramunculos diſpergit, deinde flectitur in latus dexterum, ac poſteà flexus in ſiniſtrum ad hæret dextero lateri cordis, inde verſus iugulum ſcandit, vbi diuiditur in quatuor præcipuos ramos, quorum duo ſunt ex parte dextera, duo ex ſiniſtra, & ex dexteris vnus diffunditur per bracchium dexterum, alter per gulam aſcendit in partem dexteram capitis, ex ſiniſtris verò vnus peruadit brachium ſiniſtrum alter partem ſiniſtram capitis. Simili modo procedit alter ramus præcipuus venæ cauæ deſcendens ab hepate; nam ſtatim inflectit ſe paululum verſus dexterum latus dorſi, vbi autem ad primum nodum lumborum peruenit, emittit duos magnos ramos, qui dicuntur venæ emulgentes, per quas deriuatur ad renes ſanguis ſeroſus vrinæ permixtus, reliquus verò magis purus, deſcendit per eundem truncum, vſque ad os pectinis, vbi diuiditur in duos ramos; quorum alter tendit ad dexteram

 coxam.

coxam, crus tibiam &c. alter verò ad ſiniſtram.

15 In venis ergo ſanguis tertiam ſubit concoctionem, per quam proxime diſponitur ad ſubſtantialem aſſimilationem, diſponitur autem, dum adhuc purgatus à partibus aqueis, quæ vel per ſudorem euaporant, vel concreſcunt in pilos, vel decreſcunt, & extenduntur in cutem, mutatur in humores, qui dicuntur ſecundarij, vt diſtinguatur a primis, de quibus iā diximus. Quare in orificijs, ſeu extremitatibus venarum capillarium exudans primo fit craſſior, & hic eſt primus ex quatuor humoribus ſecundarijs. Secundo colligitur in quaſdam guttulas veluti roris, ideoque ſecundus hic humor dicitur ros. Tertio ex rore fit cambium, tertius ſcilicet humor rore coagulatior. Demū ex cambio fit gluten, ſic dictum propter craſſitiem, & adhæreſcentiam cum parte, in cuius naturam mox trāſire debet. Omnes autem hi quatuor humores ſecundarij ſiue differant, ſiue non differant ſubſtantialiter à ſanguine comprehenduntur nomine ſanguinis, dum dicitur ſanguis eſſe proximum alimentum animalis. Ex modo nutritionis hucuſque explicato in homine

col-

colligi poteſt modus nutritionis in alijs animalibus etiam exanguibus, & in plantis: ſimiliter enim triplex in plantis diſtinguenda eſt coctio ſucci alimẽtitij, quem trahunt è terra, prima coctio fit in radicibus; ſecunda in trunco, tertia in ramis.

16. Humidum, quod loco alterius deperditi acquiritur per nutritionem, vel eſt minus, vel certè deterius priori, quia calor natiuus pugnans cum alimẽtis ab illis repatitur, & infirmatur, ideoque non poteſt tranſmutare alimentum in ſubſtantiam perfectè ſimilem humido primigenio, ſed in ſubſtantiam deteriorem, ideoque viuens paulatim ſeneſcit, ac tandem deſtruitur. Præterea in qualibet concoctione dantur ſua excrementa, à quibus ſenſim debilitatur naturale temperamentum. Hinc nullum eſt alimentum, nullum medicamentum, quod ſine aliquo dãno poſſit viuenti prodeſſe, quodlibet enim dum ex vno capite prodeſt, ex alio nocet, ex quo ſequitur, vt non poſſint vires deperditæ reparari, abſque eo quod tandem uiribus penitus infirmatis viuens pereat.

17. Cum calor natiuus ſit cauſa neceſſaria ſemper aget, ideoque ſemper

aliqua exercebitur nutritio, neque vero deerit pabulum, nam ſemper adeſt aliquid in ſtomacho, & inteſtinis, in quod poſſit calor agere. Quod ſi verè nihil adſit vna pars aget in aliã. Atq. hinc oritur doloris ſenſus, qui famе, vel ſiti excitatur; excitatur autem huiuſmodi dolor in orificio ventriculi, ex eo quod partes exinanitæ corrugentur, & ab acri quodam humore vellicentur. Porrò fames definitur appetitus calidi, & ſicci, ſitis verò frigidi, & humidi. Dicitur appetitus ſeu appetitio, actus videlicet appetitus ſenſitiui, qui excitatur ex imaginatione, ſeù apprehenſione doloris ventriculi, & neceſſitatis cibi. Dicitur appetitio calidi, & ſicci, non quod cibus eſſe debeat valdè ſiccus, cũ potius vita conſeruetur humido; ſed vt cibus, qui debet eſſe ſolidior, diſtinguatur a potu. Similiter dicitur appetitio calidi, non quod cibus aliquando non ſit frigidus, ſed quia cum frigida non tam facilè poſſint concoqui, cibus plerunque debet eſſe calidior. Sitis eſt appetitio humidi & frigidi, quia potu frigido, & humido temperatur calor internus, diluitur cibus, vt poſſit elixari, & humectantur fauces, & œſophagus ne interno calore nimium exiccentur.

SE-

SECTIO SECVNDA.

De Augmentotione, & Generatione.

1 NVtritio triplici modo poteſt contingere; primò, itaut ſit maior affluuio, ſeu deperditione partium viuentis, & hæc dicitur augmentatio, ſecundo, ità vt ad ſenſum ſit illi æqualis, & hæc appellatur ſimpliciter nutritio; tertio deinum itaut ſit effluuio minor, & dicitur decretio, intelligendo tamen nomine decretionis non formalem ſubſtantiæ viuentis corruptionem, ſed poſitiuam conuerſionem alimenti in naturam viuentis, quæ tamen conuerſio ſit minor partibus deperditis. Definiri ergo augmentatio poterit: viuentis nutritio effluuio maior, licet enim potentiæ Animæ vegetatiuæ diuidantur communiter in nutritiuam, augmentatiuam, & generatiuā potentia tamen augmentatiua poteſt eſſe ſpecies nutritiuæ: ſed non propterea reijcienda eſt recepta diuiſio, cum ſit apta ad finem intentum ab inſtitutoribus talis diuiſionis, in ordine ad quá,

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE

ſicuti non fuit neceſſe recenſere decretionem, tanquam quæ non procurat, niſi meram conſeruationem viuentis, quod æquè præſtatur à nutritione, ità opportunum fuit in generali diuiſione ponere tanquam prima genera, nutritionem, quæ procurat conſeruationem viuentis, augmentationem, a qua habetur eiuſdem perfectio, & generationem, per quam ſequitur propagatio.

2. Poteſt etiā definiri aug mētatio acquiſitio maioris materię quātæ, vt quāta eſt, ſeruata proportione partium viuentis per introſuſceptionem alimenti. Dicitur acquiſitio maioris materiæ quā tæ, vt quanta eſt, vt explicetur terminus augmentationis, qui neque eſt merum accidens maioris quantitatis, ſeu extenſionis localis; hæc enim habetur per rarefactionem, neque ſola maior materia, ſeu ſubſtantia, ſed ſubſtantia maior quam fuerit deperdita, & cum maiori extenſione locali; adduntur aliæ particulæ, vt diſtinguatur ab accretione non viuentium, quæ licet ſit motus ad ſubſtantiam, non tamen fit per introſuſceptionem alimenti, neque per augmentationem ſingularum partium, per hoc ſcilicet, quod diuerſæ partes alimenti applicentur diuerſis

par-

partibus illius, quod augetur, ſicut fit in augmentatione viuentium, quorum propterea partes creſcunt ſeruando prioris figuræ proportionem. Quod ſi aliqua licet non viuentia ſeruant prioris figuræ proportionem, talis tamen figura, & partium proportio non requiritur ad hoc vt eorũ forma ſubſtãtialis conſeruetur, ſicuti requiritur in viuentibus ad hoc, vt poſſint exercere operationes vitales; ideoque partium proportio in augmentatione peculiari modo ſeruata, propria eſt viuentium.

3. Ex his patet ad augmentationem tres conditiones requiri, quod ſcilicet viuens augeatur accedente aliquo quanto præterea quod augeatur ſecũdum quaſlibet partes ſenſibiles,& quod denium id, quod augetur, remaneat idem, ſed idem per æquiualentiam, tum quia ſemper ſuccedunt nouæ partes prioribus æquiualentes,tum quia additamentum fit ſenſim ſine ſenſu. Porro augmentatio fit per partes, in quibus excipitur alimentum proximũ, & conuertitur in ſubſtantiam viuentis. Cum enim alimentum permeare, & peruenire debeat ad ſingulas viuentis particulas,hoc neq; fieri po.eſt per pe-

netrationem : neque per diuiſionem, hæc enim cauſaret dolorem, ergo fiet per apertionem pororum, in quibus alimentum excipiatur. Quamuis autem pori alimento repleantur, non tamen ceſſat nutritio, quia tum à calore, qui primos aperuerat poros, tum ob aliquibus partibus ſubſtantiæ viuentis, quæ attenuantur, & euaporant, alij deinde pori aperiuntur. Hinc non fit augmentatio ſecundum omnes partes deſignabiles viuentis, ſed ſolum ſecundum partes ſenſu diſtinguibiles, & habentes poros, non aliter ac quando vinum aqua permiſcetur, non fit permixtio ſecundum qualibet partes, cum hæ ſint finitæ in infinitum, & cõtinuum non poſſit ſecundum omnes ſuas partes diſcontinuari, ſed fit ſolum ſecundum particulas notabiles.

4. Generatio viuentium eſt origo viuentis à viuente principio coniuncto in ſimilitudinem naturæ. Dicitur *principio coniuncto*, quia de ſubſtantia generantis aliquid deciditur, quod genito inſeratur, & coniungantur, ſemen ſcilicet, vel ſurculus, ratione cuius viuens productum eſt pars viuentis producentis. Additur *in ſimilitudinem naturæ*, quia generatio tendit ad propagan-

gandam naturam, & quidem ſi ſit generatio perfecta tendit ad aſſimilationem in natura ſpecifica, ſi vero ſit generatio imperfecta, tendit ad aſſimilationem vnius viuentis cum alio in natura ſecundum aliquod propinquiſſimum genus innominatum ſic ex Ariſtotile. 7. met. cap. 8. *in quibuſdam manifeſtum eſt, quod generans talis eſt, quale eſt, quale quod generatur, non tamen idē, nec vnum numero, ſed vnum ſpecie, vt in naturalibus; homo namque hominem generat: niſi quid præter naturam fiat, vt equus mulum, & hæc quoque ſimiliter: quod enim eſt commune equo, & aſino non eſt nominatum propinquiſſimum genus.*

15. Non eſt improbabile materiam ſeminis [è ſingulis corporis partibus trahi, ſic enim facile redditur ratio, cur defectum alicuius membri in generante imitetur ſimilis defectus in prole huius enim rei ratio, quæ aliter reddi ſufficienter non poteſt, facile iuxta hanc ſententiam aſſignatur, dicendo ideo ex patre claudo, vel cæco naſci filium claudum, vel cæcum, quia membrum illud, quo caret generans, non ſuppeditat ſuam ſeminis particulam, qua formetur in fœtu ſimile membrū Quāuis autē defectus in fœtu oriri etiā poſ-

poſſit,vel ex aliqua ſanguinis vitiatione,vel ex aliqua compreſsione &c. Tamen quod ſæpe non in vno, ſed in omnibus filijs ſequatur idem defectus, non videtur poſſe refundi niſi in hoc, quod membrum illud, quod generanti, vel deeſt, vel eſt vitiatum, non ſuppedidat ſuam particulam ſeminis; neque recurras ad vim imaginationis, licet enim hæc multum conferat, tamen cum ex patre, & matre cęcis, qui nec ſui, nec alterius obiecti lineamenta perceperunt, naſcantur filij cæci, hoc in ſolam imaginationem refundi non poteſt. Adde quod venus totum corpus debilitat, non niſi quia ex toto corpore diuerſi accurrunt ſpiritus, ratione quorum datur in ſemine virtus partiũ heterogenearum efformatrix. Quod ſi aliquando ex mutilis parentibus generatur proles integra, hoc accidit, quia defectus ſeminis corrigitur ab alijs cauſis. Quando ergo ſemen ab Ariſtotele appellatur corpus homogeneũ, intelligendum hoc eſt de homogeneitate ad ſenſum, quomodo lac ad ſenſum corpus homogeneum, verè conſtat, & reſoluitur in partes ſeroſas, butiroſas; & caſeoſas.

Si-

6 Similitudo prolis cum parentibus in natura ſpecifica oritur ex virtute generatiua habente vim elaborandi ſemen, ex quo formatur viuens ſimile illi, ex quo fuit deciſum. Similitudo in colore oritur ex tẽperie ſeminis, quod cum retineat temperiem genitorum fœtum illis aſſimilat in colore. Similitudo in conformatione membrorum oritur pariter ex ſemine, quod cum ex varijs partibus genitorum deciſum ſit partes fœtus aſſimilat ſimilibus partibus genitorum. Multum prӕterea cõfert ad ſimilitudinem prolis cum parentibus vis imaginationis, ſi viri ſpecies vxoris animo defigatur, quod ſi hӕc imaginatione in alio vehementer transferat; poterit aliquando ex nigris, ac deformibus genitoribus naſci proles albӕ, vt teſtantur hiſtoriӕ. Hinc ſi Pauo dum ſuis ouis incubat, linteis albis tegatur, generare dicitur pullos albos, quod facilè ſuadetur ex facto Patriarchӕ Iacob Gen. 3. Merito autem Ariſtoteles ſect. 17. problem. docet prolem brutorum magis aſſimilari parentibus, quã prolem humanam, quia nimirum imaginatio hominis eſt magis vaga, vtpotè ſubdita libertati, & prout hӕc in conceptu, vel conformatione fœtus vehementer afficitur, prolis etiam confor-

matio

matio variatur; è contra imaginatio Brutorum eſt magis conſtans,& firma, niſi validum quid per accidens eueniat.

7 Conſtat experientia non omnes corporis partes ſimul formari, ſed reliquarum conformat onem præcedere tres præcipuas partes cor ſcilicet, cerebrum & hepar. Sed inter iſtas dubitatur, quænam pars cæteras præcedat: Experientiæ, & rationes hinc inde ſatis probabiles adducuntur, ideoque cum nulla videatur alijs poſſe præferri, dicendum erit cor, hepar, & cerebrum ſimul efformari, primo quia vt recepta conſtat experientia prioris conceptionis diebus conſpiciuntur in vtero quaſi tres exiguæ bullæ, ex quibus probabile eſt has tres corporis partes conformari. Secundo hæc tria membra tantam in ſe habent connexionem, vt vnum ſine altero operari non poſſit, ſicut enim calor cordis temperari debet à cerebro, ita Hepar ſine calore cordis non poteſt conficere ſanguinem, cum ergo poſſit natura horum trium membrorum delineationem ſimul incipere, ſicuti tres illas bullas ſimul diſtinguit, neque ſit maior ratio, cur ab vno potius ex his tribus membris, quam ex alio

alio exordiatur, dicendum erit, quod ab omnibus his tribus ſimul incipiat. Ex quo patet reſponſio tùm ad experientias, tum ad rationes, quæ pro hac, vel illa parte afferuntur; ideò enim aliqui potuerunt experiri cor prius elaborari, alij verò hepar, vel cerebrum, quia licet verè ſimul fiant, ratione tamen diuerſorum accidentium hic, & nunc magis ſenſibilium, ab his cor, ab alijs hepar, vel cerebrum potuit facilius dignoſci. Rationes vero, & congruentiæ, quæ pro vna parte afferuntur, quia compenſantur à rationibus, quæ afferuntur pro alia parte, ideo nō efficiunt, quominus dicamus has tres partes ſimul elaborari.

CAPVT SECVNDVM.

De Anima ſenſitiua.

Anima ſenſitiua conformiter ad definitionem animæ in communi initio traditam definiri poteſt actus corporis naturalis organici potentia operationes ſenſitiuas habentis. Operationes autem ſenſitiuæ diuidi poſſunt in tria-

genera aliquæ enim ſunt cognitio rerũ naturaliũ per ſenſus internos &c. externos, aliæ ſunt appetitio boni, vel fuga mali per appetitum concupiſcibilem, & iraſcibilem, aliæ demum ſunt motus localis per potentias motrices, de quibus per partes mox differemus. Verùm cum ad operationes ſenſuum concurrere debeat obiectum per aliquid ſui, nimirum per ſpecies, aliqua de his generatim præmittamus.

SECTIO PRIMA.

De Speciebus.

1 Species alia eſt expreſſa, alia impreſſa. Expreſſa eſt terminus internus cognitionis, ſeu obiectum, prout expreſſũ in cognitione ſpirituali, vel materiali; ex alibi enim dictis, in cognitione duo poſſumus formaliter diſtinguere vnum, quod ſe habet ſubiectiuè in potentia & hoc eſt entitas cognitionis ſecundum illius prædicata communia, aliud ſe habet obiectiuè, atque hoc eſt ipſum obiectum, prout expreſſum, & repræſentatum In cognitione,

ne, hoc ergo dicitur ſpecies expreſſa, ſeu imago obiecti. Spe cies impreſſa, non eſt imago, ſed veluti penicillus, per quem efficitur imago obiecti, atque hæc alia eſt ſpiritualis effectiuè concurrens cum intellectu ad cognitionem ſpiritualem, & dicitur ſpecies intelligibilis, alia eſt materialis, cōcurrens cū ſenſu, vel interno, vel externo ad cognitionem materialem, & dicitur intētionalis, vtraque eſt ſimilis obiecto non in eſſendo, ſed in repreſentando, & habens vim producendi ſimul cum potētia cognitionem.

2. Dari ſpecies impreſsas in aliquo ſaltem ex ſenſibus externis probatur primo, quia ſaltem admittendæ ſunt ſpecies ad actus potentiæ viſiuæ, hæc enim eſt indifferens ad eliciendam viſionem circa hoc, vel illud obiectum, ergo ad eliciendam viſionē circa hoc potius obiectum, ab aliquo debet determinari, non à ſolo obiecto, quia hoc eſt remotum, ergo à ſpeciebus, quæ ab obiecto in medio diaphano productæ determinent potentiam ad viſionem de tali obiecto, aliter nulla eſſet ratio, cur medium diaphanum, & certa quædam obiecti diſtantia requiretur, ſi enim nihil ab obiecto in me-

medio ptoduceretur ex quacumque diſtantia, & per quodcumque medium videri poſſet obiectum quodlibet etiam exile. Idem probatur multis experientijs. Ideo enim per ſpeculum, & nos ipſos, & ea quæ à tergo habemus intuemur, quia ſpecies à ſpeculo reflectuntur. Ideo perſpicilia conuexa conferunt ad meliorem viſionem, quia ſpecies ab illis collectæ validiores fiunt ad mouendum ſenſum; ideo multiplicatis ſpeculis eadem res multiplicata apparet, quia ſpecies eiuſdem obiecti à pluribus ſpeculis reflexæ obiectum exhibent multiplicatum. Præterea idem obiectum in diuerſo medio diuerſimodè apparet mane enim ſol maior videtur, quam ſub meridiem, & remus rectus, qui in aere cernitur rectus, in aqua apparet curuus, non niſi ratione ſpecierum, quæ à medio diuerſæ rationis refringuntur; & ne plura congeramus per foramen factum in feneſtra cubiculi clauſi ſimul cum luce ingrediuntur, & in carta munda excipi potuerunt ſpecies rerum omnium cum ſuis coloribus in debito ſitu ante illud foramen poſitarum, & quot in feneſtra feceris foramina, totidem cuiuſque rei multiplicabuntur imagines; Quod ſine

ne ſpeciebus emiſſis ab obiecto explicari non poteſt.

3 In ſenſibus etiam internis, & intellectu dari ſpecies probatur, quia hæ quoque potentiæ non ſunt determinatæ ad hoc potius obiectum cognoſcendum, quàm illud; cum vero non ſint liberæ, non poſſunt determinare ſeipſas, ergo determinari debent à ſpeciebus. Præterea noſtra phantaſia repreſentat ſibi obiectum abſens, quod multò ante per ſenſum externum cognouit, hoc autem fieri non poſſet, niſi illius ſpecies remanſiſſent, quæ cum ratione alicuius accidentis hic, & nunc excitentur, cauſant hic & nunc talis obiecti imaginationem. Idem dicendum de intellectu, qui hic & nunc ſe determinat ad hoc, vel illud cognoſcendum ab huius, vel illius obiecti ſpecie intelligibili, quæ vel ex imperio voluntatis, vel ex alijs accidentibus hic et nunc excitatur, quando ſimilis ſpecies materialis excitatur in phantaſia; ea enim eſt inter intellectum, & phantaſiam connexio, vt nunquam intellectus cognoſcat, niſi phantaſia imaginetur. Nequæ dicas ſine ſpeciebus intelligibilibus ſpiritualibus intellectum ſufficiéter determinari ad ſuas cognitiones à phan

tasma

taſmatibus. nam contra eſt primo quia intellectus recordatur ſuorum actuũ ſpiritualium, quos olim elicuit, & qui à phantaſmate non attinguntur. Contra ſecundo, quia ſi ad determinandam voluntatem ſpiritualem non ſunt ſatis cognitiones materiales phantaſiæ, neque ad determinandum intellectum ſpiritualem ſatis erunt phantaſmata materialia.

4 Dices ſpecies non cognoſcuntur ergo non poſſunt nos ducere in cognitionem obiecti. Reſpondeo ſignum formale, vt dictum eſt in lib. periherm. poſſe nos ducere in cognitionẽ alterius, etiamſi non cognoſcatur: vt quod, ſic ipſa cognitio non cognita, niſi vt quo ducit nos in cognitionem alterius. Porro ſpecies ſunt ſimiles obiecto in repreſẽtando, eò quod tamquam illius vicariæ, & inſtrumenta faciant nos in illius cognitionem venire. licet autẽ, ſpecies ſpirituales ſint inſtrumẽta obiecti materialis, poſſunt tamen eſſe in ratione ſpiritualitatis perfectiores obiecto; quia ſaltem partialiter producũtur ab intellectu ſpirituali: ſpecies vero intentionales, quæ à ſolis obiectis materialibus producuntur, ſunt æquè materiales, ac ipſa obiecta. ratio enim

ma-

materialitatis, ſeu dependentiæ à materia conſiſtit in indiuiſibili. Sicut autem poteſt in eodem intellectu ſtare ſimul cognitio de albedine, & cognitio de nigredine, ita poteſt ſtare ſimul ſpecies de albedine, & ſpecies de nigredine, neque enim ſpecies habent inter ſe contrarietatem illam, quam habent obiecta, quæ repreſentant.

5 Species ſemper ab obiectis emittuntur non ſecus ac ſemper à corpore lucido producitur in medio lumen, ſicut autem, vt infra probabimus, lumen ſemper tendit per lineas rectas, & ſecundum faciem, ita ſemper eadem ratione tendunt ſpecies; nulla enim eſt alia ratio cur ſine reflexione non poſſimus videre, quæ habemus à tergo, niſi quia ſpecies ita recta, & ſecundum faciem tendunt vt nullatenus obliquétur. Demum tam lumen, quam ſpecies inſtantaneè ratione termini per totam ſphæram actiuitatis producuntur, cum nullum habeant contrarium, vt alibi dictum eſt.

6 A qualibet obiecti particula in qualibet parte medij producuntur ſpecies in orbem, cum enim ex qualibet parte medij obiectum videatur, in qua-

libet parte medij obiectum videatur in quahbet parte medii pro ductæ erunt ſpecies. Accedit tum paritas primarũ qualitatum agentium in orbem, tum etiam ſimilis ratio, ſicut enim primæ qualitates inſtitui debuerunt vt agerét in orbem, quia non erat maior ratio, cur ad vnam tantum lineam agerent, & æque illis futurum erat bonum aſſimilare ſibi paſſum in hac, vel illa parte ſpheræ conſtitutum, ita ſpecies produci debuerunt in orbem, quia non erat maior ratio, cur obiectum repræſentaretur in hac potius parte, quam illa, & æque in hac, & in illa parte futurum erat bonum vt repreſentaretur. Non ita accidit in impulſu, cum enim hic agat in extraneum ſubiectum, vt tollat impedimentum motus, ſicut mobile non poterat exercere ſimul motum localem niſi verſus vnam lineam, ita non debuit inſtitui niſi potens tollere impedimentum verſus vnam lineam; ſed ita vt determinari poſſet ad hanc, vel illam lineam, prout mobili bonum erat ad hanc, vel illam lineam inſtituere motum.

7 Species materialis cum educantur de potentia ſubiecti, illi debent coextendi & proportionari, adeo vt vna il-

illarum pars ex vna parte ſubiecti, alia ex alia educatur, ideoque habere debét diuiſibilitatem extenſiuam. Habere pariter debent diuiſibilitatem aliquam intenſiuam, idem enim obiectum in minori remotione à potentia melius videtur, quam in remotione longe maiori, non niſi quia ſpecies ad magnam diſtantiam minus intenſa, minus etiam eſt actiua. Idem enim obiectum minus remotum nō videtur melius ex eo, quod aliqua illius pars videatur, quæ a longe non videretur, nam hoc non eſt videre idem obiectum melius, ſed videre plura obiecta, ſeu plures partes obiecti; & ſanè ſi omnes partes obiecti ſint homogeneæ, non eſt maior ratio, cur quando obiectum videtur magis confusè, hæc potius illius pars videatur, & non alia, ideoque dicendum eſt quod videantur omnes, ſed confusè per ſpecies minus intenſas. Demum ſpecies ſunt etiam diuiſibiles repreſentatiuè, adeoque pars obiecti quantumuis homogenei producet partem ſpeciei, & totum obiectum totam ſpeciē, non vero ad totam ſpeciem concurret indiuiſibiliter totum obiectum homogeneum, probatur hoc ex ſpeciebus per foramen intra cubiculum clauſum ex-

ceptis in carta; decuſſantur enim species in foramine, & pars obiecti dextera pingitur in carta ex parte ſiniſtra, pars vero ſiniſtra piugitur ex parte dextra, quod ſi partem obiecti dextram occultes, ceſſant in carta ſpecies ſiniſtræ remanentibus dexteris, ſi vero occultes dextram, ceſſant ſiniſtræ; ergo ad productionem ſpecierum non concurrit indiuiſibiliter totum obiectum, ſed quælibet obiecti pars producit ſuam partem ſpeciei. Adde quod aliter totum mare indiuiſibiliter concurreret ad produeendam ſpeciem ſui, ideoque ſi vna gutta aquæ in Oceano defuiſſet, tota reliqua illius aqua diuerſam ſpeciem produxiſſet ab ea, quam producit, quando adeſt talis gutta; quod omninò gratis, & incongruenter dicitur; ſicut enim quælibet obiecti pars videri poteſt independenter ab alia, ita quælibet producet ſpeciem ſui independenter ab alia. Ex eodem experimento ſpecierum exceptarum per foramen habemus præterea, à qualibet obiecti parte deſignabili emitti ſpeciem ſui in quamlibet partem deſignabilem medij ex quacumque enim parte feneſtræ aperiatur foramen, ingrediuntur ſpecies repreſentantes totum obiectum, imo,

vt

vt diximus num. 2. quot fiunt in feneſtra foramina; totidem ſimul tempore, dummodo nimia lux non impediat, pinguntur in carta imagines obiecti, hoc autem oſtendit in qualibet parte aeris exiſtere ſimul penetratas ſpecies repreſentatiuas cuiuſcumque partis obiecti; quod neceſſarium fuit ad hoc vt ex quacumque parte medij videri poſſet ab oculo totum obiectum. Ex quo vlterius conſtat ſpecies non eſſe corpuſcula; darentur enim in eodem aeris puncto innumera corpuſcula cōpenetrata, quod dici non poteſt.

8 Dices vnum exiguum granum pulueris à longè videri non poteſt, niſi coniungatur cum alijs eiuſdem rationis, ergo vna pars corporis homogenei non poteſt de ſe producere ſpeciem ſui; ſed ad illam producendam concurrit indiuiſibiliter totum obiectum. Reſpondeo à quolibet grano pulueris produci ſpeciem diuiſibiliter, non tamen effici impreſſionem ſenſibilem in oculo; niſi coniungatur cum alijs ſpeciebus, ſicut exiguum granum pulueris applicatum organo ſenſus non facit ſēſationem in tactu, niſi ſimul cum alijs applicetur potentiæ, non quod ad faciendam impreſſionem in organo ta-

 ctus

ctus plura grana concurrant indiuiſibiliter, verè enim vna pars obiecti afficit vnam partem organi, alia aliã, ſed quod affectio illa, quæ ſeorſim ab alia non erat ſenſibilis ſimul cum alia fit ſenſibilis.

9 Species ſenſuum externorum producuntur ab ipſis obiectis ſenſibilibus, mutato enim obiecto mutatur ſenſatio, & ſpecies, non niſi quia mutatur cauſa; præterea quo obiectum eſt vicinius, aut remotius, eò percipitur magis, vel minus clarè, ergo cum ſpecies ad præſentiam obiecti ponatur, & remoto obiecto remoueatur, & pariter vicino, vel remoto obiecto intenſior, vel remiſſior ſit ſpecies, hæc produci dicenda eſt ab obiecto, non ſecus ac propter eandem rationem dicimus ab igne produci calorem. Similiter quia elicita à ſenſu externo ſenſatione producuntur ſpecies in ſenſu interno, ideo dicendum erit ſpecies in ſenſu interno produci à ſenſationibus actuum externorum; quod vlterius probatur, quia ſola ſpecies impreſſa emiſſa ab obiecto non poteſt eſſe cauſa ſpecierum pro ſenſibus internis, ſi quis enim apertis oculis dormiat, vel aliò intenſè defixus non aduertat ad obiectum, quod

illius

illius oculis obuerſetur, datur in ſenſu externo ſpecies impreſſa obiecti, nec tamen producitur ſpecies in ſenſu interno, ſi enim hæc produceretur, poſſet ille obiecti, cuius habuiſſet ſpeciem, recordari. Quod ſi quæras vtrum ſpecies ſenſus interni producatur à ſolo actu ſenſus externi, ne vero producatur etiam partialiter à ſpecie impreſſa ſenſus externi. Reſpondeo probabilius eſſe, quod producatur à ſolo actu ſenſus externi, quia non poteſt externa ſenſatio producere ſpeciem ſui, quin indirectè repreſentet etiam obiectum talis ſenſationis, ergo gratis ſuperaddi tur ſpecierum impreſſarum efficientia in ordine ad ſpecies ſenſuum internorum. Porro quamuis ſenſatio externa eliciatur v.g. in pede, poterit tamen producere ſpeciem ſui in cerebro, in quò fit ſenſatio ſenſus interni, quia ſicuti per aerem tranſmittitur ab obiecto ſpecies ad ſenſum externum, ita poterit à ſenſatione elicita in pede produci ſpecies vſque ad cerebrum ratione continuitatis, quam inter ſe habent nerui, aliæque partes animalis.

10. Cauſa efficiens ſpecierum intelligibilium non eſt cur non dicatur eſſe ipſemet intellectus ſimul cum actibus

ſenſuum internorum tamquam cõcauſis, poſſe enim actus materiales cõcurrere ſaltem partialiter ad productionem alicuius ſpiritualis, probari poteſt ex eo, quod dum equo vehimur, produitur ab equo non ſolum vbicatio fluens materialis in noſtro corpore, ſed etiam vbicatio fluens ſpiritualis in anima rationali, atque hæc ſaltem mediante aliquo impulſu materiali, tanquam cauſa. Sic autem philoſophantes, neque cogimur recurrere ad cauſam primam, & melius explicamus, quomodo ſpecies producatur ab obiecto, quomodo intellectus operetur dependenter à ſenſibus, & retinemus cõmunem diuiſionem illius in agentem & poſſibilem, ſeu paſſibilem, non quod detur duplex intellectus, ſed quod idẽ intellectus ſeu anima prout ſibi producit ſpecies intelligibiles dicatur agens, quatenus vero recipit ſpecies, & dependenter ab illis intelligit, dicatur poſſibilis, ſeu paſſibilis.

11 Circa cauſam conſeruatiuam ſpecierum; ſenſuum externorum dubitatur, vtrum ita in conſeruari pendeant ab obiecto, vt eo remoto debeãt ſtatim perire. Videtur autem quod non, ſi enim funiculus habens alligatũ

in

in extremitate aliquid accenſum velociter agitetur in orbem, videbimus cõtinuatum, & nulla ex parte interruptũ circulum luminoſum, quod explicari non poteſt ſine ſpeciebus, quę ad aliquod tempus perſeuerent in qualibet parte circuli, etiam quando in qualibet parte circuli non adeſt corpus accenſum, hoc tamen refundunt aliqui in vim vehementis imaginationis, ſed contra eſt quia poſſumus attentionem adhibere, & imaginationem corrigere. Inſtant hoc non eſſe in noſtra poteſtate, ſicut ſæpe non eſt in noſtra poteſtate noctu imaginationem corrigere, & omittere timorem. Sed contra eſt primo, quia non eadem eſt vis imaginationis in ordine ad actus ſenſuum externorum, quantumuis enim imaginari velim, quod aliquid videam, ſi verè illud non video nunquam potero per imaginationem experiri viſionem omnino ſimilem illi, quam experirer, ſi verè obiectum adeſſet. Contra ſecundo quia non reſpectu cuiuſcumq; accidit imaginatio rei noxiæ, ex qua ſequatur & concipiatur timor, ſicuti reſpectu cuiuſcumque accidit, quod dum funiculus rotatur, videatur circulus igneus, imo etiam ſi quis alia

quælibet imaginetur, adhuc videt circulum igneum.

XII. Recurrunt alij ad magnam ſpirituum copiam, quibus oculus abũdat, vt conſtat ex eo, quod poſtquam ſpectauimus obiectum aliquod valdè lucidum, clauſo deinde oculo, vel amoto obiecto, adhuc diu perſeuerat illius rapreſentatio; ſimiliter ergo dicũt per vehementem funiculi accenſi circumuolutionem magnam fieri ſpirituũ aduocationem, vt propterea oculus in tali circulo aſpiciendo laboret, ideoque circulum illum igneum eſſe verũ circulum ſpirituum igneorum ex oculo emiſſorum. Sed contra eſt primo quia cur hi ſpiritus ſemper videntur ordine circulari, cum enim hac illac diſpergantur, profecto non deberet cerni huiuſmodi circulus. Contra ſecundo ſi corpus accenſum, & funiculo alligatum ſit viride, videtur circulus igneus viridis, ſi ſit flauus, videtur flauus, eſto ergo videantur ſpiritus ignei erumpentes ex oculo, at cur videntur nunc flaui, nunc virides? Si dicas à ſpeciebus emiſſis ab obiecto viridi, vel flauo imbutos fuiſſe ſpecie viridi, vel flaua, non aliter ac carta excipiens ſpecies, quæ ingrediuntur per foramen feneſtræ,

ſtræ, ab obiecto viridi, vel flauo imbuitur ſpeciebus viridibus, vel flauis, bene eſt, ſed ſicuti tamdiu ſolum remanet carta depicta v. g. viridis, quamdiu in illa remanent ſpecies obiecti viridis, ita tandiu ſolum remanere deberent ſpiritus ignei depicti virides, quamdiu remanent ſpecies obiecti viridis, cum ergo remaneant etiam remoto obiecto viridi, dicendum erit remanere, & conſeruari ſpecies ad aliquod tempus remoto obiecto, nec omnino pendere ab illo in conſeruari.

13. Atque ita verè dicendum eſſe de ſpeciebus potentiæ viſiuæ præter allatam funiculi experientiam, quæ aliter explicari non poteſt, probatur primo à paritate ſpecierum ſoni, vt infra videbimus. Secundo à paritate impulſus proiectis impreſſi. Si enim in proiecto ſeiuncto à proijciente quamuis habente grauitatem contrariam, conſeruatur tamen ad aliquod tempus impulſus violentus, cur non poterunt etiam remoto obiecto remanere ſpecies ad aliquod tempus, cum nihil ſit illis contrarium. Et ſanè ſicuti debuit ad aliquod tempus remanere virtus impreſſa proiectis propter multa bona, quæ ex hoc obueniunt in natura, ita

dicendum eſt ſpecies eſſe talis naturæ, vt licet pendeant in produci ab obiecto, non tamen ita ab eo pendeant in conſeruari, vt per aliquod tempus conſeruari ſine illo non poſſint, bonum enim erat futurum in natura, quod aliquamdiu etiam remoto obiecto cõſeruarentur, nam ſicuti potentia viſiua non determinatur ad viſionem, niſi impreſſio à ſpeciebus facta in organo, habeat notabilem aliquam intenſionem & extenſionem, ita ſpecies non poſſunt cauſare viſionem niſi earum impreſſio duret ad aliquam breuem morulam, ſic ſi tangamus, ſed ſtatim maxima celeritate remoueamus manum ab aliquo obiecto, non benè poſſumus de eo certificari, vt ergo poſſemus de obiecto, quod oculis obuerſatur, certificari, debuerunt ſpecies ita inſtitui, vt ad aliquam breuem morulam etiam remoto obiecto conſeruarentur. Cur vero tandiu, & neque plus, neque minus conſeruentur, ratio eſt quia etiamſi non habeant contrarium, bonũ tamen eſt, quod tamdiu ſolùm durent & non diutius, cum enim ſpecies inſtitutæ ſint ad repreſẽtandum obiectũ, debuerunt ita inſtitui, vt etiam remoto obiecto conſeruarẽtur ad aliquam mo-

ru-

rulam, ad hoc vt de illo certificaremur, etiã quando tanta celeritate recedit obiectum, vt ſi eadem celeritate perirent ſpecies, hæ non poſſent facere impreſſionem ſenſibilem. non debuerunt autem ſpecies exigere diuturniorem conſeruationem, quia ſi diutius conſeruarentur, non poſſemus ex illis dignoſcere, vtrum verè obiectum adeſſet, vel non, ideoque ſi diutius conſeruarentur, non obtinerent finem ducendi nos in cognitionem obiecti præſentis, ſemper enim poſſemus dubitare, vtrum videremus obiectum, quia verè adeſt de præſenti, an ſolum quia præfuit, & ſpecies conſeruantur.

14 Dices lumen in lapide Bononienſi perſeuerat ad longius tempus, ergo lumen, & ſpecies conſeruantur contra illarum finem, certificant enim nos de obiecto præſente etiam quando diu ante luminoſum receſſit. Reſpondeo lapidem Bononienſem non apparere lucidum ex eo, quod in illo ad tantum tempus conſeruetur lumen, & ſpecies corporis lucidi, ſed ex eo, quod cum hic lapis debeat prius per vſtionem præparari, per illam multas concepit particulas igneas, & lucidas, quæ lu-

mine ſolis euocantur, & euocatæ incipiunt erumpere. Hinc vt poſt longum tempus lapis hic videatur lucidus, poſtquam expoſitus eſt radijs ſolaribus, debet in aliqua capſula occludi, aliter particulæ illæ operculo capſulæ non impeditæ ſtatim auolarent.

15 Species etiam ſenſuum internorum, & ſpecies intelligibiles non pendere ab obiectis in conſeruari conſtat experientia; experimur enim nos recordari, ideoque remanere in nobis ſpecies obiecti, etiam quando hoc diu antè receſſit; De omnibus ergo ſpeciebus dicendum eſt, quod conſeruentur efficienter à ſolo Deo, non aliter ac impulſus violentus in proiectis ſeiunctis à proijciente conſeruatur à ſolo Deo.

SE-

SECTIO II.

De obiecto, & organo viſionis.

1 OBiectum adequatum potentiæ viſiuæ eſt lumen, & color. De lumine quærendum prius eſt, vtrum lumen diffuſum per medium ſit diuerſæ rationis à luce exiſtente in corpore luminoſo, ſeu in luminoſo principali. non aliter ac ſpecies albedinis diffuſa per medium eſt diuerſæ rationis ab albedine exiſtente in coroore albo; Ad, quod reſpondendum eſt affirmatiuè; calor enim per medium productus ab igne v.g. eſt eiuſdem rationis cum calore exiſtente in ipſo igne, quia tam calor productus in medio, quam calor exiſtens in igne producente eſt actiuus, & productiuus alterius caloris, lumen vero productum in medio, non eſt productiuum alterius luminis, tam enim calor exiſtens in igne, quam calor ab igne productus in aere agit in orbem, & quodlibet punctum caloris produ-

ēti

ctì eſt centrum nouæ actiuitatis, non alıter ac calor producens; at lumen ſempet habet propagari ſecundum ſ a-ciem, nec niſi directè elongando ſe ab o. io cto; ſi enim in cubiculo aliquo bene clauſo per foramen feneſtræ excipiatur radius ſolis, & per aliud foramen illi correſpondens in oppoſito pariete, lumen exceptum aliò tranſmittatur nihil luminis ad latera cubiculi producetur, niſi fortaſſe per accidens, ex eo quia experientia non poteſt tam exactè fieri, vt ex aliquibus partibus foraminum aliquid lucis in aliquam aliam cubiculi partem non reflectatur; è contra ſi exiſtente magno igne extra feneſtram per foramen excipiatur in cubiculum calor, hic aget in orbem. Porro lumen productum in medio non debuit eſſe alterius luminis productiuum, quia lumen prout tale, eſt repreſentatiuum corporis luminoſi, ſi ergo lumen eſſet alterius luminis productiuum, de repreſentatiuo tranſiret in repreſentabile, nec ſolù redderet obiectum illuminatum, ſed luminoſum principale, & productiuum luminis æquæ ac ſubiectum, à quo fuit illuminatum, at primæ qualitates actiuæ cum habeant aſſimilare paſſum agenti prius accidentaliter, deinde verò

ſub-

ſubſtantialiter, non minus in paſſo, quã in agente debuerunt eſſe actiuæ, cum tendant ad faciendum, vt paſſum euadat nouum agens principale æque ac illud, à quo tales qualitates fuerunt productæ.

2 Lux propagatur per medium ſimili, imo maiori luce affectum, probatur, ſit erecta tabula habens in medio foramen, cui apponantur tres lucernæ diſpoſitæ in lineam tabulæ parallelam; hoc poſito per foramen illud omnium trium lucernarum lumina traijcientur in parietem, vel cartam foramini oppoſitam, ita vt ſi aliqua ex his lucernis extinguatur non ceſſet in oppoſita carta, niſi illa lux, quæ lucernæ extinctæ correſpondebat, remanentibus alijs, ſi vero rurſus lucerna illa accendatur, iterum apparebit in carta oppoſita prior illuminatio; ergo licet aer, qui eſt in fo amine tabulæ ſit illuminatus à luce maiori duarum lucernarum, lux tamen tertiæ lucernę per eundem aerem propagatur æque ac ſi alia ſimili, vel maiori luce non eſſet illuminatus.

3 Dices primo has tres lucernas cõcurrere per modum vnius agentis totalis adeo vt lumen productum in foramine tabulæ pendeat indiuiſibiliter ab om-

omnibus illis tribus lucernis, non aliter ac idem calor producitur à duobus ignibus concurrentibus per modum vnius cauſæ totalis. Sed contra eſt primo, quia ſi lucernæ illę habeant lucem diuerſi coloris, & quæ eſt in medio habeat colorem *v.g.* rubrum, quæ ad dexteram colorem cęruleum, quę ad ſiniſtram colorem viridem, ita illuminationes traijcientur, vt in medio cartæ oppoſitę foramini appareat lux rubra, & hinc lux cęrulea, inde viridis hoc ergo poſito non eſt intelligibile quomodo in ſolo foramine producatur lumen tertię, diuerſęque ſpeciei, & eſſentialiter alligatum triplici luminoſo, poſt foramen vero ſtatim incipiant produci tria lumina diſtincta, quorũ quodlibet pẽdeat ſolum ab vno luminoſo. Contra ſecundo lumen, ex mox dicendis, eſt ſpecies corporis luminoſi, ſicut ergo nihil poteſt concurrere ad producendã ſpeciem, quæ non ſit repreſentatiua illius, a quo producitur, ita non poteſt luminoſum viride *v. g.* concurrere ad producendam tertiam ſpeciem lucis mixtæ ex viridi, & rubra, quæ non ſit repreſentatiua luminoſi viridis, ſed luminoſi tertię ſpeciei. Quare dicendum erit de lumine non aliter ac dicimus de ſpe-

ſpeciebus, quod nimirum in quolibet puncto aeris exiſtant ſpecies omnium obiectorum circumcirca poſitorum compenetratæ, ſed inter ſe diſtinctæ, quarum quælibet à ſuo proprio obiecto diuiſibiliter producta fuerit, & cõſeruetur. Contra tertio ideo ad productionem caloris plura agentia concurrere debent, tamquam vna cauſa totalis, nõ vero plura luminoſa ad productionem luminis, quia lumen eſt primario ordinatum ad repreſentandũ luminoſum, à quo producitur, calor vero, aliæque qualitates actiuæ non ſunt ſaltem primario ordinatæ ad dandam notitiam ſui agentis; ſed ad diſponendum ſubiectum pro recipienda forma ſubſtantiali agentis. Cum ergo hic finis æque imo melius obtineatur, ſi plura agentia ſimul agant tamquam vna cauſa totalis, alter vero finis nequaquam, debuit in iſtis agentibus diuerſus eſſe modus operandi.

§. 4. Dices 2. Quando foramen tabulæ eſt antecedenter illuminatum luce vnius lucernæ, nihil lucis in illo produci a lucernis ſuperuenientibus, ſed ab illis produci ſolum lucem ante, & poſt foramen. Sed contra; primo, quia ſi lucernæ eo modo, quo diximus, diſpo-

ſpo-

ſponantur, & deinde admoueatur tabula, lumen in illius foramine non producitur a tribus lucernis concurrentibus indiuiſibiliter per modum vnius agentis totalis, vt probauimus, & ex alio capite non eſt maior ratio, cur producatur ab hac lucerna potius, quam ab illa, cum tabula omnibus ſimul applicetur; ergo dicendum erit a qualibet lucerna produci ſuam peculiarem lucem. Contra ſecundo; ſi lucerna ſuperueniens nihil luminis produceret in foramine, ſed ſolum ante, & poſt foramen daretur actio indiſtãs, quia inter agens, & paſſum mediaret lumen foraminis prius productum, quod neque eſſet agens neq; paſſum; non paſſum, quia lumen præexiſtens in foramine non produceretur a lucerna ſuperueniente, non agens, quia cum ex dictis lumen propagetur ſolum directè & ſecundum faciem, lumen præexiſtens in foramine non poteſt cõſtituere vnum agens totale cum lumine ſuperueniente, neque concurrere ad illuminationem obliquam.

5. Porro debuit lucis propagatio inſtitui diuerſo modo à productione primarum qualitatum, pro ratione diuerſi finis intenti a natura; ſubiecto enim calido

calido dedit natura vim producendi calorem in alieno ſubiecto, ad hoc, vt per calorem tenderet ad aſſimilandum ſibi paſſum prius accidentaliter, deinde ſubſtantialiter quare ſi paſſum eſt ſimile agenti, ceſſante fine actionis, ceſſat actio; at propagatio lucis, neque eſt inſtituta ad hoc, vt corpus luminoſum aſsimilet ſibi paſſum ſubſtatialiter, neque accidentaliter; non ſubſtantialiter, quia lux non eſt qualitas productiua ſubſtantiæ, non accidentaliter; quia per lucem productam in paſſo nunquam hoc aſsimilari poteſt agenti, & luminoſo principali, lux enim exiſtens in luminoſo principali eſt diuerſæ rationis à lumine producto per medium vt probauimus numero primo; cum illa ſit actiua, hoc vero nequaquam. Cum ergo propagatio lucis inſtituta ſit à natura ad hoc vt per lumen productum in medio repræſentetur luminoſum principale; & vt per illud à nobis alia etiam obiecta videri poſſint; quamuis in medio ſit lux intenſior repræſentatiua alterius luminoſi, quia tamen in illo non eſt lux repræſentatiua huius luminoſi, ideò; vt hoc etiam luminoſum repræſentetur, debuit inſtitui, vt ſimul cum lumine inten-

tenſiori alterius luminoſi poſſet etiam produci in eodem medio lumen lumi-noſi remiſsioris; pariter quia per additionem noui luminis ad lumen prius, alia obiecta melius videri poſſunt, ideò cum per præexiſtentiam luminis intenſioris non ceſſet finis nouæ actionis, non debet ceſſare actio.

6. Quamuis lux propagetur per medium ſimili, imo maiori luce affectum, non tamen dicendum eſt in luce ſimile agere in ſimile, primo quia agens, non eſt vniuocum, ex dictis enim n. 1. lux exiſtens in luminoſo agente eſt diuerſæ rationis a luce producta in medio, ſecundo quia agere in ſimile etiā in ſententia Ariſtotelis eſt agere contra ſimile, aliquid in illo deſtruendo, vt diximus, vbi de impetu hoc libro diſt. 9, cap. 7. nu. 5. dum autem lucidum v. g. vt duo producit duos alios gradus lucis in ſubiecto ab alio lucido antecedenter illuminato vt duo, nihil in illo deſtruit, ſed ſolum addit alios duos gradus lucis, vlterius perficiendo ſubiectū, ex quo non ſequitur, quod paſſum debeat reſiſtere, & impedire actionem ſimilis lucis productiuam. Videeantur, quæ diximus hoc libro diſtinction. 6. cap. 4.

7. Dices primo melius erit defendere, quod in luce ſimile non agat in ſimile; quia cum ad productionem lucis in medio concurrat luminoſum principale, nunquam producitur in medio (lux) intenſior luce, quæ ſit in aliquo è luminoſis principalibus. Sed contra quia cum probauerimus lucem exiſtentem in luminoſo principali eſſe diuerſæ rationis à luce producta per medium, non rectè dici poteſt, quod hæc ſit minor: vel maior, intenſior, vel remiſſior luce exiſtente in luminoſo principali, ſicut ex eo quod ſpecies producta ab albedine v.g. ſit diuerſæ rationis ab ipſa albedine, non rectè dicitur, quod ſpecies plurium albedinum exiſtentes in eodem puncto aeris ſint magis, vel minus intenſæ, quam ſit intenſa quælibet ex albedinibus emittētibus tales ſpecies.

8. Dices ſecundo ſequeretur quod per flammam vnius candelæ accenſæ propagaretur lux alterius candelæ accenſæ, ideoque lux vnius flammæ intenderetur per aliam ſimilem. Reſpōdeo in hoc nullum eſſe inconueniens poſitis ijs, quæ diximus, per vnam enim flammam tamquam per corpus diaphanum traijcitur lumen, & ſpe-

cies

cies alterius flammæ, non ſecus ac traijcitur per vitrum, vel aliud corpus diaphanum. Neque inferas quod in vna flamma produci, & intendi etiam deberet calor ab alia ſimili flamma, nam non eſt neceſſe, quod quoties per corpus aliquod traijcitur lumen, producatur etiam in tali corpore calor, ſi enim ſubiectum, per quod traijcitur lumen ſit incapax recipiendi calorem in eo producetur lumen, non calor, ſic ſi lucernæ accenſæ apponatur pila vitrea intensè calida, per illam tranſmittetur lumen, abſque eo quod pilæ calor vlterius poſſit intendi. Vtrum aute n, quando lux propagatur per medium ſimili, vel maiori luce affectum, dicendum ſit in tali medio fieri, vel non fieri maiorẽ lucis inteſionẽ, poteſt eſſe quæſtio de nomine intenſionis, duplex enim in lumine, & ſpeciebus diſtingui poteſt intenſio, alia indiuiſibiter, alia diuiſibiliter. Intenſionem diuiſibiliter voco, quando in medio iam affecto aliqua luce aduenit alia lux producta ab alio luminoſo tota enim lux producta in tali medio non pendet indiuiſibiliter ab vtroque luminoſo, ſed vna illius pars ab vno, alia ab alio luminoſo: & lux producta ab vno minimo luminoſi propè

ipſum

ipſum luminoſum agens intenſior eſt, quam in maiori elongatione ab illo, ſed cum hæc maior intenſio indiuiſibiliter pendeat à toto minimo luminoſi agētis, ideo ad diſtinctionem prioris intenſionis dicitur intenſio indiuisibiliter. Atque hæc intelligenda etiam ſunt de productione ſpecierum.

9. Et ſanè cum in omnibus lumen & ſpecies patificentur, dicendum videtur lumen diffuſum per medium à corpore luminoſo eſſe ſpeciem ipſius corporis luminoſi, si enim propagatio directè, & ſecundum faciem, reflexio, & refractio eodem modo accidunt in lumine, ac in ſpeciebus; cur lumen à ſpecie diſtinguemus, cum præſertim nihil ſit quod non poſſit benè explicari per vnum, idemque accidens, quod ſit ſimul lumen, & ſpecies.

10. Dices primo: ſi lumen eſſet ſpecies corporis luminoſi, ſol ſemper ab eius lumine repreſentaretur, siuè directè, siuè reflexè lumen ſolis intueremur, hoc tamen eſt falſum, neque enim aſpicientes lumen ſolis in pariete videmus ipſum ſolem. Reſpondeo per lumen ſolis reflexum aliquando videri, aliquando non videri ipſum ſolem, ſi enim reflectatur à ſpeculo, vel ab aqua

non

non criſpata, ſol videbitur, ſi vero reflectatur a pariete non videtur, non aliter ac per ſpecies noſtri reflexas à pariete, vel aqua criſpata, non videmus nos ipſos, ſicuti videmus per ſpecies reflexas à ſpeculo, paries enim non perfectè læuigatus; & aqua criſpa multas habent ſcabrities, ratione quarum ſpecies hac illac diſperguntur. Fuit autem neceſſarium, quod terra, aliaque corpora excipientia lumen ſolis non eſſent perfectè læuigata, ad hoc vt lumen ſolis, non in vnam ſolum partem reflecteretur, ſed hac illac diſperſum omnia obiecta circumpoſita colluſtraret. Præterea ſpecies noſtri, & lumen ſolis quamuis à pariete reflectatur non tamen nos, neque ſolem exhibent, quia tam ſpecies noſtri, quam lumen valde inficiuntur colore viuidiori parietis, à quo ſpecies. vel noſtri, vel ſolis repræſentatiuæ obruuntur, ſic ſi lumen ſolis antequam pertingat in parietem, tranſeat per vitrum v. g. viride, cum vehementer imbuatur colore illo viridi, non obruitur albedine parietis, ſed albedo potius a colore viridi ſuperatur, ideoque lumen reflexum repreſentat nobis non albedinem parietis, ſed viriditatem vitri. Hinc quamuis aperta

fene-

feneſtra, ſimul cum lumine ſolis ingrediantur in cubiculum ſpecies obiectorum, quæ ſunt extra feneſtram, non tamen obiecta illa videmus, niſi eorũ ſpecies clauſa feneſtra per anguſtum foramen excipiantur, cuius rei ratio eſt quia aperta feneſtra ſpecies parietis magno lumine imbutæ adeo viuidæ ſunt, vt ſpecies omnes aliorum obiectorum obruant. Quod ſi è contra obiecta, quæ ſunt extra feneſtram, valdè illuſtrantur, & per anguſtum feneſtræ foramen nonniſi modicè illuſtretur paries foramini oppoſitus, ſpecies obiectorum, quæ ſunt extra feneſtram vincunt, & obruunt ſpecies parietis, ideoque obiecta, quæ ſunt extra feneſtram veluti in pariete depicta poſſumus intueri. Quamquam quia ſpecies ingredientes per foramen, ita obruunt ſpecies parietis, vt ab illis nihilominus aliqualiter inficiantur, ideo obiecta, quæ ſunt extra feneſtram non apparent in pariete cum coloribus ita viuidis, vt in ſe ſunt.

11 Dices ſecundo lumen calefacit, ſpecies non poſſunt calefacere, ergo lumen non eſt ſpecies. Reſpondeo nullam eſſe rationem dicendi, quod lumen productum per medium à cor-

pore luminoſo ſit productiuum caloris; imò omnia melius explicari poterunt dicendo, quod ab ipſo corpore luminoſo, & igneo, calor ſimul cum lumine producuntur per medium.

12 Circa colores alterum potentiæ viſiuæ obiectum quæritur vtrum dentur veri colores, an potius omnes ſint merè apparentes ratione diuerſæ luminis incidentiæ, reflexionis, vel refractionis, & diuerſæ obiecti perſpicuitatis, denſitatis &c. Probari ſolent colores fixi; primo, quia alioquin ſequeretur, quod ab oculo ex quocunque loco non ſemper eodem modo viderentur ijdem colores, ſed variarentur pro varietate ſitus luminoſi, oculi, & obiecti, vt accidit in Iride. Sed contra eſt quia licet dentur aliqui colores merè apparentes mobiles, dantur etiam colores merè apparentes; qui ſub quocumque angulo, & quantumuis oculus moueatur, nõ tamen apparent moueri, ſi enim vitrum viride redigatur in minutiſſimum puluerem, apparebit candidum, vbicumque tandem exiſtat luminoſum, & oculus, hoc autẽ accidit ex eo, quod è ſingulis granulis reflectatur lumen ad noſtrum oculum. Dicere ergo quis poſſet in pariete,

v. g.

v.g. nullum ineſſe natiuum colorem, ſed eſſe taliter opacum deſum &c. vt ſemper lumen tali modo ex illo reflecti debeat, ex quo oriatur, vt ſemper apparere debeat eiuſdem coloris. Probantur ſecundò veri colores, quia ſi color non differret à lumine, quando lumen magis intenditur, intenſior etiã fieret color, quod tamen eſt falſum, in vmbra enim color albus, vel rubeus eſt intenſior, & in eodem lumine vnus color cernitur intenſior alio. Sed reſpondere quis poſſet talem colorem non haberi à ſolo lumine, ſed à talibus etiam diſpoſitionibus obiecti, atque ex hoc oriri, quod par lumen cum diuerſis obiecti diſpoſitionibus diuerſimodè intenſos exhibeant colores, & quod per lumen remiſſius obiectum appareat magis coloratum.

13 Suam tamen hæc argumenta probabilitatem habent pro veris coloribus aſtruendis, qui admittendi omninò ſunt cum communiori ſententia, quæ confirmari efficacius poterit, quia ex oleo viridi ſemper accenditur in lucerna flamma viridis, ex rubro rubra; hæc autem coloris diuerſitas in luce flammæ non poteſt eſſe quid merè apparens, ſi enim in lucerna ellychnium

ſit paris craſſitiei, par olei moles, & æquè ad inflammationem apta, nec differens niſi in colore, accendetur flamma paris molis,paris raritatis &c. & tamen ex oleo viridi ſemper fiet flamma viridis,ex rubro rubra,hæc ergo colorum diuerſitas non poteſt refundi in diuerſam denſitatem, refractionem &c. ſed verè flamma viridis excitabitur ratione veri coloris viridis præexiſtentis in oleo,rubra vero ratione veri coloris rubri.

14 Ex hoc autem infertur primo corpora lucida ſuos etiam habere colores non minus, quam alia corpora, quæ dicuntur communiter colorata. Porrò color lucis maxime accedit ad candorem, ideoq; quò corpus aliquod habet lucem puriorem, eò habet candorem magis depuratum, quò vero in corpore lucido plus admiſcetur de extraneo, eò magis eius candor inficitur. Quod conſonat modo loquendi ſacrarum litterarum,à quibus luci tribuitur candor, dum dicitur. Sap. 7. *Candor lucis æternæ*. Infertur ſecundo ex candore,quem habet lux, & ex alijs coloribus fieri permixtionem,ex qua reſultat tertius quidam color, ſic quando oleum viride accenditur in flammam,

mam, flamma non eſt adeo viridis, ſicuti eſt oleum; antequam accendatur neque lux flammæ eſt ita candida ſicuti eſſet, ſi oleum non eſſet viride. Sicut autem permiſcetur in flamma candor lucis, & viriditas olei, ita ſpecies, quæ à flamma illa emittuntur, permixtæ ſunt ex viriditate, & candore. Atque hoc idem accidere dicendum eſt in luce ſolis, dum ex obiecto colorato reflectitur ad noſtros oculos; lumen enim ſolis impingens in obiectum v.g. nigrum inficitur nigredine, eaque infectum reſilit ad noſtros oculos, & cauſat viſionem de nigredine. Hinc ſi lumen ſolis directum, & viuidum afficiat pannum nigrum, illum nobis exhibet cinericium, ſi vero afficiatur lumine ſolis reflexo, & debili apparebit nigrior; in priori enim caſu nigredo magis à candore inficitur, & apparet cinerea, in ſecundo vero caſu afficitur minus, & quia nullus eſt color, qui extraneo colore facilius inficiatur, quam albedo, hinc vt per lumen poſſent omnia colorata melius repreſentari, debuit lumen de ſe, & præſcindendo ab extraneo colore materiæ, cui inhæret, eſſe candidiſſimum.

25 Lumen definitur ex Ariſtot. 2.

de anim. tex. 69. Actus perſpicui, vt perſpicuum eſt. Lumen enim eſt actus, ſeu forma, per quam medium perſpicuum, ſeu diaphanum reducitur in actum, ſeu redditur actu, & proximè perſpicuum, tale ſcilicet, vt per illud poſſimus videre res diſtantes. Color vero definitur id, quod mouet perſpicuum actu, quod ſcilicet per medium actu tranſparens traijcit in oculos ſpeciem ſui, & mouet potentiam viſiuam ad eliciendam viſionem. Quamuis autem, ex dictis, lumen ſit ſpecies corporis lucidi, adhuc poteſt in illo formaliter diſtingui ratio luminis à ratione ſpeciei, adeo vt lumen prout tale, habeat ſolum reddere medium actu tranſparens, ſeu proximè aptum ad hoc, vt per illud tranſpiciamus res diſtantes, color vero habeat eſſe vltimum complementum ad hoc, vt actu eliciatur viſio.

16 Viſionem non fieri per extramiſſionem, ſicut exiſtimabant veteres, patet tum ex ſpeciebus, quæ ab obiecto emiſſæ per foramen intra cubiculum obſcurum excipiuntur, tum præter alia argumenta, quia ſic melius omnia explicantur. Fieri vero viſionem in retina probatur, tum quia retina

eum.

cum profluat à cerebri ſubſtantia, multiſque ſpiritibus abundet aptior ad illam eſt, tum quia nulla eſt experientia, cuius ratio optimè reddi non poſſit, dato, quod viſio fiat in retina, & ea præcipuè, quod ſi quando excipiuntur ſpecies intra cubiculum per foramen, oculus ponatur in ea diſtantia à foramine, in qua res diſtinctiſſime repreſentantur in carta, oculus nihil videt, quod ſi è contra ibi ſtatuatur oculus, vbi in carta ſit expreſſio confuſiſsima, ab oculo videbitur obiectum diſtincte; ſimiliter ſi in fine teleſcopij apponatur carta, obiectum repreſentatur inuerſo ordine, cum tamen ſi ibi apponatur oculus, hic videat obiectum ſuo ordine, huius ergo experientiæ ratio alia reddi non poteſt, niſi quia humor chryſtallinus ratione ſuæ conuexitatis refringit ſpecies obiectorū, ita vt quas inuenit rectè diſpoſitas, confundat in retina, quas vero inuenit confuſas ordinet, ac rectè in eadem retina diſponat. Demum affertur experientia facta in oculo mortui, per quam obſeruatum eſt radios lucernæ refractos in humore chryſtallino incidere in retinam, eamque illuminare.

17 Sic ergo viſionem fieri dicen-

dum eſt ; ſpecies , ſeu vna ſpeciei pars ab vna obiecti parte veniens refringitur in humore chryſtallino , & ratione globoſæ figuræ, quam habet , colligitur , & inſtar piramidis in certam quamdam retinæ particulam deſinit,ibique pingitur, ſed ita vt ſpecies, quæ venit à ddxtera parte obiecti pingatur in ſiniſtra parte retinæ , quæ a ſiniſtra pingatur in dextera . Non tamen hinc ſequitur , quod obiectum videatur euerſo ſitu ,vis enim viſiua ſequitur in apprehenſione obiecti impreſſionem factam in retina ; ſecluſo autem impedimento reflexionis , vel refractionis impreſſio fit ſemper , ita vt ſi prolongetur linea ab impreſſione extra oculum pertingat ad ipſum obiectum; pyramis enim ſpecierum peruadit retinæ craſsitiem, ideoque earum impreſsio fit in linea, quæ in directum prolongata extenditur ad punctum obiecti , quod repreſentat.

18 Ex quo patet aliqua ab oculo videri tranſitiuè , aliqua intranſitiuè , color enim & lumen videntur tranſitiuè , ſeu tamquam obiectum , locus vero, ſeu vbicatio , & eadem eſt ratio de figura, motu ; & magnitudine viden-

dentur ſolum intranſitiue, neq; enim vbicatio eſt tranſitiuè ſenſibilis, cum non poſsit emittere ſpecies ad oculum, ſed eſt ſolum ſenſibilis, & videtur intranſitiue, eò quod ſpecies obiecti faciant impreſsionem in tali parte retinæ, & per talem lineam, quæ prolongata extra oculum pertingat ad obiectum in tali loco. Hinc quamuis oculi ſint duo, obiectum tamen, quod eſt vnicum, apparet vnicum; ab vtroque enim oculo obiectum videtur in vno loco, cum in vtroque oculo obiectum faciat ſimilem impreſsionem. Quod ſi comprimendo oculum mutemus eius naturalem ſitum, ſtatim res apparet gemina, cum enim per talem compreſsionem non fiat in vtroque oculo impreſsio per ſimiles, ſed per diuerſas lineas, hæ diuerſæ lineæ extra prolongatæ pertingunt ad obiectum in duplici loco, quod propterea apparet duplex.

SECTIO III.

De obiecto, & organo reliquorum ſenſuum externorum.

1. OBiectum auditus eſt ſonus, quamuis autem nullus fiat ſonus ſine colliſione corporum, & motu locali, ſonum tamen non eſſe formaliter motum localem probatur, quia motus localis eſt vbi fluens, & accidẽs modale, nullius rei effectiuũ, cum nulla efficientia tribuenda ſit modis, vt alibi diximus, ſonus vero eſt effectiuus ſoni intentionalis ſpecierũ, ſcilicet repræſentatiuarũ ſoni, vt mox dicemus. Erit ergo ſonus qualitas diſtincta à corporũ colliſione, & motu. Produci per (ſonũ realem ſpecies intentionales) repreſentatiuas ſoni realis probatur, quia ſonus realis non poteſt per ſe peruenire ad aures, quando adeſt impedimentum aliquod intermedium; ergo peruenire dicẽdus eſt per aliquid ſui, nimirum per ſpecies; nam ſonus realis cum ſit qualitas, & accidens non ſe-

ſeparatur ab aere per colliſionem attrito, aer autem colliſus non ſemper ac auditur ſonus, poteſt pertingere ad aures; intra cubiculum enim benè clauſum, & quod ab aere extrinſecus impulſo peruadi non poſſit, adhuc audimus ſonitum campanæ; neque dicas aerem impulſum peruadere, & ingredi per rimas aliquas cubiculi, nam contra eſt primo, quia ſi quis leuiter ſtylo ferreo percutiat campanam, modiciſſima fit aeris commotio, & multo minor fit per motum illius membranulæ, cuius ope cicada cantat; non eſt autē credibile, quod huiuſmodi aer peruadat tenuiſſimas aliquas rimas, ſi quæ ſunt in cubiculo benè clauſo: & quamuis illas peruaderet, certè non poſſet ita flecti ad noſtras aures, vt nos certificaret de loco, vbi fit ſonus. Secundo Vrinatores intra aquas percipiunt ſonum factum in aere, & ſi torrens cum ſtrepitu ſecum voluat lapides, eorum ſonitum audimus, atqui non per aerem vel aquam colliſam, quæ peruadat organum auditus, ergo per ſpecies, quæ etiam per aquam propagantur. Demum ſi ventus validus ſpiret contra campanam, ita vt ipſas etiam aues abripiat, adhuc audimus ſoni-

nitũ cãpanę, profectò nõ niſi per ſpecies

2 Dices ſi ventus flet contra campanam, non ita auditur ſonitus, ſicuti quando ventus ſono obſecundat. Præterea ſi ſonus perciperetur per ſpecies, hę vtpote carentes cõtrario perducerẽtur in inſtanti, hoc autẽ eſt falsũ, quia conſtitutũ à longè prius videmus ictũ, quã audiamus ſonum Reſp. ſonum non propagari ſolũ intẽtionaliter, ſed etiã realiter neq; n. ſolũ producit ſpecies ſui intentionales; ſed etiam ſonus ipſe ad aliquam diſtantiã defertur realiter, cũ enim ſit accidẽs, ſequitur ſubiectũ, in quo eſt, ideoq; ſequitur aerem, in quo producitur, ſicut ergo aer impulſus per motũ cauſatiuum ſoni ad aliquam diſtantiam dilatatur, ita ipſe etiam ſonus ad parem diſtantiam extenditur. Imò non eſt improbabile ſonum produci non in ea ſolum parte aeris, quæ ſub ictu colliſionis comprimitur, ſed etiam in alijs partibus aereis circumfuſi, quæ per motum illũ colliſionis aliquo modo premantur. Hoc poſito ſi ventus ſono obſecundet, cum deuehatur ſonus realiter, etiam illius ſpecies emiſſæ ab obiecto viciniori viuidius pertingũt ad nos. Similiter licet ſpecies ſoni producantur in inſtanti, nõ tamen à nobis percipitur

ſonus,niſi poſt aliquod tempus ab ictu, quia ſpecies ſoni,qui nondum ſe propagauit realiter,non poſſunt ratione diſtātiæ peruenire ad nos conſtitutos extra ſphæram actiuitatis illarum ; illæ ergo ſolū ſpecies ſoni ad nos pertingunt;quæ emittuntur à partibus ſoni realiter ſe propagantis nobis viciniorbus , & quia hic ſucceſſiuè ſe propagāt etiam abſoluto ictu, ideo etiam finito ictu incipimus audire ſonum.

3 Formale organum auditionis non eſt exterior membrana,quæ auris tympanum dicitur, tum quia reliquus auris apparatus poſt timpanum eſſet fruſtraneus, tum quia ſi aer propè aurem moueatur aer aurem ingrediens impellit timpanum,nec tamē auditur ſonus, erit ergo organū auditionis membranula, qua aer innatus terminatur,ſpecies enim ſoni non aliter , ac ſpecies colorum videtur requirere aliquid,à quo terminentur,& in quo faciant ſuā impreſſionem, ad hoc vt ex varie ſpecierum impreſſione determinetur anima ad cognoſcendum, quod ſonus ex hac, vel illa parte oriatur.

4 Obiectum odoratus eſt odor,qualitas ſcilicet reſultans ex permixtione primarum qualitatum prædominante ca-

calido,& ſicco.Hinc odorata ſunt amara: amarities enim oritur ex ſiccitate,& nimia coctione ; hinc pariter odores calore excitantur, & flores æſtiuo magis tempore, quam verno, & verno magis, quam hyemali tempore olent. Præterea ſi organum odoratus infectum ſit pituita, & humore , non tam benè ſentitur odor. Demum regiones calidiores ſunt etiam odorum feraces . Aliqua tamen ſunt humida, & odorata , ſed propter exhalationes ſiccas, quas continent , ac talis eſt aqua roſacea. Porrò ita ſiccitas, & calor in odoribus dominatur, vt aliqua etiam in illis requiratur humiditas, thus enim ſi liquetur,magis olet.

5 Odor per medium diffunditur aliquando realiter vſque ad organum odoratus, primo quia aſpiratione odores melius percipimus , dum enim aërem trahimus, ſimul cum aëre halitus odoratus permeat ad olfactum. Secundo , quia vento in contrarium flante nõ tam benè percipitur odor. Tertio,quia aliter explicari non poteſt, cur aliquãdo odor à loco diſtanti non ſtatim percipiatur, ſed ſolum poſt aliquam morã. Non tamen eſt improbabile odorẽ ſentiri etiam per ſpecies,primo quia piſces intra ſuas latebras incluſi ab eſcæ odo-

re

re illecti prodeunt ac trahuntur, per aquam autem non apparet, quomodo poſſint exhalationes cæteroqui leues permeare, potius enim deberent aſcendere; & non perrumpere aquam. Secun do modiciſſimo moſchio magnus circumcirca diffunditur odor, quis autem credat, quod tamdiu tanta halituum copia ex tantillo corpore diffundatur, cum præſertim nonniſi inſenſibile ſui decrementum patiatur.

6 Organum odoratus ex communi ſententia ſunt carunculæ mamillares, duo ſcilicet tubercula carnea, quæ reſident in ſuprema narium parte, & ſicut inſpiratione narium dilatantur, ita reſpiratione reſtringuntur. Has eſſe organum odoratus, probatur tum quia ſentimus odores in fine narium, vbi sũt iſtæ carunculæ, tum quia nulla alia pars magis proportionata poteſt aſſignari.

7 Obiectum guſtus eſt ſapor, qui ex mente Ariſtotelis definitur. Qualitas ſecunda guſtu ſolo proximè ſenſibilis, & orta ex ea primarum qualitatum temperie, in qua humidum aqueum ſicco terreſtri prædominatur. Octo præcipue ſaporum ſpecies numerantur, duæ extremæ, & ſex mediæ, ſapores extremi

ſunt,

ſunt, dulcis in melle, amarus in felle, medij ſunt pinguis in adipe, ſalſus in ſale, acer in pipere, acerbus in fructibus immaturis, auſterus in malis cidonijs, acidus in aceto. Sed longe plures saporum ſpecies poſſent ſubdiſtingui. Organum guſtus eſt in lingua, palato, & gula, ſaltem ſecundum partes proximas linguæ. Hinc lingua laxa eſt, & fungoſa, vt facile corpus ſapidum imbibat.

8 Demum obiectum tactus, ſunt qualitates tangibiles, calor ſcilicet, frigus, humiditas &c. Organum tactus non eſt in vna tantum corporis parte, ſed per omnes ferè illius partes diffuſum, neque ſolum reſidet in neruis, ſed etiam in carne, tum quia quò nerui ſunt molliores, & magis ad carnem accedunt, eò fit melior tactus, tum quia in qualibet parte carnis fit ſenſatio, cum tamen in qualibet parte non ſint nerui. Neque ad guſtum, neque ad tactum vlla apparet ſpecierum neceſſitas.

SE-

SECTIO IV.

De Senſibus internis.

1 SEnſus internus conſtituitur per animam, & organum; potentias enim diſtinctas ſuperius reiecimus; ratione animæ certum eſt non dari plures ſenſus internos, ratione organorũ, ſenſus interni communiter diſtinguntur in plures, quamquam non ita facile poſſet conuinci, qui vellet vnum, idemque organum pro omnibus deſeruire. Verum ratione ſaltem modi tendendi nullum eſt dubium ſenſus internos in plures poſſe diſtingui.

2 Primus ex ſenſibus internis eſt ſenſus communis, ſenſus ſcilicet, per quem animal externorum ſenſuum ſenſationes, & obiecta diſcernit, cũ .n. nullus ſenſus externus percipiat obiectũ alterius ſenſus externi, ſenſus cõmunis ſe habet vt centrũ, in quo sẽſationes omnes ſenſuum externorum vniuntur Organum ſenſus communis eſt cerebrum, hoc enim omnium ſenſuum externorum centrum, & principium

vide-

videtur eſſe, cum ad illud tendant nerui omnes ſenſibus externis deſeruientes, quare per eoſdem neruos, per quos a cerebro ad sẽſus externos trãſmittuntur ſpiritus animales, per eoſdem in ſenſibus externis ad ipſum cerebrum tamquam ad communem iudicem deferri dicenda ſunt ſenſibilia per ſenſus particulares iudicata. præterea ſi illæſo corde lædatur cerebrum, impeditur omnis operatio ſenſus communis, ergo non cor, ſed cerebrum, erit organum ſenſus communis. In animalibus vero carentibus cerebro ea in parte reſidebit ſenſus communis, quæ eſt proportionalis cerebro.

3. Secundus ex ſenſibus internis eſt phantaſia, quam a ſenſu communi diſtingui probatur primo quia lædi poteſt phantaſia, non læſo ſenſu communi, amentes enim habent perfectum ſenſum communẽ, quia percipiunt ictus & dolores, cum tamen per phantaſiam male operentur, ſecundo, quia in ſomno ligatur ſenſus communis, non enim ſentiuntur leues tactus, & pũcturæ &c. & tamen in ſomno phantaſia maximè operatur. Munus phantaſiæ eſt primo percipere bonum, vel malum abſens, hinc belluæ ex imaginatione boni, vel mali

mali etiam abſentis determinantur ad motum. Secundo phantaſia proximè, & immediatè proponit obiectum appetitui ſenſitiuo. Tertio varia ſibi fingit ſimulacra componendo, vel diuidēdo phantaſmata. In omnibus etiā animalibus imperfectis datur phantaſia, cum debeat apprehendere obiecta tanquam ſibi bona, vel mala, vt ab his fugiant, & illa proſequātur. Reſidet phātaſia in media parte cerebri, in inſectis tamen videtur eſſe extenſa per totum corpus; cum enim partes horum animalium etiam diuiſæ viuant, ac ſentiant obiecta vtilia, vel noxia, in omnibus eorum partibus reſidere debet phantaſia.

4. Phantaſiæ adneƈtunt nonnulli æſtimationem, per quam ſcilicet obieƈtū æſtimatur vt bonum, vel malum, agnus enim v.g. non ſolum habet imaginationem lupi, ſed illum etiam æſtimat ſibi noxium, ex quo ad illum fugiendum determinatur.

5. Sequitur memoria ſenſitiua, per quā nō ſolum anima ſenſitiua cognoſcit obiecta iam cognita, ſed etiam recordatur cognitionum, ſeu ſenſationum habitarum ab huiuſmodi obiectis; hinc belluæ fugiunt ea loca, in quibus habuerūt

ſeu-

ſenſationes noxias,non niſi quia talium ſenſationum reminiſcuntur. Reſidet hæc in parte poſteriori cerebri, in qua conſeruantur phantaſmata, & ſpecies ipſarum etiam ſenſationum,quas elicuimus, ideoque quando has ſpecies volumus excitare; naturæ ductu partem cerebri poſteriorem perfricamus.

6 Præterhos ſēſus cognoſcitiuos datur etiā ſenſus appetitiuus,ſeu appetitus,cuius obiectū eſt bonum, & malū ſenſibile, ſeu voluptas, & dolor, poſita enim apprehenſione boni, vel mali ſenſibilis determinatur anima ſenſitiua ad proſequendum bonum, & fugiendum malum per potentiam motiuam, quam habet ſibi peculiariter ſubordinatam. Denique organum appetitus ſenſitiui ex Ariſtotele eſt cor.

C A-

CAPVT VLTIMVM.

De *Anima rationali.*

1 ANIMAM rationalem exiſtere tam ex fide diuina, quã ex ratione naturali certum eſt; propriæ enim, ac longè præſtantiores hominis operationes proprium, ac præſtantius indicant principium; quod eſt anima rationalis: Hanc neq. propagari per traducem, neque de materie potentia educi, ipſe etiam ſenſit Ariſtoteles dum ſecũdo de generatione animalium cap. 3. loquens de anima rationali. *Reſtat,* inquit, *vt mens ſola extrinſecus accedat, eaque ſola diuina ſit, nihil enim cum eius actione communicat actio corporalis.*

2 Animæ rationalis immortalitas cõſtat pariter non modo ex fide, ſed pluribus etiam rationibus naturalibus. & prima deduci poterit ex Deo, eiuſque prouidentia Deus enim eſt poſſibilis, aliter ab Atheis afferatur implicantia, ergo Deus de facto, & neceſſario exiſtit, in eo enim quod de ſua eſſentia habet

habet neceſſario exiſtere, idem eſt eſſe poſſibile, ac ſemper neceſſario extitiſſe, poſita ergo Dei exiſtentia lumine etiã naturali notiſsima, eſt etiã euidẽs, quod in illo ſit prouidentia, & iuſtitia, quare ſi in hac mortali vita boni ſæpe aduerſa patiuntur, improbi vero proſpera habent, neceſſe eſt aliam ſupereſſe vitã poſt corporis obitum, in qua iuſtitia Dei in improbos execeatur, ac præmijs afficiantur boni, atquehãc rationem ex ore Sancti Petri Sanctus Clemens eius diſcipulus ſe audiſſe teſtatur tertio, recognitionum. Secunda ratio deſumitur ex naturali, communique immortalitatis deſiderio, quod omnes homines habent, quamuis enim aliquorum deſiderium feratur nonnunquam ex praua exiſtimatione ad impoſsibile, quod tamen omnes innato impetu, ac propenſione naturæ ferantur ad optandam immortalitatem, validum argumentum eſt, hanc eſſe naturaliter poſſibilem, aliter omnes natura decepiſſet.

Tertia ratio eſt quia cum modus operandi ſequatur modum eſſendi, ſi anima rationalis non pendet in operari a corpore, neque ab illo pendebit in eſſe. Quod vero non pendeat a corpore

pore in operari probatur, quia cognoſcit vniuerſalia, & ſpiritualia, quorum ſpecies potentiæ materiales habere non poſſunt. Demum, vt reliqua omittamus, mortalitas animæ repugnat diuino cultui, ac religioni, repugnat rectæ rationi, laxat enim habenas omni iniquitati, repugnat vniuerſitatis gubernationi, quam tota in perturbat, repugnat naturali, communique omnium nationum etiam barbararum conſenſui, nulla enim eſt gens tam barbara, quæ improbos non crediderit miſeros poſt hanc vitã, bonos vero beatos, hoc teſtantur hiſtoriæ, inſcriptiones tumulorum, fabulæ poetarũ, Campi eliſij, Tartarus. &c. Tertio, Circa mentem Ariſtotelis in hac re communis Peripateticorũ ſententia eſt fuiſſe ab ipſo cognitam animæ rationalis immortalitatem, quod probatur tum ex textu ſupracitato capitis tertij l. 1. de generatione animaliũ, tum ex textu 21. de anima vbi ait. *Videtur aliud animæ genus eſſe, & hoc ſolum poſſe ſeparari, ſicut perpetuum à corruptibili:* Tertio etiam de anima tex. 9. ait. *Qui igitur vocatur anima intellectus neque rationabile eſt ipſum mixtum eſſe cum corpore, qualis enim, quidam vtique fieret, cali-*

calidus, aut frigidus, & ei inſtrumentum aliquod eſſet ſicut ſenſitiuo, nunc autem nullum eſt; quibus verbis docet intellectũ eſſe incorporeum ex eo, quod ſi corporeus eſſet, qualitatibus corporis inficeretur; & cum corpore calefieret, frigefieret, alligatus eſſet organo, pateretur intelligendo &c. demum primò moralium cap. 11 ait *Conferre igitur quid defunctis proſperi animarum ſucceſſus videntur, ſimili modo etiam infortunia, ita tamen, ac tantum, vt neque felices reddere infelices, neque quippiam tale efficere valeant*. Quare dum 1. Aethic. cap. 10. reprehendit Solonem dicentem hominis beatitudinem eſſe poſt mortem, & 3. Aethic. cap. 6. ait poſt mortem, nec aliquid eſſe boni, nec mali, & pariter dũ 12. met. tex. 29. dicit noſtram felicitatem paruo tempore durare, ſoli Deo conuenire ſempiternam, intelligenda hæc ſunt ſecundum vulgarem modum loquendi, quo etiam nos Chriſtiani vtimur, dum dicimus poſt mortem nihil nobis conferre felicitates huius mũdi, ſolam Dei felicitatem eſſe immutabilem, ac ſempiternam.

4 Dices: Ariſtoteles 3. de anima cap. 5. ait intellectũ patientem eſſe mortalem, & primo de ortu, & interitu

cap.

cap. 6. omne, quod mouetur ſolum per accidens eſſe mortale; Ad primum Reſpondeo intellectum patientem eſſe mortalem quoad munus, quod exercet dum eſt in corpore, nimirum quoad conuerſionem ad phantaſmata. Ad ſecundum eſto ſit corruptibile id, quod ita mouetur per accidens, vt per ſe moueri non poſſit, at id quod mouetur per accidens, ſed poteſt moueri per ſe, ſicut eſt anima rationalis, quæ extra corpus poteſt per ſe moueri, non eſt corruptibile; Demum alij textus, in quibus videtur aſſerere animæ mortalitatem, non ſunt de anima rationali, ſed de anima indefinitè. E contra in textibus à nobis allatis, vbi loquitur de anima rationali ſemper illi dat eſſe diuinum independens à corpore, & immortale.

5 Animæ Brutorum ideo non poſſunt naturaliter exiſtere extra corpus, quia extra corpus operari non poſſunt, ſicuti poteſt anima rationalis, cuius operationes ſunt ſpirituales, & à corpore independentes. Porro dubitatur vtrum animæ rationali ſtatus ſeparationis naturalis ſit, an violentus, Sed dicendum eſt ſeparationem ipſam eſſe violentam, quia fit cum poſitiua con-

tranitentia animæ; facta vero ſeparatione anima rationalis in tali ſtatu naturaliter videtur permanere, primo quia aliter perpetuò eſſet in ſtatu violento, nihil autem violentum perpetuum eſt. Secundo quia eſſet in perpetua infelicitate, perpetuo enim tali ſtatui contraniteretur. Tertio quia cum iterata vnio cum corpore ſit naturaliter impoſſibilis, ſi anima rationalis ſeparata appeteret reunionem cum corpore, appeteret aliquid ſibi naturaliter impoſſibile. Neque obſtat quod ſtatus etiam informationis ſit naturalis, bene enim poteſt, & hic, & ille eſſe naturalis, quanquam quia quando eſt cum corpore, non poteſt ab illo ſeparari abſque eo, quod aliquid amittat, quando vero eſt extra corpus, ſi corpori reuniatur, nihil deperdit, ſed aliquid potius acquirit, ideo ſeparationi, non vero iteratæ vnioni reſiſtit, ad reunionem tamen facta ſeparatione non poteſt poſitiuè inclinare, quia iterata vnio non eſt naturaliter poſſibilis. Vtrùm autem in pura natura ad illum appetitu ſaltem elicito inclinaret, ſi cognoſceret reſurrectionis poſſibilitatē, pendet ex varijs circumſtantijs; anima enim, quæ multas in hac vita experta eſſet miſerias, ad ite-

iteratam cum corpore vnionem non inclinaret.

6 Tres animæ rationalis potentias Memoriam, Intellectũ, & voluntatem non niſi formaliter ab anima diſtingui diſtinctione ſuperiori probatum eſt. Memoria differt ab intellectu per hoc, quod intellectus, quatenus talis, habeat ſolũ cognoſcere præſcindendo ab hoc quod cognoſcatur res prius cognita, vel non. Memoria vero cognoſcit rem alias cognitam, cum quadam dependentia, & reflexione ad priorem cognitionem, Differt autem memoria à reminiſcentia per hoc, quod reminiſcentia inuoluat progreſſum aliquem in cognoſcendo.

7 Intellectus tres habet operationes, de quibus ſparſim alibi dictum eſt: quia vero ad cognoſcendum indiget ſpeciebus, ideo facta eſt intellectus diuiſio, ſed non niſi formalis, in intellectum agentem, & poſſibilem, ſeu paſſibilem; Agens eſt intellectus prout producit ſpecies; Poſſibilis vero, ſeu paſſibilis eſt idē intellectus, prout eaſdem ſpecies recipit, & elicit cognitionem.

8 Eſſentia voluntatis ſatis conſtat ex natura actuum ipſius, per quos veluti complectitur bonum, vel verum,

vel apparens, & fugit à malo, ſed quia nunquam refugit malum, quin formaliter, vel ſaltem virtualiter amet bonũ, ideo voluntas abſolutè dicitur verſari circa bonum.

9 Nulla apparet neceſſitas dicendi, quod actus intentionales fiant per actionem diſtinctam, imo ſine actione diſtincta melius haberi videtur ratio vitalitatis. Atque hæc pro inſtituta breuitate indicaſſe ſufficiat. Humano enim intellectui tunc ſolum fiet ſatis, quando hæc, aliaque plurima ſine ambagibus intuebimur, quia primam omnium cauſam videbimus ſicuti eſt.

INDEX
DISTINCITONVM, Capitum, & Sectionum.
LIBRI SECVNDI.
DISDINCTIO PRIMA.
Phyſicæ Procæmialia. *Pag*. 1.

CAput 1. *An, & quæ ſit Scientia Phiſica pag*: 1.
Cap. 2. *De obiecto phyſicæ*, 12

Ca-

Cap.3. *De primo cognito Phyſico, pag.* 21.

Sectio 1. *Quid nam cognitione originata à ſenſibus prius cognoſcatur, ſingulare ne, an Vniuerſale, pag.* 21.

Sect.2. *Vtrum in ipſo ſingulari cognitione confuſa orginata à ſenſibus prius cognoſcatur gradus Magis vniuerſalis ſingularizatus, quam gradus minus vniuerſalis ſingularizatus pag.* 29.

DISTINCTIO SECVNDA.

De Principijs rerum naturalium in communi.

pag. 35.

Cap.1. *Quid, & quotuplex ſit Principium, pag.* 35.

Cap.2. *Quot, & quæ ſunt Principia intrinſeca rerum naturalium in fieri, pag.* 40.

Cap.3. *Explicatur Ariſtotelica*

lica definitio principiorum rerum naturalium, pag. 47.

Cap. 4. *Quomodo hæc tria principia inter ſe conueniant*. pag. 52.

DISTINCTIO TERTIA.

De principijs rerum naturalium in particulari, pag. 58.

Cap. 1. *An detur materia prima*, pag. 58.

Sect. 1. *Vtrum in mutatione ſubſtantiali vnum corpus ſecundum ſe totum deſtruatur, aliud verò ſecundum ſe totum de nouo generetur*, pag. 59.

Sect. 2. *Vtrum mutatio ſubſtantialis habeatur per ſolam congregationem, & diſgregationem corpuſculorum*, pag. 66.

Cap. 2. *De Eſſentia, & exiſtentia Materiæ*, p. 70.

Cap. 3. *De dependentia Mate-*

teriæ à forma, p. 77.

Cap. 4. *De potentia, & appetitu materiæ reſpectu formarum*, pag. 88.

Cap. 5. *De potentia materiæ ad formas corruptas*, p. 95.

Cap. 6. *De reſpectu tranſcendentali materiæ ad formas*, pag. 102.

Cap. 7. *An, & quid ſit forma ſubſtantialis*, p. 106.

Cap. 8. *Per quid forma differt à materia*, p. 114.

Cap. 9. *De compoſito quod ex principijs unitis reſultat*, p. 120

Sect. 1. *Quid ſit Vnio*, p. 120.

Sect. 2. *An unio in compoſito ſubſtantiali ſit quid ſuperadditum materiæ, & formæ*, p. 126

Sect. 3. *Reliquæ Quæſtiones de Vnione*, p. 138.

DISTINCTIO QVARTA.

De Natura, pag. 148.

Cap. 1. *Quid, & quæ ſit Natura*, p. 148.

Cap. 2. De *Naturali, & violento*, p. 159.

DISTINCTIO QVINTA.

De cauſis in communi, p. 166.

Cap. 1. *Quid ſit cauſa*, p. 166

Cap. 2. *Quid ſit eſſe priùs natura*, p. 173.

Cap. 3. *An dari poſſit mutua prioritas naturæ*, p. 182.

Cap. 4. *An dari poſſint duæ cauſæ totales reſpectu eiuſdem effectus*, p. 193.

Cap. 5. De *relatione tranſcentali cauſæ ad effectus*, p. 206.

DISTINCTIO SESTA.

De *cauſis in particulari*, p. 213,

Cap. 1. *Quid, & quotuplex ſit cauſa efficiens, & de immediato concurſu cauſæ primæ ad effectus cauſarum ſecundarum*, p. 213.

Ca-

Cap.2. *Vtrum cauſa prima determinet ad indiuiduationem effectuum*, p.223.

Cap.3. *Vtrum in agente requiratur exiſtentia, & diſtinctio ab effectu*, p.230.

Cap.4. *An, & quæ diſſimilitudo inter agens, & paſſum requiratur ad agendum*, p.239.

Cap.5. *An, & quæ approximatio agentis ad paſſum requiratur ad agendum*, p.245.

Cap.6. *Qua ratione decreſcat actio inter ſphæram actiuitatis*, pag. 258.

Cap.7. *De reactione*, p.267.

Cap.8. *De cauſa Ideali*, p.281.

Cap.9. *De cauſa materiali, & formali*, p.283.

Cap.10. *De cauſa finali*, p.292

Cap.11. *De cauſa principali, & inſtrumentali*, p. 301.

Cap.12. *De cauſis per accidens*, p. 307.

DI-

DISTINCTIO SEPTIMA.
De proprietatibus corporis naturalis, p. 311.
Cap. *Vnicum*. *De motu in communi, p.* 312.
DISTINCTIO OCTAVA.
De Mundo, & Cælo, p. 320.
Cap. 1. *De mundo, p.* 320.
Cap. 2. *De ſyſtemate, ſeu ordine locali partiũ mundi ſublunaris, p.* 329.
Cap. 3. *Vtrum terræ globus motu aliquo trepidationis agitetur quoties in illa mutatur cẽtrum grauitatis, p.* 337.
Cap. 4. *De ordine locali Planetarum, p.* 365.
Cap. 5. *An Cæli ſint ſolidi vel fluidi, p.* 370.
Cap. 6. *An Cæli ſint naturaliter corruptibiles, p.* 378.
Cap. 7. *De Corporum Cœliſtiũ materia, p.* 382.

Ca-

Cap.8. *De luce ſyderum, p.* 392

Cap.9. *De ſyderum motu figura influxibus, p.* 399.

DISTINCTIO NONA.

De Generaitone, & alteratione.

Cap.1. *Quid ſit generatio ſubſtantialis, p.*408.

Cap.2. *De ſubiecto accidentiũ communium, & vtrum in generatione detur reſolutio vſq; ad materiam primam, p*416.

Ca.3. *Quænã ſit cauſa immediatè productiua accidentiũ,*424

Cap.4. *De cauſa immediatè productiua ſubſtantiæ, p.* 429.

Cap.5. *Quænã ſit cauſa principalis eorũ quæ generantur ex putri aliorumq; ſimilium, p.*443

Cap.6. *Quid ſit & quomodo fiat intenſio, & remiſſio qualitatum, p.*448

Cap.7. *Vtrum gradus intenſionis qualitatis paſſibilis ſint homogenei, p.*462.

Ca-

Cap.8. An, & quomodo intendatur qualitas per antiperiſtaſim. 472

DISTINCTIO DECIMA.
De elementis eorumq; virtutibus tam actiuis, quam motiuis, p. 479

Cap.1. quid, & quot ſint elementa, p. 479.

Ca.2. Vtrũ elemẽta aliaq; corpora viuẽtia, vel nõ viuẽtia habeant rationalẽ terminũ magnitudinis, & paruitatis, p. 498.

Cap.3. Quomodo fiat corporũ rarefactio, & condemſatio, 504

Cap.4. De virtutibus actiuis elementorum, p. 519.

Cap.5. De virtutibus elementorum, 534.

Cap.6. An & quid ſit impetus violenter impreſſus vel connaturaliter aquiſitus, p. 557.

Cap.7. De cauſis impetus, 566

Cap.8. *An elementa grauitent in propijs locis*, p, 586.
Cap.9. *Reliquæ de motu grauiũ & leuium quæſtiones*, p 597.
Cap.10. De *traſmutatione, ac mixtione elementorum*, p. 612.
DISTINCTIO VNDECIMA.
De anima in communi, p.633.
Cap.1. *Quid ſit anima, & formalis conceptus vitæ*, p.633.
Cap.2. *Vtrum in viuente dentur ſimul, vel ſucceſſiue plures animæ*, p.645.
Cap.3. *An in viuentibus præter animam dentur formæ partiales*, p.655.
Cap.4. *Vtrum anima ſit indiuiſibilis*, p. 671.
Cap,5. *An, & quæ partes corporis informentur anima*, p.678
Cap 6. *An potentiæ animæ diſtinguantur realiter ab anima, & de ſubiecto actũ vitaliũ*, 690

Ca-

Cap.7. De *habitibus*, p. 704.
Sect. 1. De *habitibus intellectus*. p.705.
Sect.2. De *habitibus voluntatis eorumq; cauſa effectiua intenſione, &c.* 713.
DISTINCTIO DVODECIMA.
De *anima in particulari*, 734
Cap. 1. De *anima vegetatiua* pag.734.
Sect.1. *De nutritione*, p. 734.
Sect.2. De *augmentatione*, & *generatione*, p.755.
Ca.2. De *anima ſenſitiua*. 763
Sect. 1. De *ſpeciebus*, p.764.
Sect. 2. Ce *obiecto*, & *organo viſionis*, p. 783.
Sect. 3. De *obiecto*, & *organo reliquorum ſenſuum externorũ* pag. 804.
Sect. 4. De *ſenſibus internis*. pag. 833.
Cap. Vltimum. De *anima rationali*, p. 835.

Errata — *Corrige*

Pag.	verſ.	Errata	Corrige
6	26	Ab	Ad
7	6	Probare	Probari
11	27	ſed practicæ praxis	ſed poteſt eſſe praxis
18	8	tertiuc	tertius
18	22	indicauit	indicauit
20	3	dicitur	elicitur
21	3	determinat	determinatiuo
22	26	debet	debeat
23	14	voluit	noluit
23	17	diuidiſſe	diciſiſſe
26	10	inſtrumentum corporis	inſtrumentum Philoſophiæ
33	3	Hoc eſſe	Hæc eſſe
36	9	arti	artis
48	24	ad illum	ad illud
50	7	Quibus ſemper verſi dicit	Quibus anima ſemper verum dicit
54	14	veritatis	vnitatis
64	4	rationis	rationis ratiocinantis
68	6	vnum, & nõ aliud	vnum, & aliud
72	2	tandem	totam
88	9	ſeu	ſed
115	30	intelligatur abeſſe	intelligatur adeſſe, ſiuè abeſſe a

pag

Errata			*Corrige*
pag.	verſ.		
134	10	habetur	habeatur
138	1	dicencen-dum	dicendum
145	16	vt	&
150	3	ſine motui	ſiue motu
150	17	in panis ſubſtantia	in poris ſubſtan-tiæ
155	26	quo primo	quod primo
161	12	docendi	dicendi
185	3	in propor-tionibus	in propoſitioni-bus
195	25	directè poſſibili-bus	reflexe impoſſi-bilibus
208	4	ideo	adeo
220	8	verique	vtrique
239	30	deberet	deberent
243	21	quorum	quarum
256	13	nionis	vnionis
259	8	dicitur	dicis
261	4	cum alijs omnibus	cum alijs omni-bus partibus
262	3	ab alio	ab alia
263	20	tatale	tale
272	22	vtrunique exiſtere continuata	vtrumque exiſte-re, & non exi-ſtere cõtinuata
276	27	ſit conſtat	ſit ſatis conſtat
282	27	cõtinuctat	continuatas

Errata			*Corrige*
pag.	verſ.		
286	20	vt non ſit prior	vt in illa vna nõ ſit prior
295	1	ſiuè ſit ſubſtantiale	ſiuè ſit accidentale, ſiuè ſubſtantiale
298	3	qualitas ten dit	qualitas tendit extra
298	16	de non curua	de nõ curuã ſiat curua
304	4	accipiendi	concipiendi
311	5	ſolum	ſolem
317	1	non	nos
323	11	prædicatũ	prædicamentum
326	26	ponatur	ponantur
328	29	eſſextia	eſſentia
330	30	prædicamentum	prædicatum
332	23	prædicamentum	prædicatum
333	3	alicuius	alterius
334	2	cum exiſtat	cum non exiſtat
335	22	vtrumque	vtrumque
350	27	determinitatè	determinatè
352	26	Formare	terminare
352	26	in fundamento raliter	à fundamento realiter
360	28	effectus sũt qui ſunt	effectus, qui sũt

361

Errata			Corrige
pag	verſ.		
351	1	Enetiati	Entitati
361	2	hi	hic
376	13	fuiſſet	fuiſſe
377	28	poſteriua	poſterius
330	13	prior	poſterior
380	28	tam ex	tamen
381	8	compoſitio	compoſito
409	28	de duratio-ne	de ratione
418	20	perſo-	perſona
423	19	modum	modo
424	25	impectus	impetu
426	6	ſuppoſitio	ſupoſito
427	18	d latus	dilat atus
4[illegible]0	2	&	at
4[illegible]0	6	ueniri	uenire
471	24	repreſentare ſeu affirmare	repreſentare, non tamen habet eſ-ſentialiter illud repreſentare, ſeu affirmare cum veritate, vel falſitate.
472	7	Intellectus de ſe indiffere	Intellectus eſt de ſe indifferens
476	12	his	hic
475	27	ſimilitudi-no	ſimilitudo
476	30	cognitionis	cognitioni
486	23	(verem)	verum,
490	28	ſemper par tes	rent per partes [illegible] aliud

Errata	Corrige
91 18 aliud eſt ſub ſtantiale	Aliud eſt ſubſtantiale, aliud accidentale

496 2 dum certificatur de bonitate conſequentiæ obiectiuæ

Dum certificatur de bonitate conſequentiæ formalis certificatur etiam de bonitate conſequentiæ obiectiuæ.

498 22 netretur	penetretur
499 6 vidente	euidenter
507 27 per ſed hoc	ſed per hoc
522 11 con cluſione	in concluſione demonſtratiua
4 4 recordor	recorder
5 4 vniuerſales, tanquam	vniuerſale, tanquam
7 11 hæc ceitatē	hæcceitatem
1 19 dependentibus	dependenter
2 26 intelligitur	intelligatur
4 1 vnionum	vnionem
2 debue	debuit
4 26 vniuocatione extrinſeca	vniuocatione extrinſeca
2 8 de ſe eſt	de ſe non eſt
1 neſt aliud	neſt illud
7 27 interræ	iteratæ
9 10 in ſpeciei	in ſpecie
25 ſubi tali	ſub alia

DISTINCTIO SEPTIMA.

De proprietatibus corporis naturalis, p. 311.

Cap. *Vnicum*. *De motu in communi, p.* 312.

DISTINCTIO OCTAVA.

De Mundo, & Cælo, p. 320.

Cap. 1. *De mundo, p.* 320.

Cap. 2. *De ſyſtemate, ſeu ordine locali partiũ mundi ſublunaris, p.* 329.

Cap. 3. *Vtrum terræ globus motu aliquo trepidationis agitetur quoties in illa mutatur cẽtrum grauitatis, p.* 337.

Cap. 4. *De ordine locali Planetarum, p.* 365.

Cap. 5. *An Cæli ſint ſolidi vel fluidi, p.* 370.

Cap. 6. *An Cæli ſint naturaliter corruptibiles, p.* 378.

Cap. 7. *De Corporum Cœliſtiũ materia, p.* 382.

Ca-

Cap.8. *De luce ſyderum*, p. 392
Cap.9. *De ſyderum motu figura influxibus*, p. 399.

DISTINCTIO NONA:
De Generaitone, & alteratione.

Cap.1. *Quid ſit generatio ſubſtantialis*, p. 408.
Cap.2. *De ſubiecto accidentiũ communium, & vtrum in generatione detur reſolutio vſq; ad materiam primam*, p. 416.
Ca.3. *Quænã ſit cauſa immediatè productiua accidentiũ*, 424
Cap.4. *De cauſa immediatè productiua ſubſtantiæ*, p. 429.
Cap.5. *Quænã ſit cauſa principalis eorũ quæ generantur ex putri aliorumq; ſimilium*, p. 443
Cap.6. *Quid ſit & quomodo fiat intenſio, & remiſſio qualitatum*, p. 448
Cap.7. *Vtrum gradus intenſionis qualitatis paſſibilis ſint homogenei*, p. 462. Ca-

Cap.8. An, & quomodo intendatur qualitas per antiperiſtaſim. 472

DISTINCTIO DECIMA.

De elementis eorumq; virtutibus tam actiuis, quam motiuis, p. 479

Cap.1. quid, & quot ſint elementa, p. 479.

Ca.2. Vtrũ elemẽta aliaq; corpora viuẽtia, vel nõ viuẽtia habeant rationalẽ terminũ magnitudinis, & paruitatis, p.498.

Cap.3. Quomodo fiat corporũ rarefactio, & condenſatio, 504

Cap.4. De virtutibus actiuis elementorum, p.519.

Cap.5. De virtutibus elementorum, 534.

Cap.6. An & quid ſit impetus violenter impreſſus vel connaturaliter aquiſitus, p.557.

Cap.7. De cauſis impetus, 566

Cap.8. *An elementa grauitent in propijs locis*, p, 586.
Cap.9. *Reliquæ de motu grauiũ & leuium quæſtiones*, p 597.
Cap.10. De *traſmutatione, ac mixtione elementorum*, p. 612.

DISTINCTIO VNDECIMA.

De anima in communi, p.633.

Cap.1. *Quid ſit anima, & formalis conceptus vitæ*, p.633.
Cap.2. *Vtrum in viuente dentur ſimul, vel ſucceſſiue plures animæ*, p.645.
Cap.3. *An in viuentibus præter animam dentur formæ partiales*, p.655.
Cap.4. *Vtrum anima ſit indiuiſibilis*, p. 671.
Cap,5. *An, & quæ partes corporis informentur anima*, p.678
Cap 6. *An potentiæ animæ diſtinguantur realiter ab anima & de ſubiecto actũ vitaliũ*, 690

Ca-

Cap.7. De *habitibus*, p. 704.
Sect. 1. De *habitibus intelle-ctus*. p.705.
Sect.2. De *habitibus volun-tatis eorumq; cauſa effectiua intenſione*, &c. 713.
DISTINCTIO DVODECIMA.
De *anima in particulari*, 734
Cap. 1. De *anima vegetatiua* pag.734.
Sect.1. De *nutritione*, p.734.
Sect.2. De *augmentatione*, & *generatione*, p.755.
Ca. 2. De *anima ſenſitiua*. 763
Sect. 1. De *ſpeciebus*, p.764.
Sect. 2. Ce *obiecto*, & *organo viſionis*, p. 783.
Sect. 3. De *obiecto*, & *organo reliquorum ſenſuum externorū* pag. 804.
Sect. 4. De *ſenſibus internis*. pag. 833.
Cap. Vltimum. De *anima ratio-nali*, p. 835.

Errata *Corrige*

Pag.	verſ.	Errata	Corrige
6	25	Ab	Ad
7	6	Probare	Probari
11	27	ſed practicæ praxis	ſed poteſt eſſe praxis
18	8	tertiuc	tertius
18	22	indicauit	iudicauit
20	3	dicitur	elicitur
21	3	determinat	determinatiuo
22	26	debet	debeat
23	14	voluit	noluit
23	17	diuidiſſe	diciſiſſe
26	10	inſtrumentum corporis	inſtrumentum Philoſophiæ
33	3	Hoc	Hæc
36	9	arti	artis
48	24	ad illum	ad illud
50	7	Quibus ſemper verũ dicit	Quibus anima ſemper verum dicit
54	14	veritatis	vnitatis
64	4	rationis	rationis ratiocinantis
68	6	vnum, & nõ aliud	vnum, & aliud
72	2	tandem	totam
88	9	ſeu	ſed
115	30	intelligatur abeſſe	intelligatur adeſſe, ſiuè abeſſe.

a pag

pag.	verſ.	Errata	Corrige
134	10	habetur	habeatur
138	1	dicencendum	dicendum
145	16	vt	&
150	3	ſine motui	ſiue motu
150	17	in panis ſubſtantia	in poris ſubſtantiæ
155	26	quo primo	quod primo
161	12	docendi	dicendi
185	3	in propor- tionibus poſſibili- bus	in propoſitioni- bus impoſſi- bilibus
195	25	directè	reflexe
208	4	ideo	adeo
220	8	verique	vtrique
239	30	deberet	deberent
243	21	quorum	quarum
256	13	nionis	vnionis
259	8	dicitur	dicis
261	4	cum alijs omnibus	cum alijs omni- bus partibus
262	3	ab alio	ab alia
263	10	tatale	tale
272	22	vtrunique exiſtere continuata	vtrumque exiſte- re, & non exi- ſtere cõtinuata
276	27	ſit conſtat	ſit ſatis conſtat
282	27	cõtinuctat	continuatas

Errata			*Corrige*
pag.	verſ.		
286	20	vt non ſit prior	vt in illa vna nō ſit prior
295	1	ſiuè ſit ſubſtantiale	ſiuè ſit accidentale, ſiuè ſubſtantiale
298	3	qualitas ten dit	qualitas tendit extra
298	16	de non curua	de nō curua ſiat curua
304	4	accipiendi	concipiendi
311	5	ſolum	ſolem
317	1	non	nos
323	11	prædicatũ	prædicamentum
326	26	ponatur	ponantur
328	29	eſſextia	eſſentia
330	30	prædicamentum	prædicatum
332	23	prædicamentum	prædicatum
333	3	alicuius	alterius
334	2	cum exiſtat	cum non exiſtat
335	22	vttumque	vtrumque
350	27	determinitatè	determinatè
352	26	Formare	terminare
352	26	in fundamento raliter	à fundamento realiter
360	28	effectus sũt qui ſunt	effectus, qui sũt

361

Errata , *Corrige*

pag	verſ.	Errata	Corrige
351	1	Enetiati	Entitati
361	2	hi	hic
376	13	fuiſſet	fuiſſe
377	28	poſteriua	poſterius
380	13	prior	poſterior
380	28	tam ex	tamen
381	8	compoſitio	compoſito
409	28	de duratione	de ratione
418	20	perſo-	perſona
423	19	modum	modo
424	26	impectus	impetu
426	6	ſuppoſitio	ſupoſito
427	18	d latus	dilat attis
4[illegible]0	2	&	at
4[illegible]0	6	ueniri	uenire
471	24	repreſentare ſeu affirmare	repreſentare, non tamen habet eſſentialiter illud repreſentare, ſeu affirmare cum veritate, vel falſitate.
472	7	Intellectus de ſe indiffere	Intellectus eſt de ſe indifferens
476	12	his	hic
475	27	ſimilitudino	ſimilitudo
476	30	cognitionis	cognitioni
486	23	(verem)	verum,
490	28	ſemper partes	rent per partes [illegible] aliud

Errata *Corrige*

91 18 aliud eſt ſub ſtantiale — Alind eſt ſubſtantiale, aliud accidentale

496 2 dum certificatur de bonitate conſequentiæ obiectiuæ

Dum certificatur de bonitate conſequentiæ formalis certificatur etiam de bonitate conſequentiæ obiectiuæ.

498 22 netretur — penetretur

499 6 vidente — euidenter

507 27 per ſed hoc — ſed per hoc

522 11 con cluſione — in concluſione, demonſtratiua

4 4 recordor — recorder

5 4 vniuerſales, anquam — vniuerſale, tanquam

7 11 hæc ceitate — hæcceitatem

1 19 dependentibus — dependenter

2 16 intelligitur — intelligatur

4 1 vnionum — vnionem

4 2 debui — debuit

4 26 vniuocatione re exoriuſeca — vniuocatione extrinſeca

2 8 de ſe eſt — de ſe non eſt

1 meſt aliud — eſt illud

7 27 interræ — iteratæ

9 10 in ſpeciei — in ſpecie

25 ſubi talis — ſub alia

Errata		Corrige
105	5 cur	cum
105	6 ſuo	duo
106	14 affectibus	effectibus
103	20 alteraretum	alteratum
103	30 internum	intenſum
109	19 virtute	& virtute
114	9 è materia	differat à materia
127	2 informatæ Petri	informatæ anima Petri
128	3 peculiari	peculiare
129	24 erit ſi	erit
132	14 exiſtentia	coexiſtentia
134	24 biminimũ	biminimi
140	30 quomodũque	quomodocumque
144	12 non poſſet actio fieri à ſolo Deo, nõ poſſet vnio	ſicuti non poſſet actio fieri à ſolo Deo ita nõ poſſet vnio
145	20 non poſſint	non poſſit
148	4 quæ ſit natura	quæ ſint natura
151	2 ſicut motus & quiete	pro correctione v de ſẽſu Ariſtotel
153	4 conſiderat.	in conſideratione
154	1 naturâ	materia
165	24 multi ex experientiis	multæ experienti
172	15 tardoirem	tardiorem
176	23 & quam in	quam increatæ,

creá-

Errata		*Corrige*
	ereatæ cuicũq;	cuiucumque
176	24 prioritat	prioritatem
196	15 fecisſet	fuiſſet
204	30 diuerſam	diuerſa
221	30 poſiue	poſitiuè
244	9 impedita	impedit
248	5 cum	non
248	10 atque	atqui
251	29 minori	maiori
260	30 ſuorum	ſuarum
297	7 ſi	ſit
308	18 regula	tegula
308	29 reſpectus	reſpectu
318	28 vnius	vnicus
321	14 hiuſmodi	huius mundi
325	17 ſucceſſiuè	ſucceſſiui
329	vltim. eclypſis	eclypſes
330	8 operirentur	aperirentur
338	20 in quo	in qua
335	17 corpuſculo rum	crepuſculorum
337	14 editas Martii	edita 5. Martii
45	27 ſe ſe	ſeu
49	38 non	in
52	7 centro H	centro A
53	12 D. F. S.	I. F. S.
60	2 vniuerſitati	vniuerſitatis
60	30 motus	motum
61	14 diſcenſum	deſcenſum

Errata			*Corrige*
pag.	verſ.		
362	19	ſua	ſui
363	5	feciſſet	fuiſſet
373	23	Ampyreo	Empyreo
374	6	Aſſutoribus	Aſſertoribus
375	3	quorum	quarum
376	20	in quos patiantur	in quo ſpatiantur.
393	5	ſublunaris	ſublunari
404	19	ex	&
404	28	nutriunt	nutriuntur
405	27	quæcum	cum
406	25	fortilia	foſſilia
415	8	ſi per	per
435	27	cum	cur
444	7	ſirt	ſit
446	4	aſſignare--mus	aſſignemus
547	8	moſtrices	motrices
456	19	applicato	applicati
492	2	qualitati	qualitas
492	4	elementus	elementaris
522	25	calix	calz
522	28	ſi	ſit
524	12	ſed quatenus	quatenus
525	17	corollia	corallia
525	19	illa	in illa
526	23	tamen	tam
528	12	adititiam	aduentitiam

531

Errata			Corrige.
pag.	verſ.		
531	12	vero ab alio	alij vero ab alio
535	2	non nihil	nihil
536	24	moueantur	mouentur
538	10	lexitatem	laxitatem
538	14	impediti	impediri
542	16	dettudi	detrudi
544	28	reſpondere	reſponderi
545	20	confaſta	confecta
545	29	ſtatis	ſtatim
547	6	non alij;	non aliter ac de alijs
550	13	centiguas	contiguis
550	24	exercere	exerere
550	27	ſit	ſi
551	21	præ	per
552	6	dilationem	dilatationem
552	23	debeat	debet
552	25	producuũt	producit
953	13	partes	pars
559	8	niſi per	niſi
567	17	caloris	calori
768	26	uit	fuit
575	7	viribus	ictibus
650	14	(ſormicæ)	fumicæ
6,0	18	ſi	ſibi
581	2	in manifeſtũ	immanifeſtum
707	6	motino	motiuo
718	7	aliquis	aliquid
718	25	habitus ſu-	Habitibus ſuper-
			per

Errata			*Corrige*
pag.	verſ.		
		pernaturalibus.	naturalibus
719	5	dat	det
725	11	actum	actuum
790	18	concurrerent	concurrent
751	11	poſitio	poſito
745	11	nam	ex
652	9	decreſcunt	dureſcunt
775	8	ne	an
807	22	coorum vi detur	colorem videatur
807	24	varie	varia
813	19	æſtimationē	ęſtimatiuam

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Google